

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 1 DECEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7232 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2643

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՇՈՒՇԸ ԿԸ ՓԱՐԱՏԻ՞

Ահաւասիկ նոր փորձ մը, կլոր սեղանի մը շուրջը հաւաքելու համար Չորս Մեծերը :

Հինգ ամիս ծանուցագիրներ փոխանակելէ ետք, Խ. Միութիւնը վերջապէս կ'ընդունի երեք դաշնակիցներուն հրաւէրը :

Ուրեմն ծրագրուած ժողովը պիտի գումարուի : Կը մնայ ճշդել վայրը եւ թուականը :

Մոսկուա նախապէս պայման մը կը դնէր,— Հինգերու ժողով մը գումարել մասնակցութեամբ կարմիր Չինաստանի, քննելու համար միջազգային յարաբերութեանց բարւոքման միջոցները : Չորսերու ժողովը երկրորդական էր իրեն համար :

Ժողովին պիտի մասնակցին չորս պետութեանց արտաքին նախարարները, իբրեւ գլխաւոր օրակարգ ունենալով գերմանական եւ աւստրիական խնդիրները, ինչպէս կ'առաջարկէին արեւմտեան դաշնակիցները, Յուլիս 15էն ի վեր :

Անշուշտ ուրիշ խնդիրներ ալ պիտի արծարծուին, ի նախապատրաստութիւն Հինգերու ժողովի մը որմէ չէ հրաժարած Խ. Միութիւնը :

Մինչ այդ, գումարուած պիտի ըլլայ Պերմուտայի խորհրդաժողովը (Դեկտ. 4 - 8), ուր արեւմտեան երեք պետութեանց վարչապետները եւ արտաքին նախարարները պիտի քննեն բոլոր վիճելի խնդիրները :

Լաւատեսներ նոր լոյս մը կը սպասեն այս ժողովէն, որուն կառչած է Չըրչիլ անցեալ Մայիսէն ի վեր եւ որ յետաձգուեցաւ իր հիւանդութեան պատճառով :

Քիչ մնաց որ նորէն յետաձգուէր, եթէ Ֆրանսայի Ազգ. ժողովը միջին ճամբայ մը գտած չըլլար, վստահութեան քուէ տալու համար Լանիէլի դահլիճին :

Ամէն պարագայի մէջ, բացառիկ արժէք ունին երկու ժողովներն ալ :

Եթէ նոյն իսկ խորհրդակցութիւնները դրական, շօշափելի արդիւնքի մը չյանգին, բարենշան երեւոյթ է Չորս Մեծերու հանդիպումը :

Ստալինի մահէն վերջ, առաջին անգամ է որ դէմ դիմաց պիտի գան Արեւմուտքի եւ Արեւելքի գլխաւոր վարիչները :

Այս առթիւ, պիտի հաստատուի թէ բան մը փոխուա՞ծ է Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ :

Մոլոթով ծանօթ է արեւմտեան աշխարհին, մասնաւորապէս այն օրէն երբ գաղտնի դաշնագիր մը կը կնքէր հիթլերական Գերմանիոյ հետ (1939 Օգոստ. 23) : Վարչապետը, Մալենկով, նոր դէմք մըն է որ առաջին անգամ պիտի երեւայ միջազգային խորհրդաժողովի մը մէջ :

Այս հանդիպումը կրնայ փարատել շատ մը թիւրիմացութիւններ եւ կանխակալ կարծիքներ : Եւ կամ, աւելորդ անգամ մը եւս հաստատել թէ կարելի չէ լեզու գտնել Խ. Միութեան հետ :

Ուշագրաւ է որ Չորսերու ժողովը ընդունելով հանդերձ, Մոսկուա կը պնդէ իր տեսակէտներուն վրայ : Նորէն կը քննադատէ արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը եւ եւրոպական բանակի դաշնագիրը, երկուքն ալ վտանգաւոր գտնելով խաղաղութեան համար :

Մինչ արեւմտեան պետութիւնները պարզապէս պաշտպանողական միջոց մը կը համարին եւրոպական միացեալ բանակը, Մոսկուա զայն կը նկատէ ձեռնարկ մը որ ուղղուած է Արեւելքի դէմ եւ որ երկուքի պիտի բաժնէ Եւրոպան :

Դեռ աւելին — իր պատճառաբանութեամբ, «Եւրոպական բանակի մը ստեղծումը կը պարունակէ նոր աշխարհամարտի մը սպառնալիքը » :

Մաղթենք որ երկար չտեւէ բանավէճը եւ դրական ելքի մը յանգին, ապահովելու համար խաղաղութիւնը : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐ

Օրուան կարեւոր խնդիրն է Չորս Մեծերու յառաջիկայ խորհրդաժողովը, որուն մասնակցելու համար վերջնապէս հաւանութիւն յայտնեց Խ. Միութիւնը :

Այս կարեւոր զիջումը գոհունակութիւն պատճառեց մասնաւորապէս Անգլիոյ մէջ, ուր կառավարութիւնը միշտ անհրաժեշտ կը գտնէ գլուխ գլխի խորհրդակցութիւն մը, լուծելու համար վիճելի խնդիրները : Մոսկուայի պատասխանը գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ նաեւ Փարիզի մէջ, իսկ Մ. Նահանգները որոշ վերապահութիւն կը ցուցնեն :

Վերջին լուրերու համաձայն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, Չըրչիլի հետ խորհրդակցելէ վերջ յայտներ է ֆրանսական եւ ամերիկեան կառավարութեանց թէ Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ որ արեւմտեան դաշնակիցները անյապաղ գործի ձեռնարկեն, խորհրդաժողովը գումարելու համար : Կ'ըսուի թէ Պ. Իտըն այս ձեռնարկը կատարած է նկատի առնելով Մ. Նահանգներուն պաղ, նոյնիսկ թշնամական վերաբերումը Մոսկուայի առաջարկին հանդէպ : Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ ալ այն կարծիքն ունին թէ Չորսերու ժողովը նոր անելի մը պիտի յանգի. բայց չեն ուզեր որ Արեւմուտքը պատասխանատու համարուի ձախողման : Կարգ մը ամերիկացի քաղաքագէտներու յայտարարութիւնները մտավախութիւն կը պատճառեն Լոնտոնի մէջ :

Կարգ մը հրատարակութեանց համաձայն, Պ. Իտըն հեռագիրներ ուղղելով Փարիզ եւ Ուաշինկթըն, յայտներ է թէ ինք ալ չի հաւատար որ մեծ փոփոխութիւն մը կատարուած է Խ. Միութեան դիրքին մէջ : Բայց եւ այնպէս, անհրաժեշտ կը գտնէ Չորսերու ժողով մը, կարելի եղածին չափ շուտ :

Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ ժողովը ամէնէն շուտ կրնայ տեղի ունենալ յունուարի վերջին կիսուն, Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին ընտրութենէն եւ Ատլանտեան Խորհուրդին յառաջիկայ գումարումէն ետք : Անգլիա բոլորովին հակառակ չէ որ ժողովը գումարուի Պերլինի մէջ, ինչպէս կը թելադրէ Խ. Միութիւնը :

× Ինչպէս դիտել կուտայ տեղական թերթի մը թղթակիցը, Ամերիկայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ միշտ կասկածամտութեամբ կ'ընդունին որեւէ խորհրդային ձեռնարկ : Այս անգամ ալ նոյնը պատահեցաւ, թէեւ գոհ են որ Պ. Մոլոթով դուռը կը բանայ խորհրդաժողովը գումարելու համար : Մոսկուայի առաջարկը չմերժելով հանդերձ, նոր լուսաբանութեանց կը սպասեն Ուաշինկթընի մէջ : Ամերիկացիները նախապաշարումներ ունին Պերլինի մասին եւ կ'ուզեն որ ժողովը գումարուի չէզոք վայրի մը մէջ, երկու Գերմանիաներէն հաւասար հեռաւորութեամբ, այնպիսի տեղ մը ուր պաղ պատերազմի հովեր չփչեն :

« ԵԹԷ ՖՐԱՆՍԱ Կ'ՈՒԶԷ »

Հնդկաչինի համայնավար բանակին հրամանատարը, Հօ Շի Մին, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է շուէտական թերթի մը թղթակցին .—

1. Եթէ Ֆրանսա կ'ուզէ զինադադար հռչակել եւ բանակցութիւններ կատարել, մենք պատրաստ ենք քննելու այդ առաջարկները : Այդպիսի բանակցութիւն մը պէտք է կատարուի ուղղակի Ֆրանսայի եւ մեր միջեւ » :

Պատասխանելով թղթակցին հարցումներուն, Հօ Շի Մին ըսած է .

— Պատերազմը մեզի պարտադրուեցաւ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ : Մեր ժողովուրդը հարկադրուեցաւ զէնք առնել եւ հերոսաբար կը կռուի եօթը ութ տարիէ ի վեր : Եթէ Ֆրանսայի գաղթարարները շարունակեն իրենց նուաճողական պատերազմը վճռած ենք հայրենասիրական պատերազմը շարունակել մինչեւ յաղթանակ : Եթէ Ֆրանսա զինադադար կ'ուզէ, պէտք է դադրեցնէ թշնամութիւնները եւ ճանչնայ մեր անկախութիւնը : Պատերազմը ահագին վնասներ պատճառեց մեզի : Ֆրանսացի ժողովուրդն ալ շատ տառապեցաւ : Ես միշտ հիացում ունեցած եմ ֆրանսացի ժողովուրդին հանդէպ : Այսօր միայն Վիէթ Նամի անկախութիւնը չէ որ բիրտ յարձակումներ կը կրէ, այլեւ Ֆրանսայի անկախութիւնն ալ ծանրապէս վտանգուած է : Մէկ կողմէ ամերիկեան աշխարհակալութիւնը կը դրդէ շարունակել եւ սաստկացնել պատերազմը, Վիէթ Նամի նուաճման համար, Ֆրանսան հետզհետէ տկարացնելու եւ անոր տեղը անցնելու համար : Միւս կողմէ նոյն ամերիկեան աշխարհակալութիւնը կը բռնադատէ Ֆրանսան ստորագրել եւրոպական բանակի դաշինքը որուն հետեւանքը պիտի ըլլայ գերման զինապաշտութեան վերածնութիւնը » :

Հնդկաչինի օրինաւոր կառավարութեան վարչապետը, Վան Թամ, որ այժմ Փարիզ կը գտնուի, զարմանք յայտնեց ապստամբ հրամանատարին այս յայտարարութեան առթիւ, դիտել տալով թէ Վիէթ Նամի անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը ճանչցուած են 33 ազգերու կողմէ եւ թէ Հօ Շի Մին դեռ կը յամառի անտեսել ազգ. կառավարութեան գոյութիւնը :

«ՎԵՑ»ԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՍԱՐԻ ԽՆԴԻՐԸ

Շաբաթ օր վերջացաւ վեց պետութեանց արտաքին նախարարներու ժողովը Լա Հէյի մէջ : 3 օրուան վիճաբանութիւնները անորոշ ելքի մը յանգեցան : Ժողովին գլխաւոր նպատակն էր ճամբան հարթել արեւմտեան Եւրոպայի քաղաքական դաշնակցութեան համար, մէջն առնելով Ֆրանսան, արեւմտեան Գերմանիան, Իտալիան, Պելժիքան, Հոլանտան եւ Լիւքսէմպուրկը : Բայց Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ վերջին պահուն հասած ըլլալով, կարելի չեղաւ մեծ յառաջդիմութիւն մը կատարել այս ուղղութեամբ :

Պ. Պիտօ հասաւ շաբաթ առտու, Ազգ. ժողովի ուրբաթ իրիկուան քուէարկութենէն ետք, որ վստահութիւն կը յայտնէր Լանիէլի դահլիճին : Ուրեմն ուշ մնացած էր, վճռական դեր մը կատարելու համար ծրագրուած դաշնակցութեան մասին : Իր գլխաւոր գործն եղաւ գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին՝ Տոքթ. Ատընաուըրի հետ, Սարի հարցին առթիւ : Այս վէճը կարեւոր արգելք մը կը համարուի եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացման համար, որուն շնորհիւ գերման զօրաբաժիններ պիտի առնուին եւրոպական բանակին մէջ :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Պիտօ-Ատընաուըր տեսակցութիւնը օգտակար եղած է, թէ տեսակէտները մօտեցած են եւ ելքը յուսատու կը համարուի, քանի որ երկու նախարարները որոշած են խօսակցութիւնները շարունակել : Նոր տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 11ին, Փարիզի մէջ :

Իսկ Լա Հէյի ժողովը ձախողած կը համարուի, ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցն ալ : Մասնագէտներու յանձնախումբ մը պիտի քննէ վիճելի խնդիրները եւ իր տեղեկագիրը պիտի ներկայացնէ մարտ 15ին արտաքին նախարարներուն որոնք այս անգամ ժողով պիտի գումարեն Պրիւսէլի մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

★

Աւելի քան ութ ամիս, ՅԱՌԱՋի վարչութիւնը իր կարելին փորձեց պահելու համար բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառի ներկայ գիները, թէեւ նոյն շրջանին ծաւալի ընդարձակումը եւ տպարանի փոփոխութիւնը ստեղծած էին յաւելեալ ծախքեր :

Մեր բոլոր բաժանորդները քաջ գիտեն որ ՅԱՌԱՋը միշտ ուզած է ընել իր լաւագոյնը, մատչելի պայմաններով :

Այսօր ՅԱՌԱՋը աւելի աժան է քան ուրիշ հայերէն թերթեր եւ մանաւանդ տեղական մամուլը, որուն պայմանները բոլորովին տարբեր են :

Կարգ մը բացառիկ ծախքեր կարելի եղաւ փակել շնորհիւ թերթին բարգաւաճման համար եղած նուէրներու, որոնք շնորհակալութեամբ արձանագրուած են, օրը օրին :

Անշուշտ հաստատուն եկամուտ մը չի կրնար կազմել այդ աջակցութիւնը, թեթեւցնելով հանդերձ մեր հոգերը :

Տեղական թերթերը մեծագումար հանգանակութիւններ կը սարքեն, պարբերաբար, հակառակ իրենց հոսուն աղբիւրներուն :

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ, ԵԹԷ ՈՒՐԻՇ ԵԼՔ ՄԸ ՉԳՏՆԵՆՔ :

ՄԻՆՉ ԱՅԴ, ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԷՆ, ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՅՆԻՍԿ ՎՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈՒԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը, Մալենկով, իշխանութեան գլուխ անցնելէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ունկնդրութեան ընդունեցաւ Մոսկուայի անգլ. դեսպանը : Լոնտոնի մէջ դիտել կուտան թէ ունկնդրութիւնը քաղաքավարական հանգամանք ունէր եւ խնդրուած էր շաբաթներ առաջ : Բայց եւ այնպէս նշանակելի կը համարուի, մանաւանդ որ տեղի կ'ունենայ Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրէն անմիջապէս ետքը : Բանգէտներ կը կարծեն թէ բան մը փոխուած է Մոսկուայի մէջ, մինչդեռ խորհրդային վարիչները կը հերքեն, ըսելով թէ Խ. Միութիւնը միշտ նոյն քաղաքականութիւնը կը հետապնդէ եւ թէ նոր ծանուցագրին ոգին կը համապատասխանէ նախորդներուն :

ՄԱԿԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ շաբաթ օրուան նիստին մէջ վաւերացուց Քաղաք. Յանձնաժողովին մէկ յանձնարարութիւնը որ կը հրաւիրէ «գլխաւորապէս շահագրգռուած պետութիւնները» նոր ելք մը գտնել զինաթափութեան համար : Բանաձեւը քուէարկուեցաւ զերոյի դէմ 54 ձայնով եւ հինգ ձեռնպահութեամբ : Խորհրդային ճակատը ձեռնպահ մնաց, վասնզի ընդհ. ժողովը մերժած էր Ռուսերու առաջարկած յաւելումը (արգիլել հիւլէական եւ ջրածին ռումբերը, զգալապէս կրճատել մեծ պետութեանց սպառազինութիւնները, պատերազմի ոճրագործ նկատել այն կառավարութիւնը որ առաջին անգամ կը գործածէ զանգուածային քանդումի զէնքեր) : Քուէարկութենէն առաջ ֆրանսական պատուիրակը կոչ մը ուղղեց Խ. Մի-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Բ.

Ա. Տէրտէրեանի վերլուծումները եւ դատումները Ա. մենագրութիւններուն մէջ խրթին էին եւ երբեմն դժուար հասկնալի: Այն տպաւորութիւնը կը ձգէին սկզբնական շրջանի անոր գրական քննադատութիւնները, թէ հեղինակը չափազանց շատ բան կարդացեր է, բայց ժամանակ չէ ունեցեր բիւրեղացնելու իր գաղափարները եւ միտքերը: Դժուարըմբռնելի վերնագիրներ կը դնէր նաեւ իր մենագրութիւններուն, առիթ տալով իր ընկերներու կատակներուն: Այսպէս, օրինակ, Յովհ. Թումանեանի նուիրուած գրութեան խորագիրն էր «Հայրենի եզրի երգիչը»: Վահան Տէրեանի մասին գրած իր ուսումնասիրութիւնը նոյնպէս բարդ վերնագիր մը ունէր, որով Տէրեանը կը կոչէր նորէն երգիչ ինչ որ բաներու: Անգամ մը իր հետ ունեցած հանդիպումի ժամանակ, ի պատասխան իմ հարցումին, յայտնեց, թէ զբաղած է Վրթ. Փափազեանով:

— Իսկ զայն ինչի՞ երգիչ պիտի կոչես, հարցուցի:

— Անհամութեան երգիչ, եղաւ պատասխանը:

Վ. Փափազեանի երկերու ուշադիր ընթերցումէն շատ ալ լաւ գաղափար չէր կազմած անոր տաղանդի մասին, թէեւ գրեց ու լոյս ընծայեց ուսումնասիրութիւն մը: Այդ հատորը չեմ կարդացած, որով չեմ գիտեր թէ Ա. Տէրտէրեանը ինչպէս գնահատած է ի վերջոյ Վ. Փափազեանի գործերը:

Գրական քննադատ եւ մանկավարժ Տէրտէրեանի մէջ հետզհետէ մեռաւ էլվէնը: 1917ի ռուսական երկրորդ յեղափոխութիւնը ոչինչ փոխեց այդ ուղղութեամբ: Հայաստանի անկախութեան շրջանին նոյնպէս Ա. Տէրտէրեանը հեռու մնաց քաղաքական եւ հանրային կեանքէ: Իմ եւ հանդուցեալ Վ. Մինախորեանի բոլոր ջանքերը՝ ներգրաւելու զայն վերստին կուսակցական գործունէութեան մէջ, անցան ապարդիւն: Ան, ինչպէս կը պատմէին իր ընկեր ուսուցիչները, չէր հետաքրքրուեր նորաստեղծ հանրապետութեան քաղաքական անցուդարձերով եւ նոյնիսկ չէր ուզած գէթ մէկ անգամ ներկայ ըլլալ խորհրդարանի նիստերուն, իբրեւ պարզ հետաքրքիր մը: Գիտական աշխատանքներով եւ մանկավարժական գործունէութեամբ անցուց Ա. Տէրտէրեան իր Երեւանեան կեանքի երկարատեւ շրջանը: Եւ այդ ձեւով շարունակուեցաւ իր կեանքը նաեւ սովետներու ժամանակ:

Մեր տեղեկութիւնները շատ թերի են Ա. Տէրտէրեանի կեանքի ու գրագիտական գործունէութեան մասին սովետական շրջանին:

1920 Դեկտեմբերին բոլշեւիկները, անտեսելով նախկին կառավարութեան կողմէ հիմնուած համալսարանի գոյութիւնը, բացին ժողովրդական կոչուած համալսարան մը եւ Յ. Մանանդեանի, Միր. Տիգրանեանի, Մ. Աբեղեանի, Ն. Աղբալեանի, այս տողերը գրողի եւ ուրիշներու կարգին դասախօս (պրոֆէսոր) հրաւիրեցին նաեւ Ա. Տէրտէրեանը: Այդ օրէն մինչեւ իր մահը Ա. Տէրտէրեան մնաց համալսարանի մէջ իբրեւ հայ գրականութեան պատմութեան դասախօս: Քանի որ անոր սովետական կեանքի մասին մեր տեղեկութիւնները առնուած են բոլշեւիկեան թերթերէ, խօսքը տանք «Ս. Հ.»ին:

«1920 Թ. դեկտեմբերին, կը կարդանք Ա. Տէրտէրեանի մահազդի մէջ, երբ հիմնադրուեց Երեւանի Պետական Համալսարանը, Տէրտէրեանը եղաւ նրա առաջին դասախօսներից մէկը: Նա գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ յատկապէս լեզուի ու գրականութեան ֆակուլտետի (ճիւղի) եւ հայ գրականութեան ամբիոնի ստեղծմանը, որի անփոփոխ ղեկավարն էր նա մինչեւ իր կեանքի վերջը:

«Աւելի քան երեք տասնեակ տարի դասախօսելով հայ գրականութեան պատմութիւն, նա դաստիարակել է գիտնականների ու մանկավարժների մի քանի սերունդ, ստեղծել է հայ գրականութեան պատմութեան ամբողջական գիտական կուրս (ընդգծումը մեզմէ՝ Ա. Խ.) եւ իր բազմաթիւ արժէքաւոր մենագրական աշխատութիւններով ու գիտական յօդուածներով հարստացրել սովետահայ գրականագիտութիւնը»:

Վերի տողերուն մէջ ամէնէն ուրախութիւնն այն յայտարարութիւնն է, որով Հայաստանի վարիչները կը յայտնեն թէ Ա. Տէրտէրեանը թողել է հայ գրականութեան պատմութեան ամբողջական գիտական դասընթացքը, որ դեռ անտիպ կը մնայ, բայց յոյս ունինք թէ օր մը լոյս կ'ընծայուի Ակադեմիայի կողմէ եւ ակադեմական հրատարակութեամբ, այսինքն առանց փոփոխութիւններու եւ խաթարումներու:

Ճիշդ է նաեւ այն յայտարարութիւնը, թէ Համալսարանի դասախօս Ա. Տէրտէրեանը «դաստիարակել» է գիտնականների ու մանկավարժների մի քանի սերունդ, ինչպէս որ նախասովետական շրջանին դաստիարակեր էր հայ գրագէտներու, գրասէրներու, ուսուցիչներու եւ առհասարակ մտաւորական մշակներու քանի մը սերունդներ:

Ա. Տէրտէրեանի կողմէ սովետական շրջանին դաստիարակուած աշակերտներէն եւ գրագէտներէն են.— Բ. Զարեանը, Եղ. Թոփչեանը, Ա. Գրիգորեանը, Գ. Ստեփանեանը, Աս. Ասատրեանը, Խ. Գիւլնազարեանը, բանասէր՝ Ա. Ղանալանեանը, լեզուագէտ՝ Գ. Սեւակը, կուս. գործիչ Ջուարթ Ղուկասեանը, Նուարդ Թումանեանը, Ս. Ղազարեանը, Ալ. Մարգարեանը, Ս. Արամեանը, Հ. Պետրոսեանը եւ բազմութիւն մը սովետահայ գործիչներու, որոնք կ'աշխատին զանազան ասպարէզներու եւ մեծ մասով մշակութային ասպարէզին մէջ: Ճիշդ է, սակայն, որ անոնք Խորենացիի ըսած աշակերտներուն նման, դեռ չսորված, սկսեր են «վարդապետել» եւ նոյնիսկ մասնակցեր են պարտիայի կողմէ իրենց ուսուցիչին դէմ յարուցած հալածանքներուն, որ կատարուեցան գրագիտութեան մէջ Ա. Տէրտէրեանի արտայայտած «ոչ-մարքսիստական եւ հակագիտական» թեքումներու պատճառով:

Խորհրդային որեւէ թերթի մէջ անհնարին է որ նոյնիսկ երկու տող գրութենէն մէկ տողը անճիշդ չըլլայ: Եւ անճիշդ է նաեւ մահազդի վերոյիշեալ քաղուածքին վերջին տողը, ուր կ'ըսուի, թէ «Ա. Տէրտէրեանը հարստացրել է սովետահայ գրականագիտութիւնը»: Վերը ցոյց տրուեցաւ, որ Հայաստանի խորհրդայնացումէն դեռ շատ առաջ Ա. Տէրտէրեան լոյս ընծայեր էր մենագրական բազմաթիւ աշխատութիւններ, որոնք որեւէ ձեւով չեն կրնար պատկանիլ սովետահայ գրականագիտութեան եւ ուրեմն նաեւ զայն հարստացնել: Անոնք պարզապէս կը պատկանին հայ գրականութեան:

Բացարձակապէս անհիմն է նաեւ Ակադեմիայի նախագահութեան եւ Համալսարանի գիտական խորհրդի այն հաստատումը թէ «հայ առաջաւոր ինտելիգենցիայի (մտաւորականութեան) լաւագոյն ներկայացուցիչների հետ միասին Տէրտէրեանը ջերմօրէն ընդունեց Սովետական կարգերի հաստատումը մեր երկրում եւ իր ամբողջ եռանդն ու հարուստ գիտելիքները ի սպաս դրեց սովետական կուլտուրայի ու գիտութեան զարգացմանը»:

Հայաստանի մէջ սովետական կարգերու հաստատումէն շատ առաջ, ինչպէս ըսինք վերը, Ա. Տէրտէրեան այլեւս չէր հետաքրքրուեր քաղաքական եւ հանրային գործով: Անոր հետաքրքրութեան միակ առարկան հայ գրականութիւնն էր: Ուրեմն, չէր կրնար ջերմօրէն ընդունիլ սովետական կարգերու հաստատումը: Եւ այդ տեսակ ջերմութիւն մը ես չտեսայ Տէրտէրեանի մէջ այն օրերուն, երբ հանդիպումներ կ'ունենայինք համալսարանի բացման առթիւ գումարուած նախապատրաստական ժողովներու առեն: Բայց տեսայ զառնութիւն եւ զսպուած ցասում մը, երբ «ժողովրդական» համալսարանի բացման առթիւ կազմակերպուած հանդիսաւոր նիստին ժամանակ կուսակցութեան ներկայացուցիչ եւ կոմունիստ պաշտօնաթերթի խմբագիր Երեմեանը ողջոյնի ճառի փոխարէն լուտանքներ ու սպառնալիքներ տեղաց բեմի վրայ սմքած պրոֆէսորներու հասցէին, ըսելով, թէ խորհրդային իշխանութիւնը կը սպասէ «բուրժուազիայի գաղափարախօսներին (այսինքն մեզ՝ պրոֆէսորներուս) իրենց գիտութիւնը ի սպաս դնել պրոլետարիատի գործին»:

Այսպէս սկսաւ Ա. Տէրտէրեանի եւ խորհրդային իշխանութեան յարաբերութիւնը կամ գործակցութիւնը: Այդ յարաբերութիւնը երբեք չեղաւ համերաշխ եւ գործակցութիւնը՝ հաշտ: Եւ ասիկա կ'ըսենք, հիմնուելով սովետահայ թերթերու տուած տեղեկութիւններու վրայ: Ճիշդ է Ա. Տէրտէրեանը, իբրեւ անփոխարինելի մասնագէտ, շարունակեց դասախօսել համալսարանի մէջ մինչեւ վերջին տարիները եւ լոյս ընծայեց կարգ մը աշխատութիւններ նաեւ Սովետներու ժամանակ, բայց ոչ իր մանկավարժական գործունէութեամբ եւ ոչ ալ գրագիտական աշխատանքներով ան երբեք գոհ չձգեց հայ բոլշեւիկները: Անոնք միշտ պահանջեցին ծառայել «սովետական կուլտուրային», իսկ ան ծառայեց հայկ. մշակոյթին: Եւ ծառայեց իր ամբողջ կարողութեամբ ու լրիւ նախասովետական շրջանին, իսկ սովետներու ժամանակ՝ հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐԴԻ ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ

Օդանաւը, անկասկած, ներկայ դարուս հրաշալիքներէն մին է: Իսկ օդաչուները հերոսներ են պարզապէս: Անոնք իրենց խիզախութեամբ ու անձնազոհութեամբ կը նպաստեն օդանաւային յառաջդիմութեան: Տակաւին շատ չըներ որ անգլիացի Ճոն Տըրտի իր կեանքը վրայ տուաւ օդանաւային ցոյցի մը ընթացքին: Ան առաջին զոհը չէ եւ ոչ ալ վերջինը:

Եթէ մարդիկ դարեր շարունակ երազած են եթերին տիրանալ, այդ գաղափարը այժմ իրականացած է ու հսկայաքայլ կը յառաջդիմէ գիտական նոր նուաճումներով:

Յիսուն տարուան ընթացքին օդանաւային ճարտարագործութիւնը ցատկելով հանդրուանէ հանդրուան հասաւ ներկայ բարձունքին որ պատիւ կը բերէ մարդկային հանճարին ու հնարամտութեան:

Ահա ինքնաթիռը իր զանազան տիպարներով որ փառապսակը կը հանդիսանայ օդային տիրապետութեան: Ան նուաճեց «ձայնի պատ»ին ընդդիմութիւնը: Այժմու կարգախօսն է ձայնէն ալ արագ:

Անշուշտ օդանաւին յառաջդիմութեան յատկապէս նպաստեցին պատերազմները: Օդանաւը կը հանդիսանար իտէալ զէնքը թշնամին նուաճելու: Ու մեծ վարկեր տրամադրուեցան այդ զէնքը կատարելագործելու համար: Այս կերպով, այդ հրաշալի գիւտն ալ կը շեղէր մարդկային բարօրութեան ծառայելու իր նպատակէն, դառնալու համար հատու զէնք մը անոր բնաջնջման:

Քսան տարիէ ի վեր ընդունուած դասաւորում մը կար օդանաւային ճարտարագործութեան մէջ որուն հիման վրայ կը շինուէին օդանաւերը բոլոր երկիրներուն մէջ: Այսպէս, նորագիւտ տիպարը որսկան (շասէօր) մը կ'ըլլար անպայման, որ փորձի կ'ենթարկուէր եւ հաւանական բարեփոխումներէ վերջ շարք մը կը շինուէր նախատիպարէն: Անոնք նոյնպէս փորձի շրջան մը կը բոլորէին: Յետոյ կը շինուէին ռմբաձիգները: Այս վերջիններուն փորձարկութեան շրջանը աւելի երկար կ'ըլլար եւ ի վերջոյ անոնք ծնունդ կուտային առեւտրական կամ ճամբորդական տիպարին: Այս երկար շղթայաւորումը կը պահանջէր առնուազն 6–8 տարուան ժամանակաշրջան մը: Անգլիացիները եկան խորտակել այդ շղթան հրապարակ նետելով Քոմէթ Գ.ներու առեւտրական-ճամբորդական տիպարը: Այս ինքնաթիռ օդանաւերը օդային գլխաւոր գիծերով Եւրոպան պիտի կապեն աշխարհի մնացեալ մասերուն: Այս յանդուգն քայլով Անգլիացիք Ամերիկացիներուն վրայ առնուազն եօթը տարուան ոստում մը կատարեցին: Իրօք, Ամերիկացիները հետեւելով մինչեւ այժմ ընդունուած կարգին, կը նախատեսէին իրենց Քանպէրա եւ Պ–47 ինքնաթիռ ռմբաձիգներու քաղաքային տիպարներու շինութիւնը իրականացնել 1958ին: Նոյն տարին պիտի աւարտէր նաեւ անգլիական «Քոմէթ»ներու շինութիւնը: Բայց ահա իրականութիւն է արդէն այդ ինքնաթիռ օդանաւերուն առեւտրա–

ՄԱՅՐԻԿԻՍ ՀԵՏ

(Մահուան տարելիցին առթիւ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սերմը բուխ՝ կամ մաճը ափիս ինչ խոհեր ու խոկումներ կուգան ու կը դիզուին սա իմ պատանի գանկիս մէջ...: Քանի-քանի սերունդներ, մեր պաշտելի նախնիքները, այս հողը, հայրենական այս սրբազան հողը հերկած, ցանած ու հնձած են տարիներ, դարեր շարունակ: Հայրենի այս անմահական հողէն, արտերէն ու դաշտերէն հանած, ճարած, ու վաստկած են իրենց հացը: Կոխած, կոխկրտած են այս միեւնոյն տեղերուն վրայ, սերմը իրենց ափին կամ արօրը բռնած ու դարձած ակօս առ ակօս ինչպէս ես՝ այժմ:

Ա՜հ, հայրենի հող, քեզմէ աւելի սրբազան բան կա՞յ աշխարհի վրայ....

— Հօ, հօ, իմ սիրական, իմ մատղաշիկ եզներս: Հօ, ձեր հողին ուտեմ, հօ, ձեր ուսին ու նուսին մատաղ...

Իւրաքանչիւր կողի սեւցնելէ ետք, պահիկ մը շունչ կ'առնենք իմ բանուկ, ժրաջան ինձուղներուս հետ: Ու անոնք շուտով որոճ կ'ընեն, համաչափ իրենց կզակները շարժելով ու խռչափողիկները վեր վար սահեցնելով կրօթ ձանիկով մը:

Մինչ անոնք կ'որոճան, ես կը շփեմ ու կը քերեմ ափերովս ու եղունգներովս իրենց կռնակներն ու ուսերը: Ուսերը մանաւանդ, որոնք կրակ կտրած են լուծին ճնշումէն, սեղմումէն:

Ու այսպէս, իրենց քրտնքոտուքն ու յոգնութիւնը մեղմացնելէ վերջ նորէն ձեռք կ'առնեմ վարոցը՝ փարելով արօրի բռնակին:

— Հօ, հօ իմ կտրիճ Խշտօս: Հօ, հօ, իմ պտլիկ, ճարի Սերամս:

Ուրախ է մայրս: Լեցուած անհուն ուրախութեամբ, հայրենի անոյշ չէրերու փշրանքներ շրթունքին, կ'երգէ աշխատանքի ընթացքին, իր գեղեցիկ, մելանոյշ ձայնը բացած.

Հալեցան ձըները, լցուան գետերը,
Բուսաւ առուըզերուն կանանչ խոտերը...

— Կանչէ, կանչէ Պալիկ, ձանդ հազար, ըծվարիտ ու լուծքիդ խերը տեսնես, կանչէ...

Խարալլուին պաղուկ, պաղուկ ջըրերը,
Յարեգըրրու անոյշ անոյշ քընները...

— Պալիկ, ըծվարիդ, սերմնցանիդ օրերը շատ ընէ Աստուած, ձանդ լման բաց, լման...

Մեզ նման մնացորդ, գեղացի խլեակներ են որ ձայն կուտան եւ մաղթանքներ կ'ընեն, աշխատելով ,մեր մօտիկը, իրենց արտերուն մէջ:

Պիլպուլ մի եկեր է, վարդին կու թառի,
Երկու ունքին օրթան լուս մի կու վառի..

Բարտիները, ուռենիները, փշատիք ու ծառերը տերեւոտած են: Դալարագեղ տեսք մը առած է ամբողջ հովիտը վերէն վար, որուն վերջաւորութեանը կը հանգչի մեր կիսաւեր գեղը: Ահ, հայրենի աննման պատկեր...:

Մայրիկս կ'երգէ: Բարձրուղէշ բարտիներուն կանանչ տերեւները կը դողան իրենց կարօտէն...: Ծայրիկներն ու դայակները (ճայ ու տատրակ) անդադար կ'ընեն մեր վերեւէն, խումբեր կազմած: Ծնճուղները կը ճռճռան քիչ անդին, իրարու հետ կռուըտելով ու ճիւղէ ճիւղ ոստոստելով:

Վերջալոյսը կը մօտիկնայ: Շուքերը երկնցած են ալ ու թեթեւ զեփիւռ մը սկըսած է մեր դէմքերը համբուրել ու շոյել քնքշօրէն:

Հինգ տարուան աքսորի, գերութեան մռայլ օրերը պահիկ մը խնդուք, ուրախութիւն չէին բերած, ցուցուցած մեզի:

Այժմ ուրախ ենք մայրիկիս հետ, որ տարիներու գորշ ու կապարածանր, ամպոտ երկինքէ մը ետք, վերջապէս մենք ալ բախտը ունեցանք պարզկայ, վճիտ, կապտաւուն ու արեւոտ երկինք մը դիմաւորելու:

Այսպէս է, երէկուան ու այսօրուան մեր կեանքին պատկերը:

Տարագրութեան տարիներուն, կարճ միջոցէ մը ետք իրար գտանք մայրիկիս հետ ու մինչեւ վերջը ալ միասին ապրեցանք ու կրեցինք մեր բոլոր դառնութիւնները, տառապանքներն ու զրկանքները..:

Աքսորէն վերդարձին՝ երեք տարի հայրենի գեղը մնացինք, միասին վայլեցինք մեր քաղցրիկ ծննդավայրը:

Երկրորդ տարագրութիւնը շատ երկար տեւեց, տասնեակ տարիներ:

Մայրիկս մեռաւ հայրենիքին անոյշ հողին ու ջրին կարօտը աչքերուն մէջ..: Ու զինքը թաղեցինք օտար քաղաքի մը գերեզմաննոցը: Պարզ հողաթումբ մը՝ իր հողվրտին, որուն վրայ փայտեայ խաչ մը 426 թուահամարով:

Ինչպէս աքսորի տարիներուն, այս անգամուան պանդխտութեան բոլոր օրերուն ալ կը կրկնէր շարունակ.

— Ա՛խ: Խաւրուս, վախնամ թը...

Այո, մայրիկս մեռաւ: Բայց մենք նորէն միասին ենք ամէն օր ու բոպէ...:

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

կան սպասարկութիւնը :

Այսպէս հեռաւորութիւնները հետզհետէ կը նուազին չքանալու աստիճան : Այսուհետեւ, ձափոնը հազիւ երեսուն ժամ է Եւրոպայէն : Լոնտոնէն Գահիրէ կը տեւէ միայն մէկ ցերեկ : Եւ տարի մը վերջ Անգլիայէն Քանատա հինգ ժամուան հեռաւորութիւն մը պիտի բաժնէ :

Այս ինքնամուղ օդանաւերուն բարեփոխեալ տիպարներուն արագութիւնը պիտի բարձրանայ ժամական եօթը հարիւր քիլոմեթրէն 900–950 քիլոմեթրի, ինչ որ պիտի նպաստէ նաեւ օդանաւին թռիչքի շառաւիղին, այսինքն՝ առանց հանգրուանի առաւելագոյն հեռաւորութիւն մը կտրելու իր ուժին յաւելման : Այժմ գոյութիւն ունին անգլիական ամերիկեան, ֆրանսական եւ այլ ազգերու ռմբաձիգներ որոնք ժամական հազար քիլոմեթրէն աւելի արագութիւն մը կ՚արձանագրեն : Անշուշտ ռմբաձիգներու համար առաւելութիւն մըն է այդ անդրձայնական արագութիւնը : Սակայն քաղաքային օդանաւորդութեան համար հազարէն 1400ի մինչեւ արագութիւնը լուրջ խոչընդոտներ կը ստեղծէ : Արդարեւ, արագութեան այդ չերտը կը կազմէ, ձայնի արագութեան (մօտաւոր թուով 1200 քիլոմեթր ժամական) երկու կողմերը՝ երկու հարիւրական քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, խառնակութեան միջավայր մը՝ «ձայնի պատը», ինչպէս սովորութիւն դարձաւ կոչել : Այդ գօտիին մէջ կարելի չէ ճամբորդութեան հանգստաւէտ պայմաններ ակնկալել : Միւս կողմէ, երրորդ վտանգ մը կը կազմէ օդանաւորդութեան, վերելքի ու վայրէջքի վտանգներու հետ, միեւնոյն ատեն լուրջ փորձութեան ենթարկելով օդանաւերու կառուցուածքն ու կազմածներու տոկունութիւնը : Այս դժուարութիւնները նկատի առնելով մասնագէտները այժմէն կը խորհին գեր-ձայնային օդանաւերու շինութեան մասին : Ասոնք պիտի կրնան նուաճել այդ գօտիին ընդդիմութիւնը շատ արագ անցքով մը, օժտուած ըլլալով զօրաւոր կազմածներով ժամական երկուքէն երեք հազար քիլոմեթր արագութեամբ եւ արտաքին ձեւերու նրբացումով :

Կը խորհուի նոյնիսկ 4500 – 5000 քիլոմեթր արագութեամբ եւ 30 – 40 հազար մեթր բարձրութեան վրայ սուրացող օդանաւերու մասին : Կը յուսան 1962ին սպասարկութեան յանձնել այդպիսի գերձայնական օդանաւեր, որոնք Եւրոպայէն Նիւ Եորք հեռաւորութիւնը պիտի կտրեն երեք ժամէն :

Ինչպէս կը տեսնէք, օդանաւային ճարտարարուեստը ունի անսահման հեռանկարներ : Ինքնամուղերու փոքրակ մղիչները (թիւրպին) ուժը բարձրացած է 1600 քիլոյէն 1800ի : Ամերիկեան վերջին որսկան օդանաւերը օժտուած են 4000 քիլօ մղում տուող ռէաքթէօրներով : Ամերիկեան ընկերութիւն մը մօտերս հրապարակ պիտի հանէ 5–6 հազար քիլոյի ուժով մղիչներ, իսկ անգլիական ընկերութիւն մը տասը թոնի ուժով :

Այնպէս կ՚ենթադրուի թէ ամերիկեան 84 թոննոց Պ–47ները եւ 180 թոննոց Պ–52 ռմբաձիգները, որոնք ժամական 1100 քիլոմեթրի մօտ արագութիւն մը ունէին եւ յատկացուած էին հիւլէական ռումբերու փոխադրութեան, վերջին տիպարները պիտի ըլլան ծանր ռմբաձիգներու : Ասոնց տեղը պիտի բռնեն ղեկավարեալ թռչող ռումբերը : Արդէն լուրջ աշխատանք կը տարուի այդ ուղղութեամբ : Այդ թռչող ռումբերը առաւելութիւնը պիտի ունենան անվրէպ հարուածելու թշնամի ռմբաձիգները, միեւնոյն ատեն խնայելու բազմաթիւ օդաչուներու կեանքը :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

★

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք ժամանակին իրանահայ նկարիչ Յ. Մինասեան Փարիզ եկած է եւ ցուցահանդէս մը պիտի տայ Դեկտ. 12ին, այս առթիւ գնահատելով տաղանդաւոր նկարչին գործերը, Փարիզի ծանօթ քննադատ Մ. Կոթիէ հետեւեալ յառաջաբանը գրած է.—

Կան հմուտ նկարագէտներ, որոնց համար Քուպէի իրապաշտութիւնը շատ ենթակայական է :

Ժամանակին Արիստոտէլ մեղի չէր ըսպասած հաստատելու համար թէ արուեստը՝ կը նշանակէ պատկերացնել իրերու թաքուն իմաստը, եւ ոչ թէ անոնց երեւոյթը, որովհետեւ, կ՚աւելցնէր, այս խոր ճշմարտութեան մէջ է իրենց ճշմարիտ իրականութիւնը որ չերեւար իրենց արտաքին շրջագիծին մէջ :

Եթէ կ՚ուզենք հասկնալ եւ ուրեմն սիրել Մինասեանի նման արուեստագէտ մը, պէտք է նախ ընդունիլ թէ ամէնէն բացայայտ ճշմարտութիւնները, միշտ անոնք չեն որ կ՚ըմբռնենք առանց ճիգի մը, ինչպէս նաեւ գեղեցկագիտական վսեմ վայելքները անոնք չեն զոր կը գտնենք սկիզբէն իսկ առանց մտքի եւ զգայարանքի միացեալ յուզումին :

Արուեստագէտի մը աչքը միայն արձանագրող գործիք մը չէ, այլ մտքի գործիքներէն մէկը. Կիւսթաւ Մորօ կ՚ըսէր.—«Ձեմ հաւատար ոչ դպածիս ոչ ալ տեսածիս ճշմարտութեան, այլ միայն իմ ներքին զգացումիս իրականութեան : Զգայարանքներու յայտնութիւնը անպատճառ համապատասխան չէ իմացականութեան յայտնութեան, եւ ոչ ալ այս վերջինը զգացումին յայտնութեան :

Ըստ Պղատոնի, միայն անմարմնականը իրական է : Սեմապիւէ չէր մտածեր իր նկարները դնել նմանող դաշտանկարի մը մէջ, որովհետեւ կը մտածէր, ինչպէս իր ժամանակին բոլոր մտածողները, թէ նիւթական աշխարհը շահեկան է միայն իբրեւ հայելին ոչ – տեսանելիին :

Արեւելքցիներու համար, Աստուածը ներկայացնելու լաւագոյն ձեւը արաբական հիւսուածքն է (արապեսք), անարատ կշռոյթը : Քրիստոնէութեան սկիզբէն ի վեր մինչեւ 14րդ դարը, Արեւմուտքի բոլոր նկարիչները գործադրած են արուեստ մը ուր հոգեկանին պատկերացումը գըլխաւոր նիւթին տեղը կը բռնէ, ինչ որ վերադարձած էր մեր Փոլ Կոքէնը ինք որ գրած է թէ արուեստը վերացական արտայայտութիւն մըն է զոր պէտք է քաղել բնութենէն, երազելով անոր առջեւ :

Մինասեան, որ իր ամէնէն երիտասարդ տարիքէն ցոյց տուած է ընդունակութիւններ նկարչութեան համար, պէտք չէ ունեցած որեւէ դպրոցի, ոչ ալ վարպետի, այս պարագան ըմբռնելու համար : Ծնած՝ 1910ին, Ռաշդի մէջ (Պարսկաստան) Կասպից ծովու ափը, գործի սկսած է, ինչպէս ամէն մարդ, ընդօրինակել, առանց շատ ինքնուրոյն ըլլալու, երկրի եւ երկինքի ներդաշնակութիւնները : Շնորհիւ, Սեզանի, որուն գործերուն ծանօթացած է պատկերազարդ պարբերաթերթերու եւ գիրքերու միջոցաւ, ան հասկըցած է թէ նկար մը արդիւնքն է նաեւ կարգ մը դարերու միջեւ եղած յարաբերութեան, տարրեր որոնք ընտրուած են տեսանելի աշխարհէն, այնպէս ինչպէս կը զգայ եւ կ՚ըմբռնէ նկարիչը :

Այս բոլոր գաղափարները բնտանի են մեզի եւ բաւական չէր որ Մինասեանը ներշնչուած ըլլար անոնցմէ, մեր համակրանքը գրաւելու համար : Ինչ որ ամէնէն աւելի հիացում կը պատճառէ իր գործին մէջ, իր գոյներու վարպետութիւնն է զոր ցոյց կուտայ որչափ փողփողումով նոյնքան ալ չափով : Բնիկ Պարսկահայ, ան պէտք չէ ունեցած թափառելու բնականէն անդին ամէն բան արտայայտելու համար, գլխաւորաբար գոյներու միջոցաւ, չօշափելիէն անշօշափելին : Այս տեսակէտէն թանկագին են իր նկարները որոնք ամէնէն առաջ կը գլխեն տեսողութիւնը : Բայց միեւնոյն ատեն կը խօսին երեւակայութեան, յուզելով միանգամայն զգացումը եւ մտածումը : Նոյն կրօնական խորհուրդը պիտի գտնէք իր «նաթիւռ մորթ»երու եւ, օրինակ, իր Զարչարանքի տեսարաններուն մէջ :

Ջերմապէս գնահատուած՝ իր երկրին մէջ, Մինասեան իր առաջին նկարահանդէսը տուած է 1939ին, Թեհրան : Յետոյ կրկին ցուցադրած է 1941ին, 1944ին եւ 1945ին : Քաջալերուած յաջողութիւնէն եւ բարեկամներու պնդումներու վրայ որոշած է Փարիզի մէջ ալ ցուցադրել, 1952ին իր վերջին գործերը ներկայացնելէ ետք ընդ հովանեաւ կրթական նախարարութեան եւ իշխանուհի Շեմս Պահլեւիի :

Կ՚արժէ որ Մինասեան իր գեղեցիկ տաղանդով տանայ այն նուիրագործումը զոր կը սպասէ մեզմէ :

Maximilien GAUTIER.

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ճեմարանի տնօրէն Ս. Վրացեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.— 1953 – 54ի տարեշրջանը սկսաւ Հոկտեմբեր 14ին : Աւարտելու մօտ չորս յարկանի շէնքը արդէն կը գործածուի : Աշակերտներու թիւը անցեալ տարի 310 էր որոնց քանը շըրջանաւարտ եղան : Այս տարի աւելցած են հարիւր աշակերտներ : Հաւանական է որ 450ի հասնի թիւը, որոնց 60ը մանկապարտէզի : Նոյեմբերին սկսան ճեմարանի գիշերօթիկի բաժինը : Նոր շէնքին չորրորդ յարկը յատկացուած է գիշերօթիկներու : Այս տարի 30 դիմումներ եղած են գիշերօթիկի համար, մեծ մասը Պարսկաստանէն, սակայն շատերը պիտի չկրնան գալ քաղաքական պայմաններու հետեւանքով, եւ գիշերօթիկ բաժինը պիտի ունենայ շուրջ տասը աշակերտ : Նոյեմբեր 1ին բացուեցաւ մասնաւոր դասընթացք մը ճեմարանին մէջ հայագիտութիւն ուսուցանելու : Պիտի դասաւանդուին գրաբար, հայերէն, մատենագրութիւն, Հայոց պատմութիւն, հայկ. հարցի պատմութիւն եւն. : Հայագիտական այս դասընթացքը հաստատելով՝ ճեմարանը կ՚ուզէ պատրաստել բարձրորակ հայագէտ – մըտաւորականներ՝ հայ դպրոցներուն եւ հանրային կեանքին համար :

Այս տարուան ուսուցչական կազմը իր մէջ կը հաշուէ նոր ուժեր, Արտաւազդ Արեղայ (Անթիլիասէն) պիտի դասաւանդէ գրաբար եւ մատենագրութիւն, Պ. Խորէն Գաբրիկեան՝ հայկ. հարցի պատմութիւն, Հրաչ Տասնապետեան (Լիոնի համալսարանէն) գիտական նիւթեր, արաբերէնի ուսուցման զարկ տալու համար հրաւիրուած է նաեւ արաբագէտ հայ ուսուցիչ մը : Շահէ վարդապետ եւ Պ. Զարեան կը շարունակեն իրենց անցեալ տարուան դասերը : Երաժշտագէտ Պ. Բ. Կանաչեան վերստանձնած է ճեմարանի երգչախումբին ղեկավարութիւնը : ՀՕՄի, Հայ Կրթ. հիմնարկութեան եւ Հայր. Միութեանց օժանդակութիւնը կը շարունակուի, եւ սաներուն թիւը աւելցած է այս տարի :

ՃՇԴՈՒՈՒՄ ՄԸ.— Ամերիկայի «Հայրենիք»էն առնելով գրած էինք թէ Ֆրէզնոյէն ընկ. Ալէք Փիլիպպոս տասը հազար տոլար նուիրած է Յունաստանի երկրաշարժի աղէտեալներուն : Արդ, ընկեր Ալէք Փիլիպպոս «Հայրենիք»ի միջոցաւ կը ճշդէ թէ այդ գումարը ինք նուիրած չէ այլ հաւաքած է զանազան ընկերութիւններէ : Գումարն ալ ոչ թէ տասը հազար տոլար է, այլ 6746 տոլար :

ԹԵՆԻՍԻ ԾԱՆՕԹ ախոյեան Պ. Մաքս Պարոնեան Օսլոյի մէջ (Նորվեկիա) մըրցաշարքի մը մասնակցելով, շահած է Նորվեկիոյ ախոյենութիւնը : Վերջին մըրցումին ներկայ եղած են հայասէր տոքթ. Նանսէնի զաւակը եւ Նորվեկիոյ թագաւորը, որ նաեւ խօսակցած է հայ մարզիկին հետ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

Նկարագրեցի ամենայն անկեղծութեամբ :

— Այնքան գեղեցիկ էր որ մարդ կը հիանար եւ կը փորձէր հաճելի դառնալ : Երբեք այդպիսի կնոջ մը չէի հանդիպած :

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց բըժիշկը ժպտելով :

— Ահա վկայութիւն մը որ մասնաւոր արժէք մը կը ստանայ նորեկի մը բերնին մէջ, ըսաւ Պ. Փուարօ քաղաքավարութեամբ : Շարունակենք մեր քննութիւնը : «Միջոցի եւ առիթներու» գլխուն մէջ վեց անուն կրնանք նկատի ունենալ, Օր. Լիթըրէն, Օր. Ճոնսըն, Տիկին Մերքատօ, Պ. Րէյթըր, Պ. Էմմըթ եւ Հայր Լավինյի :

Անգամ մը եւս կոկորդը մաքրեց : Այս օտարականները ինչ տարօրինակ սովորութիւններ ունին :

— Առ այժմ ընդունինք մեր երրորդ ենթադրութեան ճշդութիւնը : Սպանիչը Ֆրետէրիքն է կամ Ուիլըմ Պոսնըր որ արշաւախումբին մաս կը կազմէ : Մեր երկու ցանկերը բաղդատելով կրնանք կասկածելիներուն թիւը չորսի իջեցնել, Հայր Լավինյին, Մերքատօն, Քարլ Րէյթըր եւ Դաւիթ Էմմըթ :

— Հայր Լավինյին կասկածէ դուրս է, միջամտեց Տոքթ. Լէյտնըր վճռապէս : Ան կը պատկանի Կարթագինէի Սպիտակ Հայրերու Միաբանութեան :

— Եւ մօրուքը իրական է, աւելցուցի ես :

— Օրիորդ, առաջնակարգ մարդասպան մը երբեք կեղծ մօրուք չի գործածեր :

— Ինչէ՞ն գիտէք որ մարդասպանը առաջնակարգ է, հարցուցի բողոքի շեշտով մը :

— Որովհետեւ հակառակ պարագային ճշմարտութիւնը աչքիս պիտի զարնէր, մինչդեռ բան չեմ տեսներ :

Այս մարդը սնապարծ մէկն է, խորհեցայ ինքնիրենս :

— Ինչ ալ ըլլայ, ըսի, մօրուքին գալով բաւական ատեն անցած ըլլալու էր որ բուսնէր :

— Շատ ճիշդ է ձեր դիտողութիւնը, ըսաւ Փուարօ :

Տոքթ. Լէյտնըր հետզհետէ կը ջղագրգռուէր :

— Բայց ծիծաղելի է... Հայր Լավինյին եւ Պ. Մերքատօն հանրածանօթ են երկար ատենէ ի վեր :

Փուարօ երեսը նայեցաւ :

— Ձեր դիտողութիւնը տկար է : Նկատի չէք առներ կարեւոր կէտ մը : Եթէ Ֆրետէրիք Պոսնըր մեռած չէ, ի՞նչ կ՚ընէր այսքան տարիէ ի վեր : Կեղծ անուն մը առած եւ ապրելու միջոց մը գտած է :

— Իբրեւ Ճերմակ Հայրերու Միաբանութեան անդա՞մ, հարցուց Տոքթ. Րէյթի, թերահաւատ շեշտով մը :

— Իրաւ ալ տխեղ քիչ մը երեւակայական կ՚երեւի, խոստովանեցաւ Փուարօ : Միայն դատարանը կրնայ վճռել այդ հարցը : Անցնինք միւս կասկածելիներուն :

— Երիտասարդնե՞րը, հարցուց Րէյլի : Իմ կարծիքով, միայն մէկը կը լրացնէ պայմանները :

— Ո՞րը :

— Երիտասարդ Քարլ Րէյթըրը : Իրեն դէմ որոշ բան մը չունինք, բայց մօտէն դիտելով զինքը, կը տեսնենք որ ունի համապատասխան տարիքը, գերմանական անուն մը, նոր է պաշտօնէութեան մէջ, եւ կրնար օգտուիլ առիթէն լուսանկարչական արհեստանոցը ձգելու, բակէն անցնելու, ատրին արարքը կատարելու եւ սրընթաց չուելու երբ բակը դեռ ամայի էր : Եթէ իր բացակայութեան ատեն մէկը իր արհեստանոցը մտած ըլլար, կրնար երդում պատառ ըլլալ թէ ինք մութ սենեակը կը գտնուէր : Ձեմ ըսեր թէ յանցաւորը ինքն է. բայց այս ամբողջ ցանկին մէջ ամէնէն կասկածելին Րէյթըրը կ՚երեւայ :

Պ. Փուարօ համաձայն չէր այս կարծիքին : Գլուխը շարժեց ծանրօրէն, բայց ոչ համոզուած երեւոյթով մը :

— Ընդունելի են ձեր եզրակացութիւնները, բայց գործը ձեր կարծածէն շատ աւելի բարդ է :

Առ այժմ հոդ կանգ առնենք : Եթէ կը թոյլատրէք, կ՚ուզէի աչքէ անցընել այն սենեակը ուր գործուած է ոճիրը :

— Անշուշտ :

Տոքթ. Լէյտնըր գրպանները խուզարկեց եւ Տոքթ. Րէյլիի նայեցաւ, ըսելով.

— Հարիւրապետ Մէյթլէնտը առաւ բանալին :

— Ինծի յանձնեց իր մեկնումէն առաջ, ոստիկանական գործի մը համար :

Եւ բանալին յանձնեց :

Տոքթ. Լէյտնըր ըսաւ վարանոտ ձայնով մը.

— Եթէ որեւէ անպատեհութիւն չէք տեսներ կը նախընտրէի երբեք... Թերեւս Օրիորդը...

— Անշուշտ, անշուշտ, պատասխանեց Փուարօ : Կը հասկնամ ձեր զգացումները եւ չեմ ուզեր որեւէ աւելորդ վիշտ պատճառել ձեզի : Օրիորդ, կը հաճի՞ք ընկերանալ ինծի :

— Սիրով, պատասխանեցի :

ԳԼՈՒԽ ԺԻ.

Դիակննութենէն վերջ Տիկին Լէյտնըրի դիակը Հասանիէ փոխադրեցին, բայց սենեակին ձեռք չեն դպցուցած : Այնքան քիչ կարասի կար որ ոստիկանական քննութիւնը շատ արագ եղած էր :

Մուտքին աջ կողմը անկողինը կը տեսնուէր :

(Շար.)

ութեան, որպէսզի միասին քուէարկէ, բայց Պ. Վիշինսկի մերժեց, ըսելով թէ բանաձեւը որեւէ յառաջդիմութիւն չի ցուցներ զինաթափութեան ճամբուն վը-րայ:

ԿԱԹԻՆ ԳԻՆԸ չորս փրանք պիտի աւել-նայ, այսօրուընէ (Գշ.) սկսեալ: (46 Փր., փոխանակ 42ի):

ՍՈՒՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութեանց մէջ մեծամասնութիւն շահած է Եգիպտոսի կուսակից հոսանքը, մեծ զարմանք պատ-ճառելով Լոնտոնի մէջ:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ մը հետեւանքով Նիւ Եորքի եօթը օրաթերթերէն մէկը միայն լոյս կը տեսնէ չաբաթ օրէն ի վեր (Ն. Ե. Հէրըլտ): Փորագրիչներու սենտիքան ամ-սական 60 տոլարի յաւելում պահանջած էր իր անդամներուն համար որոնք ամսա-կան 460 – 520 տոլար կը ստանան:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մասին նոր ճառ մը խօսե-լով, Թիթօ կ'առաջարկէ Իտալիոյ հետ միասին ետ քաշել Ա. շրջանին սահման-ներուն վրայ համախմբուած զինուորնե-րը, իբրեւ նախաքայլ կարգադրութեան մը յանգելու: Այս ճառէն 12 ժամ ետք Ի-տալիոյ արտաքին նախարարութիւնը հա-մաձայնութիւն կը յայտնէր: Բայց Թիթօ պայման կը դնէ ետ առնել անգլեւամե-րիկեան ծրագիրը որ կը տրամադրէր Ի-տալիոյ յանձնել Ա. շրջանը: Հռոմի մէջ առ այժմ կարելի չեն գտներ դոհացու-ցիչ կարգադրութիւն մը:

ՔՈՐԷԱՅԻ եւ Հիւս. Զինադադարի ներ-կայացուցիչները երկու կարեւոր գիջում-ներ կատարեցին. — 1. Հաշտութեան ժո-ղովը գումարել Դեկտ. 28ին, Նոր Տելհիի մէջ (Հնդկաստան). — 2. Չէզոքներ ալ կրնան մասնակցիլ ժողովին, բայց չեն կը-նար քուէ տալ:

ՀԱՅ ՄԸ, Տիգրան Տէմիրճեան, 68 տա-րեկան, որ Առնուվիլի մէջ սպաննած էր իր կինը, Սոֆին, Բշ. օրէն ի վեր կը դատուի Վերսայլի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ: Ժամանակին մանրամասնօրէն պատմած ենք այս սպանութիւնը որ տե-ղի ունեցած էր 1952 Հոկտ. 1ի գիշերը: Տիգրան զայրանալով կնոջը դիտողու-թիւններէն, մուրճով ջախջախած էր անոր գանկը քնացած պահուն: Յետոյ ծածկոց մը ձգելով զոհին արիւնաթաթախ գլխուն վրայ, 260.000 Փրանքի խնայողութիւն մը յափշտակած եւ փախած էր: Կինը մեռաւ երեք օր ետքը, իսկ Տիգրան շաբաթ մը Փարիզի պանդոկները թափառելէ վերջ անձնատուր եղած էր:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ կառավարութիւնը նե-րում շնորհեց 7194 քաղաքական յանցա-ւորներու, ներկայ իշխանութեան տաս-նամեայ տարեդարձին առթիւ:

ԱԶԳ. ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ եւ Հարաւ. Քորէա-յի նախագահները, որոնք Ֆորմոզա կղզին կը գտնուին, որոշեցին միասնաբար գոր-ծել համայնավարութեան դէմ կռուելու եւ ասիական միացեալ ճակատ մը կազ-մելու համար:

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ծագած է Եգիպտոսի իս-լամ եղբայրներու ընկերակցութեան մէջ: Թերթերը կը գրեն թէ երիտասարդ ան-դամներէն խումբ մը գրաւեց ընկերակ-ցութեան կեդրոնը, եւ պահանջեց կախա-կայել վարչական յանձնախումբը, իբրեւ բողոք չորս անդամներու վտարման դէմ:

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ատեանը կը դատէ Կես-թափոյի Մելէոնի անդամներէն Վիլհելմ Քորփֆը, որ կ'ամբաստանուի թէ 1944 Օգոստոսին սպաննած է հինգ վանական-ներ, իբրեւ գործակից դիմադրական ճա-կատի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ
ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժա-մը 9ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օ-պանեը):

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «*Cahiers du Sud*»ի

Կը խօսի՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Մանրամասնութիւնները շուտով:

★

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)
12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի սրահին մէջ:
Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով:

ԳԱԼ ՇԱԲԱԹ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 155 – 156, ՆՈՅԵՄԲԵՐ – ԴԵԿՏԵՄ-ԲԵՐ, 32 էջ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Հայհոյութիւ-նը բժշկութեան մէջ (Հայ-Բոյժ). — Գըլ-խու պտոյտը եւ պատճառները (Տոքթ. Գալուստեան). — Կաղամբին հիւթը ստա-մոքսի կեղերու դէմ եւ արիւն թքնելու մասին (Տոքթ. Սերոբեան). — Ձեր խմե-լիք ջուրը (Տոքթ. Պէռնար). — Տարօնի բժշկարանը (Ա. Խաչատուրեան). — Երե-ւան քաղաքին անուան ծագումը (Հ. Խ. Ն.). — Մի վախնաք քաղցրէն (Փրոֆ. Փորթման). — Վեցհազարեակ (Մ. Յովհ. — Հիսարեան). — Մեղր կերէք (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Ի՞նչպէս ածիլուիլ (Շ. Նարդունի). — Առաջնորդ Թոքախտի դէմ (Թարգմ.):

Տարեկան բաժնեգինը 800 Փրանք: Ար-տասահման 1000 Փրանք: Դիմել 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

ՍՊԱՌԱԾ է Օգոստոս – Հոկտեմբեր մի-ացեալ թիւը (152 – 4), վերադարձնողնե-րուն կը ղրկուին նոր թիւեր:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Իրեր-օգնութեան Միութեան:

Շաբաթ, 12 Դեկտ., ժամը 21էն մին-չեւ լոյս, Պուա Քոլոմպի քաղաքապե-տարանի սրահին մէջ: 2 ռիւ Էթիէն տ'Օրվ կայարանին մօտ: (Սէն Լազարի կայարա-նէն 7 վայրկեան):

Կը նախագահէ Պուա Քոլոմպի քաղա-քապետը՝

Mr. Emile Tricon

Հայկական գեղարուեստական ճոխ բա-ժին եւ սիրուն անակնկալներ:

Պ. ՎԱՐԴԻՒԱՆԵԱՆԻ

Ռատիոյի մեծ նուագախումբով՝ եւրո-պական պարերը մինչեւ լոյս:
Մուտք 200 փրանք:
Սեղանները ապահովել դիմելով
U. E. F. A. 9 Ave. Calmels
Bois-Colombes (S.) Tél. CHA. 00-55

Ե. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ողբացեալ Եղիշէ Փափազեանի յանկար-ծական մահուան առթիւ խորին ցաւակ-ցութիւններս կը յայտնեմ յարգելի Տիկ-նոջ, զաւակներուն, Փափազեան եղբայր-ներուն եւ բոլոր պարագաներուն:

Յ. Տավօեան

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան:

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէ-վիզ: Առատ եւ ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուր-բաթ, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ: Դա-սախօս՝ Պ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ: Նիւթը՝ Մի-քայէլ Վարանդեանի կեանքը եւ գրակա-նութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեք-շաբթի երեկոյ, Քաւէ սրճարանի վերնա-յարկը: Դասախօս՝ Պ. ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ Նիւթը՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի երգիծա-կան գրականութիւնը:

Դասախօսութենէն յետոյ մտքերու փո-խանակութիւններ, ձայնագրի վրայ պի-տի առնուին: Գեղարուեստական անակն-կալներ: Մուտքը ազատ է:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկե-րակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերակցութեան բոլոր ան-դամները վեց դեկտ. կիրակի օր ժամը ճիշդ 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Ծրագիր կանոնագրի 16րդ յօդուածին համաձայն այս անգամ ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ ժողովը պիտի նկատուի օրինաւոր, ունենալով միեւնոյն օրակար-գը, 22 Նոյեմբերի ընդհ. ժողովին, որ տեղի չունեցաւ օրինական մեծամասնու-թիւն գոյացած չըլլալով:

Ժողովին օրակարգն է. — 1. Ընտրու-թիւն ընդհ. ժողովի դիւանի:

2. — Ընթերցում եւ վաւերացում նա-խորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան:

3. — Վարչութեան բարոյական եւ նիւ-թական հաշուետուութիւն 1950 – 1951 – 1952 տարեշրջաններու:

4. — Հաշուեքննիչ յանձնախումբի տե-ղեկագրի ընթերցում:

5. — Վարչութեան հաւաքական հրա-ժարականը, նոր վարչութեան եւ հաշուե-քննիչ մարմնի ընտրութիւն:

ա) Համաձայն Կրօն. Ընկ. ծրագիր կա-նոնագրի 16րդ յօդուածի տրամադրու-թեան, ընդհ. ժողովի, քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն անոնք որոնք ի-րենց տարեվճարները բրած են մինչեւ 1953:

բ) Վարչական աշխատանքներու դիւ-րութեան եւ Կրօն. Ընկերակցութեան գործերուն կանոնաւորութեան համար կը յանձնարարենք ջերմապէս բոլոր անդամ-ներուն, որպէսզի եկեղեցւոյ դիւանատան դիմեն եւ իրենց անդամատետրերը ստա-նան:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Լիոնի եկեղեցաշէն-դպրոցաշէն ֆոնտը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կարպիս Քէլէշեանէ 3000 Փրանք, իր զաւկին Օր. Ալիս Քէլէշեանի նշանախօսութեան առթիւ ընդ Պ. Աստ-տուր Յովհաննէսեանի: Նոյն առթիւ Պ. Քէլէշեան Լիոնի Աղքատախնամ մարմնի կը նուիրէ 500 Փրանք: Պ. Պաղտիկ Պաղ-տասարեան փոխան ծաղկեպսակի Պ. Եղի-շէ Փափազեանի մահուան առթիւ Աղքա-տախնամի կը նուիրէ հազար Փրանք:

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամը շնորհակա-լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրնե-րը, ողբացեալ Տիկին Էգնայեանի (ծըն-եալ Գալըպճեան) մահուան առթիւ. — Տիկին Արաքսի Գալըպճեանէ (Փարիզ) երեք հազար Փր. Պ. Ա. Յովակիմեանէ (Էքս լէ Պէն) 5000 Փրանք:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. քաղաքի Քը-րիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբը: Ներկա-յանալ անդամատետրով:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորա-կան հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրա-կարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի-րէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարե-ւոր օրակարգ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

Երեկոյեան ձրի դասեր կը տրուին չա-փահասներու համար
ԱՄԷՆ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ժամը 19էն 20, առաջին տարի, ժամը 20էն 21 երկրորդ տարի:
Lycée Condorcet, 8, rue du Havre, Paris
Métro St. Lazare ou Havre-Caumartin

ԳՏՆՈՒԱԾ

ԱՆՁԱՅԻ միջոցաւ փնտռուած անձերէն Անտոնի Թասսատաեան մեռած է, իր երեք որ-դիներէն Յովհաննէսը Փարիզ է, Եղուար-դը Պարսկաստան: Ուրիշ տեղեկութիւններ իր ազգականները պիտի հաղորդեն ուղ-ղակի:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI
2 DECEMBRE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7233 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2644

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԳՆՈՒՄ Է ՀԱՅԸ...»

Գացի՛ն, գացի՛ն եւ ձայնը Աւստրալիայէն կուգայ :

Ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին, եւ անշուշտ պիտի ստանանք հետզհետէ, ինչպէս աշխարհի բոլոր ցամաքներէն :

Բայց, ահաւասիկ ծրագիր – կանոնագիր մը :

Մելպըրնի մէջ կազմեր են Հայկական Ընկերակցութիւն մը, որ պիտի կառավարէ նորակազմ գաղութը :

Կը նշանակէ թէ բաւական թիւ մը կը կազմեն արդէն։ Մանաւանդ որ Միութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկն է մատուռ – դպրոց մը հաստատել, երբ միջոցներ ունենան :

Ծրագիր – կանոնագիրը կը պարունակէ այն բոլոր առաջադրութիւններն ու յօդուածները որ յատուկ են այս կարգի կազմակերպութեանց :

Բնականաբար պիտի աշխատին Հայը Հայ պահել, ինչպէս ամէն տեղ։ Ատոր համար ալ, կ՚ուզեն հոգեւոր հովիւ մը ունենալ, որպէսզի մայրենի լեզուն սորվեցնէ նորահասներուն :

Պատահաբար հասած տեղեկութիւններէ կ՚իմանանք թէ գաղութը համերաշխ է։ Պիտի մաղթէինք որ տեւական ըլլար գործակցութեան ոգին, իրենց իսկ փրկութեան համար :

Նորակազմ Ընկերակցութեան եռանդամ վարչութենէն կը սպասենք լրիւ տեղեկութիւններ, ոչ միայն Մելպըրնի, այլ եւ Սիտնիի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ հաստատուած հայրենակիցներու մասին :

Քանի՞ հոգի են։ Ի՞նչպէս ինկան այդ հեռաւոր ափերուն վրայ։ Ի՞նչ գործերով կը զբաղին։ Կամաւոր գացողնե՞րը շատ են, թէ Տարագիրներու Միջազգային կազմակերպութեան միջոցաւ փոխադրուած դժբախտները :

Ո՞րու սիրտը չի կսկծար, երբ այս հարցումները կ՚ուղղենք :

Աւստրալիայէն առաջ, հարաւ. Ամերիկան դարձած էր փորձութեան դաշտ մը, Յունաստանի եւ Միջին Արեւելքի, նոյնիսկ մեր գաղութին համար :

Եւ կարաւաններ կազմուեցան դէպի Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Վենեզուէլլա։ Զղջացողներ, վերադարձողներ ալ եղան։ Եւ սակայն, արտագաղթը կը շարունակուի։ Թափառումներ՝ մէկ օտար երկրէն միւսը։ Այս ափէն միւս ափը։

Յետոյ Աւստրալիոյ ճամբան բացուեցաւ, զարմանազան հաւաստիքներով :

Հասցէներ գտան, իրարու հարցնելով : Կամ ուղղակի միջազգային կազմակերպութեանց դիմելով :

Պիտի չզարմանանք, եթէ վաղը ծրագիր կանոնագիր մըն ալ Նոր Զելանտայէն կամ Կուաթեմալայէն ստանանք, մատուռ – ծաղկոց մը շինելու առաջադրութեամբ :

Այսպէս, «գնո՛ւմ է Հայը»։ Ճամբայ կը գտնէ ամէն տեղ, «բացի այն երկրից որ կոչւում է Հայաստան» :

Հայրենիք ունինք։ Հող եւ ջուր ունինք։ Լեռները ճեղքելու եւ անապատները ծաղկաստանի վերածելու կարողութիւն ունինք :

Միջոցներ կը գտնենք տուն – տեղ կազմելու որեւէ օտար երկրի մէջ : Աշխարհի ամէնէն հեռաւոր ցամաքներուն վրայ :

Բայց, իրաւունք չունինք որեւէ օգնութիւն սպասելու այն երկրէն որ կը կոչուի «Հայկական ռեսպուբլիկա» :

Եւ տակաւին ծանծաղամիտներ, կեղծարարներ եւ թութակներ կան որոնք փրկութեան լաստ կը նկատեն թուրքեւբոլշեւիկ աշխարհակալութեան պատրաստած նոր տապանաքարը, Նոյ. 29...

Կան երանելիներ ալ որոնք յիմարիմաստուն վճիռներ կ՚արձակեն, հինգ հարիւր էջնոց գրքի մը միայն տասը էջը կարդալով :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին Բշ. օրուան նիստին մէջ Պ. Իտըն յայտարարեց թէ «այժմ կարելի է չորս արտաքին Նախարարներու ժողով մը գումարել մօտերս»։ Մ. Նահանգներու արտաքին Նախարարն ալ նոյն օրը կը յայտարարէր թէ պիտի մասնակցին ծրագրուած ժողովին։ Երկու պետութիւնները նախապէս խորհրդակցած են իրարու հետ, այս յայտարարութիւններն ընելու համար։ Փարիզի մէջ ալ կը սպասեն ժողովին գումարման :

Լոնտոնի թերթերը դիտել կուտան թէ Մ. Նահանգներուն պաղ վերաբերումը սրտնեղութիւն պատճառած էր նախապէս, բայց յետոյ խորհրդակցութիւններ կատարելով համաձայնեցան : Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ ընդդիմադիրները հարցումներ ուղղեցին, Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին առթիւ, բացասական գտնելով Մ. Նահանգներուն դիրքը : Պ. Իտըն, որ նախապէս գիտէր թէ ի՞նչ պիտի ըսէ իր ամերիկացի պաշտօնակիցը, փարատեց կասկածամտութիւնը, ջերմապէս ծափահարուելով։

Կը կարծուի թէ ժողովը պիտի գումարուի յունուարի վերջերը կամ փետրուարի սկիզբը։ Եթէ Ռուզվելթըն հաւանի, կը նշանակէ թէ պիտի չսպասէ որ Ֆրանսա վաւերացնէ եւրոպական բանակի դաշնագիրը :

Իտընի յայտարարութենէն առաջ, Անգլիոյ դահլիճը բացառիկ նիստ մը գումարած էր։ Միեւնոյն ատեն կը տօնուէր Չըրչիլի ծննդեան 80ամեակը։ Աւելի քան երկու հազար շնորհաւորական հեռագիրներ հասած էին աշխարհի բոլոր մասերէն։ Թագուհին ալ, որ Փանամա կը գտնուի, փութացած էր հեռագիր մը ուղղել։ Անհամար նուէրներ հասած էին ինչպէս եւ ծաղկեփունջեր։ Թերթերը կը գրեն թէ ծաղկեկողով մը այնքան ծանր էր որ երկու հոգի հազիւ կրցան վերցնել։ Նախարարական խորհուրդէն վերջ Չըրչիլ գնաց խորհրդարան ուր ջերմապէս ծափահարուեցաւ։ Մասնաւորապէս գոհ էր որ վերջապէս պիտի գումարուի Չորսերու ժողովը :

× Չըրչիլ երէկ ճամբայ ելաւ դէպի Պերմուտեան կղզիները, ուր պիտի գումարուի արեւմտեան երեք պետութեանց վարչապետներուն ժողովը :

ԳԵՐԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Մ. Նահանգներու արտաքին Նախարարը զեկուցում տալով երեսփ. ժողովի մասնաւոր յանձնախումբին առջեւ, Լիթուանիոյ, Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ բռնագրաւման մասին, անուղղակի խօսեցաւ նաեւ Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին վրայ։ Ըսաւ թէ պիտի մասնակցին ծրագրուած ժողովին, թէ «գոհունակութեամբ կ՚ընդունին ամէն պատեհութիւն կարգադրելու համար մասնաւոր վէճեր, վերջ տալու զինարշաւին եւ մասնաւորապէս հիւլէական սպառազինութեան եւ նուազեցնելու պատերազմի վտանգները»։

Միեւնոյն ատեն աւելցուց.— «Մեզի համար խորհրդաժողովի սեղանը ժամադրավայր մը չէ լքելու համար մեր սկզբունքները, այլ վայր մը՝ զանոնք արժեցնելու։ Գերի ժողովուրդները պէտք է գիտնան թէ մենք չենք մոռնար զիրենք, թէ գոհ չենք իրենց վիճակէն, իսկ ամէն բանէ վեր՝ տրամադիր չենք խաբուսիկ ապահովութիւն մը փնտռելու մենք մեզի համար, իրենց տէրերուն հետ կնքելով սակարկութիւն մը որ պարզապէս պիտի հաստատէր գերութիւնը : Մենք համոզուած ենք թէ սովետական բռնակալութիւնը չի կրնար անվերջ տիրել հարիւրաւոր միլիոն մարդոց վրայ»։

Պալթեան երեք երկիրներու մասին խօսած ատեն, նախարարը շեշտեց թէ «անոնք վճռած են վերահաստատել իրենց ազատութիւնը անվկանդ պայքարելով խորհրդային բռնապետութեան դէմ։ Հակառակ ահուսարսափին, զանգուածային ընդակահարութեանց եւ աքսորներու հայրենասիրութիւնը վառ կը մնայ երեք երկիրներուն մէջ»։

Այս առթիւ ըսենք որ Մ. Նահանգները երբեք չեն ճանչցած Լիթուանիոյ, Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ բռնագրաւումը եւ տակաւին դիւանագիտական յարաբերութիւններ կը պահեն անոնց նախկին կառավարութեանց հետ :

ՍՈՒՏԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԵՏ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Սուտանի երեսփ. ընտրութեանց մէջ մեծամասնութիւն շահած է այն հոսանքը որ կ՚ուզէ Եգիպտոսի միանալ :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, այդ կուսակցութիւնը շահած է 50 աթոռ։ Ընկերվարական – հանրապետական հոսանքը, որ նոյնպէս կուսակից է միացման, շահած է չորս աթոռ։ Ուրեմն մեծամասնութիւն պիտի կազմեն երեսփ. ժողովին մէջ որ կը բաղկանայ 97 անդամներէ :

Անկախութեան կուսակցութիւնը, Ումմա, շահած է միայն 22 աթոռ, հարաւային շրջանի կուսակցութիւնը՝ ինը, անկախները՝ 12։ «Ումմա» յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կը մերժէ ընդունիլ այս ընտրութեանց օրինաւորութիւնը եւ կ՚ըսէ թէ «գործնական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ Սուտանի շահերը պաշտպանելու համար»։ Յայտարարութիւնը մեղադրանքներ կ՚ուղղէ Եգիպտոսի դէմ, ըսելով թէ «չյարգեց իր խոստումը եւ մեծ գումարներ ծախսեց ազգ. միութեան հոսանքին ուժ տալու համար։ Ընտրութեանց արդիւնքը Սուտանի ժողովուրդին կամքը չի ներկայացներ, հետեւաբար անընդունելի է մեզի համար : Ումմա պատրաստ է ամէն զոհողութեան, գլուխ հանելու համար Սուտանի անկախութիւնը»։

× Լոնտոնի թերթերը դիտել կուտան թէ Սուտանի հարաւային շրջանը յայտնապէս կուսակից է անկախութեան, իսկ հիւսիսային շրջանը՝ կուսակից Եգիպտոսի հետ միացման։ Յետոյ կ՚ըսեն թէ համոզուած եգիպտասէրները փոքրամասնութիւն կը կազմեն եւ թէ կուսակցութիւնը շատ աւելի անկախ դիրք մը պիտի բռնէ :

Անգլեւեգիպտական պայմանագրութեան մը համաձայն, Սուտանի Սահմանադիր ժողովը երեք տարիէն պիտի ճշդէ երկրին քաղաքական կարգուսարքը։ Ուրեմն փոխանցման շրջան մը պիտի բոլորէն :

× Զօր. Նեկիպ լրագրական ասուլիսի մը առթիւ յայտարարեց թէ Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ բացուած փոսը՝ Սուէզի մասին շատ նեղ է եւ կարելի է անցնիլ : Այս առթիւ յոյս յայտնեց թէ Սուտանի ընտրութիւնները վերջացած ըլլալով, բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Սուէզի վէճը լուծելու համար։ «Անգլիոյ կ՚իյնայ առաջին քայլը առնել, անելէն դուրս գալու համար»։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ յեղափոխական ատեանը երէկ սկսաւ դատել Ֆարուքի զարմիկներէն իշխան Ապպաս Հալիմը, այն ամբաստանութեամբ թէ 1952ին եւ աւելի առաջ կապեր հաստատած էր օտար շրջանակներու հետ, երկրին շահերուն դէմ դաւելու համար :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴՈՒՔ ԱԼ ՀԱՇՈՒԵՑԷՔ

Երկուշաբթի օր բացուեցաւ Լուանի նահանգային ժողովին արտակարգ նստաշրջանը, Սէնթ Էթիէնի մէջ :

Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ նախագահը, նախկին վարչապետ Փինէ, պարզելով ալքոլամոլութեան չարիքները։ Ոչ միայն բարոյական, այլ եւ տնտեսական տեսակէտով :

Ուրիշ ժողովական մը, որ մասնաւորապէս ուսումնասիրած է ընկերային խնդիրները, հետեւեալ հաշիւը ներկայացուց.—

Իւրաքանչիւր քաղաքացի հարիւր ֆր. ծախսած ատեն, աւելի քան տասը ֆրանք կը վճարէ ոգելից ըմպելիներու, հազիւ 7 – 8 առ հարիւր՝ առողջապահութեան, իսկ տասը առ հարիւրէն պակաս՝ բնակարանի համար :

Բանախօսը դէզ մը թուանշաններ շարեց, միլիոններ եւ միլիառներ, ի հաստատութիւն իր եզրակացութեանց :

Եթէ մեր մէջ ալ այսպիսի վիճակագրութիւն մը փորձէին, ո՛րքան պերճախօս պատկեր մը պիտի կազմուէր :

Յետին անճարակը շատ մը բաներ սորվեցաւ երեսուն տարիներու ընթացքին, սկսելով «սա վա»?էն եւ «սանքա»էն :

Մասնագէտներ ունինք որոնք ասպարէզ կը կարդան քինիկներուն, ոգելից ըմպելիներուն համն ու հոտը ճշդելու համար :

Ուրիշներ շուքի մէջ կը ձգեն տեղացին, իբրեւ առեւտրական եւ խանութպան :

Հապա «պրոգրեսիվ» մունետիկնե՞րը, որոնք ընդհանրապէս հայերէն ալ չեն գիտեր, բայց ճառ կը խօսին հայութեան եւ Հայաստանի մասին :

Առաջարկ մը, այս առթիւ :

Մեր լսարանականները չե՞ն կրնար վիճակագրութիւն մը կազմել, հաստատելու համար թէ Հայ մը հարիւր ֆրանք ծախսած ատեն, ինչ կը վճարէ ոգելից ըմպելիներու, առողջապահութեան եւ բնակարանի համար :

Այն ատեն պիտի պարզուէր ուրիշ պարագայ մը եւս :

Պիտի տեսնէինք որ ոչ թէ հարիւր, այլ տասն անգամ հարիւր ֆրանք ծախսած ատեն, ոչ իսկ տասը ֆրանք բաժին կ՚իյնայ գրքի, թերթի եւ դպրոցի :

Փորձեցէք եւ թող ես մեղանչած ըլլամ։

ՎԱՀԻ

ՀՆԴԿԱՑԻՆ ԵՒ ՔՈՐԷԱ

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ գլխաւորապէս աւելցած են համաձայնութեան մը յոյսերը՝ Քորէայի հաշտութեան ժողովին գումարման համար։ Համայնավարները կ՚առաջարկեն ժողովը գումարել Դեկտ. 28ին, Նոր Տելհիի մէջ (Հնդկաստան)։ Իրենց առաջարկած օրակարգն է.— 1. Գերիներու խնդիր.— 2. Օտար զինուորներու հեռացում.— 3. Խաղաղօրէն կարգադրել Քորէայի հարցը եւն.։

× Ազգաժողովին Բշ. օրուան նիստին մէջ ամերիկեան պատուիրակը, Հէնրի Լաճ, մանրամասնօրէն պարզեց Քորէայի մէջ գործուած վայրագութիւնները կարմիրներու կողմէ։ Ըսաւ թէ «զոհերու թիւըն է 38.000, որոնց 19.000ը զինուոր։ Անկարելի է նկատի չառնել թէ մեծ մասով խորհրդային քաղաքացիներ են որ կարեւոր դիրքեր կը գրաւեն հիւս. Քորէայի կառավարութեան եւ բանակին մէջ եւ թէ այն արգելարանները ուր մեռած են հազարաւոր գերիներ կը գտնուէին սովետական սպաներու վարչութեան տակ»։ Ամերիկեան պատուիրակը չորս տեսակ վայրագութիւններ մատնանշեց.—

1. Գնդակահարում գերիներու ռազմադաշտին վրայ կամ շրջակայքը։ Այսպէս գնդակահարուած են Ազգաժողովին բանակէն 11.000 զինուորներ.— 2. Գնդա

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Գ.

Նախորդով ըսինք թէ սովետական շրջանի կեանքի եւ գրական գործունէութեան մասին մեզ հասած տեղեկութիւններու միակ աղբիւրը Երեւանի թերթերն են: Այդ լրագիրները, սակայն, Տէրտէրեանի յիշատակութիւնը կ'ընեն միայն այն ժամանակ, երբ զայն կը քննադատեն կամ զանազան «թեքումներով» կը մեղադրեն: Միակ բացառութիւնը այն հակիրճ մահազդն է, որ տպագրուած է «Ս. Հ.»ի Հոկտ. 8ի թիւին մէջ:

Առաջին շուրջ մեղադրանքը Ա. Տէրտէրեանի դէմ ներկայացուեցաւ Հայկոմկուսի ղեկավարներու կողմէ 1930ին: Այն ատեն հրապարակով զայն մեղադրեցին իբրեւ «պերեվերզիեւական», այսինքն իբրեւ հետեւող ռուս յայտնի գրականագէտ եւ ընկերաբան Պերեվերզեւի: Իսկ ի՞նչ մեղքեր կը վերագրէին Պերեվերզիեւին եւ ուրեմն նաեւ Ա. Տէրտէրեանին:

«Պերեվերզեւի մեթոդը (գրագատական մեթոդը), ըսուած է այդ մեղադրանքի մէջ, հակադիալեկտիկական բնոյթ է կրում: Ան մատերիալիստական դիալեկտիկայի բացարձակ անհասկացողութիւնն է, դուրս է վանում իր տեսաշրջանից դասակարգային պայքարը: Պերեվերզեւի կոնցեպցիան յենւում է արուեստի օբիեկտիւ ըմբռնողութեան վրայ»:

Ուրեմն Ա. Տէրտէրեանի դէմ եղած յարձակումների համար հիմք է ծառայեր նոյն չարաբաստիկ դիալեկտիկան, զոր հայ բոլշեւիկները ուզեցին «խօթել» նաեւ Հր. Աճառեանի լեզուագիտութեան մէջ եւ որու դէմ վաստակաւոր գիտնականը բողոքեց այնքան բնորոշ խօսքերով:

Դիալեկտիկական մէթոտի եւ դասակարգային պայքարի անտեսման մեղադրանքը այնուհետեւ յաճախ կրկնուած է Ա. Տէրտէրեանի դէմ:

1949ին Հայաստանի Ակադեմիայի գրական Ինստիտուտի, Համալսարանի բանասիրական բաժնի գիտական խորհուրդներու եւ Գրողներու Միութեան քննադատական ճիւղի (սեկտորի) խառն նիստի մը մէջ «քննարկութեան» ենթարկուեր են Ա. Տէրտէրեանի «վերջին տարիների գրած աշխատութիւնները»: Զեկուցում կարդացեր է «բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու» Է. Թոփչեանը՝ որ եղած է Տէրտէրեանի աշակերտը: Զեկուցումէն եւ «Մտքերի լայն փոխանակութիւնից» վերջ ժողովը առեր է հետեւեալ որոշումը.

— «Պրոֆ. Ա. Տէրտէրեանը իր աշխատութիւններում գրեթէ միշտ անտեսել է իւրաքանչիւր ազգի մէջ երկու ազգի, երկու կուլտուրայի (մշակոյթի) առկայութեան (գոյութեան) լենինեան սկզբունքը: Հայոց կլասիկ (դասական) գրականութեան պատմութեան մէջ նա հաւասարութեան նշան է դնում առաջդիմական եւ դեմոկրատական հոսանքի եւ յետադիմական ու լիբերալ (ազատական) հոսանքի ներկայացուցիչների միջեւ, որով եւ զարգացնում է պատմութեան մէջ «միասնական հոսանքի» հակագիտական տեսութիւնը»:

«Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսագրի 1949 յունուարի թիւին մէջ խիստ յարձակումներ կը գործէ Ա. Տէրտէրեանի դէմ Վ. Համազասպեան, կուսակցական մը, որ ատեն մը կարգուեցաւ Գրողներու Միութեան քարտուղար եւ ներկայիս Երեւանի Մանկավարժական Ինստիտուտի տեսուչն է:

«Տէրտէրեանի մէթոդը, կը գրէ Վ. Համազասպեան, մենք կոչում ենք մեխանիկական անալոգիաների մեթոտ, որը քաղաքականօրէն անընդունելի է»:

Ինչ է այս «անընդունելի» մեթոտի էութիւնը:

«Տէրտէրեանի մեխանիկական անալոգիաների մէթոտը արտայայտում է ազգային սնապարծութեան ձգտումը, հայ կուլտուրայի ու գրականութեան նոյնիսկ լիբերալ ներկայացուցիչներին վերագրում է այնպիսի գաղափարական առաքինութիւններ, որ նրանք չեն ունեցել կամ չէին կարող ունենալ պատմական կոնկրէտ այն դարաշրջանում: Այդ մէթոտը իտէալիստական է, որովհետեւ գրողի աշխարհայեացքի գծերը եւ նրա ստեղծագործութեան մէջ արտայայտուած երեւոյթները Տէրտէրեանը կտրում է նրանց ժամանակակից ու հասարակական յարաբերութիւններից»:

Շարունակութեան մէջ Վ. Համազասպեանը կը հրաւիրէ իշխանութիւններու ուշադրութիւնը Ա. Տէրտէրեանի դէմ, որու «ազդեցութիւնը իր ուսանողների վրայ, բաւականին ուժեղ է»: Եւ իբրեւ ապացոյց դասախօս եւ գրականագէտ Ա. Տէրտէրեանի վնասակար ազդեցութեան, կը բերէ անոր աշակերտներէն Գ. Սարգսեանի պարագան: Այս վերջինս Դանիէլ Վարուժանի կեանքի ու ստեղծագործութեան մասին գրեր է թէզ մը, որ լոյս տեսեր է Ակադեմիայի հրատարակութեամբ եւ Ա. Տէրտէրեանի խմբագրութեամբ: Այդ թէզին մէջ «ձգտելով անպայման ամբողջովին դեմոկրատացնել վարուժանին, անտեսել նրա ստեղծագործութեան նացիոնալիստական տարրերը, կը գրէ Վ. Համազասպեանը, գրքոյկի հեղինակ Գ. Սարգսեանը հասնում է նոյնիսկ կուրիոզների» (ծիծաղաշարժ տարօրինակութեան):

Ի՞նչ է այդ «կուրիոզը», որուն հասեր է Ա. Տէրտէրեանի «հակագիտական մէթոտի որոշակի ազդեցութեան» տակ գտնուող Գ. Սարգսեանը: «Կուրիոզն» այն է, որ Գ. Սարգսեանը թէզի մէջ գրեր է, թէ «աշխատաւոր ժողովրդի մէջ լուսաւորութիւն տարածելու բուռն ցանկութեամբ տողորուած, մեր բանաստեղծը (Դ. Վարուժանը) մի պահ մոռանում է իր պոէտական արժանապատուութիւնը եւ յանձն է առնում գրկանքներ ու վիրաւորանքներ: Ինչպէս վկայում է նրա աշակերտներից մէկը՝ «Վարուժանը Բրդնիքէն քաղաք գալու համար էշ կը նստի»:

Բրդնիքէն էշով Սեբաստիա երթալ-գալը դասեր աւանդելու համար մի՞թէ «դեմոկրատիզմ է», կը հարցնէ Վ. Համազասպեանը:

Կը խորհինք թէ աւելի դեմոկրատական է այդ ձեւի ճամբորդութիւնը, քան «Մոսկուից» օթոյով Հայաստանի գիւղերը երթալը՝ Լենինիզմ-Ստալինիզմ քարոզելու համար յոգնատանջ կոլտնտեսականներուն: Ցամենայն դէպս, եթէ Գ. Սարգսեանի բերած օրինակը այնքան ալ յաջող չէ, ատոր համար բազմավաստակ Ա. Տէրտէրեանը քաշքշելը շատ աւելի «հակագիտական մէթոտ» մըն է, քան Տէրտէրեանի ընկերաբանական մէթոտը:

Վերջին անգամ հայ բոլշեւիկներու յարձակումներու ու մեղադրանքներու նշաւակ դարձաւ Ա. Տէրտէրեանը այս տարուան սկիզբները տեղի ունեցած «դիսկուսիա»ներու ժամանակ, ուրեմն իր մահէն ընդամէնը քանի մը ամիս առաջ, երբ «երկարատեւ ու ծանր հիւանդութիւնը» (հիւծախտ) զայն գամեր էր անկողին եւ այլեւս ի վիճակի չէր տող մը իսկ գրելու: «Դիսկուսիայի» թիրախ հանդիսացաւ գլխաւորապէս Ա. Տէրտէրեանի 1944ին հրատարակած «Հայ Կլասիկներ» աշխատութիւնը, որու մէջ «մի մակարդակի վրայ է դրել Յ. Յակոբեանի (բոլշեւիկ), Ղ. Աղայեանին, Ծերենցին, բոլորին էլ համարելով ժողովրդական դեմոկրատ կամ հայրենասէր»:

Այսպէս ուրեմն, սովետական շրջանի իր գործունէութեան առաջին օրէն մինչեւ իր մահը Ա. Տէրտէրեանը, ինչպէս ցոյց կուտան Երեւանի թերթերէն առնուած վերոյիշեալ տեղեկութիւնները, աշխատեր է անդադար ու գիտնականի համար բաւական ծանր պայմաններու մէջ:

Ի՞նչ է արտադրած այդ շրջանին Ա. Տէրտէրեանը:

Թերի պիտի ըլլայ մեր պատասխանը նաեւ այս հարցին: Պիտի յիշենք անոր այն գործերը, որոնք կան մեր տրամադրութեան տակ եւ կամ որոնց մասին տեղեկութիւններ կուտան խորհրդահայ թերթերը:

Խորհրդայնացման սկզբնական շրջանին կուսակցութիւնը դեռ չէր յայտարարած թէ գրականութեան եւ արուեստի հետագայ զարգացման ուղիները ճշդելու գործը ենթակայ է Կեդր. Կոմիտէի իրաւասութեան: Գրական ճիշդ ուղղութեան փնտռտուքով կը զբաղէին իրենք՝ գրագէտները: Անոնցմէ խումբ մը, կազմուած համայնավար գրողներէ, կազմեց պրոլետական գրողներու միութիւն եւ սկսաւ աղմկել հրապարակը, յայտարարելով թէ միայն իրենք են յեղափոխութեան ուղղափառ մունետիկները: Ուրիշ գրագէտներ, մեծ մասը հիներէն, յարեցան բոլշեւիկեան գեղաշրջումին եւ կազմեցին աշխատաւորական գրականութեան խմբակ: Ասոնց կարգին ատեն մը Երեւանի մէջ փորձեց որոշ գործունէութիւն ցոյց տալ նաեւ Հայ Գրողներու Միութեան անունով խմբակցութիւն մը, որ շուտով լուծուեցաւ որպէս «հակայեղափոխական» գրողներէ բաղկացած կազմակերպութիւն մը:

Պրոլետ. գրողները կը հրատարակէին «Գրական Դիրքերում», իսկ աշխատաւորական գրողները՝ «Վերելք» անունով ամսաթերթ: Ա. Տէրտէրեանը որեւէ մասնակցութիւն չունեցաւ ոչ այդ կազմակերպութիւններու գրական աղմուկին եւ ոչ ալ անոնց օրգաններուն: Գրական քննադատութեան բաժինը կը վարէին այն ատեն Գ. Վանանդեցին, Ն. Դարբինեանը, Սուրխաթեանը (Թիֆլիզ) եւ երբեմն ալ Ա. Կարինեանը, Աշոտ Յովհաննիսեանը, Պ. Մակինցեանը եւ ուրիշները:

1929 Յունուարին սկսաւ հրատարակուիլ «Նոր Ուղի» մեծածաւալ ամսաթերթը: Առաջին թիւի խմբագրականին մէջ այսպէս ճշդուած է նոր պարբերականի նպատակը: «Նոր Ուղին» կը գրէր «Խմբագրական կոլլեգիան», նպատակ է դնում համախմբելու իր շուրջը բոլոր այն գրողներին, արուեստագէտներին եւ գիտական ուժերին, որոնք իրենց աշխատանքներով լծակցուած լինելով սոցիալիստական շինարարութեան տարբեր բնագաւառներին՝ նպաստում եւ աջակցում են պրոլետարիատին, նրա պայքարի մեծ գործին»: Դնելով իր առջեւ այսպիսի մի նպատակ, ամսաթերթը կը խոստանար «լայն բաց անել իր էջերը պրոլետարական եւ աշխատաւորական գրականութեան առաջ, եւ միաժամանակ տեղ տալ եւ հին գրողների ու արուեստագէտների այն շարքին, որոնք անկեղծօրէն եւ ազնուօրէն յարել են խորհրդային կարգերին»:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

●

ԽՄԲ.— «Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, գաղութին երեսփ. ժողովի գումարման առթիւ.—

Քուէարկուած բանաձեւերը կը շօշափեն ոչ միայն եկեղեցական, այլեւ ազգային ու ազգապահպանման խնդիրներ:

Գործունէութեան առանցքը՝ Եկեղեցին է, իբրեւ վառարան կրօնական, ազգային ու մշակութային արժէքներու: Հասկնալի է ասիկա, մեզ շրջապատող պայմաններուն մէջ: Եկեղեցին՝ դպրոցին ու նաեւ սրահին հետ, կրնայ կեդրոնատեղին դառնալ գաղութի մը ազգային ու մշակութային աշխատանքներուն, գործի մղել երիտասարդութիւնը եւ կապել զայն հայ կեանքին:

Այս գիտակցութեամբ, ինչպէս նաեւ փորձառութեամբ է՝ որ նոր եկեղեցիներ կը կառուցուին, մէկէ աւելի կարեւոր վայրերու մէջ:

Ահա Մեծագոյն Պոսթընի հայրենասէր հայութիւնը, որ խանդավառութեամբ աշխատանքի լծուած է, նոր ու փառաւոր եկեղեցի մը կառուցանելու համար Ուոթըրթաունի մէջ, յարակից սրահով ու դպրոցով միասին:

Չենք տարակուսիր որ, ոչ միայն Պոսթընի եւ շրջականներու հայութիւնը ուրախութեամբ պիտի մասնակցի կառուցման գործին, լիաբուռն զոհաբերութեամբ, այլեւ հեռաւոր վայրերու հայութիւնն ալ պիտի ուզէ իր նպաստը բերել:

Եւ ահա Ճըրզին, որ մէկ հանդէս-հացկերոյթի մը ընթացքին, ապացոյցը տուաւ իր ոգեւորութեան ու գիտակցութեան, կէս ժամուան մէջ 27.000 տոլարի կարեւոր գումար մը հաւաքելով: Հոն ալ նոյն նպատակը կը հետապնդուի.— ունենալ եկեղեցի մը, սրահով, դպրոցով ու մարզարանով միասին:

Վստահ ենք թէ, շատ չանցած, այս եր–

Ո՞Վ Է ԳՐԱԳԷՏԸ

★

ԽՄԲ.— Անցեալ Ուրբաթ գիշեր խումբ մը բարեկամներ ճաշ մը սարքած էին, ողջերթ մաղթելու համար Շ. Նարդունիի, որ պտոյտ մը պիտի կատարէ Միջին Արեւելքի մէջ: Այս առթիւ վերջին խօսքը տրուած էր իրեն, որ ահաւասիկ.—

Դուք ըսիք ձեր խօսքը, յայտնեցիք ձեր մեղադրանքները: Եւ այժմ ինծի կուտաք խօսքը, ճիշդ ինչպէս կ'ըլլայ դատարաններու մէջ՝ երբ նախագահը, ի վերջոյ, կ'ըսէ.

— Մեղադրեա՛լ, ոտքի ելիր եւ ըսէ՛ վերջին խօսքդ:

Գրագէտ մը դատելու այս ձեւը նորութիւն չէ անշուշտ: Ինքն իր բերնով, համաձայն իր խոստովանութեանց, գրագէտը յօժար դարձնել ինքնադատութեան, մեթոտ մըն է որ ունի իր պատմութիւնը, իր առաւելութիւնները եւ իր թերութիւնները:

Ճիշդ է թէ ամէն դատաստան կը փորձուի հիմնել խոստովանութեան մը վրայ: Սոկրատի կամ Յիսուսի դատավարութեան մէջ այդ փաստն էր որ փնտռուեցաւ: Օտարի մը վկայութիւնը, երկրորդի մը կամ երրորդի մը կարծիքը ճիգ մըն է միայն, խոստովանութեան մը բերելու համար մեղադրեալը: Այս տեսակէտով՝ գրադատութիւնը կամ գրական քննադատութիւնը, վերջապէս գրագէտի մը դատաստանը, որ սովորաբար կը կատարուի քննադատ կոչուած ուրիշի մը կողմէ, այնքան արժէք չի ներկայացներ, որքան գրագէտին խոստովանութիւնը իր ապրումներուն կամ զգայութեանց ծագման մասին:

Վերջերս Անտրէ Ժիլուա, հատորով մը, որ կը կոչուի Քի էթ վու?, կ'աշխատի ներկայացնել մտաւորականները իրենց խոստովանութեան լոյսով: Պէտք է ընդունիլ թէ ինքն իր մասին խօսեցնելու, գրագէտը խոստովանցնելու այս եղանակը կը լրացնէ գրական նոր սեռ մը դառնալու բոլոր պայմանները: Էսսէներէն ետքը, ծագումով՝ անգլիական, փիլիսոփայութեամբ՝ բողոքական, որ առարկայական վերլուծումներու դաշտը կամ պասիոնալիզմի յաւակնութեանց կ'առաջնորդէ միտքը, գրական այս նոր սեռը, ծագումով՝ չեմ գիտեր, փիլիսոփայութեամբ՝ կաթոլիկ, միտքը կ'առաջնորդէ ենթակայական վերլուծումներու կամ սէփթիսիզմի հովոցը,— քանդելու համար համեստութիւնը, որ ամենամեծ կեղծիքն է քրիստոնէութենէն ծնած, յարգանքի կանչելու համար եսը, որ մարդն իսկ է, այն զոր կը փնտռենք, այն որ կ'ապրեցնէ մեզ ու կենդանութիւն կուտայ մեզի, դուրս կը հանէ մեզ մշուշէն ու քաոսէն, վերջապէս այն որ մղիչ ուժը կը դառնայ բոլոր մեծ իտէալներուն եւ մեծ երազներուն:

Չեմ գիտեր, սակայն, թէ Անտրէ Ժիլուա լուր ունէ՞ր, որ տարիներ առաջ, 1906 կամ 1907 թուականներուն, Տոքթ. Թուլուզ, մեծ հոգեխտաբոյժ, հիմը կը դնէր նոյն այդ մեթոտին, երբ իբրեւ ձեռնարկ փորձառական հոգեբանութեան կամ փորձ բժշկագիտական-գրական վերլուծման, կ'աշխատէր ներկայացնել մտաւորական գերազանցութեան յարաբերութիւնները հոգեկան ախտաբանութեան երեւոյթներուն հետ: Իր քոպէյն էր ... Էմիլ Զոլա: Գրաւոր հարցումներու երկար շարքով մը, Տոքթ. Թուլուզ հոգեկան ռատիօսքոփիի գործիքի մը առջեւ կը դնէր մեծանուն գրագէտը, պարտադրելով որ, հլու հնազանդ, խոստովանի բաներ՝ զորս մենք պիտի մերժէինք խոստովանիլ, բաներ՝ զորս, ընդհակառակն, պիտի ծածկէինք՝ պատշաճութեան համար, կեղծաւորութեան պատճառով, մեր նկարագրին պզտիկութիւնները չմատնելու նպատակով: Ոեւէ քահանայ չէր կրնար խոստովանցնել հաւատացեալ մը այնքան՝ որքան Տոքթ. Թուլուզ յաջողեցաւ խոստովանցնել Էմիլ Զոլան:

Իր կարգին՝ Անտրէ Ժիլուա կը խոստովանցնէ, հրապարակաւ, ռատիոյին առջեւ, մեր օրերուն ապրող մեծանուն մտաւորականներ,— կ'աշխատի զանոնք վերլուծել, անոնց կեանքն ու գործը ներկայացնել իրենց իսկ բերնով, խօսեցնելով, խոստովանցնելով, ինքնադատութեան մղելով: Թէ ո՛րքան յաջող է այս մեթոտը, ուսումնասիրութեան արժանի հարց մըն է,— հետաքրքրական մանաւանդ այս երեկոյ՝ երբ կը խօսիք իմ մասին ու կ'ուզէք որ ես ալ խօսիմ իմ մասին,— որ կը յիշեցնէ կարգ մը փորձեր:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1)

կու ազգաշունչ շրջաններն ալ պիտի ունենան ազգային, կրօնական ու մշակութային իրենց վառարանները, անոնց կրակովն ու լոյսովը տաք ու Հայ մնալու, ինչպէս լուսաւոր ու հոգիով առողջ պահելու համար նորահաս երիտասարդութիւնը :

Կասկած չկայ որ երիտասարդութիւնը պիտի սիրէ այս ազգային կեդրոնները, պիտի հաւաքուի անոնց մէջն ու շուրջը եւ այսօրուընէ իսկ, իբրեւ անդամ Հոգաբարձութեան, Դպրաց Դասու, Եկեղեցասիրաց կազմակերպութեանց ինչպէս նաեւ դպրոցներու, պիտի աշխատի «պայծառ» պահել եկեղեցին, պայծառ ու լուսաւոր մնալու համար ինքն ալ :

Անշուշտ, այս բոլորը իրականացնելու համար չի բաւեր որոշումներ քուէարկել: « Մարդէ որ գործէ գերկիր», ինչպէս կ'ըսէ Աւետարանը: Մարդու, մարդերու պէտք ունինք. կրօնական, կրթական, մշակութային գործիչներու, հաւատաւոր ու գործնական մաքով վարչական անձերու, որոշումները գործի վերածելու համար :

Մեր եկեղեցիները, արտասահմանի մէջ մանաւանդ, պէտք է դառնան ճշմարտօրէն պայծառ — այսինքն՝ իրենց ճարտարապետութեամբ, ներքին կարգուսարքով, երժաշտութեամբ, խօսքով ու ոգիով արժանավայել իրենց անցեալի փառքին ու եկեղեցական բեմին: Պէտք ունինք հրմուտ, հաւատաւոր, աշխոյժ ու խանդավառ եկեղեցականներու, եթէ հնարաւոր է՝ երիտասարդ եւ անգլխագէտ եկեղեցականներու, որպէսզի Եկեղեցին կարենայ կատարել իր դերը: Որպէսզի մեր երիտասարդութիւնը, վաղուան հայութիւնը, գայ ու խանդավառուի մեր կրօնական երաժշտութեամբ, քարոզներով ու յարակից գործունէութեամբ :

Ուրախ ենք, որ Երեսփ. Ժողովը մասնաւոր կարեւորութեամբ մը չեշտած է այս պարագան եւ բանաձեւ հանած :

Հետաքրքրական ուրիշ կէտ մըն է Հայ Ազգային Եկեղեցիի պաշտպանութեան խնդիրը, որ մասնաւոր բանաձեւումի առարկայ եղած է: Ծանօթ է թէ ինչ չարիք կը գործեն հակառակորդ ճակատի եկեղեցիներէն ու եկեղեցականներէն շատերը, Նոյեմբեր 29ի չարաղէտ Թուականին տօնախմբութեամբ :

Երեսփ. Ժողովը, իմաստուն որոշումով մը, կը հրահանգէ լուսաբանական հաւաքոյթներու կազմակերպումը, Հայ եկեղեցւոյ դիրքն ու դէմքը ճշդելու համար ոչ միայն հայութեան առջեւ, այլեւ օտարներուն, որոնք շփոթութեան մատնուած են կարգ մը անարժան եկեղեցականներու տխուր գործունէութեամբն ու խօսքերովը:

Պայքար մը չէ աս հակառակորդներուն դէմ, այլ պաշտպանութիւն մը Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ աւանդական ոգիին, որ ազատ է ու ազգային, ժողովրդասէր է ու ժողովրդավար :

Դժբախտութիւն է որ, «շնորհիւ» մութ ուժերու, հայ եկեղեցին երկուքի ճեղքուած է: Դեռ յոյս ունինք, թէ որ պիտի ըլլան գգաստացողներ, ըմբռնելու համար թէ էջմիածին հոլովելով, ան ալ պղտոր հաշիւներով, հաւատարմութեան գաղափարը չի փրկուիր: Եւ ըմբռնելու համար, որ հոծ գաղութի մը ապահովութիւնը, ազգային առողջութիւնը եւ համերաշխ գործունէութիւնը շատ աւելի մեծ, շատ աւելի պատմական ու ազգային ու կրօնական տեսակէտէն կենսական նշանակութիւն ունի, քան բոլոր այն սուտ ու խարդախ պատճառաբանութիւնները, որոնք հրապարակ կը թափուին, ազգակործան քաղաքականութիւն մը արդարացնելու համար :

Ցաւալի չական է որ Երեսփ. Ժողովը չհետաքրքրուեցաւ այս ցաւալի հարցով, անշուշտ անոր համար որ նոր ժամավաճառութիւն մը պիտի ըլլար ան :

Իր ժամանակը յատկացուց ան կազմակերպումի եւ զօրացման միջոցներու որոնումին, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պաշտպանութեան եւ անոր ոգիին անաղարտ պահպանման համար :

Ուրախ ենք որ այս ըմբռնումով համակուած, ժողովականները, աշխարհական թէ կրօնական, վերադարձան իրենց թեմերը, իրենց նուիրական պարտքը կատարելու: Պահելու, կարելի բոլոր միջոցներով, հայ եկեղեցին ու մշակոյթը, հայ լեզուն ու պատմութիւնը, պաշտպանելու համար հայ նորահաս սերունդը.— վաղուան հայութիւնը :

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ

★

Սուրիոյ Երեսփ. Ժողովին միակ հայ անդամը, Պ. Գրիգոր Էպլիղաթեան, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է, պատասխանելով Արեւելքի հարցումներուն .

— Ծնած եմ 1924ին: Նախնական կրթութիւնս ստացած եմ Հալէպի Հայկազեան վարժարանին մէջ : Երկրորդական ուսումս՝ Լաթաքիա, ուր ստացած եմ սուրիական եւ ֆրանսական երկրորդ կարգի փիլիսոփայութեան պաքալորէաները, իսկ իրաւաբանութեան վկայականս 1947ին Պէյրութի Ֆրանսական համալսարանէն: 1948 Ապրիլին նշանակուած էի հաշտարար դատաւոր Լաթաքիոյ մէջ : Միեւնոյն ժամանակ Քեսապի մասնաւոր դատարանին մէջ: Ապա Մասիաֆ, ձեպլէ, միեւնոյն պաշտօնով: Վերջերս նշանակուեցայ Հալէպի պատժական հաշտարար դատարանի Նախագահ, պաշտօն մը, զոր շարունակեցի մինչեւ երեսփոխան ընտրուիլս :

Սուրիոյ Ազգ. Իշխանութեանց եւ պաշտօնական մարմիններու հետ ունեցած եմ լաւագոյն յարաբերութիւններ, որոնք առաւել եւս սերտացան ընտրութեանս առթիւ եւ որոնք պիտի շարունակուին անշուշտ այսուհետեւ ալ: Կը փափաքիմ ազգային եւ պետական իշխանութեանց միջեւ սերտ յարաբերութիւններ ստեղծել, իբրեւ ներկայացուցիչ պետութեան մօտ : Իբրեւ երեսփոխան պիտի աշխատիմ սատարել Սուրիոյ վերելքին, ի սպաս դնելով կարողութիւններս՝ օրէնսդրական մարզին մէջ: Իսկ իբրեւ հայ երեսփոխան, ջանալ ապահովել մեր համայնքի մշակութային իրաւունքները, մանաւանդ իմ այն հանգամանքովս, զոր ստացայ, ընտրուելով փոխ նախագահ Խորհրդարանի կրթական յանձնախումբին: Այս առթիւ պարտք կը զգամ շեշտել, թէ իմ կարելիս պիտի փորձեմ, որպէսզի համայնքի վարժարանները, մանաւանդ ազգային վարժարանները օրինական ամէն դիւրութիւն վայելեն :Ցօժարակամ ծառայութիւնս ի սպաս պիտի դնեմ հանրային խնդիրներու կարգադրութեան համար :

— Ի՞նչպէս կը գտնէք սուրիական կառավարութեան վերաբերումը հայութեան հանդէպ :

— Շատ լաւ ու գոհացուցիչ: Հայերուն ցոյց տուած քաղաքացիական գիտակցութիւնը ամէն առեն եւ մանաւանդ երեսփոխանական վերջին ընտրութեանց առթիւ մեծապէս գնահատուեցաւ եւ պիտի գնահատուի միշտ պետութեան կողմէ: Սուրիական բարեխնամ կառավարութիւնը երկար տարիներէ ի վեր բազմաթիւ առիթներով փաստը տուած է հայութեան հանդէպ ունեցած իր բարեացակամութեան եւ ազնիւ վերաբերումին: Հայերը ճանչցուած են սուրիական հայրենիքի պարկեշտ քաղաքացիներ, հաւասար իրաւունքներով. ազատութիւն տրուած է իրենց կազմակերպչական աշխատանքներուն՝ կրթական, կրօնական, բարեսիրական եւ այլ մարզերու մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

★

ՎԱԼԱՆՍ, (յապաղած).— Մենք ալ տօնեցինք Դաշնակցութեան Օրը, պետական թատրոնի սրահին մէջ :

Բեմին աջ կողմը Հ. Յ. Դ. երրորդութեան նկարներն էին դրուած, իսկ ձախ կողմը՝ Ժօրէսի նկարը Ֆրանս. եռագոյնով: Բեմին մէջտեղը կը փայլէր Հ. Յ. Դ. գինանշանը եռագոյն լոյսերու մէջ :

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ « Մարսէյյէզ»ով եւ «Մշակ բանուոր»ով, որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս :

Օրուան նախագահը ընկերԳաբրիէլ Սինապեան իր բացման խօսքով հրաւիրեց տարագիր բազմութիւնը աւելի սերտօրէն համախմբուիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շուրջը: — « Բարձր պահենք գաղափարական այն դրօշը զոր պարզած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հաւատարիմ մնանք անոր իտէալին, բարձր պահենք մեր գլուխը, մինչեւ որ հասնինք մեր դարաւոր երազին՝ Ազատ եւ Անկախ Հայրենիքին» :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին Վալանսի եւ Տէսինի Նոր Սերնդականները: Օր. Խաչիկեանը արտասանեց. «Հայրենի կարօտը», Զարեհ Գասեանը իր մշակուած ձայնով երգեց Կոմիտասէն, ինչպէս եւ «Լուեց ամպերը եկան ծածկեցին» եւ քանի մը ժող. գեղեցիկ երգեր:

Խաչիկեան Ազատ ջութակի վրայ նուագեց «Անուշ»էն, «Բարձր սարեր», «Աղջի Անաստուած»ը, ինչպէս նաեւ «Ծիրանի ծառը»: Օր. Ալիս Գալուստեանը շատ գեղեցիկ կերպով արտասանեց Իսահակեանի « Էյ ջան հայրենիք»ը :

Տէսինի Նոր Սերունդէն Պառաւեան երգեց Կոմիտասի «Կռունկ»ը, եւ «Անուշէն» կտորներ: Բոլորն ալ արժանացան հանդիսականներու ջերմ ծափերուն : Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ ըլլալով չկրցայ արձանագրել բոլոր անունները :

Կարճ դադարէ մը վերջ ողջոյնի խօսք ըսաւ ընկեր Առաքելեանը: Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ս. Թորոսեան, որ յստակ եւ փաստացի ձառով մը պարզեց Դաշնակցութեան ծնունդը եւ գործունէութիւնը, իբրեւ մարտական եւ քաղաքական ուժ : «Ահա 63 տարի է որ Դաշնակցութիւնը կանգնած է իր գաղափարական պատուանդանին վրայ եւ անվհատ կը գործէ, իրականացնելու համար անկախ եւ ամբողջական Հայաստանը » :

Տէսինէն հրաւիրուած Նոր Սերնդականները բեմադրեցին Ա. Տիրոյեանի «Երկու ծայրայեղներ » զաւեշտը : Բոլորըն ալ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ : Կը խօսէին մաքուր առոգանութեամբ առանց շփոթուելու: Մէկ ժամ անընդհատ խնդուքի մէջ պահեցին ամբողջ սրահը : Յաջողութիւն իրենց :

Ուշ գիշեր էր եւ նախագահին փակման խօսքէն վերջ ներկաները բաժնուեցան խոր տպաւորութեամբ :

Յաջորդ օր, կիրակի, ընկեր Թորոսեան դեկուցում տուաւ «Ահարոնեան» ակումբին մէջ «Ներկայ քաղաքական կացութեան մասին» :

ԱՇՈՏ Ա.

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ վախ կար քաղաքի մը մէջ, եւ մարդուն մէկը հեռագրեց իր եղբօրը, թէ «երկրաշարժի վախի» պատճառով՝ կը փափաքէր քանի մը օրուան համար կինը իր քով ղրկել: Յաջորդ օրը եղբօրմէն հեռագիր մը ստացաւ որ կ'ըսէր .—

« Սիրելի եղբայրս, կնոջդ բնաւորութիւնը լաւ գիտնալով, կը խնդրեմ, որ երկրաշարժը ինծի ղրկես եւ կինդ քովդ պահես» :

×

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Սիրակիւզ քաղաքին մէջ, Ճոնի Պերմաս անունով մարդ մը դիմած եւ ամուսնալուծում պահանջած է, որովհետեւ, ըսած է, «սինեմային մէջ ամէն անգամ որ կիսամերկ կին մը երեւի պաստառին վրայ, կինս իր ձեռքով անմիջապէս կը գոցէ աչքերս » :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Դուռին դէմը երկու պատուհանները երկաթ ձողերով փակուած էին, որոնք դաշտին կը նայէին :

Այդ երկուքին մէջտեղը կաղնիէ սեղան մը երկու դարակներով որ Տիկ. Լէյտոնըրի գարդասեղանն էր: Արեւելեան կողմի պատին դիմաց կը գտնուէր ճերմակ փայտէ հեշտադարան մը եւ շարք մը հանդերձակալներ կային հագուստի համար բամպակէ տոպրակներու մէջ պահուած: Դուռին ճիշդ ձախ կողմը կը գտնուէր Տիկին Լէյտոնըրի արդուզարդի սեղանը, իսկ սենեակին ճիշդ մէջտեղը կաղնիէ մեծկակ սեղան մը, որուն վրայ զետեղուած էին կաղամար մը, ծծուն մը եւ կաշիէ պզտիկ թղթապանակ մը, որուն մէջ Տիկին Լէյտոնըր կը պահէր իր անստորագիր նամակները: Ճերմակ պզտիկ վարագոյրներ նարնջագոյն երիզներով կը զարդարէին պատուհանները: Այծի չորս մորթեր փռուած էին գետինը, երեք գորշ գոյն, բաւական նեղ, պատուհաններուն եւ զարդասեղանին առջեւ եւ ճերմակ մը, աւելի մեծ եւ ընտիր տեսակէ, գորշ գիծերով, անկողնին եւ մեծ սեղանին մէջտեղը:

Սենեակը ոչ պահարան ունէր, ոչ թաքստոց, ոչ ալ ծանր վարագոյրներ. ոչ մէկ անկիւն ուր կարելի ըլլար պահուըտիլ: Երկաթէ մահճակալը, շատ պարզ, ծածկուած էր տպածոյէ ծածկոցով մը. երեք բարձեր, ամենափափուկ փետուրէ, սենեակին միակ ճոխութիւնը կը կազմէին: Տիկին Լէյտոնըրէն զատ ոչ ոք այդպիսի բարձեր ունէր:

Տոքթ. Բէյլի քանի մը կարճ բառերով բացատրեց թէ ինչ դիրքի մէջ գտած էին Տիկին Լէյտոնըրի մարմինը, կքած անկողնին առջեւի այծի մորթին վրայ: Իր խօսքերը աւելի պերճախօս դարձնելու համար նշան ըրաւ ինծի որ մօտենամ :

— Խնդրեմ, Օրիորդ...

Պարզապէս պահել գիտեմ: Գետին փռուելով փորձեցի կարելի ճշդութեամբ առնել այն դիրքը ուր գտած էին դիակը:

— Այս մահաշունչ գիւտին առջեւ Տոքթ. Լէյտոնըր վեր առաւ կնոջը գլուխը, ըսաւ բժիշկը: Բայց երբ մօտէն քննեցի հաստատեցի որ մարմինը չէ տեղափոխուած:

— Մինչեւ հոտ ամէն բան կանոնաւոր կ'երեւի ինծի, ըսաւ Փուարօ: Տիկին Լէյտոնըր անկողնին վրայ երկնցած էր, քնանալու կամ հանգստանալու համար...դուռը կը բանան, կը նայի եւ ոտքի կ'ելլէ...

— Եւ մարդասպանը կը զարնէ, վերջացուց Տոքթորը: Անմիջապէս կը մարի եւ խսկոյն կը մեռնի: Կը հասկնաք անշուշտ..

Յետոյ բացատրեց վէրքին պզտկութիւնը, մասնագիտական լեզուով:

— Այսպէս ուրեմն, արիւն չէ՞ հոսած, հարցուց Փուարօ:

— Ոչ, արիւնը ներքնապէս ուղեղին մէջ տարածուած է:

— Ահա խելքի մօտ բացատրութիւններ, բացի մէկ կէտէ: Եթէ մարդը անծանօթ էր, Տիկին Լէյտոնըր ինչո՞ւ օգնութիւն չէ կանչած: Եթէ պոռացած ըլլար մէկը պիտի լսէր, մանաւանդ Օր. Լիթըրէն, էմըրթը եւ ծառան:

— Պատասխանը պարզ է, ըսաւ Տոքթ. Բէյլի չոր շեշտով մը: Ոճրագործը անծանօթ մը չէր տունին մէջ:

Փուարօ հաւանութիւն յայտնեց գլուխը շարժելով :

— Այո, ըսաւ մտածկոտ: Թերեւս յանկարծակիի եկած է իր այցելուն տեսնելով, բայց ոչ անհուզողի մատնուած : Երբ մարդասպանը կը զարնէր, տիկինը պզտիկ ճիչ մը արձակած կրնայ ըլլալ ... բայց շատ ուշ :

— Օր. Ճոնսընի լսած ճի՞չը :

— Այո, եթէ իրապէս լսած է... բայց կը կասկածիմ: Այս պատերը շատ թանձր են եւ պատուհանները գոց էին :

Յետոյ դէպի անկողինը ուղղուեցաւ :

— Երբ իրմէ բաժնուեցանք անկողնին վրայ երկնցա՞ծ էր, հարցուց ինծի :

Բացատրեցի ինչ որ ըրած էի:

— Քնանալո՞ւ թէ կարդալու մտադրութիւն ունէր:

— Երկու գիրք տուի իրեն, վէպ մը եւ յուշերու հատոր մը: Սովորաբար քիչ մը ատեն կը կարդար եւ ի վերջոյ կը քնանար :

— Ի՞նչ վիճակի մէջ էր, ըսել կ'ուզեմ իր բնական վիճակը պահա՞ծ էր:

Վայրկեան մը մտածեցի :

— Այո, բոլորովին բնական վիճակ մը ունէր եւ զուարթ էր: Քիչ մը քմահաճ թերեւս, բայց այդ տրամադրութիւնը կը վերագրէի այն իրողութեան որ նախորդ օրը խոստովանութիւններ ըրած էր ինծի եւ ինքզինքը քիչ մը նեղուած կը զգար ինծի հանդէպ :

Փուարօ աչքերը քթթեց :

— Ահ, այո: Շատ լաւ կը հասկնամ այդ զգացումը :

Սենեակին չորս կողմը նայեցաւ :

— Երբ սենեակ մտաք սպանութենէն վերջ, ամէն բան տե՞ղն էր առաջուան պէս :

Աչք մը պտտցուցի սենեակին շուրջը :

— Կարծեմ այո: Ամէն բան տեղն էր:

— Որ եւ է բանէ յայտնի չէ՞ր թէ ինչ տեսակ զէնք գործածուած էր:

— Ոչ:

Փուարօ Տոքթ. Բէյլիի դարձաւ .

— Ձեր կարծիքով ի՞նչ զէնք գործածուած է:

Բժիշկը փութաց պատասխանել .

(Շար.)

կահարում քաղաքացիներու քաղաքական պատճառներով. զոհերու թիւը՝ 17.000 հոգի.— 3. Բանի տեղափոխում ռազմադաշտէն հեռու, չարաչար յոգնեցնելով, զոհերու թիւը՝ 1940 հոգի.— 4. Խոշտանգում արգելարաններու մէջ. զոհերը՝ 7300:

× Հնդկաչինի ապստամբներու հրամանատարին՝ Հօ Շի Մինի յայտարարութիւնները մեծապէս կը զբաղեցնեն Փարիզի քաղաքական շրջանակները: Կառավարութիւնը վերապահ է առ այժմ, սպասելով նոր լուսաբանութեանց: Մինչ այս մինչ այն, խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, ստուգելու համար թէ ինչպէս կարելի՞ է զինադադար կնքել: Որ եւ է բանակցութեան համար Ֆրանսա հարկադրուած է նկատի առնել Հնդկաչինի երեք պետութեանց կարծիքը: Պաօ Տայ կարսը կը սպառնայ խզել իր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ, եթէ զինադադար կնքէ ապստամբներուն հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ նախորդ վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ սկսաւ իր պաշտպանողականը զինուորական ատեանին առջեւ: Ըսաւ թէ վերաքննութեան պիտի դիմէ, եթէ դատապարտեն իբրեւ դաւաճան: «Եթէ պարապ մնամ կրնամ անձնասպանութիւն գործել: Հետեւաբար որոշեցի վերաքննութեան դիմել, որպէսզի բանով մը զբաղած ըլլամ»: Եւ սկսաւ երկար բարակ պատմել իր կեանքը: Նախագահը ազդարարեց որ կարճ կապէ: Մոսատեղ պոռաց. — «Դուք ձգեցիք որ ընդհ. դատախազը ուզածին պէս խօսի: Թոյլ տուէք որ ես ալ խօսիմ»: Նախագահը նորէն յիշեցուց թէ պէտք է խօսի Օգոստոս 16–19ի դէպքերու մասին եւ ոչ ուրիշ բան: Ամբաստանեալը համակերպելով ըսաւ թէ ինք երբեք միտք չունէր տապալելու արքայական տունը, ոչ ալ պալատին մէջ բնակելու կամ երկրին վարչաձեւը փոխելու:

ՍՊԱՆԻՈՅ խորհրդարանը միաձայնութեամբ վաւերացուց այն պայմանագիրը որով ռազմական խարիսխներ կը տրամադրուին Մ. Նահանգներուն:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ըլլալով գերման պաշտօնատար մը, Վալթըր Հոլշթայն, խօսք առաւ Ազգաժողովի մէկ օրկանին մէջ: Հրաւիրուած ըլլալով ընկերային յանձնաժողովին առջեւ, ըսաւ թէ տակաւին 102-958 գերման գերիներ կը մնան Խ. Միութեան մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը տեղեկագիր մը յանձնեց ամերիկեան մարզպանին, յիշեցնելով թէ չեն կրնար ընդունիլ որեւէ բանակցութիւն հաշտութեան համար՝ առանց Գերմանիոյ մասնակցութեան:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ եօթը օրաթերթերու աշխատաւորներուն գործադուլը կը շարունակուի: Միայն համայնավար օրաթերթը լոյս կը տեսնէ: «Ն. Ե. Հէրըլտ», որ սովորաբար 300.000 օրինակ կը սպառի, երկու միլիոնի բարձրացած էր առջի օր, բայց չկրցաւ շարունակել: Ռատիօ–թեր–թեր կը հրատարակուին օրուան լուրերը տալու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ պաշտօնանկ եղած է Լենինկրատի շրջանին կուսակցական ընդհ. քարտուղարը: Ուրիշ փոփոխութիւններ ալ կը սպասուին:

200.000 ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ պիտի շինուին 1954ին, Փարիզի մէջ, ինչպէս կը հաղորդէ վերաշինութեան նախարարը:

ԿՆԱՍՊԱՆ ՀԱՅԸ, Տիգրան Տէմիրճեան, դատապարտուեցաւ երկու տարի բանտարկութեան, յետաձգումով: Դատավարութեան ատեն պատմեց թէ միշտ վէճեր կ'ունենար կնոջը հետ: Անցեալ տարի կինը ուզած էր քովը առնել եղբայրը, բայց ինք մերժած էր, նկատելով որ աներձագը ամէն անգամ ապակիներ եւ կարասիներ կը խորտակէր եւ կը խոշտանգէր զինքը: Բուռն կռիւէ մը միջոցին, ինք ալ մուրճը առնելով կ'իջեցնէր կնոջը գլխուն:

82 ՏԱՐԵԿԱՆ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ, Ժան Փըթի, որ ատենին մեծ համբաւ հանած էր աշխատակցելով փարիզեան կարեւոր թերթերու, Փըթիժան կեղծանունով, անձնասպան եղաւ, վեցերորդ յարկի պատուհանէն վար նետուելով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ

ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օպաներ):

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD

Directeur des «Cahiers du Sud»ի

Կը խօսի՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

★

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)

12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի սրահին մէջ:

Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով:

ԳԱԼ ՇԱԲԱԹ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 155 – 156, ՆՈՅԵՄԲԵՐ – ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, 32 էջ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայհոյութիւնը բժշկութեան մէջ (Հայ–Բոյժ).— Գըլխու պտոյտը եւ պատճառները (Տոքթ. Գալուստեան).— Կաղամբին հիւթը ստամոքսի կեղերու դէմ եւ արիւն թքնելու մասին (Տոքթ. Սերոբեան).— Ձեր խմելիք ջուրը (Տոքթ. Պէռնար).— Տարօնի բժշկարանը (Ա. Խաչատուրեան).— Երեւան քաղաքին անուան ծագումը (Հ. Խ. Ն.).— Մի վախնաք քանսերէն (Փրոֆ. Փորթման).— Վեցհազարեակ (Մ. Յովհ. — Հիսարեան).— Մեղր կերէք (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Ի՞նչպէս ածիլուիլ (Շ. Նարդունի).— Առաջնորդ Թոքախտի դէմ (Թարգմ.):

Տարեկան բաժնեգինը 800 ֆրանք: Արտասահման 1000 ֆրանք: Դիմել 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

ՍՊԱՌԱԾ է Օգոստոս – Հոկտեմբեր միացեալ թիւը (152 – 4), վերադարձնողներուն կը ղրկուին նոր թիւեր:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

EVIDENCES

5ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 35

(1953 ՆՈՅԵՄԲԵՐ)

Կը պարունակէ քաղաքական, ընկերային եւ գրական տեսութիւններ եւ խիստ շահեկան ուսումնասիրութիւն մը, «Խ. Միութիւնը եւ ազգային փոքրամասնութիւնները»:

Բաժնեգին 700 ֆրանք տասը թիւի համար: (Արտասահման 850 ֆրանք):

Adresse: Evidences, 30, Rue la Boétie, PARIS (8e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ – Սարսէլի «Վարդան» ենթակոմիտէն եւ բոլոր ընկերները իրենց վշտակցութիւնը կը յայտնեն Թանկադին ընկերոջ Գ. Սարգիսբէգեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ: Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Օննիկ Թորգոմեանի, իր հօրը՝ Հանի Խաչատուր Թորգոմեանի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 2600 Ֆր. կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Աւելի քան ութ ամիս, ՅԱՌԱՋի վարչութիւնը իր կարելին փորձեց պահելու համար բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառի ներկայ գինը, թէեւ նոյն շրջանին ծաւալի ընդարձակումը և տպարանի փոփոխութիւնը ստեղծած էին յաւելեալ ծախքեր:

Մեր բոլոր բաժանորդները քաջ գիտեն որ ՅԱՌԱՋը միշտ ուզած է ընել իր լաւագոյնը, մատչելի պայմաններով:

Այսօր ՅԱՌԱՋը աւելի աժան է քան ուրիշ հայերէն թերթեր եւ մանաւանդ տեղական մամուլը, որուն պայմանները բոլորովին տարբեր են:

Կարգ մը բացառիկ ծախքեր կարելի եղաւ փակել շնորհիւ թերթին բարգաւաճման համար եղած նուէրներու, որոնք շնորհակալութեամբ արձանագրուած են, օրը օրին:

Անշուշտ հաստատուն եկամուտ մը չի կրնար կազմել այդ աջակցութիւնը, թեթեւցնելով հանդերձ մեր հոգերը:

Տեղական թերթերը մեծագումար հանգանակութիւններ կը սարքեն, պարբերաբար, հակառակ իրենց հոսուն աղբիւրներուն:

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ, ԵԹԷ ՈՒՐԻՇ ԵԼՔ ՄԸ ՉԳՏՆԵՆՔ:

ՄԻՆՉ ԱՅԴ, ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԷՆ, ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՅՆԻՍԿ ՎՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան:

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ: Առատ եւ ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ: Դասախօս՝ Պ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ: Նիւթը՝ Միքայէլ Վարանդեանի կեանքը եւ գրականութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ, Քաւէ սրճարանի վերնայարկը: Դասախօս՝ Պ. ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ նիւթը՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի երգիծական գրականութիւնը:

Դասախօսութենէն յետոյ մտքերու փոխանակութիւններ, ճայնագրի վրայ պիտի առնուին: Գեղարուեստական անակնկալներ: Մուտքը ազատ է:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ.Յ.Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 21.30ին Ազգ. Տան մէջ (Ա. յարկ): Կը խօսի Պ. Ա. Զօպանեան: Նիւթը՝ «Ոսկեդարեան հայ գրականութիւն»: Կը հրաւիրուի գրասէր հասարակութիւնը:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Զարթօնքի յանձնախումբի ժողովը այս շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժանի վերնայարկը: Կը խնդրուի հրաւէր ստացող ընկերուհիներէն անպայման ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուի այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Յովհաննէսեանի տունը 12 Փլաս տը լ'Էօռէօփ: Ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Թատերական ներկայացումը՝ Բախտին Անիւը, 9 Յունուար, 1954, Շաբաթ երեկոյ, Սալ տ'Իէնա: Մանրամասնութիւնները շուտով:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.

Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e

Tél.: PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամսեայ 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 3 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7234 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2645

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԵՐԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

•

Երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր, Մ. Նահանգները ոտքով ձեռքով մխրճուած են եւրոպական ժխորին մէջ :

Այլեւս պատմութեան անցած է Մընրոյի վարդապետութիւնը, որ մեր տունն ալ քանդեց :

Դեռ վերջերս նոյն ինքն Չըրչիլ դիտել կուտար թէ ոչ միայն երկրորդ, այլ հաւանաբար առաջին աշխարհամարտն ալ կրնար տեղի չունենալ, եթէ Մ. Նահանգները մեկուսի դիրք մը բռնած չըլլային :

Արդ, գաղտնիք չէ որ 1914 – 18ի Մեծ Պատերազմին գլխաւոր զոհը մենք եղանք : Ազգովին տեղահան : Ջարդուփշուր եւ ցիրուցան :

Այն ատեն անհրաժեշտ չէր հիւլէական սպառնալիքներ ընել : Քանի մը ամերիկեան մարտանաւեր բաւական էին կանխելու կամ սահմանափակելու Հայաշխարհի Սարսափները :

Մինչդեռ, ոչ իսկ Եփրատ եւ Անաթոլիա Քոլէճները կրցան փրկել, սուրին յանձնելով ուսուցիչ եւ աշակերտ ...

Այն ատեն Մորկընթոյի գրաւոր եւ բերանացի բողոքները ռումբի մը տպաւորութիւնը պիտի գործէին :

Այժմ հիմնովին փոխուած է կացութիւնը : Եւ Մ. Նահանգները կը գտնուին այն ճակատին վրայ որ մոխիրի վերածեց արեւմտեան Հայաստանը, Թուրքիոյ մնացեալ հայութեամբ :

Այս անգամ ոչ միայն մխրճուած են միջազգային լաբիւրինթոսին մէջ, այլ եւ դարձած են խնամակալ Եւրոպայի եւ Ասիոյ :

Եւ կը խօսին բոլոր ազգերու հաւասարութեան, գերի ժողովուրդներու ազատութեան մասին :

Մասնաւորապէս 1947էն ի վեր, ստանձնած են բազմակողմանի յանձնառութիւններ, ի խնդիր խաղաղութեան եւ ապահովութեան :

Միեւնոյն ատեն, հսկայական վարկեր կը բանան եւ լեռնակուտակ ռազմանիւթ եւ պաշար կը ղրկեն Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ :

Այս պատրաստութեանց բեռը կ'իյնայ, նաեւ, Ատլանտեան դաշինքի միւս անդամներուն վրայ, որոնք ստիպուած են ճակատ յարդարել հաւանական վտանգներու դէմ :

Կը տեսնենք, արդէն, թէ որքան ուռած են իւրաքանչիւրին զինուորական ծախքերը : Եւ դեռ ամէն բան վերջացած չէ, ինչպէս կը յիշեցնեն պարբերաբար :

Անտարակոյս այս բոլոր զոհողութիւնները կը կատարուին յանուն խաղաղութեան եւ ապահովութեան : Բուն բառով՝ ինքնապաշտպանութիւն :

Ամէնքն ալ համոզուած են որ եթէ Թուրան եւ կէս ճամբան մնան, պիտի ընկղմին կարմիր յորձանքին մէջ :

Ուրեմն ազատ աշխարհն է որ կը կազմակերպուի, կասեցնելու համար բռնակալութեան արշաւը :

Այս կացութեան մէջ, ի՞նչպէս կ'ըմբռնեն գերի եւ անտէր ժողովուրդներուն ազատագրումը :

Տեսականօրէն բոլորն ալ համաձայն են թէ խաղաղութիւնը խաբուսիկ է, քանի միլիոնաւոր ժողովուրդներ կը տքան օտար լուծի տակ :

Գալով գործնականին, տեսակէտները կը տարբերին :

Անշուշտ գերիները կ'ազատին, եթէ բռնակալութիւնը տապալի, արտաքին ճնշումով կամ ինքն իր մէջ : Եթէ ազատ աշխարհը դառնայ անդիմադրելի եւ անպարտելի :

Այս «եթէ»ն մէկդի դնելով, իսկապէս կա՞ն հիմնական ծրագիրներ, դիւրացնելու, փութացնելու համար գերի ժողովուրդներու փրկութիւնը :

Փորձենք բացատրել, հիմնուելով ամենօրեայ անցուդարձին վրայ : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՎԱՂԸ

•

Վաղը, ուրբաթ, կը բացուի արեւմտեան երեք պետութեանց վարչապետներուն եւ արտաքին նախարարներուն խորհրդաժողովը, Պերմուտեան կղզեխումբին մէջ : (Ատլանտեան ովկիանոս), որ ունի 38.000 բնակիչ, 60 առ հարիւրը բնիկ : Երկրին եկամուտը 95 առ հարիւր կը գոյանայ պանդոկներէն, իսկ հարիւրին հինգը «հովտաց շուշան»էն (միւկէ), որ կը մշակուի գարնան : Ամերիկացիներն են եկամուտի իրական աղբիւրը, իրենց շըրջիկներով որոնք կ'այցելեն ամբողջ տարին, մեծ գումարներ ծախսելով պանդոկներու եւ վիլլաներու մէջ, երեսուն քիլոմեթր ծովափի մը վրայ :

Արշիպեղագոսը կը բաղկանայ 300 կըղզիներէ, բայց հազիւ 50 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ կը ներկայացնէ կախարդական տեսարան մը, արմաւենիներով, կապոյտ ծաղիկներով եւ ուրիշ տեղական արտադրութիւններով : Բուն Պերմուտեան երկիրը կը կազմեն ինը գըլխաւոր կղզիներ որոնք իրարու կապուած են նեղ ճամբաներով : Անցեալ շաբթու յաղթական կամարներ շինած էին, ընդունելու համար Անգլիոյ Թագուհին :

Ժողովները պիտի գումարուին շքեղ ակումբի մը մէջ որ յատկացուած է կոլֆի : (Նախագահ Այզընհաուըր շատ կը սիրէ այս խաղը) : Ակումբը ունի 400 անդամներ, միլիոնատէրներ՝ աշխարհի բոլոր մասերէն : Խորհրդաժողովին առթիւ հոն փութացած են 150 թղթակիցներ եւ լուսանկարիչներ : Սառնարաններու մէջ պահուած են խոզունջներ եւ գորտեր Պ. Լանիէլի համար, ինչպէս եւ Չըրչիլի սիրած գինիները :

× Անգլիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը մեկնեցան Գշ. օր, Պ. Լանիէլ եւ Պիտօ երէկ, բազմաթիւ խորհրդականներով եւ մասնագէտներով : Մ. Նահանգներու կառավարութեան տեսակէտով խորհրդաժողովին գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ ամրապնդել արեւմտեան ճակատին միութիւնը որ ցնցումներ կրած էր վերջին ամիսներու ընթացքին, իբրեւ հետեւանք զանազան թիւրիմացութեանց : Օրակարգին գլուխը կը գտնուին Արեւմուտքի պաշտպանութեան եւ Խ. Միութեան վերաբերեալ խնդիրներ : Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին վերջին վիճաբանութեանց առթիւ, կը կարծուի թէ Այզընհաուըր պիտի պնդէ աւելի չձգձգել եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացումը : Ժողովը պիտի փորձէ ներդաշնակել երեք պետութեանց տեսակէտները, միացեալ ճակատով բանակցելու համար Խ. Միութեան հետ : Պիտի քննուին նաեւ Հնդկաչինի եւ Քորէայի խնդիրները :

•••••••••••••

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ գործուած վայրագութեանց առթիւ, զոր Ազգաժողովին առջեւ պարզեց ամերիկեան պատուիրակը, Պ. Վիշինսկի ուժգնօրէն բողոքեց, «զրպարտութիւն, յերիւրանք, տգէտ խառնակոյտ» եւն. կոչելով : Ամերիկեան պատուիրակը անմիջապէս պատասխանեց, ապարէզ կարդալով Պ. Վիշինսկիի, որպէս զի հաւանի քննիչ յանձնաժողով մը ղրկել Չինաստան եւ Հիւս. Քորէա : Այս առթիւ պնդեց թէ 38.000 զոհերուն տասը հազարը ամերիկեան զինուորներ են, ջարդուած կամ գնդակահարուած :

ԹԵՀՐԱՆԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն մօտերս պիտի վերահաստատուին դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ եւ Իրանի միջեւ : Այն ատեն ուղղակի բանակցութիւններ պիտի կատարուին, քարիւղի խնդիրը կարգադրելու համար :

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

•

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՇԱՏ ԼԱՒԱՏԵՍ ՉԵՆ

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Չըրչիլ հրաժարած չէ Մալենկովի հետ գլուխ գլխի խօսակցելու գաղափարէն, մանաւանդ նկատի առնելով Մոսկուայի նոր ծանուցագիրը : Իր կարծիքով, անհրաժեշտ է 1.— Ընդունիլ Չորսերու ժողովը, առանց որ եւ է պայման դնելու : 2.— Արեւմտեան երեք պետութեանց միջեւ ճշդել փոխադարձ երաշխիքներու գլխաւոր կէտերը, առաջարկելու համար Խ. Միութեան, գերմանական հարցերուն առթիւ : 3.— Միացեալ ուղեգիծ մը պատրաստել արեւմտեան երեք պետութեանց միջեւ, եթէ Խ. Միութիւնը առաջարկէ ետ քաշել բոլոր ռուս զինուորները արեւելեան Գերմանիայէն, Աւստրիայէն եւ արբանեակ երկիրներէն, պայման դնելով որ Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Ֆրանսա պարպեն իրենց գրաւած ռազմական խարիսխները : 4.— Ապահովել որ Մ. Նահանգները աւելի սերտօրէն գործակցին Ծայր. Արեւելքի մէջ, յօգուտ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի եւն. :

× Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Ֆ. Տըլըս իր շաբաթական ասուլիսին մէջ ալ հաստատեց թէ պիտի մասնակցին Չորսերու ժողովին, այդ գումարումը դիւանագիտական յաղթանակ մը համարելով Արեւմուտքի համար : Բայց դիտել տուաւ թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ նախ գիտնալ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին տեսակէտները, ինչպէս եւ Պերմուտայի մէջ համաձայնիլ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ :

Ի պատասխան հարցումի մը, Պ. Տըլըս ըսաւ թէ Վիէննան աւելի յարմար է իբրեւ ժողովատեղի քան երկուքի բաժնուած Պերլինը, զոր կ'առաջարկեն Ռուսերը, թէեւ խոստովանեցաւ թէ Վիէննան ալ բաժնուած է : Տակաւին չէ ճշդուած ժողովին գումարման թուականը : Նախարարը յետոյ շարունակեց .

— « Յարդ Խ. Միութեան վարիչները կը մերժէին խորհրդաժողովը, վախնալով որ ազատութեան շունչ մը կը դպչի երկաթեայ վարագոյրէն անդին հաստատուած երկիրներուն : Արեւմտեան դիւանագիտութիւնը հարկադրեց լքել այդ ժխտական դիրքը : Բայց կը մնայ գիտնալ թէ ինչքան փոխուած է խորհրդային վարիչներուն դիրքը, Մոսկուայի ծանուցագիրը ռազմավարութեա՞ն փոփոխութիւն մըն է թէ հիմնական փոփոխութիւն մը : Բուն խնդիրը այն է թէ Ռուսերը տրամադի՞ր են ձգելու որ ազատութեան շունչ մը հասնի Մոսկուայի ենթակայ երկիրներուն : Եթէ մերժեն, աւելորդ է վիճաբանիլ : Իսկ եթէ ընդունին, եթէ պատրաստ են այդպիսի վտանգ մը յանձն առնելու իրենց արբանեակներուն հանդէպ, ժողովը կրնայ արդիւնաւոր ըլլալ :

× Ջեռնհաս իշխանութիւնը բաղդատելով Մ. Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի ուղղուած խորհրդային ծանուցագիրները, կարգ մը տարբերութիւններ կը տեսնէ :

•••••••••••

ՍՈՒՏԱՆԻ ընտրական յաջողութեան առթիւ ճառ մը խօսելով, Եգիպտոսի նախագահը, զօր. Նեկիպ գգուշութիւն պատուիրեց : «Միացեալ մնանք. վասն զի մեր առջեւ ունինք զօրաւոր եւ խորամանկ հակառակորդ մը (Անգլիա), որ աննախատեսելի անակնկալներ կրնայ ստեղծել : Կրնայ ապստամբութիւն սարքել երկրին մէջ, Սուտանի հարաւային մասը անջատել հիւսիսային մասէն, ըսել թէ Սուտանի բանակը ի վիճակի չէ պաշտպանելու երկիրը, վերջապէս զանազան դէպքեր ստեղծել, գրաւումը երկարաձգելու համար : Անխուսափելի է նաեւ տնտեսական ճնշումը » :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« Ի՞ՆՉ Է ՈՒԶԱԾԴ »

— « Յառաջ , ի՞նչ է ուզածդ, կը հարցնէ դառնացած մտաւորական մը, սահմանամերձ բաղաքէ մը :

Մեր բարեկամը, որ գիտնական մըն է, իրեն յատուկ տեսակէտներ ունի : Միեւնոյն ատեն կանխակալ կարծիքներ եւ նախապաշարումներ :

Իրեն համար հայ ժողովուրդը «աշիրէթ»ներէ կը բաղկանայ :

Եւ որովհետեւ միշտ հայաշատ կեդրոններէ հեռու ապրած է, խոշորացոյցով կը դիտէ իր անձնական յուսախաբութիւնները եւ զանազան թերութիւններ :

Բաւական կարեւոր թիւ մը կը կազմեն այս կարգի «ձեռնպահները», որոնց մասնաւոր խմբագրական մը նուիրած էր Յառաջ (15 Նոյեմբեր) :

Հարցը փակուած չէ տակաւին, բայց կ'ուզէի անգամ մը եւս յիշեցնել մեր բարեկամին եւ ուրիշներու :

Այս թերթը երբեք չէ անտեսած հայ ժողովուրդին թերութիւնները :

Ապացոյց՝ իր բազմազան քննադատութիւնները եւ վերագնահատումները :

Բայց, արդար չէ «աշիրէթ» կոչել գայն եւ անկիւն մը քաշուիլ, հարեւանցի դատելով զանազան երեւոյթներ եւ անձնական պարագաներ :

Ի՞նչ է Յառաջի ուզածը :

— Ամէն «ինտելիգենտ», ո՛ւր որ ալ գտնուի, պարտաւոր է պատասխանատուութիւններ ստանձնել եւ ինքնապաշտպանութեան կորիզ մը կազմել իր շուրջը :

Չի բաւեր միայն վէրքերը, վրիպումները, ժխտական իրողութիւնները մատնանշել եւ քէն ընել, տունը նստելով :

Ամէնքս ալ ճնշուած ենք անձնական հոգերու տակ : Բայց, իրաւունք չունինք մեկուսանալու եւ միայն խրատներ տալու կամ հառաչանքներ արձակելու :

Ո՛ւր որ հայկական համրանք մը ծուարած է, գործ կը սպասէ պիտանի ուժերէն, ինչ դաւանանքի ալ պատկանին :

ՎԱՀԷ

ԷՌԻՈՅԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

Ազգ. Ժողովին նախագահը, Պ. Էտ. Էռիօ, որ 81 տարեկան է եւ որ քառասուն տարիէ ի վեր փառաւոր դեր մը կը կատարէ Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ, դիր մը ուղղելով ժողովին, կը յայտարարէ թէ թեկնածու չէ հանրապետութեան նախագահութեան : Միեւնոյն ատեն կը մերժէ թեկնածու ներկայանալ Ազգ. Ժողովին ատենապետութեան համար, նկատի առնելով իր տարիքը եւ առողջական վիճակը :

Վերջին շաբաթներու ընթացքին Պ. Էռիօ հաւանական թեկնածու մը կը համարուէր նախագահութեան : Թէեւ երակատապէ կը տառապի եւ դժուար կը քալէ, իր բարեկամները խնդրած էին որ անունը դրուի թեկնածուներու ցանկին մէջ : Այս առթիւ կը յիշէին նախագահ Ռուզվէլթը որ անդամալոյծ էր :

Իր նամակին մէջ, որ կարդացուեցաւ Ազգ. Ժողովին առջեւ, Պ. Էռիօ կ'ըսէ թէ այլեւս ի վիճակի չէ իր ուզածին պէս վարելու Ազգ. Ժողովը : Վերջին երեք շաբաթները չէր կրցած նախագահել : «Միեւնոյն պատճառներով, թեկնածու չեմ նախագահութեան համար եւ երբեք պիտի չըլլամ : Պարկեշտութիւն պիտի չըլլար խնդրել կամ ընդունիլ պաշտօն մը զոր պիտի չկրնամ կատարել» :

Էռիօ Լիոնի քաղաքապետական խորհուրդին անդամ ընտրուեցաւ 1904ին, յաջորդ տարին ալ քաղաքապետ : Այդ մեծ պաշտօնը վարած է անընդհատ, բացի պատերազմի տարիներէն երբ արգելափակուած էր : Երեք անգամ վարչապետ եղած է, 1924ին, 1926ին եւ 1932ին : Ազգ. Ժողովին նախագահն էր 1947էն ի վեր : (Առաջին անգամ ընտրուած էր 1925ին) : Միեւնոյն ատեն պատուակալ նախագահն է արմատական կուսակցութեան եւ հեղինակ շարք մը գիրքերու :

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ա. Տէրտէրեանը առաջին իսկ թիւէն բերաւ իր մասնակցութիւնը «Նոր Ուղի»ին: Ամսաթերթի լրիւ հաւաքածոն չունիմ իմ գրադարանի մէջ: «Նուբարեան» մատենադարանի հաւաքածոն, ինչպէս ինծի ըսին, տարուեր է Գերմանիա եւ կորսուեր: Առաջին տարուան թիւերէն ունիմ մինչեւ թիւ 6ը (Փետրուար–Մարտ թիւերը միացեալ են): Այդ հինգ հատորներուն մէջ ալ Ա. Տէրտէրեանը ունի յօդուածներ :

Առաջին եւ երկրորդ ու երրորդ (միացեալ) թիւերուն մէջ հրատարակած է ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը «գրական ոճի սոցիոլոգիան» խորագիրով: Տէրտէրեան այդ մենագրութեան մէջ կը պարզէ սա հարցը,— «Գրական ոճը անհատակա՞ն երեւոյթ է, հեղինակի գրչի ուրոյն թեքումը թէ հասարակագիտական, այսինքն որ ոճի մէջ կ'անդրադառնան որոշ գաղափարախօսութիւն եւ հոգեբանութիւն, որոնք ի վերջոյ անհատական չեն կարող լինել, այլ ունին դասակարգային բովանդակութիւն»:

Ա. Տէրտէրեան պաշտպանելու համար երկրորդ տեսակէտը մանրամասն վերլուծման կ'ենթարկէ հարցի տեսաբանական կողմը եւ ապա հաստատելու համար իր եզրակացութիւնները՝ կանգ կ'առնէ հայ եւ օտար գրողներու գործերուն վրայ, յայտնելով անոնց մասին շահեկան կարծիքներ: Լաւ կ'ըլլար եթէ «Յառաջ»ը արտատպէր այդ յօդուածէն քանի մը նմոյշներ, մասնաւորապէս Գ. Զոհրապի եւ Յ. Պարոնեանի վերաբերեալ մասերը, որոնք մասնաւոր հետաքրքրութիւն պիտի շարժէին արեւմտահայ ընթերցողներու մէջ :

«Նոր Ուղի»ի 4րդ թիւին մէջ Ա. Տէրտէրեան ունի երկարաշունչ յօդուած մը (22 մեծադիր էջ) «Նալբանդեանի գրական հայեացքները» խորագրով: Այս յօդուածին մէջ եւս, ինչպէս ցոյց կուտայ խորագիրը, ան կը շօշափէ խիստ շահեկան հարց մը հայ գրականութեան պատմութեան մասին:

Ամսաթերթի 5րդ թիւին մէջ Տէրտէրեան ունի գրախօսական մը, ռուս կին գրող Վ. Միկուլիչի յիշատակներու մասին: Այդ յիշատակներուն մէջ Վ. Միկուլիչ կը պատմէ Տոլստոյի հետ ունեցած իր հանդիպումները: Ա. Տէրտէրեանի համար այդ յիշատակները առիթ ծառայեր են խօսելու համար Տոլստոյի «դարձի» առեղծուածի մասին, ինչպէս նաեւ քննութեան ենթարկելու ռուս մեծ գրագէտի տաղանդի առանձնայատկութիւններու հետ կապուած խնդիրներ :

Վերջապէս, 6րդ թիւին մէջ Ա. Տէրտէրեան 19 էջնոց ընդարձակ գրադականով կը վերլուծէ Ալազանի «Ճանապարհին» վէպը: Ալազան այդ ատեն օրուան մարդն էր, պրոլետգրողներու պարագլուխը, իսկ Ա. Տէրտէրեան՝ վարչակարգի խորթ զաւակը, որուն կը հանդուրժէին միայն, որպէս անփոխարինելի: Այս պատճառով ալ Ա. Տէրտէրեանի կարծիքը վէպի մասին սուր քննադատական հանգամանք չունէր, բայց, բացասական էր: Ատիկա պարզ կ'երեւայ յօդուածի վերջին տողերէն, ուր Ա. Տէրտէրեան խորհուրդ կուտայ Ալազանին «այլեւս չշտապել եւ իր երկերը գրական հրապարակ հանել աւելի ներհուն մշակութեամբ»:

«Նոր Ուղի»ն մէկ տարի հազիւ կանոնաւոր կեանք ունեցաւ:

Երկրորդ տարուան առաջին թիւը լոյս տեսաւ երեք ամիս վերջ (թ. 1–3), միւսները հրատարակուեցան նոյնպէս միացեալ թիւերով: Փոխուեցաւ նաեւ թերթի ուղղութիւնը: Լենինի յայտարարած Նէպը վերջնական հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ եւ սկսաւ ստալինեան հնգամեակներու դաժան քաղաքականութիւնը: Այս պարագան իր դրոշմը դրաւ Խ. Միութեան կեանքի բոլոր կողմերուն վրայ: Ազդուեցաւ նոյնպէս գրականութիւնը եւ, անշուշտ, նաեւ սովետահայ գրականութիւնը: Ա. Տէրտէրեան ենթարկուեցաւ յարձակումներու «Նոր Ուղի»ի իսկ մէջ եւ դադրեցուց իր աշխատակցութիւնը ամսագրին, եւ ինքն եւս շուտով ինկաւ Կենդկոմի մուրճի եւ մանգաղի հարուածներուն տակ :

«Նոր Ուղի»էն վերջ, որոշ ընդմիջումներով, սկսան հրատարակուիլ «Խորհրդային գրականութիւն», ապա նաեւ «Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսաթերթերը, բայց Ա. Տէրտէրեանը այլեւս չաշխատակցեցաւ անոնց :

1934 թ. Հայաստանի մէջ սկսան հրատարակել երբեմն նաեւ նախասովետական շրջանի գրողներու գործեր, որոնց կարգին քանի մը արեւմտահայ գրողներու: Այդ հրատարակութիւններուն «Յառաջաբաններ» գրելու համար ստիպուած էին դիմել «անփոխարինելի» Ա. Տէրտէրեանին: Այսպէս է որ ան գրեց Նարդոսի «Ընտիր պատմուածներ»ու եւ Եր. Օտեանի երկու ժողովածուի յառաջաբանները: Այս վերջին ժողովածուն լոյս տեսաւ 1935 թ. Վ. Թոթովենցի եւ Զոփուրեանի խմբագրութեամբ, իսկ «Մի քանի խօսք Եր. Օտեանի մասին» խորագրով յառաջաբան մը գրեց Ա. Տէրտէրեան :

1936 – 1938 թ. թ., երբ Բերիայի սուրին տակ ինկաւ մեծ մասը հայ գրողներու, արուեստագէտներու ու գիտնականներու, մտաւոր կեանքը Հայաստանի մէջ նոյնպէս մեռաւ: Թէ ինչպէս անցուց այդ սեւ տարիները Ա. Տէրտէրեան, մեզի յայտնի չէ: Կը թուի թէ պահեց համալսարանի դասախօսի իր պաշտօնը: Ատոր թերեւս նպաստեց այն պարագան, որ Ա. Տէրտէրեան երբեք չմասնակցեցաւ գրական խմբակցութիւններու գզուըտուքին եւ մանաւանդ քաղաքական պայքարներուն: Նաեւ երբեք չպատասխանեց իրեն դէմ կատարուած յարձակումներուն :

Պատերազմի եւ անոր յաջորդող առաջին երկու տարիներուն, երբ քիչ մը թուլցան Կոմկուսի ճնշումները, մեծ թափ ըստացաւ Հայաստանի մէջ գրականութեան եւ գիտութեան զարգացումը: Առիթէ օգտուեցաւ նաեւ Ա. Տէրտէրեան, որ 1944–ին հրատարակեց Հայ Կլասիկները հատորը: Այդ գիրքը չեմ տեսած: Խորհրդային թերթերու տեղեկութիւններէն կամ աւելի ճիշդը՝ գիրքի մասին եղած քննադատութիւններէն կ'իմանամ, թէ հատորը դասական գրականութեան պատմութիւն մըն է, որու մէջ ներկայացուեր են հեղինակի կողմէ նախասովետական շրջանի հայ նորագոյն գրողները եւ տրուած է անոնց ստեղծագործութիւններու վերլուծումը: Երբ այդ հատորը այժմս խստօրէն կը քննադատուի իբրեւ ոչ–մարքսիստական մեթոտով գրուած գործ մը, որու մէջ հաւասարութեան նշան դրուեր է ազատական, դեմոկրատական եւ յետադիմական գրողներու միջեւ, մեզ կը մղէ խորհիլ թէ Ա. Տէրտէրեանի «Հայ կլասիկներ» աշխատութիւնը գրուած է քիչ մը ազատ շունչով, նուազ կաշկանդումներով, ապա, ուրեմն ինքնին կը ներկայացնէ շահեկան գործ մը :

Ա. Տէրտէրեանի բեղուն գրական գործունէութեան թաղն ու պսակը կը հանդիսանայ, սակայն, հայ գրականութեան պատմութեան ամբողջական դասընթացքը, զոր, ինչպէս կը յայտնեն Ակադեմիայի Նախագահութիւնը եւ համալսարանի Գիտ. Խորհուրդը լրացուցած է բազմավաստակ հեղինակը իր մահէն առաջ :

Յիսուն տարուան մանկավարժական եւ գրական բազմաբեղուն գործունէութիւն — ահաւասիկ Ա. Տէրտէրեանի կեանքը :

Անոր համար կրնանք համարձակ ըսել թէ իր պարտականութիւնը կատարեց լիովին իր ժողովուրդին հանդէպ: Մաղթենք որ մեր նորահաս սերունդը եւս կատարէ անոր հանդէպ իր պարտքը եւ թարմ պահէ հայ տիպար մտաւորականի պայծառ յիշատակը :

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

HENRI BERNSTEIN

Պերնշթայնի մահով, ամբողջ թատերական շրջան մը եւ սեռ մըն է որ կ'անհետանայ: Մեծ գրող էր, Պերնշթայն, բացարիկ՝ մանաւանդ իբրեւ թատերագիր :

Ծնած էր Փարիզ 1876ին: Իր առաջին ներկայացուած խաղն էր «Մառշէ»ն, 1900ին: Բայց իր թատերական բուն յաջողութիւնները սկսան 1905ին «Մըրիկ»ով, թէեւ այն ատենը արդէն ունէր նոյնքան ուժեղ քննադատներ որչափ հիմա: Առաջին պատերազմէն առաջ եղած է թունդ հակառակորդ մը զինաթափութեան եւ ունեցած է քաղաքական բուռն վէճեր, բայց իբրեւ օդաչու մասնակցած ըլլալով պատերազմին Սելանիկի ճակատին վրայ՝ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի յարձակումները իրեն դէմ այնքան վնաս չպատճառեցին որչափ 1911ին երբ ստիպուած էր Քոմէտի – Ֆրանսէզի խաղացանկէն հանել իր «Ինծմէ վերջ» թատերախաղը :

Գրած է 29 թատերախաղեր որոնց վերջիններն էին «Մարաւը» (1949), «Վիքթոր»ը (1950) եւ «Եւանժելին»ը (1952):

Վարպետ թատերագիր մըն էր Պերնշթայն, քաջատեղեակ բեմական արուեստին բոլոր գաղտնիքներուն: Լեզուն յստակ եւ հաճելի է, զրոյցները յաջող, նիւթը լաւ կառուցուած: Սքանչելի թէքնիք ունի:

Այս պատերազմէն վերջ, եւ մանաւանդ 1951ին երբ կրկին ներկայացուց Ֆելիքսը, գրուած 1926ին, արժանացաւ յետպատերազմեան սերունդին բուռն քննադատութեան, բան մը որ անհանդուրժելի էր իրեն համար: Իբրեւ գրող կը պատկանէր Նարդունիին նկարագրած կատուներուն, որոնք միշտ գգուանքի եւ շոյանքի պէտք ունին: Երկու տարի է որոշած էր — ինչպէս Սաշա Կիթրին — այլեւս չհրաւիրել մամուլի քննադատները որոնք կը համարձակէին չհաւնիլ իր թատերախաղերուն: Այս պարագան տկարութիւն մը կը մատնէ ծերացած գրագէտին մէջ, որ կարծես ինք ալ անվստահութիւն եւ մտահոգութիւն ունէր իր գրածին հանդէպ եւ չէր կրնար ընդունիլ որ ուրիշներ ալ անդրադառնան եւ մատնանշեն իր թերութիւնները:

Պերնշթայնի թատրոնը միօրինակ է եւ հինցած: Ինչ որ նորութիւն եւ յանդգնութիւնն էր 1900էն 1930, այսօր մաշած նիւթ մըն է: Կարելի չէ յիսուն տարի երեսուն թատերախաղ յօրինել «ալքովի» պատմութիւններու շուրջ, որչափ ալ վարպետ ըլլայ հեղինակը, որքան ալ տաղանդաւոր ըլլան դերակատարները, եւ հանդստաւէտ՝ թատրոնը: Եւ այս իսկ նկատումով աւելորդ էին իր վերջին գործերը որոնք ոչ միայն նորութիւն չբերին իր գրականութեան մէջ, այլ եւ տեղի տուին վիճաբանութեան առարկայ դարձնելու իր ամբողջ թատրոնը: Ինքնահաւան էր, Պերնշթայն, եւ չներեց որ «խլեզներ» քննադատեն յիսուն տարուան թատերական կեանք ստեղծող հեղինակ մը:

Իր թատերախաղերուն յաջողութեան նպաստած էին նաեւ իր տրամադրութեան տակ ունեցած դերասանները, Կապի Մոռլէ, Շառլ Պուայէ, Ֆրանսէն, Տիկին Սիմոն, Պ. Պլիէ, Տանիէլ Տարիէօ, Քլոտ Տօֆէն եւն.:

Արդէն խաղական դերասան մը պարտք կը զգար մէկ անգամ Պերնշթայն խաղալ բոլորովին նուիրագործելու համար իր դերասանի անունը:

Հաւանաբար շարունակեն խաղալ իր թատերախաղերը, որոնք շրջանի մը դասականներ են թատրոնի պատմութեան մէջ, եւ նոյնիսկ թուական մը կը կազ–

Ո՞Վ Է ԳՐԱԳԷՏԸ

*

Հին ատեն, շա՜տ յարգի էր ներշնչումը, — բառը տգեղ է՝ երբ քննենք իր պատմութիւնը :

Արուեստագէտ կամ ստեղծագործ գրագէտը ընկալուչ մըն է պարզապէս, — մուսան իր շունչը կը փչէ արուեստագէտին հոգիէն ներս, որ, ինչպէս օքօմաք մը, դրի կ'առնէ ինչ որ սրբազան հովը կը թրթռացնէ իր մէջ: Այս է ահա ներշնչումը: Ասիկա տեսակ մը տէլֆիզմ է, որ կ'ենթադրէ աստուածային միջամտութիւն՝ արուեստի գործերու մէջ, ամէն ստեղծագործութեան մէջ: Հնօրեայ միսթէրներու աւանդութիւն: Յետագային այս տեսութիւնը ստացաւ փսիքօ – շիմիք բացատրութիւն մը,— որով՝ ինչ որ կը կոչենք ներշնչում, կը դառնայ ներքին խորհրդաւոր թունաւորման մը արտայայտութիւնը: Այս տեսութիւնը շատ կը խանդավառէր անոնք, որ, գրելու տրամադրութիւն ստեղծելու համար, կը դիմէին գինովութեան զանազան փորձերուն (ալքոլ, հաշիշ): Իսկ այն օրէն ի վեր՝ երբ ընդունուեցաւ թէ մարդը երկու մարդ է, մէկը այն որ կը բնակի գիտակցութեան ցամաքին վրայ եւ միւսը այն որ կը բնակի ենթագիտակցութեան ծովին մէջ, վերջապէս երբ ըսուեցաւ թէ ենթագիտակցութիւնը հարուստ հանք մըն է արուեստի, փորձուեցաւ սուզակներ իջեցնել ենթագիտակցութեան ծովին մէջ, գիտակցութեան ցամաքէն հեռու, գիտակցութեան միջամտութենէն անկախ, — ատոր համար նարքօ–անալիզի փորձերը:

Բոլոր այս փորձերէն ետքը, եթէ ինծի հարցնէք թէ կը հաւատա՞մ խոստովանութեան՝ իբրեւ գաղտնի ճամբայ մը, որ անհատին նկարագրին կազմութեան եւ ինքնատպութեան ակունքը կը տանի, — կը պատասխանեմ՝ ո՛չ:

Չեմ հաւատար, օրինակ, Օգոստինոսի խոստովանութիւններուն, որոնց մէջ, արուեստագէտին սքանչելի պրիսմակին տակ, անուշ ձեւեր ու գոյներ կը ստանայ կեղծիքը: Ատիկա արգելք մը չէ, սակայն, որ չհիանամ արեւմտեան քրիստոնէութեան հոյակապ ճարտարապետութեան վրայ, որուն հիմերը կը կազմեն Օգոստինոսի ոճին խաղերը :

Չեմ հաւատար, նոյնպէս, Ժ. Ժ. Ռուսոյի խոստովանութիւններուն, որոնց մէջ, գրագէտին զունագեղ զգայախաղերուն ժապաւէնին դիմաց, նոր աշխարհներու երազներ կը բանայ շօքին դեւը: Ատիկա պատճառ մը չէ, որ չհիանամ ռոմանթիք յեղափոխութեան հոյակապ փարոսին վրայ, որ հիմնուեցաւ Ռուսոյի հինը քանդող դեւին քմայքով :

Միտք չունիմ թերագնահատելու խոստովանութիւնները, — Ես ուզեցի ըսել միայն թէ ո՛րքան սկեպտիկ եմ հանդէպ խոստովանութեանց՝ հոգեբանութեան տեսակէտով: Առանց ուրանալու անոնց արուեստի արժէքը: Ուզեցի ըսել նաեւ թէ անկարելի է իրական կշիռքով մը ներկայացնել մարդը, այնպէս որ չեմ հաւատար ինծի տրուած արժէքին, զոր ծաղկազարդեցիք գովասանքներով: Ուրեմն, հարցումին.

— Qui êtes - vous ?

Կը պատասխանեմ .— Չեմ գիտեր :

Բայց եւ այնպէս կը հաւատամ որ դեւ մը կայ մէջս,— տէմօն տը քրէասիոն : Այդ դեւն էր որ գրագէտ ըրաւ զիս: Անիկա չարչարեց զիս, տանջեց, զանակոծեց՝ ձեւ մը տալու համար ինծի, ծանրութիւն եւ նկարագիր, ինքնատպութիւն եւ երազ: Իսկ ես աշխատեցայ ճանչնալ այդ դեւը, հասկնալ թէ ո՛վ է, եւ ի վերջոյ, իբրեւ արդիւնք թափած ջանքերուս, եկայ այն եզրակացութեան թէ գրագէտը պէտք է օժտուած ըլլայ ամբողջական գրականութեան պաշարով՝ խօսք հասկցնելու համար դեւին: Դպրոցի մը վկայականը բաւական է բժշկութիւն կամ փաստաբանութիւն ընելու, բայց դպրոցի մը վկայականը բաւական չէ գրականութիւն ընելու: Չի բաւեր զգայնութիւն ունենալ, պէտք է գիտնալ նաեւ մտածել: Չի բաւեր ունենալ անթերի լեզու, պսպղուն ոճ, գրելու դիւրութիւն, — ամբողջական գրականութիւնը կը պահանջէ գրագէտէն ունենալ տեսակէտ եւ գաղափարներու հարստութիւն, ներկայացնել ոչ միայն ինքզինք, այլ եւ իր ժողովուրդին պատմութիւնը: Կը զգուշանամ ըսելէ՝ իր ցեղը կամ իր ազգը, որովհետեւ ժողովուրդի մը պատմութիւնը տարազն է արդէն նոյն ժողովուրդին սթաթիք եւ տինամիք երկու ուժերուն,— հողին եւ ցեղին մասնաւորաբար:

Ահա այս վարդապետութեամբ, փնտռելու համար եթէ ոչ մեր պատմութեան մշակած հողը, այլ գէթ որոնելու համար մեր պատմութեան ստեղծած ցեղը, ճամբայ կ'ելլեմ դէպի Արեւելք, — տեսնելու համար հայերէն խօսող զանգուածը, մեր հայրենիքին փակ սահմանները լափ – լիզող հայկական ալիքները :

Ի՞նչ կը տանիմ այդ զանգուածին. — Հաւատք :

Իսկ թէ ի՞նչ պիտի բերեմ վերադարձիս, չեմ գիտեր :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(2) (Շար.)

մէն: Վերջերս ֆրանսական պետական թատրոնը կ՚ուզէր իր «Յուտիթ«ը (Ժիւ–տիթ) ներկայացնել, թէեւ ինք ալ կ՚ուզէր փոփոխութեան ենթարկել վերջին մասը:

Ամէն պարագայի մէջ, հակառակ իր թերութիւններուն որոնք հետեւանք են մասնաւորաբար ժամանակի յեղաշրջման, Պերնշթայն մեծ դէմք մըն է թատերական աշխարհին մէջ եւ իր մահով թատրոնը կը կորսնցնէ իր լաւագոյն արհեստաւորնե–րէն մին:

Պերնշթայնի խաղերը յաճախ ներկա–յացուած են հայկական բեմերու վրայ, Պոլիս եւ այլուր:

X Նոյն օրը ուրիշ մեծ թատերագիր մը կը մեռնէր Ամերիկայի մէջ, ԵօժէնՕ՚Նէյլ: Ծնած 1888ին, ամերիկացի այս գրագէտը իր առաջին թատերախաղը գրած է 1913–14ին «Ռստայն»ը: 1920ին ստացաւ «Փու–լիցեր մրցանակը» շնորհիւ «Հորիզոնէն անդին» գրութեան: Ունի շատ մը ուրիշ թատերախաղեր, որոնց մէկը այս միջո–ցին կը ներկայացուի Փարիզ «Տենչանքը կնձիներու տակ», թէեւ շատ քննադատ–ուած, բայց չահեկան:

Նոպէլեան մրցանակ ստացաւ 1936ին, բայց տարիներէ ի վեր չէր կրնար գրել, անբուժելի հիւանդութենէ մը վարակուած ըլլալով:

Օ՚Նէյլ շատ ազդուած էր Իպսէնէն եւ յունական թատրոնէն եւ փորձած է գրել արդիական թատերախաղեր, պահելով հիներու դիցաբանական տիպարները: Իր թատերախաղերուն մէջ մասնաւորապէս կը շօշափէ մարդուն եւ անոր շուրջ եղած խորհրդաւոր ուժերուն յարաբերութիւն–ները:

Իր յատկանշական գործերն են«Յովհան–նէս կայսր»: Աւելի վերջը, 1922ին «Հէրրի Էյփ»ը,— խորհրդանիշը արդի մարդուն որ մեքենայի դարուն զոհ է եւ չի կրնար այլեւս վերադառնալ նախնական բնու–թեան: Բացառիկ եւ երկարատեւ յաջո–ղութեան արժանացած է «Աննա Քրիս–թին»: 1928ին երրորդ անգամ ըլլալով Փուլիցըրի մրցանակի արժանացաւ ուրիշ գործով մը: Շատ յաջողութիւն ունեցած է նաեւ «Սուգը կը վայլէ Ելեկտրային»: (1931), իսկ 1933ին զարմացնելու համար իր հասարակութիւնը սիրային թատեր–գութիւն մը գրեց «Օ Վայրենութիւն»:

Ունի նաեւ քանի մը թատերախաղեր ո–րոնք չեն ներկայացուած: Մէկը պիտի ներկայացուի միայն 25 տարի վերջ, հա–մաձայն իր կտակին:

Կարելի է Օ՚Նէյլ համարել ամերիկեան արդի թատրոնին առաջին դէմքերէն մէ–կը, եթէ ոչ առաջինը: Իր աղջիկը Զարլի Զէփլինի ներկայ կինն է:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ա. ԿԻՆ.— Իմ ամուսինս շատ աղատա–միտ է, եւ շատ կ՚ուրախանայ երբ ասոր անոր քով համարձակօրէն երթամ, գամ…

Բ. ԿԻՆ.— Աս, ան՝ ամուսինէդ աւելի կ՚ուրախանան անշուշտ…

ԱԶՔԵՐԸ ԲԱՑ

●

ՓԷՌ ԼԱՇԷԶ.— Այցի կ՚երթանք նորէն այսօր մեր նուիրական շիրիմներուն, մեր մտքի, զէնքի տիտաններուն ու գործիչ–ներուն, մեր Սուրբ Գործին…

Կ՚երթանք անգամ մը եւս ծունր դնել ա–նոնց հողակոյտներուն առջեւ, ոգեկոչել, անոնք որ ինկան հոս, հեռու երկրէն, հայրենիքէն, այս օտար հողերուն վրայ··

Անոնք որ ճամբան բացին ազատութեան մեծ գաղափարին իրենց գրիչովը ազդու ու զէնքերով սուր եւ հատու, լեռնէ լեռ, երկրէ երկիր, պաշտպանելու համար Հա–յուն պատիւն ու արժանիքը:

Կ՚իջնենք նկուղ ուր մահ կը բուրէ… կարգ, կարգ ու քովէ քով, իրարու վրայ արկղիկներ են դետեղուած որոնց մէջը ափ մը մոխիր…

Ու անուններ այսինչ, այնինչ եւ երկու թուական… Ա՛յս է կեանքը մարդոց, թէ Պետրոս Դուրեանի «Ծաղրն Աստուծոյ»…

Ու կանգ կ՚առնենք մեր անմահ Ռու–բէնի արկղիկին առջեւ…

Խոհեր, խոհեր որ վերջ չունին,— Կով–կասէն Մուշ, թափառական սատ անդ, ամբողջ կեանքը ի սպաս դրած ազգին փր–կութեան: Ամբողջ կեանք մը ամփոփուած եօթը հատորներու մէջ…

Բայց ո՞վ կ՚ըսէ թէ մեռած է ան…

Քիչ մը անդին անշուք հողակոյտ մը ցանկապատի մէջ առնուած «Ղարիբ»ինն է Աւետիս Ահարոնեան, Ազատութեան եր–գիչն ու «Արցունքի Հովիտ»ի անզուգա–կան բանաստեղծը, որ կը հանգչի եւ հե–ռու իր «Ջան Մասիս»էն…

Ահա շիրիմը Ալեքսանդր Խատիսեանի, քաղաքագէտին ու դիւանագէտին Հա–յաստանի Հանրապետութեան եւ գործի–չին ազգային որ երբեմնի փառքն ու ի–մաստութիւնը թողած ինկաւ վշտահար ու հոս մնաց…

Քիչ մը վերը կը ցցուի Քաջն Անդրանի–կը իր ձիուն վրայ, կարծես դեռ արշաւի պատրաստ՝ մարտի հրաւէր կը կարդայ իր զինուորներուն…

Բայց լուռ է ան ալ եւ կը դիտէ հեռուն, յուսալով թէ օր մը պիտի վերակենդա–նանայ ու նորէն սաւառնի իբրեւ արծիւ, թնդացնելով լեռ ու ձայռ··

Այց մըն ալ Ազգ. Սահմանադրութեան հեղինակներէն Գրիգոր Օտեանի հնա–մենի, այն ազգասէր Հայուն որ իր վեր–ջին օրերը Փարիզ ապրեցաւ:

Այսպէս եկան ու գացին մեծ բաց մը ձգելով իրենց ետին…

Ու ձգեցին յիշատակներ անջնջելի ու անմոռաց, մեր պատմութեան մէջ, ոսկի տառերով արձանագրուած:

Օրը պիտի գայ հարկաւ, եւ անոնց ա–ճիւնը պիտի փոխադրուի Մասեաց ստո–րոտը, հայրենիքին մէջ որուն կարօտովը ապրեցան ու գացին աչքերը բաց, սիր–տերը խոց, գործերը անկատար…

Դուք կատարեցիք ձեր պարտքը, ով հերոսներդ անձնուէր, որպէսզի ազգը ապրի…

Եւ ան կ՚ապրի օրհնելով ձեր յիշատա–կը·:·

ՄԷՆ·ՍԷ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

★

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Խրիմեան դպրո–ցի հոգաբարձութիւնը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը միանալով կոկիկ հանդէս մը սարքած էին կիրակի օր, ի նպաստ ծաղկոցին:

Կապոյտ Խաչի անդամուհիները իրենք պատրաստած էին և հիւրասիրեցին առատ ուտելիք, որ ծախուեցաւ ի նպաստ դա–սընթացքին: Շատ բան գնեցին նաեւ ի–րենք, նուիրատու տիկինները:

Կը նախագահէր Կապոյտ Խաչի Կկեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը, Տիկին Ա. Թաղէոսեան: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին Օր. Շաքէ Պէկեան, Օր. Դաշնակեան, Նազրմեան քոյրեր եւ Պ. Գարակէօզեան:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Հրանտ Բալուեան, որ իր կուռ ճառով ոգեւորեց հասարակութիւնը: Խօսեցաւ նաեւ Պ. Լ. Համբարձումեան, յուսադրեց ծնողները եւ յորդորեց կանոնաւորապէս դպրոց ղր–կել իրենց զաւակները:

Ընկեր Ն. Դարբինեան, հոգաբարձու–թեան աշխոյժ անդամը, բացաւ հանգա–նակութիւն մը որուն հասոյթը եւ կերու–խումի արդիւնքը կլորիկ գումար մը ա–պահովեց դպրոցին պէտքերուն համար:

Լ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱՆԳԱՏԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

●

Նոյեմբեր ամսուան մէջ երկու նամակ–ներ լոյս տեսան ձեր պատ. թերթին մէջ:

Առաջին նամակը պէտքը ցոյց կուտար նոր միութիւն մը կազմելու, չքաւոր հի–ւանդներուն, դեղագիրները եւ ծախքերը ապահովելու համար: Երկրորդը Լիոնէն էր եւ կը հարցնէր թէ ո՞ր Միութիւնն է որ պէտք է ստանձնէ հիւանդներու հոգը:

Անշուշտ այս հարցումներն ուղղուած էին Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն:

Կապոյտ Խաչի մէջ գտնուած չեմ, բայց գիտեմ որ ան ունի Իսիի մէջ փոքրիկ բու–ժարան մը, որ գոհացում կուտայ տեղ–ւոյն հիւանդներուն:

Աւելի զատ փոքրիկներուն հայերէնով եւ անոնց ամառնային արձակուրդով ա–ւելի կը զբաղի, միեւնոյն ատեն չզլանա–լով իր օգնութիւնը հիւանդներուն:

Կարմիր Խաչը, իրեն համար հիմնական նպատակ ընտրած էր բժշկական եւ առող–ջապահական խնդիրները: Բնականաբար իր առաջին մտահոգութիւնն ալ պիտի ըլ–լար հիւանդները խնամել, որպէսզի ա–ռողջը մնայ առողջ: Այդ նպատակով էր որ քառորդ դարէ ի վեր իր բուժարանն ունի ռիւ ժաՑ Կուժօն, միշտ վայելելով պալութիւն բարեկեցիկ դասուն օժանդա–կութիւնը: Ցաւալի է ըսել սակայն, որ այդ փոքրիկ բուժարանը ցարդ որեւէ յա–ռաջդիմութիւն ցոյց տուած չէ, նոյնիսկ իր նախնական վիճակին մէջ է եւ իր նպա–տակէն շեղած: Փարիզի բժշկական դա–սուն թափած բոլոր ջանքերը եւ տուած խորհուրդները որեւէ օգուտ տուած չեն եւ ոչ ալ որեւէ հետք ձգած: Ներկայա–նալի բուժարան մը անյետաձգելի պար–տականութիւնը կը կազմէր Կարմիր Խա–չին: Տարիներ առաջ որեւէ աղքատ հի–ւանդ պէտք եղած դեղն ու դարմանը կը գտնէր բուժարանին մէջ: Այսօր կամ հի–ւանդն է որ պէտք է յարմարի դեղին կամ պիտի ստիպուի իր դրամով գնել, կամ փոքրիկ զեղչով մը ստանալ դեղարանէ մը:

Այս տխուր կացութեան պատճառը չատ պարզ է, որովհետեւ Կարմիր Խաչի յանձ–նախումբին մէջ բժիշկ չկայ, կամ բժշ–կութեան մօտ մէկը, նոյնիսկ հանդուց–եալ Օր. Գալֆայեանը, որ եթէ կատար–եալ հիւանդապահուհի մը չէր, գոնէ սիրտ եւ գուրգուրանք ունէր հիւանդներուն հանդէպ:

Կարմիր Խաչի վարչութիւնը կը բաղ–կանայ առեւտրականներէ կամ մտաւորա–կաններէ, որոնք գործին կը նային առեւ–տրականի ակնոցով, փոխանակ գիտու–թեան հաստատութեան մը վայել ոգիով առաջնորդուելու:

Քանի մը օր առաջ բարենպատակ միու–թեան մը անդամ բարեկամի մը դրասեն–եակը կը գտնուէի: Աղքատ թոքախտաւոր մը եկաւ դրամ ուզելու, եւ երբ ըսի թէ ինչո՞ւ Կարմիր Խաչին չի դիմեր, պա–տասխանեց թէ 300 ֆրանք միայն կուտան ամսական, որմէ պէտք է զեղչել երթե–ւեկի ծախքը: Երկու տարի առաջ այս հարցի մասին յօդուած մը տուած էի տե–ղական օրաթերթի մը: Դժբախտաբար խմբագրութիւնը չուզեց հրատարակել, առարկելով թէ Կարմիր Խաչի յանձնա–խումբին անդամները իրենց մտերիմ բարեկամներն են, եւ չէին ուզեր վշտացնել զանոնք…:

Վերջ տալու համար այս տխուր եւ ան–բաղձալի վիճակին, Կարմիր Խաչը, պէտք չէ յամառի մնալ նոյն դիրքին մէջ, հեռու մնալով բժշկական արդյաւ խորհուրդնե–րէ: Ի շահ հայ աղքատ հիւանդներուն պէտք է կազմել մարմին մը, ուր բժշկա–կան դասն ալ ունենայ իր արժանաւոր ներկայացուցիչը:

ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

★

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Անգլիոյ մէջ Ուէմպլէյի աշխարհահռչակ մարզադաշտին վրայ, հարիւր հազար հոգի 66 միլիոն ֆրանք վճարեցին, ականատես ըլլալու համար ֆութպոլի արտասովոր դէպքի մը: 1857–էն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով, Անգ–լիա իր հողին վրայ ջախջախուեցաւ Հունգարիայէ 6ի դէմ 3 նշանակէտով: (Նոյեմբեր 25):

Նոյն օրը Փարք տէ Փրէնսի մարզադաշ–տին վրայ կատարուեցաւ աշխարհի ախո–յեանութեան ֆութպոլի մրցումը Ֆրանսա–յի եւ Իրլանտայի ազգ. խումբերուն մի–ջեւ: Ֆրանսա յաղթեց 1–0ով:

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ.— Վերջին թղթակցու–թեամբ կը տեղեկանամ թէ, Միջազգային ախոյեանը՝ Ակոբ Այվազեան Նոյ. 24ին եւ 26ին մասնակցելով Ֆուժէռի (Պրըթանյը) գլխաւոր մրցումներու, երկուքին մէջ ալ յաջողած է:

Շաբաթ (28 Նոյ.) Տէօյլ, Մօնմանյի մարզական պարահանդէսին մէջ, հայ ա–խոյեանը ջախջախիչ յաղթանակ մը տա–րաւ ըմբշամարտի նշանաւոր ուսուցիչ Անգլիոյ ձէք Կրէկորի վրայ 5րդ շրջա–նին: Այս վերջինը անկանոն հարուածներ կուտար: Բայց Այվազեան վերջին մըր–ցումը չէր որ կատարեց: Գիշերը քնատ մնալէ վերջ…, հազիւ չորս ժամ հանգս–տացաւ, ու կիրակի 29 Նոյեմբերին Էլէզէ Մօնմարթր սրահին մէջ ի ներկայութեան վեց հազար հանդիսականներու կատարեց 627րդ մրցումը: Հակառակորդն էր Պել–ճիքայի ախոյեան, ըմբիշ Տը Պուիյքէր (1 X 5 կամ 1 զգետնել):

Այս փոխ վրէժ մրցման մէջ ալ հայ ա–խոյեանը յաղթական հռչակուեցաւ, 4րդ շրջանին զգետնելով իր հակառակորդը: Այվազեան մօտերս Պերլին կը մեկնի:

ՍԱՐԳԻՍ Զ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Բաւական մեծ եւ շատ ծանր առար–կայով մը, արձանի կլոր յատակը: Ու–շադրութիւն, ըսել չեմ ուզեր թէ անպատ–ճառ այդ էր, բայց այդ կարգի բան մը: Հարուածը ուժին եղած է:

— Խիստ ուժեղ բազուկո՞վ մը: Այր մարդու մը բազուկո՞վը:

— Այո… միայն թէ…

— Միայն թէ ի՞նչ:

— Տոքթ. Րէյլի բացատրեց հատիկ հա–տիկ:

— Կարելի է դարձեալ որ Տիկին Լէյտ–նըր ծունկի եղած ըլլայ… այդ պարագա–յին հարուածը վերէն իջած կ՚ըլլայ ծանր առարկայով մը, որով այնքան ալ մեծ ուժի պէտք չկար:

— Ծունկի՞… շշնչեց Փուարօ: Գիւտ մը եւս, գաղափար մը:

— Զգուշացէք, արդարեւ կարծիք մըն է միայն, փութաց շեշտել բժիշկը: Ո–չինչ, բացարձակապէս ոչինչ կը հաստա–տէ զայն:

— Բայց խելքի մօտ է:

— Այո, եւ պարագաները նկատի առ–նելով արտակարգ բան մը չեմ տեսներ ա–տոր մէջ: Վախը կրնայ զայն ծունկի բե–րած ըլլալ իր դահիճին առջեւ, շնորհ խնդրելու համար, փոխանակ պոռալու, մինչ կը զգացնէր թէ շատ ուշ է օգնու–թեան կանչելու համար եւ թէ ոչ ոք պիտի հասնէր ժամանակին:

— Այո, ըսաւ Փուարօ մտածկոտ, գա–ղափար մըն է:

Ողորմելի գաղափար մը, մտածեցի ինքնիրենս: Չէի կրնար երեւակայել որ Տիկին Լէյտնըրը ծնրադրած ըլլայ ոեւէ մէկուն առջեւ:

Փուարօ սենեակին շրջանը ըրաւ դան–դաղօրէն: Պատուհանները բացաւ ձողե–րուն ամրութիւնը փորձեց, գլուխը դուրս հանեց, եւ հաստատեց որ ոչ մէկ ձեւով կարելի էր ուսերը անցընել անոնց մէջէն:

— Պատուհանները գոց էին երբ զինքը գտաք, ըսաւ: Ժամը մէկին քառորդ մնա–ցած երբ կը բաժնուէիք Տիկին Լէյտնը–րէն, նոյնպէս գո՞ց էին:

— Այո, միշտ գոց կը մնան կէս օրէ վերջ: Շղարշներ չկան այս պատուհաննե–րուն առջեւ, ինչպէս կան հասարակաց սենեակին եւ ճաշարանին առջեւ: Միշտ գոց կը պահեն զանոնք, որպէսզի ճան–ճերը ներս չմտնեն:

— Եւ ոչ ոք կրնար ներս մտնել այդ կողմէն, նկատեց Փուարօ: Գալով պա–տերուն, շինուած են չորցուած հողով, որ աղիւսին չափ ամուր է: Ոչ վերնադռնակ (քէփէնք), ոչ ալ պատկեփեղկ կայ: Ոչ, միայն դուռնէն կարելի է մտնել այս սեն–եակը, իսկ հոն հասնելու համար ալ պէտք է բակէն անցնիլ: Այդ ալ մէկ մուտք ու–նի, կամարակապ դուռը: Այդ կամարա–կապ դրան առջեւ հինգ հոգի կային, ո–րոնք բոլորն ալ միեւնոյն պատմութիւնը կը պատմեն, եւ չեմ կարծեր թէ կը ստ–տեն:

Ոչ, չեն ստեր: Ոչ ոք դրամ վճարած է իրենց որպէսզի սուտ խօսին: Մարդաս–պանը հոս է…

Բան մը չըսի: Նոյն տպաւորութիւնը ունեցած չէի՞, երբ քիչ առաջ բոլորս հա–ւաքուած էինք սեղանին շուրջ:

Փուարօ յուշիկ յուշիկ ման կուգար սենեակին մէջ: Լուսանկար մը առաւ հեշ–տադարանին վրայէն: Ծեր մարդու մը նկարն էր, ճերմակ մօրուքով մը: Նշանա–ցի հարցուց ինծի.

— Տիկին Լէյտնըրի հայրն է: Ինք այդ–պէս ըսաւ ինծի:

Լուսանկարը տեղը դրաւ եւ ակնարկ մը նետեց զարդասեղանին տարրերուն վրայ, բոլորն ալ խեցեղէն էին, պարզ բայց նրբաճաշակ: Իր ակնարկը յետոյ կանգ առաւ դարակի մը վրայ ուր գիրքեր շարուած էին եւ սկսաւ անունները կար–դալ բարձրաձայն:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ գահընկէց արքային զարմիկը, Իսմաէն Ապպաս Հալիմ, որ կը դատուի յեղափոխական ատեանին առջեւ, իբրեւ դաւադիր, յայտարարեց թէ Ֆարուք ան-ձարակ էր կիներու հանդէպ եւ ատոր համար ալ միշտ կը հետապնդէր զանոնք: «Եւ սակայն, ամէն անգամ որ մրցումի ելլէինք կնոջ մը շնորհները վայելելու համար, ես յաղթական կը հանդիսանայի: Ֆարուք կ'ատէր բարեկիրթ եւ զար-գացած մարդիկը եւ շրջապատուած էր առուրին, տգէտ անհատներով որոնք կը շողոքորթէին զինքը»:

ՄՇՈՒՇԸ նորէն սաստկացաւ փարիզ-եան շրջանին մէջ: Օդանաւային երթեւեկը չկատուած է եւ ցամաքի վրայ յաճախ-ադէպ են արկածները:

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ անգլիացի բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին, մետաղա-գործական հաստատութեանց մէջ, 24 ժամուան համար: Ամենամեծ գործադու-լըն է այս, 1926էն ի վեր:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ եօթը օրաթերթերը լոյս չեն տեսներ տակաւին, իբրեւ հետեւանք փորագրիչներու եւ ուրիշ բանուորներու գործադուլին:

ԿԵՍԹԱՓՕՅԻ անդամներէն Վիլհելմ Քորֆ (գերման) խոստովանեցաւ թէ ինք սպաննած է Պրոս-Մոնսոյի հինգ վանականները: Միեւնոյն ատեն պնդեց թէ մեծ բարիքներ ըրած է դիմադրական ճակատի ռազմիկներուն:

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ նոր դէպք մը երեւան հանուեցաւ Մ. Նահանգներուն մէջ: Ոստիկանական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ծովակալ Քինկի սպայակոյտին մէկ անդամը տեղեկութիւններ հաղորդած է խորհրդային լրտեսի մը, գաղտնի զէնքերու մասին:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ աշխատաւորնե-րուն համար իբրեւ նուազագոյն աշխատավարձք օրական հազար ֆրանք կը պահանջէ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը:

ՎԱԼԱՆՍԻ թերթերը կը գրեն թէ չորս անչափահաս պատանիներ, 15–17տարեկան բռնուեցան երբ կը փորձէին գողութիւն ընել ինքնաշարժի մը մէջ: Ամէնքն ալ խոստովանեցան թէ քանի մը ամիսէ ի վեր պտուղի, ծխախոտի, խմեղէններու զանազան գողութիւններ կ'ընէին կանգ առած կառքերէ եւ աւարը կը բաժնէին իրենց միջեւ: Առժամաբար ազատ ձգուեցան: Այս առթիւ իրազեկ մը ցաւով դիտել կուտայ թէ չորսն ալ Հայեր են եւ թէ յաճախ կը պատահին այսպիսի դէպքեր, ինչ որ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ, դատական տեսակէտով: Անշուշտ ծնողներն ալ լյանցաւոր են:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մեր տաղանդաւոր երաժիշտը, Պ. Օհան Տուրեան, այս տարի դարձեալ հրաւիր-ուած է Անսամպլը Օրքէսթրալ տը Փարիի կողմէ, վարելու չորս նուագահանդէսներ. 5, 12 եւ 19 Դեկտ. եւ 31 Յունուար, 1954, շաբաթ օրերը ժամը 17.30ին Սալ Կավոյի մէջ:

Պիտի վարէ Պէթհովէնի, Պախի, Վէպէրի, Չայքովսկիի, Պրահմսի և Պորոտինի գլուխ գործոցներէն: Այս առթիւ կազմուած է մասնաւոր յանձնախումբ մը, քաջալերելու համար երիտասարդ արուեստագէտը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Բանուորներ դերձակի համար:
Դիմել՝
GOTHARD, 23, Rue Clauzel, Paris 9e

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓՆՏՌԷՔ ԵՐԲ ՍԱՍՈՒՆԻՆ ԿԱՅ

31, RUE D'ALEXANDRIE
Métro Sentier, Réaumur et St. Denis
Tél. : GUT. 92 - 65

Արեւելեան թէ եւրոպական ձեր բոլոր ուզած համադամ կերակուրները, անուշեղէնները, ըմպելիները, աղանդերները:

Ամէն գիշեր նուագ, արեւելեան, յունական, եւրոպական եւ հայկական յայտնի երգչուհի Սօնիա Գարագաշի մասնակցութեամբ եւ Պէյրութէն նոր ժամանած Պ. Պետրոսի (կիթառ):

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՄԲ
եւ
ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Imp Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օպանեը):

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «Cahiers du Sud»ի

Կը խօսի՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Մանրամասնութիւնները շուտով:

★

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)

12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի սրահին մէջ:

Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով:

ԳԱԼ ՇԱԲԱԹ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 155 – 156, ՆՈՅԵՄԲԵՐ – ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, 32 էջ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայհոյութիւնը բժշկութեան մէջ (Հայ-Բոյժ).— Գըլխու պտոյտը եւ պատճառները (Տոքթ. Գալուստեան).— Կաղամբին հիւթը ստամոքսի կեղերու դէմ եւ արիւն թքնելու մասին (Տոքթ. Սերոբեան).— Ձեր խմելիք ջուրը (Տոքթ. Պէռնար).— Տարօնի բժշկարանը (Ա. Խաչատուրեան).— Երեւան քաղաքին անուան ծագումը (Հ. Խ. Ն.).— Մի վախնաք քաղցրէն (Փրոֆ. Փորթման).— Վեցհազարեակ (Մ. Յովհ. — Հիսարեան).— Մեղր կերէք (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Ի՞նչպէս ածխուիլ (Շ. Նարդունի).— Առաջնորդ Թոքախտի դէմ (Թարգմ.):

Տարեկան բաժնեգինը 800 ֆրանք: Արտասահման 1000 ֆրանք: Դիմել 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

ՍՊԱՌԱԾ է Օգոստոս – Հոկտեմբեր միացեալ թիւը (152 – 4), վերադարձնողներուն կը ղրկուին նոր թիւեր:

Այրի Տիկին Տիգրան Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկ. Ռ. Մ. Փ. Տաւիտ եւ աղջիկը Տանիէլ Տաւիտ, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան, եւ ընտանիքը, Ամերիկա, Թուրքիա եւ Պուլկարիա խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին

ՏԻԳՐԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Դեկտ. 5, շաբաթ առտու ժամը 11ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փասիի գերեզմանատունը:

Պ. Գրիգոր Սիմաւոնեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Սիմաւոնեան, Այրի Տիկին Սրբուհի Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Ոսկան Ղուկասեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՍԻՄԱՒՈՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ղուկասեան, Սէօլէօզցի)

մահուան առթիւ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շաբաթ, 28 Նոյեմբեր: Այս առթիւ սրճարանապետ Պ. Զատիկեան փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆր. կը նուիրէ Խրիմեան դպրոցին: Ստանալ նուիրատուէն:

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան:

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէզիզ: Առատ եւ ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ: Դասախօս՝ Պ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ: Նիւթը՝ Միքայէլ Վարանդեանի կեանքը եւ գրականութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ, այս կիրակի ժամը 16էն 23, Ազգ. Տան մէջ, (Ա. յարկ): Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերը, ինչպէս նաեւ փափաքող հայրենակիցները:

Հաճելի ժամանց: Ճոխ պիւֆէ:

ՈՒ՞Ր ՊԻՏԻ ԱՆՑԸՆԷՔ ՁԵՐ REVEILLON Ը

ԱՆՇՈՒՇՏ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:
Տոմսերը կարելի է ապահովել նաեւ «Յառաջ»էն:

ԱՂ.ՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31ԻՆ

Օթէլ Ժօրժ 5ի շքեղ սրահներուն մէջ
Ճոխ եւ արտակարգ յայտագրով, ինչպէս միշտ:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:
Յատկապէս կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին երեկոյթ պարահանդէսին:

Դեկտեմբեր 24ին, եւրոպական Ծնունդին, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Avec la grande formation de
JACQUES HELIAN

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ, Դասախօսն է բժիշկ ՎԱԿՐԱՄ: Նիւթը՝ Ալքոլականութիւնը: Մուտքը ազատ է:

Օր. ԳՈՀԱՐԻԿ ԳԱԶԱՐԵԱՆԻ (Մարսէյլ) եւ ՐԱՖՖԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ (Վալանս) նշանախօսութեան առթիւ (22 Նոյեմբեր), Գազարեան, Կրկըրեան եւ Մարգարեան ընտանիքները հազարական Ֆր. կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին, վեթերաններու ֆոնտին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքի Քըրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ.Յ.Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 21.30ին Ազգ. Տան մէջ (Ա. յարկ): Կը խօսի Պ. Ա. Զոպանեան: Նիւթը՝ «Ոսկեդարեան հայ գրականութիւն»: Կը հրաւիրուի գրասէր հասարակութիւնը:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, Պ. Ազատի ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Զարթօնքի յանձնախումբի ժողովը այս շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժանի վերնայարկը: Կը խնդրուի հրաւէր ստացող ընկերուհիներէն անպայման ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուի այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Յովհաննէսեանի տունը 12 Փլաս տը լ'Էօռէօփ: Ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Թատերական ներկայացումը՝ Բախտին Անիւը, 9 Յունուար, 1954, Շաբաթ երեկոյ, Սալ տ'Իէնա: Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ...

Ս. Ստեփաննոս, Ս. Պօղոս – Պետրոս, Ս. Յակոբ, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ, Ս. Կարապետ, Ս. Սարգիս

Կը մօտենան: Ինչո՞վ պիտի հիւրասիրէք ձեր անուան տօնը շնորհաւորող հիւրերը:

Բնաւ մի' մտահոգուիք.

Գացէք անուշավաճառ

Ս. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

32, Rue Trévise
Tél. : TAI. 65 - 44

Հոն պիտի գտնէք ամէն կարգի անուշեղէններ, ինչպէս նաեւ հէլվա եւ լօքում

Տեղին վրայ պատրաստուած

Իսկ եթէ ուզէք տունէն չինել ձեր խմորեղէնները, հոն պիտի գտնէք ամէն օր պատրաստուած թարմ թերթեր եւ Թէլ քատաիֆ

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ

Մասնաւոր զեղչ հարսնիքի, կնունքի եւ հանդէսներու:

Փուռէն ուղղակի տուն յանձնելի:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

Tél. : PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամսեայ 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 4 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7235 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2646

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՊԱՍԵԼ ԵՒ ՅՈՒՍԱԼ

Ինչպէս ըսինք, տեսականօրէն բոլորն ալ համաձայն են գերի ժողովուրդներու ազատագրութեան: Այդպէս կը բանաձեւեն իրենց պայքարը Խ. Միութեան դէմ:

Այս պայքարին գլուխն անցնելով, Մ. Նահանգներուն վարիչները պարբերաբար ելոյթներ կը կատարեն: Ճառեր կը խօսին եւ բացատրութիւններ կուտան:

Ամէն շաբթու լրագրական ասուլիսներ ալ կը սարքեն, պատասխանելով զանազան հարցումներու:

Եւ վերջապէս կապեր կը պահեն գերի ազգերու կազմակերպութեանց հետ:

Միւս երկու Դաշնակիցները, Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա, ամէն բարեացակամութիւն ցուցնելով հանդերձ, աւելի շատ իրենց ներքին հոգերով զբաղած են: Ուրեմն կրաւորական դիրք բռնած:

Մնաց որ, ինչպէս ռազմական պաշտպանութեանց, նոյնպէս քաղաքական — դիւանագիտական գործունէութեան ղեկը այժմ փոխադրուած է Ուաշինկթըն: Եւրոպան ինքն իր գլխուն կը տապլտկի եւ կը զգայ մէկ հիմնական մտահոգութեամբ, — թոյլ չտալ որ դէպի արեւմուտք տարածուի երկաթեայ վարագոյրին ցանցը:

Գործերը այսպէս դասաւորուած ըլլալով, գերի ժողովուրդներու ազատութեան խնդիրն ալ կապուած է խաղաղութեան եւ ապահովութեան հարցին հետ:

Ուրեմն, երեք մեծերը վանելով նոր պատերազմի մը եւ համայնավարութեան ծաւալման վտանգները, կը յուսան ճամբան հարթել նաեւ գերի ազգերու ազատութեան համար:

Ուրիշ խօսքով, երբեք տրամադիր չեն ըլլալ միջամտութեան դիմելու կամ ներքին ապստամբութիւններ սարքելու:

Մ. Նահանգներուն վարիչները միշտ ալ կը յիշեցնեն այս պարագան:

Նախագահական ընտրութեանց ժխորին մէջ, Այզընհաուըր միայն մէկ անգամ բուռն լեզու գործածեց, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ պիտի կռուին յանուն գերի ազգերու ազատութեան:

Առաջին եւ վերջին ելոյթն էր այդ եւ անմիջապէս կարճ կապեցին: Ինքն իսկ եւ ուրիշներ:

Ինչպէս Թրումընի օրով, այսօր ալ հին թէ նոր վարիչներ միշտ կը բացատրեն թէ չեն ուզեր վտանգել բռնակալութեան են— թակայ ժողովուրդները, ըլլալ գործօնութիւններ փորձելով:

Նշանակելի պարագայ մը եւս:

Երեքին ալ գլխաւոր նպատակն է խորհրդային լուծէն փրկել Միջին եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները:

Իրենց համոզումով, եթէ Խ. Միութիւնը քաշէ իր զօրքը եւ ձգէ որ ազատ ընտրութիւններ կատարուին, մեծ մասով հասած կ'ըլլան իրենց նպատակին:

Նոյն իսկ Մ. Նահանգներուն մէջ չկայ որ եւ է հիմնական ծրագիր՝ բաժան — բաժան ընելու համար Խ. Միութիւնը:

Սկիզբէն ի վեր, բոլոր վարիչները յաւակնիլ կ'արծարծեն միայն մէկ դատ, — վերահաստատել Լիթուանիոյ, Լեթոնիոյ եւ Էսթոնիոյ անկախութիւնը:

Մնացեալը կապուած է բոլշեւիկեան բռնակալութեան տապալման հետ, որ կրնայ դուռ բանալ խաղաղ բանակցութեանց:

Այն ատեն է որ Արեւմուտքը ի վիճակի պիտի ըլլայ արժեցնելու իր տեսակէտները՝ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքի մասին:

Կը նշանակէ թէ տակաւին երկար ժամանակի կը կարօտի կացութեան բարելաւումը:

Առ այժմ երկու կողմերն ալ զբաղած են ... իրար վախցնելով:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԲԱՐԴ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Այսօր, ուրբաթ, կը բացուի արեւմտեան երեք պետութեանց վարչապետներուն խորհրդաժողովը, Պերմուտայի մէջ. (Ատլանտեան, եւ ոչ թէ Խաղաղական ովկիանոս):

Ամբողջ աշխարհ անձկութեամբ կը սպասէ ժողովի ելքին: Պիտի քննուին շարք մը բարդ խնդիրներ, թիւրիմացութիւնները պարզելու եւ աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատելու համար: Մանաւանդ որ, մօտերս պիտի գումարուի նաեւ Չորսերու ժողովը, մասնակցութեամբ Խ. Միութեան:

Ֆրանսայի ներկայացուցիչները, Պ. Պ. Լանիէլ եւ Պիտօ մեկնելէ առաջ երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցան իրենց պաշտօնակիցներուն հետ, վերջնապէս ճշդելու համար իրենց դիրքը: Այս առթիւ ալ վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը գոհ է որ Խ. Միութիւնը կ'ընդունի Դաշնակիցներու Յուլիս 15 թուակիր հրաւէրը, Չորսերու խորհրդաժողով գումարելու համար: Մեծ արդիւնքներ կը սպասէ նաեւ Պերմուտայի ժողովէն: «Ներկայ պարագաներուն մէջ մասնաւորապէս կարեւոր է որ կարենանք լայն խորհրդակցութիւն մը կատարել, ամրապնդելու համար մեր հաւաքական գործունէութիւնը: Այս խորհրդակցութիւնը պիտի դիւրացնէ մեծ խնդիրներու լուծումը, առաջին առթիւ ծառայելով խաղաղութեան դատին»:

Իրազեկներ կը պնդեն թէ Ֆրանսա մասնաւորապէս պիտի ջանայ համոզել որ Մեծն Բրիտանիան սերտ գործակցութիւն մը խոստանայ, դիւրացնելու համար եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացումը: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը լայնօրէն պիտի պարզէ նաեւ իր տեսակէտները Հնդկաչինի պատերազմի մասին, որ ծանր բեռ մըն է երկրին համար: Վերջին նախարարական խորհուրդէն ետք, դեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ թէ Ֆրանսա կը սպասէ որ Հօ Շի Մին պաշտօնապէս ճշդէ իր դիրքը, չէզոք դիւանագէտի մը միջոցաւ: Որեւէ բանակցութիւն պիտի կատարուի համախորհուրդ Հնդկաչինի երեք պետութեանց հետ: Հնդկաչինի օրինաւոր կառավարութիւնն ալ կը պահանջէ որ ապստամբներուն հրամանատարը միանայ ազգ. ճակատին:

× Չըրչիլ եւ իր խորհրդականները Պերմուտա հասան Դշ. օր, բուռն փոթորիկէ մը վերջ: Թռիչքը տեւած էր 18 ժամ: Իրենց հետ էին 28 հետեւորդներ, գլուխն ըլլալով արտաքին նախարարը եւ հիւլէական ուժի վարչութեան նախկին տնօրէնը: Բոլորը միասին դիմաւորուեցան Պերմուտայի անգլիացի կառավարիչին կողմէ: Ճամբորդութեան վերջին մասը կատարուեցաւ Ատլանտեան կատաղի փոթորիկի մը մէջ, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով: Օդանաւէն իջած ատեն Պ. Իտըն յայտարարեց, — «Սըր Ուինսթըն (Չըրչիլ) եւ ես կը յուսանք եւ կը հաւատանք թէ մեր կատարելիք աշխատանքը օգտակար պիտի ըլլայ ոչ միայն մեր երկրին, այլեւ աշխարհի խաղաղութեան համար»: Չըրչիլ եւս ըսաւ թէ ուրախ է որ Պերմուտա կը վերադառնայ տասը տարի վերջը: Ծերունի վարչապետը դանդաղ կը քալէր, գաւազանի մը կռթնելով, եւ տղու մը պէս չոյեց սպիտակ այծ մը որ բախտաբեր խորհրդանշանն է անգլ. զօրագունդի մը:

....

ՓԱՔԻՍՏԱՆ բողոքագիր մը տուաւ Խ. Միութեան, որ կը դանդատի թէ բանակցութիւններ կը կատարուին, ռազմական խարիսխներ տրամադրելու համար Մ. Նահանգներուն: Հնդկաստան ալ դժգոհ է այս բանակցութիւններէն:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

ՊԻՏԻ ՔՆՆԵՆ ԲՈԼՈՐ ՎԻՃԵԼԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Պերմուտա մեկնելէ առաջ, Նախագահ Այզընհաուըր լրագրական ասուլիս մը սարքած էր, իր տեսակէտները պարզելու համար: (Ճամբայ պիտի ելլէ այսօր, ուրբաթ, առտուան ժամը 8ին, քանի որ Պերմուտա հազիւ հազար քիլոմեթր հեռու է Մ. Նահանգներէն):

Նախագահը նախ ըսաւ թէ մասնաւոր օրակարգ մը պատրաստուած չէ եւ թէ համաշխարհային բոլոր խնդիրները կրնան քննուիլ: Սակայն, պատասխանելով հարցումի մը, դիտել տուաւ թէ չեն կրնար քննել կարմիր Չինաստանը Ազգաժողովին մէջ առնելու խնդիրը կամ այդ մասին բանակցիլ ոեւէ մէկուն հետ: «Երեք Մեծերու ժողովը պատեհութիւն կ'ընծայէ աւելի սերտօրէն ներդաշնակելու ազատ աշխարհին գործակցութիւնը եւ, օրինակ, աւելի լաւ ըմբռնելու Ֆրանսայի կացութիւնը Հնդկաչինի մէջ կամ անգլեւիրանեան վէճը: Անշուշտ ժողովը պիտի յանգի չինարար եւ արդար որոշումներու»:

Պատասխանելով Չորսերու խորհրդաժողովի մասին եղած հարցումներու, նախագահը հաստատեց արտաքին նախարարին յայտարարութիւնները: Բացատրեց թէ, ամէն պարագայի մէջ, Մ. Նահանգները Մոսկուայի հետ կատարուած որեւէ քաղաքական բանակցութեան ատեն երբեք պիտի չհրաժարին հիմնական սկզբունքէն, — ինքնորոշման իրաւունք բոլոր ազգերու, իրենց ուզած կառավարութիւնը հաստատելու համար: Մ. Նահանգները պիտի ընդունին Չորսերու ժողով մը եթէ Ռուսերը հաւաստիքներ տան իրենց ուղղամտութեան մասին:

Նախագահը այս առթիւ պատասխանեց նաեւ տեղական հարցերու վերաբերեալ հարցումներու: Թղթակից մը փորձեց իմանալ նախագահին անձնական տեսակէտը եւ յոյսերը Պերմուտայի ժողովի մասին: Այզընհաուըր պատասխանելով օրինակ մը յիշեց իր պատերազմի փորձառութենէն: «Երբ մէկը ճակատամարտի մը կը մասնակցի, բաներ կան զորս կրնայ ընել, եւ կան բաներ ալ որ ինքնին կ'ըլլան երբ մէկը բախտ ունի: Կարելի չէ պարզել մեր բոլոր յոյսերը. բայց կարգ մը բաներ պիտի ըլլան»:

ՄՈՍԱՏԵՂ ԿԸ ՋՈՒԱՐՃԱՆԱՅ

Իրանի ամբաստանեալ վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ ամէն օր զուարճալի տեսարաններ կը պարզէ, իր պաշտպանողականը կարդացած ատեն: Առջի օր պոռաց իր դատաւորներուն երեսին. — «Եթէ անմահ էք, կրնաք գլուխս կտրել. եթէ ոչ լաւ խորհեցէք»: Յետոյ պատմեց թէ ինչպէս փորձած էր փախչիլ Օգոստ. 19ին: «Քսան հոգինոց սեղան մը պատրաստել տուած էի, բայց միայն չորս հոգի մնացած էին: Երբ ուզեցի փախչիլ, սանդուղի մը միջոցաւ, ամէնէն տաժանելին եղաւ նորէն վար իջնել միւս կողմը, բայց ուրիշ ճար չկար խուսափելու համար հայրենասէրներէն որոնք կ'ուզէին սպաննել զիս»:

Երբ ընդհ. դատախազը դիտել տուաւ թէ ամբաստանեալը այնքան տկար չէ որքան կ'երեւայ, Մոսատեղ պատասխանեց.

— Իրաւունք ունի: Եթէ թոյլ կուտաք գօտեմարտ մը կը կատարեմ Ազմուտէի հետ (ընդհ. դատախազ): Եթէ յաղթեմ, ապացուցած պիտի ըլլամ թէ իրաւունք ունէի: Եթէ ան յաղթէ, պատժուած պիտի ըլլամ»:

Յետոյ նախագահին դառնալով ամբաստանեալը պոռաց. — «Երբ աղէկ ըլլամ, ձեզմէ աւելի զօրաւոր եմ, զօրավար»:

Նախագահը քրքիջ մը արձակեց որուն հետեւեցան դատաւորները եւ ունկնդիրները, մինչ Մոսատեղ մարմնական մարզանքներ կը կատարէր ...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԷՐ ԵՂԷՔ ՁԵՐ ՏՂՈՑ

Անշուշտ կարդացիք լուրը, — Չորս հայ պատանիներ ձերբակալուած Վալանսի մէջ, իբրեւ գող:

Չորսն ալ անչափահաս, 15 – 17 տարեկան:

«*Տոֆինէ Լիպէռէ*» Նոյ. 27ին ծանուցանելով դէպքը, խնայած էր ամբաստանեալներուն անունները եւ ազգութիւնը:

Այս փափկանկատութիւնը չի նշանակեր թէ «անցած ըլլայ» պիտի ըսեն:

Երրորդ անգամն է որ այսպիսի յանցանքներով կը բռնուին հայ պատանիներ եւ երիտասարդներ, նոյն քաղաքին մէջ:

Մարսէյլն ալ ունի զգուելի պատմութիւններ:

Գալով Փարիզի, դեռ վերջերս արձանագրուեցան ոչ միայն գողութեան, այլ եւ մարդասպանութեան եւ անձնասպանութեան դէպքեր:

Բարեբախտութիւն է որ տեղական թերթերը տեղ չեն տար ամէն քրէական արարքի:

Մենք ալ յանախ զանց կ'առնենք:

Բայց, մխիթարա՞նք է այս:

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս:

Հարցումը մասնաւորապէս ուղղուած է անչափահաս տղոց հայրերուն, մայրերուն եւ խնամակալներուն:

Ինչո՞ւ տէր չեն ըլլար իրենց զաւակներուն:

Ինչո՞ չեն հարցներ թէ ո՛ւր կ'երթան, ի՛նչ կը բանին անոնք տունէն դուրս: Մանաւանդ իրիկունը ուշ ատեն:

Ֆրանսան ազատ երկիր է ըսելով «ափաշ»նե՞ր պիտի պատրաստեն, թէ արժանաւոր զաւակներ:

Առնե՞ մը կը պարծենայինք թէ հայկական անունները հազուադէպ են քրէական յանցանքներու տարեգրութեանց մէջ:

Նորահասները այս ճշմարտութի՞ւնն ալ պիտի հերքեն, իբրև հետեւանք անհոգութեան, անխնէքութեան կամ անկրթութեան:

Փրկութեան միջոցնե՞ր կը պակսին:

Երբ հայրենի երկրին մէջ կ'ապրէինք, ձեր հայրերն ու մայրերը իրենց զաւակները ձեռքէն բռնելով շիտակ դպրոց կ'առաջնորդէին:

Երիտասարդական Միութիւններ կան, — տարէք արձանագրեցէք որ դաստիարակուին:

Ձեր իսկ բարիքին համար: — ՎԱՀԷ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՄԵՐԺԵ՞Ր Է

Պոլսոյ «Աշխատ» թերթը կը գրէ թէ Գարեգին պատրիարք մերժած է իր թեկնածութիւնը դնել Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան համար (26 Նոյ.):

Նոյն առթիւ Պէյրութի մէջ քանի մը թերթեր պայքար բացած են, իբրեւ թեկնածու առաջարկելով ներկայ տեղապահը, Խադ արք.: Կ'ըսեն թէ Գարեգին պատրիարք կարգ մը պայմաններ դրած է, մասնաւորապէս պահանջելով բոլոր հոսանքներու միաձայն հաւանութիւնը:

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Աթէնքի «Ազատ Օր»ին մէջ հրատարակուած մահազդէ մը ցաւով կ'իմանանք թէ անցեալ Նոյ. 10ին մեռած է Պ. Գէորգ Յովհ. Փափազեան, Թոստոնցի:

Հանգուցեալը տարիներով եղած է Թրակիոյ երեսփոխան Յունաստանի երեսփ. ժողովին մէջ: Փոքր Ասիոյ աղէտէն վերջ փոխադրուած էր Սելանիկ, յետոյ Աթէնք, ուր առեւտրական գործերով կը զբաղէր: Երկար ատեն եռանդով կը մասնակցէր հանրային գործունէութեան:

Ի ՊԱՏԻՒ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

●

Նոյեմբեր 27ի գիշերը, փարիզեան շքեղ ճաշարաններէն Քոմարի մէջ, տեղի ունեցաւ ի պատիւ Շ. Նարդունիին սարքուած ճաշը, իբրեւ ողջերթ դէպի Միջին Արեւելք ճամբորդութեան:

Կը մասնակցէին մօտաւորապէս հարիւր հոգի,— բազմաթիւ մտաւորականներ, արուեստագէտներ, բժիշկներ, առեւտրականներ եւ գրասէրներ:

Այս առթիւ կազմուած էր նախաձեռնող մարմին մը, ղեկավարութեամբ Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովհաննէսեանի, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Մութաֆեանի, «Յառաջ»ի խմբագրութեան եւ ուրիշներու, որոնք ամէն աշխատանք թափած էին որպէսզի հանդիպումը ըլլար հաճելի եւ ներդաշնակ:

Կարգադիր յանձնախումբի առաջարկով սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Հրանտ Բալուեան, որ բանալով հաւաքոյթը, բաժակ ի ձեռին ըսաւ.— «Ֆրանսացի անուանի բանաստեղծ Էտմոն տ'Արքուր, այլեւս դասականացած տող մը ունի, Partir c'est mourir un peu. (Մեկնումը մահ է քիչ մը): Մեր Նարդունին, որ մըշակոյթի ասպարէզին մէջ ամէն ընդունուած տեսակէտ փոխելու, վերստեղծելու յատկութեամբ է օժտուած, յեղաշրջելով վերի տարազն ալ, իր այս ճամբորդութեամբ կուգայ ըսել ու հաստատել թէ, մեկնիլը ոչ թէ մահանալ է քիչ մը, այլ ճիշդ հակառակը,— վերապրիլ, վերանորոգուիլ: Ու ասիկա ոչ միայն իր անձին՝ այլ ուրիշներու համար ալ: Նարդունին իր ուժանակային կարողութեամբ ու ինքնատիպ տաղանդովը, ահա կ'երթայ նոր շարժում ստեղծել իր անցնելիք ճամբաներուն վրայ: Բաժակը բարձրացնելով, բոլորին կողմէ ուժ եւ կարողութիւն կը մաղթեմ իրեն, որպէսզի իր ստանձնած առաքելութիւնը ըլլայ արդիւնաւոր եւ օգտաշատ»:

Բուն ճաշէն վերջ, սեղանապետը յաջորդաբար խօսելու հրաւիրեց մօտաւորապէս 15 ծանօթ դէմքեր, որոնք իւրաքանչիւրը, կարճ ուղերձներով, արտայայտուեցան Նարդունիին գործին ու անձին, անձնուիրութեան մասին:

Իւրաքանչիւր խօսող, փոխն ի փոխ կ'ընդմիջուէր արուեստագէտներու եւ սիրողներու գունագեղ բերքովը: Հայկական սիրուն երգեր ցանեցին Օր. Աստղիկ Առաքելեան, Տիկին Մայրի Մելիքեան, Տիկին Արմենուհի Բալուեան, Օր. Անահիտ Գավէզեան եւ Շաքէ Պէնկեան: Եղան արտասանութիւններ, թատերագիր Գր. Վահան չափածոյ ֆանթէզի մըն էր հիւսած նկարագրելով Նարդունիին նիստ ու կացը: Իսկ Տիկին Բալուեան կարդաց գրագէտին հայրենապաշտ գրուածքներէն «Մուշ – մուշ՛»ն:

Անշուշտ հոս հնարաւորութիւնը չունինք լրիւ տալու խօսողներուն ճառերը: Այդ խոշոր ծաղկեփունջէն հատիկ հատիկ գոյներ պիտի ամփոփենք, կարելի հարազատութեամբ:

Շ. Միսաքեան.— Նարդունին առաջին անգամ տեսայ Պոլիս, «Ճակատամարտ»ի խմբագրատան մէջ (1922): Գրութիւն մը դրկած էր, ականատեսի վկայութիւններով: Ուշադրութիւնս գրաւած էր իր քննական ոգին: Ուզեցի անձամբ տեսնել եւ դիմացս գտայ համեստ երիտասարդ մը: — Հայրդ ինչո՞ւ չեկաւ, հարցուցի, այն ենթադրութեամբ թէ յօդուածագիրը ա՛ն է:— Ես եմ Շ. Այվազեան – Նարդունին, ըսաւ: Եւ պատմեց թէ բժշկական համալսարան կ'երթայ: Յետոյ ցիրուցան եղանք, ան Փարիզ, ես Սոֆիա: Բայց երբեք չխզեցի կապը, թելադրելով որ գրէ «Ճակատամարտ»ին: Երբ ես ալ Փարիզ եկայ եւ «Յառաջ»ը լոյս տեսաւ, իմացայ որ պիտի չկրնայ լրացնել բժշկական համալսարանի վերջին տարին: Կէս օրուան պաշտօն մը ունեցաւ խմբագրատան մէջ: Կը տքնէր լուիկ մնջիկ, ամէն սեւ աշխատանք կատարելով: Միեւնոյն ատեն պաշար կ'ամբարէր: Մրջիւնը պաշար կ'ամբարէ միայն ձմրան համար: Նարդունին կ'ամբարէ յաւիտենականութեան համար: Յաճախ կը հարցնեմ ես ինծի թէ լա՞ւ ըրի խմբագրատուն քաշելով զինքը, ուր մնաց լման 15 տարի: Տեսնելով իր ծաւալուն վաստակը, երբեք չեմ խղճահարիր: Եթէ բոլորովին նուիրուէր բժշկութեան, պիտի ունենայինք Տոքթ. Այվազեան մը, մինչդեռ այսօր մեր դիմացը ունինք գրագէտ մը եւ գիտուն մը: Գրականութիւնը սրբազան կիրք մըն է իրեն համար: Սահման չունին իր պրպտումներուն ծաւալը եւ խորութիւնը: Ան մեր մշակոյթին Տորք Անգեղն է, որ ստեղծագործութիւններ կը կատարէ ժայռերու վրայ, ինչպէս առասպելին դեւը:

Արշաւիր Խանճէտանեան.— «Տարածուած կարծիք է թէ, առեւտրականը չի սիրեր, չի գնահատեր գրականութիւնն ու գրողը: Այս օրուան ճաշը կը ջրէ այս վարկածը: Գլխաւոր կազմակերպիչը, Ն. Յովհաննէսեան՝ առեւտրական մըն է: Նոյնպէս սեղանակիցներուն կարեւոր մէկ մասը: Ուրեմն Նարդունին գիտէ առեւտրականն ալ մօտեցնել մեր մշակոյթին»:

Աշոտ Մալաքեան.— Կազմակերպիչները գէշ խաղի բերին: Ըսին թէ քանի մը հոգիով պիտի ճաշենք: Քանի մը հոգին հարիւրի բարձրացեր է: Ամէն տեղ կ'երեւի Նարդունիին գտած լայն ժողովրդականութիւնը»: Յետոյ պատմական օրինակ մը բերաւ Նէրոնի կեանքէն, ըսելով թէ ինք կը ծափահարէ Նարդունին, իրական արժէք է:

Ֆրեւտէրիք Ֆէյտի.— «Սեղանապետը մեզի կը պարտաւորէ որ երեք վայրկեանը չանցընենք: Ինծի պէս պապանձողներուն համար, երեք վայրկեանը շատ է: Բայց քիչ է Նարդունիին գործը պանծացնելու համար: Ինծի եկած հանդէսները հնարաւորութիւն չեմ ունենար ծայրէ ծայր կարդալու: Բացառութիւն մըն է «Հայ – Բոյժ»ը: Այս թերթէն շատ բան կը սորվիմ: Նարդունին շտեմարան մըն է գիտութեանց: Այժմ կ'երթայ գիտցածը ալ աւելի ճոխացնելու՝ Երուսաղէմի եւ այլ գրադարաններէն: Վստահ եմ թէ նոր բերելիք համեղ նիւթերէն պիտի օգտուինք բոլորս»:

Անուշաւան Գաբիկեան.— «Նարդունին յաւակնոտ կ'անուանեն: Ոչ մէկ յաւակնութիւն իր մօտ, քանի որ Զմի շարժման օրերուն այս մեր «վեհափառը» ինչպէս կ'անուանէինք, իջնելով բարձունքէն փղոսկրեայ աշտարակէն «Երկունք» կը խմբագրէր: Այժմ կ'երթայ Արեւելք, չեմ գիտեր թէ աղուոր անակնկալը սարքելով արդեօք պիտի վերադառնայ ... երկուքո՞վ: Ըսի չեմ գիտեր, միայն գիտեմ թէ պիտի վերադառնայ ձեռագիրներու կապոցներով»:

Հրանտ Սամուէլ.— Ես անձնապէս երախտապարտ եմ Թուրքերուն որ... Նարդունին վռնտեցին Պոլսոյ բժշկական վարժարանէն: Եկաւ Փարիզ՝ առանց ապաւէնի: Իր մէջ կ'ապրի բժիշկ եւ գրագէտ Նարդունին: Այս երկու հանգամանքները իրար կը լրացնեն: Ահաւոր է ինքնաշխատութեան տենդը իր մէջ: Ասով կը գրգռէ բոլորին նախանձը: Ժամանակակից մտաւորականութենէն ոչ ոք կը մօտենայ իր բարձրութեան՝ իբրեւ հմտութիւն»:

Տիկին Շ. Միսաքեան.— Կ'ըսեն թէ Նարդունին իբրեւ ընտանիքէ, շրջանակէ, կիներէ խրտչող մարդ՝ կնատեաց է: Շատ սխալ, կնատեաց չի կրնար ըլլալ՝ քանի որ... սէր է երգած: Ոմանք իր մէջ բըժիշկը կը յարգեն, ոմանք գրագէտը: Ես բժիշկին կարեւորութիւն չեմ տար: Նարդունիին մէջ գրագէտը գերազանց է բըժիշկէն: Չկայ մշակութային խնդիր մը, որուն մասին յանպատրաստից, փողոցը, խմբագրատունը, ճաշի ատեն ձեզի նոր կարծիք մը չյայտնէ:

Զարեհ Մութաֆեան.—Նարդունի մարդը բոլորին հիացման առարկայ է, պարզ սա պատճառով որ, ուրիշներու նման դըրամին առջեւ չի քծնիր: Անկաշառ են իր նկարագիրն ու գրիչը: Ինք կը մնայ օրինակելի տիպար մը ժամանակակից մտաւորականութեան:

Տիկին Էլլէն Բիւզանդ.— Այս օրուան մեր մեծարուողը եթէ ուրիշ մէկն ըլլար, պիտի չարչարուէի, տանջուէի նորութիւն մը ճարելու համար, բայց քանի որ Նարդունին է, բարեբախտաբար նիւթ չի պակսիր իր անձէն ու գործէն ճարելիք: Ինք Արեւորդի է ու Հեթանոս: Մէկ մօր ծնունդը չէ, այլ համայն մեր հայրենի բնութեան: Բազմաթիւ են իր մայրերը: Ատոր համար փոխադարձաբար կը սիրէ բոլոր մայրերը: Անցեալ տարի ինք Զմերուն հետ կազմակերպեց «Մայրերու Օր»ը: Այս պահուս ազգովին արեւազուրկ դարձեր ենք: Մեզի Նարդունիներ պէտք են, վերստին արեւին մօտենալու համար.

Ընկեր Երուանդ Ճանկէօզեան.— Ընտանիքի մը մէջէն երբ մէկ անդամը կը պակսի, նուիրական ճաշը կը սարքեն: Նարդունիին տրուած այս բազմանդամ ճաշասեղանը չի տարբերիր այդ նուիրական սեղանէն: Թէեւ աշխարհիկ գրող է, սիրուած է առաւելապէս կրօնաւորներու կողմէ: Նարդունին խառնուածքով խաղաղասէր է, բայց անիրաւութեանց առջեւ կռուի յառաջապահը կը դառնայ: Ժողովրդական դարձուածքը գործածելով կ'ըսեմ. — Ջուրի պէս երթաս ու ջուրի պէս դաս»:

Յակոբ Տէր – Յակոբեան.— Գիւղէն եկած այս Արմաշցի տղան, մէկ անգամէն գրաւեց գրական հրապարակը: Իր հմտութիւնը այն աստիճանի հասցուցած է, որ, ոչ մեր սերունդին եւ ոչ ալ ներկայ սերունդին մէջ իր նմանը չունի: Ամբողջովին նուիրուած գրականութեան, աշխարհիկը տեղ չունի իր կեանքին մէջ: Ան զերծ է բոլոր մոլութիւններէն: Ոչ կը ծխէ, եւ ոչ ալ կը խմէ: Կը նստի՝ կը գրէ:

Յ. Նազարեան.— Ծանօթ գրագէտ մը վերջերս կը գրէր թէ, հայ գրականութեան մէջ Օշական կը ներկայացնէ մշուշըն ու քաոսը, իսկ Նարդունին կը ներկայացնէ արեւին ճառագայթը:

Սեղանապետը, նկատելով որ ժամանակը յառաջացած էր, չկրցաւ այլեւս խօսք տալ բոլոր անոնց որ կը փափաքէին արտայայտուիլ: Իբրեւ վերջաբան ձայն տըւաւ Պ. Աղաջան Մելիքեանի, որ Նարդունին նմանցուց համանուագի մը: «Անոր գրականութիւնը կը ներկայացնէ բոլոր նուագարաններու համադրութիւնը»:

Փակելէ առաջ, սեղանապետը չմոռցաւ բաժակ պարպել, ներկաներու կողմէ նաեւ ի պատիւ Նարդունիին զարմուհիին, Տիկ. Բարուհի Փափազեանի, որ հարազատ քրոջ մը նման կը խնամէ, կը գուրգուրայ գրագէտ եղբօրը վրայ, որպէսզի ժամավաճառ չըլլայ ու ալ աւելի լայն չափով աշխատի ի փառս հայ գրականութեան:

ՆՈՒՐՀԱՆ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՂՋԻԿԴ ՀԱՄՐ Է

●

ԽՄԲ.— Այս հարցին ամբողջական լուսաբանութեան համար մեզի յանձնարարուած է իրազեկ մը, որ Ամերիկա կը բընակի եղեր: Կը սպասենք իր վկայութեան, միանգամ ընդ միշտ փակելու համար բանավէճը:

Տասնեւհինգ օր մեր համբերութիւնը ծանր փորձի մը ենթարկուեցաւ եւ ակնապիշ սպասեցինք յուսալով որ Պ. Լեւոն Երկանեան վերջապէս պատասխանելով Վահէի կրկնակ հրաւէրներուն՝ կը բարեհաճի մեզի ալ հաղորդել Օննիկ Իհսանի «դաւաճանութեանց գաղտնիքները»:

Դժուար եղաւ համբերել, բայց ի վերջոյ համբերատարներս վարձատրուեցանք, իմանալով դաւաճանութեան «զգայացունց գաղտնիքները»:

Չէր արժեր, սակայն, երկար օրեր ըսպասցնել մեզ, առանց տող մը նորութիւն կամ մեկին եւ անհերքելի իրողութեան մը հաստատումը բերելու, դարձդարձիկ եւ զարմանալի տրամաբանութեամբ մը պատէ պատ զարնուելով հասնելու եւ հրամցնելու մեզի եզրակացութիւն մը՝ որ նըման է Մոլիէռի «Ակամայ բժիշկը» խաղին մէջ այլեւս առածի կարգ անցած եւ նման տրամաբանութեանց առթիւ յիշուած Սկանառելի սա անհեթեթ եզրակացութեան.— Վուալա ժիւսթըման սը քի փէ գը վօթըը ֆիյյը է միւէթ.

Ես չէի որ տուն տուի այս բանավէճին: «Յառաջ»ի մէջ արտատպուած Թրքական «ցնդաբանութեան» (բառը իմս չէ, Վահէինն է) կապակցութեամբ «կարգ մը գրական փաստեր» յիշած էի (նոյնպէս Վահէի որակումով): Հետեւաբար որքան ալ փրփրած ըլլայ Պ. Երկանեան, կը սիրեմ յուսալ թէ շնորհ պիտի ընէ ինծի կարելի պաղարիւնով լսելու զիս: Ես վաղուց կորուսած եմ առհարկի եւ անհարկի փրփրելու ունակութիւնս եւ ընդունակութիւնս, մանաւանդ որ ըստ իս փրփրած մարդուն դատողութիւնն ալ սովորաբար փրփուր դառնալով կը կորսնցնէ իր վճիտ հեղուկի պայծառութիւնը:

Փարիզէն հազար քիլոմեթր հեռու կը բնակիմ եւ Վահէի ուղղուած «բարկաճայթ» նամակին բովանդակութենէն գիտեմ այնքան՝ որքան երեւցաւ թերթին մէջ: Բայց այդքանն ալ բաւական է հաստատելու համար թէ բարկութիւնը չար խորհրդատու է: Այդ չար խորհրդատուն է անկասկած որ մղած է նամակագիրը ծուռ դատելու: Որքան ալ պէտք չունենամ իր խորհուրդներուն, շնորհապարտ եմ սակայն որ իմ մեռելներս յարգելու ձեռք կը սորվեցնէ ինծի, թէեւ չհասկցայ թէ «ծաղիկներու յուշարձանը» ի՞նչպէս կ'ըլլայ, իսկ Թալէաթի քով թաղելու կամ Քէմալի ագարակը տանելու թելադրանքը այնքան գռեհիկ է՝ միայն իր հեղինակը կը նսեմացնէ: Կը վախնամ որ եթէ այս անտեղի փոխասացութիւնը երկարի, տանի գլխս ալ Թալէաթի սատակին քով թաղէ, պարզապէս Օննիկ Իհսանի միջոցաւ ազատած եւ աքսորի զարհուրանքին մէջ անհետացած չըլլալուս համար:

Մեր ներկայ դժբախտ իրականութեան մէջ կ'երեւի մեզի պէս մեր բառերն ալ մաշեր եւ պարպուեր են իրենց իրական իմաստէն: Անճոռնի պատմութեան մը առթիւ քանի մը ճշդումներ եւ վերլուծումներ, Պ. Երկանեանի համար դարձեր են «էֆէնտիի մը դրուատական լայն կենսագրականը որ առօք – փառօք բազմեր է Դաշնակցական թերթի մը մէջ» եւ որուն երեւումը «կը նախատէ եղեր հերոսները»: Բայց արդար ըլլալու համար պէտք է շեշտել որ ինծի գէթ «ընագդական» իրաւունք մը ճանչնալու չափ ազնիւ է ան, «գովքը հիւսելու համար բարեբարիս» ուր որ ուզեմ, բայց ոչ թերթին մէջ:

Յանուն ո՞ր կանոնին, ո՞ր օրէնքին կամ ո՞ր տրամաբանութեան ռեւէ մէկը իրաւունք չունի ճշդելու, վերլուծելու կամ բացատրելու այն թերթին մէջ իսկ ուր երեւցած են նախատական տողերը, մանաւանդ որ ճշդումը ի պաշտօնէ սահմանուած է առաջին գրութեան ընթերցողները լուսաբանելու: Երթալ գալ եւ ասոր մէջ «հերոսներու նախատինք» տեսնել առնուազն իմաստակութիւն է:

Օննիկ Իհսանի մահը նորութիւն չէր մեզի համար եւ «Յառաջ»էն չէր որ իմացանք: Այդ առթիւ ձայն ծպտուն չհանեցինք եւ ոչ ալ ես անձնապէս երախտագիտութիւն յայտնեցինք «թերթին միջոցաւ» որուն էջերը աւելի քան երկու տասնեակ տարիէ ի վեր բաց էին առջեւս: Պարզապէս արտատպումի մը սուտն ու սխալը ճշդեցի եւ այդքան միայն: Էական նշանակութիւն ունեցող բան մը չէր ինծի համար, ի՞նչ անարժէք եւ անիմաստ տողեր կը կարդանք աջ ու ձախ: Այնքան էական չէր՝ որ եզրակացութիւն անգամ չէի հանած, ձգելով որ ընթերցողն ինք հանէ իր եզրակացութիւնը: Բաւականացած էի նոյնիսկ անուանս սկզբնատառերը դնելով իբր ստորագրութիւն: Բայց այսօր ամբողջ անունովս կը ստորագրեմ որպէսզի Պ. Երկանեան չհետեւցնէ թէ տէրը չեմ բառերուս:

Փաստեր բերելու ալ պէտք չունիմ, ուզողը կրնայ բանալ թերթին 10 եւ 29 Հոկտեմբերի թիւերը եւ կրկին կարդալ երկու գրութիւնները:

Բայց քանի որ «բարկաճայթ եւ փրփրած» ընդդիմախօսը կը հարկադրէ, տեսնենք թէ ի՞նչ է իր ըսածը:

«Անձնական հաշիւ չունիմ հետը, կ'ըսէ յօդուածագիրը, եւ չեմ ճանչնար այդ մարդը ոչ մօտէն ոչ հեռուէն»: Հետեւաբար անձնական հակակրութիւն մըն է միայն իր ունեցածը, հիմնաւոր կամ անհիմն կարեւոր չէ, որ ծնունդ կ'առնէ անոր վարած քաղաքականութենէն: Հակակրութիւնը իր կատարեալ իրաւունքն է եւ ոչ ես եւ ոչ ալ ուրիշներ կրնան իրեն զլանալ այդ իրաւունքը: Ես ալ անձնապէս ինչ հակակրութիւններ ունիմ անուններու հանդէպ՝ որոնց շատ յաճախ կը հանդիպիմ թերթերու մէջ: Բայց եթէ ամէն անգամ փրփրիմ ու բողոքեմ, առնուազն ամիսը քանի մը անգամ ներկայ ըլլալու եմ թերթին մէջ:

Մնաց որ քաղաքականութենէն դաւաճանութիւն՝ լեռներու եւ ձորերու տարածութեամբ անջրպետ մը կայ եւ անորակելի է մէկը դաւաճան ներկայացնել պարզապէս որովհետեւ համաձայն չենք իր վարած քաղաքականութեան: Քաղաքականութիւնը կը ժխտուի, կը մերժուի, դաւաճանութիւնը կ'ապացուցուի, կը փաստուի: Այդ էր որ կը սպասէինք իրմէ իր «բարկաճայթ» նամակէն վերջ: Ըրա՞ւ այդ, նուազագոյն փաստ մը բերա՞ւ, իմ ըսածներէս տարբեր բան մը ըսա՞ւ:

Մասնաւորապէս մեր կազմակերպութիւնը գիտցաւ ճշդել եւ արժանի կերպով պատժել ամէն կարգի իրական դաւաճանները, բայց օր մը օրանց լսեցի՞ք որ Օննիկ Իհսանի քիթը արիւնած եւ կամ պատասխանատուութեան կանչուած եւ իրմէ հաշիւ պահանջուած ըլլայ: Թուրք եւ հայ մեծ ու պզտիկ Թալէաթները չանթահարելէ վերջ, Դաշնակցութիւնը պիտի վարանէ՞ր, մանաւանդ այն օրերուն, նոյն անփառունակ վախճանին ենթարկելու Օննիկ Իհսանը, եթէ անոր դաւաճանու–

թեան մասին փաստ մը կամ համոզում մը ունենար : Ի՞նչ է երեսուն եւ հինգ տարի քար լռութենէ վերջ այս անտեղի ժխորին իմաստը՝ որ անձնական հակակրութիւնով չարդարանար :

« Ինասնեան քաղաքականութիւնը մենք մերժեցինք երէկ, մինչեւ վերջին ժամուն, ի գին մեծ զոհողութեանց եւ մերժելով կը մերժենք այսօր ալ » կ'ըսէ Պ. Երկանեան :

Կատարելապէս համաձայն եմ իրեն եւ երկու ձեռքով կը ստորագրեմ այս յայտարարութիւնը : Աղէտի օրերուն քաղաքական ուղղութեան ի՞նչ ըլլալէն «պէխապէր» էի ես, բայց խելահաս ըլլալէս ի վեր ծանօթ եմ մեր նուիրական Դատին էութեան : Իմ ալ համոզումս է թէ ցորչափ մեր դատը իր արդար լուծումը չգտնէ եւ մեր անհերքելի իրաւունքները մեզի չտրուին, Թուրքին ջուրերուն հոսանքով թիավարելու հարց չի կրնար ըլլալ մեզի համար : Այդ լուծումին հեռանկարին հասնելու համար լաւագոյն եւ ազդու միջոցներուն որոնումն ու սահմանումը իմ մտքիս ալ յաճախանքն է ուրիշներուն պէս : Ինսան իմ կեանքս փրկած ըլլալուն համար չյաւակնեցաւ երբեք իմ համոզումներուս, ըմբռնումներուս կամ ձգտումներուս տէրը դառնալու :

Սխալ է սակայն այդ քաղաքականութիւնը «Ինասնեան» մկրտել, որովհետեւ ի վերջոյ Հայոց համար Թուրքը չոյելով ապրելու եւ զարգանալու քաղաքականութիւնը ոչ իրմով սկսաւ եւ ոչ ալ իրմով կը դադրի : Այսօր ալ կարծուածէն աւելի են այդ ապարդիւն եւ անօգուտ ուղղութեան կուսակիցները, բայց կարելի չէ ամենայն թեթեւութեամբ դաւաճաններ հռչակել զանոնք :

Մէկ երկու տարի առաջ Պոլսէն այցի եկած Հայ մը ճանչնալու առիթն ունեցայ : Մարդը կը գանգատէր թէ շատ յաճախ կը խօսինք ու կը գրենք Թուրքին դէմ՝ որ մեզ կը դիտէ ու կը լսէ : Կը բողոքէր որ իրենց մտավախութեան եւ անհանգստութեան պատճառ կ'ըլլանք : Անշուշտ ըսինք իրեն թէ մենք մէկ տեսական, մնայուն մտահոգութիւն կը ճանչնանք, մեր Դատը, մեր պահանջը, մեր ցիրուցան ժողովուրդին ապագան, մեր հողերուն վրայ իսկ ապրելու, աճելու, ծաղկելու, մեր ապագան կերտելու մեր անժխտելի իրաւունքը : Ուրիշ ոեւէ մտահոգութիւն չի կրնար շեղել մեզ մեր այդ մտասեւեռումէն : Մարդը չհամոզուեցաւ, որովհետեւ իր ըմբռնումով հայ ժողովուրդին շահերը սահմանափակուած էին իր եւ իր նմաններուն անձնական շահերուն սահմանին մէջ : Բայց այս մարդը արժանի՞ էր դաւաճան մակդիրին :

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՅՐԸ .— Այս տարի բոլորովին ամայի վայր մը պիտի երթամ օդափոխութեան :

ԿԻՆԸ .— Այս տարի այդ անկարելի է . տասը ձեռք նոր հագուստ կարել տուի . . .

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

★

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ . 29 Նոյեմբեր (Յառաջ) . — Այս տարի բացառիկ խանդավառութեամբ տօնեցինք Դաշնակցութեան Օրը, թէեւ քիչ մը ուշացած :

Տօներ կան որոնք հայրենի հողին հոտն ու բուրմունքն ունին : Այնքան հզօր, այնքան նուիրական, որ ամբողջ մարմնով սարսուռ կը զգաս : Մանաւանդ երբ հերոսներու անունով կը խօսուի, ու անոնց՝ խիզախ ու լուսաւոր դէմքերը մէկիկ - մէկիկ կը վերակենդանանան :

Ահա Դաշնակցութեան Օրը, հերոսածին Թուականի մը տարեդարձը, որ հայրենիքէն հեռու, հպարտութեամբ, կ'ոգեկոչուի ամէն տարի :

Շաբաթ իրիկուն, ամբողջութեամբ լեցուած էր Օթէլ տը Ֆրանսի գեղեցիկ սրահը : Նոր Սերունդի տղաքը, ինչպէս եւ ուրիշ տասնեակներ ոտքի վրայ էին : Բացումը կատարեց ընկեր Խ . Ղարիպեան, որ գրաւոր բանախօսութեամբ մը բացատրեց թէ Դաշնակցութիւնը երէկ ազատագրական պայքարի, զոհողութեան եւ անվախութեան դիմագիծը գծեց, իսկ այսօր, օտարութեան այս մռայլ օրերուն կը հանդիսանայ արթուն պահակը տարագիր բազմութեանց որոնք հայրենիքին մէկ մասն են : Ապա սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, կրկնապատկելով ներկաներուն եւ Նոր սերունդին խանդավառութիւնը :

Երիտասարդ Այանեան արտասանեց բանաստեղծ Յովհաննէսեանի « Ջինուորին մահը», յատակ առոգանութեամբ : Տիկ - րան Ազնաւուրեան՝ Մ . Վարանդեանի «Հայ հերոսները» : Պատանի Քուլագըզեան, շատ մաքուր հայերէնով, Ծատուրեանի— «Կանգնէ»ն : Մուրատեան վարժարանի նորաւարտ աշակերտներէն՝ պատանի Յ . Ճապուրեան՝ «Մայր Արաքսը», ջութակահարութեամբ Քուլագըզեանի : Ապա դաշնակահարուհի Օր . Սաթենիկ Տէմիրճեան եւրոպական եւ հայկական քանի մը կտորներ նուագեց մեծ յաջողութեամբ : Երիտասարդ Մուսեղեան կը փայլէր իր ջութակով (Կռունկը) : Իսկ պատանի Մ . Միքայէլեան իր «Քլառինէթ»ով նորութիւն մը բերաւ հանդէսին՝ (Բարձր սարեր) : Օր . Արմենուհի Ընտրիկեան, վերստին արտասանեց ընկեր Բէգլարի մէկ գեղեցիկ կտորը, (Ինձ տարէք այնտեղ), խորապէս յուզելով ներկաները :

Յետոյ սկսաւ փոքրիկներուն բաժինը, երգախառն ջութակ, հայերէն բաժիններով :

Գեղարուեստական բաժինը փակուած ըլլալով, նախագահը բեմ հրաւիրեց ընկեր Արմ . Գույումճեանը, որուն գրաւոր ճառը կ'ոգեկոչէր մեր հերոսները : «Պիտի տօնենք այս հերոսական տօնը՝ քանի իրականացած չէ մեր անմահներուն երազը : Մեր զէնքի եւ մտքի նահատակները ինկան յանուն հայ ժողովուրդին ազատութեան : Այդ պայքարին մէջ կը տիրէր Դաշնակցութեան հզօր ու խիզախ շունչը : Կեցցէ հերոս ժողովուրդը, կեցցէ մարտական Դաշնակցութիւնը » :

Երկրորդ բանախօսը ընկեր Խ . Մկրտիչեան, ճառը սկսաւ «Նարեկացիի « Ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ»ով : Իր կրակոտ եւ յեղափ . շունչով տոգորուած բանախօսութիւնը մեծ տպաւորութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ : «Դաշնակցութիւնը՝ հայ ժողովուրդին համար՝ հայ հողին համար, իր անկախութեան համար, իր հերոսներուն փառքին համար, դարձեալ պատրաստ է ասպարէզ նետուելու» : (Ծափեր) :

Մթնոլորտը այնքան ջերմ էր եւ մտերմիկ որ յեղափոխական երգերը իրարու կը յաջորդէին : Արդէն կէս գիշերը անցած էր : Բոլոր սեղանները գրաւուած : Օտար հիւրեր ալ ունէինք, Ֆրանսացի ընկերվարականներ, որոնք խորապէս ազդուած էին տօնակատարութենէն եւ խօսք առին : Խօսեցաւ նաեւ, Պ . Մ . Կէչիւրեան, թելադրելով դիմանալ, տոկալ մինչեւ որ բացուին հայրենիքին դուռները ու տարագիր Հայերը մայր հողը վերադառնան» : Երիտասարդ հայորդի մը՝ Սուրխայէն, յաջորդաբար երգեց հայրենասիրական երգեր, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով : Առտուն ուշ ատեն սրահը ամբողջութեամբ կը ցնծար, «Մշակ 'բանուոր» խմբերգով : Հանդէսը կը փակուէր լաւագոյն յաջողութեամբ :

ՄԱԼԱԹԻԱՑԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

★

ԽՅԲ .— Աւստրալիոյ Մելպըրն քաղաքէն ստացանք Հայկական Միութեան ծրագիր–կանոնագիրը : Ահա գլխաւոր կէտերը .—

ՅՕԴ . 1 .— Միութիւնը կը կոչուի Հայկական Միութիւն Աւստրալիոյ :

Կրճատուած անուն Հ . Մ . Ա . :

ՅՕԴ . 2 .— Հ . Մ . Ա .ի նպատակն է .—

ա) Գաղութը օժտել Մատուռ - վարժարանով մը (ապագայի ծրագիր, երբ Միութեան նիւթական միջոցները ներեն) :

բ) Հայորդին եւ Հայուհին Հայ պահել, եւ ձուլումէ փրկել :

գ) Հայ Եկեղեցին, Մեծասքանչն ու մեր Ազգային Պատմութիւնը ծանօթացնել տեղացիին :

դ) Աւստրալիահայուն օգնել բարոյապէս եւ անհրաժեշտ պարագային ալ նիւթապէս :

ՅՕԴ . 3 .— Վերոյիշեալներուն իրագործմանը համար Միութիւնս

ա) Կ'ունենայ իր սեփական հաւաքավայրը, որուն մաս կը կազմէ փոքրիկ գրադարան մը :

բ) Կը սարքէ պարահանդէսներ, հաւաքոյթներ եւ խմբական պտոյտներ :

ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ .—

ՅՕԴ . 4 .— Միութեանս կրնան անդամագրուիլ 21ը ամբողջացուցած Հայորդիներ եւ Հայուհիներ, որոնք գրաւոր դիմում պէտք է կատարեն Միութեանս վարչութեան :

ՅՕԴ . 5 .— Նոր անդամագրուող մը պարտաւոր է — նուիրատուութեան ձեւին տակ — որոշ գումար մը վճարել իբր մուտքի տուրք :

ՅՕԴ . 6 .— Միութեանս ամսավճարն է նուազագոյն երեք շիլին :

ՅՕԴ . 21 .— Միութեան սեմէն ներս թղթախաղը արգիլուած է, իսկ ալքօլաւոր ըմպելիները կը թոյլատրուին միայն մասնաւոր երեկոյթներու ընթացքին, եթէ տեղական կառավարութիւնը շնորհէ հարկ եղած արտօնագիրը :

ՅՕԴ . 23 .— Միութեան անդամ–անդամուհիներու թիւը երբ քսան հոգիէ նուազ ըլլայ, Միութիւնը լուծուած կը նկատուի :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ

Փարիզի Ս . Յովհ . Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ 1952էն մինչեւ 1953 Նոյեմբեր 31 կատարուած գործողութիւններ :

135 պսակ .— (Անցեալ տարիէն 17 աւելի), խառն ամուսնութիւններ, 21ը օտար ազգերու եւ 12ը օտարուհիներու հետ : Պսակի արարողութեան ներկայ եղած օտար հիւրերը մասնաւոր հիացումով գնահատած են մեր եկեղեցական երգեցողութիւններու ներդաշնակութիւնը :

150 Մկրտութիւն .— (Անցեալ տարիէն վեց պակաս) : Հայ ընտանիքներու նիւթական պայմանները միշտ նկատի առնուած են քառասունէ աւելի մկրտութիւններ կատարուած են ձրի :

240 Հոգեհանգիստ .— (45 պակաս անցեալ տարիէն) : Հայրենակցական Միութիւններու, Ազգային հաստատութեանց և Գրական դէմքերու համար եղած բոլոր դիմումները սիրալիր ընդունելութեան արժանացած են պաշտօնէութեան կողմէ :

160 Մահեր .— (Անցեալ տարուան թիւէն մէկ աւելի), 60 քաղցկեղի, տասը թոքախտի, յիսունը սրտի, 40ը ծերութեան, շաքարախտի եւ արկածներու հետեւանքով : Կատարուած են ազգային յուղարկաւորութիւններ պատշաճօրէն առանց որ եւ է վճարումի :

Այս առիթով Հոգաբարձութիւնս կոչ կ'ուղղէ մեր բոլոր Հայրենակիցներուն որ առանց մկրտութեան չթողուն երախաները եւ դիմում կատարեն դիւանատուն, որ հարկ եղած դիւրութիւնները պիտի տայ անխտիր բոլոր խնդրանքներուն :

Դիւան Հոգաբարձութեան

Ա .— Կեանքէն յուսահատած եմ, երեք օրէ ի վեր բան կերած չեմ : Երանի թէ ատրճանակ մը ունենայի :

Բ .— Անձնասպա՞ն կ'ըլլայիր :

Ա .— Ոչ :

Բ .— Մա՞րդ մը կը մեռցնէիր :

Ա .— Երբեք, կը ծախէի եւ չիտակ ճաշարան կ'երթայի . . .

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— « Ով էին Ցոյները», «Լէյտի Հէսթեր Սթենհօփի կեանքը», «Քրուի ճեպընթացը» , «Մաթուսադայի վերադարձը » , « Լինտա Քոնտոն »եւն . : Կարելի՞ է լուսաբանութիւն մը գտնել այս գիրքերէն : Ձեր տիկին Լէյտնըրը ոգէտ մէկը չէ եղեր, այլ զարգացած կին մը :

— Օհ, շատ խելացի էր, հաստատեցի : Զափազանց կը կարդար եւ ամէն բանի տեղեակ էր : Իրապէս սովորական կին մը չէր :

Փուարօ ժպտեցաւ ինծի նայելով :

— Այո, անմիջապէս զուշակեցի այդպէս ըլլալը : Եւ շարունակելով իր քննութիւնը, կանգ առաւ զարդասեղանին առջեւ, որուն վրայ փոքրիկ սրուակներու եւ երեսի ներկերու զինարան մը կար :

Յանկարծ ծունկի եկաւ եւ քննեց այծեմորթը :

Տոքթ . Րէյլի եւ ես իրեն մօտեցանք անմիջապէս : Կը դիտէր մութ, գրեթէ անտեսանելի արատ մը, գորշ ստեւին վրայ, արատ մը որ կը նշմարուէր միայն ճերմակ մասերէն մէկուն վրայ :

— Ի՞նչ կը մտածէք Տոքթոր, արի՞ւն է, հարցուց :

Տոքթ . Րէյլի նոյնպէս ծունկի եկաւ .

— Թերեւս, կրնամ ստուգել, եթէ կ'ուզէք :

— Երախտապարտ կ'ըլլամ ձեզի :

Պ . Փուարօ քննեց ջրամանը եւ կոնքը : Ջրամանը դրուած էր զարդասեղանին քովը, թիթեղէ քարիւղի աման մը կար որ գործածուած ջուր կը պարունակէր :

Փուարօ ինծի դարձաւ :

— Օրիորդ, կը յիշէ՞ք թէ այս ջրամանը կոնքին մէջ չէր երբ Տիկին Լէյտնըրէն բաժնուեցաք ժամը մէկին քառորդ մնացած :

— Չեմ կրնար հաստատել, ըսի վայրկեան մը վերջը, աւելի ճիշդը կը կարծեմ թէ կոնքին մէջն էր :

— Ահ :

— Կը հասկնաք, աւելցուցի անմիջապէս : Այդպէս կը կարծեմ, որովհետեւ սովորաբար կոնքին մէջ կ'ըլլար : Ծառաները ամէն բան կարգի կը դնեն : Այն տպաւորութիւնը ունիմ որ եթէ ջրամանը իր տեղը չըլլար, ես անձամբ տեղը պիտի դնէի զայն :

Փուարօ հաւանութիւն յայտնեց գլխու նշանով մը :

— Այո, կը հասկնամ : Կարգ, կանոնի այդ ճաշակը իւրացուցած էք հիւանդանոցներու մէջ պաշտօնավարած ատեն : Երբ առարկայ մը իր տեղը չըլլայ սենեակի մը մէջ անգիտակցաբար զայն կը շտկէք : Իսկ ոճիրէն վերջ ամ՞՞ բան իր տե՞ղն էր հիմակուան պէս :

— Այդ մանրամասնութեանց վրայ կանգ չառի : Ամբողջ հոգս էր գիտնալ թէ մարդասպանը անկիւն մը պահուըտա՞ծ էր կամ որեւէ առարկայ ձգած էր իր ետին :

— Շէնք շնորհք արիւն է, յայտարարեց Տոքթ . Րէյլի ոտքի ելլելով : Կարեւորութիւն ունի՞ ձեզի համար :

Շփոթած, Փուարօ ճակատը կնճռեց եւ թեւերը շարժեց ուժգնօրէն :

— Բան մը չեմ կրնար ըսել : Ի՞նչպէս կրնամ գիտնալ : Այս արատը կրնայ բնաւ նշանակութիւն չունենալ : Անոր շնորհիւ կրնամ հետեւցնել թէ մարդասպանը իր ձեռքին վրայ արիւն տեսնելով, գացած է լուալու : Անցուդարձը կրնայ այդպէս պատահած ըլլալ : Բայց պէտք չէ աճապարել հետեւութիւն մը հանելու համար :

— Վէրքը շատ քիչ արիւնած է, դիտել տուաւ Տոքթ . Րէյլի : Արիւնը չէ ժայթքած . շատ շատ կրնայ կաթկթած ըլլալ : Անշուշտ եթէ հարուածը վէրքին դպած է :

Սարսուռ մը զգացի : Ահռելի տեսարան մը երեւակայեցի, մարդկային արարած մը (երիտասարդ լուսանկարիչը, սիրուն վարդագոյն դէմքով) մահացու հարուած մը կուտար այս գեղանի կնոջ, յետոյ վրան ծռած, յանկարծ կատղելով մատները կը խօթէր վէրքին մէջ, վաւաշոտի մը պէս :

Տոքթ . Րէյլի նշմարեց որ կը դողամ :

— Ի՞նչ ունիք, Օրիորդ :

— Ոչինչ, դող մը եկաւ վրաս . պատասխանեցի :

Պ . Փուարօ ասդին դառնալով զիս կը դիտէր :

Գիտեմ թէ ինչ պէտք է ձեզի Օրիորդ : Ճիշդ հիմա, երբ քննութիւնը վերջանայ Հասանիյէ պիտի վերադառնամ, Տոքթորին հետ : Ձեզի միասին պիտի տանինք : Կը հաճի՞ք թէյ մը հրամցնել Օր . Լիթըրէնի, բժիշկ :

— Մեծ հաճոյքով :

Պ . Փուարօ բարեկամաբար զարկաւ ուսիս, անգլիական ձեւով, ինչ որ երբէք տարօրինակ չէր :

— Օրիորդ, բսածս ըրէք : Ատկէ զատ մեծ ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէք ինծի : Կ'ուզէի ձեզի հետ քննել կարգ մը նիւթեր, որոնց մասին հոս խօսիլ անպատշաճ կը նկատեմ : Պատուական Պ . Լէյտնըրը կը պաշտէր իր կինը եւ համոզուած է թէ այստեղ ամէն մարդ նոյն զգացումը ունէր անոր հանդէպ : Ըստ իս բնական չէ բեւար այս : Ոչ, պէտք է որ խօսինք Տիկին Լէյտնըրի մասին . . . Ինչպէս ըսեմ, առանց ձեռնոցներ դնելու : Այսպէս ուրեմըն, հոս մեր աշխատանքը լրացնենք, մեզի հետ Հասանիյէ կը տանինք ձեզ :

— Ինչ ալ ըլլայ, պէտք է որ ձգեմ պաշտօնս : Իմ կացութիւնս շատ նեղացուցիչ է հոս :

(Շար .)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ երեսփ. ժողովը հաւանութիւն յայտնեց որ վերահաստատուին դիւանա-գիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ, ինչպէս որոշած է կառավարութիւնը: Վիճաբանութիւնները տեւեցին երեք ժամ և միայն երկու երեսփոխաններ ընդ-դիմացան :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նոր Համայնագիտարանի 20րդ հատորը լոյս տեսաւ քանի մը օր առաջ:— Իսրայէլի խորհրդային նոր դեսպանը, Ալեքսանդր Աբրամով, այսօր իր հաւատարմագիրը կը ներկայացնէ հանրապետութեան նախագահին, Երուսաղէմի մէջ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ Մոսկուա կ'ուզէ շահիլ Իսրայէլի բարեկամութիւնը: Մինչդեռ Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ ուրիշ արեւմտեան պետութիւններ կը մերժեն Երուսաղէմը ճանչնալ իրբեւ մայրաքաղաք Իսրայէլի եւ կը պնդեն որ բոլոր պաշտօն. գործերը կատարուին Թէլ - Ավիվի մէջ :

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ արուեստագէտներու եւ պարուհիներու խումբ մը պիտի գայ Փարիզ, ներկայացումներ տալով Դեկտ. 8էն մինչեւ 22, Շայոյի պալատին մէջ: 1937էն ցուցահանդէսէն ի վեր առաջին անգամ է որ այսպիսի բազմանդամ խումբ մը Ֆրանսա կուգայ: Արուեստագէտները, որոնց գլուխը անցած է ջութակահար Իգոր Օյսթրախ, Դաւիթի տղան, այժմ Լոնտոն կը գտնուին: Իրենց հետ է նաեւ հայ մեծ երաժշտագէտը, Ա. Խաչատրեան, որուն անունը դժբախտաբար չերեւար այցելուներու ցանկին մէջ:

Դեկտ. 7ին պիտի գան խումբ մը մարզիկներ ալ, երկուքը Հայեր, Ազարեան եւ Շահինեան :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ելմտական նախարարը, Հասան Փոլաթքան յայտնեց թէ նոր ելմտացոյցը կը ներկայացնէ 2.287.000.000 ոսկիի գումար մը, այսինքն 327 միլիոն աւելի՝ բաղդատելով անցեալ տարուան հետ: Ազգ. պաշտպանութեան ծախքն է 600 միլիոն ոսկի (անցեալ տարի 587 միլիոն), ուրեմն ընդհ. ելեւմուտքին 27 առ հարիւրը :

ՓԱՐԻԶԻ բժշկական նոր համալսարանին բացումը կատարուեցաւ երէկ, հանրապետութեան նախագահին կողմէ : Արժած է չորս միլիառ ֆրանք, եւ ամէնէն արդիական հաստատութիւնը պիտի ըլլայ Եւրոպայի մէջ, ինչպէս գրած էինք արդէն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Աւելի քան ութ ամիս, ՅԱՌԱՋի վարչութիւնը իր կարելին փորձեց պահելու համար բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառի ներկայ գինը, թէեւ նոյն շրջանին ծաւալի ընդարձակումը և տպարանի փոփոխութիւնը ստեղծած էին յաւելեալ ծախքեր :

Մեր բոլոր բաժանորդները քաջ գիտեն որ ՅԱՌԱՋը միշտ ուզած է ընել իր լաւագոյնը, մատչելի պայմաններով :

Այսօր ՅԱՌԱՋը աւելի ածան է քան ուրիշ հայերէն թերթեր եւ մանաւանդ տեղական մամուլը, որուն պայմանները բոլորովին տարբեր են :

Կարգ մը բացառիկ ծախքեր կարելի եղաւ փակել շնորհիւ թերթին բարգաւաճման համար եղած նուէրներու, որոնք շնորհակալութեամբ արձանագրուած են, օրը օրին:

Անշուշտ հաստատուն եկամուտ մը չի կրնար կազմել այդ աջակցութիւնը, թեթեւցնելով հանդերձ մեր հոգերը :

Տեղական թերթերը մեծագումար հանգանակութիւններ կը սարքեն, պարբերաբար, հակառակ իրենց հսուն աղբիւրներուն:

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ, ԵԹԷ ՈՒՐԻՇ ԵԼՔ ՄԸ ՉԳՏՆԵՆՔ :

ՄԻՆՉ ԱՅԴ, ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԷՆ, ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՅՆԻՍԿ ՎՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈՒԵԻ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օպաներ) :

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «*Cahiers du Sud*»

Կը խօսի՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մանրամասնութիւնները շուտով :

★

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)

12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի սրահին մէջ :

Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով :

ԳԱԼ ՇԱԲԱԹ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 155 - 156, ՆՈՅԵՄԲԵՐ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, 32 էջ :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայհոյութիւնը բժշկութեան մէջ (Հայ-Բոյժ).— Գըլխու պտոյտը եւ պատճառները (Տոքթ. Գալուստեան).— Կաղամբին հիւթը ստամոքսի կեղերու դէմ եւ արիւն թքնելու մասին (Տոքթ. Սերոբեան).— Ձեր խմելիք ջուրը (Տոքթ. Պէռնար).— Տարօնի բժշկարանը (Ա. Խաչատուրեան).— Երեւան քաղաքին անուան ծագումը (Հ. Խ. Ն.).— Մի վախնաք քաղցրէն (Փրոֆ. Փորթման).— Վեցհազարեակ (Մ. Յովհ. — Հիսարեան).— Մեղր կերէք (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Ի՞նչպէս ածիլուիլ (Շ. Նարդունի).— Առաջնորդ Թոքախտի դէմ (Թարգմ.) :

Տարեկան բաժնեգինը 800 ֆրանք : Արտասահման 1000 ֆրանք: Դիմել 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

ՍՊԱՌԱԾ է Օգոստոս - Հոկտեմբեր միացեալ թիւը (152 - 4), վերադարձնողներուն կը ղրկուին նոր թիւեր :

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մեր տաղանդաւոր երաժիշտը, Պ. Օհան Տուրեան, այս տարի դարձեալ հրաւիրուած է Մնսամպլը Օրքէսթրալ տը Փարիի կողմէ, վարելու չորս նուագահանդէսներ. 5, 12 եւ 19 Դեկտ. եւ 31 Յունուար, 1954, չարաթ օրերը ժամը 17.30ին Սալ Կավոյի մէջ:

Պիտի վարէ Պէթհովէնի, Պաքի, Վէպէրի, Չայքովսկիի, Պրահմսի և Պօրօտինի գլուխ գործոցներէն: Այս առթիւ կազմուած է մասնաւոր յանձնախումբ մը, քաջալերելու համար երիտասարդ արուեստագէտը :

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ, Դասախօսն է բժիշկ ՎԱԿՐԱՄ : Նիւթը՝ Ալքոլականութիւնը : Մուտքը ազատ է :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Ահարոնեան խումբի կողմէ, այս կիրակի ժամը 16էն 23, Ազգ. Տան մէջ, (Ա. յարկ): Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերը, ինչպէս նաեւ փափաքող հայրենակիցները:

Հաճելի ժամանց: Ճոխ պիւֆէ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ: Դասախօս՝ Պ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ: Նիւթը՝ Միքայէլ Վարանդեանի կեանքը եւ գրականութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան :

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէզիզ: Առատ եւ ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը ազատ է :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31ԻՆ

Օթէլ Ժօրժ 5ի շքեղ սրահներուն մէջ

Ճոխ եւ արտակարգ յայտագրով, ինչպէս միշտ :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

Ցատկապէս կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերակցութեան բոլոր անդամները վեց դեկտ. կիրակի օր ժամը ճիշդ 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Ծրագիր կանոնագրի 16րդ յօդուածին համաձայն այս անգամ ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ ժողովը պիտի նկատուի օրինաւոր, ունենալով միեւնոյն օրակարգը, 22 Նոյեմբերի ընդհ. ժողովին, որ տեղի չունեցաւ օրինական մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով :

Ժողովին օրակարգն է.— 1. Ընտրութիւն ընդհ. ժողովի դիւանի :

2.— Ընթերցում եւ վաւերացում նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան :

3.— Վարչութեան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն 1950 - 1951 - 1952 տարեշրջաններու :

4.— Հաշուեքննիչ յանձնախումբի տեղեկագրի ընթերցում :

5.— Վարչութեան հաւաքական հրաժարականը, նոր վարչութեան եւ հաշուեքննիչ մարմնի ընտրութիւն :

ա) Համաձայն Կրօն. Ընկ. ծրագիր կանոնագրի 16րդ յօդուածի տրամադրութեան, ընդհ. ժողովի, քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն անոնք որոնք իրենց տարեվճարները ըրած են մինչեւ 1953 :

բ) Վարչական աշխատանքներու դիւրութեան եւ Կրօն. Ընկերակցութեան գործերուն կանոնաւորութեան համար կը յանձնարարենք ջերմապէս բոլոր անդամներուն, որպէսզի եկեղեցւոյ դիւանատան դիմեն եւ իրենց անդամատետրերը ստանան, եւ վճարումները ընեն ամէնէն ուշը մինչեւ կիրակի կէսօր :

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ «Սիամանթօ» խումբին դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի ժամը 21ին: Կը խօսի Աթէնքի գործօն ընկերներէն Պարգեւ Նաճարեան :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆ.— Հ.Յ.Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, Պ. Ազատի ակումբը: Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Զարթօնքի յանձնախումբի ժողովը այս շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժանի վերնայարկը : Կը խնդրուի հրաւէր ստացող ընկերուհիներէն անպայման ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուի այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Յովհաննէսեանի տունը 12 Փլաս տը լ'Էօռէօփ : Ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին, Գոհարի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Յարութիւն Յովհաննէսեանէ (Նըւեռ) 3000 Ֆր. Անտիյյիի ծերանոցին, Պ. Հրանտ Զաքրեանէ (Ալժէ) երեք հազար Ֆր. Անտիյյի ծերանոցին, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ազապէկեանէ հազուստեղէն :

(Կնիք)

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Որբերու Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Մարգարեանի մահուան առթիւ: Տիկին Սէֆէրեանէ հազար, Պ. Որբերեանէ հազար, Տիկին Միքայէլեանի մահուան առթիւ Տիկին Զ. Ճէվահիրճեանէ հազար, Տիկ. Ա. Ներսէսեանէ հազար ֆրանք :

Տիկին Կիւրիւնլեանի մահուան առթիւ 5 հազար Ֆր. Օր. Տիրուհի Անդրանիկեանէ:

Տիկին Հայկանոյշ Էգնաեանի (ծնեալ Գալըպճեան) մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գ. Պաղտատլեանէ 5000, Այրի Տիկին Ն. Գալըպճեանէ 2000, Պ. Արամ Գալըպճեանէ 3000 ֆրանք :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը տնական գործեր կը փնտռէ ամբողջ օրուան համար: Յանձնարարականներ ունի:

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 5 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7236 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 6ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2647

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔԱԼԵԼ, ՔԱԼԵ՛Լ...

Զանազան առիթներով արտասանուած խօսքեր, ձայներ կան որոնք նոր իմաստ կը ստանան տարիներու ընթացքին :

Եթէ պարզ խրատ էին առաջ, կը դառնան պատգամ :

Եթէ երէկ լսուած էին իբրեւ քարոզ, այսօր կը կազմեն տեսակ մը աղղարարութիւն :

Ահաւասիկ օրինակ մը, այնքան խօսուն՝ իր անպաճոյճ եւ ժողովրդական արտայայտութեամբ :

Լիբանանէն հասած նոր հրատարակութիւն մը, «Ամէնուն Տարեգիրքը», որուն մասին պիտի խօսինք առանձին, հրատարակած է Նիկոմիդիոյ ողբացեալ առաջնորդին, Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի մէկ քարոզը, խօսուած՝ 1919ին, Պոլսոյ ամերիկեան որբանոցին մէջ :

Քանի մը հատուածներ .

— « Բարեպաշտ զաւակունք իմ, աշխարհի օրէնք ու կանոն այս է՝ քալել ու քալել...

... Մեր կեանքը քալել ու քալել է: Ծուռ գործ տեսնողը ծուռ քալեր է: Շիտակ գործ տեսնողը շիտակ քալեր է :

Դրախտի հիմէն մինչեւ աս օրս Հայոց ազգը քալեր է: Եւ լաւ ճամբէն քալեր է: Ծուռ ճամբով գացողն ալ քալեր է: Բայց պատմութիւնը գրեր է որ այնինչը ծուռ քալեր է» :

Քարոզը կապ ունի Հայաջինջ Սարսափներուն հետ, որոնց ականատես վկաներէն մէկն ալ քաջ հովիւը ինք եղաւ, աքսորական ժողովուրդին հետեւելով իր թեմէն մինչեւ անապատները :

... Եկաւ այն տարին որ գեղ–քաղաք պարպուեցաւ. Հայոց ժողովուրդը ձգեց իր տուն – տեղը, նորէն քալելու համար: Ծծկեր մանուկը մօրը գիրկը, ցուպը ծեռքին առաջնորդը, ուժեղը տկարին, երիտասարդը ծերին եւ մանուկին օգնելով քալեցինք ու քալեցի՛նք :

Զափեցէք խորութիւնը յաջորդ հատուածին, — ամբողջ պատկեր մը .

— « Մեր պապաները քալեր էին, մեր տէտէները քալեր էին, մեր պապերուն պապերը քալեր էին, մեր տէտէներուն տէտէները քալեր էին: Մենք ինչո՞ւ պիտի չքալէինք ...

Ի՞նչպէս կը քալէր ինք :

— «Մէկ ժամէն տէ մէկալ ժամը չէի կրնար քալել, ամմա իշտէ աս ճամբան քալեցի » :

Եւ վերջապէս պատգամը, որ ոչ միայն գերեզմանէն, այլ դարերէն կուգայ .

— « Դուք ալ քալեցէք, ձեր զաւակներն ալ թող քալեն, մինչեւ որ դիւրին տեղեր հասնիք » :

« Դիւրին տեղեր» հասեր ենք արդէն : Բայց, կը չարունակե՞նք ճամբան : Կը քալե՞նք թէ կանգ առած ենք :

Լեռ ու ձոր եւ ծովեր անցած ենք այդ օրերէն ի վեր :

Այլեւս անապատներու հրակէզ աւազներուն վրայ չէ որ կը թափառինք, այլ աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ :

Այլեւս մեզ չեն հալածեր արիւնի եւ աւարի քաղցած տեսարանները, մէկ օրէն միւսը կորսուելու մղձաւանջը :

Բայց, կը պահե՞նք «ազգին ճամբէն» քալելու վարժութիւնը: Կը պահե՞նք նոյն հաւատքով, խանդավառութեամբ եւ յարատեւութեամբ :

Եւ, քալած ատեն, կրնա՞նք զանազանել շիտակ եւ ծուռ ճամբաները:

Եթէ տարեցները յոգնած են եւ կը հեւան, երիտասարդները կը քալե՞ն իրենց ամբողջ կարողութեամբ :

« Յառա՛ջ անդեղեւ, յառա՛ջ անվեհեր», թէ՞ մէկ յառաջ եւ երկու ետ :

Կը քալեն դէպի որոշ նպատա՞կ մը, թէ կը տատանին մէկ աջ մէկ ձախ նայելով, չարունակ ճամբայ հարցնելով հանդիպած անցորդին:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ԱՆՀԱՄԲԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ

Երէկ, ուրբաթ, բացուեցաւ արեւմտեան երեք պետութեանց վարչապետներուն խորհրդաժողովը, Պերմուտայի մէջ:

Աւելորդ է ըսել թէ ամբողջ աշխարհ անձկութեամբ կը սպասէ ժողովի ելքին, որմէ կախում ունի Չորսերու խորհրդաժողովին յաջողութիւնը :

Մասնաւոր օրակարգ մը պատրաստուած չէ Պերմուտայի ժողովին համար : Բայց իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ մասնաւորապէս պիտի քննուին հետեւեալ խնդիրները .—

1. Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն պատասխանը՝ Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին, որ կը յայտնէր թէ կ'ընդունին մասնակցիլ Չորսերու ժողովին: Երեք վարչապետները իրենց արտաքին նախարարներուն հետ պիտի քննեն իրենց հետեւելիք ուղղութիւնը :

2. Երաշխիքներ տալ Խ. Միութեան ապահովութեան համար: Այս խնդիրը դրած էր Չըրչիլ Մայիս 11ին, առաջարկելով Լոքառնոյի նման դաշինք մը կնքել, փոխադարձաբար ապահովութիւն տալու համար Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան :

3. Քորէայի եւ Հնդկաստանի վերաբերեալ խնդիրներ: Անգլիոյ մէջ կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը աւելի ճկուն քաղաքականութեան մը կը հետեւի Ասիոյ մէջ. ուրեմն կարելի է աւելի ազդու միջոց մը գտնել, յարաբերութիւնները մեղմացնելու համար :

4. Միջին Արեւելքի վերաբերեալ խնդիրներ,— Սուէզի վէճը, անգլեւիրանեան յարաբերութիւնները եւն. :

5. Եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացման խնդիրը, որուն առթիւ երկուքի բաժնուած է Ֆրանսայի հանրային կարծիքը: Կարծողներ կան թէ Նախագահ Այզընհաուըր ամէն ապահովութիւն պիտի ընծայէ Ֆրանսայի, հաստատելով թէ պիտի չկրճատուին Եւրոպայի ամերիկեան ուժերը: Խնդիր է թէ իր հաւաստիքները պիտի գոհացնե՞ն Ֆրանսայի պահանջները :

Փոխադարձ ապահովութեան դաշինքի ծրագրին առթիւ, իրազեկներ դիտել կու տան թէ Մ. Նահանգները պիտի խուսափին որեւէ ձեռնարկէ որ կրնայ վաւերացնել գերմանեւռուսական ներկայ սահմանագլուխը : Անկէ զատ, չեն ուզեր որ եւ է երաշխիք յանձն առնել ցորչափ վաւերացուած չէ եւրոպական բանակի դաշինքը եւ վերահաստատուած չէ Գերմանիոյ միութիւնը :

× Ֆրանսայի վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Պերմուտա հասնելով դիմաւորուեցան Չըրչիլի եւ Իտընի կողմէ : Տեսակցութիւնը շատ սիրալիր էր : Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Անգլիացիները զարմացան բազմանդամ պատուիրակութիւն մը գտնելով իրենց առջեւ : Չըրչիլ գոհ կ'երեւար որ Ֆրանսացիները այսքան ջերմօրէն կը հետաքրքրուին այս խորհրդակցութեամբ որուն դէմ վերապահ դիրք մը բռնած էին երկար ատեն :

Երէկ ալ Չըրչիլ եւ Լանիէլ դիմաւորեցին Այզընհաուըրը, եւ քանի մը ժամ վերջ բացուեցաւ բուն խորհրդաժողովը:

Տեղական թերթերը նորէն կը յիշեցնեն թէ Ֆրանսա պիտի մերժէ որեւէ յանձնառութեան տակ մտնել, Չորսերու ժողովէն առաջ: Այս առթիւ կ'ըսեն թէ ամերիկեան պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ 12 անդամներէ, առանց հաշուելու Այզընհաուըրը, Ֆ. Տըլըսը եւ նախագահին բժիշկը: Երեք անդամներ ոչ միայն սահուն Ֆրանսերէն գիտեն, այլեւ խորապէս ուսումնասիրած են Ֆրանսայի քաղաքական կեանքը :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՊԱՐՍԱՒԷ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՎԻՇԻՆՍԿԻԻ ԴԷՄ

ՄԱԿի ընդհ. ժողովը Դեկտ. 3ին բանաձեւ մը քուէարկեց, որով իր «ծանր մտահոգութիւնը կը յայտնէ » կարմիրներու կողմէ Քորէայի մէջ կատարուած վայրագութեանց դէմ: Զոհերուն թիւը կը հաշուեն 38.000 հոգի, որոնց տասը ամերիկեան զինուորներ, ինչպէս կ'ըսէր պաշտօնական տեղեկագիրը :

Բանաձեւը առաջարկած էին Մ. Նահանգները, Անգլիա, Ֆրանսա, Աւստրալիա եւ Թուրքիա եւ քուէարկուեցաւ 42 ձայնով, հինգի դէմ (խորհրդային ճակատ): Եւկոսլաւիա եւ արաբ – ասիական ճակատէն ինը ազգեր ձեռնպահ մնացին: Բանաձեւին հեղինակները յանձն առած էին յաւելուած մը կցել, քննութիւն մը կատարելու համար տեղին վրայ, Կ. Խաչի միջոցաւ, եթէ Խ. Միութիւնը յարմար կը գտնէր, նոր փաստեր ճարելու համար: Բայց Պ. Վիշինսկի մերժեց, դիտել տալով թէ «մեղադրանքներուդ ժամուառաջարկ մըն է, յայտնապէս ամբոխավարական, ամբոխին կեր ճարելու համար » :

Փաքիստանի պատուիրակը, Զաֆրուլլահ խան, բացատրեց թէ ինչո՛ւ ձեռնպահ կը մնան շատ մը արաբ եւ ասիական ազգեր: Ըստ թէ իր կառավարութիւնը կրնար քուէարկել դատապարտութեան բանաձեւ մը, բայց յետոյ ետ կեցաւ, նկատելով որ Հիւս. Քորէացիները եւ Չինացիները չեն լսուած: Ուրիշներ ալ դժկամակութեամբ քուէարկած էին, նկատելով որ վայրկեանը յարմար չէր, երբ ջանքեր կը թափուին միջազգային յարաբերութիւնները մեղմացնելու համար :

Վիճաբանութեանց ատեն միջադէպ մը ծագեցաւ Ֆրանսական պատուիրակին եւ Պ. Վիշինսկիի միջեւ: Լեհաստանի ներկայացուցիչը առջի օր քննադատած էր Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը 1939ին : Ֆրանսական պատուիրակը, Պ. Հոփնօ, մասնաւորապէս բարկացած էր որ լեհ ներկայացուցիչը պնդեց թէ Ֆրանսացիները մեծ մասով կ'ըսէին .— «Մենք չենք ուզեր մեռնիլ Տանցիկի եւ Լեհաստանի համար»: Պ. Հոփնօ բացատրեց թէ այդ նշանախօսքը կ'արծարծէր մասնաւոր խմբակ մը որ յետոյ գործակցեցաւ Վիշիի կառավարութեան: Յետոյ խօսքը Պ. Վիշինսկիի ուղղելով, «բացարձակապէս սուտ»հռչակեց պատուիրակին այն վերագրումը թէ Ֆրանսա 1939ին փորձած էր բանակցիլ հիթլէրական Գերմանիոյ հետ, միեւնոյն ատեն սակարկելով Խ. Միութեան հետ: Եւ աւելցուց .— « Չէք կրնար պատմութիւնը փոխել եւ նորէն գրել » :

× Քուէարկուած բանաձեւը « կը դատապարտէ ոեւէ կառավարութեան կողմէ գործուած սպանութեան, խոշտանգումի, չարչարանքի եւ ուրիշ վայրագութեանց արարքները դերի զինուորներու կամ քաղաքային բնակչութեան դէմ, զանոնք համարելով բռնաբարում միջազգային օրէնքի եւ բարոյականի հիմնական կանոններու» :

....

ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ մը վախ չկայ, յայտարարեց Հնդկաստանի վարչապետը, Նեհրու, «վասն զի երկու կողմերն ալ գիտեն անոր ահռելի հետեւանքները» : Յետոյ բացատրեց թէ անհրաժեշտ է որ Մ. Նահանգները ճանչնան նոր Չինաստանը իբրեւ ազգ եւ ոչ թէ իբրեւ համայնավար պետութիւն: «Հնդկաստան եւ շատ մը ասիական երկիրներ խաղաղութիւն կ'ուզեն իրենց վերակառուցման համար » :

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ, որ արգիլուած էր 1947ին, նորէն արտօնուեցաւ Խ. Միութեան մէջ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅԴ ՕՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԵ՞ՆՔ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ դեմոկրատ երեսփոխան մը, Ահմէտ Կիւրքան, օրինագիծ մը պատրաստած է Ունեւորութեան տուրքի մասին (*Վարլըք*) :

Ա. Կիւրքան կը պահանջէ երեսփոխան ընտրուելու իրաւունքէն զրկել *Հալքի* նախագահը, Իսմէթ Ինէօնիւ եւ այն բոլոր նախարարները որոնք իշխանութեան գլուխ էին, Ունեւորութեան տուրքի հաստատման ատեն :

Եթէ Ազգ. ժողովը քուէարկէ այս բանաձեւը, այն ատեն Իսմէթ էնիւ պիտի չկրնայ հանրապետութեան նախագահ ընտրուիլ, 1954ին: Նոյնիսկ եթէ իր կուսակցութիւնը յաղթական հանդիսանայ երեսփ. ընտրութեանց մէջ:

Ուրիշ ատեն ալ տեղեկութիւններ հրատարակուեցան այս բարբարոսական տուրքի մասին, որ սահմանուած էր մոխիրի վրայ նստեցնելու մասնաւորապէս ոչ – իսլամները :

Ի՛նչ մուլքեր մարեցան եւ ինչ կողոպուտներ կատարուեցան, այդ օրէնքին հետեւանքով :

Պոլսոյ տէփտէրտարն անգամ ըմբոստացաւ, գիրք մը հրատարակելով եւ ահագին մերկացումներ կատարելով, երկու տարի առաջ:

Արդի՞ւնքը,— երբեմն ձայներ կը լսուին, պատասխանատուները պատժելու եւ աւարը վերադարձնելու համար :

Պարզապէս կուսակցական պայքար, ինչպէս վերոյիշեալ բանաձեւը :

Եւ սակայն, կը թուի թէ երբեմն քարերն ալ կ'աղաղակեն, Թուրքիոյ մէջ :

Պիտի պատահի՞ որ այդ քարերէն հատ մըն ալ ձայն բարձրացնէ Հայաջինջ Սարսափներուն դէմ :

Ունեւորութեան տուրքը ռնիր – արկած մըն է, բաղդատելով այդ աննախընթաց նախճիրին հետ:

Այն ատեն ոչ միայն աւելի քան մէկ միլիոն այր եւ կին եւ մանուկ բնաջնջուեցան, այլեւ աւարի տրուեցան անհաշուելի հարստութիւններ, անհատական թէ հանրային :

Պիտի տեսնե՞նք այդ օրն ալ — բաղաձայն բողոք մը: Հոգ չէ թէ շատ ուշ մնացած ըլլան ...

Վ.ԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ դիւանագիտական մեծագոյն գործունէութիւն մը կը տիրէ Իրանի եւ Անգլիոյ միջեւ: Իրանի արտաքին նախարարը, Էնթեզամ, Եշ. առտու ժամը 9ին յաջորդաբար ընդունեցաւ Մ. Նահանգներու եւ Զուիցերիոյ դեսպանները: (Այս վերջինը Անգլիոյ շահերը կը պաշտպանէ 1952էն ի վեր երբ խզուեցան յարաբերութիւնները) : Յետոյ վարչապետը, զօր. Զահետի երկարօրէն խորհրդակցեցաւ նախարարներուն հետ : Լոնտոնի մէջ Իրանի կառավարութեան մէկ պաշտօնագիրը յանձնուեցաւ Անգլիոյ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ այլեւս օրերու խնդիր կը նկատեն յարաբերութեանց վերահաստատումը: Լոնտոնի մէջ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց իրանեան կառավարութեան որոշումը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ներքին գործերու նախարարը յայտարարեց թէ Սարի շրջանը իրաւապէս մաս կը կազմէ Գերմանիոյ: Յետոյ աւելցուց .— «Կարելի չէ դաշնակցային հանրապետութեան յարաբերութիւնները Սարի հետ նկատել յարաբերութիւններ օտար երկրի մը հետ» :

ՖԱՐՈՒՔԻ զարմիկը, իշխան Ապպաս Հալիմ, 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իբրեւ դաւադիր Զ Վճիռին գործադրութիւնը յետաձգուած է :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՎՐԱՅ ՄԻՆՉԵՒ ԱՐԱՔՍԻ ԱՓԸ

●

ԽՄԲ.— Ֆրանսացի թղթակից մը, որ Մոսկուայէն Ուրալ եւ Կովկաս ճամբորդած էր վերջերս, հետեւեալ տպաւորութիւնները կը գրէ «*Լը Ռէփիւպլիքէն Լոռէն*»ի մէջ, կարգ մը ժխտական դիտողութիւններով.—

Մեր ճամբորդութեան բուն նպատակը Երեւանն էր, Խորհրդային Հայաստանի մայրաքաղաքը, որ կը գտնուի Կովկասեան լեռնաշղթային հարաւային ստորոտը ճիշդ Արարատի դիմացը (5.142 մ., այժմ Թրքական հող): Մեր օդանաւը բարձրացաւ թեթեւօրէն չորս հազար մեթր, անցաւ լեռնաշղթան որ կապ չունի Ուրալին հետ եւ մտաւ Երեւան որ կը լողար Միջին Արեւելք յատուկ լոյսերուն մէջ:

Աւելի քան Խարքովի կամ Սվերտլովսքի մէջ, ուշադրութիւնս գրաւեցին Երեւանի ինքնամուղ, թեթեւ ռմբաձիգ, դիշերային որսորդներ «Միկ 15», «Միկ 31» օդանաւերու մեծ թիւը, այսինքն Խ. Միութեան լաւագոյն զինուորական օդանաւերը: Թրքական սահմանագլուխին (16 քիլոմեթր) եւ իրանեան սահմանագլուխին (50 քիլմ.) մօտիկութիւնը կը բացատրէր ոչ միայն ռազմական օդանաւերու ներկայութիւնը, մասամբ թաքնուած մասնաւոր խորշերու մէջ, այլեւ զինուորներու բազմութիւնը որ կը գտնուէր սահմանագլուխին վրայ:

Սիպերիոյ սաստիկ ցուրտէն ետք, Արաքսի լայնաձակ արեւշող հովիտը մասնաւորաբար գեղեցիկ կը թուէր մեզի:

Երեւան, աւելի քան Սվերտլովսքի սունկ քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը թողու: Երեւան 30 հազար բնակիչ ունէր 1917ին, այսօր իր ժողովուրդին թիւը կը հասնի կէս միլիոնի:

Վերաշինութեան իր ճիգը — հայկական ոճով — անոր կուտայ հսկայ շինարանի մը երեւոյթը: Եւ թէեւ իր ճարտարարուեստը Ուրալի ուժը չի ներկայացներ, այսուհանդերձ զանցառելի ալ չէ:

Ժողովուրդին արագ աճումը կը բացատրուի անով որ Խ. Միութիւնը 1947ին արտօնեց ներգաղթ կատարել:

Առիթը շատ յարմար էր: Խ. Միութիւնը յաղթած էր Գերմաններուն՝ Դաշնակիցներուն կողքին, ի գին մեծ ճիգի մը: Պատերազմը հնձած էր տասնըհինգ միլիոն Խորհրդային զինուորներ եւ քաղաքացիներ: Այդ պահուն ընդհ. ներումի եւ ազգային եռանդի լայն հոսանք մը կ'ոգեւորէր արտասահմանի ճերմակ Ռուսերու շրջանակները:

... Այս տարագիրներուն միջեւ լուրջ զտում մը տեղի ունեցաւ: Մտաւորականներուն, արհեստագէտներուն, ատամնաբոյժներուն, ճարտարապետներուն, բժիշկներուն անմիջապէս բնակարան եւ իրենց յարմար գործ տրուեցան, իսկ միւսները որոնք օգտակարութիւն չունէին, ստիպուած էին իրենց գլխուն ճարը նայիլ: Ի վերջոյ դարձան բանուոր, առանց աւելի լաւ վիճակ մը ունենալու, քան ինչ որ ունէին Արեւմուտքի մէջ:

... Բազմաթիւ գործատուններ իմ այցելութեան առեն համոզուեցայ թէ Երեւանի մէջ աշխատավարձքը աւելի բարձր չէր քան Մոսկուայի եւ Ուրալի մէջ: Միջին աշխատավարձքը բանուոր գլուխ 300 ռուպլի էր ամիսը:

Երեւան երկու երեք մասնայատկութիւն ունի: Բացի Փրակայէն Սթալինի ամէնէն մեծ եւ բարձր արձանը հոն կը գտնուի, գետնէն քսանեւհինգ ոտք, կը կանգնի պատուանդանի մը վրայ որ հռովմէական ոճով մեհեանի մը կը նմանի զանգուածեղ եւ պղնձեայ կը տիրապետէ քաղաքին վրայ եւ կարծես թէ կը հսկէ դիշերապահ ինքնամուղ որսկան օդանաւերու վրայ:

Այս շրջանին ամէնէն գլխաւոր աղբիւրը, որ նմանապէս մասնայատկութիւն մըն է, բամպակի արտադրութեան հողերն են, առանց յիշելու քոնեակը եւ հայկական գինին, որոնք կը մրցին Վրացականին հետ: Այցելեցի «Փարիզի Համայնք» Կոլխոզի բամպակամշակութեան կոլխոզը: Արաքսի հովիտին բամպակի արտադրութիւնը երեք չորրորդով կը գերազանցէ Նեղոսի հովիտին արտադրութիւնը, եւ երկու անգամ հիւսիսային Ամերիկայի բամպակի արտադրութիւնը: Այս կոլխոզին հերոսը օրական 145 քիլօ կը հաւաքէ: Բամպակին հետ խաղողը շատ շահաւէտ տարր մը կը կազմէ:

— Կ'ուզէ՞ք ոտքով ինծի ընկերանալ երկու երեք հարիւր մեթր, պիտի տեսնէք Արաքս գետը եւ Թրքական հողը:

— Հաճոյքով, ընկեր Վլատիմիր, բայց ինչո՞ւ համար ձեր օդանաւերը շարունակ դիշերապահի վիճակի մէջ են:

— Պարզ է, գիտենք թէ մեր դէմը Եանքիները, Ատլանտեան դաշինքով զինուորական խարիսխներ կը հաստատեն: Կ'ուզենք անոնց ցոյց տալ թէ մենք հոս ենք, եւ կ'ուզենք վհատեցնել զիրենք եւ կանխել յարձակումը որ կը պատրաստուի:

Մեր ետին կը լուէին գնդացիրներու հրացանաձգութիւնը:

— Լաւ կը պատրաստուիք, բերնէս փախցուցի:

— Ձեզմէ ոչինչ կրնանք ծածկել բայց չենք ուզեր անակնկալի գալ:

Գեղեցիկ այգի մը եւ բամպակի դաշտ մը այցելելէ ետք, տեսանք Արաքսը, որ արագ ընթացքով մը դէպի արեւմուտք կը հոսէր:

Արարատի գագաթը Նոյեան տապանէն որեւէ հետք չտեսանք:

Գրագէտ եւ Սթալինեան մրցանակաւոր Սեւունցի կառքով վերադարձանք Երեւան: Ինծի կ'ըսէր թէ՝ սրտանց խաղաղութիւն կ'ուզեն, սակայն պէտք է վախ ազդել դրամատիրական պատերազմի հրձիգներուն:

Այցելեցինք Էջմիածին: Մեզ առաջնորդող Վահան արք. Կոստանեանի հարցուցինք թէ՝ ինչպէս պիտի լեցնեն պակսած եկեղեցականներուն տեղը, պատասխանեց թէ դպրեվանք մը ունին որուն աշակերտը եթէ տասներորդ տարին կոչում կը զգայ իր մէջ, կրնայ հետեւիլ աստուածաբանական ուսման:

— Խ. Միութեան քաղաքական յօրինուածքը թոյլ կուտա՞յ որ հաւատացեալները ձեր եկեղեցին յաճախեն, հարցուցի:

—. Ամէն կիրակի եկեղեցին լեցուն է:

Այն սրահին մէջ ուր կը խօսակցէինք եպիսկոպոսին հետ, պատէն կախուած էր վանահօր մը նկարը Լենինի շքանշանով: Մառեշալ Սթալինի նկարը որ հայրական ժպիտ մը ունէր, կախուած էր պարսկական սալոնին պատէն:

Թղթակիցը կարգ մը նեղացուցիչ հարցումներ եւս կ'ուղղէ, կրօնի պաշտպանութեան մասին, որոնց խուսափողական պատասխաններ կուտայ Վահան եպիսկ.):

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՈ՛Ւ ԱՂՋԻԿԴ ՀԱՄՐ Է

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իզմիրցի է Պ. Երկանեան, հետեւաբար գիտէ թէ ո՞վ էր Նազարէթ Հիլմին: Ծանօթ էր իր Թրքական բարեկամութիւններով, Թուրքին հետ հաշտ ապրելու, գործը անուշի կապելու, չգրգռելու իր համոզումներով, եւ սակայն Իզմիրի աղէտին առաջին զոհերէն մին ինքն իսկ եղաւ: Հիմա պիտի ըսենք թէ Ն. Հիլմին դաւաճա՞ն էր, կամ սպաննուած ըլլալուն համար դադրեցա՞ւ դաւաճան ըլլալէ, կամ նոյնիսկ եթէ սպաննուած չըլլար եւ մեր օրերուն մեռնելով, թերթի մը մէջ քանի մը տող տպուէր իր մասին, «հերոսները անարգուա՞ծ» պիտի ըլլային:

Քաղաքականութեան եւ դաւաճանութեան տարբերութիւնը ճշդելու չափ բուրդը բարակ մանելու տրամադրութիւն չունի յօդուածագիրը: Տեսէք ու չափեցէք իր անտեղի զայրոյթին թափը՝ որ կը մղէ զինք ողբերգական թռիչքով եւ մեզ ափիբերան ձգող սա կարգի յայտարարութիւն մըն ալ ընելու, «իր գոյութիւնն իսկ ցեղային հպարտութիւնս կը վիրաւորէ: — Ցեղային հպարտութիւն: Առանց քեզի կորսուած ենք: Հայրենազուրկ ըլլանք թէ անկախ Հայաստանի քաղաքացի: Տգէտ ըլլանք թէ հայկաբան»:

Տգէտն ես եմ կ'երեւի, իսկ հայկաբանը՝ ինք: Կրնայ ըլլալ, անկարելի բան չկայ: Բարեբախտաբար իմ «ցեղային հպարտութիւնս» աւելի լուրջ եւ հաստատուն հիմեր ունի այդ կարգի «ոչ ինչ է պիտոյ» հովերէ չսարսելու համար:

Ի՞նչ է իր ըսածը: Թէ Իհսան Իթթիհատակա՞ն էր, — ես իրմէ առաջ ըսած էի: Թէ Իհսան Քէմալի ազարակը պաշտօ՞ն ստանձնեց, — ես իրմէ առաջ ըսի: Բաներ՝ որ զանց պիտի առնէի եթէ գրածս իր ըսածին պէս լայնօրէն դրուատական ըլլար: Ուրիշ բան գիտէ՞, թող ըսէ:

Կը զարմանայ որ «օձիքէն բռնելով՝ ամբաստանեցիր, փաստէ» կ'ըսեն իրեն: Բայց ի՞նչը փաստէ, ինքն ալ չի գիտեր եւ օգնութեան կոչեր կ'արձակէ ըսելով. «արտայայտուեցէք «ականատես» ընթերցողներ, ինչո՞ւ ձեռնպահ կը մնաք»:

— «Մէկ Հայ, հարիւր Հայ, հազար Հայ ազատեր է: Բարակը չեմ նայիր: Մեղմացուցիչ դէպք, ազատ կ'արձակեմ: Բայց ոչ իբրեւ անմեղ կամ հերոս»: Գիտենք որ «բարակը նայելէ» չի տառապիր Պ. Երկանեան, բայց թող նայի պատուական բարեկամը, թող նայի: Շատ դիւրին է քառասուն տարի վերջ արհամարհել այդ օրերու փրկութիւնները:

Մէջը պէտք էր ըլլալ չափելու համար զարհուրանքին ամբողջ խորութիւնը եւ գիտնալու համար թէ ինչ էր գեհենէն դուրս քաշել Հայ մը այն օրերուն՝ ուր տասը Հայու կեանքը տասը հաւու կեանքին չափ ալ արժէք չունէր: Կ'ընդունիմ թէ Օննիկ Իհսանի «փրկածները» «արժէք» չէին: Բայց ի՞նչ ընենք, արժէք ըլլալը իրենց ձեռքը չէր: Հայեր էին միայն, միսով ու ոսկորով Հայութենէն ծնած Հայեր, անցեալով, ներկայով ու ապագայով Հայեր՝ որոնց Հայու հանդամանքը Աստուած անգամ չի կրնար զլանալ իրենց:

Ես սկսայ կասկածիլ Պ. Երկանեանի իրապէս Իզմիրցի ըլլալուն իսկ, երբ կը նոյնացնէ Պոլսոյ եւ Իզմիրի հայութեան աքսորէ ազատ մնացած ըլլալու պատճառները, ըստ իրեն հետեւանք «կեդրոնի որոշումին որ տրուեցաւ միեւնոյն քաղաքական նկատումներով»: Բայց շատ ալ վստահ չէ քանի որ հարկ կը տեսնէ «ըստ հաւանականութեան»ով մը մեղմացնելու իր հաստատումը: Արդեօք Անատոլուի մէջ ծուարած Քէօթահիա՞ն ալ գլխաւոր կեդրոն մը ըլլալուն օգտուեցաւ «միեւնոյն քաղաքական նկատումներէն»:

Պ. Երկանեան ուզէ թէ չուզէ հրամանը կար եւ աղէտը կը սպառնար Իզմիրի Հայոց գլխուն ալ: Այդ սպառնալիքէն խուսափելու փորձերը զանազան ձեւեր առին, որոնց ամէնէն զարչելին եւ խայտառակը առաջնորդարանը զետեղուած «մատնութեան տուփերն» էին եւ որոնց մէջ սահեցան առաւելապէս Դաշնակցական անուններ՝ հայ ձեռքերէ գրուած: Ա՞ս ալ չի գիտեր Իզմիրցի Պ. Երկանեանը: Իրեն չափ մեզի համար ալ սիրելի ու յարգելի մեր Բենիկ Միլտոնեանի իր կեանքն իսկ վտանգելու գնով թափած ջանքերը գիտէ եւ մնացեալը չի՞ գիտեր:

Կարծես իր ամբողջ գրութեան անհեթեթութիւնը բաւական չըլլար, յօդուածագիրը հարկ կը տեսնէ աւարտել զայն նախադասութիւնով մը՝ որ ոչ միայն աժան վերագրում մը, այլ պարզապէս զզուելի է: Ինքն է որ կ'ըսէ թէ «ոչ մօտէն ոչ հեռուէն չի ճանչնար այդ մարդը» անոր ըրածն ու չըրածը չի գիտեր եւ սակայն գիտէ որ երբ չանսատակ Թալէաթը ինկաւ Սողոմոն Թէհլիրեանի գնդակներուն տակ եւ ամէնքս ցնծութեան մէջ էինք «Հայ մը միայն լացաւ իր սիրակցորդ բարեկամին մահը: Այդ Հայը Օննիկ Իհսան էֆէնտին էր»:

Այս արդէն անպատասխանատու գրիչ մը միայն կրնայ ըլլել: Այս պայմաններուն տակ կարելի չէ մեղադրել զինք իր գրութեան ոչ յառաջաբանին, ոչ միջուկին եւ ոչ ալ վերջաբանին համար:

× Այս անհամ եւ անլի վէճը քիչ մը համեմելու համար եւ քանի որ առիթը տրուեցաւ ինծի, պատմական՝ պզտիկ ճշդում մը ընենք:

Կարդացի Պ. Վ. Մ.ի «Իզմիրցիի մը վկայութիւնը» (19 Նոյեմբեր): Մելքոն Զորպաճիի մասին ես ալ իմացած եմ եւ բաներ մը գիտեմ: Մեծ մայրս որ մեր տե–

Ո՞Վ Է ԳՐԱԳԷՏԸ

★

Մէկ բան միայն գիտեմ: Մեր ժողովուրդը սրբութեան բարձրացուց Մեսրոպը, ոչ թէ իբրեւ նախկին զինուորական՝ որ ջարդեց Գողթնցիք, ոչ թէ իբրեւ եկեղեցական՝ որ աղօթք հիւսեց ազգին համար, այլ իբրեւ միայն գրի մշակ, որ գիր տուաւ, որպէսզի հայերէն գրէ հայ ժողովուրդը, — վա՛յ այն ժողովուրդին, որ իր փառքը պատմելու համար պէտք ունի օտարին լեզուին: Ատիկա ապացոյց մըն է, որ կը հաստատէ թէ ժողովուրդի մը ամէնէն ներկայացուցչական դէմքը իր գրագէտն է: Այդ գրագէտն է որ կը համարուի ժողովուրդին երազներուն, իտէալներուն եւ յաւիտենականութեան պահապանը:

Կը հաւատամ թէ գրագէտը իր ժողովուրդին մեսիան է: Ով ի՛նչ կ'ուզէ թող մրմնջէ՝ կը հաւատամ թէ միսիոն *մը ունիմ: Թէ ինծի տրուած է կոչում մը՝ անհասանելի զօրութեան մը կողմէ: Ահա թէ ինչո՛ւ բոլոր տիտղոսներէն աւելի, զորս կրնայ ունենալ ոեւէ մարդ, կը նախընտրեմ գրագէտի տիտղոսը:*

Այս է պատճառը, որ պայքարներուս ընթացքին՝ չեմ խնայած երբեք, չեմ դեգեւած երբեւիցէ, եւ արջասպով լուացած եմ ինչ որ ինծի թուեր է մակաբուծական արատ, որ կրնար աղարտել գրագէտին անունը եւ կոչումը: Դժբախտութիւն է որ գրագէտը, անարժան գրագէտներու մեղքով, մեր մէջ համարուած է մուրացկան: Դժբախտութիւն է, նոյնպէս, որ մեր ժողովուրդը, եւս դարձած է վարդապետներու քղանցք համբուրող բազմութիւն մը կամ տէրտէրներու ետեւէն քալող աշիրէթ մը: Անհրաժեշտ է կատարել յեղափոխութիւն մը,— արթնցնել արժանիքի սէր, արծարծել իտէալի հուր, վարժեցնել բարձրութեանց նայելու, ու մանաւանդ զարգացնել մեր ազգային հպարտութիւնը:

Ահա գրագէտին պարտաւորութիւնները: Ահա ժողովուրդէն մեր պահանջները:

Գիտեմ թէ մեր ժողովուրդը կը սիրէ գրագէտը, — ժողովուրդին համար՝ գրագէտը այն վհուկն է, որ մշակոյթ է ըստեղծեր, սրբազան մատեաններ է ընդօրինակեր, Հայկազանց փառքն է երգեր: Ժողովուրդին համար՝ գրագէտը այն բացառիկ անձն է, որ մտերմութեան մէջ է աստուածային խօսքին հետ: Մեր ժողովուրդը միշտ կարծեր է թէ գրագէտն է որ կը խօսեցնէ հին գիրքերը, կը թարգմանէ հնութեանց գաղտնիքները, — ով գիւղացի է՝ կրնայ հաստատել թէ ճշմարտութիւն է ըսածս: Կը կրկնեմ, ժողովուրդը սուրբ է դաւաներ իր գրի մշակը: Այնպէս որ իբրեւ զուարճալիք միայն կարելի է ընդունիլ՝ ինչ որ կը պատմէ Շիրվանզադէ.—

Շիրվանզադէ գիւղ կը վերադառնայ, օր մը, Թիֆլիզի մէջ անուն շինած այլեւս իբրեւ վիպասան ու թատերագիր: Կը հանդիպի պառաւի մը, որ իր մանկութիւնը կը ճանչնայ, իբրեւ դրկից դրացի: Կը հարցնէ թէ ի՛նչ գործ կ'ընէ:

— Կը գրեմ, կը պատասխանէ Շիրվանզադէ:

— Ի՞նչ կը գրես:

— Վէպ:

— Ի՞նչ է վէպը:

Շիրվանզադէ ի՞նչպէս բացատրէ թէ ի՞նչ է վէպը:

— Մարկոսին տղան կը սիրահարեցնեմ Տիգրանին աղջկան: Յետոյ Յովհաննէսին տղան կը բերեմ կը դնեմ երկուքին միջեւ, Տիգրանին աղջիկը կը բաժնեմ Մարկոսին տղէն ու կուտամ Յովհաննէսին տղուն ...

— Մովսէս, (Շիրվանզադէին անունը), տղա՛ս, կ'ըսէ պառաւը, ուրիշ արհեստ չգտար՝ այդ փիս *արհեստի՞ն հետեւեցար...*

Սխա՛լ է հայ գիւղացին ներկայացնել այսքան տգէտ: Հայ ժողովուրդին յետին զաւակը գիտէ թէ ո՛վ է գրագէտը, ի՛նչ կ'ընէ գրագէտը:

Բայց եւ այնպէս հրեշտակներ չեն բոլոր գրագէտները: Ես երկու խումբի կը բաժնեմ գրագէտները.—

1.— Կատու գրագէտները.— *Ասոնք կը սիրեն գգուանքը, գուրգուրանքը, կ'ուզեն որ շոյէք զիրենք, գրկէք ու քերէք ականջին ետեւը, կրակին քով դնէք կամ ձեր տաքուկ ծունկերուն վրայ, որպէսզի ռոնռոն ընեն, խփեն իրենց աչքերը կամ տնկեն իրենց պոչը: Երբ սեղան պիտի նստիք, անոնք կը ցատկեն ձեր առջեւը, պոչը կամ կռնակի մուշտակը կը քսեն ձեր սրունքներուն, կը սկսին* միաու *կանչել ամէնէն անուշ ձայնով, կաթ ուզելու, միս ուզելու, ձուկ ուզելու համար ձեզմէ:*

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(3)

(Շար.)

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Անցեալ Ուրբաթ ընտիր բազմութիւն մը եկած էր ունկնդրելու Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կազմակերպած դասախօսութեանց երկրորդ շարքը, նուիրուած՝ մեր աննման Ռուբէնի յիշատակին։ Ուրախալի էր տեսնել երեք սերունդներու ներկայացուցիչներ նստած քովէ քով, առանց մոռնալու եւ իգական սեռը :

Օրուան դասախօսը՝ ընկեր Արլէն Փափազեան կրցած էր թափանցել Ռուբէնի գրական բուրաստանէն ներս եւ անկէ փունջ մը կապելով կը հրամցնէր իր ունկնդիրներուն :

— «Ռուբէնի Յուշերը առիթ կուտան մեզի ծանօթանալու մեր յեղափոխական–ներու մարտնչումներուն, յանուն ազատագրութեան։ Իր գործը մեծ արժէք մը կը ներկայացնէ որ անկասկած արձագանգ պիտի գտնէ մեր ապագայ պատմագիրներուն գործերուն մէջ։ Ռուբէն այս հազուագիւտ դէմքերէն է որ կարծես հրաշքով մը անցեալի խաւարէն խոյս տուած եւ ինկած մեր դարուն մէջ իբրեւ լուսատու աստղ, որուն շնորհիւ մենք կրնանք ճանչնալ բոլոր անոնք որ գործակցեցան Ռուբէններու հետ Հայկական ազատամարտի օրերուն։ Իր կեանքի վերջին տարիներուն երբ կը շարունակէր մեզի անծանօթ եւ համեստ ֆետայիներուն անուններ տալ, անցքերուն ձեւ տալ, եւ լոյսը խաւարէն զատել, Ռուբէն յանկարծ փակեց աչքերը։

Դասախօսը ծանրանալով եօթը հատոր գիրքերու յատկանշական գիծերուն վրայ, յիշեց բազմաթիւ պերճախօս դրուագներ, եւ Ռուբէնի գլխաւոր մտահոգութիւնը իբրեւ հեղինակ.— 1. Պատմութեան առջեւ անկեղծ ըլլալու հիմնական գաղափարը։ 2. Հայ Յեղափոխական դէմքերու անկողմնակալ պատկերացումը : 3. Վերլուծում յեղափոխականներու ներքին ապրումներուն, գիտական եւ հոգեբանական ակնոցով։ 4. Հայրենի լեռներու եւ դաշտերու նկարագրութիւնը, իբրեւ թատերաբեմ բոլոր մարտնչումներուն։ 5. Քաղաքական ուղիներ ապագայ սերունդներուն համար :

Մէկ խօսքով Ռուբէն այն ուղեւորն է որ ընթերցողը կ'առաջնորդէ մեր հայրենի արահետներէն մինչեւ Հայոց բարձրաւանդակի անմերձենալի ամրոցները ուր լի՛քն են Հայուն աղօթք դարձած դրուագներ ...

Ու վերջապէս մեր սիրելի դասախօսը սկսելով Ռուբէնի երիտասարդական շրջանէն կը վերլուծէ անոր յեղափոխական եւ կազմակերպչական գործունէութիւնը հասնելով մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան օրերը, երբ ամենամեծ դերը կատարեց Հայացնելով Հայաստանի բնակչութիւնը պետական իմաստութեամբ։ Իր եզրակացութիւնը.— «Ռուբէն Հայաստանի ճարտարապետն էր»։ Իբրեւ վերջաբան կարդաց Տիկ. Ռուբէնի նամակը.— « Հայրենակիցներ եւ հայ երիտասարդներ, ձեզի կ'ուղղեմ խօսքս.— Եթէ կ'ուզէք յարգել Ռուբէնի յիշատակը ու ծառայել հայ ազգին, ջանացէք թափանցել անոր մտքի աշխարհէն ներս »:

Պ. ՊԵՏՐՈՆԻ

ղական փառքերուն խանդաղատանքն ունէր, ի միջի այլոց անոր մասին ալ կ'ըսէր մեզի իր գիտցածը որ անշուշտ «լոռդայց» էր, իրմէ շատ հին ըլլալուն :

Սխալ է Պ. Վ. Մ.ի այն վարկածը թէ Մելքոն «չորպաճի» կոչուած է աղքատներուն կերակուր բաժնելու իր առօրեայ բարեգործութեան համար եւ ի վերջոյ «չորպաճի» յորջորջումը երեւելիի իմաստ առած է :

«Չորպաճի»ութիւնը պաշտօն եւ աստիճան էր Օսմանեան բանակին մէջ։ «Չորպաճի»ները իրենց պաշտօնին յատուկ գլխանոց մըն ալ դնելու իրաւունք ունէին։ «Չորպաճի» կը կոչուէին բանակին ուտեստեղէնի հայթայթիչները, այսինքն մեր օրերու փուռնիսէօր թը լ'Արմէ կամ փուռնիսէօռ տը լ'էնթ-անտանս բուսածները : Հաւանաբար «չորպաճի» կոչուած էին որովհետեւ զինուորին սովորական ուտեստը «չորպա»մըն էր եւ իրենք անոր պատրաստութեան անհրաժեշտը կը հայթայթէին։ Կրնայ ըլլալ որ Մելքոն չորպաճին ալ սուլթան Ազիզի ունկնդրութեան ընդունուած ըլլայ իր հայթայթիչի հանգամանքով :

Կը յիշեմ տարիներ առաջ բաւական լուրջ Օսմանեան պատմութիւն մը կարդացած ըլլալ, ուր երկար գլուխ մը յատկացուած էր «չորպաճի»ներուն եւ իրենց գործունէութեան։ Հեղինակը նոյնիսկ Օսմանեան բանակին՝ մինչեւ Վիէննա հասնելէն վերջ աստիճանաբար տկարանալը մասամբ կը վերագրէր «չորպաճի»ներու չահատակութեանց եւ ատոր իբրեւ հետեւանք զինուորին ուտեստի մասին ունեցած դժգոհութեանց :

Երեւելիներ էին անշուշտ, որովհետեւ նիւթական շատ լայն միջոցներու կարօտ գործ էր «չորպաճի»ութիւնը։ Ուզողը «չորպաճի» չէր կրնար ըլլալ։ Նախ առաօրէն պէտք էր բաժնել կրծօնները մեծ ու պզտիկ փաշաներուն եւ յետոյ յաճախ տարիներ վերջ կը վճարուէր իրենց հայթայթած ուտեստին փոխարժէքը։ Եւ սակայն հսկայ հարստութիւններ կը դիզէին անոնք, ինչ որ կը նշանակէ թէ տասը փարանոց ապրանքը տասը դահեկանի ծախելու հնարաւորութիւն ունէին, ներքին մեղսակցութիւններու միջոցաւ :

Եթէ մեր փառաւոր եկեղեցին, որով իրաւամբ հպարտ էինք մենք Իզմիրցիներս, շինած է Մելքոն չորպաճին, կը նշանակէ թէ որքան մեծ էին իր նիւթական միջոցները։

Այս կարճ պատմական ակնարկն ալ « ի պէտս զարգացելոց » :

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԷԿ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ ԵՐԵՔ ՁԵՌՆԱՐԿ

★

ԼԻՈՆ, 30 Նոյ.— Քանի մը շաբաթ առաջ կատարուած տօնակատարութենէն ու թէյասեղանէն վերջ, այս կիրակի (Նոյեմբեր 29), տեղի ունեցաւ Ազգ. Միութեան սարքած ճաշը, ի պատիւ կաթող. պատուիրակ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի, եւ ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան : Սերովբէ վրդ. կիրակի առաւօտ Լիոնի մատրան մէջ պատարագելէ վերջ, ներկայ եղաւ ճաշին։ Մեր քաղած տեղեկութեան համաձայն կոչունքը ունեցած է նիւթապէս ալ փայլուն յաջողութիւն մը : Ներկաներու սրտաբուխ նուէրներով գոյացած է մէկուկէս միլիոն ֆրանք, ինչ որ մեծապէս գնահատելի է :

× Նոյն օրը, կիրակի առաւօտ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան ներկայացուցչական ժողովը։ Բոլոր շրջաններն ալ ունէին իրենց ներկայացուցիչները, փառաւոր երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, որոնց մէջ էր նաեւ Ֆրանսուհի Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի աղջիկը՝ Վալանսէն։ Շրջ. վարչութեան ատենապետը, Րաֆֆի ժողովը բանալով, տուաւ տարեկան զեկուցումը, որմէ վերջ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ եւ տրուեցան համապատասխան որոշումները։ Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի վարիչ՝ ընկեր Ս. Մանուկեան եւս պարզեց իրենց աշխատանքները : Ունին շաբաթը մէկ ժողով եւ յետոյ մէկ ժամ հայերէն պարտաւորիչ դասաւանդութիւն, զոր անձնուիրաբար կը կատարէ Պ. Կարապետ Յովակիմեան։ Ընկերը բացատրեց թէ ինչպէս զինուորութենէն վերադարձող ընկերներ մեծ խանդով կ'ուսանին մայրենի լեզուն : Կէսօրէն վերջ «Սիամանթօ» խումբը սարքած էր մտերմական հաւաքոյթ – պարահանդէս մը։ Սրահը լեցուած է երիտասարդներով։ Տարէցներու տեղ չկայ գրեթէ։ Սեղան մը կը ճարենք, ու կը դիտենք երիտասարդները որ կը պարեն ու կը պարեն։ Օրուան հանդէսին նախագահը, ընկեր Ս. Մանուկեան մէջընդմէջ պարտականութիւններ կը յանձնէր երիտասարդներուն որպէսզի ցոյց տան իրենց արժանիքները։ Տեղի ունեցան հայկ. երգեր ու արտասանութիւններ եւ «փանթէզի»ներ : Նախագահին հրաւէրին վրայ խօսեցաւ ընկեր Միսաք Միրզէ, ջերմապէս քաջալերելով Նոր Սերունդի անդամները որոնք Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ կը դաստիարակուին հայկական շունչով :

Հանդէսին մեծագոյն մասը պարերէ կը բաղկանար։ Օտար ափերու վրայ ծնած ու օտար բարքերով թրծուած չափահաս երիտասարդութեան մը հետ է մեր գործը, այնպէս որ շատ ալ զարմանալու չէ :

Այս առթիւ լսեմ որ Տէսինի ընկերները միշտ Լիոն կ'իջնեն մեր ձեռնարկները քաջալերելու : Խանդավառութիւնը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն։ Ապրիք, սիրելի տղաք։

ԾՄԱԿ

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

★

ՏԷՍԻՆ, 30 Նոյ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր որոշ աշխուժութիւն մը ցոյց կուտայ ու շարժում կը ստեղծէ մեր գաղութին մէջ։ Այս գովելի պարագան պէտք է օրինակ դառնայ ուրիշներու :

Շաբաթ գիշեր Հ. Յ. Դ. տան սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ, ժողովուրդին բոլոր խաւերէն։ Յիշատակելի օր մը եղաւ այդ երեկոյթը, իր համազգային հանդամանքով ու բովանդակութեամբ։ Բոլորը եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը տալու մեծ կղերականին, Խրիմեան Հայրիկի անմահ յիշատակին, անոր մահուան 45ամեակի ու կաթողիկոսութեան 60ամեակի առիթով։ Երեկոյթը կազմակերպուած էր Վասպ. Հայր. Միութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան : Բոլոր կազմակերպութիւնները հրաւիրուած էին անխտիր : Օգտուելով կաթող. պատուիրակ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի ներկայութենէն, պատուոյ նախագահութիւնը յանձնուած էր անոր։ Հրաւիրուած էր նաեւ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը, որ դժբախտաբար կը փայլէր իր բացակայութեամբ։ Կաթող. պատուիրակին կ'ընկերանար շրջանիս հովիւ Թորգոմ քահանայ։ Ներկայ էր նոյնպէս Ֆրանսայի վարդապետ՝ Հ. Պերժէ : Վիէնէն ալ հիւրեր կային։

Գեղարուեստական բաժինը դարձեալ վստահուած էր Տիկին Փափազեանի որ պատշաճ յայտագրով մը կը ներկայանար, մասնակցութեամբ մեծ մասամբ մեր դպրոցին շրջանաւարտ սանուհիներուն :

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ երգչախումբին «Հայր մեր»ով, որ ունկնդրուեցաւ երկիւղածութեամբ։ Օրուան նախագահը, Պ. Վահան Հիւսեան համառօտակի ներկայացնելով Խրիմեան Հայրիկի կենսագրականը, ներբողեց անոր բարձր անձնուրութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը։ Յետոյ կարդաց Գրիգոր Արծրունիի, Րաֆֆիի, Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Գուշակեան արք.ի եւ այլ հեղինակաւոր անձերու եւ գրագէտներու նուիրած փառաբանական տողերը Խրիմեանի մասին։

Դպրոցի աշակերտուհիներէն Բրաբիոն Տապաղեան, այս անգամ ալ յուզեց ներկաները իր «հերոսները չեն մեռնիր» արտասանութեամբ։ Յետոյ երգչախումբը յաջողութեամբ երգեց Կոմիտասի «Ամէն Հայր» հայրապետական օրհներգը։ Օր. Ս. Սէտէֆեան երկու մեներգ ըրաւ, «Տըլէ եաման» եւ «Կռունկը»՝ գեղեցիկ ու բարախուն որոնք մեզ համակեցին հայրենաբաղձութեամբ։ Դպրոցին աշակերտուհիներէն Ժորժէթ Աբրահամեան մաքուր առոգանութեամբ արտասանեց Հայբենիֆիսը։ Օր. Էմմա Մարկոսեան քնքոյշ ձայնով երգեց «Մի գեղեցիկ»ը։ Նոյնքան յաջող էր Բրաբիոն Տապաղեան իր երկրորդ արտասանութեամբ (Ս. Կապուտիկեանի «Քո մայր լեզուն»)։ Իսկ Տիկին. Աշխէն Պօյաճեան զգացումով երգեց « Հայրիկ, հայրիկ»ը։ Բոլորն ալ իրենց համեստ բաժինը բերին հանդէսին ու գնահատուեցան :

Լիոնէն Պ. Յակոբ Վարժապետեան հիւթեղ բանախօսութեամբ մը բացատրեց յիշատակներու ոգեկոչման բարձր դերը՝ անցեալ փառքերը վերապրելու, անոնցմով ներշնչուելու ու մեր արժանիքներուն գիտակցութեամբ տոգորուելու տեսակէտով։ Յետոյ Խրիմեանը ներկայացուց իբրեւ մարմնացումը հայրենասիրութեան, օժտուած բազմապիսի արժանիքներով : Յատկանշական օրինակներ քաղելով Խրիմեանի կաթողիկոսութեան շրջանին գրուած շինիչ կոնդակներէն, ատոնց առնչութեամբ շօշափեց նաեւ ազգային ընդհանուր մտահոգութիւններ տարագիր բազմութեանց նկարագրի անվթար պահպանման համար։ Թելադրեց ծնողներուն վառ պահել Խրիմեաններու յիշատակը իրենց զաւակներուն հոգւոյն մէջ։ Յետոյ խօսք տրուեցաւ կաթող. պատուիրակին, որ իր յատուկ ոճով յաջողեցաւ ներկայացնել Խրիմեանի իրական դէմքը՝ իբրեւ խորհրդանշան հայրենասիրութեան, պարկեշտութեան ու համեստութեան։ Հայրիկը իր գրականութեամբ ազգային ոգի ներշնչեց բոլորին ու արթնցուց թմրածները։ Ապա դրուագներ պատմեց Խրիմեանի կեանքէն ու ազգային գործունէութենէն, անգամ մը եւս փառաբանելով անոր անզուգական անձնուէրութիւնը :

Վիէնի Վասպուրականցիները եւս գեղեցիկ ուղերձով մը կ'ոգեկոչէին Խրիմեանի յիշատակը :

Երգչախումբին «Տէր, կեցո դու զՀայս»ը (Եկմալեանի) եկաւ խոր տպաւորութիւն մը ձգելու ներկաներուն վրայ։ Մեներգի բաժինը տարաւ Օր. Սէտէֆեան։ Սերովբէ Ծ. Վ. պահպանիչով մը փակեց այս յիշատակելի երեկոյթը :

Նախագահը իր փակման խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին։ Ապրին Վասպուրականցիք :

Գ.Պ.

ՀԱՅԿ. ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

★

ԼՈՆՏՈՆ, 30 Նոյ. (Յառաջ).— Նոյ. 28ին, շաբաթ իրիկուն ժամը վեցին, Համայնական Խորհուրդի Տիկնանց Միութիւնը հանդէս մը կազմակերպած էր ի նպաստ Փարիզի Դպրոցասիրաց վարժարանին։ Ներկայ էին մօտ չորս հարիւր հայրենակիցներ, ինչ որ բացառիկ բան էր Լոնտոնի հայ գաղութին համար։ Այս առթիւ միասնաբար նուագեցին ծանօթ ջութակահար Մանուկ Բարիկեան եւ Օր. Օլիվ Զօրեան։ Տիկին Կորկոտեան արտասանեց Վահան Թէքէեանէն «Հայ Լեզուն»։ Հայերէն երգեց Տիկին Պոլտի :

Խումբ մը երիտասարդ ու երիտասարդուհիներ պարեցին հայկական տարազներով, ջերմ ծափերու մէջ։ Այս հայկական պարերը կը պարտինք Տիկին Ուիմպլէի (Հայուհի) որ մեծ զոհողութիւններով մարզած էր խումբը։ Դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Ռոմէյլ Գրիգորեան։

Օրուան բանախօսն էր Պէյրութի «Երիտասարդ Հայուհի»ի թերթին խմբագիրը, Տիկին Սեզա որ քանի մը շաբաթէ ի վեր Լոնտոն կը գտնուի ամուսնին՝ Տոքթ. Քիւփէլեանի հետ։ Տիկինը մանրամասնօրէն ներկայացուց Դպրոցասէրի կատարած ազգօգուտ գործը : Խօսք առաւ նաեւ Պ. Ա. Սաֆրաստեան։ Բեմէն յայտարարուեցաւ թէ քանի մը հայրենակիցներ հաւաքաբար 250 ոսկի խոստացած են Դպրոցասէրի համար։ Անշուշտ աւելին կը սպասուէր :

Կը յուսանք թէ Տիկնանց Միութիւնը աւելի յաճախ պիտի կազմակերպէ այս կարգի ձեռնարկներ, աշխուժացնելու համար գաղութին ազգ. կեանքը :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ՏԱԼ

★

ՎԻԷՆ.— Ատենէ մը ի վեր ահազանգ կը հնչեցնեն թերթերը յանուն նոր սերունդի փրկութեան : Եթէ ցարդ դրական արդիւնք մը չենք տեսած, պատճառն այն է որ ամէն մարդ գործէ եւ պատասխանատուութենէ կը խուսափի :

Կը կարծեմ թէ մեծ պատասխանատուութիւն կ'իյնայ մտաւորականներու վրայ, եթէ անտարբեր մնան :

Պէտք է ձեռք ձեռքի տալ եւ համերաշխաբար աշխատիլ, գոնէ կրթական գետնի վրայ։ Ճերմակ ջարդը նոյնքան ահաւոր է որքան 1915 Ապրիլի աղէտը։

Մեր նոր սերունդը ողնայարն է հայ ժողովուրդին եւ անոր ապագայ յոյսը :

Այս խնդիրը ուսումնասիրելու համար պէտք է ղեկավար մարմին մը կազմել :

Իմ անձնական կեանքէն օրինակ մը տալով, ըսեմ թէ տարագրութեան միջոցին վեց տարի Թուրքերուն եւ Քիւրտերուն ձեռքը մնացի։ Վերադարձիս բարեկամի մը կարդալ կուտայի անհատական նամակներս իսկ։ Աշխատեցայ եւ ընտանիք կազմեցի, եւ սորվեցայ Մեսրոպեան ոսկի տառերը, ինքնաշխատութեամբ, առանց յուսահատելու, շարունակեցի, «Յառաջ» եւ «Հայրենիք» կարդալով :

Այս օրինակը տուի, ըսելու թէ որքան անհատական նոյնքան հաւաքական կեանքի մէջ աշխատանքը մեծ արդիւնքներ կուտայ։ Ուրեմն յանուն մէկ միլիոն անթաղ եւ անմահ զոհերուն եւ տանջուած ու ցիրուցան Հայերուն աշխատինք փրկել նոր սերունդը քանի ուշ չէ :

Անզուտցի

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Լաթաքիայէն (Սուրիա) Բժ. Գեղարդ Շարայեան 5000 ֆր. կը նուիրէ Մոնմո֊ռանսիի Հ. Յ. Դ. Թանգարանին։

Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԿԱԽԱՂԱՆ.— Դեկտ. 3ին Պէյրութի մէջ կախուեցաւ Մոհամմէտ էլ Շէյխ, որ անցեալ յուլիսին սպաննած էր նախկին երեսփոխան մը, Մոհամմէտ Ապուտ, խորհրդարանին առջեւ։ Ուրիշ երկու երեւելիներ, Սիւլէյման էլ Ալի եւ եղբայրը նոյնպէս մահուան դատապարտուած էին, բայց իրենց պատիժը վերածուեցաւ տասը եւ քսան տարի բանտարկութեան։

ՉԵԽ ՊԱՊԻԿ ՄԸ եւ ընտանիքին չորս անդամները Վիէննա հասան տաժանելի ճամբորդութենէ մը ետք։ Մէկ շաբաթ պահուած էին բեռնաբարձ վակոնի մը մէջ, անօթի֊ծարաւ եւ ցուրտէն դողալով։ Պապիկը 52 տարեկան հացագործ մըն է եւ ձեռքակալութենէ կը վախնար, ազգականներ ունենալով Ամերիկայի մէջ։ Փախստական ընտանիքին հինգ անդամներէն երկուքը մանուկներ էին, չորս եւ երկու տարեկան։ Դեղ տրուած էր երկուքին ալ, որպէսզի չպոռան։ Կառախումբը նորէն Չեխոսլովաքիա դարձած էր, Վիէննա հասնելէ առաջ։ Ամիսներով պատրաստութիւն տեսած էին, այս եղերական փախուստը յաջողցնելու համար։ Այժմ ամէնքն ալ կը գտնուին ամերիկ. պաշտպանութեան տակ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ գումարուած կուսակցական ժողովի մը առթիւ, Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Խրուշչեւ, խստօրէն քննադատեց խորհրդային մամուլը, դիտել տալով թէ սնամէջ խորագիրներ կը դնեն, միօրինակ յօդուածներ կը հրատարակեն, թէ խմբագիրները տգէտ են հողագործութեան, ճարտարագործութեան եւ ամենօրեայ կեանքին։ «Մամուլը խիստ յաճախ այնպէս կը ներկայացնէ թէ բոլոր խնդիրները կարգադրուած են ժողովներու գումարումով»։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ եօթը օրաթերթերուն գործադուլը կը շարունակուի։ Կառավարութիւնը իրաւարար մարմին մը նշանակեց, վէճը կարգադրելու համար։

ՄԷՅՍԻ զինուորական ատեանին առջեւ կը գտնուի Տորտէն, նախկին դիմադրական մը, այն ամբաստանութեամբ թէ մատնած է իր ընկերները։

ԵՐԿՈՒ ԸՆԴԾՈՎԵԱՑ փապուղիներ կը շինեն Ռուսերը, Սախալինը Սիպերիոյ կապելու համար, համաձայն դերմաներու պատմութեան։

ԵՐԿՈՒ ՍԻԱՄՑԻ ՔՈՅՐԵՐ,, որոնք երեք ամսուան են եւ իրար փակած, անջատուեցան Լոնտոնի մէջ, յանդուգն գործողութեամբ մը։ Մէկը մեռաւ երեք ժամ վերջը։ Միւսին կեանքն ալ վտանգուած կը համարուի։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ զինուորական վեհապետութիւնը (անկախութիւն) վերահաստատելու համար օրինագիծ մը պատրաստուած է, բայց խորհրդարանը յետաձգեց քննութիւնը, սպասելով դէպքերու ընթացքին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ զինուորական ատեանը վերջացնելով Մոնփէլիէի կեսթափոյին դատը, ի բացակայութեան մահուան դատապարտեց չորս Գերմաններ, ցկեանս բանտարկութեան եւ 20, 15, 8 տարի բանտարկութեան՝ ուրիշ ամբաստանեալներ։

ԻՐԱՆԻ. ելմտական նախարարին կինը յանդուգն խարէութեան մը զոհ գացած է Փարիզի մէջ։ Քսան միլիոն ֆրանքի գոհարեղէն յանձնած էր խաբեբայի մը։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ նախարարութեան ելմտացոյցը քննուած ատեն, Ազգ. ժողովը տեսաւ որ 23.000 գիւղախումբեր հոսուն ջուր չունին։ Այս գիւղախումբերուն 13 միլիոն բնակիչները ստիպուած են վաթսուն տարի սպասել, եթէ ջրաբաշխական աշխատանքները այսպէս ձգձգուին։ Աւ նուազն երկու միլիոն գիւղացիներ որեւէ երկաթուղի չունին։ Վեց միլիոն ալ միայն ելեկտրական լոյս ունին։

ՅՈՐԴԱՆԱՆ սկսաւ քննել Իսրայէլի առաջարկը, ուղղակի բանակցելու եւ վէճերը կարգադրելու համար։

ՔԱՐԻՒՂԻ ամերիկեան ընկերութիւնները իրար անցած են, տեսնելով որ Խ. Միութիւնը տասը քարիւղ կը ծախէ միջազգային հրապարակին վրայ։

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ազգայնականները վերջնագիր մը ուղղեցին Պաօ Տայ կայսեր, պահանջելով պատերազմը շարունակել յեղափոխական շարժումի մը գլուխն անցնելով եւ կամ հրաժարիլ։

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան։

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէզիզ։ Առատ եւ ճոխ պիւֆէ։

Մուտքը ազատ է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 1954

խմբագրութիւն եւ հրատարակութիւն
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

504 լայն էջեր, 12 մասերով, 200է աւելի նկարներով եւ բազմաթիւ անտիպ նիւթերով։ Աշխատակցութեամբ հին եւ նոր գրողներու։

Գրական, գեղարուեստական եւ պատմական էջեր, պատկերազարդ ուսումնասիրութիւն մը Լիբանանի մասին, մարզաշխարհ, երգիծական բաժին ծաղրանկարներով, կէս֊բժշկական եւ առտնին գիտելիք, միջազգային եւ ազգային անցքեր, օրացոյց եւ տարեցոյց եւն. եւն.։

Գին 1000 ֆրանք։ Դիմել «Յառաջ»ի (թղթատարի ծախքը գնողին վրայ)։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերակցութեան բոլոր անդամները վեց դեկտ. կիրակի օր ժամը ճիշդ 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)։

Ծրագիր կանոնագրի 16րդ յօդուածին համաձայն այս անգամ ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ ժողովը պիտի նկատուի օրինաւոր, ունենալով միեւնոյն օրակարգը, 22 Նոյեմբերի ընդհ. ժողովին, որ տեղի չունեցաւ օրինական մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով։

Ժողովին օրակարգն է.— 1. Ընտրութիւն ընդհ. ժողովի դիւանի։

2.— Ընթերցում եւ վաւերացում նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան։

3.— Վարչութեան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն 1950 – 1951 – 1952 տարեշրջաններու։

4.— Հաշուեքննիչ յանձնախումբի տեղեկագրի ընթերցում։

5.— Վարչութեան հաւաքական հրաժարականը, Նոր վարչութեան եւ հաշուեքննիչ մարմնի ընտրութիւն։

ա) Համաձայն Կրօն. Ընկ. ծրագիր կանոնագրի 16րդ յօդուածի տրամադրութեան, ընդհ. ժողովի, քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն անոնք որոնք իրենց տարեվճարները ըրած են մինչեւ 1953։

բ) Վարչական աշխատանքներու դիւրութեան եւ Կրօն. Ընկերակցութեան գործերուն կանոնաւորութեան համար կը յանձնարարենք ջերմապէս բոլոր անդամներուն, որպէսզի եկեղեցւոյ դիւանատան դիմեն եւ իրենց անդամատետրերը ստանան, եւ վճարումները ընեն ամէնէն ուշը մինչեւ կիրակի կէսօր։

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւրընդի Ահարոնեան խումբի կողմէ, այս կիրակի ժամը 16էն 23, Ազգ. Տան մէջ, (Ա. յարկ)։ Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերը, ինչպէս նաեւ փափաքող հայրենակիցները։

Հաճելի ժամանց։ Ճոխ պիւֆէ։

ՊՈԼՍՈՅ Կեդր. վարժարանի Սանուց Միութեան կազմակերպած վիճակախաղէն դեռ կը մնան բազմաթիւ արժէքաւոր առարկաներ որոնք չեն պահանջուած։ Անգամ մը եւս կը հրատարակենք շահած թիւերու ցանկը։ Եթէ մինչեւ տարեվերջ պարգեւները չպահանջուին պիտի մնան Միութեան սեփականութիւնը։ Շահող թիւերը.— 1275 597 229 427 1283 1297 11 1244 1196 406 400 1319 1020 718 551 985 57 1476 908 48 927 1377 1367 852 764 1450 1355 745 1110 395։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Մարկոեան ընտանիքին Տիկին Աննա Մարկոյեանի մահուան առթիւ։ Շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պարսամ Յակոբեանէ երկու հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, նոյնպէս 3000 ֆր. կարօտեալի մը։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մեկնումի պատճառով ծախու է Ալֆորվիլի մէջ, տուն մը (փավիյեօն)։ Ունի երկու մեծ աշխատանոց, չորս սենեակ, խոհանոց, ճաշասենեակ, լուացարան, մառան, կօյուղի, պարտէզ մը 220 քառ. մեթր։ Պարապ է։ Մատչելի գին եւ վճարումի դիւրութիւն։ Շատ շահեկան գործ։ Դիմել՝

Kaloustian, 44, Rue E. Zola, Alfortville
Tél. : ENT. 33 - 87

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքի, Քրիստափոր ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի ժամը 21ին։ Կը խօսի Աթէնքի գործօն ընկերներէն Պարգեւ Նաճարեան։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, Պ. Աղատի ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Զարթօնքի յանձնախումբի ժողովը այս շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժանի վերնայարկը։ Կը խնդրուի հրաւէր ստացող ընկերուհիներէն անպայման ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին, Գոհարի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Կարտանի հայկական սրահին մէջ։ Օրակարգի խիստ կարեւոր հարցեր։ Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։ Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ անդամ Խարբերդցիները անխտիր։

Կ՛ՈՒԶՈՒԻ

Փոքրատու փիքէօզ մը (կօշիկի երես կարող)։

Դիմել՝ Պ. ՎԱՆԼԵԱՆԻ,
7, Rue Godot de Mauroy, Tél.OPE. 01-08
Métro OPERA ou MADELEINE

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պոլսէն Արմենուհի Ապահունի կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Արտաշէս Քիւրքճեան (58 տարեկան, Պոլսեցի) որ 30 տարի առաջ Ֆրանսա եկած է։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ կին մը տնական գործեր կը փնտռէ ամբողջ օրուան համար։ Յանձնարարականներ ունի։

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

×

Երիտասարդ օրիորդ մը, Ֆրանսուհի, կրթուած, թարգմանի կամ վաճառորդի (վանտէօզ) գործ կը փնտռէ։ Գիտէ անգլիերէն եւ սպաներէն։

Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան ամէն օր ժամը 11էն 19։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 փր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 փր. * Հատը 10 փր.

ԿԻՐԱԿԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 6 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7 237
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2648

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

Գործնական, առեւտրական ժողովուրդի համբաւ կը վայելենք, բայց ամէնէն անճարակն ենք, ազգային եւ միջազգային Թուաբանութեան տեսակէտով։

Շատ հարեւանցի գաղափար ունինք ժողովուրդներու համրանքի, աշխարհագրութեան, ընկերային կարգուսարքի մասին։

Ընդհանրապէս դոյ եղած թիւեր եւ տեղեկութիւններ են, որ ամբողջ սերունդ կը փոխանցուին սրտառուչ միամտութեամբ։

Անհասանելի երեսուն տարի է որ բաժնուած ենք մեր հայրենի հողերէն, դառնալով աշխարհացրիւ բազմութիւններ։

Արդ, գաղափար ունի՞նք մեր համրանքի մասին։

Ո՞րքան ենք այստեղ։ Ո՞րքան՝ սահմանամերձ երկիրներու մէջ եւ աւելի հեռուները, Միջերկրականի ափերէն մինչեւ Աւստրալիա։

Եթէ ազգ. հաստատութեան մը հարցնէք, անորոշ կամ հակասական պատասխաններ կը ստանաք, բացի Միջին Արեւելքի շրջանէն, ուր փիճակագրութիւններ կը կազմուին, պարբերաբար։

Մարդահամարը, մեզի համար, միայն թուանշան եւ համրանք չէ, այլեւ պատկերը մեր քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կացութեան։

Տարիներէ ի վեր կը ծփանք օտարութեան, օտարացման ալիքներուն միջեւ։

Անչուշտ անած է մեր թիւր, տարինէրու ընթացքին։

Հայաքաւորներ են բազմանդամ ընտանիքները, թէեւ արդիական քաղքերը ամուլներ կը գործեն նաեւ մեր մէջ։

Ամփոփուելով Ֆրանսայի եւ հարեւան գաղութներու վրայ, կրնա՞նք վաւերական տեղեկութիւններ, թիւեր եւ փաստեր տալ մեր համրանքի մասին։

Ի՞նչ խօսք որ եթէ անած ենք իբրեւ քազմութիւն, շատ բան կորսնցուցած ենք իբրեւ «ազգային դրամագլուխ»։

Կրնա՞նք հաստատել թէ զանցուածը նոյնքան խիտ է եւ հասարակութեան, իբրեւ հայկական արժէք։

Կանոնաւոր մարդահամար մը միայն կրնայ տալ այս հարցումներուն պատասխանը։

Եւ անհրաժեշտ է որ կատարուի այդ ձեռնարկը, սկսելով Փարիզէն։

Արդէն շատ ուշ մնացած ենք։

Դժուարութիւնները այնքան ալ անյաղթելի չեն։ Կամքն է որ կը պակսի։

Տարիներ առաջ Վալանսի հոգեւոր հովիւը մարդահամար մը կազմած էր իր իսկ նախաձեռնութեամբ, ձեր առջեւ պարզելով խօսուն պատկեր մը։

Երբ քահանայ մը կրնայ ճշդել 3-4000-նոց գաղութի մը թիւը եւ ընկերային-տնտեսական կացութիւնը, ինչո՞ւ պիտի անճրկին Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի եւ ուրիշ հայաշատ վայրերու ազգ. իշխանութիւնները։

Մանաւանդ որ, բազմազան կազմակերպութիւններ եւ Միութիւններ ալ կան, — քաղաքական, հայրենակցական, բարեգործական են.։

Ֆրանսայէն դուրս ալ, նոյն պարտականութիւնը կրնան կատարել Պելճիոյ, Անգլիոյ, Զուիցերիոյ, Իտալիոյ, Աւստրիոյ հովիւները եւ ազգ. մարմինները։

Անշուշտ պիտի չգոհանան միայն չոր թուանշաններով, այլեւ պիտի հաւաքեն պիտանի տեղեկութիւններ (զբաղում, ընկերային դիրք եւն.)։

Երբ մարդահամար մը ունենանք ձեռքի տակ, այն ատեն կրնանք աւելի որոշ գաղափար մը կազմել մեր կացութեան եւ պարտականութեանց մասին։

Այն ատեն կը պարզուի նաեւ հետեւեալ հարցը,— «Կը քալե՞նք» թէ կը հալինք...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ ՊԵՐՄՈՒՏԱՅԻ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, ուրբաթ օր բացուեցաւ Պերմուտայի խորհրդաժողովը, որուն բարեյաջող ելքին կը սպասէ խաղաղասէր աշխարհը։

Առաջին լուրերուն համաձայն, գլխաւոր խորհրդակցութիւնները տեղի կ՚ունենան գաղտնի։ Մ. Նահանգներու նախագահին եւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն հանդիպումէն առաջ, երեք պետութեանց արտաքին նախարարները ժողով մը գումարեցին, դասաւորելու համար օրակարգը։ Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ առաջին խնդիրն էր Թրիեսթէի վէճը, իբրեւ առկախողական հարց։ Երեք նախարարները փորձեցին համաձայնութեան ձեւ մը գտնել, Իտալիան եւ Եուկոսլաւիան մօտեցնելու եւ Հինգերու ժողովին գումարումը փութացնելու համար։ Թղթակցութեան ատեն Պ. Պիտօ ըսաւ թէ Իտալիոյ վարչապետը խնդրած է միջնորդել եւ կարգադրել Թրիեսթէի հարցը, իբրեւ առկախողական խնդիր։ Իտալիա կը մերժէ մասնակցիլ Հինգերու ժողովին, եթէ Թրիեսթէի անգլեւամերիկեան շրջանէն վարչութիւնը իրեն չյանձնուի գէթ ժամանակաւոր։ Եուկոսլաւիա կը մերժէ այս պայմանը, չընդունելով որ եւ է կարգադրութիւն հոկտ. 8ի որոշման վրայ։

Պերմուտայէն հասած լուրերու համաձայն, ոչ միայն փուշ-թելերով պաշտպանուած է ժողովատեղին, այլեւ բացարձակ լռութիւն կը տիրէ խորհրդակցութեանց մասին, ջլատրդաւութեան մասնելով թղթակիցները։ Ժողովատեղին, «Միտ Օշըն Քլըպ», շրջապատուած է շարք շարք պահակներով եւ կը նմանի արգիլուած քաղաքի մը ուրկէ լրագրողներ փշրանքներ կը հասնին երբեմն։

Երեք Մեծերուն առաջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր ժամը 21ին, եւ կը շօշափէր Թրիեսթէի խնդիրը, ինչպէս ըսինք։ Ցեռայ տեղի ունեցաւ առաջին խորհրդակցութիւնը կլոր սեղանի մը շուրջ։ Այս ժողովէն վերջ հիւրերը ճաշի հրաւիրուեցան Պերմուտայի կառավարիչին կողմէ։ Կ՚ըսուի թէ Թրիեսթէի խնդիրը քննուած ատեն, Պ. Իտըն խնդրած է Պ. Պիտօյէն որ Ֆրանսական կառավարութիւնը շարունակէ իր հաշտարար ջանքերը, դիւրացնելու համար Հինգերու ժողովին գումարումը։ Գալով Զօրսերու խորհրդաժողովին (Մ. Միութեան հետ), Երեք Մեծերը պիտի պատասխանեն Մոսկուայի առաջարկին, որոշելով ժողովատեղին եւ թուականը։ Ֆրանսայի համար դժուար է ժողովին մասնակցիլ Հանրապետութեան նախագահին ընտրութենէն եւ նոր կառավարութեան կազմութենէն առաջ։ Իսկ Անգլիացիները կ՚ուզեն ժողովը գումարել անյապաղ։ Ամերիկացիներն ալ սկզբունքով յանձնառու են մասնակցիլ ժողովին։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ ուշադրութիւն գրաւած է Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին մէկ հեռագիրը, որ կ՚ըսէ թէ Ռուսերը տրամադիր են կարգ մը զիջումներ կատարելու, հետեւաբար աւելի կարեւոր է նախապէս որոշել Զօրսերու ժողովին վայրը քան թէ բացման թուականը։

Առաջին խորհրդակցութեանց առթիւ, Պ. Պ. Պիտօ եւ Իտըն քննած են նաեւ եւրոպական բանակի եւ Անգլիոյ մասնակցութեան խնդիրը։ Այս առթիւ անգամ մը եւս հաստատուած է թէ երկու խնդիրները շատ աւելի մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնեն։

(Շար. ը կարդալ Դ. էջ)

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

Տեղական թերթերը հակասական լուրեր կը հրատարակեն Հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան մասին։

Պ. Վէնսան Օրիոլ Եչ. գիշեր վերջին անգամ ըլլալով ներկայ եղաւ երեկոյթի մը, Մուլէն Ռուժի մէջ եւ այժմ կը ձաւած է պաշտօնական ընդունելութիւնները եւ այցելութիւնները, նկատի առնելով ընտրութեանց մօտաւորութիւնը։

Ինչպէս յայտնի է, ընտրութիւնը պիտի կատարուի Դեկտ. 17ին եւ մէկ ամիս վերջ նոր նախագահը պիտի բազմի Էլիզէի պալատին մէջ։ Պ. Օրիոլ քանիցս յայտարարեց թէ թեկնածու չէ։ Այս առթիւ կարգ մը թերթեր դիտել կուտան թէ թեկնածուները այնքան բազմաթիւ են եւ վերջնական ընտրութիւնը այնքան դժուար կ՚երեւայ որ, շատեր նախընտրելի կը գտնեն Օրիոլի վերընտրութիւնը։ Նախագահին բարեկամները միշտ կը փորձեն համոզել զինքը։ Զրոյցի մը համաձայն, իբրեւ թէ համոզուած է։ Պ. Օրիոլ առջի օր գարձեալ հերքեց այս լուրը, պնդելով թէ «կ՚ուզէ քաշուիլ եւ գրականութեամբ զբաղիլ»։

Ուրիշ հաւանական ընտրելի մը, Էռիօ, նոյնպէս մերժեց թեկնածու ներկայանալ։ Միեւնոյն ատեն կ՚ուզէ հրաժարիլ նաեւ Ազգ. Ժողովի նախագահութենէն, նկատի առնելով իր առողջական վիճակը։

Գ. Հանրապետութեան նախագահներէն շատերը նախագահ էին երեսփ. ժողովին կամ ծերակոյտին, երբ ընտրուեցան։ Այս աւանդութիւնը պահուեցաւ երբ Պ. Վէնսան Օրիոլ 1947ին կ՚ընտրուէր իբրեւ առաջին նախագահը Չորրորդ Հանրապետութեան։

Այս աւանդութեան պատճառը այն է որ երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին նախագահները փորձառու կը համարուին ոչ միայն լաւ ճանչնալով քաղաքական կուսակցութիւնները, այլեւ եւ որոշ յարմարութիւն կ՚ունենան իրաւարար հանդիսանալու անոնց միջեւ, յատկութիւն մը որ էական է Հանրապետութեան նախագահի մը համար։ Պ. Վէնսան Օրիոլի եօթնամեայ պաշտօնավարութիւնը հաստատեց թէ որքան դժուար է նախագահի պաշտօնը, երբ իւրաքանչիւր կառավարութիւն ըստ իսկութեան է հիմնուիլ քանի մը կուսակցութեանց վրայ։ Այս անգամ աւելի դժուար պիտի ըլլայ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը, երբ նախագահական ընտրութիւնը կատարուի։ Բոլոր հոսանքներն ալ կ՚ընդունին թէ նոր նախագահը կարենայ եղածին չափ անկողմնակալ պէտք է ըլլայ կուսակցութեանց միջեւ, ինչպէս եւ երկար փորձառութիւն ունենայ քաղաքական կեանքի մէջ։ Արդ, ներկայիս բոլոր քաղաքական հոսանքները իրենց յատուկ թեկնածուներն ունին, մանք երեքչորս հոգի, այնպէս որ ընտրելիներու թիւը տասը կ՚անցնի։

Այս շաբթու աստիճանաբար պիտի մաղուին թեկնածուները, խորհրդակցութիւններ կատարելով։ Բայց այդ պարագային ալ թեկնածուներու թիւը աւելի պիտի ըլլայ քան 1947ին երբ միայն մէկ ընտրելի կար (Օրիոլ)։ Չորս թեկնածուներ կային 1939ին, իսկ երեք՝ 1932ին։

ԻՏԱԼԻՈՅ տնտեսական տագնապը հետզհետէ կը ծանրանայ, սաստկացնելով ընկերային խլրտումները։ Ապրուստի գիներն ալ կը բարձրանան։ Երկաթուղիներու տոմսակները պիտի աւելնան, 25 առ հարիւր ճամբորդներու, տասը առ հարիւր ապրանքներու համար։ Նոր գործադուլներ կը պատրաստուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ?

Տեղական թերթ մը երէկ նկարագրած էր Արամ Խաչատրեանի մէկ ելոյթը։

Իր պատմութեան համաձայն, աշխարհահռչակ երաժշտագէտը յօդուած մը հրատարակեր է Մոսկուայի «*Սովետական Երաժշտութիւն*» հանդէսին մէջ, բողոքելով զանազան կաշկանդումներու եւ կանխակալ կարծիքներու դէմ։

Կը փութամ թարգմանել կարգ մը հատուածներ, սպասելով ամբողջական բնագրին։

Միջանկեալ ըսեմ թէ Ա. Խաչատրեան ամիսներ առաջ ալ գրութիւն մը ունէր երաժշտութեան մասին, բայց այս վերջինը բոլորովին տարբեր բան է։

Մեծատաղանդ երաժշտագէտը պարզապէս ազատութիւն կը պահանջէ ստեղծագործութեանց համար։

— *Երաժշտութեան խնդիրները պէտք է քննուին լայնամտութեամբ։ Ա՛լ կը բաւեն արհեստական սահմանափակումները, բիւրոկրատական օրէնսդրութիւնները, եւ բծախնդիր նրբամտութիւնները (մազը չորսի ճեղքել)*։

Յօդուածին խորագիրն է «Ստեղծագործ յանդգնութիւն եւ ներշնչում»։

Ամբողջութիւնը կը կազմէ ըմբոստացում ժդանովի դէմ, որ ինչպէս գրականութեան եւ գեղարուեստի, երաժշտութեան մասին ալ դրակոնեան կանոններ պարտադրած էր 1946ին, ընդ հովանեաւ Ստալինի։

Արամ Խաչատրեան ուժգնօրէն կը բողոքէ անոր նախատած դրութեան դէմ, որուն համաձայն «վերակացուներ կը ստիպէին խորհրդային երաժշտագէտները պաշտօնատարներու յանձնել իրենց ստեղծագործութիւնները, որպէսզի ճշդեն «երաժշտական գիծը»։

— « *Վերջ տուէք այդ ճղճիմ վերահըսկողութեան։ Թող ժամանակը եւ հանրութիւնը միայն ըլլան դատաւոր մեր գործերուն* »։

Ուրիշ ենտեր ալ կ՚արձակէ Խաչատրեան, որուն անունը դժբախտաբար չերեւար Փարիզ եկած խորհրդային արուեստագէտներու ցանկին մէջ։

Կը թուի թէ նոր ազդանշան մը տրուած է։ Մանաւանդ որ, քննադատութիւնները եւ ինքնաքննադատութիւնները իրար կը հրմշտկեն, Ստալինի մահէն ի վեր։

Վերագնահատո՞ւմ, նոր ուղի՞, թէ տակտիկա։

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԻՒՂԻ կարեւոր աղբիւր մը գտնուած է Աւստրալիոյ արեւմտեան շրջանին մէջ։ Առաջին առթիւ ժամական չորս թոն քարիւղ կը հոսէր։ Հորերուն խորութիւնն է 1100 մեթր։ Լուրը մեծ իրարանցում պատճառեց երկրին մէջ։

ԱՆԳԼԵՒԻՐԱՆԵԱՆ յարաբերութեանց վերահաստատումը պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ երէկ երկու մայրաքաղաքներուն մէջ։ Քարիւղի մասին բանակցութիւնները պիտի սկսին շուտով։

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ առջի օրուան նիստին մէջ, գերման ամբաստանեալը, Վիլհելմ Քորփֆ, որ կը մեղադրուի թէ հինգ վանականներ սպաննած է, ծանր նախատինքներ ուղղեց վկաներուն եւ մասնաւորապէս քահանայի մը դէմ։ «Շւայն» (խոզ) կը մռմռար։ Նախագահը հարցուց թէ պիտի կրկնէ՞ այդ նախատինքը։ « Մաքս անցաւ», պատասխանեց ամբաստանեալը եւ յետոյ տեղէն ցատկելով աւելի ծանր բառ մը գործածեց, «լումփ» (աղտոտ)։ Թարգմանը չուզեց ֆրանսերէնի վերածել այս բառը։

ԴԵԿՏ. 4ԻՆ օդը զգալապէս տաք էր Փարիզի մէջ, 16 աստիճան, ինչ որ տեսնուած չէ 1870էն ի վեր։

ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐԸ...

(ՅԱԿՈԲ, ՄԱՐԳԱՐ, ԳԱՐԵԳԻՆ...)

●

1953 Յունիս 18ին, Թեհրանի մէջ, սրտի կաթուածէ, յանկարծամահ կ'ըլլայ հայ մտաւորականութեան ծանօթ դէմքերէն Յակոբ Տէր-Յակոբեան (Յ. Իրազեկ):

1953 Յուլիս 19ին, Պաղտատի մէջ, դարձեալ սրտի կաթուածէ, յանկարծամահ կ'ըլլայ Իրաքի հայ գաղութի ազգային կեանքի անփոխարինելի վարիչներէն Մարգար Սասոյեան:

1953 Նոյեմբեր 14ին, Լովալիեռի մէջ (Ֆրանսա), նորէն սրտի կաթուածէ, յանկարծամահ կ'ըլլայ երբեմնի «Գարեգին վարժապետը» հայկական բանակի սպաներէն եւ 1921ի Փետրուարեան Համաժողովրդական Ապստամբութեան վարիչներէն Սարգիսբէգեան:

Յակոբը, պոլսեցի, Կովկասէն, բոլորած էր իր կեանքի 72 տարիները, օժտուած էր փիլիքական բացառիկ առողջութեամբ. հպարտանքով միշտ կը յիշեցնէր, թէ իր բովանդակ կեանքի տեւողութեան որեւէ հիւանդութեամբ, մինչեւ իսկ ամէնէն թեթեւ, երբեք տառապած չէ:

Մարգարը, Վասպուրականցի, շուրջ 60 տարեկան, դարձեալ առողջ էր, գրեթէ միշտ ոտքի:

Գարեգինը, Երեւանի շրջանէն, 60ի մօտ տարիքի մէջ, նորէն առողջ էր, գրեթէ միշտ գործի եւ աշխատանքի մէջ:

Սակայն երեքն ալ հանրային կեանքի անձնուէր մշակներ էին, երեքն ալ անցած էին արիւնոտ ճամբաներէ՝ տասնամեակներու հարուստ ու փոթորկալից անցեալ մը ձգելով իրենց ետին:

Սիրտը — ամէնէն չարքաշ պահակն է մեր կեանքի. մեզ սպասարկող օրգաններու մէջ գրեթէ միակն է, որ հանգիստ չի ճանչնար, օրուան մէջ ոչ իսկ մէկ վայրկեան, եւ այդպէս տարիներ ու տասնամեակներ անընդհատ, մինչեւ մեր մահը:

Մեր օրգաններու մէջ ոչ միայն ամէնէն չարքաշն է, այլ եւ ամէնէն անձնուէրը, պայմանով, որ մենք նուազագոյն գուրգուրանքը ունենանք իր հանդէպ:

Իսկ երբ խնամքի այս նուազագոյնը չկայ. երբ մենք, իր լուռ ու հաւատարիմ ծառայութիւնը տեսնելով, մեր բովանդակ կեանքը կը բոլորենք ուժաքամող աշխատանքի, յարատեւ մտահոգութեանց ու յուզումներու մէջ, այն ատեն մեր այդ վստահելի պահակը, յոգնած եւ ուժասպառ, մէկէն կը դադրի գործելէ եւ մէկէն կը կտրէ մեր կեանքի թելը:

Մեր յիշողութեան կուգայ կտոր մը բայեաթիէ մը, զոր Ղարաբաղի բարբառով կ'երգէր իր ժողովուրդի բազմաշնորհ զաւակը՝ Բժ. Լեւոն Աթաբէկեան՝ զոհ գացած, իբրեւ հաշտութեան բանագնաց, թաթար գաւառի ընդակի մը, Բաքու, 1918ին.

Լափու տըւող կէտի ճիւրան
Քար չկայ վեր չմաշի,
Սերտը քար չի, բրտըռուէան
Ըսօր – էէիւց կը մաշի:
Դարդոտ ախպէր,
Լաց մի' ինիլ:

Եւ իրաւացի էր Լեւոնը. երբ յորձանքոտ գետերու ջուրերէն քարերն իսկ կը մաշին, ինչո՞ւ յարատեւ հոգերէ ու ցաւերէ պիտի չմաշի մարդկային սիրտը, որ քար չէ երբեք:

Ոչ, ան ալ կը մաշի, ան ալ կ'ուժաքամուի ու կը դադրի բաբախելէ, երբ տառապանքը վերջ չունի եւ արցունքը յարատեւաբար կը հոսի:

Հանրային այս «արցունք»ն է ահա, որ անընդհատօրէն հոսեցաւ մեր նուիրեալներէն Յակոբի, Մարգարի եւ Գարեգինի սիրտէն...

Եւ հոսեցաւ տարիներ ու տասնամեակներ շարունակ...

Վաղ տարիքէն իրենց հանրային մկրտութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարական աւազանին մէջ ստանալով՝ անոնք իրենց հոգիի բովանդակ ջերմութեամբ նուիրուեցան Հայկական Արիւնոտ Ազատագրական Շարժման եւ դարձան այդ Շարժման անդաւաճան սպասարորները մինչեւ իրենց կեանքի վերջին շունչը:

Սիրտով ընդունեցին վեհութիւնը յաւիտենական Հայաստանի, սիրտով կապուեցան իրենց աննման ժողովուրդին, սիրտով թափանցեցին արդարութեանը Հայ Դատին, սիրտով ապրեցան արիւնոտ դրուագները — տարիներով ու տասնամեակներով — իրենց հայրենիքին ու ժողովուրդին վիճակուած ալեծուփ պատմութեան:

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ, որ ի վերջոյ յոգնեցաւ անձնուէր պահակը նաեւ իրենց կեանքի, յոգնեցաւ ու դադրեցաւ գործելէ այն սիրտը, որ կը տրոփէր իրենց մէջ՝ տեւաբար յուզումներ ու տառապանքներ ապրելով...

Ոչ, պատահականութիւն չէ երբեք, որ մեր երեք նուիրեալներն ալ նոյն ձեւով ասմիջա բաժնուեցան մեզմէ — սիրտի պայթիւնէ..

Կէտի մը մէջ անոնք երեքն ալ նման էին իրարու — հարազատներն էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Այս մեծ ընտանիքի զաւակներն էին ոչ թէ անդամատետրերով, այլ իրենց ծընունդով:

Հոգիով ու մարմնով, իրենց բովանդակ էութեամբ անոնք շաղախուած էին Դաշնակցութեան անհամար նահատակներու, անոր հազարաւոր ողջ անդամներու փառաւոր անցեալին, տենդոտ պայքարին ու վառ երազներուն:

Ոչ միայն Դաշնակցութեան մէջ կ'ապրէին, այլ եւ Դաշնակցութեամբ կ'ապրէին, որովհետեւ միայն այդ ձեւով կը հաւատային ծառայած ըլլալ իրենց երկու մեծ նուիրականութեանց՝ Հայաստանին եւ Հայ ժողովուրդին:

Ընդամէնը վեց ամսուան մէջ երեք ղեկավար դէմքեր եւս գերեզմանեցինք այն սերունդէն, որմէ հայրենի հողի բուրմունքը կուգար...

Ականթարթի մը մէջ մեզմէ կը բաժնուէին մարդիկ, որոնք կոչուած էին տակաւին երկար տարիներ մեր հանրային կեանքը վարելու...

Եւ արցունքը դեռ չցամքած մեր աչքերուն մէջ, դէթ չափով մը դեռ չմեղմացած այն կսկիծը, որ մեզ բերին մեր զոյգ հարազատներու՝ Յակոբի եւ Մարգարի թարմ գերեզմանները, ահա կ'երթայ անոնց միանալու յաւէտ սիրելի, յաւէտ անմոռանալի մեր Գարեգինը...

Իր մահով Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքը կը կորսնցնէ անձնուէր զաւակ մը, ճշմարիտ հարազատ մը, որուն կորուստը խոր ցաւով պիտի արձագանգէ իր անթիւ ծանօթներու, բարեկամներու եւ ընկերներու հոգիներուն մէջ:

Իր քաղցր անունը մշտապէս կապուած պիտի մնայ մասնաւորաբար Փետրուարեան Ապստամբութեան, որ համաժողովրդական անօրինակ պոռթկում մը եղաւ բոլշեւիկեան արիւնոտ բռնապետութեան դէմ համայն Ռուսիոյ մէջ:

Ու վաղը, երբ այդ բռնապետութիւնը վերջնապէս փլի եւ Ազատութեան արշալոյսը կրկին ծագի մեր հողերու վրայ, գիտենք, որ հազարաւոր բերաններ հայրենի աշխարհի մէջ կարօտով ու օրհնութեամբ պիտի յիշեն նաեւ Գարեգինի անունը:

Նուրբ հոգի ունէր, կը սիրէր բանաստեղծութիւնը, երգը, նուագը, բեմը, նկարը, քանդակը...

Ղարաբաղի բարբառը թէեւ խորթ իրեն, սակայն սիրով, իր տխուր ժամերուն, կը կրկնէր տարաբախտ Լեւոնի բայաթիէն կտոր մը.

Շէնին կլխին հընգըստարան,
Քու հար ընդեղ թաղած ա,
Ըսօր – էէիւց ֆըզ մըհար էլ
Կ'ասին՝ «ընդեղ թաղած ա»:
Վերջը էս ա,
Լաց մի' ինիլ:

Թաղուեցաւ, սակայն, ոչ թէ հայրենի գիւղին, անոր գերեզմանատանը մէջ, իր հօրը կողքին, այլ թաղուեցաւ հայրենի հողերէ հեռու, օտար երկինքի տակ եւ օտարութեան ցուրտ հողին մէջ...

Ինչպէս չլալ, ինչպէս խորօրէն արցունք չթափել այս որբ գերեզմաններուն վրայ:

Ա՛յնքան թանկ, ա՛յնքան քաղցր ու սիրելի...

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ, Ֆ. Փիքապիա, մեռաւ Փարիզի մէջ: Զաւակն էր Քուպայի մէկ դեսպանին եւ սպանիական ընտանիքէ մը սերած: Հիմնադիրը կը համարուի արդիական նկարչութեան: Իր պատկերները կը գտնուին աշխարհի դըլխաւոր թանգարաններուն մէջ: Մահը տեղի ունեցաւ Բչ. օր, ճիշդ այն տան մէջ ուր ծնած էր 1879 Յունուար 22ին: Ծնողութեան մէջ ապրելով, Փիքապիա նկարել սկսած էր տասը տարեկանին, իսկ համբաւի տիրացաւ երբ քսան տարեկան էր: Միւս կողմէ բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ կը գրէր: Կը նախընտրէր Միջերկրականի ափերը ապրիլ:

ՎԱՐՊԵՏԸ ԻՐ ՃՊՈՏՈՎ

●

Նստած ենք երեքով.—Տուրեան, բարեկամ մը, ես: Տուրեան ըստ սովորութեան եւ արուեստագէտներու վայել ներհակ խանդավառութեամբ կը խօսի միայն համանուագներու, երաժշտութեան, իր նըւագահանդէսներուն մասին: Պիտի ըսէի նոյնիսկ տաղտկալի կրկնութիւններ՝ եթէ չունենայինք որոշ ներողամտութիւն մը իր մտասեւեռումներուն հանդէպ: Մանաւանդ երբ այնքան կենդանի, գունագեղ կը դառնան անոնք. յանկարծակի լռութեան կը յաջորդեն բերնի անբացատրելի կծկումներ, ձեռքերու ջղային, երբեմն անհեթեթ շարժումներ, կամ չսպասուած պահու մը՝ մոլտոց մը քթին տակ: Եւ անշուշտ, փոքր աչքերուն փայլը մերթ ընդ մերթ, որ կարծէք կը փութայ իր կէսը կերուած բառերուն օգնութեան, դարձնելու համար զանոնք աւելի համոզիչ: Եւ անտարակոյս աւելի համոզիչ են այդ աչքերը, որոնք կը յայտնաբերեն գրեթէ մանկական անկեղծութիւն մը:

Յաջորդ օրը, ահա իր աշխատանոցը:

Օդին մէջ կը ծփան Պռահմսի 4րդ համանուագին բեկորները, անդամահատուած, կտոր – կտոր, որոնք առաջին առթիւ կրնան անախորժ խառնիճաղանճի մը տպաւորութիւնը ձգել, բայց քիչ ետք կարծէք կը վարժուիք, եւ այդ բոլորէն դուրս կուգայ արտակարգ ներդաշնակութեան մը հմայքը:

Տուրեան, առանց բաճկոնի, թեւերը սօթթած, կը վազէ մէկ խմբակէն միւսը, զանոնք մի առ մի մարզելու:

Մասնիկներու յղկումն է այս: Քիչ վերջը արդէն կը սկսի բուն կառուցման գործը, — Միացնել, համադրել առաջին եւ երկրորդ ջութակները, թաւ ջութակները, սրինգները, փողերը, եւ մէջտեղ բերել ամբողջութիւն մը որ կրէ Տուրեանի ճպոտին երանգաւորումն ու կնիքը:

Ու հոն է ան, ցածլիկ սնտուկի մը վըրայ,— որ շատ բան չաւելցներ իր հասակին,— իբրեւ մարմնացում զարմանալի հակասութեան մը: Մարդ կը տարուի մտածելու թէ ինչպէս այդ փոքր, գրեթէ պատանիի մը մարմնին մէջ կրնայ կուտակուած ըլլալ այնքան կեդրոնաձիգ ուժ, որ խումբին հսկայ զանգուածը հըպատակի անոր: Գաղտնիքին բանալին ճպոտն է, այդ ջղային ճպոտը, նաեւ ձեռքերը, որոնք կը հասցնեն, կը պարտադրեն հրահանգը նուագախումբին այս կամ այն կողմը:

Ու յանկարծ կը կեցնէ խումբը: Ինչ որ քիչ մը զարմանալի է ինծի համար, որովհետեւ ծանօթ եմ Պռահմսի այդ կտորին, եւ ինծի կը թուի թէ խումբը սխալ չէր նուագեր: Այո, սխալ չէր նուագած, բայց ըստ Տուրեանի պէտք էր սրինգը տիրապետէր այդ մասին մէջ: Եւ իսկապէս երբ կը վերսկսին, բացայայտ կը դառնայ Տուրեանի երանգաւորումը:

Կ'անդրադառնամ նաեւ, որ կը վարէ առանց ձայնատետրի: Նորութիւն: Գիտէի որ նուագահանդէսներուն այդպէս պատրաստուած կը ներկայանար Տուրեանը, բայց չէի կարծեր թէ փորձերն ալ կը վարէր առանց տետրակին նայելու: Քիչ վերջ, դադարի մը պահուն, կը բացատրէ.

— Նախ քան նուագախումբին առջեւ կանգնիլս, շաբաթներով կ'ուսումնասիրեմ նուագուելիք կտորը, կը վերլուծեմ իմ ըմբռնումներովս (ցոյց կուտայ ձայնատետրը, ուր կան մատիտով նշանակուած բազմաթիւ յիշատակութիւններ, անշուշտ մեզի համար անհասկնալի): Պռահմսի այս կտորը առաջին անգամն է որ պիտի վարեմ, բայց դարձեալ, կ'ուզեմ փորձերու ընթացքին անգամ գոց վարել:

— Գոց վարել, յատկութիւն մըն է, որ ենթադրել կուտայ երաժշտական կուռ յիշողութիւն, նաեւ ինքնավստահութիւն մը որ անհրաժեշտ է տիրելու նուագախումբին: Բայց դրական ուրիշ ի՞նչ առաւելութիւններ ունի:

— Նախ, ուշադրութիւնս առանց թուլնալու, կը կեդրոնանայ միայն խումբին վրայ: Ես ալ անձնապէս կը դառնամ աւելի ինքնամփոփ, ինչ որ թոյլ կուտայ աւելի ուժգնութեամբ վերապրիլ եւ վերապրեցնել ոեւէ համանուագ: Եւ յետոյ այդպէսով, խումբն ալ կը դառնայ ուշադիր, եւ ուրեմն աւելի ճկուն, աւելի հնազանդ: Երեւակայեցէք որ պահ մը մենակատարը գլուխը վեր վերցնէ տետրակէն, եւ ուզէ ստանալ չափ մը, հրահանգ մը ղեկավարէն, ու գտնէ զայն գլուխը կախ իր տետրակին վրայ: Այն ատեն պիտի նուագէ ըստ կամս: Կը կրկնէ փորձը քանի մը անգամ, եւ ալ յուսահատ կը հրաժարի որեւէ չափ ուզելէ, գլուխը վեր անգամ չի բարձրացներ գոնէ ձեռքերուն նայելու: Այսպէս, խումբն է որ կը խուսափի ղեկավարին ճպոտէն: Ես վերադառնամ փորձիս, երկրորդ դադարին կը շարունակենք: Համոզուեցա՞ր հիմա բարեկամ:

— Տակաւին...

Չի լսեր ընկերոջս պատասխանը: Բարեբախտաբար, այլապէս կրնար ձեռքի ճպոտը բանի մը վրայ կոտրել, նոյնիսկ մեր գլխուն վրայ:

Կրկին դադար:

Կը մօտենայ մեզի, արագ քայլերով, յաղթական ժպիտ մը դէմքին, որ կը վերածուի շուտով անբացատրելի խնդուքի մը:

Յաջող նուագուած է Վեպէրի կտորը: Գոհ է եւ խանդավառ: Սակայն չուզեր գինաթափ ըլլալ մեր բարեկամին չարաճճի հեգնանքը:

— Այսինքն ի՞նչ ըրիր: Խումբը նուագեց, դուն ալ հետեւեցար: Կրնա՞ս փաստել թէ խումբը քեզի հետեւեցաւ:

Տուրեանի դէմքը կ'երկննայ: Բայց ժամանակ չի տար որ ընդմիջեմ: Գիտս մը ընողի կայծը կը պլպլայ յօնքերուն տակը, կը նետէ արագ «հիմա կը տեսնէք» մը մեր հասցէին, կը դիմէ դէպի սրահին կեդրոնը եւ կը մօտենայ ամպիոնին: Ճպոտի քանի մը հրամայական հարուածներ՝ սեղանին վրայ:

Երաժիշտները կը գրաւեն իրենց տեղերը, քիչ մը անակնկալի եկած թէ ինչու կարճ տեւած է դադարը:

Տուրեան կը բացատրէ: Կ'ուզէ որ նըւագեն տասներորդ էջը, առանց նկատի

Ո՞Վ Է ԳՐԱԳԷՏԸ

★

(Դ. եւ վերջին մաս)

Կշտացուցէք անոնց փորը, որքան կընաք,— ապերախտօրէն կը ճանկեն ձեր ձեռքը, երբ նեղանայ իրենց սիրտը:

Ասոնց ամբողջ գործը.— Բռնել է մուկ մը, միայն մուկ մը:

2.— Գամփռ գրագէտները. — Անոնք գգուանք ու գուրգուրանք չեն փնտռեր երբեք: Չեն թոյլ տար նաեւ որ շոյէք գիրենք: Մի՞ս կը նետէք իրենց՝ որ ուտեն, — վրան անգամ չեն նայիր: Կը կանչէք կամ կը նեղանաք, իրենց ետին անգամ չեն դառնար,— կը քալեն հանդարտ, վեհափառ եւ հպարտ՝ միշտ պոչը վեր ոլորած, միշտ գլուխը բարձր բռնած: Անոթի՝ կը հսկեն հօտին վրայ, որուն պաշտպանութիւնը յանձնուած է իրենց:

Մեծ գրագէտը այն է որ գամփռի նըման, առանց ականջ դնելու փողոցի շուներուն հաչոցին, առանց կարեւորութիւն տալու գայլերու ոռնոցին, առանց նայելու այս կամ այն պատուհանէն նետուած միսի կտորին, անխռով կը հետեւի իր հօտին:

Գամփռ – գրագէտը, ուրեմն, այն մեծ գրագէտն է, որ փոխանակ փորը կշտացնելու մասին մտածելու, կը մտածէ հայ մշակոյթը պահպանելու մասին: Հօտը որուն վրայ կը հսկէ՝ հայկական մշակութային արժէքներն են:

Վստահ եմ թէ դուք կը սիրէք գամփռը: Վստահ եմ թէ դուք յարգանք միայն ունիք այն հաւատարիմ եւ հպարտ շունին հանդէպ, որ կը կոչուի գամփռ:

Եւ ես, այս երեկոյ, այս սեղանին առջեւ, այն հաւատքն ունիմ թէ կ'ուզէք գնահատել մէկը, որ ուրիշ փառասիրութիւն չունի, բայց միայն գամփռ մը ըլլալ եւ պաշտպանել հայ մշակոյթը ամէն վտանգի դէմ: Ուստի, կ'ուզեմ որ հաւատաք թէ յանձն առի գալ նստիլ ձեր դիմաց, սեղանակից ըլլալ ձեզի, գիտնալով որ պիտի սրսփամ ձեր գովեստներուն ու գովասանքին տեղատարափին տակ ամօթահար, — տաժանելի բան է գովեստ միայն լսելը,— այն համոզումով թէ ձեր համակրական այս ցոյցը, որու համար շնորհակալութիւն կը յայտնեմ բոլորիդ, մասնաւորաբար կազմակերպիչներուն, կ'ուղղուի ոչ թէ ինծի, այլ հայ մշակոյթին արժէքին եւ փառաբանութեան:

Շ. Ն.

ունենալու իր կամ այդ խումբի ուրիշ մէկ ղեկավարին ցուցմունքները, նուազեն այնպէս՝ ինչպէս որ կը թելադրեն տպագրուած ձայնանիշերը :

Արդիւնքը խիստ աչհեցուցիչ է: Մարդ որքան ալ համոզուած ըլլայ թէ ղեկավար մը «կեանք» կը դնէ համանուագի մը մէջ, անշուշտ իր կեանքը, չի կրնար երեւակայել որ անոր բացակայութիւնը այդքան զգալի բան մըն է: Ձայնատետրին մէջ ամփոփուած ձայնանիշերը, քարացած, մեռելային կերպարանք մը ունին: Չի բաւեր որ գործիքները, միասնաբար, յարաբերական չունչ մը տան անոնց: Անշուշտ եղանակը վեր ի վերոյ նոյնն է : Բայց հիմնական բան մը կը պակսի անոր .— կենդանի համադրութիւնը: Կը տիրապետեն բարձր ձայները, ուժեղ գործիքները: Եւ այդ ընդհանուր անիշխանութեան մէջ, ուր զօրաւորին իրաւունքն է միայն որ կը տիրապետէ, կարելի է նշմարել հազիւ նախնական եւ ցիրուցան ապրումներ, որովհետեւ չզլրացուած ձայներու կոյտին տակ խեղդուած, կորսուած են համանուագին առանցքը կազմող հիմնական չափերն ու «մօթիֆ»ները : Եւ այստեղ վարիչին ճրպոտը կը ներկայանայ այդ անիշխանութեան մէջ օրէնսդիր հանդամանքներով : Դեռ աւելին՝ ձայներու կոյտը կը վերածէ դասաւորուած ամբողջութեան եւ կ'առաջնորդէ դէպի ապրում, դէպի կենդանի համադրութիւն :

Տուրեան իր «փաստարկութիւնը» կ'ուզէ տանիլ մինչեւ ծայրը: Նոյն էջը նուագել կու տայ ըստ իր ցուցմունքներուն, իր ճպոտին հրահանգներով: Անուրանալի է տարբերութիւնը.— Կուտայ հոն իր ապրումը, իր դրոշմը: Եւ այստեղ ոչ մէկ դնահատութեան փորձ, այլ միայն հաստատում մը, որովհետեւ ոեւէ ղեկավար արժանի այդ անուան, պիտի դնէ անվրէպ իր կնիքը, մեկնարկած կտորին վրայ : Նաեւ ոչ մէկ բաղդատութեան փորձ ուրիշ ղեկավարներու հետ: Բայց «հաւնեցա՞յ» մը որքան ալ անձնական կարծիք մը ըլլայ, պէտք է ըսեմ անկեղծութեան համար: Եւ այս՝ անկախաբար անոր Հայ ըլլալու իրողութենէն:

Երբ կը վերջանայ, կը դառնայ մեզի Տուրեան «հաւնեցա՞ք»ի մը յաղթական հարցականով: Կը ժպտինք, հաստատական՝ եւ զինք աւելի չզբաղեցնելու համար կը դիմենք դէպի դուռը: Թէեւ ոչ բոլորովին իր կարծածը, բայց անտարակոյս տեսած էինք շատ բան :

Դրան մօտ, պատին կռթնած, շատ խոնարհուած դէմքերով, յիսունի չուրջ ուրիշ ունկնդիր մը, հաւանաբար օտար : Թերեւս քաջալերուած մեր անհասցէ ժպիտէն, կ'ըսէ .

— Il a fait du chemin le petit maestro depuis cinq ans, n'est-ce pas?

Գլխու շարժում մը՝ եւ դուրս կ'ելլենք: Այո, ճամբայ կտրած է «պզտիկ ղեկավարը»: Առաջին տարիներուն, դժուարութիւններ յաղթահարելով տարեկան կը վարէր հազիւ մէկ նուագահանդէս : Անցեալ տարի, արդէն երկուքի բարձրացած էր թիւը: Իսկ այս տարի ունի չորս նուագահանդէս որոնց երկուքին հրաւիրուած է: Եւ այս արդէն յաջողութեան տարուէ տարի զարգացում մը կը մատնանչէ : Խոստում մըն էր Տուրեան, ու այսօր վճռական, տաղանդալից գաստատում մը՝ չըսելու համար անկէ բան մը աւելի :

Իսկ ապագային ...

— Ի՞նչ ըսենք ապագային մասին, անշուշտ ան մեզմէ շատ աւելի լաւ եւ ճշգրիտ՝ պիտի ըսէ իր խօսքը :

Ա. Վ. – ԱԶԱՏ

ՏՈՄՍԵՐ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆ ...

★

Զրոյցը՝ առտուն կանուխ ելլելու, չելլելու մասին էր, երբ սրամիտ տանտէրը յայտարարեց .

— Ես, ամէն առտու, արշալոյսին հետ ժամադրութիւն ունիմ, երբ իր դէմքը կը տեսնեմ, վրաս կեանք կու գայ, ինչ հրաշալի է, չէք գիտեր ...

Ներկաներէն քանի մը հոգի անմիջապէս հասկցան թէ տանտէրը ինչ ըսել կ'ուզէր: Բայց քանի մը հոգի ալ չհասկցան : Մանաւանդ մէկը, որ զարմացաւ .

— Խելք հասնելիք բան չէ, եթէ Արշալոյսը իմ ճանչցած Արշալոյսն է, տանիկ աղջիկ չէ. առտու կանուխ փողո՞ց ելնայ. չեմ հաւատար. էրիկ ունի, չորս, հինգ զաւակ ունի... Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ:

Աւելի «փորձառու» մէկը բացատրեց թէ «ինչպէս կ'ըլլայ».

— Աբխաղոմ, այս աշխարհը մեր ժամանակուան աշխարհը չէ .հիմակուան աղջիկները ամչնալ չեն գիտեր. ուր են մեր ատենուան խելօք, տունն ի վեր աղջիկները, բնաւ մի զարմանար, կը պատահի ...

Խօսակցութիւնը այդ ձեւով պիտի շարունակուէր, եթէ տանտիրուհին, որ հազիւ կրնար իր խնդուքը զսպել, օգնութեան չհասնէր.

— Պ. Աբխաղոմ, Պ. Կակոս սխալ հասկցաք... Ամուսինս ըսել կ'ուզէ որ իր ժամադրութիւնը առտուան արեւին հետ է:

Չեմ յիշեր, ուրիշ անգամ պատմա՞ծ եմ թէ ոչ, բայց մեծ յանցանք մը գործած չեմ ըլլար եթէ անգամ մը եւս կրկնեմ հետեւեալ «զգայացունց»ը, որուն հեղինակն էր Երուանդ Օտեան :

Ողբացեալ երգիծաբանը, առտու մը, իր թերթին մէջ կը նկարագրէ նախորդ գիշերուան «աննախընթաց»ը եւ ի միջի այլոց կը պատմէ թէ ներկաներէն Օլիմա Հանըմ, ուշ ատեն տուն կը վերադառնայ եւ կը յանձնուի... Մորփէոսի թեւերուն: Օլիմա Հանըմ, որուն ականջը հասած էր այս սարսափելի «ամբաստանութիւն»ը, լեղապատառ, կը վազէ խմբագրատուն, զաւազան ի ձեռին, եւ կը պահանջէ տեսնել «սա Երուանդ կոչուած արարածը» : Քանի մը վայրկեան վերջ, տեղի կ'ունենայ հետեւեալ փոխասացութիւնը Երուանդ էֆէնտիին եւ Օլիմա Հանըմին միջեւ.

— Երուանդ էֆէնտին դո՞ւն ես:

— Այո, Տիկին, ձեր ծառան ...

— Ղազէթային մէջ ի՞նչ գրեր ես ինծի դէմ ...

— Ոչինչ ...

— Հիմա սա պաստօնս գլխուդ իջեցնե՞մ. դուն չե՞ս ամչնար, չե՞ս խպնի՞ր որ իմ տարիքս ունեցող կնկան մը համար տանիկ բաներ կը գրես... ես էրիկ ունիմ, , զաւակներ ունիմ, թոռներ ունիմ ... մորփէո՞սըով ե եղեր քի ես անոր թեւերուն պիտի յանձնուիմ եղեր ...

— Տիկին, սխալ հասկցեր էք, հելլենական դիցաբանութեան մէջ Մորփէոսին թեւերուն յանձնուիլ կը նշանակէ քնանալ, երազել ...

— Հա, սանկ ըսէ, ի՞նչ «գրաբարճա» կը գրես, մարդ Աստուծոյ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐԷՆ

ՋՈՒՐՆ ՈՒ ՃԱՄԲԱՆ

★

Ես մինչեւ հիմա դեռ չեմ մոռացել
Պապիկիս սիրած խօսքը հնօրեայ .
Նա ամէն անգամ սիրում էր ասել
— Ջուրը միշտ իրա ճամբով կը գնայ :

Բայց թէ պապիկն իմ կենդանի լինէր,
Ու նոր ջրանցքն այս տեսնէր ե'ւ նա,
Ինձ հետ միասին այս խօսքը կ'ասէր .
— Ջուրը մեր ուզած ճամբով կը գնայ :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՇԱՀՆԱԶ

●

ՄԹՆՇԱՂ

★

Մթնշաղը իջաւ դաշտին,
Հնձւորները դարձան տուն ...
Դաշտում մնաց միայն բարդին,
Կանաչ բարդին ու առուն :

Ու վաստակած հնձւորները
Բաց են արել նոխ սեղան ,
Գինով լիքն են բաժակները ,
Տօն է կարծես ամէն տան :

Միայն դաշտում դալար բարդին
Օրօրւում է ու նազում ,
Եւ առուի հետ հնձւորների
Վերադարձն է երազում :

Խոր քնած են հնձւորները ...
Բայց դաշտի մէջ դեռ արթուն
Զրուցում են նրանց մասին
Կանաչ բարդին ու առուն :

ՍՈՒՐԷՆ ՇԻՐԱԿ

ՀԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

★

Արեւին մէջ նստեր է պապըս՝ ձեռքին
Համրիչ մ'երկայն, բակին աղբիւրը կ'երգէ .
Անոր շրթները են թրթռում աղօթէ
Մը՝ որուն ես գիտեմ խօսքերն անձկագին:

Հոգի'ս է որ գիտէ, պահած է գաղտնի ,
Եւ չէ անգամ մ'իսկ մրմնջած, ո'չ մէկուն,
Խօսքեր վարդով հիւսուած, խունկով սրբենի ,
Եւ որոնց մէջ կը ճաճանչէ շողն այգուն:

Քիչ մը հեռուն փոքրիկ նաւակ մըթուղթէ
Կը սահեցնեմ առուակին մէջ պարտէզին,
Պապըս երբեմն աչքին ծայրով կը դիտէ:

Խաղըս, եւ ինքն իր անցեալին մէջ հիմա
Ծաղիկներուն եւ ծառերուն խնդագին
Աստուածընծայ խունկէն գաղտնի կ'արբենայ :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՌ»էն կ'իմանանք թէ Պ. Անրի Վերնէօյ (Աշոտ Մալաքեան) նոր ժապաւէն մը կը պատրաստէ Ֆեռնանտէլին հետ «Հինգ ոսկով ոչխարը» : Ֆրանսացի դերասանը այս անգամ պիտի կատարէ վեց դեր, հայրը եւ հինգ զաւակները:

Այս առթիւ թերթը կ'աւելցնէ թէ Անրի Վերնէօյ համաձայնած է մանկարանի մը հետ վեց նորածիններ ունենալու համար իր տրամադրութեան տակ :

Յառաջիկայ Դեկտ. 9ին Փարիզի մէջ կրնաք տեսնել Պ. Մալաքեանի վերջին ժապաւէնը, «Հանրութեան թիւ մէկ թշնամին», որուն մէկ մասը Ամերիկայի մէջ դարձուց :

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Իրապէս գեղարուեստական բացառիկ վայելք մըն էր «Ժէօնէս է Միւզիք»ի այս շաբաթ երեկոյեան նուագահանդէսը, ուր կը յայտնուէր նորատի դաշնակահար Սեդրակ Նաւրուեան, 1953 տարուան առաջին մրցանակաւոր՝ Փարիզի երաժշտանոցէն :

Երիտասարդ արուեստագէտին երեւումը՝ ֆրանսացի, հայ եւ օտար երաժշտասէր հոծ բազմութեան մը կողմէ ապագայի ապահով երաշխիք մը նկատուեցաւ: Եւ Սեդրակ Նաւրուեան՝ Պէթհովէնի, Շոփէնի եւ Լիսթի բարդ գործերուն մէջ իր տարած յաջողութիւններով՝ փայլուն ապարէզի մը հիմերը դրաւ այդ երեկոյ:

Իրեն նման բացառիկ յաջողութիւններով օժտուած ճափոնացի Քօժի Թօյամա, նոյնպէս 1953ի առաջին մրցանակաւոր ջութակի, Փարիզի քոնսէրվաթուարէն, շահեցաւ մեծ համակրանք :

Երկու երիտասարդ արուեստագէտները, երաժշտութեան մեծ վարպետներու գործերը նուագելով, ոչ միայն ի յայտ բերին թանկագին յատկութիւններ, այլեւ կրցան արտադրել զանոնք պահանջուած երաժշտական բոլոր նրբութիւններով եւ հասկցողութեամբ :

Մեր ուշադրութիւնը մասնաւորաբար ուղղուած է անշուշտ Սեդրակ Նաւրուեանի, որուն չորս տարուան ընթացքին գեղարուեստի այս կեդրոնին մէջ ձեռք բերած կատարելութիւնը, կը մղէ մեզ հպարտութեամբ ողջունել երիտասարդ արուեստագէտին առաջին քայլերը:

Պերճ Զաքրենեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Մինչեւ մէկ – երկու օր բան մը մի ըսէք. խորհուրդ տուաւ Տօքթ. Բէյլի : Արդէն պատշաճ չէ որ հեռանաք յուղարկաւորութենէն առաջ :

— Շատ լաւ: Իսկ եթէ ես ալ սպաննուիմ, ըսի կէս մը կատակելով :

Տօքթ. Բէյլի նոյն ձեւով առաւ խնդիրը եւ կը սպասէի իր մէկ սրամիտ պատասխանին, բայց զարմացայ երբ տեսայ որ Պ. Փուարօ յանկարծ անշարժացաւ սենեակին մէջտեղը եւ ափը ճակտին զարկաւ:

— Ահ, կարելի է, մրմնջեց: Վտանգ կայ. այո, մեծ վտանգ մը: Բայց ինչ ընել՝ ի՞նչպէս խուսափիլ:

— Խնդրեմ, Պ. Փուարօ, ըսածս լուրջ բան չէր: Ո՞վ պիտի մտածէր սպաննել զիս, կը հարցնեմ ձեզի :

— Ձեզ կամ ուրիշ մէկը... ըսաւ: Իր խօսելու չեշտը վախի սարսուռ մը հոսեցուց կռնակէս վար:

— Ինչո՞ւ համար, պնդեցի :

Շիտակ աչքերուս մէջ նայեցաւ .

— Խնդալու կարգը իմս է, Օրիորդ : Բայց կեանքի մէջ ամէն բան կատակ չէ : Իմ պաշտօնիս բերումով շատ մը ճշմարտութիւններ սորվեցայ, որոնց ամէնէն սարսափելին սա է, սպանութիւնը սովորութիւն կը դառնայ :

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Մեր մեկնումէն առաջ, Փուարօ շրջան մը կատարեց բնակարանին եւ յարակից շէնքերուն շուրջը: Ծառաներուն ալ քանի մը հարցումներ ուղղեց Տօքթ. Բէյլիի միջոցաւ որ անգլերէն հարցումները արաբերէնի կը թարգմանէր եւ փոխադարձաբար :

Այս հարցաքննութիւնը գլխաւորաբար կը վերաբերէր այն օտարականին, զոր Տիկին Լէյտները եւ ես յանկարծակիի բերած էինք երբ պատուհանէն ներս կը նայէր եւ որու հետ խօսակցած էր Հայր Լավինյի:

— Իրապէս կը հաւատա՞ք թէ այդ մարդը խառնուած է գործին, հարցուց Տօքթ. Բէյլի, երբ ալուոր մը կը ցնցուէինք իր կառքին մէջ, Հասանիէի խորդուբորդ ճամբուն վրայ :

— Կ'ուզեմ կարելի բոլոր տեղեկութիւնները ունենալ, պատասխանեց Պ. Փուարօ :

Այս խօսքերը սքանչելապէս կը յատկանշէ պելճիքացի գաղտնի ոստիկանին աշխատելու եղանակը: Աւելի վերջ ստուգեցի որ ամենափոքր որեւէ մանրամասնութիւն աննշան չէր իր աչքին: Ամենայետին ըսի – ըսաւ մը նկատի կ'առնէր: Ընդհանրապէս այր մարդիկ կ'արհամարհեն բամբասանքը :

Կը խոստովանիմ հաճոյքով բաժակ մը թէյ խմեցի Տօքթ. Բէյլի տունը հասած ատեն: Փուարօ հինգ կտոր շաքար դրաւ իր բաժակին մէջ, եւ ուշադրութեամբ խառնելով թէյը, ըսաւ .

— Այժմ կրնանք ազատօրէն խօսիլ, այնպէս չէ՞ եւ փնտռել գտնել թէ ո՞վ կրնայ սպաննած ըլլալ Տիկին Լէյտները :

— Լավինյի՞, Մերքատօ՞, Էմմը՞թ թէ Բէյթը՞ր, հարցուց Տօքթ. Բէյլի :

— Ոչ, ոչ, այս ցանկը կազմուեցաւ համաձայն թիւ 3 ենթադրութեան : Աւելի լաւ է որ քննենք թիւ երկու վարկածը, շուքին մէջ ձգելով անցեալէն դուրս եկած խորհրդաւոր ամուսինը կամ տագրը: Այժմ հանգիստ փնտռենք, թէ արշաւախումբէն ո՞վ միջոց եւ առիթ ունէր Տիկին Լէյտները մէջտեղէն վերցնելու եւ ո՞վ ընդունակ է այդպիսի գործի մը :

— Այդ միտքը քիչ առաջ ձեր ուշադրութիւնը գրաւած չէր :

— Ընդհակառակն, բայց բնականէն շատ զգոյշ եմ, ըսաւ Փուարօ մեղադրական շեշտով մը: Կրնայի՞ Տօքթ. Լէյտներէն առջեւ վիճիլ այն շարժառիթներու մասին որոնք կրնային արշաւախումբին անդամներէն մէկը մղել իր կինը սպաննելու: Անփափկանկատութիւն պիտի ըլլար:

Աւելի լաւ է իրեն ձգել այն պատրանքը թէ իր կինը պաշտելի արարած մըն էր եւ թէ ամէնքն ալ կը պաշտէին զայն :

Բայց, աւելորդ է ըսել թէ այդպէս չէ պարագան: Խօսքը մեր մէջ, պատճառ չկայ որ կոպտօրէն եւ չեշտակի չյայտնեց մեր ամբողջ մտածումը: Այլեւս պէտք չունինք նկատի առնելու սոր – անոր կարծիքը: Հոս, Օր. Լիթըրէնի աջակցութիւնը կրնայ թանկագին ըլլալ մեզի համար, չեմ կասկածիր որ դիտելու նշանաւոր ընդունակութիւն մը ունի :

— Օհ, երբեք վստահ չեմ, ըսի :

Տօքթ. Բէյլի, պնակ մը տաք խմորեղէն հրամցուց ինծի: Շատ համեղ գտայ :

— Ձեզի քաջութիւն տալու համար, ըսաւ:

— Այժմ գործին գանք, ըսաւ Պ. Փուարօ, սիրալիր շեշտով մը: Բացատրեցէք մեզի, օրիորդ, արշաւախումբին իւրաքանչիւր անդամին զգացումները Տիկին Լէյտներէի հանդէպ :

(Շար.)

ՈՒՐԻՇ ԿԱՐԵՒՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ պիտի քննուի նաեւ հիւլէական զաղտնիքները փոխանակելու խնդիրը: Չըրչիլ միասին տարած է Անգլիոյ հիւլէական ուժի հաստատութեան նախկին վերատեսուչը, որ իր մասնագէտ խորհրդականն է այս հարցին մէջ: Այզընհաուըր ալ հրաւիրած է Մ. Նահանգներու հիւլէական ուժի յանձնաժողովին նախագահը: Խորհրդակցութեանց կը մասնակցի նաեւ Ատլանտեան կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը, լորտ Իսմէյ: Տեղական թերթերը ցաւով գիտել կուտան թէ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը բազմանդամ ըլլալով հանդերձ հիւլէական մասնագէտ չունի:

× Խորհրդաժողովի մասին հրատարակուած առաջին պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Այզընհաուըր, Չըրչիլ եւ Լանիէլ առաջին նիստը գումարեցին ընկերակցութեամբ երեք արտաքին նախարարներուն, քննելով աշխարհի ընդհանուր կացութիւնը: Երեք արտաքին նախարարները երէկ մասնաւոր նիստ մը գումարեցին, քննելու համար Խ. Միութեան վերջին ծանուցագիրը: Ամէն օր ժողով պիտի ունենան:

× Նախագահ Այզընհաուըր Պերմուտա հասած ատեն յայտարարեց.

— «Ինծի համար մեծ ուրախութիւն է այս գեղեցիկ երկրին մէջ հանդիպիլ վազեմի բարեկամներու: Կը յուսամ — նոյն իսկ գիտեմ — որ մեր խօսակցութիւնները պիտի յանգին լաւագոյն հասկացողութեան մը չահակից ժողովուրդներու միջեւ եւ անկեղծօրէն կը յուսամ թէ օգտակար պիտի ըլլան մեր երկիրներուն համար»:

× Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը, Թաս, գոհացաւ հաղորդելով ժողովին գումարման լուրը: Իսկ Ռատիօ-Մոսկուա յիշելով «Նոր Ժամանակներ» թերթին մէկ յօդուածը, կ'ըսէ թէ արեւմտեան պետութիւնները հարկադրուեցան խոստովանիլ թէ ասիական խնդիրները նոյնքան սերտողական են որքան եւրոպական հարցերը: «Այս պարագան կ'ապացուցանէ թէ կարել իչէ անտեսել չինական հանրապետութեան մասնակցութիւնը»:

ПАЛ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻՆ դէմ բուռն յարձակողականի մը ձեռնարկած են արեւելեան երկիրները: Ինչպէս յայտնի է, այս դաշինքին կը մասնակցին Յունաստան, Եուկոսլաւիա եւ Թուրքիա:

ՕԴԱՆԱՒ մը ջախջախուեցաւ Մարիտա-Պիլլաօ գծին վրայ: Զոհերու թիւը՝ 20:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՒ մը թնդանօթի բռնուեցաւ Աքապայի ծոցին մէջ, Եգիպտացիներու կողմէ, երբ 9600 թոն ցորեն կը տանէր արաբ տարագիրներուն համար:

ՖՐԱՆՔԸ հաստատուն վիճակ մը ստացած է չնորհիւ արտաքին օգնութեանց: Տոլարի մթերքը միշտ կ'աւելնայ Հնդկաչինի պատերազմին համար բացուած վարկերով: Բայց Ֆրանքին գնելու կարողութիւնը իջած է, գիտել կուտան մասնագէտներ:

ԸՆԿԵՐ Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Վալանսէն ընկեր Գ. Պ. հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

Նոյնպէս Վալանսէն Նոր Սեբաստիէն ընկեր Գէորգ Կօշկակարեան հազար ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին, հազար ֆր. ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Հ. Յ. Դ. Տան բաժինը ստանալ «Յառաջ»էն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օպաներ):

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «*Cahiers du Sud*»

Ներկայ կ'ըլլայ եւ իր թարգմանութիւններէն կը կարդայ բանաստեղծ՝

LUC ANDRE MARCEL

Կը խօսին՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Անդամ Վառի Ակադեմիային
եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. — Տիկին ԶԱՊԷԼ ՄՈՐԸՆՈ, Պ. Ֆ. ՀՐԱՉԵԱՆ (երգ), Պ. Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ (ջութակ), Օր. Օր. ԶՐԲԱՇԵԱՆ, Ա. ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (արտասանութիւն): Մարսէյլի Հայ արիները եւ արենոյշները (պար):

Դաշնակով կ'ընկերակցին Օր. Օր. Օ-ԹԱՐ եւ ԷՕԺ. ԹԷԼԵԱՆ:

★

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)
Կազմակերպուած ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ:

Հանրութեան տրամադրուած սակաւաթիւ տոմսերու համար դիմել. —

H. MALAKIAN, 3, Bl. Th. Turner
et V.DER VARTANIAN, 5, rue du Coq

12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի սրահին մէջ:

Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով:

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան:

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէզիզ: Առատ եւ ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ իրերօգնութեան Միութեան:

Շաբաթ, 12 Դեկտ., ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: 2 ռիւ էթիէն տ'Օրվ կայարանին մօտ: (Սէն Լազարի կայարանէն 7 վայրկեան):

Կը նախագահէ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետը՝

Mr. Emile Tricon

Հայկական գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ սիրուն անակնկալներ:

Պ. ՎԱՐԴԻԻԱՆԵԱՆԻ

Ռատիոյի մեծ նուագախումբով՝ եւրոպական պարերը մինչեւ լոյս:

Մուտք 200 ֆրանք:

Սեղանները ապահովել դիմելով

U. E. F. A. 9 Ave. Calmels
Bois-Colombes (S.) Tél. CHA. 00-55

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ:

ՄԻՆՉ ԱՅԴ, ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԷՆ, ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՅՆԻՍԿ ՎՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիի Աhարոնեան խումբի կողմէ, այս կիրակի ժամը 16էն 23, Ազգ. Տան մէջ, (Ա. յարկ): Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերը, ինչպէս նաեւ փափաքող հայրենակիցները:

Հաճելի ժամանց: Ճոխ պիւֆէ:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիի «Սիամանթօ» խումբին դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի ժամը 21ին: Կը խօսի Աթէնքի գործօն ընկերներէն Պարգեւ Նանարեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 8 DECEMBRE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7238 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2649

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ET L'ARMÉNIE ?

●

Վերջերս ալ գիտէք,— Անցեալ տարի խումբ մը Ֆրանսացիներ Արարատ լեռը բարձրացան, Նոյի Տապանը փնտռելու համար :

Գացին եւ եկան դէզ մը նօթերով եւ լուսանկարներով : Անշուշտ առանց որեւէ բեկոր գտնելու առասպելական Տապանէն, որուն գոյութիւնն անգամ վիճելի է :

Այնուհետեւ լուրը, որ կը խօսի գրքի մը հրատարակութեամբ.—

L'Expédition au Mont Ararat. Aperçus historiques et géographiques.

Աշխատակից մը յատկապէս պիտի զբաղի այդ գրքին վերլուծումով :

Այժմէն քանի մը տող՝ հրապարակաւ յայտնելու համար մեր խորին յուսախաբութիւնը եւ դառնութիւնը :

Ինչպէս յայտարարուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ ալ, գրքին հեղինակն է Պ. Ֆերնան Նաւառա : Պատմական եւ աշխարհագրական գիտելիքները խմբագրած է Պ. Ռընէ Ռուժըրի : Տպած են նաեւ 25 լուսանկարներ :

Ճամբորդութեան նկարագրութիւնն ալ աշխոյժ է եւ սահուն, ինչպէս փարիզեան թերթի մը տեղեկագրութիւնը :

Արդ, ամբողջ գրքին մէջ ի զուր պիտի փնտռէք Հայ կամ Հայաստան բառերը : Նոյնիսկ իբրեւ պատմական անուն :

Ուղեւորները բաւական պատմութիւն գիտեն եւ անշուշտ նոր գիտելիքներ ամբարած էին, ճամբայ ելած ատեն :

Գիտեն, օրինակ, որ իրենց կոխած հողը, Կարին եւ մնացեալը կը կոչուին Թ. Հայք, արեւմտեան Հայաստան են. :

Գիտեն, նաեւ որ Արարատը հայկական լեռ է, այն օրերէն իսկ երբ կը խօսուէր Նոյեան Տապանի մասին : Գիտեն անոր միւս անունն ալ, Մասիս :

Գիտեն, վերջապէս, որ Թուրքիոյ ձեռքը անցաւ դեռ երէկ, իբրեւ հետեւանք եղերական դէպքերու եւ միջազգային դաւերու :

Թուրքիոյ ձեռքն անցաւ, բայց չտաճկցաւ : Չի կրնար տաճկնալ, իբրեւ դարաւոր եւ վեհափառ խորհրդանշանը հայկական կամքին եւ հաւատքին : Երկուքն ալ նոյնքան անսասան :

Թուրքերը կրնան բազմաթիւ հայկական յիշատակարաններ քանդել — եւ քանդեցին — բայց չեն կրնար լեռը տեղէն սարսել :

Եթէ փորձեն, իրենց վրայ կը փլի :

Ուղեւորները գիտեն, տակաւին, որ ռահմանէն անդին եղած երկրամասն ալ Հայաստան կը կոչուի եւ թէ Երեւանը անոր մայրաքաղաքն է եւ ոչ թէ առանձին շրջան մը :

Թուրքերը իրենք միշտ կը խօսին հին եւ նոր Հայաստանի մասին, գործածելով երկար ատեն արգիլուած բառ մը, «Էրմէնիստան» : Գիրքեր, յուշեր ալ հրատարակած են այդ երկրի պատմութեան մասին, քաղաքական դէպքերու առնչութեամբ :

Արդ, ֆրանսացի յանդուգն ուղեւորները երբ ամէն վտանգ յանձն առին Արարատի կատարը բարձրանալու համար, ինչո՞ւ անհուղողի մատնուած են, որպէս զի հայկականութեան հետք մը չմնայ իրենց գրքին մէջ :

Դիւանագիտութի՞ւն թէ առեւտրական հաշիւ :

Կը վախնան որ ուրիշ ատեն չե՞ն կրնար տեսնել Արարատի երեսը :

Տարիներ առաջ, քաջ Ֆրանսացի մը, Մարսէլ Սամպա, կ'աղաղակէր խորհրդարանի բեմէն, երբ կը խօսէին Թուրքիոյ վերաբերեալ խնդիրներու մասին.

— Et l'Arménie?

Այսօր ուրիշ Ֆրանսացիներ կը վախնան բառն անգամ արտասանել, գիտական, աշխարհագրական ձեռնարկի մը առթիւ :

Լեռը կը տեսնեն, տէրը կը մոռնան :

Ցանցառը միայն իրենք չեն :

Շ.

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ ԵՒ ՋՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

ՈՒՐԻՇ ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Կիրակի օր Երեք Մեծերը համաձայնութեան մը յանգեցան Պերմուտայի մէջ, Ջորսերու ժողովի մասին, որուն հաւանութիւն յայտնած էր Խ. Միութիւնը : Համաձայնութեան նախագիծը հաղորդուեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին, եւ այսօր - վաղը կը սպասուի պատասխանին : Տոքթ. Ատընաուըր տեղեակ պահուած էր բոլոր խորհրդակցութեանց. այնպէս որ իր պատասխանէն անմիջապէս վերջ արեւմտեան պետութիւնները Խ. Միութեան պիտի յանձնեն իրենց նոր ծանուցագիրը :

Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, երեք դաշնակիցները պիտի ընդունին Պերլինը իբրեւ ժողովատեղի եւ պիտի առաջարկեն խորհրդաժողովը գումարել կարելի եղածին չափ շուտ, Վերստուգիչ յանձնաժողովի շէնքին մէջ (ամերիկեան շրջան) :

Երեք Մեծերը յետոյ քննեցին արեւմտեան աշխարհի պաշտպանութեան խնդիրը, եւրոպական բանակի դաշնագիրը եւ ուրիշ հարցեր : Ֆրանսայի վարչապետը, Պ. Լանիէլ, պաղ առած ըլլալով, իրեն փոխանորդեց Պ. Պիտօ, իր իսկ յանձնարարութեամբ : Խորհրդակցութեանց կը մասնակցէր Ատլանտեան կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը, Լորտ Իսմէյ :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, երեք օրուան խորհրդակցութեանց ընթացքին համաձայնութիւն գոյացած է հետեւեալ երկու հիմնական կէտերու մասին.— 1. Արթուն կենալ եւ ի հարկին զօրացնել ազատ աշխարհին պաշտպանութիւնը Խ. Միութեան հանդէպ, նկատի առնելով անոր անորոշ դիրքը.— 2. Օգտուիլ ամէն դրական պատեհութենէ, Մոսկուայի հետ բանակցելու եւ պաղ պատերազմին տագնապը մեղմացնելու համար : Այս առթիւ ալ պիտի յիշեցնեն թէ իրենք միշտ պատրաստ են անկեղծօրէն բանակցելու, ամէն անգամ որ Մոսկուան տրամադիր ըլլայ նոյն անկեղծութեամբ խօսակցելու : Այդ առաջադրութեամբ ալ, պիտի չընդունին երկարաձիգ խօսակցութիւններ, որոնք կրնան անվերջ ձգձգել որեւէ համաձայնութիւն եւ նոյնիսկ վնասել արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան գործին :

Կ'ըսուի թէ Չըրչիլ այս անգամ չէ պընդած Մալենկովի հետ խօսակցելու ծրագրին վրայ, նկատի առնելով Այզընհաուըրի չկամութիւնը : Չըրչիլ եւ Պիտօ աւելի լաւատես կ'երեւան Ջորսերու ժողովի յաջողութեան մասին քան Այզընհաուըր : Անոնց կարծիքով Խ. Միութեան վարիչները կ'ուզեն ազատիլ պաղ պատերազմին կարգ մը ձնշումներէն, իբրեւ հետեւանք ներքին տնտեսական եւ քաղաքական դժուարութեանց :

✕ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Այզընհաուըր շաբաթ օրուան նիստին մէջ դժգոհութիւն յայտնած է որ «կարգ մը գաղտնիքներ դուրս ելած են «ֆրանսական շրջանակներու միջոցաւ : Այս գանգատին վրայ խիստ պատուէրներ տրուեցան երեք պետութեանց խօսնակներուն, որոնք այսուհետեւ միայն պաշտօնական զեկոյցներէն բխած լուրեր պիտի կրնան հաղորդել թղթակիցներուն : Հակառակ այս զգուշութեանց, մէկ ժամ ետքը թղթակիցները իմացած էին թէ Այզընհաուըր դժգոհութիւն յայտնած է : Իրենք ալ գանգատեցան նոր խստութեանց դէմ, բայց ամերիկեան պատուիրակութեան խօսնակը պատասխանեց .

—Ազատ աշխարհի երեք ամենամեծ պետութեանց խորհրդաժողովն է որ տեղի կ'ունենայ : Ժողովը կը քննէ այնպիսի խնդիրներ որոնք սերտ կապ ունին ամբողջ աշխարհի կեանքին հետ, մէջն ըլլալով ձեր եւ իմ կեանքը : Երբ վերջնական որոշումներ տրուին, պիտի ծանուցուին առանց վերապահութեան :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

« ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ »

Թէոդիկի մահէն ի վեր (1928) տարեգիրքերն ալ անտիրութեան կամ պատահականութեան ձգուած են :

Տարեցոյց, տարեգիրք միշտ ալ կը տեսնենք այս կամ այն գաղութին մէջ. բայց ոչ նոյն յարատեւութեամբ եւ կանոնաւորութեամբ :

Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին տարեցոյցը դադրած է քանի մը տարիէ ի վեր, իր տեղը տալով «Ս. Փրկիչ» ամսագրին :

Համազգային ընկերութեան տարեգիրքը, զոր կը խմբագրէր ողբացեալ Գասպար Իփէկեան, նոյնպէս կէս ճամբան մընաց, իր մահով :

Ամերիկայի մէջ, Ս. Վրացեան երեք տարեգիրք միայն կրցաւ հրատարակել պատերազմի ընթացքին :

Հալէպի «Արեւելք»ը մէկ տարեգիրք միայն ունեցաւ 1947 – 48ին :

Այստեղ, Մարսէյլի մէջ վաստակաւոր ուսուցիչ մը, Լ. Ճերահեան, կը շարունակէ ժողովրդական տարեցոյց մը, շատ համեստ ծրագրով :

Եւ ահաւասիկ նոր ձեռնարկ մը, «Ամէնուն Տարեգիրքը»ը, որ կոչուած է լրացնելու ընդհանուր բացը :

Խմբագիրը, Կարօ Գէորգեան, որ միեւնոյն ատեն հրատարակիչն է, ծանր բեռի մը տակ մտած է, հրապարակ հանելով առաջին հատորը (1954) :

Լայն ծաւալով եւ ընտիր տպագրութեամբ, «Ամէնուն Տարեգիրքը» 504 էջի մէջ կը խտացնէ այս կարգի հրատարակութեան մը պահանջած նոյն եւ այլազան բովանդակութիւնը :

Հարեւանցի ակնարկ մը՝ գլխաւոր բաժիններուն վրայ, սպասելով բուն գրախօսականին.—

1. *Գրական էջեր*, հին եւ նոյ հեղինակներէ :

2. *Հայկ. կեանքը երէկ եւ այսօր*.— Ազգային նիւթեր, պատմական էջեր, յուշեր, անցքեր եւ այլն :

2. *Արուեստի աշխարհ* (նկարչութիւն, արձանագործութիւն, շարժանկար, թատրոն եւն.) :

4. *Արարական աշխարհ*.— Նորութիւն մը որ կը բացուի Լիբանանով (անցեալը եւ ներկան) :

5. *Կէս բժշկական*.— Հնօրեայ բժշկութիւն եւ բժիշկներ, առողջապահական գիտելիքներ եւն. :

6. *Մարզաշխարհ*.— Հայ մարմնակրթական շարժում եւ երկրէ երկիր : Միջազգային մարզական անցքեր, ախոյեաններ եւն. :

7. *Սարէն - Ջուրէն*.— Այժմէական նիւթեր, գիտական նորութիւններ, կենցաղագիտական գիտելիքներ, տանտիկիններու բաժին եւն. :

8.— *Երգիծանք - ծիծաղ*.— Հին եւ նոր զուարթ էջեր, իրական մանրավէպեր, համով հոտով եւն. :

9.— *Անցեալ տարեշրջանի անցքերը* (1952 Նոյ. 15էն 1953 Հոկտ. 15).— Ազգային եւ միջազգային : Գաղութէ գաղութ եւն. :

10.— *Մահագրութիւն*.— Հայ եւ օտար դէմքեր, կենսագրական գիտելիքներով :

Եւ երկու հարիւր պատկեր : Աշխատակիցներու տրամադրած նիւթերը՝ գրեթէ ամբողջութեամբ անտիպ : Նաեւ իւրաքանչիւրին ձեռագրէն հատուած մը եւ ստորագրութիւնը՝ լուսանկարուած :

Եւ օրացոյց, տօնացոյց :

Կը մնայ՝ գնել եւ տարածել : ՎԱՀԷ

ԻՐԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ ՀԱՇՏՈՒԵՑԱՆ

★

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ՆՈՐ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ԿԸ ՍԱՐՔԵՆ

Ինչպէս գրած էինք արդէն, շաբաթ օր երկու մայրաքաղաքներուն մէջ ծանուցուեցաւ Անգլիոյ եւ Իրանի դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը, պաշտօնական զեկոյցներով : Անգլիա Իրանի վարչապետին ներկայացուց այն գործակատարը որ Թեհրան պիտի հասնի, մինչեւ նոր դեսպանին անուանումը : Լոնտոն կ'ուզէ այնպիսի ներկայացուցիչ մը նշանակել որ կարենայ լաւ յարաբերութիւններ մշակել եւ դիւրացնել քարիւղի բանակցութիւնները : Այս ձեռնարկին առթիւ առաջին քայլը պիտի առնէ զօր. Զահետի, երբ որ յարմար դատէ : Հակառակորդները նորէն սկսած են խլրտիլ, դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման հետեւանքով : Կրօնապետը, Քաշանի, բանուորական Շարժումի նախագահը՝ Տոքթ. Բաղայ եւ Ազգ. ճակատին վարիչը՝ Հուսէյն Մաքքի անմիջապէս դիրք բռնեցին յարաբերութեանց վերահաստատման դէմ : Ուրեմն բաւական ժամանակ պիտի անցնի, մինչեւ որ վերսկսին բանակցութիւնները քարիւղի մասին : Միւս կողմէ, Անգլիա ստիպուած է նկատի առնել Մ. Նահանգներուն կարծիքը :

✕ Երբ յայտարարուեցաւ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը, կրօնապետը, Քաշանի հրամայեց մէկ օր սուգ պահել : Իր կարծիքով, Մ. Նահանգները ստիպած են վերահաստատել յարաբերութիւնները : Կրօնապետը հրամայեց որ իր հետեւորդները սեւ երիզներ կապեն իրենց թեւերուն եւ գրաւոր բողոքներ յայտնեն խանութպաններու միջոցաւ : Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց տասը ցուցարարներ որոնք սեւ երիզներ կապած էին եւ «անկցի Անգլիա» կ'աղաղակէին :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Կրօն. ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը : Ներկայ էին 4–500 անդամներ : Կը նախագահէր Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան :

Ժողովին ատենապետ ընտրուեցաւ Պ. Բարսեղ Տամլամեան, քարտուղար՝ Պ. Սեդրաք Գարակէօզեան : Վարչութիւնը իր հրաժարականը տուաւ, պարզելով իր նիւթական եւ բարոյական գործունէութիւնը : Նիւթական գործառնութեանց առթիւ կարգ մը քննադատութիւններ եղան Ազգ. Տան հաշիւներու մասին :

Յետոյ որոշուեցաւ որ հոգեւոր հովիւը 10ի հոգինոց յանձնախումբ մը կազմէ, ծրագիր - կանոնագրի փոփոխութիւնը ուսումնասիրելու եւ նոր ընտրութիւններ կատարելու համար :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

CAHIERS DU SUD ԵՒ « ՅԱՌԱՋ »

Շաբաթ օր պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու Մարսէյլի Քաիէ տիւ Սիւտ ամսագրին տնօրէնը, Պ. Ժան Պալար, որ պիտի նախագահէ Հայկ. Մշակոյթի Օրուան հանդէսին, յառաջիկայ երկուշաբթի օր, Մարսէյլի մէջ :

Այս առթիւ ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ մօտերս լոյս կը տեսնէ Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլի թարգմանութիւնը՝ Նարեկացիէն եւ հայ ժողովրդական բանահիւսութենէն : Երիտասարդ բանաստեղծն ալ պիտի մասնակցի հանդէսին, իր թարգմանութեանց արտասանութեամբ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Յառաջ»ի կոչին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացանք .—

Վաղեմի բաժանորդէ մը (Փարիզ) երկու տարեկան բաժնեգին (իր զաւկին, Քլիշի) եւ բարեկամի մը (Լոնտոն) :

Պ. Գ. Սահակեանց (Պրիւսէլ) 4000 ֆր. իբրեւ բաստիկ բաժնեգին 1954ի համար :

ՀԱՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

●

Ամերիկահայ գաղութը շատ հարուստ է համալսարանականներով : Թէպէտեւ ըստոյգ թիւ մը չունինք, բայց այնպէս կը կարծենք որ անոնց թիւը, երկու սեռէն, 500ը կ'անցնի :

Առաջին նայուածքով այդ թիւը մեզի համար ազգային հարստութիւն մըն է, հայ գաղութիս վարկը կը բարձրացնէ յաչս ամերիկեան ժողովուրդին : Ուսուցիչներու այդ հոյլը գիտական, մեքենագիտական, կրթական այլ եւ այլ ճիւղերու մասնագէտներ են եւ Ամերիկեան Հայ Աքուլ, Գոլէճ եւ համալսարաններու մէջ կ'ուսուցանեն, եւ որոնք ցրուած են Ամերիկեան բոլոր նահանգները : Եթէ այդ բազմաթիւ հայ համալսարանականները, որոնց թիւը տարուէ տարի աւելնալու վրայ է, իբրեւ ազգային գործօն մարմին, իբրեւ ազգապահպանման ազդակ նկատի առնենք, առանց վայրկեան մը տարակուսանքի կրնանք ըսել թէ անոնց խոշոր մէկ մասը, գրեթէ հարիւրին իննսունը, իբրեւ ազգային ուժ, որեւէ արժէք չունի :

Հայ համալսարանականներու այդ բազմութիւնը մեզի համար ազգային պերճանք մըն է, ոչ թէ հարստութիւն : Ան կը նմանի անհատի մը, որ հարուստ է, փառաւոր պալատ ունի բնակութեան համար, լիառատ կեանք, հանութաբեր կալուածներ : Անոր կեանքի ըմբռնումն է Կեր, Արբ, Ուրախ Լեր : Մարդ մը որ չուք չունի, հայկական ասացուածքով : Ան կ'ապրի ինքն իրեն համար :

Դժբախտաբար մեր համալսարանականները, բացառութիւնները յարգելով, այս անհատին կը նմանին, ինչ ուսմունք որ ունին, օտարէն առած են եւ օտարին կու տան : Հայ ազգը անոնց ուսմունքէն որ եւ է օգուտ չի քաղեր, որովհետեւ անոնք կամ ազգութենէ հեռացած են, եւ կամ նախապէս ազգային ոգիով դաստիարակուած չեն եւ անգիտակ են : Որչափ ալ մասնագիտութեանց տիրացած ըլլան, հայագիտութեան մէջ անհող, անտարբեր եւ անգէտ մնացած են : Համալսարանական ուսմունքը անոնց համար արհեստ մըն է, որ ապրուստ կ'ապահովէ :

Տոքթ. Մ. Սեւակ «Հայրենիք» օրաթերթի այս տարուան Օգոստ. 6, 7, 9, 11 եւ 12 թիւերուն մէջ յօդուածաշարք մը ունէր Ինքնապահպանման Հարցի Առաջադրութիւնները, Հայ Մտաւորականութիւնը եւ Մշակութային Ուղիներ վերնագրով, որուն երկրորդ յօդուածին մէջ կ'ըսէր — « Թէ 40 հայ համալսարանականներ 1926, Ապրիլ 20ին, Նիւ Եորքի մէջ կազմած են Ամերիկահայ Գիտական Միութիւն մը, որ կ'ունենայ ամսական կանոնաւոր դասախօսութիւններ, 1930ին կը հրատարակեն «Գիտական Շարժում» անուն պարբերական մը, մասնագէտ անդամներու յօդուածներով» : Սակայն այդ պարբերականը չի ծախուիր, եւ Միութիւնը պարտքի տակ կ'իյնայ : Ցարգելի յօդուածագիրը կ'ըսէ. — « Նոր սերունդի ծոցէն ծնած համալսարանականները, որոնք թէեւ բարեկիրթ եւ գովելի վարքով ու նկարագրով, են սակայն շատերը, չըսենք գրեթէ բոլորը, անտեղեակ են իրենց ազգային ծագումը բնորոշող քաղաքական ազդակներուն եւ ներկայ ու ապագայ հարցերուն» : — Այս պակասէն է որ բազմաթիւ հայ համալսարանականներ հայութեան համար հարստութիւն մը չեն ներկայացներ :

Հայ համալսարանականները կրնանք երկու դասակարգի բաժնել : Անոնք որ Ամերիկա ծնած, մեծցած չափահասներ են, Ամերիկեան արտադրութիւններ են, որ իրենց մանկական հասակին, առանց հայ դպրոցի մը երես տեսնելու, առանց իրենց ծնողքէն հայերէն սորված ըլլալու, ամերիկեան դպրոց յաճախած՝ քայլ առ քայլ համալսարաններու շրջանաւարտներ եղած են : Իսկ երկրորդ դասակարգը այն երիտասարդներն են, որոնք իրենց ուսմունքը երկիր առած՝ Ամերիկա փոխադրուած եւ ամերիկեան համալսարաններէն շրջանաւարտ եղած են : Առաջին կարգի պատկանող համալսարանականներուն հայութենէ ուծացման պատասխանատուն անոնց ծնողքներն են, հայ հին սերունդն է, որոնք Ամերիկեան նոր սերունդին հայեցի կրթութիւն տալու, անոնց համար հայ դպրոցներ հաստատելու խնդրոյն մէջ թերացած են : Թող տուած են որ այդ սերունդը իբրեւ Ամերիկացի մեծնայ ու իր ազգային ինքնութեան անգիտակ մնայ :

Երկրորդ կարգին պատկանող երիտասարդութեան մեծամասնութիւնը իր ուսմունքը երկրի ամերիկեան գոլէճներու մէջ ստացած եւ այդպէս Ամերիկա եկած է : Երկրի ամերիկեան գոլէճներու նպատակը հայ աշակերտներուն հայեցի կրթութիւն տալ չէր, անոնց նպատակը ազգային գիտակցութիւն սորվեցնել չէր : Անոնք կրօնական յարանուանութիւն սորվեցնելու կեդրոններ էին : Մարզուան Ամերիկեան գոլէճ ունէր, 1890 թուականներուն յեղափոխական գաղափարները հոն մուտք գտած էին : Գոլէճի բարձրագոյն կարգի աշակերտները Գոլէճի վարչութենէն կը պահանջէին, որ իրենց Հայոց պատմութիւն դասաւանդուի : Վարչութիւնը կը մերժէ : Աշակերտները փոխանակ կէս օրուան դադարի խաղերուն մասնակցելու, քով քովի կուգան եւ Հայոց պատմութիւն կը կարդան : Գոլէճի տեսուչը աշակերտներու այս ընթացքը եւս կ'արգիլէ : Աշակերտները կը պատասխանեն. — « Դադարի ժամերը մեզի կը պատկանին, մենք այդ ժամերը կը գործածենք, ինչպէս որ կ'ուզենք» : Անոնց այս պատասխանը դպրոցի դէմ ապստամբութեան հաւասար կը նկատուի գոլէճի վարչութեան կողմէ եւ բարձրագոյն դասի աշակերտները դպրոցէն կը վռնտեն, առանց վկայական տալու :

Մարզուանի աշակերտներէն մէկը կը ճանչնամ, որ անունով Հայ է, հայերէն կը խօսի. Հայոց տառապանքի, Թուրք բարբարոսութեան մասին ոչ կը խօսի, ոչ ալ բան մը գիտէ : Թուրքին վրայ որեւէ պակասութիւն, որեւէ յանցանք չի տեսներ, ընդհակառակն՝ Թուրքը կը գովէ : Թուրք դեսպանատան հրատարակած թերթիկը կը ստանայ կանոնաւոր եւ ուրախութեամբ կը կարդայ, բովանդակութեան մասին ուրիշներուն ալ կը խօսի, Թուրք յառաջդիմութեան շուրջ : Հայը մասամբ մը յանցաւոր կը գտնէ իր ջարդուելուն ու տեղահանուելուն համար : Եթէ այս անձը հայկ. դպրոց տեսած ըլլար եւ կամ եթէ իր ուսմունքը Մարզուանի գոլէճին մէջ առած չըլլար, հաւանաբար այդչափ թրքասէր պիտի չըլլար :

Ուրիշ օրինակ մը, Հայ այբուբենը սորված եմ ծննդավայրիս, Իսթանօզ գիւղաքաղաքին Տէր Թոփիկեան հայ վարժարանը : Քաղաքին բնակչութիւնը ամբողջովին Հայ էր, բացի 8–10 տուն Թուրքերէ, որոնք հայերէն կը խօսէին. տեղական լեզուն դաւառաբարբառ էր : Բողոքականները հայ ուսուցիչ մը բերին իրենց դպրոցին, որ Տէր Թոփիկեան դպրոցին վրայ արդիականի տեսքը ունէր : Եօթը տարեկան էի, բողոքականաց դպրոց գացի, դասագիրքերը հայատառ Թուրքերէն էին : Կը կարդայինք « Թալիմը դրամ » (Ընթերցարանը), « Իլմի հիսապ» (Թուաբանութիւն), «Ճօղրաֆիա» (աշխարհագրութիւն) : Քերականութեան անունը իսկ լսած չէի : Հպարտ էի որ շատ բան գիտեմ : Խոշոր դասագիրքեր թեւիս տակ տուն կ'երթայի : Հայկ. դպրոցը եւս վարժապետ բերել տուաւ, տղաքը սորվեցան Ուղղական Հայց, Սեռական Հայցի եւ այլն հոլովել : Բողոքական դպրոցի աշակերտները անոնց վրայ կը խնդայինք, որ hայ hայ կը կրկնեն : Օր մը մեր դրացիին տունը կ'այցելէ հայ դպրոցին վարժապետը : Մեր դրացին գիս կը գովէ, որ բողոքական դպրոցին առաջին աշակերտն եմ եւ խոշոր գիրքեր կը կարդամ : Վարժապետը նայեցաւ գիրքերուս, ցաւ յայտնեց որ որեւէ հայերէն դասագիրք չունէի : Բացաւ աշխարհագրութեան գիրքս, քարտէսը առաւ եւ ըսաւ որ Պոլիսը եւ Գաղատիան քարտէսին վրայ ցոյց տամ : Անմիջապէս ցոյց տուի : Հարցուց թէ Գաղատիան քանի՞ մղոն հեռու է Պոլսէն, երեսը նայեցայ, չեմ գիտեր ըսի : Զարիէ ըսաւ. չեմ գիտեր ըսի. ինծ ցոյց տուաւ թէ ինչպէս կը չափուի : Ամօթով մնացի, տեսայ որ Հայ դպրոցի վարժապետը շատ բան գիտէ, քան թէ իմ բողոքական վարժապետս : Մանկական հաւատքս խախտեցաւ :

Մ. Գ. ՖԵՐԱՀԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՆՈՐ ԿԱՐԳԵՐ

●

Ընկերային պայքարներէն բզքտուած աշխարհի մը մէջ, զանազան դպրոցներ մրցումի եղած են, այդ ծանրակշիռ հարցին լուծում մը գտնելու համար :

Պարտք կը համարեմ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթացնել Տուխպուրկի « Քուփֆերիւթ » գործարանին մէջ տիրող ընկերային կարգերու մասնայատկութիւնները :

Տուխպուրկ Եւրոպայի գետային ամենամեծ նաւահանգիստն է, Ռուրի եւ Հռենոսի գետաբերանին միջեւ, եւ շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին, տնտեսական արտակարգ բարգաւաճման մէջ է : Միջազգային շատ մը ընկերութիւններ այնտեղ կը շահագործեն ածուխ, պողպատ, երկաթ եւ պղինձ : Յիշեալ կարեւոր հաստատութեան վարչութիւնը ազնուութիւնը ունեցաւ մրցանիշի արժանի ժամանակի մը մէջ ինծի ուղարկելու ճոխ փաստաթուղթերու ծրար մը եւ հոս պատեհ կը նկատեմ իրեն ներկայացնելու անկեղծ շնորհակալութիւններս :

Թող տուէք կէօթէի «Բոլոր ժամանակներու ճշմարտութիւնը գտնուած » ասութեան վրայ աւելցնել հետեւեալը. — Ճշմարտութիւնը պէտք է ըսուի :

1950ի գարնան Տոքթ. Կուսի հրատարակած մէկ յուշագիրը, որ կը կրէր « Միասնավարում ու արդար կենսաթոշակ կամ տնտեսական նոր կարգերու տարրերը» խորագիրը, Քուփֆերիւթի կիրարկած փորձարկութեանց մէկ նշմարէն զատ, կը բովանդակէր կարգ մը առաջարկներ, ձեռնարկելու ընկերային սահմանադրութեան օրինականացումը ապահովելու առաջադրութեամբ : Այս սահմանադրութիւնը իբրեւ մեկնակէտ ունի այն սկզբունքը, թէ կենսաթոշակներու կանոնադրութիւնը եւ միասնավարումը պայմանաւորուելու է փոխադարձաբար : Առանց մէկին ու միւսին չի կրնար գոյութիւն ունենալ եւ ձեռնարկի մը տնօրէնութեան ու պաշտօնէութեան միջեւ եղած գործակցութեամբ միայն պիտի յաջողին ստեղծել վստահութեան իրական մթնոլորտ մը :

« Արդար ռոճիկ » ըսուածը կը բաղկանայ բնականոն սակագինով վճարուած թոշակէն, — որ կանխավճար մը կը համարուի, — ու ընդհանուր արտադրութենէն բխած հասոյթին բաժանումէն : Ըստ Տուխպուրկի Քուփֆերիւթին, այս յաւելուածական վարձատրութեան շնորհիւ արտադրութեան սահմանադիր կողմերը, — դրամագլուխն ու աշխատանքը, — հաւասար կերպով բաժնեն արդիւնքը մատուցուած ծառայութիւններուն եւ պատահական վտանգներուն : Արտադրութենէն գոյացած կենսաթոշակը ոչ մէկ կերպով կը նշանակէ «շահաբաժանում», այլ կը ներկայացնէ աշխատանքէն բխած ռոճիկէն մաս մը եւ իր հաշիւը հիմնուած է ընդհ. արդիւնքին վրայ :

Միասնավարումը, — Միշտ Տիւսպէրկի հաստատութեան համաձայն, — կը նշանակէ թէ պաշտօնէութիւնը ամէն կերպով կը մասնակցի ձեռնարկի ընթացքին : Միասնավարութեան իրաւունքի արտայայտութիւնը իր լիակատար իրագործումը կը գտնէ մասնարաժնի կարգին բարձրացած ձեռնարկին յանձնաժողովին մէջ, որուն նախագահը, այսինքն այդ ապասարկութեան պետը, նմանապէս անդամ է տեսչութեան, որուն կը պատկանին, ընդհանուր տնօրէնէն զատ, միւս սպասարկութեանց բոլոր պետերը : Ինչպէս միւս սպասարկութեանց բոլոր պետերը, ձեռնարկի յանձնաժողովին նախագահը նոյն տիտղոսով կը վայելէ ամենալայն իշխանութիւն մը :

Այս կարգերուն տնտեսական արդիւնքը գլեց անցաւ յոյսերը : Բանուորական խմբակներուն գործունէութիւնը արտակարգօրէն աճեցաւ, հետեւաբար եւ արտադրութիւնը : Անոնց դիրքը ձեռնարկին հանդէպ նմանապէս փոխուեցաւ արմատապէս : Լաւագոյն փաստը այն է, որ վերջերս գործարանի պաշտօնէութիւնը ցցուեցաւ ընդդէմ մամուլի անհիմն զրոյցներուն, հետեւեալ բանաձեւով. —

« Միաձայնութեամբ կը յայտարարենք որ մեր գործարանին մէջ ձեռք առնուած միջոցները մեզ բոլորիս պարզեւեցին աշխատանքի խաղաղութիւնը : Մեր ընկերային տնօրինութիւնները եղած են նոր ըմբռնումով եւ կենսաթոշակներու դրութիւնը այն է, ինչ որ միշտ փափաքած ենք մենք, անոնք արդար են եւ իւրաքանչիւրին կուտան իր բաժինը » :

Քաղեց՝ ԱՐՄԷՆ ՊՍԱԿՈՒՆԻ

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ

●

«ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՐԹԻՆԻՆ ԿԸ ՁԼԱՆԱՆ ՄԷՀՄԷՏԻՆ ՇՆՈՐՀՈՒԱԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆԸ »

ԽՄԲ. — Թուրք փաստաբան մը, Քէմալ Լեվէնտ, հետեւեալ գրութիւնը հրատարակած է «Ագշամ» թերթին մէջ (27 Նոյեմբեր). —

Երեւակայեցէք Իսթանպուլի մէկ թաղը բնակող երկու հայրենակիցներ, որոնց մէկուն անունը ըլլայ Մէհմէտ իսկ միւսին՝ Փեթրօ, Արթին կամ Աւրամ, այսինքն փոքրամասնութիւններուն պատկանի : Երկուքն ալ տէր են մէկ մէկ տան որ 933էն առաջ մեռած իրենց հօր կամ մեծհօր կը պատկանի ու իրենց ժառանգ ինկած ըլլալով հանդերձ, ցարդ իրենց անունին «ինթիքալ»ի գործողութիւն չեն կատարած :

Ենթադրեցէք որ այս երկու դրացիները թեւ թեւի Թափուի պաշտօնատունը կ'երթան տուները իրենց անունին արձանագրել տալու համար : Ասոնցմէ Մէհմէտ ձեռքի ժառանգական վաւերաթուղթին վրայ յենլով խկոյն գործողութիւնը կատարել կուտայ եւ իր անունին կ'առնէ Թափուն : Բայց միւսը, այսինքն Արթին, Փեթրօ կամ Աւրամ, հակառակ անոր որ ի ձեռին ունի Մէհմէտի վաւերաթուղթը, դիւրաւ չի վայելեր այս բարիքը :

Այն անշարժ ստացուածքը որու իր անունին փոխանցումը կը բաղձայ այս խեղճը, կամ միւլք է կամ վագըֆ : Եթէ անշարժ ստացուածքը միւլք է, Թափուի պաշտօնատունը գործը կը փոխանցէ Միլլէ Էմլաքին, իսկ եթէ վագըֆ է Վագըֆներու վարչութեան :

Տարիներով այս ուղղութեամբ կատարուած դիմումին պատասխան չի գար ու խեղճ մարդը մինչեւ որ մօրմէն ծծած կաթը քիթէն չգայ, ձեռք չի բերեր այն իրաւունքը, որուն իր դրացին՝ Մէհմէտ մէկ օրէն տիրացած էր :

Թերեւս չէք հաւատար ասոր : Որովհետեւ ժողովրդապետութիւն կոչուած այս շրջանին, անհաւատալի է նման բան մը : Բայց դժբախտաբար իրականութիւն մըն է այս երեւոյթը :

Պարզեմ այն օրինական տրամադրութիւններն ու հրամանագրերը, որոնք Թափուի պաշտօնատունը կը ստիպեն այսպէս շարժելու. —

Ա. աշխարհամարտին այլուր փոխադրուած անձերու շարժուն եւ անշարժ ինչքերը լքեալ գոյք նկատելու մասին երկու օրէնքներ հրատարակուած են, մին 13 Սեպտեմբեր, 331, միւսը 15 Ապրիլ 339 թուակիր : Ըստ այս օրէնքներուն տրամադրութեանց, թէ կառավարութեան որոշումով փոխադրուած եւ թէ այլուր գաղթելով խոյս տուած անձերուն շարժուն եւ անշարժ բոլոր ինչքերը, ըստ իրենց հանգամանքին եւմտական գանձուն կամ Էվգաֆին փոխանցել պէտք է :

Ահա այս օրէնքին տրամադրութեանց համաձայն, երկրէն խոյս տուած անձերուն ինչքերը Մալիյէին կամ Էվգաֆին կողմէ գրաւուած են եւ եթէ այս ինչքերը անշարժ ստացուածք են, ըստ օրինի Թափուի մօտ արձանագրուած են :

Այս կացութիւնը շարունակուած է մինչեւ որ կառավարութիւնը օրէնքի հանգամանք տուաւ Լօզանի դաշնագրին : Անկէ հետեւ, եթէ նոյնիսկ հաստատուի հայրենակցի մը փախստական ըլլալը, օրինաւորապէս անհնար է դարձած կառավարութեան կողմէ ձեռք դնել վերոյիշեալ օրէնքին տրամադրութեանց վրայ յենլով :

Այդ լքեալ գոյքերու օրէնքին շրջանին արձակուած այս հրամանը, հակառակ այս օրէնքին գործադրութիւնը դադրելուն, կառավարութեան կողմէ ետ առնուած չըլլալով ներկայիս Թափուի վարչութիւններուն կողմէ միայն ոչ-իսլամներուն հանդէպ կը կիրարկուի վերոյիշեալ գործողութիւնը : 1950էն առաջ կացութիւնը այս էր, այսօր ալ նոյնն է :

Անհրաժեշտ կը գտնեմ չեշտել թէ վերոյիշեալ լքեալ գոյքերու օրէնքներուն մէջ իսլամի կամ ոչ իսլամի արձանագրութիւն մը չկայ : Ինչ որ ալ ըլլայ անհետացողին կամ փախստականին կրօնքն ու դաւանանքը, անոր հանդէպ կը կիրարկուի : Սակայն գործադրութիւնը այս տարօրինակ եղանակով տեղի կ'ունենայ :

Մինչդեռ Սահմանադրութեան 69րդ յօդուածը կ'ըսէ. — Թուրքերը յաչս օրէնքին հաւասար են ու առանց բացառութեան պարտաւոր յարգելու օրէնքը : Ար-

ՄԵՌԵԼՈՑ

★

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը այս տարի եւս յիշատակի այց մը կազմակերպած էր Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը հանգչող մեր մեծ ընկերներուն: Ահարոնեանի, Անդրանիկի, Ռուբէնի, Խատիսեանի եւ Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնադիրներէն Գրիգոր Օտեանի շիրիմներուն:

Հակառակ նախորդ 10 – 15 օրերու ցուրտին այդ կիրակին (29 Նոյ.) կարծես գարունը վերադարձած էր, աւելցնելու համար բոյրը այն ծաղիկներուն զորս «Ռոստոմ»ի տղաքը պիտի դնէին մեր անմահներու հողակոյտերուն վրայ: Ժամը ճիշդ 3ին հայրենակիցներու եւ ընկերներու բազմութիւնը Թափօր կազմած ճամբայ ելաւ, նախ Ռուբէնի՝ եւ յետոյ կարգով՝ Ահարոնեանի, Խատիսեանի, Օտեանի եւ Ազգ. հերոս Անդրանիկի շիրիմներուն վրայ դրաւ մէկ մէկ ծաղկեպսակ, խորաքանչիւրին առջեւ մէկ վայրկեան յարգանքի կենալով երկիւղածութեամբ:

Յետոյ հասարակութիւնը հաւաքուեցաւ մասնաւոր սրահ մը, ուր «Ռոստոմ»խումբի կողմէ ընկեր Ե. Ճանկէօզեան կատարեց հաւաքոյթին բացումը, ոգեկոչելով մեր մեծ մեռելները որոնք նուիրուած էին հայ ժողովրդի ազատագրութեան սուրբ գործին: Այս առթիւ բացատրեց Դաշնակցութեան անխտրական եւ լայնամիտ ոգին, որուն շնորհիւ ահա «Ռոստոմ» խումբի ընկերները չէին մոռցած յարգանքի իրենց տուրքը տալու նաեւ Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնադիրներէն մեծ Հայուն՝ Գրիգոր Օտեանի եւս: Ներկաները յոտնկայս յարգեցին բոլորին յիշատակը:

Առաջին խօսքը տրուեցաւ ընկեր Շ. Միսաքեանի, որ խօսեցաւ Անդրանիկի մասին, բազմաթիւ դրուագներ յիշելով անոր փոթորկալից կեանքէն: Բացատրեց թէ Անդրանիկը Անդրանիկ էր երբ իր ընկերներուն հետ էր եւ ֆետայի, երբ լեռնէ լեռ կը սաւառնէր իբրեւ արծիւ, ահուսարսափ մատնելով թշնամին: Իրնէ քաջեյանդուգն, ան կազմաւորուեցաւ Դաշնակցութեան հնոցին մէջ: Այսօրուան հայրենատէրները երէկ, «աւազակ» կը կոչէին զայն եւ ազգ. հերոս հռչակեցին երբ դարձաւ զօրավար ... Ժողովրդական երգն ալ ֆետային է որ կը փառաբանէ,— «Երակներիդ ազնիւ քաջի արիւնը չցամաքի մինչ յաւիտեան Անդրանիկ»: Ափսոս որ տակաւին չէ գրուած մեր դիմադրական ճակատի, ազատագրութեան պայքարի հերոսներուն ամբողջական, վաւերական պատմութիւնը: Ընկերոջ առաջարկին վրայ յոտնկայս երգուեցաւ «Իբրեւ Արծիւ»ը:

Տիկ. Վ. Վարպետեան արտասանեց ողբացեալ մեծ ընկեր Վարանդեանի «Հայ հերոսները»: Պ. Ս. Քոչարեան խօսեցաւ Ա. Ահարոնեանի մասին, ներկայացնելով ոչ միայն գրողը այլեւ քաղաքական գործիչը: Ցիչեց մեր կեանքը Պերլինի վեհաժողովի ձախողանքէն մինչեւ 1914 – 1918 եւ հայ ազատագրութիւնը Արարատի ստորոտը: Ցայտնեց թէ Ահարոնեան ոչ միայն աշակերտն էր Քրիստափոր Միքայէլեանի, այլ եւ անոր գործակիցը: Այս առթիւ իր յարգանքը յայտնեց նաեւ Դաշնակցութեան մեծ հիմնադրին, անոր մէջ տեսնելով Հայաստանի ազատագրութեան ուղիները որոնող մեծ մարդը:

Օր. Հ. Քնեազեան երգեց Ահարոնեանի «Գարահիսար»ը: Յետոյ Ռուբէնի մասին խօսեցաւ ընկեր Ա. Իսահակեան.— Մեռելները յիշել՝ կը նշանակէ յստակօրէն քննել անցեալը, կարենալ կերտելու համար ապագան: Ընկերը համառօտակի ներկայացուց Ռուբէնի կեանքը, սկսած Գէորգեան ճեմարանէն, ապա ռուսական բանակին, Կարսի հնոցին մէջ, շալակտար հասարակ զինուոր, ապա անմահ Տարօնի մէջ գործակից Գէորգ Չաւուշի եւ ուրիշ բազմաթիւ հերոսներու, շարունակելու համար այն սուրբ գործը զոր նախորդները սկսած էին: «Ռոստոմ» խումբի ընկերներէն Ս. Էֆխանեան երգեց մեծ հայրենասէր Խրիմեան Հայրիկի նուիրուած «Հայրիկ, հայրիկ»ը: Ընկեր Ս. Թորոսեան խօսեցաւ Խատիսեանի մասին: Ըսաւ թէ՝ ան չունէր ոչ Անդրանիկի սուրը, ոչ ալ Ահարոնեանին գրիչը, բայց եղբայրն էր, Կոստանդին Խատիսեանի, որ անմիջական գործակիցն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ հիմնադիրներուն, եւ այդ հայրենասէր տան մէջ զարգացաւ իբրեւ ապագայ հայ քաղաքագէտը: Հակառակ իր փայլուն դիրքին, նուիրուեցաւ Ազգ. Դատին, հասնելու համար օր մըն ալ ազատ Հայաստանի վարչապետութեան: Ընկերը այս առթիւ պարզեց անոր բեղուն գործունէութիւնը հայրենիքի թէ արտասահմանի մէջ: Վերջին պատերազմին օգտակար եղաւ նաեւ շատ մը վտանգուած անձերու, որոնք յետագային գինք բանտ դնել պիտի տային ծանրացնելով իր հիւանդութիւնը որ դժբախտաբար մահացուիթ եղաւ իրեն: Օր. Յովհաննէսեան արտասանեց Դաշնակցութեան նուիրուած գեղեցիկ կտոր մը:

Ընկեր Բենօ կարդաց անուանացանկը ա-

գիրուած է ամէն կարգի դասակարգի ընտանեկան եւ անհատական առանձնաշնորհ:

Արդ, այլեւս ձեզի կը թողում գնահատել թէ այս յօդուածը կարդացող անձ մը, երբ հակառակ պետական իշխանութեանց պարբերաբար տուած բերանացի թէ գրաւոր յայտարարութիւններուն ու երաշխաւորութիւններուն, երբ վերոյիշեալ վերաբերումին առարկայ կը դառնայ, ի՞նչքան կը հաւատայ կամ պէտք է հաւատ ընծայէ սոյն երաշխաւորութիւններուն:

Այս խտրական վերաբերումին վերջատալու առենը հասած, նոյն իսկ շատոնց անցած է:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Անցեալ կիրակի, 29 Նոյեմբեր, Կալմանի սրահը լեցուն էր խուռն բազմութեամբ: Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուէր նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Բեմը զարդարուած էր Հ. Յ. Դ. զինանշանով: Նոր Սերունդին նորակազմ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Օննիկ Կարապետեանի յոտնկայս երգեց «Մարսէյեզ»ը եւ «Մշակ բանուոր»ը: Օրուան նախագահը, ընկեր Պ. Զպուքճեան բացատրեց տօնին իմաստը: Յետոյ կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ ընկեր Յովիկ Եղիազարեան: Երկու ճառերն ալ խոր տպաւորութիւն ձգեցին:

Շատ ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը: Արտասանեցին փոքրիկն Ժիրայր Փալանճեան, ընկեր Ժիրայր Գումրուեան եւ Օր. Մառի Թարագճեան: Դաշնակը նուագեց Օր. Ի. Նիկողոսեան: Երգչախումբը մերթ ընդ մերթ կը թնդացնէր սրահը: Օր. Մառի Կավարենց քանի մը կտորներ երգեց, ջերմապէս ծափահարուելով: Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին ընկեր Հրաչ Քէրէսթէճեան (ջութակ) եւ Տիկին Թ. Եազճեան (դաշնակ):

Այս տարի եւս ներկայ էր քաղաքապետը, Պ. Փ. Մագիւրիէ, որ խօսք առնելով, գովեց ընկերվարութիւնը եւ ընկերվարական Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Ըսաւ թէ երբեք խտրութիւն չէ դրած Հայերու եւ Ֆրանսացիներու միջեւ եւ սիրով պիտի մասնակցի մեր բոլոր հաւաքոյթներուն:

Նոր Սերունդի թատերախումբը ներկայացուց Ա. Տիրոյեանի «Երկու ծայրայեղները»: Դերակատարներն էին Վէնսան Տարաքճեան, Ցակոբիկ Ստամպոլեան, Օննիկ Ալթունեան, Տիգրան Հանդէթեան եւ Ժիրայր Գումրուեան: Նախագահը շնորհաւորեց եւ քաջալերեց այս թատերախումբը եւ այսպէս փակուեցաւ գեղարուեստական բաժինը, Ապա սկսան պարերը եւ խրախճանքը ընկերակցութեամբ նուագախումբի: Ճոխ պիւֆէ մը պատրաստուած էր Կապոյտ Խաչուհիներուն կողմէ: Ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր, տիկին մը խորոված հաւ մը նուիրած էր: Աճուրդի դրուելով շահեցաւ Վաչէ Ցակոբեան:

ԱՐԱՄ ԵՐԱՆՈՍԵԱՆ
(Նոր Սերունդ)

ազատագրութեան պայքարին մէջ զոհուած Դաշնակցական հայդուկներուն որոնք մէկ երազ միայն ունեցած էին:

Նախագահին փակման խօսքէն վերջ, ներկաները յոտնկայս երգեցին «Մշակ բանուոր»ը փակելով այս շատ գեղեցիկ եւ տպաւորիչ հաւաքոյթը:

ՍԱՐԳԻՍ – ՍԵԼԹԻԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

★

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Այս տարի սրահի անյարմարութեան պատճառաւ քիչ մը ուշ տօնեցինք: Ուշ ըլլայ թէ կանուխ ժողովուրդը խուռներամ կուգայ իր յարգանքի բաժինը բերելու Դաշնակցութեան ձեռնարկներուն:

Բեմը զարդարուած էր սովորականին պէս: Կը ծածանէին երկու դրօշները: Կեդրոնի պաստառի վրայ զետեղուած էին օրուան պատշած նկարները:

Ընկեր Մ. Մանուկեան բացումը յայտարարեց «Մշակ բանուոր»ով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Յետոյ բացատրեց օրուան նշանակութիւնը: Փոքրիկները, մանչ եւ աղջիկ, հայկական տարազներով եւ զատ զատ արտասանեցին Դաշնակցութեան ուղղուած ուղերձներ, յետոյ երգեցին «Մեր Հայրենիքը» եւ պարեցին քանի մը դեղջկական պարեր: Յաջող եւ մաքուր առոգանութեամբ արտասանեցին փոքրիկըն Մ. Խրիմեան «Սիամանթօ»յէն եւ Վ. Ստեփանեան «Մայր Հայաստանի»:

Ներկայացուեցաւ քրքջալիր գաւեշտ մը փոքրիկներու կողմէ (Շ. Քրմոյեան, Յ. Գէորգեան, Մ. Հէքիմեան եւ Մ. Խրիմեան), շատ լաւ խաղարկութեամբ: Այս տղաքը, հազիւ 9–13 տարեկան, կրնան օրինակ հանդիսանալ աւելի մեծերուն, որոնք կը խուսափին հայկական հանդէսներէ: Այս փոքրիկները կրնան շատ աւելի լաւ հայեցի դաստիարակութիւն ունենալ, եթէ յարմար ուսուցանող մը գտնուի: Բարեբախտաբար շնորհիւ Դաշնակցութեան եւ Նոր Սերունդին յամառ աշխատանքներուն, շատեր կրցած են լաւ հայերէն խօսիլ ու արտասանել:

Օրուան բանախօսը, ընկեր Խ. Մկրտիչեան, բացատրեց թէ Դաշնակցութիւնը հրաշագործ յեղափոխութիւն մը կատարեց հայ հոգիներուն մէջ, զարնողին զարնելու գիտակցութիւնը սորվեցուց: Ռուսը եւ Թուրքը դէմ էին մեր իրաւունքներուն եւ հոսեցաւ արիւնը, բայց չկրցան ընկճել Դաշնակցութիւնը որ պիտի շարունակէ պայքարը մինչեւ վերջնական յաղթանակ: 1920ին տեսանք բոլշեւիկեան ահաւոր դաւերը կիսակործան Թուրքիոյ կենդանութիւն տալու համար: Եւ դաւերը չեն դադրած տակաւին»:

Հանդէսը վերջացաւ խոր տպաւորութիւն ձգելով հասարակութեան վրայ:

Ն. Ա.

Ա.— Մարգար հայրիկ, ալ բանջարանոցիդ մէջ խրտուիլակ չես տնկեր թռչուններ վախցնելու համար:

ՄԱՐԳԱՐ.— Ալ հարկ չկայ, որովհետեւ կինս մինչեւ վերջ պարտէզն է ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Բայց ես միայն մէկ շաբաթ ապրեցայ անոնց հետ, Պ. Փուարօ:

— Ձեզի նման խելացի մէկու մը համար այդքանը լիովին բաւական է: Հիւանդապահուհի մը շուտ կը գտնէ իր շրջապատը: Իր կարծիքը կը կազմէ եւ ըստ այնմ կը գործէ: Սկսինք, եթէ կ՚ուզէք, Հայր Լէվինիյէն:

— Շատ դէշ կացութեան մը կը մատնէք: Ան եւ Տիկին Լէյտները կարծես հաճոյք կը զգային իրարու հետ խօսակցելով, բայց սովորաբար Ֆրանսերէն կը խօսէին, իսկ ես շատ բան չեմ գիտեր այդ լեզուէն, թէեւ դպրոցը սորված էի զայն: Կարծեմ աւելի շատ գրականութեան մասին կը խօսէին:

— Ուրիշ խօսքով հաճոյք կը զգային իրենց ընկերակցութենէն, այնպէս չէ՞:

— Այո, եթէ կ՚ուզէք, բայց տիկին Լէյտներին անձնաւորութիւնը Հայր Լավինյէնի հետաքրքրութիւնը կը շարժէր, իսկ Տիկինը քիչ մը կը նեղուէր այդ բանէն: Չեմ գիտեր թէ կրցա՞յ բացատրել: Այն առեն իրեն կրկնեցի այն խօսակցութիւնը զոր ունեցած էի վանականին հետ, առաջին անգամ պեղումներուն վայրը այցելած առենս: Այդ օրը Հայր Լավինյէն, Տիկին Լէյտները անուանած էր «վտանգաւոր կին»:

— Ահաւասիկ, շատ հետաքրքրական պարագայ մը գիտել տուաւ Պ. Փուարօ: Իսկ ի՞նք... ինք ի՞նչ կարծիք ունէր Հայր Լավինյէի մասին:

— Ի՞նչպէս կրնայի գիտնալ թէ Տիկին Լէյտնըր ի՞նչ կը մտածէ մարդոց մասին: Երբեմն կ՚երեւակայէի թէ Հայր Լավինյէն ալ իր հետաքրքրութիւնը կը շարժէր: Կը յիշեմ որ Տիկին Լէյտնըր ըսաւ իր ամուսնոյն թէ այս քահանան երբեք չի նմանիր ցարդ իր հանդիպած կրօնաւորներուն:

— Շատ անողոք էք այդ խեղճ կրօնաւորին հանդէպ, ըսաւ Տոքթ. Րէյլի հեգնելով:

— Բարեկամ, ըսաւ Փուարօ, թերեւս քանի մը հիւանդներ ունիք: Չեմ ուզեր արգելք ըլլալ, ձեր պարտականութեան:

— Հիւանդները միշտ ալ կան, հիւանդանոց մը լեցուն ունիմ, ըսաւ բժիշկը եւ դուրս ելաւ խնդալով:

— Աս աղէկ եղաւ, ըսաւ Փուարօ, հիմա գլուխ գլխի պիտի խօսինք, ինչ որ աւելի շահեկան եւ օգտակար է, բայց սակայն պէտք չէ որ արգելք ըլլայ ձեր թէյը խմելու:

Պնակ մը սանտուիչ հրամցուց, երկրորդ գաւաթ մը թէյ ալ միւսին: Իրապէս հաճելի ըլլալ կ՚ուզէր եւ շատ հոգածու:

— Այժմ, վերստին ձեռք առնենք մեր նիւթը: Ցայտնեցէք ձեր տպաւորութիւնները: Ձեր կարծիքով արշաւախումբին անդամներէն որո՞նք չէին սիրեր Տիկին Լէյտները:

— Բոլորովին անձնական տեսակէտ մը պիտի ձեւակերպեմ, բայց չեմ ուզեր որ կրկնուի իբրեւ ինձմէ բխած:

— Վստահ եղէք գաղտնապահութեանս վրայ:

— Լաւ, իմ կարծիքով Տիկին Մերքատօն չէնք շնորհք կ՚ատէր Տիկին Լէյտները:

— Ահ, իսկ Պ. Մերքատօ՞ն:

— Տիկին Լէյտնըր քիչ մը անոր գլուխը դարձուցած էր, իր կնոջմէն զատ ոչ մէկ կին իրմով պիտի հետաքրքրուէր: Իսկ Տիկին Լէյտնըր մէկ հատիկ էր ուրիշներով հետաքրքրուելու եւ անոնց խոստովանութիւնները լսելու համար: Խեղճ մարդը ո՞վ գիտէ ինչեր կ՚անցընէր միտքէն:

— Իսկ Տիկին Մերքատօն գէ՞շ աչքով մը կը դիտէր:

— Կը նախանձէր անշուշտ... եթէ կ՚ուզէք ճշմարտութիւնը գիտնալ: Երբ մարդ ամուսնացած մարդոց մէջ կ՚ապրի պէտք է շատ շրջահայեաց ըլլայ: Այդ ուղղութեամբ շատ տարօրինակ բաներ կրնամ պատմել ձեզի: Չէք կրնար կասկածիլ թէ ինչեր կրնան անցնիլ կնոջ մը միտքէն երբ խնդիրը իրենց ամուսիններուն մասին է:

.. Օ՛, բայց կասկած չունիմ ձեր ըսածներու մասին: Այսպէս ուրեմն Տիկին Մերքատօ կը նախանձէր Տիկին Լէյտնըրէն եւ կ՚անիծէր զայն:

— Այնպիսի ակնարկներ կը նետէր որ կարծես կ՚ուզէր շանթահարել զայն: Օհ, Աստուած իմ... ներողամիտ եղէք, Պ. Փուարօ, ըսելիքս այդ չէր, վայրկեան մը իսկ մտքէս չէ անցած որ ...

— Ոչ, ոչ, կատարելապէս կը հասկնամ: Այդ բառերը ձեր բերնէն փախան եւ պարագային կը յարմարին: Տիկին Լէյտնըր կը մտահոգուէ՞ր Տիկին Մերքատոյի այդ թշնամութենէն:

Պատասխանելէ առաջ մտածեցի:

— Կարծես ոչ մէկ կարեւորութիւն կու տար, իրականին մէջ, նոյն իսկ չեմ գիտեր թէ նշմարա՞ծ է:

Անգամ մը մտածեցի տեղեկացնել իրեն, թէեւ այդ կարգի միջամտութիւնը շատ ալ հաճելի չէր ինծի: Եւ յետոյ ըսի ինքնիրենս թէ մարդ յաճախ կը զղջայ խօսած ըլլալուն համար, բայց երբեք լռելու համար:

— Շատ խելացի բան է, ձեր ըսածը: Կրնա՞ք յիշել քանի մը օրինակներ, ուր Տիկին Մերքատօ իր զգացումները մատնած ըլլայ ձեր առջեւ:

(Շար.)

Վարչապետը, զօր. Զահետի ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ Իրանցիները որեւէ թշնամութիւն չեն սնուցած ոեւէ օտար կառավարութեան դէմ եւ թէ քարիւղի խնդիրը չլուծուեցաւ իրբեւ հետեւանք անգլիական դեսպանատան փակման, 1952 Հոկտեմբերին: «Ուրիշ դժուարութիւններ ալ ծագեցան որոնց տեղեակ է իրանեան ազնիւ ազգը: Իրանեան կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը կ'ուզեն բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել բոլոր ազգերու հետ, բացի այն պարագային՝ երբ նախայարձակում կը կատարուի մեր երկրին շահերուն եւ վարկին դէմ»:

Կրօնապետը յայտարարեց թէ «ամբողջ իրանեան ազգը, բացի քանի մը անգլիական գործակալներէ, հակառակ է յարաբերութեանց վերահաստատման եւ կը խորշի Մ. Նահանգներու միջամտութենէն»: Իբրեւ եզրակացութիւն, ազդարարեց թէ պէտք ընդդիմանալ Իրանի դէմ կատարուած որեւէ արարքի: Այս առթիւ մեղադրեց նաեւ Մ. Նահանգները որոնք կը սպառնան դադրեցնել իրենց «ճգճիմ օգնութիւնը»:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՌՈՒՍԵՐԸ

Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», շաբաթ օր դիտել կուտար թէ եւրոպական ազգերը սկսած են մտամանջուիլ, տեսնելով գերման զինապաշտութեան վերածնունդը: «Փորձառութիւնը սորվեցուցած է Եւրոպացիներուն թէ հիթլէրական բանակին վերահաստատումը, նոյնիսկ եւրոպական ձեւով եւ օտար ռազմական խարիսխներու տեղծումը եւրոպական ցամաքի վրայ պատերազմի պիտի յանգին եւ ոչ թէ խաղաղութեան: Մեծ պետութիւնները որոնք յաղթեցին Հիթլէրի եւ անոր ֆաշական զինակիցներուն, ամէն պատեհութիւն ունին հաւաքական ձեռնարկ մը կատարելու յաջողութեամբ, Եւրոպայի ապահովութիւնը երաշխաւորելու եւ գերման զինապաշտութիւնը ինչպէս եւ վրէժխնդրական ոգին խափանելու համար: Խ. Միութեան Նոյեմբեր 3ի եւ 26ի ծանուցագիրները ցոյց կուտան ուղիղ ճամբան՝ կարգադրելու համար այս կարեւոր խնդիրները: Եւրոպայի ժողովուրդները գործնական ձեռնարկ մը կը պահանջեն, հաստատուն եւ տեւական ապահովութիւն մը ձեռք բերելու համար: Ամերիկեան ռազմական խարիսխներու տեղծումը ամենամեծ եւ ամենածանր սպառնալիքն է Եւրոպայի համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ վէճին լուծումը դիւրացնելու համար Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա յանձն առին ետ քաշել սահմանագլուխին վրայ համախմբուած զինուորները: Իտալական զօրքը սկսաւ քաշուիլ կիրակի օր: Ամբողջ զօրագունդը իր նախկին տեղը վերադարձած պիտի ըլլայ 15 օրէն: Պարպումը սկսաւ երբ երկու երկիրները համաձայնեցան իրենց յարաբերութիւնները բանականոն վիճակի մը վերածելու համար: Համաձայնութիւնը գոյացաւ շաբաթ օր, Հռոմի մէջ, Իտալիոյ վարչապետին եւ Եուկոսլաւիոյ դեսպանին միջեւ: Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնն ալ ձեռնարկած է ետ քաշելու իր զօրքը: Այս որոշումը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց անգլեւամերիկեան շրջանակներու մէջ: Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարները համաձայնած են Պերմուտայի մէջ, ստիճանաբար Իտալիոյ յանձնելու համար Թրիէսթէի Ա. շրջանին վարչութիւնը:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐՈՒ սահմանափակման մասին կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ նախագահ Այզընհաուըր, այսօր, երեքշաբթի, Ազգաժողովին առջեւ: Անգլիա եւ Ֆրանսա եւս հաւանութիւն յայտնած են, այս մասին Պերմուտայի ժողովին մէջ: Լուրը ռումբի մը տպաւորութիւնը գործեց Ազգաժողովին մէջ:

ՃՇԴՈՒՄ.— Թիւրիմացութեան մը հետեւանքով գրուած էր թէ Անգարացի Հայ մը իր կինը սպաննած է Կրընոպլի մէջ: Դէպքը տեղի ունեցած էր 13 ամիս առաջ, Պելմոնի մէջ, ինչպէս հաղորդած էինք ժամանակին, եւ դատավարութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ Կրընոպլի մէջ:

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ

Այդքան դժուա՞ր է հասցէ մը ճշդել…

Եօթը ամիս վերջն ալ, կարգ մը թերթեր եւ Միութիւններ կը շարունակեն «Յառաջ»ի հին հասցէն գործածել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ
ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օպանեը):

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «*Cahiers du Sud*»

Ներկայ կ'ըլլայ եւ իր Թարգմանութիւններէն կը կարդայ բանաստեղծ՝

LUC ANDRE MARCEL

Կը խօսին՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Անդամ Վառի Ակադեմիային
եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին ԶԱՊԷԼ ՄՈՐԸՆՈՆ, Պ. Ֆ. ՀՐԱԶԵԱՆ (երգ), Պ. Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ (ջութակ), Օր. Օր. ՉՐՔԱՇԵԱՆ, Ա. ԹԱԴՈՍԵԱՆ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (արտասանութիւն): Մարսէյլի Հայ արիները եւ արենոյշները (պար):

Դաշնակով կ'ընկերակցին Օր. Օր. ՕԹԱՐ եւ ԷՕԺ. ԹԷԼԵԱՆ:

★

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)
Կազմակերպուած ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ:

Հանրութեան տրամադրուած սակաւաթիւ տոմսերու համար դիմել.—

H. MALAKIAN, 3, Bl. Th. Turner et V.DER VARTANIAN, 9, rue du Coq

12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի սրահին մէջ:

Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութեան:

Շաբաթ, 12 Դեկտ., ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: 2 ռիւ էթիէն տ'Օրվ կայարանին մօտ: (Սէն Լազարի կայարանէն 7 վայրկեան):

Կը նախագահէ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետը՝

Mr. Emile Tricon

Հայկական գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ սիրուն անակնկալներ:

Պ. ՎԱՐԴԻԽԱՆԵԱՆԻ

Ռատիոյի մեծ նուագախումբով՝ եւրոպական պարերը մինչեւ լոյս:

Մուտք 200 փրանք:

Սեղանները ապահովել դիմելով

U. E. F. A. 9 Ave. Calmels
Bois-Colombes (S.) Tél. CHA. 00-55

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 1954

խմբագրութիւն եւ հրատարակութիւն
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

504 լայն էջեր, 12 մասերով, 200է աւելի նկարներով եւ բազմաթիւ անտիպ նիւթերով: Աշխատակցութեամբ հին եւ նոր գրողներու:

Գրական, գեղարուեստական եւ պատմական էջեր, պատկերազարդ ուսումնասիրութիւն մը Լիբանանի մասին, մարզաշխարհ, երգիծական բաժին ծաղրանկարներով, կէս-բժշկական եւ առտնին գիտելիք, միջազգային եւ ազգային անցքեր, օրացոյց եւ տարեցոյց եւն. եւն.:

Գին 1200 փրանք: Դիմել «Յառաջ»ի

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ:

ՄԻՆՉԵՒ ԱՅԴ, ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԷՆ, ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՅՆԻՍԿ ՎՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1էՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան:

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէզիզ: Առատ եւ ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Քաւէ սրճարանին վերնայարկը, կը խօսի ՓՐՕՖ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ, նիւթ ունենալով Գրիգոր Նարեկացիի եւ իր շրջանին մշակոյթը:

Իսկ Նշան Պէշիկթաշլեանի երգիծական գրականութեան մասին Պ. Բալուեանի դեկուցման վիճաբանութիւնը յետաձգուած է յաջորդ շաբթուան:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, որպէսզի դիւղէն եկողները հասնին իրենց կառախումբերուն:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղի ցերեկոյթ պարահանդէսը, կիրակի 20 Դեկտ., ժամը 16էն 24:

Սալ տ'Էրլէմօնի շքեղ սրահին մէջ:

25պիս, Ավընիւ տը լա Ռէփիւպլիք, Մօնրուժ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՍՏԱՑԱՆՔ.— Արձագանգ, ազգային, հասարակական անկախ շաբաթաթերթ: (Հայերէն եւ ֆրանսերէն): Տնօրէն — խմբագիր Է. Մալոյեան: Հասցէ. — 25 ռիւ Վիքթոր Մասէ, Փարիզ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ…

Ս. Ստեփաննոս, Ս. Պօղոս – Պետրոս, Ս. Յակոբ, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ, Ս. Կարապետ, Ս. Սարգիս

Կը մօտենան: Ինչո՞վ պիտի հիւրասիրէք ձեր անուան տօնը շնորհաւորող հիւրերը:

Բնաւ մի՛ մտահոգուիք

Գացէք անուշավաճառ

Ս. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

32, Rue Trévise
Tél. : TAI. 65 - 44

Հոն պիտի գտնէք ամէն կարգի անուշեղէններ, ինչպէս նաեւ հէլվա եւ լօքում

Տեղին վրայ պատրաստուած

Իսկ եթէ ուզէք տունէն չինել ձեր խմորեղէնները, հոն պիտի գտնէք ամէն օր պատրաստուած թարմ թերթեր եւ թէլ քատաիֆ

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ

Մասնաւոր զեղչ հարսնիքի, կնունքի եւ հանդէսներու:

Փուռէն ուղղակի տուն յանձնելի:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այսօր, երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, Քաֆէ Րէժանի վերնայարկը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21·30ին Ազգ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: — Հայերէնի դասերը ժամը 20·30ին:

ՏԱՐՕՆ ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԻ Հայր. Միութեան ժողովը Դեկտ. 27ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2·30ին Պուլվար Օտտոյի եկեղեցւոյ սրահին մէջ (Մարսէյլ):

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համախորհրդակցական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը Ծնունդի ու Նոր Տարուան առթիւ կազմակերպած է ընտանեկան խնճոյք – երեկոյթ մը 26 Դեկտ. շաբաթ օր ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր, Յոյներու սրահին մէջ (ռիւ Պոնֆուա): Առատ կերուխում եւ գեղարուեստական բաժին: Սիրով կը հրաւիրուին փափաքողները: Մուտքը ազատ է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Փորձառու փիքէօզ մը (կօշիկի երես կարող):

Դիմել՝ Պ. ՎԱՆԼԵԱՆԻ,
7, Rue Godot de Mauroy, Tél.OPE. 01-08
Métro OPERA ou MADELEINE

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մեկնումի պատճառով ծախու է Ալֆորվիլի մէջ, տուն մը (փավիյյեօն): Ունի երկու մեծ աշխատանոց, չորս սենեակ, խոհանոց, ճաշասենեակ, լուացարան, մառան, կոյուղի, պարտէզ մը 220 քառ. մեթր: Պարապ է: Մատչելի գին եւ վճարումի դիւրութիւն: Շատ շահեկան գործ: Դիմել՝

Kaloustian, 44, Rue E. Zola, Alfortville
Tél. : ENT. 33 - 87

ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

վերսկսած է հայերէնի, ռուսերէնի եւ կովկասեան պարերու դասերը:

Պայմաններու համար դիմել՝

10, Passage Dubois, Paris (19e)

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ օրիորդ մը, Ֆրանսուհի, կրթուած, թարգմանի կամ վաճառորդի (վանտէօզ) գործ կը փնտռէ: Գիտէ անգլիերէն եւ սպաներէն:

Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան ամէն օր ժամը 11էն 19:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 փր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 փր. * Հատը 10 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 9 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7239 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2650

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ԱԼ ԱՆՃԱՐԱԿ ԵՆՔ

•

Այսպէս, Ֆրանսացի լեռնագնացները ամէն վտանգ յանձն առեր են, Արարատը մագլցելու եւ Նոյեան Տապանը փնտռելու համար, բայց վախցեր են հայ կամ Հայաստան բառերը արտասանել:

Գոնէ այսպէս կը հետեւի հրատարակուած գիրքէն, որու մասին խօսեր էինք երէկ:

Սովորական հրատարակութեան մը մէջ, կարելի է անտեսել անհատի մը, գիւղի մը անունը: Բծախնդրութեամբ կամ ընդունելի պատճառով մը:

Բայց, կարելի՞ է զանց առնել ամբողջ երկիր մը, ժողովուրդ մը:

Ներելի՞ է անտեսել տուեալ վայրի մը աշխարհագրութիւնը եւ պատմութիւնը. այն ալ գիտական - պատմական արշաւանք մը փորձած ատեն:

Բազմաթիւ եղանակներ կան Թուրքերուն հաճելի ըլլալու համար:

Այն օտարականները որ Թուրքիա գացած կամ հեռուէն բաներ մը լսած են, դաս առնելու պէտք չունին:

Շատերը դաս ալ կու տան...

Բայց, գիտական արշաւախումբի մը անդամները ստիպուա՞ծ էին այնքան ճկիլ եւ կլորնալ, Թուրքերն անգամ զարմացնելով:

Գացին, քերեցին Արարատի ժայռերն ու խոռոչները, եւ բեկոր մը, հետք մը անգամ չգտան Նոյեան Տապանէն:

Գտնելիք ալ չունէին, ինչպէս իրենց նախորդները, Ամերիկացի կամ Գերմանացի:

Դժբախտաբար, լեռնէն վար իջած ատեն, իրենց լրջութեան եւ գիտութեան հետքերն ալ կորսնցուցին, ինչպէս կ'ապացուցանէ գիրքը, որ իբրեւ թէ «Պատմական եւ գիտական նշմարներ» ալ կը պարունակէ...

Արդարութիւնը կը պահանջէ միայն օտարին վրայ չձգել մեղքերը:

Մենք ալ յանցանքներ ունինք: Առնուազն անճարակ ենք: Եւ կամ ամէն բան ջուրին տուած:

Տակաւին սորված չենք յարաբերութիւններ մշակել, մթնոլորտ ստեղծել եւ բարեկամութիւններ շահիլ:

Այս լեռնախոյզները վերադարձին Փարիզ հանդիպեցան, եւ պատուասիրութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ ճաշարանի մը մէջ: Բոլորովին պատահաբար: Եւ ափ մը հրաւիրեալներով:

Ցետոյ իմացանք որ ասուլիս մը սարքած են մասնաւոր շրջանակի մը մէջ — գիւանագիտական, եթէ ոչ Թրքասիրական: Այս առթիւ պիտի ցուցադրէին իրենց բերած լուսանկարներն ալ:

Ճաշարանէն մինչեւ այս գաղտնի հաւաքոյթը ոեւէ մէկը մօտեցա՞ւ լեռնագնացներուն: Փորձե՞ց իմանալ անոնց տրամադրութիւնները: Գոնէ օգտագործել անոնց բերած նիւթերը:

Վերջին պատերազմի ընթացքին ալ, ուրիշ Ֆրանսացի մը, Պալզան, որ մինչեւ Վան գացած էր, գրքի մը վերածեց իր տպաւորութիւնները:

Հեղինակը նոյն վերապահ դիրքն ունէր Հայերու հանդէպ, թէեւ չէր անտեսած ոչ մեր անունը, ոչ ալ աշխարհագրութիւնը եւ պատմութիւնը:

Տարիներ վերջը — այս տարի — անոր տրամադրած լուսանկարներուն շնորհիւ կարելի եղաւ կազմել շարժանկար մը:

Եւ, հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ, ամէնքս ալ տեսանք Վասպուրականը, Տարօնը եւ ուրիշ հայկական շրջաններ, այժմ աւերակ ու ամայի:

Ո՛վ որ կը հետապնդէ եւ կ'աշխատի բան մը կը շահի:

Մանաւանդ այս ափերուն վրայ ուր այնքան դիւրութիւններ կը վայելենք, բարոյապէս թէ նիւթապէս:

Դեռ այդ մասին ալ պիտի խօսինք:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

•

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԿՈՉԸ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Մ. Նահանգներու նախագահը Պերմուտայէն Նիւ Եորք վերադառնալով, ճառ մը խօսեցաւ Ազգաժողովին առջեւ, հիւլէական զէնքի վտանգներու մասին: Այս կոչին հաւանութիւն յայտնած էին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետները, Լանիէլ եւ Չըրչիլ:

Ճառը խմբագրուած էր Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ հիւլէական մասնագէտներուն աջակցութեամբ եւ մատնանշելով հանդերձ հիւլէական ուժին վտանգները պատերազմի ատեն, կը պարզէր նաեւ անոր բարիքները՝ խաղաղութեան պարագային:

Կը հաստատուի թէ բանախօսելու հրաւէրը ուղղած էր Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը: Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ նախագահը շատոնց կ'ուզէր օգտուիլ Ազգաժողովին բեմէն, պարզելու համար ազատ աշխարհին տեսակէտները խաղաղութեան մասին: Այդ ուղղութեամբ խորհրդակցութիւններ կը կատարուէին ատենէ մը ի վեր: Մ. Նահանգներու հիւլէական ուժի յանձնաժողովին նախագահը Պերմուտա գացած էր ոչ միայն խորհրդակցութեանց մասնակցելու, այլեւ այս ճառին խմբագրութեամբ զբաղելու համար:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս բանախօսութեան: Մանաւանդ որ, Այզընհաուըր ոչ թէ սպառնալիքներ կ'ուղղէր, այլեւ գործնական տեսակէտներ կը յայտնէր խաղաղութիւնը ապահովելու եւ հիւլէական ուժով շինարար ձեռնարկներ կատարելու համար: Նախագահին բանախօսութեան գլխաւոր նպատակն էր բացատրել թէ Արեւմուտքը կ'ուզէ անկեղծօրէն փորձել ամէն միջոց, բանակցութեամբ լուծելու համար վիճելի խնդիրները: Միեւնոյն ատեն կը շեշտէր թէ ստիպուած են անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել յանուն ապահովութեան, ցորչափ կը տեւէ պաղ պատերազմը:

Լաւատեսներ կը կարծեն թէ այս կոչին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ճամբան հարթել ընդհանուր համաձայնութիւն մը կնքելու եւ զինարշաւը սահմանափակելու համար:

ՊԵՐՄՈՒՏԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Պերմուտայի խորհրդաժողովը տեւեց չորս օր: Վերջին նիստը տեղի ունեցաւ Բշ. իրիկուն, կարգ մը մանրամասնութիւններ քննելու եւ պաշտօնական գեկոյցը խմբագրելու համար: Ֆրանսայի վարչապետը հիւանդ ըլլալով, փոխանորդաբար կը մասնակցէր Պ. Ժորժ Պիտօ:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, ժողովը յանգած է հետեւեալ եզրակացութեանց.—

1. Երեք պետութիւնները չեն կրցած համաձայնիլ ծրագրի մը մասին որ կրնայ փութացնել եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացումը Ֆրանսայի կողմէ: Հետեւաբար առկախ կը մնայ արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը:

2.— Մ. Նահանգները տրամադիր են մեծապէս աւելցնելու իրենց աջակցութիւնը Հնդկաչինի մէջ, զարկ տալու համար բնիկներու զինավարժութեան:

3.—Համաձայնութիւն գոյացած է Չորսերու ժողովի մասին:

4.— Չըրչիլ եւ Լանիէլ հաւանութիւն յայտնած են Այզընհաուըրի ճառին:

Ինչպէս դիտել կու տան իրազեկներ, թերեւս ամէնէն մեծ յուսախաբութիւնը

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ

•

Երբ Մեծերը Պերմուտայի խորհրդաժողովը փակելէ առաջ որոշեցին առաջարկել Խ. Միութեան որ չորս պետութեանց արտաքին նախարարներու ժողովը գումարուի արեւմտեան Պերլինի մէջ, Յունուարի առաջին տասը օրերուն, հաւանաբար Յունուար չորսին: Երէկ իսկ ղրկած պիտի ըլլային իրենց պատասխանը, առաջնութիւն տալով գերմանական եւ աւստրիական խնդիրներուն, բայց դուռը բաց թողլով ուրիշ միջազգային հարցերու քննութեան համար: Ծանուցագրին բովանդակութիւնը նախապէս հաղորդուած էր արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին որ հաւանութիւն յայտնեց: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Տոքթ. Ատընաուըրի հաղորդուած պատճէնը կը բաղկանայ մէկ էջէ, առանց թշնամութեան խնդիրներ յուզելու Խ. Միութեան դէմ, այլ պարզապէս յիշելով թէ պատրաստ են խորհրդաժողով մը գումարելու եւ բոլոր վիճելի խնդիրները քննելու:

Արեւմտեան երեք պետութիւնները երբ յանձն կ'առնեն ի հարկին ուրիշ վիճելի խնդիրներ ալ քննել, քայլ մը եւս առած կ'ըլլան, խորհրդաժողովը յաջողցնելու համար:

Այս առթիւ ըսենք թէ բանակցութիւնները կը քաշքշուէին 1952 մարտէն ի վեր, երբ Խ. Միութիւնը կարգ մը անընդունելի առաջարկներ ներկայացուց գերմանական հարցը լուծելու համար, պահանջելով Չորսերու ժողով գումարել անմիջապէս:

Այլեւս ապահով կը համարուի ժողովին գումարումը: Պերլինէն հասած լուրերու համաձայն, բազմաթիւ տանտիրուհիներ սկսած են մաքրել վերատուգիչ յանձնաժողովին պաշտօնատունը: Այս առթիւ արեւմտեան Գերմանիոյ թերթերն ալ դիտել կու տան թէ ռազմախաղերու շրջանը անցած է, թէ Մոսկուա այլեւս չի կրնար ձգձգել հետեւեալ հարցումին պատասխանը,— Անկեղծօրէն կ'ուզէ՞ Գերմանիոյ միացումը, թէ պարզապէս կը կեղծէ: Կառավարութեան տեղեկատու դիւանը կ'ազդարարէ — Եթէ Խ. Միութիւնը իսկապէս կ'ուզէ որ Գերմանիան ազատօրէն վերահաստատէ իր միութիւնը, աւելորդ է անվերջ վիճաբանութիւններ կատարել:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ առեւտրական պայմանագիր մը ստորագրուեցաւ որուն համաձայն Յունաստան թուղ, ձիթապտուղ, նարինջ եւ կերպաս պիտի ծախէ Պուլկարիոյ, փոխարէն ստանալով միս, հաւկիթ եւ հանքածուխ: Երկու երկիրներուն առեւտրական յարաբերութիւնները խզուած էին 1944էն ի վեր:

Ո՞ՒՐ ՄՆԱՑ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ

Գրած էինք թէ Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը, Դերենիկ եպիսկ. Էջմիածինէն վերադառնալով, Պրիւքսէլի մէջ պատարագած, յետոյ Լոնտոն գացած է, Քէնթրպըրիի արքեպիսկոպոսին յանձնելու համար կաթողիկոսին նուէրը:

Անկէ ի վեր ոչ մէկ լուր: Եկեղեցիէն ալ կը յայտնեն թէ ոչ նամակ ստացած են, ոչ ալ գիտեն թէ ո՛ւր կը գտնուի:

«Էջմիածին» ամսագրի Սեպտ.ի թիւէն կ'իմանանք թէ Դերենիկ եպիսկ. Սեպտ. 10ին Էջմիածին հասնելով «ծնկաչոք» (գրէ՝ ծնրադիր) աղօթեր է Ս. Իջման սեղանին առջեւ, պատարագեր է Սեպտ. 20ին եւ 26ին, եւ քարոզ մը խօսելով փառաբաներ է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, անուան տօնին առթիւ: Էջմիածին գտնուած ատեն աստուածաբանութեան դասեր տուեր է ճեմարանաւարտ սարկաւագներուն:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

•

Ինչպէս գրած էինք երէկ, կիրակի օր գումարուեցաւ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը, Ազգ. Տան մէջ:

Քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւս.—

Առաջնորդը, Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, որ շրջապատուած էր երեք քահանաներով, ժողովին բացումը կատարելով յորդորեց ժողովականները չափաւոր ըլլալ իրենց արտայայտութեանց մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ խաղաղութեամբ լուծել օրակարգի հարցերը: Միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Բարսեղ Տամլամեան, քարտուղար՝ Պ. Սեդրաք Գարակէօզեան:

Կարդացուեցաւ նախորդ նիստի ատենագրութիւնը եւ նոյնութեամբ վաւերացուեցաւ:

Վարչութեան ատենապետը կարդաց երեք տարուան գործունէութեան տեղեկագիրը, ուր մանրամասնութիւններ կը տրուէին մասնաւորապէս շրջաններու եկեղեցական գործերու, դպրոցներու եւ այլնի մասին: Վարչութիւնը գումարած է 32 ժողովներ, սնտուկին մէջ ունին բաւական կոկիկ խնայողութիւն մը: Բարեզարդած են եկեղեցին, նորոգութիւններ ըրած են եւն.: Իբրեւ եզրակացութիւն կը յայտնէր թէ յաւակնութիւնը չունին որ իրենց գործունէութիւնը եղած է կատարեալ, սակայն եւ այնպէս աշխատած են կատարել իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները եւ այսօր կու տան իրենց հաւաքական հրաժարականը ընդհ. ժողովին:

Տեղեկագրի ընթերցումէն վերջ հաշուեքննիչ յանձնախումբը կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդեց հաշուական գործառնութեանց մասին, մասնաւորաբար ծանրանալով Ազգ. Տան վրայ: Եկեղեցին եղած է գլխաւոր բաժնետէրը այդ հաստատութեան: Ութ հազար բաժնեթուղթերէ 4968ը կը պատկանին եկեղեցւոյ: Յետոյ Ազգ. Տունը եկեղեցւոյ կը պարտի 375 հազար փրանքի գումար մը: Եզրակացնելով յանձնախումբը գնահատելի կը գտնէր Հոգաբարձութեան եւ եկեղեցւոյ հաշուապահութիւնը եւ կարգ մը դիտողութիւններ կ'արձանագրէր Ազգ. Տան հարցին շուրջ:

Խօսք առին բազմաթիւ ժողովականներ, քննադատելով վարչութեան այս կամ այն գործունէութիւնը եւ լուսաբանութիւններ պահանջեցին: Խաղաղ վիճաբանութիւններէ վերջ, խօսք առաւ վարչութեան ատենապետը եւ պատասխանեց եղած քննադատութեանց:

Օրակարգի վերջին հարցն էր նոր վարչութեան ընտրութիւնը: Ժողովականները միաձայնութեամբ տուին հետեւեալ որոշումը.—

«Ժողովը լսելէ վերջ վարչութեան տեղեկագիրը եւ ներկայացուցած հաւաքական հրաժարականը, կ'ընդունի զայն, եւ կը խնդրէ նախագահ Հայր Սուրբէն, որպէսզի կազմէ պատուաւոր ազգայիններէ բաղկացած յանձնախումբ մը որ գործակցութեամբ հրաժարեալ վարչութեան դիւանին, վերամշակէ ծրագիր - կանոնագրի նախագիծը, զայն ընդհ. ժողովի քննութեան եւ վաւերացման ենթարկէ, եւ անոր տրամադրութեան համաձայն կազմակերպէ նոր վարչութեան ընտրութիւնը, առ առաւելն երեք ամսուան ժամանակամիջոցի մէջ»:

Սերովբէ Ծ. Վ. շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած այս միաձայն վստահութեան համար, աւելցնելով թէ պիտի կազմէ այնպիսի մարմին մը որ գոհացում տայ բոլորին: Եւ պահպանիչով փակեց հանդէսը խաղաղ մթնոլորտի մէջ:

ՍՈՐՎԵԼՈՒ ՀԱՃՈՅՔԸ

•

Սորվելու հաճոյքը աղբիւրն է աշխատանքի :

Յառաջդիմելու եւ մեր Թերիները սրբագրելու իղձը կը մղէ մեզ լարուած աշխատանքի :

Աշխատանքի ճամբուն վրայ է որ յաջողութիւն ու յաղթանակ կը դառնան իրաւունք :

Եւ որպէսզի աշխատանքը դառնայ երջանկութեան աղբիւր, պէտք է ենթարկել հակակշռուած ճիգի :

Թարթափումներէ եւ աննպատակ յածումներէ հեռու պէտք է պահենք մեր ուժերը, որոնք որոշ ուղղութեամբ գործածուած պարագային միայն կուտան դրական արդիւնք :

Եռացող կաթսային շոգին խողովակներով անիւներուն կապուած ատեն միայն շարժման մէջ կը դնէ վայրաշարժը :

Աշխատանքէ հաճոյք չստացող մէկը իր ուժերը կամ ժամանակը աննպատակ վատնող անձ մըն է:

Մեծ եւ գեղեցիկ գործերը հակակըշռուած ճիգերով ձեռք կը բերուին:

Ան որ կ'ուզէ տնտեսել իր ուժերը, պարտի ընտրել աշխատանքի բեղնաւոր եղանակ մը:

Նոյնն է պարագան կարդալու ատեն :

Պէտք է կարդանք որոշ ուղղութեամբ, եւ ընտրովի, այնպիսի գործեր, որոնք կապուած են մեր պատրաստութեան ու նախասիրութեանց հետ :

Սորվելու հաճոյքը մեր մէջ կ'աւելնայ ու կը դառնայ իրական ուրախութեան աղբիւր այն ատեն, երբ նպաստէ մեր զարգացման :

Ուսանելու հաճոյքը կը խորանայ մեր մէջ աւելի այն պահուն, երբ մեր ուսումնասիրութեան առարկայ նիւթերը կը դառնան մատչելի :

Տասը տարեկան տղու մը համար ոչ մէկ դիւրաշունութիւն ունի խորհրդապաշտ քերթողի մը ստեղծագործութիւնը, որով կրնայ յափշտակուիլ իր գրական ճաշակը զարգացուցած երիտասարդ մը սակայն :

Ամէնէն չոր ու ցամաք կարծուած նիւթերն անգամ կրնան հետաքրքրական դառնալ մասնագէտին համար:

Նկարիչ մը պիտի չփորձէր դուցէ տարին ժամ մը իր աչքերը գամել մանրացոյցի մը ոսպնեակին վրայ, կաթիլ մը ջուրին մէջ վխտացող մանրէները ուսումնասիրելու համար, երբ գիտունը մեծ բաւարարութեամբ օրեր կը յատկացնէ այդ նպատակով :

Սորվելու հաճոյքը այս բացատրութեամբ, մեծ է եւ անուրանալի :

Մարդուն մէջ Թաքնուած բնածին կարողութիւնները նախասիրութեանց ճամբով կը յայտնուին ընդհանրապէս :

Եթէ շատեր չեն կարդար, պատճառը այն է, որ չի տրուիր իրենց առիթ իրենց նախասիրած հեղինակներուն գործերը վերծանելու :

Զարմանալի պիտի ըլլար, պահանջել փոքրիկներէ կարդալ մեծերու համար գրուած ծանր գործեր:

Ատով ալ բացատրեցէք մանուկներու յատուկ գրականութեան մը խրողութիւնը :

Սորվելու հաճոյքը պայմանաւորուած է, չմոռնանք, նախասիրութիւններ գոհացնելու պահանջով :

Այս պարագան պէտք է նկատի ունենան անոնք, որ կը ձեռնարկեն հիմնելու հանրային գրադարաններ կամ հրատարակչականներ :

Եւ սակայն, իւրաքանչիւր անհատ, որ կը փափաքի քալել ժամանակին հետ ու ստանալ հոգեկան բաւարարութիւն, պարտի անձամբ փնտռել սորվելու հաճոյքը :

Ամէն տեղ կան դիտելու արժանի պարզ բաներ, որոնց մօտէն կ'անցնինք յաճախ, գրեթէ աչքերնիս գոց :

Զարգանալու, յառաջդիմելու համար ընթերցանութեան չափ կարեւոր է նաեւ դիտելը: Այսպէս, կրնանք կիրակի կամ տօնական օր մը այցելել Թանգարան մը, կենդանաբանական կամ բուսաբանական պարտէզ մը, պատկերահանդէս մը, ցուցադրութեան դրուած նորութիւններ, եւայլն :

Դիտելու այս պարզ կերպն ալ կրնայ ունենալ իր օգուտները, եթէ ունինք սորվելու նպատակ :

Նոյնը չէ՞ պարագան Թատրոնին եւ շարժապատկերին:

Գիտութիւն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն եւ [illegible] մը դիտելիքներ պատառով՝ դանդուածներուն մատուցուած խրողութիւններ են :

Հետաքրքիր եւ պրպտող միտք մը ամէն օր եւ ամէն ատեն կրնայ գտնել ուսանելու յարմար նիւթեր :

Նախասիրութեանց մարզէն դուրս, կան դարձեալ դիտելու եւ ուսումնասիրելու արժանի բազմաթիւ առարկաներ ու հարցեր :

Բաւ է որ մարդ ունենայ սորվելու փափաք :

Անգամ մը որ ծնաւ ան մեր մէջ, շուտով պիտի դառնանք վկան համբարուած շատ մը պիտանի դիտելիքներու:

Պարզ գրացուցակ մը աչքէ անցընելու մէջ իսկ օգտակար եւ հաճելի բան մը գըտած է Անաթոլ Ֆրանս:

Զենք զարմանար իր այս խոստովանութեան վրայ: Ընդունինք որ յաճախ այդ ուղիով հայթայթուած գիրք մը կրնայ նոր հորիզոններ բանալ մեր առջեւ :

Սորվիլ, միշտ սորվիլ, պարտականութիւնն է լճացումէ հեռու մնալ փափաքող ամէն անձի:

Յաւակնոտները միայն կը կարծեն ըլլալ ամենագէտ :

Հերպերթ Սփենսըր կ'ըսէ թէ որքան կ'ուսանէր, այնքան շատ կը զգար իր թերիները :

Եթէ աւելցնենք այս խօսքին վրայ մեծ Սոկրատի «Ծանիր զքեզ»ը, աւելի պարզ կը դառնայ սորվելու պահանջը, որ պիտի մնայ հոգեկան հաճոյքի անսպառ աղբիւր մը մարդոց համար :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՃԻԳԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

•

Տեղական Թերթերը պարբերաբար պըրպտումներ կը կատարեն, Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու բնակարաններու վերաշինութեան մասին: Ահաւասիկ երկու ամփոփումներ :

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ.— Պատերազմէն տակաւին ութ տարի ետքըն ալ 1·316·000 Իտալացիներ կը բնակին ձեղնայարկերու, մառաններու մէջ, 4·375·000ը երեք հոգի մէկ սենեակի, ընդհանրապէս խրճիթներու մէջ, իսկ 5·647·460 հոգին երկու երեքը մէկ սենեակի մէջ, քիչ մը աւելի լաւ սակայն դարձեալ առողջապահական տեսակէտով սովորականէն ցած մակարդակի մէջ :

Անհրաժեշտ կը համարուի ամէն մէկ Իտալացի ընտանիքի համար շինել խոհանոց մը, սենեակ մը, մէկ մէկ սենեակ ալ ծնողներու եւ պզտիկներու համար: Ուրիշ խօսքով անմիջապէս եօթը միլիոն յաւելեալ սենեակներ պէտք են: Ներկայիս պետութեան օժանդակութեամբ 700 հազար սենեակներ պէտք են տարեկան, թէեւ այս միեւնոյն շրջանին ժողովուրդը 300 հազարով կ'աճի :

1946ին սկսան վերաշինութիւնը եւ այդ Թուականէն ի վեր մօտ 2·500·000 սենեակներ շինուեցան: Միջին հաշուով յարկաբաժին մը չորս մասեր ունի, մէջն ըլլալով կառատունը, լուացարան եւն.:

Ի զօրու է տակաւին Մուսոլինիի հաստատած օրէնքը վարձքերու մասին: Սակայն ապրուստը աճեց 80 անգամ, իսկ վարձքերը միայն եօթը անգամ: Որով անհատական դրամագլուխ ունեցողները չեն ուզեր իրենց դրամագլուխը ծախսել համեստ վարձքերով շէնքերու վրայ: Պատերազմէն ի վեր շքեղ շէնքեր շինուեցան, ներշնչուած ճարտարապետներու վերջին նորաձեւութենէն եւ ուր միայն միլիոնատէրներ կրնան բնակիլ 1947էն ի վեր: Այս շէնքերը մատչելի չեն համեստ քսակներու համար :

Կառավարութիւնը կը մտածէ հետզհետէ բարձրացնել համեստ վարձքերը մինչեւ որ հասնի ազատ գիներուն, թէեւ ամէն յաւելում ընկերային անդրադարձում կ'ունենայ, մասնաւորաբար համեստ վաստակաւորներու վրայ :

Պատերազմէն ի վեր յաջորդական կառավարութիւնները հրապարակ նետեցին վերաշինութեան հինգ ծրագիրներ, պետութեան ուղղակի շինածներէն մինչեւ չորս առ հարիւրի փոխատուութիւնը : Առ հասարակ Պետութեան ծրագրով կը շահագրգռուին որոշ դասակարգեր ինչպէս պաշտօնեաներ, բանուորներ եւն.:

Սակայն միջին Իտալացին, որ չի պատկանիր մենաշնորհեալ խմբակցութեան մը, յոյս չունի բնակարան գտնելու երկար տարիներ: Տակաւին որեւէ ծրագիր չէ նախատեսուած անհատական դրամագլուխը հրապուրելու շինութեան մէջ եւ պետութեան օժանդակութեան յաւելում ալ չի տեսնուիր, որով կարելի պիտի ըլլայ տարեկան շինել միայն երկու հարիւր հազար բնակարան :

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ.— Պատերազմէն ետք Մեծն Բրիտանիա պէտք ունէր երկու միլիոն բնակարանի: Ռմբակոծութենէ քանդուած էին 220·000 շէնքեր, 250·000 ալ անբնակելի դարձած: Շինանիւթի եւ աշխատաւոր ձեռքերու չգոյութեան հետեւանքով 1939 — 1945 որեւէ շէնք չշինուեցաւ :

Շինանիւթի չգոյութեան հետեւանքով, աշխատաւորական կառավարութիւնը, որ 1945ին իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր, սահմանափակեց անհատական ձեռնարկները եւ օգնեց քաղաքապետութեանց որ պէտքի վարձու բնակարաններ շինեն, բայց չծախեն իբրեւ կալուած :

Սակայն երբ պահպանողականները իշխանութեան գլուխ եկան անհատական շինութեանց սեղմումները ջնջուեցան : Միայն սահմանափակում մը եղաւ ճարտարապետներու յատակագիծերուն: Պէտք չէր անցնիլ հինգ սենեակը ամարոցին համար :

Շինութեան ազատութիւնը նոր թռիչք մը առաւ: Ներկայիս տարեկան 300 հազար տուներ կը կանգնեն եւ անցեալ տարի 1·646·713 ընտանիքներ բնակարան ունեցան :

Բնակարան մտնողը նախապէս պէտք է վճարէ գումար մը 10 կամ 20 առ հարիւրը հողին եւ շինութեան գինին համար, մընացեալը կանխավճար կ'ընեն ընկերութիւնները: Իսկ հինգ սենեակնոց տան մը համար ամբողջութիւնը կը համապատասխանէ երկուքուկէս միլիոն Ֆրանքի դրամագլուխի մը :

Մասնաւոր շինութիւնները արգելք մը չեն որ տեղական իշխանութիւններն ալ շարունակեն շինութիւնները աշխատաւորականներու վարձու շէնքերու ծրագրին դրութեամբ: Նիւթականը ապահովուած է կառավարական փոխատուութեամբ 60 տարուան համար, աննշան տոկոսով մը, վարձակալները իրաւունք ունին գնելու իբրեւ վարձակալ – գնորդ: Կարգ մը արդիական մեծ շէնքերու շաբաթական վարձքը մինչեւ չորս ոսկիի կը հասնի :

Քաղաքապետութիւնն ալ «ժողովրդական շէնքեր» շինել կուտայ 1600 ոսկիի արժէքով :

Նկատելի է որ բացի վերջերս շինուած շէնքերէն գրեթէ բոլոր շէնքերը կեդրոնական ջեռուցիչ չունին, եւ գրեթէ ամէն Անգլիացի կը մերժէ վարժուիլ տաքը : Իբրեւ խնայասէր ժողովուրդ աւելորդ վատնում կը նկատէ: Իսկ բժիշկները կը մտահոգուին բազմաթիւ ծխնելոյզներու արձակած մշուշէն, սակայն օգուտ չունի, աւանդութիւնը աւելի զօրաւոր է :

Ուրիշ տեղեկութիւններ ալ ըստ կարգի :

Թ.Ա.Թ.

ՓՈԹՈՐԻԿ ԳԱՒԱԹ ՄԸ ՋՈՒՐԻ ՄԷՋ

•

ՆԻՍ.— Այստեղ հասած ատեն «Յառաջ»ի մէջ կարդացի ազդ մը, որով գաղութը հաւաքոյթի մը կը հրաւիրուէր «հաշտարար յանձնախումբ»ի մը կողմէ :

Ծանօթ հայրենակցի մը՝ Պ. Սուրէն Գարախանեանի հետ գացի այդ ժողովին եւ հոն գտայ յիսունի մօտ հայրենակիցներ, շատերը հինէն ծանօթ :

Հաշտարար յանձնախումբին կողմէ գըրաւոր զեկուցում մը կարդացուեցաւ: Ցետոյ խօսք առին շատերը, թեր ու դէմ եւ պոռալ – կանչելով : Անմիջապէս դիտեցի որ հաւաքոյթը հաշտարար հանգամանք չունէր, այլ բողոքի ցոյց մըն էր, հինգ տարիէ ի վեր Թաղային եւ եկեղեցական գործերը վարող հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Սավոյի եւ իր ընկերներէն ոմանց գործունէութեան դէմ. իրենց գլուխն ունենալով երիտասարդ քահանան, Տ. Ատոմ Իյճեանը :

Շատ չանցած հաւաքոյթը շատ տգեղ եւ ցաւալի երեւոյթ մը ստացաւ: Կիրքերը չափազանց գրգռուած էին, հանդարտութեան ամէն կոչ ապարդիւն կ'ըլլար: Քիչ մնաց որ կռիւ մը պայթէր :

Դիտել տուի թէ հոգաբարձութեան դիւանը բացակայ էր եւ թէ անհրաժեշտ էր զանոնք եւս լսել եւ բացատրութիւններ պահանջել: Մնաց որ, հաւաքոյթը օրինաւոր չէր կրնար համարուիլ, որովհետեւ կազմակերպուած չէր ըստ Կրօն. Ընկերութեանց օրէնքին կ'ըսէր թէ ոեւէ հաւաքոյթ կամ ընդհ. ժողով՝ պէտք է հրաւիրուի վարչական դիւանին կողմէ եւ թէ կրնան մասնակցիլ միայն արձանագրուած անդամները:

Հարցը մօտէն ուսումնասիրելու եւ բացակաները եւս լսելու համար առաջարկեցի յաջորդ շաբթուան ձգել ժողովը: Այդպէս ալ եղաւ :

Մինչ այդ, ահա թէ ինչ տեղեկութիւններ քաղեցի:

Հինգ տարի առաջ քուէարկութեամբ կազմուած հոգաբարձութիւնը համերաշխ ու գոհացուցիչ գործակցութիւն մը ունեցեր է, հակառակ փոքր թիւրիմացութեանց որոնք շուտով հարթուած են :

Այդ միջոցին հոգաբարձութեան եւ ի մասնաւորի իր ատենապետին ջանքերով կարելի եղեր է եկեղեցիին շէնքը եւ յարակից հողը փոխանցել եկեղեցական միութեան, դարձնելով համայնքին սեփականութիւնը: Այդ փոխանցումը սիրայօժար կատարեր է Պ. Ներսէս Զամքերթէն, որուն անուան վրայ կը մնային շէնք ու հող, քսանեւհինգ տարիէ ի վեր: Բարեբարը փոխանցման ծախսերն ալ վճարեր է, երախտապարտ ձգելով գաղութը :

Բայց այս նուէրը ստանալու համար կառավարութիւնը թելադրեր ու ստիպեր է որ նախկին Ազգ. Միութիւնը լուծուի եւ ըստ օրինի զուտ Կրօնական Ընկերակցութիւն մը կազմուի, որ միայն իրաւասու կրնար ըլլալ շէնք ու կալուած ունենալու եւ զանոնք մատակարարելու :

Այս նոր Կրօնական Ընկերակցութեան կազմէն վերջն է որ, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան յանձն կ'առնէ եկեղեցւոյ յարակից երիցատունը կառուցանել երկուքուկէս միլիոն Ֆրանքի նուիրատուութեամբ մը :

Այդ շէնքին նպատակայարմար կառուցման հոգը սիրայօժար կը ստանձնէ Պ. Գարախանեան եւ իր ջանքերուն շնորհիւ շինութիւնը կ'աւարտի վայելուչ կերպով: Պաշտօնատան բացումը պիտի կատարուի մօտերս: Շէնքին կահ կարասին ալ նուիրած է Պ. Սիմոն Գայսէրլեան :

Իհարկէ այս ազգապատկան երիցատունը իբրեւ բնակարան պիտի ծառայէ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օրուան քահանային: Հոս է որ քահանան դժկամակութիւններ կը յարուցանէ վարձակալական եւ ուրիշ պայմանագրութեանց առթիւ եւ կ'ըսեն թէ տուն տուն պտտելով դժգոհութիւն կը ցանէ ժողովուրդին մէջ եւ անհամաձայնութիւն կրօնական ընկերակցութեան վարչական անդամներուն միջեւ, մինչդեռ իր պաշտօնն ու կոչումը կը պարտադրէր միտքերը հանդարտեցնել եւ քրիստոնէական եղբայրութիւն եւ սէր քարոզել: Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը լիովին կը վարձատրէ գինքը եւ կը հոգայ իր պէտքերը: Եկամուտ ապահովուած է իրեն, կ'ըսեն, տարեկան շուրջ 700·000 Ֆր. գումար մը, հետեւեալ ձեւով.— 200·000 Ֆրանք տարեթոշակ, 200·000 Ֆրանք ընտանեկան նպաստ, իր չորս զաւակներուն համար, եւ շուրջ 300·000 Ֆրանք կնունքի, ամուսնութեանց, Թաղումի եւ ուրիշ կրօնական հասոյթներէ: Փոքր Թաղի մը համար՝ լաւ վճարում է այս, կը կարծեմ:

Ինչ կը վերաբերի վարչութեան ատենապետ Պ. Սավոյի ինքնագլուխ գործունէութեան, ըսի – ըսաւներ շատ կան: Յառաջիկայ ապրիլին կը լրանայ ներկայ վարչութեան շրջանը: Այդ առթիւ Կրօն. Ընկերակցութեան օրինապէս արձանագրուած անդամները ընդհ. ժողով պիտի գումարեն, լսելու համար վարչութեան համարատուութիւնը : Այդ առթիւ անոնք ամէն դիտողութիւն եւ քննադատութիւն ընելու իրաւունք ունին եւ կրնան ամբաստանութիւններ ալ ներկայացնել :

Ի՞նչ հարկ հիմակուընէ փոթորիկ յարուցանել՝ գաւաթ մը ջուրի մէջ:

Հ. Տ. Ն.

ՑԱՆԿԱՐԺԱՄԱՀ ԵՂԱՒ է նկարիչ Յարութիւն Տիրիթ, Նիւ Եորքի մէջ : Մօտ 70 տարեկան էր եւ ծնած Պոլիս : 1920ին մեկնած էր Ամերիկա, ուր իբրեւ նկարիչ մեծ համբաւ կը վայելէր :Բացխանհատներու կողմէ գնուածներէն, իր նկարներէն կը գտնուին գեղարուեստական հաստատութեանց մէջ:

ՓՐՈՖ. Ա. ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ «Պսակաւոր երաժշտութեան տիտղոս տուած է Շիքակոյի համալսարանը: Փ. Ա. Գավաֆեան կը դասախօսէ իբրեւ երաժշտութեան ուսուցիչ, Րոպէրթ Քոլէժի մէջ :

ԵՐԿՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

★

ՎԻԷՆՆԱ, 2 Դեկտ. (Յառաջ).— Օր. Նենէթ Մովսէսեան Նոյեմբեր 25ին քաղաքիս պետական յանձնախումբին առջեւ վերջին քննութիւնները տալով աւարտեց Վիէննայի երաժշտական Ակադեմիային դաշնակի ճիւղը:

Օր. Նենէթ ծնած է Թեհրան (Իրան): Իր ծնողքն են Տէր եւ Տիկին Երուանդ եւ Վարդուհի Մովսէսեաններ: Ուսման շրջանը աւարտած է տեղական վարժարանի մէջ: Թեհրանի պետական երաժշտանոցին մէջ դաշնակի մասնագիտութեան հետեւած է երկու տարի: 1949ին Վիէննա գալով՝ Ակադեմիան կը մտնէ եւ այս տարի նոյեմբերին վերջին քննութիւնները տալով կը ստանայ վկայական: Քննութեան մասնակցող 30 աշակերտներու մէջէն միայն 12ը կը յաջողին: Օր. Նենէթ կը ստանայ իր վկայականը լաւագոյն նիշով:

Իսկ իր նշանածը Պ. Գրիգոր Օ. Մէրամէթճեան երէկ վերջին քննութիւնները տալով բժշկութեան տոքթորի տիտղոսն ստացաւ: Այս երիտասարդը զաւակն է Տէր եւ Տիկին Օշին եւ Ալիս Մէրամէթճեաններու (Ներկայիս Փարիզ) եւ մօր կողմէ թոռը Յակոբ Պապիկեանի, որ իբրեւ Ատանայի ջարդի (1909) քննիչ՝ սպաննուեցաւ Իթթիհատի կողմէ: Ծնած է Պլովտիւ (Ֆիլիպէ, Պուլկարիա): Վեց տարեկան էր, երբ (1929ին) այցելու աշակերտ գրուեցաւ Պլովտիւի Մխիթարեան նորաբաց վարժարանին, որ տակաւին չունէր մանկապարտէզի բաժին: Վարժարանի պրոգիմնազի 7 կարգերը յաջողութեամբ աւարտելէ վերջ (1937ին) անցաւ տեղւոյն գերմանական գիմնազը եւ 1942ին աւարտեց զայն: Երեք տարի պուլ. զինուորութիւն ընելէ վերջ՝ իբրեւ կեանքի ասպարէզ բժշկութիւնը ընտրած ըլլալով՝ երեք տարի Սոֆիայի համալսարանին մէջ կը հետեւի բժշկական մասնաճիւղին: Փոքր ընդմիջումով 1949ին կը գտնուի Վիէննայի համալսարանի բժշկական ճիւղին եւ չորս տարուան յարատեւ աշխատանքէ վերջ այսօր կ՚աւարտէ եւ կը ստանայ բժշկական վկայական:

Քիչեր համարձակած են, մեր շրջանակէն, հոս ուսանիլ եւ հոս քննութիւն տալ բժշկական վկայական ստանալու համար: Առաջին Հայը, որ Վիէննայի համալսարանի մէջ քննութիւն տալով բժշկական վկայական ստացած է՝ Դոկտ. Ստեփան Ասլանեանն (Պոլսէն), որ Թուրքիոյ Սուլթանին կողմէ եւ անոր ծախքով Վիէննա եկած եւ 1848ին բժշկական վկայական ստացած է (տես Եւրոպա, Վիէննա 1848 թ. 26):

Կը շնորհաւորեմ այս փայլուն յաջողութիւնը Օր. Նենէթի եւ իր յարգելի նշանածին՝ Պ. Գրիգոր Մէրամէթճեանի, որուն երբեմնի ուսուցիչն ըլլալու պատիւն ունիմ:

Հ. Ե. Պ.

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ Կ՚ՈՒԶԵՆՔ

★

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի հայ գաղութի սրտէն փրթած խնդրանք մը կը ներկայացնենք հրապարակաւ.—

Սէն Լուն Մարսիլիոյ հայաշատ արուարձաններէն մէկն է, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ բանուոր: Յայտնի է իր 29 տարիներու ազգային եռուն եւ բեղնաւոր գործունէութեամբ: Հոն սերունդ մը հասած է որ կը գրէ եւ կը խօսի հայերէն: Ներկայիս ունինք մօտ 122 աշակերտներ, որոնց վաթսունը կը յաճախեն մեր ամենօրեայ միայուն մանկապարտէզը, զոր հիմնադրութենէն մինչեւ այսօր կը շարունակենք առանց ընդհատելու, իսկ մնացած 62ը կը հետեւին, շաբաթը երկու անգամ հայերէնի դասընթացքներու:

Մինչեւ հիմա մեր խղովը տապկուեցանք, բայց ներկայիս կը գտնուինք մեր ուժերէն վեր պահանջի մը առջեւ: Մեր դպրոցի փոքրիկ շէնքը հիմնական վերանորոգման կը կարօտի, այլապէս անգործածելի կը դառնայ: Մասնագէտներու խորհուրդով նախնական աշխատանքներուն ձեռնարկած ենք, բայց գործը գլուխ հանելու համար պէտք ունինք մէկ միլիոն 200.000 Ֆր. գումարի մը, որուն 200.000 ունինք, նոյնքան ալ թաղէն կրնանք ճարել, իսկ մնացածին համար ազգային բարերար մը կը փնտռենք, որպէսզի կէս ճամբան չմնանք: Չկա՞յ առատաձեռն հայրենակից մը որ այս գործին գլուխը կանգնի, յաւերժացնելով իր կամ սիրելիներու յիշատակը:

Որո՞ւ սրտին չի խօսիր Յովհ. Թումանեանի քառեակը.—

Կուգան ու կ'անցնին նորն ու հինը,
Գեղեցկութիւն գանձ ու գահ,
Մահը մերն է, մենք մահինը,
Մարդուս գործերն են անմահ:

Կը խնդրուի այն բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներէն որ իրենց սրտաբուխ նուէրները ղրկեն հետեւեալ հասցէին Թաղ. խորհուրդի, Փիլիկեան Գրիգոր, 126 Պուլվ. Քէրէլ, Սէն Լու, Մարսէյլ:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԼԻՈՆ.— Դեկտեմբեր երկուքին, օտար հողին յանձնեցինք Տիկին Մարթա Գասպարեանը: Իր ետին կը թողու երկու չափահաս զաւակներ ու թոռներ:

Ծնած էր 1880ին, Զարսանճաքի Խոմաչիլ գիւղը: Զաւակն էր յայտնի Տէր Ներսէս Զիթճեանի նահապետական ընտանիքին: 1915ին ինքն ալ չարաչար տառապեցաւ, ինչպէս հարիւր հազարաւոր հայ մայրեր: Գրկած իր փոքր զաւակը, դուռնէ դուռ մուրաց, աշխատեցաւ մինչեւ զինադադար, յետոյ հասաւ Խարբերդ: Հոն սկսաւ թղթակցիլ իր եղբայրներուն հետ (Ամերիկա): Զիթճեան եղբայրները իրենց կարողութեան չափով օգնեցին եւ 1922ին Հալէպ փոխադրեցին իր 2զաւակներուն հետ: 1929ին շատերուն պէս ինքն ալ եկաւ Ֆրանսա իր փոքր զաւկին հետ եւ տունտեղ եղաւ: Յարգուած էր բոլորէն:

Չորս տարի առաջ եղբայրը Ամերիկայէն եկաւ: Քոյր ու եղբայր իրենց քառասուն տարուան կարօտը առին: Հանգիստ ոսկորներուդ սիրելի Մարթա տուտու:

Օ. Նալպանտեան

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԸ ՀԻԹԼԷՐԻ ՄԱՍԻՆ

★

Ինչպէս գրած էինք, արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը արգիլեց Հիթլէրի նուիրուած շարժանկար մը, «Կէս գիշերը հինգ անցած»:

Չորս անգամ գրաքննուեցաւ այս շարժանկարը զոր կը վարէ Եւա Պրաունի քոյրը (Հիթլէրի քենին): Այն մասը որ կը ներկայացնէր Եւա Պրաունը բաղնիքի տարազով Պաւարիական Ալպեան լեռներու ջրվէժի մը տակ, ջնջուեցաւ առաջին իսկ առթիւ:

Երկրորդ ներկայացման վերցուեցաւ Եւա Պրաունը՝ երկու փոքր տղոց հետ: Ըսողներ կան թէ երկու տղոց ամէնէն փոքրը Հիթլէրի զաւակն է: Եւա Պրաունի քոյրը, Կրեթէ Ֆէկըլայն կը հերքէ եւ կ'ըսէ թէ իր իսկ զաւակն է:

Շարժանկարի երրորդ ներկայացման, արտաքին նախարարութեան գրասենեակը պահանջեց ժապաւէնը լրացնել այն մասերով որոնք կապ չունէին Հիթլէրի ընտանիքին անհատական կեանքին հետ: Քանի որ այս շարժանկարը ցոյց կուտար Նացիական համատիրութիւնը շատ աննըպաստ լոյսի մը տակ, գրաքննիչներու երրորդ խումբը մտածեց հաւասարակշռել այս յարձակումները այնպիսի հատուածներով որոնք ցոյց տուին նաեւ սովետական համատիրութեան վտանգը, որ կը սպառնայ խաղաղութեան: Հետեւաբար անոնք աւելցուցին Սթալինի նկարները կարմիր զօրահանդէսի մը ատեն:

Չորրորդ ներկայացման ատեն, գերման պաշտօնատարները նկատեցին թէ ժապաւէնը քիչ մը շատ գերեզմաններ ցոյց կուտար եւ բանակին զօրավարներու ազդեցութիւնը չեշտուած չէր, երբ կը տեսնուին Հիթլէրի հետ: Անոնց դէմքին խաղերը խնդուք կը պատճառեն հանդիսատեսներուն:

Հինգերորդ անգամ ալ մասեր կտրեցին շարժանկարէն: Եւ ի վերջոյ կառավարութիւնը որոշեց բոլորովին արգիլել զայն: Նկատելով որ շատ անհաճոյ յիշատակներ կ'արթնցնէր, մտածեցին թէ ժամանակը յարմար չէր յիշեցնելու համար այդ «անիծեալ շրջանը»:

Ա.— Ինչպէ՞ս անցաւ մեղրալուսինդ:

Բ.— Առաջին օրը ես կը խօսէի, կինս մտիկ կ'ընէր, երկրորդ օրը կինս կը խօսէր ես մտիկ կ'ընէի, իսկ երրորդ օրը երկուքս ալ կը խօսէինք, եւ ոչ ոք մտիկ կ'ընէր...:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԿԱՐԻՉ ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ որ Փարիզէն Պէյրութ գացած էր, նկարներու ցուցահանդէս մը սարքած է այդ քաղաքին մէջ: Ցուցադրուած երեսուն իւղանըկար պատկերները կը ներկայացնեն եգիպտական եւ փարիզեան տեսարաններ որոնք ակներեւ հակադրութիւն մը կը կազմեն արեւոտ Գահիրէի եւ մառախլապատ Փարիզի միջեւ: Նկարիչը պաստառին յանձնած է Թշուառներու Փարիզը զոր ճանչցած ու սիրած է իր մերկութեան մէջ:

ԹԵՀՐԱՆԻ Իւսուֆապատ արուարձանին մէջ «Արաքս» դպրոց մը բացուած է: Մէկ տարիէ ի վեր հոն հաստատուած են հարիւր ընտանիք, որոնք սեփական հող գնելով, շինած են երկյարկանի բնակարաններ, պետական յատակագծով: «Նախաձեռնող Մարմին» մը կազմուած է որ բացած է դպրոցը: Առաջին առթիւ արձանագրուած են 85 աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ որոնց 15ը ձրի: Դպրոցը ունի հարիւր հազար րիալի նախահաշիւ, մինչդեռ թոշակներու գումարը միայն 40 հազար րիալ է: Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ երեք հոգիէ: Ազգ. դպրոցներու տեսուչը, տոքթ. Հախնազարեան կը ջանայ պետական արտօնագիր ստանալ: Տնօրէնն է Սամսոն Ստեփանեան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆրանսայի բաժակի հինգերորդ շարքի մրցումը Լոնկուի խումբին դէմ, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը կատարեց Նոյեմբեր 29ին:

Մօտ յիսուն հայրենակիցներ կ'ընկերանային մեր խումբին, զայն քաջալերելու համար:

Կը յուսայինք թէ, ոստում մը եւս պիտի կատարէր մեր խումբը... Բայց խաղին առաջին վայրկեաններուն հասկցանք որ անկարելի պիտի ըլլար, վասնզի հինգ վայրկեան վերջ «քորնըր»ի մը վրայ գնդակը առանց մէկուն դպչելու կը մտնէր մեր բերդին մէջ: Թէեւ յաճախ կրցանք նեղը դնել հակառակորդը, բայց յաջողութիւնը մեր կողմը չէր ու երկրորդ կէտ մըն ալ կ'արձանագրուէր խաղէն դուրս: Երրորդ կէտ մըն ալ եւս, Հրայրին աններելի մէկ յանցանքով, բոլորովին գլխտնեց մեր մարզիկները:

Վերսկսումին միայն մէկ կէտ նշանակեց հակառակորդը: Մեր բոլոր ջանքերը ապարդիւն անցան ու այսպէս, 4–0ով պարտուած կը քաշուինք Ֆրանսայի բաժակի մրցումներէն: Այսուհետեւ մեր ուժերը պիտի կեդրոնացնենք ամբողջովին ախոյենութեան:

Զ. Մուրատեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Կրկնեցի պատշգամին վրայ իրեն հետ ունեցած մեր խօսակցութիւնը:

— Ուրեմն ձեզի խօսեցաւ Տիկին Լէյտնըրի առաջին ամուսնութեան մասին: Այդ վայրկեանին ձեզի նայեցա՞ւ այնպիսի ձեւով մը որ հասկնայ թէ իր պատմածէն տարբեր պատմութիւն մը սկսած էք:

— Կը կարծէ՞ք որ ճշմարտութեան տեղեակ էր:

— Կրնայ ըլլալ: Թերեւս ինք է գրած այդ նամակները եւ հնարած պատուհանին զարնող ձեռքին պատմութիւնը եւ մնացեալը:

— Ես ինքս ալ մտածեր եմ այդ մասին: Այո, կատարելապէս ընդունակ կ'երեւար այս կարգի գձուձ վրէժխնդրութեան մը:

— Այո: Կը կարծեմ թէ անգութ էր, բայց կը կասկածիմ որ ոճիր մը գործելու չափ յանդգնութիւն ունենայ, եթէ սակայն...

Կարճ դադարէ մը վերջ կրկնեց.

— Կը մտածեմ սա հետաքրքրական խորհրդածութեան մասին զոր ըրած է ձեր առջեւ.— «Գիտեմ թէ ինչու համար, հոս էք»: Ի՞նչ կ'ուզէր հասկցնել այդ խօսքով:

— Ես ալ չեմ գիտեր:

— Կը կասկածէր թէ եկած էք ձեր ըսածէն բոլորովին տարբեր պատճառով մը: Ի՞նչ: Եւ ինչո՞ւ կը կարծէր թէ ինքն է ենթական: Եւ ինչո՞ւ այն յամառ նայուածքը զոր ուղղած էր ձեզի, թէյի ժամանակ, ձեր հասած օրը:

— Օհ, գիտէք, Տիկին Մերքատօ շատ ալ բռնուելիք բան մը չէր իր կենցաղավարութեամբ, փութացի պատասխանել:

— Օրիորդ, ատիկա չքմեղանք մըն է, եւ ոչ թէ բացատրութիւն մը:

Լաւ չհասկցայ միտքը, բայց շարունակեց.

— Իսկ պաշտօնէութեան միւս անդամները: Մտածեցի:

— Օր. Ճոնսըն ալ շատ խանդակաթ զգացումներ չէր տածեր Տիկին Լէյտնըրի հանդէպ, բայց չէր ծածկեր երբեք եւ անկեղծօրէն կը խոստովանէր իմ առջեւս իր կանխակալ կարծիքները տոքթորին կնոջ հանդէպ: Բոլորովին նուիրուած էր Տոքթ. Լէյտնըրի, անոր հետ աշխատած էր տարիներով: Եւ, կը հասկնաք անշուշտ. ամուսնութիւնը շատ մը փոփոխութիւններ յառաջ բերաւ:

— Լաւ, ըսաւ Փուարօ, իսկ Օր. Ճոնսընի տեսակէտով այդ ամուսնութիւնը որ եւ է արժէք չունէ՞ր Տոքթորը, աւելի լաւ ըրած կ'ըլլար իրեն հետ ամուսնանալով:

— Այո, ես ալ այնպէս կը մտածեմ:

Բայց մարդը, միշտ մարդ է: Հարիւրին մէկը հազիւ կը տրամաբանէ կին մը ընտրած ատեն: Շիտակը, կարելի չէ մեղադրել Տոքթ. Լէյտնըրը: Խեղճ Օր. Ճոնսըն, ֆիզիքապէս շատ դէշ բաժին մը ստացած է, մինչդեռ Տիկին Լէյտնըր իրապէս գեղեցիկ կին մըն էր... ոչ բոլորովին երիտասարդ... բայց օհ, եթէ զինքը ճանչցած ըլլայիք... Հրապոյր մը կը ծորէր իր ամբողջ անձէն: Պ. Քոլմէն օր մը զինքը կը բաղդատէր անտառներու պարիկի մը հետ: Թերեւս խնդաք վրաս, բայց ես ալ եթերային կերպարանք մը կը տեսնէի Տիկին Լէյտնըրի վրայ:

— Ուրեմն, այս կինը ամէն բան ունէր ինքզինքը սիրել տալու համար: Կը հասկնամ, ըսաւ Փուարօ:

— Միւս կողմէ ինք եւ Պ. Քարէյ ալ իրարու հետ լաւ չէին: Աւելցուցի: Ան ալ կը նախանձէր Օր. Ճոնսընի նման: Իրեն հետ կը խօսէր միշտ չոր շեշտով մը եւ Տիկին Լէյտնըր ալ նոյն ձեւով կը պատասխանէր: Երբ կերակուր հրամցնէր քաղաքավար էր, բայց միշտ հանդիսաւոր ձեւով մը «Պ. Քարէյ»կը կոչէր զինքը: Անշուշտ ան իր ամուսինին մէկ վաղեմի բարեկամն էր, եւ կան կիներ որոնք չեն կրնար հանդուրժել որ ուրիշներ իրենց ամուսինը ճանչցած ըլլան իրենցմէ առաջ: Վերջապէս կը հասկնաք թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ:

— Այո, այո, կը հասկնամ: Իսկ երեք երիտասարդնե՞րը: Զըսի՞ք թէ Քոլմէն բանաստեղծ կը դառնար անոր մասին խօսած ատեն:

Չկրցայ զսպել խնդուքս:

— Եւ քիչ մըն ալ տարօրինակ է, այնքան տափակ տղայ մը...

— Իսկ միւս երկո՞ւքը:

— Երբեք չեմ ճանչնար Պ. Էմմըթը. այդ այնքան վերապահ եւ հանդարտ տղան: Տիկին Լէյտնըր շատ լաւ կը վարուէր անոր հետ, ընտանեբար զայն Դաւիթ կը կոչէր եւ Օր. Ռէյլիի պատճառով կը քաշքշէր զայն, եւ այլն:

— Ա՛հ, իրա՞ւ, այդ կարգի կատակներէն հաճո՞յք կը զգար:

— Չեմ գիտեր, կը գոհանար զայն գիտելով տարօրինակ ձեւով մը: Անկարելի էր իմանալ իր մտածումը:

— Իսկ Պ. Րէյթըրը:

— Անոր հետ երբեք բարեկամ չէր: Նոյնիսկ կը կարծեմ թէ ջիղերուն կը դըպչէր: Ամէն անգամ որ խօսք մը ուղղէր անոր պարզապէս հեգնելու համար էր:

— Կը վիրաւորուէ՞ր:

— Խեղճ տղան, կաս-կարմիր կ'ըլլար: Թէեւ Տիկինը չարութեամբ չէր ըներ:

Յետոյ յանկարծ, Րէյթըրի հանդէպ իմ ներողամտութիւնս չքացաւ եւ այն համոզումը ունեցայ թէ այդ երիտասարդը, թերեւս մարդասպան մը, սկիզբէն իսկ կատակերգութիւն կը խաղար:

(Շար.)

այն է որ Երեք Մեծերը չեն կրցած համաձայնիլ եւրոպական բանակի ծրագրի մասին: Արժանահաւատ լուրերու համաձայն, Ֆրանսա հաստատուն երաշխիքներ խնդրած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչներէն: Մասնաւորապէս ուզած է որ Այզընհաուըր յանձն առնէ գոնէ պահել իր ներկայ մարտական ուժը Եւրոպայի մէջ, իսկ Անգլիա աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատէ եւրոպական զինակցութեան հետ: Այզընհաուըր աշխատած է ապահովցնել Պ. Պիտօն թէ Մ. Նահանգները պիտի չկրճատեն իրենց մարտական ուժը, բայց կը թուի թէ այս հաւաստիքը գոհացում չէ տուած Ֆրանսայի, ապահովելու համար եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացումը: Միւս կողմէ, Չըրչիլ կրկնած է թէ Անգլիա հինգ դաշնագիրներով յանձն առած է իր հարկին կռուիլ Եւրոպայի մէջ, Ֆրանսան պաշտպանելու համար, հետեւաբար չի կրնար աւելի բան մը ընել: Այս ալ բաւական չի համարուիր Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն կողմէ որոնք կ՚ուզեն որ Անգլիա չկրճատէ կամ ետ չքաշէ իր եւրոպական ուժերը, առանց եւրոպական բանակի զինակիցներուն հաւանութեան (Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէնպուրկ):

Տեղական թերթերը կը հաստատեն թէ ի բացակայութեան Պ. Լանիէլի, Պ. Պիտօ երեք անգամ պարզած է Ֆրանսայի դիրքը, երաշխիքներ պահանջելով Անգլիայէն եւ Մ. Նահանգներէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՆՔՈՒՐԻ 50րդ մրցանակը շահեցաւ Փիէռ Կասքար, այլ անունով Փիէռ Ֆուռնիէ, երկու վէպերու համար,— «Մեռելներուն ժամանակը» եւ «Անասունները»: Պատերազմի ընթացքին գերի էր Գերմանիա եւ Ուկրայնա եւ երկու անգամ փորձած էր փախչիլ: Ի վերջոյ փրկուեցաւ կարմիր բանակին յառաջխաղացութեամբ: Կոնքուրի մրցանակը 5000 ֆրանք է, որ այն երանելի օրերուն կը բաւէր մէկ տարի հանգիստ կեանք վարելու համար... Թ. Ռընոտոյի գրական մրցանակը շահեցաւ Տիկին Սելիա Պերթէն, «Վերջին Անմեղութիւնը» վէպին համար:

ԻԶՄԻՐԻ մէջ ռազմական նոր խարիսխ մը պիտի հաստատուի մօտերս, ինչպէս կը գրեն Թուրք թերթերը: Անցեալ շաբթու հոն գնաց արեւելեան Միջերկրականի հրամանատարը, ամերիկացի ծովակալ Բայթ, իր հետեւորդներով:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ երկու ուսանողներ սպաննուեցան եւ մէկ հոգի ալ վիրաւորուեցաւ, երբ զինուորները կրակ բացին, արգիլելու համար համալսարանի ուսանողներուն հականգլիական ցոյցը: Երեսուն հոգի ձերբակալուեցան: Զօր. Ֆարհատ Տաղստանի, զինուորական կառավարիչը, յայտարարեց թէ հրացանաձգութիւնը տեղի ունեցաւ երբ ուսանողները կը փորձէին զինաթափ ընել զինուորները:— Անգլ. կառավարութիւնը գործակատար մը նշանակեց Թեհրանի դեսպանատան համար, իբրեւ հետեւանք դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման: Գործակատարը, Պ. Հուայթ, որ 42 տարեկան է եւ քաջ տնտեսագէտ, մօտերս Թեհրան պիտի երթայ դեսպանատունը վերաբանալու համար:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ տօնուեցաւ Դեկտեմբեր 5ին, բայց ոչ Մոսկուայի անթենը, ոչ ալ թերթերը զայն կոչեցին «Սթալինեան սահմանադրութիւն», ինչպէս կ՚ընէին 1936 Դեկտ. 5էն ի վեր:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ դարման տանելու համար միջոցներ կը խորհի Տնտեսական Խորհուրդը, որուն նստաշրջանը բացուեցաւ երէկ: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն 200.000 ամբողջական գործազուրկներ կան, իսկ 157.000 բանուորներ շաբաթական 40 ժամէն պակաս կ՚աշխատին: Նպաստընկալ գործազուրկներու թիւը, որ 33.203 էր Հոկտ. 1ին, Սէնի նահանգին մէջ, 41.000ի բարձրացած էր Նոյ. 1ին:

ՊՈԼՍՈՅ վերջին թղթաբերէն կ՚իմանանք թէ քննիչ յանձնաժողովը ձեռնհասութեան յանձնած է իր տեղեկագիրը, առաջարկելով Գերագոյն Ատեանին յանձնել Իսմէթ Ինէօնիւն, «իբրեւ պատասխանատու 102 հայրենակիցներու գնդակահարման»:

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ Ժան Տորաէն, այն ամբաստանութեամբ թէ մատնած է դիմադրական ճակատի ընկերները, ինչպէս եւ կարգ մը զեղծումներ գործած:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ
ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օպաներ):

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «*Cahiers du Sud*»

Ներկայ կ՚ըլլայ եւ իր թարգմանութիւններէն կը կարդայ բանաստեղծ՝

LUC ANDRE MARCEL

Կը խօսին՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Անդամ Վառի Ակադեմիային
եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին ԶԱՊԷԼ ՄՈՐԸՆՈՆ, Պ. Ֆ. ՀՐԱՉԵԱՆ (երգ), Պ. Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ (ջութակ), Օր. Օր. ՋՐԲԱՇԵԱՆ, Ա. ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (արտասանութիւն): Մարսէյլի Հայ արիները եւ արենոյշները (պար):

Դաշնակով կ՚ընկերակցին Օր. Օր. ՕԹԱՐ եւ ԷՕԺ. ԹԷԼԵԱՆ:

★

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)
կազմակերպուած ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ:

Հանրութեան տրամադրուած սակաւաթիւ տոմսերու համար դիմել.—

H. MALAKIAN, 3, Bl. Th. Turner
et V.DER VARTANIAN,9,rue du Coq

12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի սրահին մէջ:

Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութեան:

Շաբաթ, 12 Դեկտ., ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: 2 ռիւ Էթիէն տ'Օրվ կայարանին մօտ: (Սէն Լազարի կայարանէն 7 վայրկեան):

Կը նախագահէ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետը՝

Mr. Emile Tricon

Հայկական գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ սիրուն անակնկալներ:

Պ. ՎԱՐԴԵՒԱՆԵԱՆի

Թատրոյի մեծ նուագախումբով՝ եւրոպական պարերը մինչեւ լոյս:

Ֆրանսա նոր ժամանած միջազգային արուեստագէտ, սիրայօժար մասնակցութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԱՆԵԱՆի:

Մուտք 200 ֆրանք:

Սեղանները ապահովել դիմելով

U. E. F. A. 9 Ave. Calmels
Bois-Colombes (S.) Tél. CHA. 00-55

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան:

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ: Առատ եւ ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՇԱՒԻԼ.— Այս կիրակի օր Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ: Այս առթիւ հրաւիրուած է Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ շրջուն Դպրաց Դասը: Պատարագը պիտի երգուի եռաձայն ղեկավարութեամբ Պ. Արմենակ Արապեանի:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի մատրանս դպիրներէն Պ. Պ. Ջաւէն Յովհաննէսեանի եւ Յակոբ Դաւիթեանի հանգուցեալ ծնողաց համար, նաեւ հանգուցեալ Տիկին Եղիսաբէթ Բարսեղեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին Շաւիլի ժողովուրդը եւ հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները:— Վարչութիւն

ՑԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պաննէօ Բաչանի մասնաճիւղի ցերեկոյթ պարահանդէսը, կիրակի 20 Դեկտ., ժամը 16էն 24:

Սալ տ'Էրլէմօնի չքեղ սրահին մէջ:

25պիս, Ավընիւ տը լա Ռէփիւպլիք, Մօնրուժ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը, կը խօսի ՓՐՕՖ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ, նիւթ ունենալով Գրիգոր Նարեկացիի եւ իր շրջանին մշակոյթը:

Իսկ Նշան Պէշիկթաշլեանի երգիծական գրականութեան մասին Պ. Բալուեանի զեկուցման վիճաբանութիւնը յետաձգուած է յաջորդ շաբթուան:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, որպէսզի գիւղէն եկողները հասնին իրենց կառախումբերուն:

Ա Ր Ա Ք Ս

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻԱԿ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ԹԵՐԹԸ

ԱՐԱՔՍ արդէն 27րդ թիւը հրատարակած է եւ մօտերս կը բոլորէ առաջին տարին:

Ամէնքն ալ կը հաստատեն թէ ԱՐԱՔՍ դպրոցի դերը կը կատարէ ընտանիքներու մէջ, ստեղծելով հայերէնի հետաքրքրութիւն մանուկներու մօտ:

Կը հրաւիրենք մեր բաժանորդները փնտռել իրենց շուրջ առ նուազն մէկ նոր բաժանորդ: Այս աջակցութեան շնորհիւ ի մօտոյ ԱՐԱՔՍը կը վերածենք շաբաթաթերթի:

Ունինք բազմաթիւ դպրոցականներ Ֆրանսայէն մինչեւ Լիբանան, Սուրիա, որոնք ի վիճակի չեն բաժանորդագրուելու, Նուիրեցէ՛ք օրինակ մը կամ աւելի, անոնց յատկացնելու համար:

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԿԱՂԱՆԴԻՉԷՔԸ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ:

Ֆրանսա 1000 ֆր., Արտասահման 1400 կամ 4 տոլար:

Chèque Postal, Paris 7065-15
N.Hovhannessian,14,Rue du Soleil,Paris

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհիներ Հայրինէ Տէմիրճեանի եւ Անահիտ Պարտաքճեանի իրենց մօր եւ մեծմօր մահուան առթիւ:

× Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբը եւ Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկ. Յարութիւն Տէմիրճեանի՝ իր մեծ մօր մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Օր. Իսկուհի Գույումճեանի եւ Կարպիս Գառնիկեանի ամուսնութեան առթիւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆր. կնքահայր Պ. Սիմոն Գառնիկեանէ:

× Պիյանքուրէն Պ. Յակոբ Աբիկեան հազար ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի Նոր Սերունդին իր մօր՝ Այրի Տիկին Գայեանէ Աբիկեանի մահուան առթիւ:

× Փարիզէն ընկեր Օննիկ Թօրանեան հազարական ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի դպրոցին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, Պ. Գէորգ Էմիրճանեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլ.— Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Աշճեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գրիգորեան եւ զաւակները, Կիւլեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մերիկեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Էմիրխանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Մկըր Սէֆէրեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Զապէլ Յովակիմեան եւ զաւակը, Մերիկեան ընտանիք եւ զաւակը, Սէֆէրեան ընտանիք եւ զաւակը, Պ. Եղիա Տօնապետեան, խորին շնորհակալութիւննին կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, կեսրոջ, տալոջ, խնամիին եւ ազգականին ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍՐԲՈՒՀԻ ԱՇՃԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 21 Նոյեմբեր:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ կը խնդրուի իրենց բաժնեգինները վճարել ընկեր Նշան Քիւրէճեանի:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21.30ին Ազգ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:— Հայերէնի դասերը ժամը 20.30ին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Վ. Մ.— Ստացած ենք: Երկուքն ալ պիտի հրատարակուին:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Թագւոր Քէմէնչէճեանէ հազար ֆր. ողբացեալ Պ. Խաչատուր Թորգոմեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
Գ Ր Ի Գ Ո Ր Վ Ա Հ Ա Ն Ի

Թատերական ներկայացումը՝ Բախտին Անիւը, 9 Յունուար, 1954, Շաբաթ երեկոյ, Սալ տ'Իէնա: Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ: 19 Դեկտ. Սփլանտիտ չքեղ սրահին մէջ: Բացառիկ եւ աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Փորձառու փիքեօզ մը (կօշիկի երես կարող):

Դիմել՝ Պ. ՎԱՆԼԵԱՆի,
7, Rue Godot de Mauroy, Tél.OPE. 01-08
Métro OPERA ou MADELEINE

ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Շարքը հինգ հատ.—

1.— Անտունի, Գարուն ա՝ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.:
2.— Նազեր ԱԼԷՄՇԱՀ, Երեկոյեան ծաղկոտ սարէն՝ Հ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ:
3.— Աղբիւրի մօտ ԱՇՈՏ ՍԱԹԵԱՆ, Տատրագոմի հարսը Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ:
4.— Հայրենիք ԱՐՏ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, Անուշ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ:
5.—Chanson géorgienne, Rachmaninoff, Les Noces de Figaro (air de chérubin Mozart

DISQUES SATURNE
Adresse — BULBULIAN
105, Ave. St. Ouen, Paris (17e)
Tél. MAR. 40 - 33

Բնակիք Մարսէյլ, Լիոն թէ Փարիզ
Ձեր սիրտերուն մէջ ունենալու համար
խինդ ու յոյզ
Մի մոռնաք որ կայ ու կը մնայ
Տ Ի Ի Ձ

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մեկնումի պատճառով ծախու է Ալֆորվիլի մէջ, տուն մը (փավիյյեօն): Ունի երկու մեծ աշխատանոց, չորս սենեակ, խոհանոց, ճաշասենեակ, լուացարան, մառան, կօյուղի, պարտէզ մը 220 քառ. մեթր: Պարապ է: Մատչելի գին եւ վճարումի դիւրութիւն: Շատ շահեկան գործ: Դիմել՝

Kaloustian, 44, Rue E. Zola, Alfortville
Tél. : ENT. 33 - 87

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂ

Պուժիվալ, կայարանին դիմաց, 500 - 600 քառ. մեթր, անտառին եզերքը: Շատ լաւ դիրք:

Դիմել Յառաջի վարչութեան:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 10 DECEMBRE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7240 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2651

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿԱՊԵՐ

•

Իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ, խախուտ են մեր արտաքին յարաբերութիւնները, մեր բնակած երկիրներուն մէջ :

Ներքին կապերն ալ վերաքննութեան կը կարօտին, բայց այսօր պիտի խօսինք արտաքինի մասին :

Յաճախ կը գանգատինք, երբեմն ալ կ'ընդվզինք, երբ անհաճոյ երեւոյթի մը առջեւ գտնուինք : Եւ ընդհանրապէս յանցաւոր կը գտնենք դիմացինը :

Երբեք չենք անդրադառնար պատճառներու մասին :

Մենք մեր մէջ կծկուած, հին փառքերով ուռած, կ'ուզենք որ ամէնքն ալ չոյեն մեզ : Եւ կամ ծառայութիւններ մատուցանեն ինքնաբերաբար :

Ուրիշներ բարեկամ, «ճանչուոր» կը փնտռեն լապտերով, համաձայն ժամանակի պահանջներուն :

Մենք տակաւին 1895 – 96ի կամ 1919 – 20ի յիշատակներով կ'ապրինք :

Մինչեւ անգամ կը մոռնանք որ ամբողջ սերունդ մը անհետացած է, երկու կողմէն ալ :

Եւրոպա կ'ապրինք. բայց աղօտ գաղափար ունինք միջավայրին, անցուդարձին, դէպքերու եւ դէմքերու մասին :

Տեղացին կը փնտռենք երբ անակնկալ փորձանք մը պատահի եւ կամ հանդէս մը կազմակերպենք :

Անշուշտ ամէն մարդու գործ չէ յարաբերութիւններ հաստատել եւ բարեկամութիւն մշակել :

Բայց, ո՞ր օրուան համար են այն հին ու նոր մտաւորականները, որոնք ծաղկեցան եւ ուռճացան օտարութեան մէջ :

Ամէն երկրի մէջ ալ պատկառելի թիւ մը կը կազմեն համալսարանականներ, անկախ դիրքերու տիրացած դէմքեր :

Մասնաւորապէս վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին նոր ուժեր հասան :

Շատերը կը պարծենան իրենց «միջազգային» պաշարով, եւ նեղ կը գտնեն հայկական հորիզոնը :

Նոյն իսկ այդ յաւակնութիւնը իրենց իրաւունք չի տար որ տունը նստին կամ ամուլ եւ ամբարտաւան դիրք մը բռնեն :

Բնակավայրը փոխուեցաւ : Բարքերը եւ պահանջները փոխուեցան :

Այլեւս ներելի չէ օրօրուիլ խաբուսիկ երեւոյթներով :

Կոպիտ իրականութիւնը կը տեսնենք աչօք – բացօք : Ամէն օր եւ ամէն տեղ :

Կը տեսնենք թէ ինչպէս մեծերուն մեծերն անգամ նեցուկ եւ ապաւէն կը փնտռեն : Կապեր, օղակներ կը հաստատեն, եթէ ոչ գետին շահելու, գոնէ իրենց դիրքերը պահելու համար :

Իսկ մենք եղածը մաշեցնելով զբաղած ենք, տարիներէ ի վեր : Ներսէն թէ դուրսէն :

Երկիրներ կան ուր տժգոյն յիշատակ մը դարձեր է մեր անունը : Եւ կամ կը յիշուի պարզապէս իբրեւ քրիստոնէական աւանդութիւն :

Այս տեսակէտէն ալ շատ ետ մնացած ենք, մասնաւորապէս արեւմտեան Եւրոպայի մէջ :

Մինչդեռ, Փարիզ, Լոնտոն, Պրիւսէլ ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնեն սերտ կապեր հաստատելու համար : Ոչ միայն տեղացի մտաւորականութեան, այլ եւ օտար ուսանողութեան հետ :

Անոնք որ մեր երիտասարդներուն հետ կ'ուսանին մեծ ոստաններու մէջ, այս կամ երկրին վաղուան մտաւոր առաջնորդներն են, եթէ ոչ պետական վարիչները :

Ինչ ազգի ալ պատկանին անոնք, աւելի լաւ կը հասկնան իրար, իբրեւ ներկայացուցիչները նոյն սերունդին :

Ինչո՞ւ չօգտուիլ առիթէն :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՌՆՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

•

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ ՊԵՐՄՈՒՏԱՅԻ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ յուսախաբութիւն պատճառած է Պերմուտայի խորհրդաժողովը, իսկ Ֆրանսայի մէջ՝ դառնութիւն :

Ինչպէս կ'երեւայ պաշտօնական զեկոյցէն, միակ դրական ելքը Զօրսերու ժողովի մասին տրուած որոշումն է : Մնացեալ խորհրդածութիւնները կը շօշափեն ընդհանուր սկզբունքները : Փարիզեան մամուլը, գլուխն ըլլալով կիսապաշտօնական «Լը Մոնտ»ը, տարտամ եւ անորոշ կը գտնէ պաշտօնական զեկոյցը :

Ժողովին կը մասնակցէին երեք պետութեանց գլխաւոր դէմքերը 3 վարչապետ, երեք արտաքին գործերու նախարար : Մասնագէտ խորհրդականներու թիւը կը հանէր քառասունի : Աշխարհի ամէն կողմերէն Պերմուտա փութացած էին մօտ երկու հարիւր թղթակիցներ : Ժողովը տեւեց հինգ օր, եւ ամբողջ աշխարհ անձկութեամբ կը սպասէր ելքին : Մանաւանդ որ խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէր : Իրազեկներ դիտել կու տան թէ «չէր արժեր փշաթելերու ետին ապաստանիլ, երեք պետութեանց Ապահովութեան տեսչութեանց պահակներուն պաշտպանութեան տակ, այսքան տկար զեկոյց մը հրամցնելու համար աշխարհի» :

Ի՞նչ կ'ըսէ պաշտօնական զեկոյցը :

Հաստատելէ վերջ թէ նախագահ Այզընհաուըր, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետները եւ իրենց արտաքին նախարարները Պերմուտայի մէջ ժողով գումարեցին Դեկտ. 4էն 7, կը շարունակէ.

— «Անոնք քննեցին իրենց քաղաքականութիւնը աշխարհի զանազան մասերուն մէջ ուր իրենց երկիրները պարտաւորութիւններ ստանձնած են եւ հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակեցին .—

1.— Մեր ժողովները կը խորհրդանշեն եւ կը հաստատեն մեր երեք երկիրներուն նպատակներու նոյնութիւնը : Մեր վերլուծման մէջ համաձայնեցանք մեր առջեւ դրուած խնդիրներու մասին եւ վաւերացուցինք զանազան էական միջոցներ անոնց լուծման համար : Համոզուած թէ մեր ուժերուն միութիւնը խաղաղութեան եւ ապահովութեան լաւագոյն երաշխաւորութիւնը կը ներկայացնէ, որոշեցինք շարունակել մեր հաւաքական ջանքերը աւելի ամրապնդելու համար զայն : Եթէ նախայարձակման վտանգը այսօր հեռացած կ'երեւայ, այդ կը պարտինք ազատ աշխարհին յարաճուն ուժին եւ անոր ցոյց տուած վճռականութեան :

Մենք հաստատակամ պիտի պահենք մեր համերաշխութիւնը եւ արթնութիւնը այն ջանքերուն հանդէպ որ կը ձգտին պառակտել մեզ : Մենք համոզուած ենք թէ ազատ ժողովուրդները կրնան ամրապնդել իրենց ապահովութիւնը եւ բարօրութիւնը, շնորհիւ իրենց նիւթական աղբիւրներուն եւ բարոյական ուժերուն : Մենք յանձն կ'առնենք միասնաբար աշխատիլ այդ նպատակներուն համար :

2.— Հիւս. Ատլանտեանի դաշնագիրն է եւ կը մնայ հիմքը մեր միացեալ քաղաքականութեան : Մենք միջոցներ խորհեցանք զօրացնելու համար մեր զինակցութեան պաշտպանողական կարողութիւնը : Լորտ Իսմէյ, Ատլանտեան կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը, ներկայ էր այս մասին եղած խօսակցութեանց : Գերմանիան ալ մէջն ըլլալով, մենք միացեալ Եւրոպայի մը տեւական զարգացման մէջ կը տեսնենք լաւագոյն միջոցը Եւրոպայի ազատ ժողովուրդներուն բարգաւաճման, ապահովութեան եւ հաստատուն վիճակին : Անգամ մը եւս հաստատեցինք թէ անհրաժեշտ է եւրոպական բանակի դաշնագիրը, զօրացնելու համար Ատլանտեան հասարակութեան պաշտպանողական կարողութիւնը, դաշինք մը որ անոր ամբողջական մասը պիտի կազմէ : Այս կերպով պիտի ապահովուի սերտ եւ տեւական գործակցութիւն մը ամերիկեան եւ բրիտանական ուժերուն եւ միացեալ բանակի ուժերուն միջեւ եւրոպական ցամաքին վրայ :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը պարզեց այն խնդիրները որոնք դրուած են իր կառավարութեան առջեւ եւրոպական բանակի մասին : Մենք հիմնաւոր կամ տեւական չենք նկատեր Եւրոպայի ներկայ բաժանումը : Կը յուսանք թէ արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդները խաղաղ միջոցներով պիտի կրնան, պատեհ ժամուն, դարձեալ կատարել իրենց դերը իբրեւ ազատ ազգեր ազատ Եւրոպայի մը մէջ :

3.— Մեր երեք կառավարութիւնները որ եւ է պատեհութիւն զանց պիտի չառնեն, մեղմացնելու համար այն լարուած

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՍԱՐՍԱՓԸ ԵՒ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ԿՈՉԸ

ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ ԽՈՒՍԱՓԻԼ ՎՏԱՆԳԷՆ

Ինչպէս գրած էինք, նախագահ Այզընհաուըր հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց Դեկտեմբեր 8ին, Ազգաժողովին առջեւ, պարզելով հիւլէական ուժին ահաւոր վտանգները : Այս առթիւ ըսաւ թէ իր երկրի խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ ծրագիր մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1.. Համաշխարհային քննութիւն մը կատարել եւ գտնել ամէնէն արդիւնաւոր միջոցները, օգտագործելու համար հիւլէական ուժը խաղաղութեան առեն :

2.— Այժմէն միջոցներ ձեռք առնել նըւազեցնելու համար հիւլէական մթերքի քանդիչ կարողութիւնը :

3.— Թոյլ տալ որ բոլոր ազգերը հետաքրքրուին որպէսզի աշխարհի մեծ պետութիւնները, արեւելքի թէ արեւմուտքի մէջ, ամէն բանէ առաջ աշխատին մարդկային տենչերու գոհացում տալու եւ ոչ թէ պատերազմի զէնքեր շինելու :

4. Նոր ձեւեր գտնել շատ մը դժուարին խնդիրներ լուծելու համար, խորհրդաժողովներով, որպէսզի աշխարհ թօթափէ այն թմրութիւնը որ հետեւանք է երկիւղի եւ դրական յառաջդիմութիւն մը կատարուի դէպի խաղաղութիւն :

Նախագահը այս առթիւ քանի մը տեղեկութիւններ հաղորդեց Մ. Նահանգներու հիւլէական մթերքի մասին : Ըսաւ թէ այդ մթերքը մեծապէս կը գերազանցէ թնդանօթի եւ օդանաւի բոլոր ռումբերու միացեալ պայթուցիկ ուժը որ տեսնուեցաւ Բ. աշխարհամարտի ընթացքին : Եւ օրէ օր կ'աճի : «Այսօրուան հիւլէական ռումբերը 25 անգամ աւելի զօրաւոր են քան այն զէնքերը որոնցմով սկսաւ հիւլէական դարաշրջանը : Ջրածին ռումբերուն ուժը միլիոնաւոր թոն պայթուցիկ նիւթ կ'արժէ : Եթէ հիւլէական յարձակում մը կատարուի Մ. Նահանգներուն դէմ մենք պիտի պատասխանենք արագ եւ վճռական : Բայց եթէ ըսէի թէ Մ. Նահանգներուն պաշտպանողական կարողութիւնները այնպէս են որ կրնան ահռելի կորուստներ պատճառել նախայարձակի մը, եթէ ըսէի թէ Մ. Նահանգները կրնան անապատի մը վերածել նախայարձակի մը երկիրը, ճիշդ ըլլալով հանդերձ, իսկապէս արտայայտած պիտի չըլլայի մեր երկրին նպատակները եւ յոյսերը : Իմ երկիրս կ'ուզէ կառուցանել եւ ոչ թէ կործանել : Կ'ուզէ համաձայնութիւններ կնքել ազգերու միջեւ եւ ոչ թէ պատերազմներ սարքել » :

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով վաղուան կը յետաձգենք մնացեալը :

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ԽՄԲ.— Երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի հրատարակեցինք իրազեկ աղբիւրէ քաղուած տեղեկութիւններ, կիրակի օրուան ընդհ. ժողովի մասին :

Այսօր ալ նոյնութեամբ կը հրատարակենք եկեղեցւոյ դիւանէն հաղորդուած զեկոյցը, իբրեւ լրացուցիչ տեղեկութիւն : (Եթէ լուսաբանութեան կարօտ կէտեր կան, պատրաստ ենք հրատարակելու) .—

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ 6 Դեկտ. 1953ին ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, հաւատացեալներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, նախագահութեամբ Հայրապետական պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գեր. Տ. Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի :

Ընդհ. ժողովի ատենապետ ընտրուեցաւ Պ. Բ. Տամլամեան, ատենադպիր Պ. Ս. Գարակէօզեան :

Կարդացուեցաւ նախորդ ընդհ. ժողովին արձանագրութիւնը եւ վաւերացուեցաւ : Վարչութեան ատենապետ Պ. Ս. Քարեան կարդաց վարչութեան տեղեկագիրը : Պ. Պետրոս Զպուքճեան կարդաց հաշուեքննիչ յանձնաժողովին տեղեկագիրը :

Ժողովականներէն շատեր խօսք առնելով սրտայայտուեցան վարչութեան գործունէութեան մասին :

Վարչութեան ատենապետին կողմէ տրուած բացատրութիւններէն եւ լուսաբանութիւններէն վերջ ներկայացուեցան երկու բանաձեւեր հետեւեալ բովանդակութեամբ .—

1.— «Ընդհանուր ժողովը լսելէ յետոյ վարչութեան համարատուութիւնը եւ հաշուեքննիչ Յանձնաժողովի տեղեկագիրը վարչութեան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան մասին զայն կը գտնէ բաւարար եւ կ'անցնի օրակարգի յաջորդ հարցին » :

2.—«Ժողովս, լսելով վարչութեան տեղեկագիրը իր ընդհ. գիծերուն մէջ կը գտնէ զայն գոհացուցիչ, իսկ Ազգ. Տան խնդրին մանրամասն քննութեան ու պատասխանատուութեանց ճշդումը կը յանձնէ նորընտիր վարչութեան » :

Ժողովը նկատելով որ երկու բանաձեւները միեւնոյն բովանդակութիւնը ունին, զանոնք միացնելով քուէարկեց :

Ժողովը անցնելով յաջորդ օրակարգին, քուէարկեց հետեւեալ բանաձեւը .—

« Ընդհ. ժողովը լսելէ վերջ վարչութեան յայտարարութիւնը իր հաւաքական հրաժարականի մասին, կ'ընդունի զայն եւ կը խնդրէ Հայր Սուրբէն, որպէսզի կազմէ յանձնախումբ մը նոր ծրագիր կանոնագրի նախագիծը վերաքննելու, զայն Արտ. Ընդհ. ժողովին քուէարկութեան եւ վաւերացումին ենթարկելու եւ անոր տրամադրութեան համաձայն ընտրութիւնը կազմակերպելու գործակցութեամբ վարչութեան դիւանին, առ առաւելն երեք ամսուան ընթացքին» :

Ժողովը փակուեցաւ ժամը 19ին Տէրունական աղօթքով :— (Դիւան)

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ՍՊԻՏԱԿ ՊԱԼԱՏԻՆ ՄԷՋ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ, (Յառաջ) .— Նոյեմբեր 30ին, Տէր եւ Տիկին Ճօրճ Մարտիկեան մասնաւոր հրաւէրով այցելեցին նախագահական պալատը : Իրենց կ'ընկերանային Տիկին Մարտիկեանի քոյրը՝ Տիկին Լիւսի Թաղոսեան եւ իր երկու փոքրիկները՝ Էնիթէ Նէզ եւ Հայկ Թաղոսեան : Տիկին Այզընհաուըր ամբողջ մէկուկէս ժամ տրամադրեց անոնց ցոյց տալով նախագահական բնակարանի բոլոր բաժինները :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ վեց օրաթերթերը, որոնք դադրած էին 11 օրէ ի վեր, գործադուլի մը հետեւանքով, վերսկսան հրատարակուիլ Դեկտեմբեր 8ին :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԿ. ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— «Էջմիածին» ամսագրի 1953 Սեպտեմբերի թիւէն կ'արտագրենք հետեւեալ գրախօսականը: Գիրքը ռուսերէն է եւ չենք գիտեր թէ հայերէնի ալ պիտի թարգմանուի՞: Հեղինակը՝ պրոֆ. Գ. Գ. Միքայէլեան: Հրատարակութիւն Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի.—

Պատմական Կիլիկիան ուր կազմաւորուած է Կիլիկեան Հայկ. Պետութիւնը, կը գտնուի երեք մայր ցամաքներու՝ Ասիոյ, Ափրիկէի եւԵւրոպայի խաչաձեւման հանգոյցին մէջ եւ մօտ400քմ.երկարութեամբ շերտով մը կ'երկարի Միջերկրական ծովու հիւսիս– արեւելեան ափով: Ան մեծ դեր է ունեցած Մերձաւոր Արեւելքի տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային պատմութեան մէջ, որով՝ եւ անոր պատմութիւնը արժանի է մասնաւոր ուշադրութեան:

Գ. Միքայէլեանի «Կիլիկիան հայկական պետութեան պատմութիւն» խորագրով ներկայ աշխատութիւնը Կիլիկիոյ պատմութեան նուիրուած առաջին ուսումնասիրութիւնը չէ: Կիլիկիոյ պատմութեան շուրջ բաւական գրականութիւն է ստեղծուած, անով զբաղած են ինչպէս հայ պատմաբաններ (Մ. Չամչեան, Ղ. Ալիշան, Լէօ, Մ. Օրմանեան, Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեան եւ ուրիշներ) նոյնպէս եւ արեւմտա – եւրոպական պատմաբանները, (Կրուսէ, Վ. Լանկլուա, Թուրնպլեդ եւ ուրիշներ), որոնք զբաղած են գլխաւորաբար քաղաքական պատմութեամբ եւ մշակոյթով: Արեւմտա – եւրոպական պատմաբանները անդրադարձած են Կիլիկիոյ պատմութեան միայն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ տեղի ունեցած առեւտրական յարաբերութեանց եւ կամ խաչակիրներու արշաւանքներու ուսումնասիրութեամբ: Անոնց բոլորին տեսադաշտէն դուրս է մնացած բուն ժողովուրդի, արտադրողներու պատմութիւնը:

Պրոֆ. Գ. Միքայէլեանի ներկայ աշխատութիւնը, իր նիւթի հարստութեամբ եւ պատմական իրադարձութեանց տրուած մեկնութիւններով, Կիլիկիոյ պատմութեան նուիրուած միակ լուրջ եւ ամբողջական աշխատութիւնն է:

Պրոֆ. Գ. Միքայէլեան, իր ուսումնասիրութեան մէջ, գլխաւորաբար ծանրացած է Կիլիկիոյ հայկ. պատմութեան վրայ (1080 — 1375) թէեւ ներածականին մէջ տուած է պատմական համառօտ տեղեկութիւններ Կիլիկիոյ բնական պայմաններու եւ նախահայկական շրջանի մասին (հիթիթական ժամանակաշրջանէն մինչեւ բիւզանդա – արաբական ժամանակաշրջանը):

Աշխատութեան բուն նիւթը կը սկսի 3րդ գլուխէն՝ «Հայերի արտագաղթը եւ հայկական իշխանութիւնների առաջացումը Կապադովկիայում, Միջագետքում, Սիւրիայում եւ Կիլիկիայում» (էջ 54 – 80): *Ան հոս պատմական տուեալներու վրայ ցոյց տուած է Բիւզանդիոյ նենգալ քաղաքականութիւնը Հայաստանի նկատմամբ ԺԱ – ԺԲ. դարերուն, ժամանակաշրջան մը, երբ հայ ժողովուրդը իր փիզիքական գոյութեան, իր անկախութեան համար կեանքի եւ մահու կռիւ կը մղէր սելջուկեան յարձակողներու դէմ: Բիւզանդական կառավարող շրջանները այդ ժամանակ կ'աշխատէին օգտագործել հայ ժողովրդի դժբախտ վիճակը, արտաքնապէս հանդէս գալով իբրեւ Հայերու դաշնակից, ներքնապէս խլրդային աշխատանք կը տանէին, քայքայելու Հայաստանի քաղաքական ամբողջականութիւնը՝ նպատակ ունենալով գրաւել Հայաստանի եկամտաբեր շրջանները, անոր ամբողջ հարստութիւնը: Իրենց կողմը գրաւելով տեղական կեդրոնախոյս որոշ իշխանները, Բիւզանդացիները վերջապէս կը յաջողին հասնիլ իրենց նպատակին, անոնք իրենց ձեռքը կ'առնեն Արեւելեան Հայաստանի զգալի մասը (Անի, Կարս, Վան եւայլն): Եւ այսպէս ստորերկրեայ սելջուկ նուաճողներու առջեւէն եւ բիւզանդական նախայարձակներու թիկունքէն տրուած հարուածներէն վերջնականապէս կ'իյնան Հայաստանի կիսանկախ իշխանութիւնները եւ Հայաստան կը նուաճուի Բիւզանդացիներու, Սելջուկներու կողմէ: Կարճ ատենէն կը տրորուի երկիրը, կը քայքայուի ժողովուրդը եւ բնակչութեան մեծ մասը հարկադրուած կ'ըլլայ գաղթականի ցուպը վերցնել եւ ապաստան փնտռել Միջագետքի, Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ մէջ: Բուն Հայաստանէն գաղթած ահա այս բնակչութիւնը կը ստուարացնէ Կիլիկիոյ նախքան այդ գոյութիւն ունեցող բնակչութեան թիւը, այսպէսով, կը ստեղծուին անհրաժեշտ պայմաններ քաղաքական եւ մշակութային կեանքի գոյառման համար:*

Հեղինակն իր աշխատութեան 4րդ գլխուն մէջ «Կիլիկեան հայկական իշխանութեան կազմաւորումը եւ պայքար անկախութեան համար 12րդ դարում» (էջ 81 – 132), *կանգ է առած այն պայքարի վրայ, որ Կիլիկիոյ հայ քաղաքական շրջանը, Ռուբէն իշխանի գլխաւորութեամբ, կը մղէ Բիւզանդիոյ եւ Սելջուկներու դէմ մինչեւ վերջնական յաղթանակը: Յետագային Ռուբինեաններու այս անկախ իշխանութիւնը աւելի կ'ընդարձակուի եւ կ'ամրանայ, դառնալով բաւականին հզօր քաղաքական ուժ մը: Հեղինակը, իրաւացիօրէն կը գտնէ, որ «Առաջին Ռուբինեաններու երախտիքը կը կայանայ անոր մէջ, որ անոնք ապստամբելով բիւզանդական տիրապետութեան դէմ, համախմբեցին Կիլիկիոյ Հայերը պայքարի ոչ միայն ընդդէմ Բիւզանդիոյ այլեւ ընդդէմ Սելջուկներու»* (էջ 89):

Սակայն շուտով Կիլիկիոյ քաղաքական ասպարէզին վրայ երեւան կուգան Խաչակիրները, որոնք նշանաբան ունենալով փրկել Քրիստոսի գերեզմանը, ըստ էութեան, կը կողոպտեն, կ'աւերեն ճամբուն վրայ գտնուող բնակութիւնները եւ ամէն տեսակ բռնութիւններ կ'ընեն Արեւելքի մէջ: Այդ բախտին, ինչպէս ցոյց կուտայ հեղինակը, ենթարկուած է եւ կիլիկեան Հայաստանը: Խաչակիրները Կիլիկիա մըտան 1097*ին: Տեղի հայկական քաղաքական շրջանը սկիզբը Խաչակիրներու ցոյց տուաւ որոշ օգնութիւն՝ պարէնով եւ զինական օգնութեամբ, անոնց հետ միասին գրաւեց Կիլիկիոյ դաշտային մասերը, սակայն յետագային, երբ համոզուեցաւ, որ խաչակիրները ոչինչով չեն տարբերիր իր երկիրը գրաւել ցանկացող միւս նուաճողներէն, սկսաւ պայքարիլ անոնց դէմ եւս:*

Հայկական քաղաքական շրջանը դաշտային Կիլիկիոյ վերջնական գրաւման, ինչպէս եւ Կիլիկիոյ մէջ հայկական իշխանութեան ամրացման մէջ, ինչպէս ցոյց է տուած հեղինակը, մեծ յաջողութիւններու հասաւ ԺԲ. դարու առաջին քառորդին: Իսկ ԺԲ. դարու վերջերը կ'աւարտի Կիլիկիոյ գրեթէ բոլոր անկախ իշխանութեանց միացումը միասնական մէկ պետութեան մէջ: Ահա այս շրջանին է, որ կը ստեղծուին նպաստաւոր պայմաններ արտադրական ուժերու զարգացման համար, վերելք կ'ունենայ ներքին եւ արտաքին առեւտուրը, իսկ այս ամէնը կը նպաստէ Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան աւելի հզօրացման: Յայտնի է որ Լեւոն Ա. իշխանը կը ճանչցուի իբրեւ թագաւոր եւ կը թագաւորէ Տարսոնի մէջ 1198*ին:*

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ԿՐԱԿԻՆ ԿԱՅԾԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վարդան Մամիկոնեանի Աւարայրի ծանօթ պատերազմէն վերջ, Վարդանի հետ միասին անաղօթ դարձաւ նաեւ անոր հուր կրակը, որ յատուկ էր Տարօն – Տուրուբերանի: Այդ թանկագին անթեղը, որպէս մասունք պահուեցաւ մինչեւ վաթսունական – եօթանասունական թուականները: Այդ թուականներուն Տարօնը կը գտնուէր տառապանքի ու բռնութեան ժանդոտ շղթային ճնշումներու մէջ: Ամէն յոյս կորսուած էր եւ տգիտութեան խաւարը կը պարուրէր միտքերը, ամէն դուռ փակուած կը կարծուէր:

Սակայն Տարօնի այս սեւ օրերուն, ժողովուրդի ծոցէն ծնան տիպարներ որոնք յեղափոխականի նուիրումով պայքարեցան բռնութեան եւ տգիտութեան դէմ:

Լոյսի առաջին ճառագայթը կը սկսի Մշոյ Ս. Կարապետ վանքէն, նախաձեռնութեամբ Պօղոս եպիսկոպոսի: Լուսաւորեալ սերունդ մը կը տարածուի աւաններն ու գիւղերը ծնունդ տալով կրթական նորանոր վառարաններու, որոնց մէջ եօթանասուն երկու թուականին կարեւոր տեղ կը բռնէ Վարդենիս գիւղը:

Այս գիւղին զաւակներէն Մարգար վարժապետ ճշմարիտ բարիք մը կը դառնայ իր համագիւղացիներուն, այդ մռայլ օրերուն: Եօթանասուն երկու թուին պատանի Մարգար 18 տարեկան հասակին Ս. Կարապետ վանք կը տարուի որպէս մատաղ սերունդ եւ հոն հինգ տարի ուսում առնելէ վերջ, երկու տարի ալ Ս. Կարապետի մէջ կը պաշտօնավարէ իբրեւ ուսուցիչ ու տարի մըն ալ նոյն պաշտօնով այլուր կը ղրկուի: Ի վերջոյ իր ծննդավայր Վարդենիս գիւղին կարօտը զինք կը ստիպէ վերադառնալ գիւղը:

Մարգար վարժապետի տարած աշխատանքին շնորհիւ, գիւղին մէջ կը բացուի դպրոց մը ուր կը պաշտօնավարէ տասը երկար տարիներ, պատրաստելով ազատութեան ծարաւի կրակէ սերունդ մը, ու յետագային Տարօնի փառքը կազմեց: Մարգար վարժապետ սակայն իր գործունէութիւնը չէր սահմանափակեր ուսուցչական ասպարէզով, ան կատարեալ անձնուիրութեամբ կը վարէ նաեւ յեղափոխական գործիչի դերը: Ամբողջ գիւղացին կը խանդավառէ ազատութեան գաղափարով եւ քօթափել կուտայ ստրկամտութիւնը, օրէ օր աւելի դաժան դարձող բռնութեան վիշապին դէմ եւ կ'առաջնորդէ իր կերտած սերունդէն հերոսներ, Մահ կամ Ազատութիւն դրօշը պարզելով անոնց առջեւ:

Սուլթան Համիտ, Երլտըզի մարդակեր բորենին իր թաքստոցէն կը տեսնէ Մարգար վարժապետի հրաշագործութիւնը, եւ իսկոյն բանտարկել կուտայ: Մարգար վարժապետ երեք տարի շղթայի տակ կը տանի կեանքի ու մահուան պայքարը, 1890էն մինչեւ 1898 ու սեւ օրը փարոսի մը պէս կը ճօճայ կախաղանի խեղդկալին տակ: Մարգար վարժապետ լոյսի եւ գաղափարի առաջին զոհը կ'ըլլայ Տարօնին: Անոր կախուիլը սակայն խթան մը կը դառնայ իր կերտած սերունդին, որ կ'ուխտէ քալել անոր փշոտ բայց ազատ ճանապարհէն, մինչեւ որ Տարօնի հորիզոնին վրայ յաջորդաբար կը փայլին լուսաւոր աստղեր, Լեւոն, Արաբօ, Արմենակ, Աղբիւր Սերոբ, Սերոբ իր ձագուկներով, Գէորգ Չաւուշ եւն.: Ամէնքն ալ ազատութեան տենչով տոգորուած, տանջանքի ու տառապանքի բովին մէջ թըրծուած զոհ եղան ազգին եւ առաջնորդ շատերուն:

Փառք այդ անմահներու յիշատակին:

ՏԱՐՕՆՑԻ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ *կառավարութեան մէկ ներկայացուցիչը կը յայտարարէ թէ արեւելեան Գերմանիա 1945էն ի վեր Խ. Միութեան վճարած է 13 միլիառ տոլար, իբրեւ հատուցում, ինչ որ երեք միլիառ աւելի է ամբողջ Գերմանիայէն պահանջուած գումարէն: Մոսկուա դեռ վերջերս կը ծանուցանէր թէ այլեւս հատուցում պիտի չպահանջէ 1954 Յունուարէն սկսեալ...*

ՄԻՀՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(ՀԱՅԱՆՈՒՆ ՀՐԷՇՆԵՐՈՒ ԶՈՀԸ)

ԽՄԲ.— Ահա տարեդարձ մը եւս, տարաբախտ Միհրան Փափազեանի, կնոջը՝ Արշալոյսի, մէկ հատիկ զաւակին՝ Սերգոյի եւ բանաստեղծ Մանուկ Մանուկեանի քստմնելի սպանութիւնը հայանուն հրէշներու ձեռքով, Աթէնքի մէջ, 1944 Դեկտեմբերին...

Այս առթիւ հետեւեալ կենսագրական գիծերը մեր աշխատակից Սօս Վանիի կողմէ, որ իր դասընկերն էր.—

1910*ին, ճակատագիրը զիս պատէ պատ ու քարէ քար զարնելէն՝ տարաւ մինչեւ Իզմիթ: Վանը ո՛ւր, Իզմիթը ո՛ւր: «Աշնան թիթեռնիկ» էի. «Արեւ» փնտռելու ելած էի: Որբ էի, հայրենի գիւղս եւ մայրս ձգած՝ ինքզինքս նետած էի օտար հորիզոններու տակ, վանքի ուսման ծարաւը խենթեցուցեր էր զիս:*

Արմաշի վանքին ուխտագնացութեան օրերն էին: Պոլսէն ու զանազան գաւառներէն ժողովուրդը գետի պէս կը հոսէր. ես մտայ այդ հոսանքին մէջ, ես ալ հոսեցայ... մտայ Արմաշ: Գիւղը եւ վանքին շրջապատը բազմութեամբ լեցուն էին: Ժխոր ու ճիչ: Միս ճենճերահոտ, երգ ու պար, մոմ, խունկ եւ աղօթք: Վերջապէս հայկական ուխտատեղիի մը հարազատութիւնը:

Պտըտեցայ ու պտըտեցայ: Ուրախ էի, պատանեկութիւնս հպարտ էր, չէ՞ որ Վանէն Արմաշ ուխտի եկած էի... ամէնէն քաջն ու յանդուգնը՝ բոլոր ուխտաւորներու մէջէն, ես կտրած էի ճամբայ մը՝ 29 օր քալելով, չորս օր շոգենաւով եւ մէկ օր ալ երկաթուղիով: Ու վերջապէս հասեր էի Արմաշ, Շ. Նարդունիի համեստ, բայց հռչակաւոր գիւղը: Իրիկուան հետ՝ իրիկուն մը մտաւ սրտիս մէջ: Գիշերը ո՞ւր պիտի պառկէի: Շատ շուտով սակայն գտայ փրկութեան լաստը: Հարցուցի ուխտաւորի մը, թէ՝ հոս «Դաշնակցութիւն» կա՞ր. «հարկաւ», եղաւ պատասխանը, ու ինծի ցոյց տուաւ «Ազատամարտ» ակումբը: Քայլերս ուղղեցի դէպի հոն, բարձրացայ սանդուղներէն, ներս մտայ համարձակ, մէկը կար ներսը, ճանչցայ, բանաստեղծ Ահարոն Տատուրեանը:

Ակումբը կը նայէր վանքի հրապարակին վրայ եւ կը տիրապետէր շուկային. սոսկալի աղմուկ կար, բայց ես յոգնած էի, երկնցայ քանի մը աթոռներու վրայ, քընացայ: Կէս գիշերը անցած էր, երբ ձայներու ժխորէ մը արթնցայ: Ելայ, աչքս բացի, ակումբին մէջ տեսայ հինգեակ մը պատանիներ, հագած էին դպրոցական տարազ, օձիքներուն վրայ՝ «Կեդրոնական վարժարան» մակագրութիւն: Ահարոնի հետ կը խօսակցէին: Ահարոնը զիս ներկայացուց եկողներուն: Շէն ու զուարթ տղաներ էին, առողջ ու կայտառ, ծնողական սէր ու գուրգուրանք վայելած: Մենք մտերմացանք իրարու: Լսեցին կեանքիս վէպը: Անոր մէջ շատ նորութիւններ կային, ես՝ Հայաստանէն կուգայի, Հայաստանի մասին կը խօսէի, կը պատմէի կոտորածներէն, մեր ապրումներէն, մեր երկրի գեղեցկութիւններէն:

Այս տղոց մէջն էր Միհրան Փափազեանը, լայնշի կուրծքով, պայծառ դէմքով, ժպտուն աչքերով եւ մանաւանդ կախարդական խօսելակերպով: Ես կը խօսէի ռուսահայերէն, հագած էի կովկասեան տարազ: Կը պարէի հայկական պարեր, կ'երգէի անոնց բոլորովին անծանօթ երգեր, մազերս՝ երկայն էին, լեցուեր էին ուսերուս վրայ, հետաքրքրական էի, անօրինակ նմոյշ մը: Ու երբ, Միհրանը իմացաւ որ դպրոց մը մտնելու, զարգանալու համար ելած եմ օտարութեան, ինծի առաջարկեց Ատափազար գալ, մտնել իրենց դպրոցը: Լուրն անգամ խանդավառեց զիս: Ութ օր վերջ՝ շաբաթ օր մը, կէս օրուան մօտերը, ես Ատափազար հասայ, Միհրանը եւ իր ընկերները զիս առաջնորդեցին վարժարանը, քննութիւնս տուի, ու վերջապէս՝ կը մտնէի Զ. դասարանը, ուր կը գտնուէին Միհրան Փափազեանը, Մինաս Եղիաեանը, Գրիգոր Գույումճեանը, Վարդան Եղիշէեան եւ Սարգիս Էրգեանը, բոլորն ալ ծանօթներս... Արմաշի վանքը իմ ուխտս կատարած էր. ես՝ դպրոց կը մտնէի...:

Ատափազարի Կեդրոնական վարժարանի ամէնէն հետաքրքրական աշակերտն եղաւ Միհրան Փափազեանը: Ծնած էր Պարտիզակ: Հետեւած էր Պարտիզակի Ամերիկեան վարժարանի դասընթացքին. անգլերէն կը խօսէր սահուն: Հայրը հնտաբոյծ էր, պաշտօնով փոխադրուած էր Ատափազար, եւ Միհրանը դրեր էր Կեդրոնականը: Միհրան ունէր երկու եղբայրներ, նոյնքան քոյրեր, եւ հայր ու մայր: Ամէնէն պզտիկը չէր, բայց ամէնէն «շիրինն» էր, ամէնէն փայլունը եւ սիրուելիքը: Բոլորը կը սիրէին զինքը, ասոր համար ալ՝ դարձեր էր տունին «անառակ զաւակը», մանաւանդ մայրը Միհրանի հանդէպ ունեցած սիրոյն մէջ մասնաւոր շեշտ մը կը դնէր:

Միհրանը իր դասընկերներուն ամէնէն աւելի ընդունակն էր, սուր իմացականութեամբ օժտուած: Դասաւանդուած բոլոր ճիւղերը՝ իրեն համար հարթուած ճամբաներ էին, բայց ան՝ անփոյթ էր իր դասերու հանդէպ, դպրոցը սիրելով հանդերձ՝ բառին իրական իմաստով դպրոցական մը չէր. իբր աշակերտ կը թերանար իր պարտականութիւններու մէջ, իր սեփական տեսակէտն էր՝ չտառապիլ անցաւոր բանի մը համար. *եղածը կ'ըլլայ, գրական կամ ժխտական, տարբերութիւն չըներ:*

ՍՕՍ ՎԱՆԻ

(1)

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ

★

ՅՄԲ.— Անցեալ շաբթու կարգ մը տեղեկութիւններ հրատարակած էինք Համազգային Ընկ. Փալանճեան ճեմարանի մասին: Մեզի ուղղուած տեղեկագրէ մը կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանի 1953–54 տարեշրջանի վերամուտը այս տարի կը զուգադիպի ճեմարանի հիմնադրութեան քսանըհինգամեակին:

Ճիշդ քառորդ դար առաջ էր, որ մեծանուն կրթական ու գրական մշակներ, Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան Պէյրութի համեստ թաղերէն նոյնքան համեստ մէկ շէնքին հիմը կը դնէին հայեցի դաստիարակութեան նուիրուած միջնակարգ վարժարանի մը, որ մեծ դեր պիտի կատարէր մեր գաղութահայ կեանքին մէջ:

Ճեմարանը իր այս առաքելութեան մէջ անցնող տարիներու ընթացքին բազմաթիւ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ, պարբերաբար մատնուելով նիւթական ծանր տագնապներու եւ սակայն հիմնարկուած գործին կարեւորութիւնը եւ անոր հիմնադիրներուն նուիրումի ոգին յաղթահարեցին ամէն դժուարութեան եւ ճեմարանը կանգուն պահեցին:

Հայութեան այդ երկու մեծ զաւակները մինչեւ խոր ծերութիւն իրենց բոլոր ուժերը տրամադրեցին Հայ Մշակոյթի պահպանման նուիրական գործին եւ իրենց աչքերն ալ փակեցին այն մեծ մխիթարանքով, որ ճեմարանը իր կոչումի բարձրութեան վրայ կը գտնուէր եւ ամէն տարի մեր ժողովուրդին կը պարգեւէր շրջանաւարտներու հոյլ մը:

Անոնց կողքին զոհողութեան իր բաժինը ունեցաւ նաեւ նոյն գաղափարով ու ոգիով առաջնորդուող ուսուցչական խումբը, որուն ճիգերն ալ հետապնդեցին տեւաբար նոր սերունդը հայ պահելու նուիրական նպատակը:

Շատ անգամ չափազանց համեստ եւ պարզ ապրուստի մը անբաւարար վճարով, ճեմարանի ուսուցիչները անտրտունջ տարին իրենց ուսերուն վրայ դրուած պարտականութիւնը, որպէսզի հաստատութիւնը բարգաւաճի եւ յառաջէ:

Այս բոլորին կը պարտինք թէ ճեմարանի ներկայ վերելքը եւ թէ հարիւրյիսունէ աւելի շրջանաւարտներու այն հունձքը, որ այսօր մեր ազգային կեանքին մէջ կարեւոր տեղ մը գրաւած է:

Հոս, ճեմարանի վարիչները եւ ճեմարանի ընտանիքին ամբողջ կազմը, երախտագիտութեամբ պարտք կը զգան յայտնելու ամերիկահայութեան եւ Հայ Օգն. Միութեան, ինչպէս նաեւ Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան անվերապահ ու սրտագին աջակցութիւնը, որուն շնորհիւ միայն կարելի եղաւ պահել այս հաստատութիւնը:

Երբ բաղդատութեան դնենք առաջին տարիներու ճեմարանը այսօրուան վիճակին հետ, հսկայ տարբերութիւն մը կը տեսնենք ամէն ուղղութեամբ: Առաջ վարձու եւ խարխուլ շէնքի մը մէջ էր պատսպարուած ան, իսկ հիմա իր սեփական եւ պատուաբեր կալուածը ունի: Առաջ հինգ – վեց դասարան միայն կը հաշուէր, այսօր ան օժտուած է Քոլէժական նախակրթարանական եւ մանկապարտէզի ամբողջական ու լրիւ համակարգութեամբ:

Ճեմարանի տեսչութիւնը գիտակ է, որ այս յառաջդիմութիւնը կը պարտի հայ ժողովուրդի զոհաբերող ոգիին եւ այն իրողութեան, որ սկսուած գործը կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է:

Ուրախ ենք յայտնելու որ ուսումնական նոր տարեշրջանը սկսաւ խանդավառ տրամադրութիւններով: Մեր աշակերտութեան թիւը նախորդ բոլոր տարիներուն հետ բաղդատելով զգալի յաւելում մը կրած է, ունինք 350 երկսեռ աշակերտութիւն երկու հարիւր մանչ եւ 150 աղջիկ, քոլէժական բաժինը ունի 120, նախակրթարանի դասարանները 175, իսկ մանկապարտէզը 55 աշակերտ:

Այս թիւին խոշոր մէկ մասը չքաւոր ընտանիքի զաւակներ են եւ ճեմարան կը յաճախեն իբրեւ սան Հայր. Միութիւններու, Հայ Օգնութեան Միութեան եւ բարեկամ անհատներու: Տարեվերջի մեր տեղեկագրին մէջ անոնց բոլորին անունները առանձին առանձին կը յիշատակենք:

Այս տեսակէտէն ալ ճեմարանը նախախնամական դեր կը կատարէ կորուստէ փրկելով մեր այն փոքրիկներն ու պատանիները, որոնք ուսանելու ամէն հնարաւորութենէ զրկուած են:

Առաւելաբար այս չքաւոր դասակարգի զաւակներն են որ հետագային կը նուիրուին կրթական եւ հանրային կեանքի ծառայութեան: Ահա թէ ինչու ճեմարանը իր նպատակին ծառայելու համար ստիպուած է դռները բանալ անոնց առջեւ, որոնք նիւթապէս ոեւէ հատուցում չեն կրնար ընել, բայց բարոյական պարտաւորութիւն մը կը ստանձնեն այս հաստատութենէն իրենց ստացածը կեանքի մէջ ազգին վերադարձնելու:

Հաղորդած՝ էինք արդէն թէ Համազգայինի Կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած էր ճեմարանի շրջափակին մէջ յաւելուածական նոր շէնքի մը կառուցման: Հիմնարկէքի արարողութիւնը տեղի ունեցած էր անցեալ ապրիլին, կառուցման աշխատանքները եռանդով առաջ տարուեցան ամառուան արձակուրդներու ընթացքին եւ կարելի եղաւ հոկտեմբերի վերամուտին նոր շէնքը պատրաստ ունենալ: Քառայարկ գեղեցիկ եւ արդիական յարմարութիւններով օժտուած շէնք մըն է, որ կուգայ լրացնել հետզհետէ աճող մեր կարիքները: Առաջին յարկը չորս լուսաւոր եւ ընդարձակ դասարաններով յատկացուած է մանկապարտէզին, որ այս տարի ունի երեք բաժիններ 4–5, 5–6 եւ 6–7 տարեկան փոքրիկներու համար:

Կարելի է անվարան ըսել թէ, իր կահաւորումով, վայրով եւ յարմարութիւններով մեր մանկապարտէզը կը մրցի քաղաքիս օտար լաւագոյն մանկապարտէզներուն հետ:

Հաճոյք է դիտել հայ մանուկները հոն իրենց հարազատ միջավայրին մէջ, խաղի, ուրախութեան եւ աշխատանքի բոլոր յարմարութիւններով օժտուած:

Շէնքին երկրորդ եւ երրորդ յարկերը իւրաքանչիւրը հինգ մեծ դասարաններով յատկացուած են նախակրթարանի բաժնին, ուր դասարաններէն երկուքը իրենց զուգընթացները ունին աշակերտներու թիւին շատութեան պատճառով:

Չորրորդ եւ վերջին յարկը շինուած է մասնաւորաբար գիշերօթիկ բաժնի յարմարութիւններով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

« ՉՈՐՊԱՃԻ »

★

Բարգէն Գավէզ հայրենակիցս է: Զինքը ճանչնալու բախտը չեմ ունեցած, կը ճանչնամ իր մեծ եղբայրը, Թովմասը, իբրեւ տարեկիցս:

Իր վերջին յօդուածով կ'ըսէ թէ «չորպաճի»ութիւնը Օսմ. բանակին մէջ պաշտօն մը եւ աստիճան մըն էր եւ իրենց գործն էր բանակին ուտելիքը հայթայթել եւ ոչ թէ աղքատներուն կերակուր բաժնելուն համար է որ ստացած են այդ անունը:

Կրնայ ըլլալ որ «չորպաճի»ները պաշտօն մը ունէին իբրեւ հայթայթիչ, բայց հոս հարց կը ծագի թէ քրիստոնեաները իրաւունք ունէի՞ն այդպիսի պաշտօն մը ստանձնելու: Պատմագիրը գրեր է թէ «չորպաճի»ները բանակին աստիճանաբար տկարացման պատճառ եղած են: Կարելի՞ բան է որ Թուրքերը թոյլ տային քրիստոնեաներու իրենց ուզածին պէս տկարացնել Օսմ. բանակը:

Թուրքերը մինչեւ 1910 թուականը ոչ-իսլամներէն զինուոր չէին առներ: 1909ի Ատանայի ջարդէն ետքն էր որ քուէարկուեցաւ ոչ – իսլամներու զինուորագրութիւնը:

Երկրորդ, մինչեւ Սուլթան Սէլիմ Բ. Օսմ. բանակը կազմուած էր «պաշըպօզուք»ներէ եւ «Ենիչէրիներէ» եւ հաւանաբար բանակի հայթայթիչներն ալ « չորպաճի»ներն էին: Առաջին անգամ Սուլթան Սէլիմ Բ.ն էր որ Օսմ. բանակին եւրոպական չապիկ հագցուց, զինուորական մարզանքը եւ համազգեստը պարտաւորիչ հռչակելով: Թուրք զինուորը հաճութեամբ չէ ընդունած այս նորութիւնը, ըմբոստացած է «պիզ ֆռենկ թալիմի խաթէմէյիզ» ըսելով: Իրմէ ետքը Սուլթան Մահմուտ Ենիչէրիները արմատէն ջնջելով թրքական բանակը եւրոպականացուց: Շատ հաւանական է որ այդ ատեն«չորպաճի»ներու պաշտօնն ալ ջնջելով նուազուրդի դրութիւնը ընդունած են, ինչպէս ամէն երկրի մէջ, որով նախկին «չորպաճի»ներուն տեղ այսօրուան «միւթահիտները» անցած են: Բայց ատիկա պաշտօն մըչէ: Ամէն վաճառական նուազուրդի մասնակցելով կրնայ «միւթահիտ» ըլլալ եթէ իր միջոցները կը ներեն: Գալով Մելքոն «չորպաճի»ի, ան Սուլթան Սէլիմի օրով դեռ չէր ծնած, ուրեմն «չորպաճի» (հայթայթիչի իմաստով) չէր կրնար ըլլալ, քանի որ իր ծնելէն առաջ «չորպաճի»ութիւնը ջնջուած էր:

Երրորդ, ինչպէս որ «աղա»ն քաղաքային տիտղոս մըն է եւ ետքը բանակին անցած, իբրեւ զինուորական աստիճան (քօլ աղասը), թերեւս «չորպաճի»ն ալ քաղաքային անուն մըն էր իբրեւ աղքատներուն կերակուր տուող եւ ետքը բանակին անցած: Ուրեմն քրիստոնեայ «չորպաճի»ները՞ն ալ քաղաքային իմաստով «չորպաճի»ներ էին: Ըստ իս ասիկա ամէնէն տրամաբանականն է:

Այն ատեն ես իրաւունք կ'ունենամ ըսելու թէ քրիստոնեայ «չորպաճի»ները (Յոյն «չորպաճի»ներ ալ կային Իզմիրի շրջանը), այս անունը ստացած են, որովհետեւ աղքատներուն կերակուր կը բաշխէին:

Կը տեսնէք որ պատմական տուեալներ չունենալով ձեռքիս տակ ենթադրութիւններու վրայ հիմնուած եմ: Շատ անգամ գիտնականներ այս կերպով է որ պատմական ճշմարտութիւններ երեւան հանած են:

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

★

Տարիներու դադարէ վերջ, Թոքատի Հայր. Միութիւնը վերջապէս որոշեր է հրապարակ գալ իր կարգին աջակցելու համար ազգապահպանման պայքարին:

Չորս հինգ տարիէ ի վեր եկող գացող վարչութիւններէ ի զուր սպասեցինք դէթ՝ Միութեան գոյութիւնը արդարացնող ազգօգուտ գործունէութիւն մը կամ ոեւէ ձեռնարկ մը: Հակառակ եղած դանգատներու անոնք գոհացան իրենց տարեշրջանը բոլորել գինեսեղանի մը կազմակերպութեամբ:

Արդարեւ անհանդուրժելի էր տեսնել որ Թոքատի Հայր. Միութեան պէս կազմակերպութիւն մը իր չորս մասնաճիւղերով (Փարիզ – Լիոն – Մարսէյլ – Ամերիկա), իր հազարէ աւելի անդամներով եւ շատ մը հայրենակիցներու նիւթապէս օգտակար ըլլալու բարի տրամադրութեամբ, չէ կրցած իր պատուոյ տեղը գրաւել Ֆրանսահայ գաղութին մէջ:

Բարեբախտաբար կարգ մը սրտցաւ հայրենակիցներու միջամտութեամբ այսօր վերջ տրուած է այդ կացութեան: Կը յուսանք թէ նորընտիր վարչութիւնը պիտի կրնայ իր գործունէութեամբ մոռցնել անցեալի թերութիւնները: Մեզի կը մնայ ամէն կերպով աջակցիլ անոր:

Ե. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Օհ, Պ. Փուարօ, բացագանչեցի, ձեր կարծիքով իրապէս ի՞նչ անցած դարձած է:

Գլուխը շարժեց, մտածկոտ:

— Շիտակը ըսէք, ձեզի համար նեղութի՞ւն է այս գիշեր հոն երթալ պառկիլ:

— Օհ, ոչ, չեմ մոռցած ձեր խօսքերը, բայց ո՞վ պիտի մտածէ սպաննել զիս:

— Անշուշտ ոչ ոք: Քիչ մըն ալ ատոր համար էր որ ուզեցի լսել ձեր տպաւորութիւնները իւրաքանչիւրին մասին: Այժմ վստահ եմ թէ վախնալիք բան չունիք:

— Եթէ մէկը Պաղտատի մէջ ինծի ըսած ըլլար ···

— Լէյտնըրներու եւ արշաւախումբին անդամներու մասին ըսի ըսածնե՞ր լսեր էք հոս գալէ առաջ, հարցուց:

Ըսի իրեն թէ ինչ անունով՝ կ'որակէին Տիկին Լէյտնըրը եւ բառ մը յիշեցի Տիկին Քէլսիի խօսքերէն:

Այդ վայրկեանին դուռը բացուեցաւ եւ Օր. Ռէյլի ներս մտաւ: Թենիս խաղալէ կուգար եւ զնդակը (ռաքէթ) ձեռքն էր տակաւին:

Գիտէի որ Փուարօն ներկայացուցած էին իրեն Հասանիէ հասած ատենը: Իր ամէնէն անտարբեր երեւոյթովը բարեւեց զիս եւ սանտուիչ մը առաւ:

— Էհ, Պ. Փուարօ, ըսաւ, ուր հասաւ աս տեղական ոճիրին քննութիւնը:

— Ոչ շատ հեռու, Օրիորդ:

— Կը տեսնեմ որ փորձանքէն փրկեր էք Օր. Լիթըրին:

— Օրիորդը ինծի թանկագին տեղեկութիւններ հաղորդեց, արշաւախումբին զանազան անդամներու մասին: Այսպէս շատ մը մանրամասնութիւններ իմացայ զոհին վրայ: Մի մոռնաք որ զոհը յաճախ գաղտնիքին բանալին է:

— Շնորհաւորութիւններս ձեր յաջողութեան համար, Պ. Փուարօ: Ամէն պարագայի մէջ թոյլ տուէք ինձ ըսել թէ եթէ կար կին մը որ արժանի էր սպաննուելով անհետանալու այդ ալ Տիկին Լէյտնըրն էր:

— Օր. Ռէյլի, գոչեցի գայթակղած:

— Զար ծիծաղ մը արձակեց.

— Ահ, ըսաւ, կը կասկածէի որ ամբողջ ճշմարտութիւնը յայտնած չէին ձեզի:

Միւսներուն նման Օր. Լիթըրէն ալ ծուղակը ինկած է: Կը մաղթեմ, Պ. Փուարօ, որ Լուիզ Լէյտնըրին սպանիչը խուսափի ձեր ձեռքէն: Ես բուռն համակրանք մը կը զգամ անոր հանդէպ, վասնզի, կը խոստովանիմ, ես ինքս այդ կինը պիտի ոչնչացնէի առանց ամենափոքր խղճահարութեան:

Այս փորձանք աղջիկը իրական զզուանք մը կը պատճառէր ինծի: Պ. Փուարօ մտիկ կ'ընէր առանց յուզուելու: Խոնարհելով ըսաւ, սիրալիր.

— Այդ պարագային, Օրիորդ, կը յուսամ թէ ուրիշ տեղ գացած էիք արդարացնելու համար թէ ինչպէս անցուցիք երէկ ձեր յետ–միջօրէն: Վայրկեան մը լռութիւն տիրեց եւ Օր. Ռէյլի զնդակը գետին ինկաւ, վերցնելու նեղութիւնն իսկ չկրեց եւ շնչասպառ ըսաւ.

— Թենիս կը խաղայի ակումբին մէջ: Բայց լրջօրէն խօսելով, Պ. Փուարօ, գիտէ՞ք թէ ինչպիսի կին էր Տիկին Լէյտնըրը:

Փուարօ դարձեալ խոնարհելով ըսաւ.

— Բարեհաճեցէք անձամբ լուսաբանել զիս:

Աղջիկը վայրկեան մը վարանեցաւ ու յետոյ բացատրեց զզուելի չարութեամբ եւ չորութեամբ:

— Ցիմար նախապաշարում մը կը պահանջէ լռել մահուան առջեւ: Ճշմարտութիւնը միշտ ճշմարտութիւն կը մնայ. եւ ամէն բան կշռելով, աւելի լաւ է չրամբասել ողջերը, որովհետեւ կրնաք վնասել անոնց: Մեռելները այդ անպատեհութենէն ազատ են: Թէեւ կը պատահի որ իրենց կենդանութեան ըրած չարիքը, շարունակուի իրենց մահէն վերջն ալ: Օր. Լիթըրէն ձեզի չէ՞ խօսած այն սրտնեղութեան մասին որ կը յածէր Թէլ Եարըմճայի վրայ: Ըսա՞ւ թէ ինչպէս ամէն մարդ անհանգիստ կ'երեւար եւ կասկածոտ: Այս բոլորը Լուիզ Լէյթնըրի պատճառով: Ասկէ երեք տարի առաջ երբ դեռ աղջնակ մըն էի, հաճոյքով կը տեսնէի արշաւախումբին բոլոր անդամները այնքան զուարթ եւ երջանիկ: Նոյնիսկ վերջին տարին ամէն բան լաւ կ'ընթանար: Բայց այս անգամ ամպ մը իջած էր խումբին վրայ, անոր պատճառով: Տիկինը կը պատկանէր այն դասակարգի կիներուն որոնք չեն կրնար հանդուրժել որ երջանկութիւն տիրէ իրեն շուրջը: Կ'ուզէ պժտութիւն սերմանել զուարճանալու կամ տիրապետելու համար, եւ կամ պարզապէս անոր համար որ այդպէս կազմուած էր: Եւ դեռ աւելին,— իր շուրջը կը համախմբէր բոլոր այրերը:

— Օր. Ռէյլի, բացագանչեցի, կը սխալիք: Կը բողոքեմ ձեր խօսքերուն դէմ:

Օրիորդը վերսկսաւ առանց կարեւորութիւն տալու ըսածիս:

— Զգոհանալով ամուսինէ մը որ կը պաշտէր զինքը, կ'ուզէր գլխէ հանել սա տխմար Մերքատօն: Յետոյ իր ցանցը նետեց Պիլին վրայ: Խելքը գլուխը մէկն է Պիլ, բայց Տիկինը ի վերջոյ յաջողեցաւ շլացնել զայն:

(Շար.)

վիճակը որ կը ճնշէ աշխարհի վրայ եւ բոլոր ազգերուն ապահովութիւն տալու համար թէ որեւէ պարագայի մէջ պատճառ չունին վախնալու որ Արեւմուտքի ուժը պիտի ծառայէ չարիքի եւ բռնութեան։ Ընդհանրապէս, Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան հիմնական սկզբունքն է նախայարձակման դէմ նախատեսուած երաշխիքները գործադրել ընդհանուր առումով։ Մենք համոզուած ենք որ եթէ մնանք զօրաւոր եւ միացեալ եւ գործենք յարատեւութեամբ, կարելի պիտի ըլլայ աստիճանաբար լուծել այն տաժանելի խնդիրները որոնք առկախ կը մնան երկար ատենէ ի վեր։ Այս ոգիով էր որ քննեցինք խորհրդային կառավարութեան վերջին ծանուցագիրը։ Մենք վաւերացուցինք մեր պատասխանները որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ մօտերս ժողով մը գումարել մասնակցութեամբ չորս արտաքին նախարարներու։ Կը յուսանք թէ այդ ժողովը պիտի առաջնորդէ Գերմանիոյ միացման ապառօրէն եւ Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագրին, այսպէս դիւրացնելով ուրիշ միջազգային խնդիրներու լուծումը։

4. Քննեցինք Ծայր. Արեւելքի կացութիւնը։ Մեր անմիջական նպատակն է քաղաքական խորհրդաժողովին գումարումը որ նախատեսուած է Քորէայի զինադադարի պայմանագրով։ Այդ է լաւագոյն միջոցը խաղաղօրէն կարգադրելու Քորէայի խնդիրը եւ աւելի բնականոն պայմաններ հաստատելու Ծայր. Արեւելքի եւ Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մէջ։

Գալով Հնդկաչինի, կ'ողջունենք Ֆրանսայի եւ երեք ընկերակից պետութեանց քաջարի ուժերը, որոնք կը կռուին պաշտպանելու համար Քամպոճի, Լաոսի եւ Վիէթ Նամի անկախութիւնը։ Կը հաստատենք անոնց աջակցութեան կենսական կարեւորութիւնը ի պաշտպանութիւն ազատ աշխարհի։ Պիտի շարունակենք միասնաբար գործել վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը այդ շրջանին մէջ։

5.— Մեր ժողովները զօրացուցին մեր միութիւնը, ամրապնդեցին մեր վճռականութիւնը եւ յոյսերը։ Վստահ՝ մեր գործունէութեան հիմնական սկզբունքներուն վրայ եւ միշտ միակամ, պիտի շարունակենք մեր քաղաքականութիւնը որուն միակ նպատակն է ապահովել խաղաղութիւն»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐՈՒ ժողովը գումարելու համար առանձին ծանուցագիրներ ուղղեցին արեւմտեան երեք պետութիւնները, նոյն բովանդակութեամբ։ Կը սպասուի Մոսկուայի պատասխանին։ Իբրեւ թուական կ'առաջարկեն յունուար 4, հաւաքատեղի՝ Պերլին (արեւմտեան շրջան)։

ՄԱՐՈՔԻ կացութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ նորէն։ Խորհրդաւոր սպանութիւններ տեղի կ'ունենան ամէն օր։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գաղտնի վախ մը կը տիրէ եւ ահաբեկումները իրարու կը յաջորդեն, փոխադարձաբար։ Վերջին երեք ամիսներու ընթացքին խորհրդաւոր անհետացումներ տեղի ունեցած են։ Նաեւ 40 հոգի մեռած, հարիւր վիրաւորուած, 119 ձերբակալուած են։

ՊԱՊԸ Գչ. օր բանալով «Մարիամեան Տարին», կոչ մը ուղղեց ամբողջ մարդկութեան, «յմահ կռուելու համար համայնավարութեան դէմ»։ Ճառը, որ կը բաղկանայ չորս հազար բառերէ, անթելի միջոցաւ ի լուր աշխարհի հաղորդուեցաւ երեսուն տարբեր լեզուներով։

ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ նախարարը դեկուցում տալով ծերակոյտին առջեւ, ըսաւ թէ 1953ի վերջը Ատլանտեան կազմակերպութեան պիտի տրամադրեն 14 զօրաբաժին, մեծ մասը մեքենաշարժ։ Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ յաջողած են աւելցնել սպաներու թիւը։ 1950ին ունէին 27.000 սպայ, այժմ՝ 32.000։ Ենթասպաներու թիւը 83.000էն բարձրացած է 112.000ի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մառի Տրդատեանի փափաքով իր ամուսնոյն ողբացեալ Խաչիկ Տրդատեանի (Ամերիկա) յիշատակին հոգեհանգիստ կատարած է 6 Դեկտ.ին կիրակի առաւօտ, Մարսէյլի Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցին, նախագահութեամբ իր քենիին եւ քենեկալին Տէր եւ Տիկին Աստուր Ականի եւ ի ներկայութեան ազգականներու եւ բարեկամներու։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալ Մազըրնյի մէջ (ռիւ տ'Օպանը)։

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «*Cahiers du Sud*»

Ներկայ կ'ըլլայ եւ իր Թարգմանութիւններէն կը կարդայ բանաստեղծ՝

LUC ANDRE MARCEL

Կը խօսին՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Անդամ Վառի Ակադեմիային
եւ Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին ԶԱՊԷԼ ՄՈՐԸՆՈՆ, Պ. Ֆ. ՀՐԱԶԵԱՆ (երգ), Պ. Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ (ջութակ), Օր. Օր. ՋՐԲԱՇԵԱՆ, Ա. ԹԱԴՈՍԵԱՆ եւ Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ (արտասանութիւն)։ Մարսէյլի Հայ արիները եւ արենոյշները (պար)։

Դաշնակով կ'ընկերակցին Օր. Օր. Օ - ԹԱՐ եւ ԷՕԺ. ԹԷԼԵԱՆ։

★

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)

Կազմակերպուած ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ։

Հանրութեան տրամադրուած սակաւաթիւ տոմսերու համար դիմել.—

H. MALAKIAN, 3, Bl. Th. Turner
et V.DER VARTANIAN,9,rue du Coq

12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի սրահին մէջ։

Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

SALLE GAVEAU, 45, rue la Boëtie
Այս Շաբաթ ժամը 17.30ին
ENSEMBLE ORCHESTRAL DE PARIS
sous la Direction de
OHAN DOURIAN

Յայտագիր՝ Պուրտին, Չայքովսքի, Մուսորսքի։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ։

19 Դեկտ. Սփլանտիտի շքեղ սրահին մէջ։ Բացառիկ եւ աննախընթաց պատրաստութեամբ։

Սեղաններու կարգապահութիւնը պահելու համար ապահովել տոմսերը։

Hatzakordzian, rue Longue des Capucins, Keusseyan, 11, Place d'Aix, Tutelian, 4, rue Parmentier.

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան։

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէզիզ։ Առատ եւ ճոխ պիւֆէ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ)։ Կը նուագէ Գարեգին (Թառ)։ Հայկական պար Պանեէօ Քաչանի Նոր Սերունդի պարախումբը։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՇԱՒԻԼ.— Այս կիրակի օր Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ։ Այս առթիւ հրաւիրուած է Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ շրջուն Դպրաց Դասը։ Պատարագը պիտի երգուի եռաձայն ղեկավարութեամբ Պ. Արմենակ Արապեանի։

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի մատրանս դըպիրներէն Պ. Պ. Ջաւէն Յովհաննէսեանի եւ Յակոբ Դաւիթեանի հանգուցեալ ծնողաց համար, նաեւ հանգուցեալ Տիկին Եղիսաբէթ Բարսեղեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին Շաւիլի ժողովուրդը եւ հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները։ — Վարչութիւն

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի տիկինները վերսկսած են անցեալ տարուան հայերէն լեզուի եռամսեայ մրցումի եւ մրցանակաբաշխութիւնները որոնք տեղի կ'ունենան Նուպարեան Մատենադարանին սրահներուն մէջ,11 Սքուար Ալպոնի։

Այս մրցումներուն սիրով կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայ կազմակերպութեանց միօրեայ դպրոցներու աշակերտները իրենց ուսուցիչներու միջոցաւ, ինչպէս եւ մանուկներ ներկայացուած իրենց ծնողքներէն, եթէ այս վերջինները մասնաւոր կերպով կը սորվեցնեն մայրենի լեզուն իրենց զաւակներուն։

Առաջին արտասանութեան մրցումը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 26ին, շաբաթ օր ժամը 16ին, երեքէն մինչեւ տասներեք տարեկան մանուկներու համար, (մանչ եւ աղջիկ)։

Լաւագոյն գնահատութեան արժանացողները պիտի ստանան հազարական Ֆր., երկրորդները 750ական, երրորդները 500ական ֆրանք։

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Դեկտեմբեր։ Տիկին Ա. Ստեփանեանի, 19 ռիւ Սէմփլօն, Փարիզ (18)։

Tél . ORNano 52 - 54

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Խօժէնի Նորոյեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Տիգրան Նորոյեանի (Լիոն), իրենց այցելութեան առթիւ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21.30ին Ազգ. Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ — Հայերէնի դասերը ժամը 20.30ին։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ժողովը այս չորեքշաբթի, ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ.Յ.Դ. ՐԱՖՖԻ խումբի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.45ին, Քաֆէ տը լա Մէրի, Փլաս Սէն Սիւլփիս։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Զարթօնքի յանձնախումբի ժողովը այս երկուշաբթի օր, ժամը 15ին Ռէժանի վերնայարկը։ Կը խնդրուի անդամուհիներէն անպայման ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.— Գրիմիթէլ հրաւիրուած է Պրոֆ. Ռէնօ Պաժօլէի կազմակերպութեան կողմէ, խօսելու Թաքուն գիտութեանց մասին, Դեկտ. 15, երեքշաբթի իրիկուան ժամը 9ին, Սալ տը Ժէօկրաֆի։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20ին, ռիւ Պուալօ սրճարանի սրահը։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղի ցերեկոյթ պարահանդէսը, կիրակի 20 Դեկտ., ժամը 16էն 24։

Սալ տ'Էրլէմօնի շքեղ սրահին մէջ։

25պիս, Ավընիւ տը լա Ռէփիւպլիք, Մօնրուժ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Թատերական ներկայացումը՝ Բալսթին Անիւը, 9 Յունուար, 1954, Շաբաթ երեկոյ, Սալ տ'Իէնա։ Մանրամասնութիւնները յետոյ։

GALERIE BRETEAU
70, Rue Bonaparte
Ցուցահանդէս
Պելճիքահայ ծանօթ նկարչուհի՝
ԱՐԱՔՍ ՏԷՐՈՍԿԻԻ

Մինչեւ Դեկտ. 16, բաց է ամէն օր, ժամը 14էն 18, բացի կիրակիէն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Համախարբ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակիցներ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պաղտասարեանի, եւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գասպարեանի, իրենց մօր ու զոքանչին մահուան առթիւ։

Նոյնպէս մեր խորին ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Սահակ Քիլէրճեանի, իրենց եղմօր՝ ՅՈՎՍԷՓ Գ. ՔԻԼԷՐՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ (Ամերիկա)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ELMAS — SOLDES
(ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)
INNOVATION

Կերպասի կտորներ կը ծախուին քիլոյով։

Հայրենակիցներ, ձեր շահն իսկ կը պահանջէ մէկ անգամ այցելել համոզուելու համար։

92, Rue CURIOL, MARSEILLE
(Լա Փլէնին մօտ)

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութեան։

Շաբաթ, 12 Դեկտ., ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ 2 ռիւ Էթիէն տ'Օրվ կայարանին մօտ։ (Սէն Լազարի կայարանէն 7 վայրկեան)։

Կը նախագահէ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետը՝

Mr. Emile Tricon

Հայկական գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ սիրուն անակնկալներ։

Պ. ՎԱՐԴԵՒԱՆԵԱՆԻ

Ռատիոյի մեծ նուագախումբով՝ եւրոպական պարերը մինչեւ լոյս։

Ֆրանսա նոր ժամանած միջազգային արուեստագէտ, սիրայօժար մասնակցութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԱՆԵԱՆԻ։

Մուտք 200 ֆրանք։

Սեղանները ապահովել դիմելով

U. E. F. A. Ave. Calmels
Bois-Colombes (S.) Tél. CHA. 00-55

ԱՌՕՐԵԱՅ ՁԵՐ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՈՒՆԵՑԷՔ

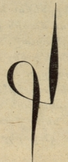
Պ Ո Ս Ֆ Ո Ր

Հոչակաւոր ՀԷԼՎԱՆ եւ ԼՈՔՈՒՄԸ, բոլորհայ նպարավաճառներուն քով

Զանազան բոյրերով, նուշով եւ կաղինով պատրաստուած տեսակներ։

Բժիշկներու իսկ կարծիքով ԼՈՔՈՒՄՆ ու ՀԷԼՎԱՆ կը պարունակեն մեծագոյն չափով գոլ (քալորի)։

ԱՐՏԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
2, RUE LOUIS ASTOUIN, MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
11
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
11 DECEMBRE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7241 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2652

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՔ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

•

— Պիտի յաջողի՞ն : Երանի թէ յաջողին : Գոնէ մղձաւանջը փարատէր ...

Այս հառաչանքները կը լսուին ամէն կողմ, Երեք Մեծերու նոր ձեռնարկներուն առթիւ :

Առաջինը նոր վերջացաւ, Պերմուտայի խորհրդաժողովը, (Դեկտ. 4—7), յանգելով հանդիսաւոր յայտարարութեան մը, որ ընդհանուր սկզբունքներ կը յայտնէ :

Երեքն ալ անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ պիտի շարունակեն միասնաբար գործել, յանուն խաղաղութեան եւ ապահովութեան :

Իրենց քաղաքականութեան հիմքն է Ատլանտեանի դաշինքը, որուն լրացուցիչ մասը կը կազմէ եւրոպական բանակի ծրագիրը, «Գերմանիան ալ մէջն ըլլալով» :

Շատ աւելին կը սպասուէր այս ժողովէն, նկատի առնելով անոր արտակարգ հանգամանքը :

Մինչդեռ, պաշտօնական զեկոյցը յուսախաբութիւն պատճառեց, իսկ Փարիզի մէջ ալ՝ որոշ դառնութիւն :

Միակ շօշափելի արդիւնքը այն է որ Երեք Մեծերը կը հաւանին Չորսերու ժողով մը գումարել Պերլինի մէջ, յառաջիկայ յունուարին :

Երկրորդ ձեռնարկն է այս, որ կը քաշքշուէր ամիսներէ ի վեր : Օրակարգի գլխաւոր նիւթերն են գերմանական եւ աւստրիական խնդիրները : Բայց լռելեայն կը հասկցուի թէ ուրիշ հարցեր ալ կրնան քննուիլ, եթէ մթնոլորտը չպղտորի :

Խ. Միութիւնը երբեք չէ հրաժարած իր հիմնական տեսակէտէն, — Գումարել Հինգերու ժողով մը, հրաւիրելով նաեւ Չինաստանը, եւ քննել բոլոր վիճելի խնդիրները :

Եթէ վերջին պահուն տեղի տուաւ, այդ չի նշանակեր թէ ամէն խոչընդոտ հարթուած է :

Շատ աւելի կարեւոր կը համարուի երրորդ ձեռնարկը, — Նախագահ Այզընհաուըրի հանդիսաւոր կոչը Ազգաժողովին առջեւ, խափանելու համար հիւլէական պատերազմի վտանգը :

Ինչպէս գրուեցաւ, կոչը խմբագրուած է Պերմուտայի մէջ, մասնագէտներու ձեռքով եւ հաւանութեամբ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն :

Այզընհաուըր . բառերը չի ծամծմեր, պարզելու համար հիւլէական պատերազմի մը արհաւիրքը : Եւ կը խոստովանի թէ միայն իրենք չեն որ ունին այդ ահարկու զէնքերը :

Այս առթիւ բաղդատութիւններ ալ կը կատարէ, աւելի խտացնելու համար վտանգին ծաւալը եւ խորութիւնը :

— « 1945 Յուլիս 16ին տեղի ունեցաւ հիւլէական առաջին պայթիւնը Մ. Նահանգներուն մէջ : Այդ օրէն ի վեր Մ. Նահանգները 43 հիւլէական փորձեր կատարած են : Այսօր հիւլէական ռումբերը 25 անգամ աւելի զօրաւոր են քան առաջ : Գալով ջրածնի ռումբերուն, համազօր են միլիոնաւոր թոն պայթուցիկներու : Հիւլէական զէնքերը այսօր ամերիկեան բանակին մէջ նոյնքան «դասական» են որքան միւսները » :

Այս յայտարարութենէն անմիջապէս ետքն է որ նախագահը կը խոստովանի թէ հիւլէական գաղտնիքը գիտեն ոչ միայն «մեր անգլիացի եւ քանատացի դաշնակիցները», այլ եւ Խ. Միութիւնը : Ուրեմն, Մ. Նահանգները այլեւս կորսնցուցած են երբեմնի մենաշնորհը :

Եզրակացութիւնը. — Այզընհաուըր Մ. Նահանգներու խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ ծրագիր մը, հիւլէական զէնքերը չէզոքացնելու եւ աստիճանական զինաթափում կատարելու համար :

Դժբախտաբար Խ. Միութիւնը նորէն ժխտական դիրք բռնած է, թէեւ Պ. Վիշինսկի ծափահարած էր ճառը ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

•

ԱՐՈՒԹԻՆՈՎ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ Կ՚ԱՐՏԱՔՍՈՒԻՆ

Ամերիկեան «Էսոշիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան թղթակիցը կը հեռագրէ Մոսկուայէն, Դեկտ. 9 թուականով. —

Խ. Միութիւնը մաքրագործեց Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէին ղեկավարութիւնը, այն ամբաստանութեամբ թէ չեն արձ..ած Լաւրենտի Բերիայի հետեւորդները. (Բերիա, նախկին փոխ — վարչապետ եւ վարիչը Խ. Միութեան ապահովութեան տեսչութեան, ձերբակալուեցաւ անցեալ յուլիսին, իբրեւ «գործակալ աշխարհակալութեան») :

Հայաստանի « Կոմունիստ » (ռուսերէն) օրաթերթին հոս հասած թիւերը կը ծանուցանեն թէ պաշտօնանկ եղած են երեք հայ կուսակցական ղեկավարներ, մէջն ըլլալով ընդհ. քարտուղարը, Գ. Ա. Արութինով (Յարութիւնեան) որ երկար ատենէ ի վեր կը վարէր այդ պաշտօնը :

Մոսկուայի թերթերը մինչեւ այսօր չեն հաղորդած այս լուրը, ոչ ալ որեւէ խորհրդածութիւն հրատարակած :

Մոսկուայի Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարներէն Պետր Ն. Պոսպելով ներկայ եղած է այն ժողովին ուր Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն քուէարկած էր այդ որոշումը : Պ. Արութինովի հետ արձակուած են Կեդր. Կոմիտէի Բ. եւ Գ. քարտուղարները, Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Կ. Մ. Մարտիրոսեան : Պ. Արութինով միեւնոյն ատեն վտարուած է Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէին անդամակցութենէն :

Կեդր. Կոմիտէն ի ներկայութեան Պ. Պոսպելովի դատապարտած է կուսակցութեան ղեկավարութիւնը մեղադրելով թէ չեն գործադրած Մոսկուայի Կեդր. Կոմիտէին Յուլիսի եւ Սեպտեմբերի լիագումար նիստերուն որոշումները : Ինչպէս ըսինք, անցեալ Յուլիսին էր որ Կեդր. Կոմիտէն որոշեց պաշտօնէ արձակել եւ ձերբակալել Բերիան եւ հետեւորդները : Իսկ Սեպտեմբերի լիագումար ժողովը որոշեց աւելցնել ուտեստի եւ ընթացիկ ապրանքներու արտադրութիւնը :

Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն որոշեց բոլորովին նոր ղեկավարութիւն մը հաստատել : Ընդհ. քարտուղար ընտրուեցաւ Ս. Ա. Թովմասեան, իբրեւ գլխաւոր վարիչը կուսակցութեան : Բ. քարտուղար ընտրուեցաւ Կ. Գ. Մարգարեան, երրորդ՝ Ե. Ն. Զարոբեան : Այս նոր դէմքերը անգամ ընտրուեցան Կեդր. Կոմիտէի դիւանին, իսկ երկու նոր անդամներ ալ թեկնածու :

Միեւնոյն ատեն կը ծանուցուի թէ Տաճկաստանի (Կեդր. Ասիա) կուսակցական ժողովը որոշեց համագումար մը կազմել յունուարին : Կը կարծուի թէ այս ժողովն ալ փոփոխութիւններ պիտի կատարէ կուսակցական ղեկավարութեան մէջ :

ԹԵՀՐԱՆ հասաւ Մ. Նահանգներու հանրապետութեան փոխ — նախագահը, Նիքսըն : Պիտի մնայ երեք օր, տեսակցելով Շահին եւ վարչապետին հետ : Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին Թեհրանի օդակայանին մէջ : Հարիւրաւոր գաղտնի ոստիկաններ դիրք բռնած էին գլխաւոր փողոցներուն մէջ, արգիլելու համար բոլշեւիկեան ցոյցերը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը Փարիզ հասաւ երէկ եւ ճաշի հրաւիրուած է օտար մամուլի ընկերակցութեան կողմէ : Կ՚ըսուի թէ Լոնտոն պիտի երթայ կիրակի օր :

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

•

ԿՈՉԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Նախագահ Այզընհաուըրի կոչէն անմիջապէս վերջը, երբ կը յետաձգուէր Ազգաժողովին 8րդ նստաշրջանը, Խ. Միութեան պատուիրակը, Պ. Վիշինսկի խօսք առնելով ըսաւ թէ կարելի չէ միջազգային հսկողութեան տակ առնել հիւլէական զէնքերը առանց բոլորովին արգիլելու զանոնք : Ահա իր խօսքերը :

— « Պէտք է բոլորովին յստակ ըլլայ թէ առանց հիւլէական զէնքերը բոլորովին արգիլելու կարելի չէ զօրացնել խաղաղութիւնը եւ միջազգային գործակցութիւնը : Պէտք է յստակ ըլլայ նաեւ թէ առանց այդ արգելքի մասին միջազգային հակակշիռ հաստատելու կարելի չէ ապահովութիւն ստանալ թէ հիւլէական ուժը պիտի գործածուի միայն խաղաղասիրական նպատակներու համար : Առանց այս երկու պայմաններու մասին միջոցներ ձեռք առնելու կարելի չէ նոյն իսկ մտածել աշխարհի հիւլէական մթերքի քանդիչ ուժին կրճատման մասին, ոչ ալ նոր եղանակ մը գտնել հիւլէական եւ ջրածին եւ ուրիշ քանդիչ զէնքերու շինութիւնը եւ գործածութիւնը արգիլելու համար » :

Այզընհաուըր իր ճառին մէջ կ՚առաջարկէր միջազգային գործակալութիւն մը հաստատել հիւլէական ուժի համար Ազգաժողովին մէջ, մասնակցութեամբ այն պետութեանց որոնք հիւլէական մթերք ունին (Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Քանատա եւ Խ. Միութիւն), այժմէն աշխատելու եւ այդ մթերքը շինարար նպատակներու յատկացնելու համար : Մանրամասնութիւնները պիտի ճշդուին յառաջիկային :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՆԹԵԼՆ ԱԼ ԿԸ ՋԱՅՆԱԿՑԻ

Նոյն օրը Մոսկուայի անթելն ալ ձայնակցելով Պ. Վիշինսկիի, կ՚ըսէր թէ Այզընհաուըր «հիւլէական պատերազմ կը սպառնայ» Ազգաժողովին առջեւ խօսած ճառով : Օրուան խօսնակը, Բորիս Լէոնտիյեւ կը յայտարարէր Ֆրանսերէն բաժնին մէջ.

— « Ընդհանրապէս խօսելով, Պերմուտայի խորհրդաժողովը հաստատեց թէ արեւմտեան երեք պետութիւնները չեն ուզեր մեղմացնել միջազգային յարաբերութիւններու ձգտումը : Այս կ՚ապացուցանէ նաեւ Այզընհաուըրի Դեկտ. 8ի ճառը Ազգաժողովին առջեւ : Այդ ճառին մէջ դէպ մը խօսքեր կան Մ. Նահանգներու կարծեցեալ խաղաղասիրութեան մասին : Բայց եթէ ճառը վերլուծէք կը տեսնէք որ հիւլէական պատերազմ կը սպառնայ եւ կը փառաբանէ ուժի քաղաքականութիւնը : Մ. Նահանգներու նախագահը կը փորձէ Պարուխի ծրագրին մէկ տարբեր ձեւը պարտադրել, առանց արգիլելու հիւլէական զէնքերը եւ հակակշիռ հաստատելու այդ արգելքին վրայ : Բացորոշ է որ Մ. Նահանգները չեն ուզեր մեղմացնել միջազգային յարաբերութիւնները : Նախագահ Այզընհաուըրի ռազմաշունչ ճառը եւ ամերիկեան պատուիրակութեան դիրքը Ազգաժողովին մէջ լիովին կ՚ապացուցանեն այս պարագան » :

Անթելը միեւնոյն ատեն հաղորդեց Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան զեկուցումը որ խտացնելով Այզընհաուըրի ճառը, կ՚եզրակացնէր. — Նախագահը չճշդեց իր դիրքը հիւլէական զէնքերու արգելքի մասին :

....

ԼԵՆԻՆԻ ՇՔԱՆՇԱՆԸ տրուեցաւ Պ. Վիշինսկիի, 70ամեակին առթիւ, « ի վարձ իր բացառիկ արժանեաց » :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ԳԱԶԱՆԱՅԻՆ

Տարեդարձ մը եւս. — 1944 Դեկտ. 11ին գազանային ոճիր մը կը գործուէր Աթէնքի մէջ :

Ափ մը հայանուն հրէշներ ներքին խռովութիւններէն օգտուելով, սպանդանոց կ՚առաջնորդէին Դաշնակցական մը, կինը, քսան տարեկան տղան եւ բանաստեղծ — ուսուցիչ մը :

Կը տանէին տառապէս հետեւելով թրքական աւանդութեան :

— Պահականոցէն ձեզ կ՚ուզեն. քանի մը հարցումներ պիտի ուղղեն, յետոյ կը վերադառնաք ...

Երեք շաբաթ ետք, փոսի մը մէջ կը գտնուէին չորս դիակներ, իրարու վրայ դիզուած եւ մերկ :

Գիշերանց, թրքավարի նենգամտութեամբ տեղափոխուած զոհերն էին, — ընկեր Միհրան Փափազեան, կինը՝ Արշալոյս, զաւակը՝ Սերգօ, եւ չափահաս որբ մը, ուսուցիչ բանաստեղծ Մ. Մանուկեան :

Ոճրագործներն էին երկու Հանըրնցի կարմրուկներ : Մէկը, Մուրատ Կէօտէլէքեան, գնդակահարուեցաւ, միւսը՝ Մ. Ասատուր-Պալսարեան, դատապարտուեցաւ ցմահ բանտարկութեան :

Աթէնքի զինուորական ատեանը օրինական պատիժը կը սահմանէր ոճրագործներուն խոստովանութեան վրայ :

Բայց ի՞նչ օգուտ : Որեւէ վճիռ կրնա՞ր դարմանել անփոխարինելի կորուստը :

Այս խմբական եւ գազանային սպանդէն առաջ, 1944 Մարտ 28ին, Աթէնքի Ֆիքս (Տէրդուբի) թաղին մէջ կը սպաննուէր Դաշնակցական երիտասարդ մը, *Կարպիս Գազանճեան*, 24 տարեկան : Ոճրագործը՝ հայ բոլշեւիկ :

Նոյն տարուան Օգոստ. 14ին կը սպաննուէր Հանըրնի հերոսը, *Արամ Կայծակ*, Փլաթամինա գիւղին մէջ (Հիւս. Յունաստան) :

Յետոյ, Սեպտեմբերին, դարձեալ հայ համայնավարներու ձեռքով կը սպաննուէր վաստակաւոր Դաշնակցական մը, *Բժ. Յովհ. Աշըղեան* :

Դեռ անկուսակցական զոհեր ալ կան, խոշտանգուած եւ մահացած՝ նոյն արիւնաթաթախ ձեռքերով :

Այստեղ ալ նոյն արիւնածարաւ ոգին չէ՞ր որ դիակներ փռեց Մարսէյլի եւ Լիոնի մէջ եւ այլուր, ազատագրութեան առաջին օրերուն :

Եւ դեռ չե՞ն խօսիր «նոր պատեհութեանց» մասին, սողոսկելով, թոյն սրսկելով եւ ակռայ կրճտելով, *ա լա Թուրքա* քինախնդրութեամբ ...

ՎԱՀԷ

ԲԱՑՈՒՄ ՄԻԼԱՆԻ ՀԱՅԿ. ՏԱՆ

Վերջին պահուն ստացանք թղթակցութիւն մը որ կը ծանուցանէ թէ կիրակի օր տեղի ունեցած է Միլանի Հայկ. Տան բացումը, ի ներկայութեան Դերենիկ եպիսկոպոսի, Վենետիկի աբբահօր՝ Ուլուհօճեան գերապայծառի, Հ. Եղիա Փեչիկեանի եւ հոգեւոր հովիւ Զգօն Ծ. Վ.ի : Ճառեր խօսած են Բժ. Մ. Խանպէկեան, Բժ. Եր. Արզումանեան, Տիկին Նուարդ Տիլկեան, Պ. Յակոբ Ալեքսանեան, Պ. Եր. Հիւսիսեան, Բժ. Արամայիս Սրապեան, աբբահայրը, Զգօն վրդ. եւ Դերենիկ եպիսկոպոսը. :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՓԱՐԻԶ ԵԿԱԾ խորհրդային արուեստագէտներուն մէջ կը գտնուի հայ երգչուհի մը, Զարիա Դոլուխանովա (Զարուհի Դոլուխանեան), որ առջի օր փայլեցաւ Մարինյի Թատրոնին մէջ : Այսօր ալ պիտի երգէ Սալ Կավոյի մէջ :

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ եւ առեւանգումները կը շարունակուին Մարոքի մէջ :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԿ. ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պրոֆ. Միքայէլեանն այս շրջանի, ինչպէս եւ ԺԳ. դարու իրադարձութիւնները մանրամասնութեամբ քննած է իր աշխատութեան 5րդ գլխուն մէջ (էջ 139 – 176), որ ունի «Միջազգային յարաբերութիւնները եւ արտաքին քաղաքականութիւնը ԺԲ. դարի վերջում եւ ԺԳ. դարու սկզբում» խորագիրը :

6րդ գլխուն մէջ «Կիլիկեան Հայաստանի քաղաքները», առեւտրական ուղիները եւ առեւտուրը ԺԲ. ԺԳ. դարերուն (էջ 177 – 202), պատմական հարուստ նիւթի վրայ, հեղինակը կը քննէ Կիլիկիոյ քաղաքական կեանքը (Սիսի, Տարսոնի, Ատանայի, Մամեստիոյ, Այասի, Կոռիկոսի եւ այլ քաղաքներու), հոն գոյութիւն ունեցող արհեստագործական արտադրութիւնը եւն. :

Նոյն գլխուն մէջ հեղինակը կանգ է առած Կիլիկիայէն անցնող տարանցիկ ուղիներու վրայ եւ ցոյց տուած առեւտրական այն կապը, որ գոյութիւն է ունեցած Ճենովայի, Ղրիմի ու Սեւծովեան երկիրներու հետ :

Կիլիկիոյ եւ Հարեւան երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող առեւտրական յարաբերութիւններուն է նուիրուած գրախօսուող աշխատութեան նաեւ 9րդ գլուխը՝ «Կիլիկեան Հայաստանի մասնակցութիւնը եւ դերը միջազգային առեւտրի մէջ 13րդ դարու երկրորդ կիսում եւ 14րդ դարի առաջին կիսում» : (էջ 350 – 401) :

Ներկայ աշխատութեան ամէնէն մեծ եւ, պէտք է ըսել ամէնէն արժէքաւոր գլուխներէն է 7րդը «Հասարակական քաղաքական կեանքը Կիլիկեան Հայաստանում» (էջ 203 – 290) : Եթէ նախորդ գլուխներուն մէջ հեղինակի արծարծած այս կամ այն խնդիրը, այս կամ այն չափով, քննարկուած է նախորդ ուսումնասիրութեանց մէջ, այս գլխուն մէջ առաջադրուած գրեթէ բոլոր հարցերը նոր են եւ ունին գիտական թարմութիւն : Անվիճելի է, որ Կիլիկիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող ընկերային – տնտեսական յարաբերութեանց հարցին ուսումնասիրութեան առաջնութիւնը կը պատկանի ներկայ աշխատութեան հեղինակին : Իրաւացի է հեղինակի այն դիտողութիւնը, թէ նախորդ պատմաբանները բոլորովին չեն հետաքրքրուած Կիլիկիոյ աշխատաւոր զանգուածներու ընկերական – իրաւական վիճակով, գիւղացիներու եւ աւատապետներու փոխյարաբերութիւններով եւ աւատական շահագործման ձեւերով :

Պրոֆ. Գ. Միքայէլեան օգտագործելով Մխիթար Գօշի Դատաստանագիրքը, Վարդան Այգեկցիի Առակաց գիրքը, հայկական եւ օտար պատմագրքերը, քարոզագրքերը եւ այլ նիւթեր, ցոյց կուտայ, որ իրօք, Կիլիկիոյ հայկական պետութիւնը հանդիսացած է տիպար աւատական պետութիւն, թէ շահագործուող հիմնական բնակչութիւնը հանդիսացած է կախեալ կամ ճորտ գիւղացիութիւնը : (Աւատական յարաբերութիւնները, ինչպէս ցոյց է տուած հեղինակը, Կիլիկիոյ մէջ գոյութիւն են ունեցած հայկական պետութեան ստեղծումէն առաջ, սակայն այդ յարաբերութիւնները իրենց զարգացումը ապրած են ԺԲ. ԺԳ. դարերուն :

Սկզբնաղբիւրներուն մէջ պահուած կցկտուր տեղեկութիւններու հիման վրայ, հեղինակը կանգ է առած նաեւ ընկերային շարժումներու վրայ :

Հեղինակը Մխիթար Գօշի Դատաստանը գրքի հիման վրայ անդրադարձած է Կիլիկեան Հայաստանի պետական կարգին եւ ընկերային տարբեր խաւերու իրաւունքին ու անոնց գոյավիճակին : Ան շատ համառօտակի, ամէնը հինգ էջի վրայ, խօսած է նաեւ Կիլիկիոյ հայկական մշակոյթի մասին :

Կիլիկիոյ քաղաքական պատմութեանն է նուիրուած աշխատութեան 8րդ գլուխը՝ « Ներքին կեանքը եւ միջազգային յարաբերութիւնները 1200–1270 թ.» (էջ 291–349), երբ Կիլիկիոյ քաղաքական իշխանութեան գլուխ կ'անցնի Հեթումեան թագաւորական հարստութիւնը եւ երբ Արեւելքի մէջ կը սկսին փոթորկիլ մոնկոլական արշաւանքները : Այս շրջանի կիլիկեան հայ թագաւորները բանակցութիւններ կը վարեն մոնկոլ խաներու հետ : Հեթում առաջին 1253 – 1256 թուականներուն անձամբ կ'երթայ Կարակորի մէջ Մանգու խանի մօտ եւ փոխօգնութեան պայմանագիր կը կնքէ, որու համաձայն Կիլիկիոյ հայկական զօրքը կը մասնակցի մոնկոլական արեւմտեան զօրաբանակի հրամանատար Հուլավու խանի հետ Պաղտատի գրաւման 1260ին :

Կիլիկեան հայկ. թագաւորութիւնն իր անկման շրջանը կ'ապրի սկսած ԺԳ. դարու վերջերէն, երբ Կիլիկիոյ հայկ. պետութիւնը կը սկսի կազմալուծուիլ, երբ կ'ուժեղանայ միջաւատական կռիւները եւ երբ կը սկսին յաճախակի դառնալ մեմլուքներու արշաւանքները Կիլիկիոյ վրայ :

Կիլիկիոյ պետութեան անկման շրջանին են նուիրուած վերջին երեք գլուխները՝ «Կիլիկեան Հայաստանի ներքին վիճակը եւ միջազգային յարաբերութիւնները ԺԳ. դարու վերջում եւ ԺԴ. դարի սկզբում» (էջ 402 – 439), «Դիւանագիտական յարաբերութիւններ պապականութեան, Ֆրանսիայի եւ Անգլիայի հետ : Պատերազմ եգիպտական Սուլթանատի հետ 1307 — 1361 թ. թ. » (էջ 440–468) եւ «Կիլիկիայի հայկական թագաւորութեան անկումը» (էջ 469 – 495) :

Կիլիկիոյ պետականութեան անկման շրջանի հետ կապուած իրադարձութիւններէն մասնաւորապէս ուշադրութեան արժանի է Վատիկանի Մերձ. Արեւելքի հետ վարած նենգ քաղաքականութիւնը : Օգտագործելով Կիլիկիոյ հայ ժողովուրդի ծանր տնտեսական կացութիւնը, կաթոլիկ պապերը աշխատած են հայ ժողովուրդը հարկադրել կաթոլիկութիւն ընդունիլ, մտնել «կաթոլիկ փարախ»ը՝ խոստանալով Հայերուն օգնութիւն ցոյց տալ անոնց քաղաքական անկախութիւնը պահպանելու համար : Բայց հոս եւս անոնք, սովորականին պէս, խաբած են, վճռական րոպէին հեռու են կանգնած եւ լուացած իրենց արիւնոտ ձեռքերը : Վատիկանի այս ստոր քաղաքականութեան, պատմական այս նիւթին վրայ, կանգ է առած հեղինակը : Ան իրաւացիօրէն կը նըկատէ, որ «ոչ կիլիկեան հայկական թագաւորութեան շրջանին (ԺԱ. – ԺԴ. դարեր), եւ ոչ յետագային Կիլիկիոյ կամ բուն Հայաստանի Հայերն Արեւմուտքէն օգնութիւն չստացան : Ինչպէս խաչակիրներու նուաճողական քաղաքականութիւնը միջին դարերուն, նոյնպէս եւ եւրոպական պետութեանց քաղաքականութիւնը նոր ժամանակներուն մէջ, ինչպէս պապական դիւանագիտութիւնը խաչակիրներու արշաւանքի ատեն, նոյնպէս եւ մեծ պետութեանց դիւանագիտութիւնը աշխարհակալութեան շրջանին հայ ժողովուրդին բերին միայն թշուառութիւն եւ հարստահարութիւն» (էջ 138) :

Հեղինակը Կիլիկիոյ Հայերու պատմութիւնը հասցուցած է մինչեւ 1375 թուականը, երբ Կիլիկիոյ հայ պետականութիւնը վերջնականապէս կը կործանի եգիպտական սուլթանութեան կողմէ :

Պրոֆ. Գ. Միքայէլեանի ներկայ աշխատութիւնը արժէքաւոր ներդրում է հայագիտութեան գանձարանին մէջ :

Բ.

ԹՈՒՐՔ ՄԸ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒԽԱՃԵԱՆԸ

«ԼՈՅՍԵՐՈՒ ՄԷՋ ՊԱՌԿԻՆ ԹԱԳԻՈՐ ՆԱԼԵԱՆ ԵՒ Տ. ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Թուրք հրապարակագիր մը, Օսման Նիհատ, հետեւեալ խանդավառ գրութիւնը նուիրած է ողբացեալ երգահան Տիգրան Չուխաճեանի, Թուրքիոյ պետական թատրոնի ամսագրին մէջ (1953 Նոյեմբեր) .—

1898ին Իզմիրի մէջ տեղի ունեցած էր փառահեղ յուղարկաւորութիւն մը մասնակցութեամբ Իզմիրի գրեթէ ամբողջ ժողովուրդին, մեծահամբաւ բայց թըշուառութեան մէջ մեռած երգահան մը հողին յանձնուած էր :

— Տիգրան Չուխաճեան էֆէնտի :

Ձեզ ենթադրեր որ նոր սերունդը խոկոյն յիշէ այս անունը : Հետեւաբար, փաստաթուղթերու վրայ յենլով պիտի ջանամ ծանօթացնել արուեստագէտը, իր ամբողջ անհատականութեամբ : Ամէն բանէ առաջ սակայն սա պարզան պարզեմ որ, եթէ Չուխաճեան էֆ.ի յուղարկաւորութեան համար ծախսուած դրամը վերջին օրերուն դժբախտ արուեստագէտին տրուած ըլլար, զինքը առնուազն 15 տարի կ'ապրեցնէր : Գաբրիէլ հրեշտակապետը թերեւս քանի մը տարի վերջ կը զարնէր այս անձին դուռը ...

Արդեօք սակա ճի՞շդ ենթադրութիւն մըն է : Բարօրութիւնը կրնա՞յ երկարել արուեստագէտին կեանքը : Առանձնակի պիտի անդրադառնամ այս կարեւոր ու հոգեբանական խնդրոյն : Առ այժմ որոշած եմ միայն պարզել թէ Չուխաճեան էֆ. ի՛նչպէս տիրացած է համբաւի :

1866ին «Լէպլէպիճի Հօրհօր աղա » օփերէթը առաջին անգամ բեմադրուած, առաջին իսկ օրէն ժողովուրդին գնահատութեամբը դիմաւորուած էր : «Լէպլէպիճի»ն յաջորդաբար հարիւրաւոր անգամ ներկայացուեցաւ եւ 1882ին դէպի Յունաստան պտոյտի ձեռնարկած օփերէթի խումբ մը այնտեղ ալ գնահատուեցաւ : Հելլէնական թերթերը միահամուռ գրեցին թէ «Լէպլէպիճի» օփերէթը գլուխ գործոց մըն է :

Այնուհետեւ նոյն թատերախումբին « Լէպլէպիճի»ի ներկայացումները այն աստիճան ընդունելութեան արժանացան որ, Եգիպտոսի Խտիվ Թէվֆիք փաշա պաշտօնապէս հովանաւորութեանը տակ առաւ թատերախումբը :

« Լէպլէպիճի» օփերէթը, որուն համբաւը գլեց անցաւ երկրին սահմանները, յաջորդաբար յունարէնի, գերմաներէնի, ֆրանսերէնի եւ ռուսերէնի թարգմանուելով օտար օփերէթի խումբերուն կողմէ բազմաթիւ երկիրներու մէջ ներկայացուեցաւ :

Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ համբաւաւոր քաղաքապետ Ըռտվան փաշա պատէ Րէշատ պէյի քաջալերութեամբն ու բեմադրութեամբ, Արշակ Պէնլեան էֆ.ի օփերէթի խումբը 1909ին Պէյօղլու Օտէօն թատրոնին մէջ ամէն գիշեր անընդհատ ներկայացնել սկսաւ «Լէպլէպիճի»ն :

Անգլ. թատերապետ մը որ այդ օրերուն Իսթանպուլ այցելութեանը ընթացքին դիտած ու շատ հաւնած էր «Լէպլէպիճի» օփերէթին, Պէնլեան թատերախումբը երկու ամսուան համար Լոնտոն հրաւիրեց եւ «Լէպլէպիճի»ն ներկայացուց Լոնտոնի թատերաբեմերուն վրայ՝ թուրքերէն :

Վահր[illegible] Պալըքճեան եւ Գարագաշ ալ « Լէպլէպիճի»ն ներկայացուցին Փարիզ մէջ, դարձեալ թուրքերէն :

Բոլոր այն երկիրներուն մէջ ուր ներկայացուեցաւ, մամուլին ու գիւղացիէն քաղաքացի ժողովուրդի բոլոր խաւերուն անվերապահ գնահատութեանը առարկայ դարձաւ :

Այս գործին հեղինակը՝ Թագւոր Նալեան, 1843ին Իսթանպուլի մէջ ծնած, նախակրթութիւնը առած է Գալըճէշմէի որբանոցը ու հինգ տարի ուսուցչութիւն ընելէ վերջ բեմական կեանքի նուիրուելով բազմաթիւ թատերախաղերու մէջ առաջնակարգ դերեր ստանձնած է : Այս անխոնջ ուսուցիչ դերասանը, որու Փրան –

ՄԻՀՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(ՀԱՅԱՆՈՒՆ ՀՐԷՇՆԵՐՈՒ ՋՈՀԸ)

Միհրանը իր պայուսակին մէջ ունէր բոլոր դասագիրքերը, Ֆրանսերէն, Հայերէն կամ Թրքերէն, բայց այդ գիրքերը «կոյս կը մնային », «չէին ձեռնուեր» : Մէկ քանիները նոյնիսկ չէին կտրուեր, թերթերը փակած ու կուդպ կը մնային : Իսկ պայուսակը՝ տարին քանի մը հեղ, միմիայն արձակուրդներուն տունը կը տարուէր : Ուրեմն՝ Միհրանի պայուսակը եւ անոր մէջ գտնուած գիրքերը զերծ էին տառապանքէ, հոս ու հոն նետուելէ : Բայց՝ թող չկարծուի թէ Միհրան իր դասերը չէր գիտեր : Ան՝ վարպետ էր եւ ընդունակ, արթնամիտ էր, հետեւցնող : Բաւական էր որ՝ իրմէ առաջ աշակերտ մը դասի ելլէր, — Միհրանը փրկուած էր : Ան իր դասը սորված էր ... :

Միհրան ընթերցասէր էր, վէպ շատ կը կարդար : Ահարոնեանի, Րաֆֆիի, Ծերենցի, Արծրունիի, Շիրվանզատէի բոլոր գործերը կարդացեր էր : Կը կարդար մեծ հաճոյքով : Բայց իր դասերը չէր կարդար : Կանոնական յառաջդիմութեան դէմ էր, դասագիրքերը չէին հետաքրքրեր զինքը, պակաս կը գտնէր անոնց բերած սնունդը քարացած օրէնքներու ճամբով : Ազատ ու անկախ աշակերտ մըն էր, կը սիրէր զարգանալ նոր ուղիով մը, ազատ ընթերցանութեամբ : Ու Միհրանը շատ բան գիտէր ու ինչ որ գիտէր՝ լաւ գիտէր :

Երկու տարի միասին ապրեցանք նոյն դասարանին մէջ, ամէն շաբթու շարադրութիւն կը գրէինք, լաւ եւ շիտակ գրելու, մանաւանդ լաւ նիւթ մը գտնելու համա՜ր կը տառապէինք, Միհրան բնաւ անհանգստութիւն ցոյց չէր տար : Իր մըտածումը մարդերու մէջէն սահող, հանդարտօրէն անցնող առուակին կը նմանէր : Շարադրութիւն կար, գրուածը պիտի կարդացուէր ուսուցչին եւ աշակերտներու կողմէ պիտի քննադատուէր, ի՛նչ հոգ. Միհրան խաղաղ սիրտով դասարան կը մտնէր, կը բանար պայուսակը, մէջէն կը հանէր տետրակ մը, բայց, ճերմակ, մնլան ու մաքուր չտեսած տետրակ մը : Ու կը սպասէր, երբ կարգը իրեն կուգար՝ չգրուած տետրակին մէջէն իր շարադրութիւնը կը կարդար խաղաղ շեշտով եւ շարադրութիւնը լաւագոյն կերպով գրած ըլլալու հանգարտութեամբ ... : Օր մը միայն, տարի ու կէս ետքը, Հայերէնի ուսուցիչը, Պ. Ենովք Արմէնը, հասկցաւ որ՝ Միհրան Փափազեան, շարադրութիւնը կը կարդար ճերմակ տետրակի մը մէջէն : Միհրանը ինքզինքը մատնած էր, այդ օրը քերականական եւ լեզուական կարգ մը սխալներ ըրած էր ... :

Պատանի Փափազեանը, կատարելապէս « հրաշք տղայ մըն էր», գիտէր օգտուիլ առիթէն ու պատահարներէն : Եթէ դասը չէր գիտեր՝ իր դասընկերներու կամ ուսուցչին բերնէն թռած բառ մը բաւական էր գտնելու ինքզինքը, իսկ եթէ բառերը չատցան՝ Միհրան կը շահագործէր առիթը ու կրնար նուազագոյն՝ ապահովել 8 թիւ մը, ինչ որ պզտիկ յաջողութիւն մը չէ բարձրագոյն վարժարանի մը մէջ :

Միհրան Փափազեան կը սիրէր անկաշկանդ կեանքը : Դպրոցը իր օրէնքները ունէր, իր պատժական կանոնները, բայց ան կը սպրդէր օրէնքներու ցանցէն, կաշկանդուած միջավայրի մը մէջ՝ կը ստեղծէր իրեն համար ազատ միջավայր : Կը ծխէր, նոյնիսկ դպրոցին մէջ : Քիչ անգամ բռնուեցաւ իր յանցանքին վրայ եւ չպատժուեցաւ, նախ անոր համար՝ որ Միհրան գիտէր խօսիլ, կարթել դիմացինը, մանաւանդ իր ժպիտը՝ զինաթափ կ'ընէր ուսուցիչը, երկրորդ՝ որ Միհրանը ներողութիւն խնդրելու եւ իր յանցանքը թեթեւցնելու համար՝ մասնաւոր շարժուձեւեր, կեցուածք ունէր : Անկեղծ էր, սրտաբաց եւ համակրելի միամտութիւն մը :

Միհրան շատ կանուխ, հաւանաբար սիկարէն առաջ, կամ անոր հետ, սկսած էր խմել ու արբենալ : Կը խմէր բայց չէր կորսնցներ ինքզինքը : Այս բոլորէն վերջ՝ սկսաւ սիրել ալ : Համեստ զարգացումով մը, Օր. Նարսիսը, ամէն օր, մեր դասաբանի պատուհանին տակէն կ'անցնէր, դերձակուհին սորվելու կ'երթար : Ատեն մը՝ Միհրանը բռներ էր պատուհանի քովի նստարանը, եւ ուշի ուշով կը հետեւէր իր « սիրուհիի» անցուդարձին : Տեսչութիւնը իմացաւ, տեղափոխեց Միհրանը, պատուհանէն հեռու : Հարուածը ծանր էր, բայց շուտով գտաւ միջոցը : Ձիս իբր պահակ գործածեց, ինձմէ՝ պայմանագրական նշաններով կ'իմանար աղջկան անցնիլը, հրաման կ'առնէր ուսուցչէն ու կը նետուէր դէպի փողոց ... :

Օր մը դէպի Սաքարիա գետը պտոյտ մը կազմակերպած էր : Մեզի կ'ընկերանար նաեւ մաթեմաթիքի ուսուցիչը : Իրիկուն վերադարձին, գլուխները տաք էին : Միհրան քաշեց ատրճանակը ու կրակեց, որուն հետեւեցան բոլորը, կրակ ու կրակ : Ոստիկանութիւնը պաշարեց մեզ, մենք՝ յարմար վայրկեանի մը մէջ մեր ատրճանակները նետեցինք թփուտքը : Միհրան ձերբակալուեցաւ «դէն ի ձեռին», յանցաւոր էինք. ոստիկանութիւնը մեզ պահականոց առաջնորդեց : Միհրան լեզու թափեց, խնդացուց ոստիկանները, « տէլի օղլան» է ըսին ու ազատ ձգեցին մեզ :

ՍՕՍ ՎԱՆԻ

(2 Մնացեալը յաջորդով)

սերէնն ալ Թրքերէնին պէս շատ զօրաւոր էր, ֆրանսերէնէ Թրքերէն բազմաթիւ գործեր թարգմանեց ու նախ երգիծական մեներգներ, զուգերգներ, յետագային ալ ինքնագիր խաղեր գրի առնել սկսելով բացի «Լէպլէպիճի»է «Հայրենասէր զինուորը», «Քիթէն զանգատող աղջիկը» եւ այլ թատերախաղերով իր առենուան Թուրք գրագէտներուն յարգանքը շահեցաւ:

Նալեան էֆ. որ զոռ պարիթոն ձայն մը ունէր, իր գրած «Լէպլէպիճի» օփերէթի առաջին ներկայացման անձամբ ստանձնեց «Լէպլէպիճի»ի դերը, թէ իբրեւ հեղինակ եւ թէ իբրեւ դերասան ժողովուրդին խանդավառ ծափերուն եւ գնահատութեանը առարկայ դարձաւ: Մեղք սակայն որ այս արժէքաւոր հայրենակիցը շատ երիտասարդ տարիքի մը՝ 34 տարեկանին մեռաւ Թոքախտէ :

Գալով «Լէպլէպիճի»ի երգահան Տիգրան Չուխաճեանի, 1840ին Իսթանպուլի մէջ ծնաւ եւ դեռ դպրոցական նստարաններուն վրայ երաժշտութեան հանդէպ բուռն սէր մը ցոյց տալ սկսաւ: Այս ընդունակ տղան նախակրթութիւնը լրացնելէ վերջ կեանքը ամբողջութեամբ երաժշտութեան նուիրեց, ձայնագրած քանի մը քայլերգներով ու այլ գործերով ուշադրութիւն գրաւեց: Երիտասարդը հակառակ բազմաթիւ դժուարութիւններու 21 տարեկանին յաջողեցաւ Միլանոյի Երաժշտանոցը մտնել ու չորս տարի ետք իբր կատարեալ վարպետ երգահան մը հայրենիք վերադարձաւ: Չուխաճեան ամբողջ կեանքին ընթացքին ոչ միայն ձայնագրած է անհամար գործեր, այլեւ կարգով գրի առած հետեւեալ օփերաներն ու օփերաքոմիքները .— Արշաւս Օլիմփիա օփերաները, «Արիֆին Հիլէսի», «Քէօսէ Քէհեա», «Լէպլէպիճի Հօրհօր » օփերա քոմիքները ու «Զեմիրա Ինտիանա»: (Արշակ Բ.) :

Ասոնցմէ Օլիմփիա գրի առնուած առաջին իսկ տարին տեղ է գրաւած Միլանոյի եւ Վիէննայի թատերաբեմերուն վրայ: Զեմիրա օփերան Իսթանպուլի մէջ ֆրանսական Պեննէթթի եւ իտալական Ֆրանչինի թատերախումբերին կողմէ ներկայացուած է Բոնքորտիա Թատրոնին մէջ :

Այս օփերան զոր երգահանը ամէնէն աւելի կը սիրէր, 1895ին վարպետին անձամբ վարած նուագախումբին ընկերակցութեամբ Փարիզի Օփերա Պուֆ Թատրոնին մէջ բազմիցս ներկայացուեցաւ : Իսթանպուլի բեմերուն վրայ ալ առաւելապէս «Քէօսէ Քէհեա», «Արիֆին Հիլէսի», «Լէպլէպիճի Հօրհօր աղա»ն ներկայացուած են: «Լէպլէպիճի»ի երաժշտութիւնը Թրքական Ֆօքլօրին եւ արեւմտեան դաշնաւորման միաձուլումովը ի յայտ բերուած է: Չուխաճեանի ստեղծագործած այս ոճը մասամբ երեւան կուգայ«Արիֆին Հիլէսի» եւ «Քէօսէ Քէհեա»յի մէջ:

Ասկէ աւելի քան յիսուն տարի առաջ Իզմիրի ժողովուրդը գացած էր գաղաղին եանէն հայրենակցի մը որ ջանացած էր մեր երկիրը ծանօթացնել արտաքին աշխարհին, այն ալ գեղարուեստի կալուածին մէջ: Երբ մէկ կողմէ երախտագիտական տուրք մը կը հատուցանեմ, միւս կողմէ Չուխաճեանի մոռացման մատնուած համբաւին առջեւ տեսակ մը ապերախտութիւն յայտնաբերած ըլլալուս համար ցաւ կը զգամ եւ քիչ մըն ալ կը կարմրիմ :

Արուեստը ապերախտ կրնայ ըլլալ: Բայց մենք մարդիկս երախտագէտ ըլլալու ենք: Անձնապէս չեմ համոզուած որ բարօրութիւնը կ'երկարէ արուեստագէտին կեանքը: Վասն զի արուեստագէտը նիւթական մարդ չէ, ընդհակառակն նիւթէն զուրս, անջատ հալոցի մը մէջ թափուած ուրիշ տեսակ արարած մըն է:

Ինչքան պերճախօս է Աթաթիւրքի հետեւեալ խօսքը. «Պարոններ, բոլորդ ալ բեմիւխան կրնաք ըլլալ, գործավար կրնաք ըլլալ, նոյնիսկ հանրապետութեան նախագահ կրնաք ըլլալ, բայց արուեստագէտ չէք կրնար ըլլալ: Սիրենք իրենց կեանքը մեծ արուեստի մը նուիրած այս մարդը »:

«Լէպլէպիճի Հօրհօր աղա» օփերէթը 1876ին բեմադրուած ըլլալով, շուրջ 77 տարի անցեր է... Այսօր այդ օփերէթէն իբրեւ յիշատակ ափ մը մոխրաթեւա իսկ չմնաց մեր ձեռքը:

— Արդեօք մե՞նք երախտագէտ չեղանք թէ ոչ ժամանակը հաշուեյարդարի ենթարկեց «Լէպլէպիճի Հօրհօր աղա»ն:

Լոյսերուն մէջ թող պառկին «Լէպլէպիճի Հօրհօր աղա» օփերէթը գրի առնող Թադէոս Նալեան եւ ձայնագրող Տիգրան Չուխաճեան էֆէնտիները :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՋԱԳԱՐՏԱՅԻ մէջ (Ինտոնեզիա) մայրաքաղաքը Ճաւայի, կան քառասուն Հայեր: Ունին ազգային վարչութիւն որ կը հսկէ մանուկներու եւ չքաւորներու ֆոնտին եւ եկամուտներուն: Ս. Յովհաննէս եկեղեցին շինուած է 1854ին Տիկին Խաթունի եւ Օր. Թադուհիի բարերարութեամբ: Սուրաբայայի մէջ կան 250 Հայեր: 1928ին շինած են Ս. Գէորգ եկեղեցին, որու բակին մէջ է Աբգարեան սրահը: Ունին երկու կրթարաններ որոնք «Մանուկ» եւ «Յարութիւն» կը կոչուին ինչպէս եւ «Երաժշտասիրաց» եւ «Թատերասիրաց» միութիւններ որոնք հանդէսներ կը սարքեն: Ունին մարզական Ակումբ մը, որուն անդամներէն չատեր ախոյեան հանդիսացած են 1952ին: Կայ «Դուրեան» գրադարան ընթերցարանը : Բացի Ջագարտայէն եւ Սուրաբայէն Հայեր կը գտնուին նաեւ Մակասար կղզիին վրայ :

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ (ՔՂԻ)

★

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քղին որ Բարձր Հայքի գաւառներէն մին կը կազմէ, տարիներէ ի վեր ունի իր առանձին Հայր. Միութիւնը: Ներկայիս ունի 13 մասնաճիւղեր, բոլորն ալ կապուած են Միութեան կեդրոնին հետ որ կը գտնուի Մ. Նահանգներու Տիթրոյիթ քաղաքը: Մարսէյլի մասնաճիւղը կազմուած է 1924ին, Հայր. Միութիւն անունով: Շատ մը հայրենակցականներու շարքին ասոր ալ գլխուն փորձանքներ պակաս չեղան՝ բայց անձնուէր հայրենակիցներ կրցան պահել թէ անունը եւ թէ գոյութիւնը : Եթէ իր գործունէութեամբ շատ աւելի զօրաւոր նահանգային միութեանց չի հասնիր, անոնցմէ վար չի մնար :

Մարսէյլի մասնաճիւղը Բ. պատերազմին բոլոր միութեանց հետ դադրեցուց գոյութիւնը: Երբ պատերազմը վերջացաւ, 1946ի սկիզբները Ամերիկայի կեդր. վարչութեան հրահանգով վերկազմուեցաւ: Այդ օրէն ի վեր կը գործէ լրիւ մնջիկ: Կը հոգայ Քղեցի կարօտեալները, կը հետաքրքրուի հիւանդներով, աչալուրջ կերպով կը հետեւի հոս ծնած եւ զինուորագրուած Քղեցի երիտասարդներուն : Բայց ամէնէն աւելի ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է նոր սերունդի դաստիարակութեան վրայ :Նախ ջանք թափեց եւ մամուլով հրաւիրեց Մարսէյլի բոլոր հայրենակիցները որ իրենց զաւակները ղրկեն հայերէնի դասընթացքին: Այս առթիւ կը խոստանար վճարել դպրոցական թոշակին կէսը :Տարիներէ ի վեր յարգած է իր խոստումը: Այս տարի Սէնթ Աննի դպրոցը ունի 17 աշակերտներ, որոնց 11ը Քղեցիներու զաւակներ են : Այս թաղին մէջ շատ աւելի բազմաթիւ ուրիշ հայրենակիցներ կան, զարմանալի է որ ունին միայն վեց աշակերտ... Միութիւնը ուշիմ աշակերտներու համար եւս ջանք թափած է անոնց բարձրագոյն ուսում տալու: Շնորհիւ Ամերիկայի կեդր. վարչութեանՄարսէյլի մասնաճիւղը ունի երկու աշակերտներ որոնք երեք տարիէ ի վեր կ'ուսանին Փարիզ՝ Սեւրի Ս. Մուրատեանի վարժարանին մէջ:

Այս տարի աշխատանք տարուեցաւ հոս ծնած երիտասարդները կապելու մասնաճիւղին: Վերջերս տեղի ունեցած ընդհ. ժողովին վարչութեան վրայ աւելցան երիտասարդներ: Վարչութիւնը այսօր կը բաղկանայ 11 անդամներէ, որոնք զանազան շրջաններ կը բնակին: Բոլորն ալ համապատասխան գործեր ստանձնած են : Նորահասները ոչ միայն հայախօս են այլ եւ, գրեթէ բոլորն ալ Հայերէն գրել կարդալ գիտեն: Քղեցի ընտանիքը, արգիլած է հայերէնէ զատ ուրիշ լեզու խօսիլ տունին մէջ: Այլասերման դէմ պայքարի գլխաւոր զէնքերէն մին ալ այս միջոցն է : Մասնաճիւղը ունի ուրիշ զէնք մըն ալ.— Ամէն տարի տօնել «Քղեցիներու օր»ը խնջոյքով մը: Անխտիր բոլոր Քղեցի ընտանիքները առանձին կը հրաւիրէ այդ խնջոյքին, իսկ տարեկան դաշտահանդէսը կը կազմակերպէ բոլորին համար: Քղեցիներու դաշտահանդէսը իր յաջողութեամբ առաջին տեղը կը գրաւէ Մարսէյլի մէջ : Այս առթիւ մասնաւորաբար ընտրած է Բարձր Հայքի հայկական պարերը զոր Քղեցի երիտասարդները շատ լաւ կը պարեն:

Ուրիշ կարգ մը տեղեկութիւններ ալ յաջորդով : ԳԷՈՐԳ ԿՈՓՈՅԵԱՆ

ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ

Խորով Թիւթիւնճեան, ինը տարիէ ի վեր հեռացուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիբանանի կազմէն, իր հակադաշնակցական ընթացքին համար կ'արտաքսուի կուսակցութենէն:

5 Դեկտ. 1953 Հ.Յ.Դ. ԲԻՒՐՕ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՐԱՔՍ ՏԷՐՈՍԿԻԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Արդի նկարչութեան մայրաքաղաքն է Փարիզ :

Արուեստագէտներ՝ որոնք կ'արտադրեն աշխարհի ոեւէ մէկ անկիւնը, անհրաժեշտ կը նկատեն իրենց աշխատանքը անցընել մայրաքաղաքիս քննադատական բովէն :

Պելժիական արուեստի բարձր շրջանակներէն գնահատուած այս նկարչուհին երկար տարիներու նախապատրաստական շրջան մը բոլորած է, ըլլալով պսակաւոր Պրիւքսէլի գեղարուեստից ակադեմիայէն:

Իր ցուցադրած գործերէն կը ցայտէ խիզախ ու ջղուտ նկարագիրը արուեստագէտին որ վրձինի առոյգ հարուածներով կը յանձնէ իր մտածումը պաստառին:

Մասնաւոր նախասիրութիւն մը ունի դիմանկարի ճիւղին մէջ: Իր նկարած գլուխները (մեծ մասով ինքնանկար) իրենց այլազան արտայայտութիւններով ի յայտ կը բերեն արուեստին ինքնատպութիւնը եւ, իւմօռիստիք երանգ մը զանոնք ներկայացնելու իր ձեւին մէջ :

Ամբողջութիւնը որ կը բաղկանայ նատիւր մորթներէ ,դաշտանկարներէ եւ ծաղիկներէ, կը ներկայացնէ այլազանութիւն մը դասականէն մինչեւ արդիական գծաւորումը, սակայն ան ի յայտ կը բերէ արտայայտութեան ինքնայատուկ ձեւ մը գտնելու իր ներքին մղումը, գոյներու ժուժկալ գործածութեամբ :

Հապճեպով պատրաստուած այս ցուցահանդէսէն վերջ, իրմէ կը սպասենք յետագային աւելի լայն ներկայացումը իր նոր գործերուն : Ս. Թ.

ՍՊԱՆԻՈՑ մամուլի ընկերակցութիւնը բանաձեւ մը քուէարկեց: Կը պահանջէ որ բոլոր թերթերը Ֆրանսայէն ետ կանչեն իրենց թղթակիցները, մինչեւ որ Ֆրանսական կառավարութիւնը չարտօնէ Ա.-Պէ Սէ թերթին թղթակցին վերադարձը: Այս թղթակիցը արտաքսուեցաւ անցեալ շաբթու, որովհետեւ «Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը վտարուած էր Մատրիտէն:

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

•

Գալով Քարլ Բէյթըրի, նենգամիտ հաճոյք մը կը զգար զայն չարչրկելով : Աղուոր կը խաղար հետը, այդ տղան երկչոտ է եւ աղջկան մը պէս կը կարմրի:

« Դաւիթին քով մեծ յաջողութիւն մը չունեցաւ: Ան կը զգար կնոջ հրապոյրը, բայց գիտցաւ դիմադրել: Շատ լաւ ըմբռնեց թէ զգացում չկայ ըրածին մէջ : Երբեք սիրային խաղեր չփնտռելով, տիկինը կը զուարճանար այրերու սրտին հետ եւ մէկը միւսին դէմ կը լարէր: Եւ հրաչալի կը յաջողէր: Կեանքին մէջ ոչ ոքի հետ վէճ ունեցած էր, բայց ինչ կռիւներ կը ծագէին իր պատճառով: Եղերական դէպքեր պէտք էին իրեն, պայմանաւ որ ինք խառնուած չըլլար անոնց: Շուքի մէջ մնալով, չուանները կը քաշէր եւ կը խնդար ուրիշին տառապանքին վրայ : Կը հասկնաք, չէ՞, Պ. Փուարօ :

— Թերեւս ձեր կարծածէն աւելի, Օրիորդ :

Ծերուկը չէր բարկանար... բայց իր ձայնը բան մը կը ծածկէր... Ի՞նչ: Չեմ կրնար բացատրել ձեզի:

Օր. Բէյլի ինծմէ լաւ հասկցաւ, որովհետեւ դէմքը յանկարծ կարմրեցաւ :

— Ինչ կ'ուզէք մտածեցէք, բայց ես զայն ձեզի նկարագրեցի այնպէս ինչպէս որ էր իրականին մէջ: Այդ խելացի կինը կը ձանձրանար, եւ այդ պատճառով ժամանակ անցընելու համար փորձեր կը կատարէր մարդկային էակին վրայ, ինչպէս ուրիշներ քիմիական նիւթերու վրայ. հաճոյք կը զգար գրգռելով խեղճ Օր.Ճոնսընի զգացումները: Օրիորդը կը հրապուրուէր ամէն անգամ, բայց գիտէր ինքզինքը զսպել: Կը գրգռէր Տիկին Մերքատօն, բարկութենէն ճաթեցնելով: Զիս ալ սաստիկ կը վիրաւորէր, եւ կը խոստովանիմ թէ ամէն վայրկեան կ'ազդուէի եւ կը պատասխանէի: Կը ջանար ամէն մէկուն յանցանքին տեղեկանալ եւ զանոնք կ'օգտագործէր պատեհ ժամուն: Բառին բուն իմաստով «շանթաժ» չէր ըրածը, կը գոհանար մարդոց զգացնելով թէ իրենց մասին բաներ գիտէ, եւ զանոնք կը չփոթեցնէր իր դիտումներու մասին: Ահ, այս կինը ճշմարիտ արուեստագէտ էր եւ հազուագիւտ նրբութեամբ կ'օգտագործէ այդ շնորհը :

— Իսկ իր ամուսի՞նը, հարցուց Փուարօ:

— Մեծ յարգանքով եւ ազնուութեամբ կը վարուէր անոր հետ: Կը թուէր թէ շատ կը սիրէ զայն: Սքանչելի մարդ մըն է, ամբողջովին նուիրուած իր հնախուզական աշխատանքներուն: Կը պաշտէր Լուիզը եւ պատուանդանի մը վրայ կը պահէր: Կարգ մը կիներ պիտի նեղուէին այդ բանէն, բայց ինք, երբեք: Գալով իրեն կատարեալ երանութեան մը մէջ կ'ապրէր եւ երջանիկ էր որ կինը կը լրացնէ իր էութը: Միւս կողմէ շատ դըժուար էր իր կոյր վստահութիւնը հաշտեցնել ...

— Շարունակեցէք, խնդրեմ, Օրիորդ, պնդեց Փուարօ :

Յանկարծ ինծի դարձաւ.

— Ի՞նչ ըսիք Պ. Փուարոյին Ռիչըրդ Քարէյի մասին :

— Պ. Քարէյի՞ մասին, հարցուցի զարմացած:

— Այո, Տիկին Լէյտընըրի եւ Պ. Քարէյի մասին:

— Շիտակը, ըսի որ երբեք լաւ չէին իրարու հետ :

Շատ զարմացայ երբ քրքիջ մը արձակեց:

— Լա՞ւ չէին իրարու հետ ... Ինչ միամտութիւն: Մարդը խենդի պէս սիրահարած էր անոր եւ շատ կը տառապէր ատոր համար, վասն զի վաղեմի բարեկամն էր Լէյտընըրի:

Այդ միակ պատճառը բաւական էր որ Տիկինը այդ երկու մարդոց մէջ մտնէր : Ամէն պարագայի մէջ կ'ենթադրեմ թէ...

— Լաւ, ի՞նչ կ'ենթադրէք :

Իր մտածումներուն մէջ թաղուած, յօնքերը պռստեց :

— Կ'ենթադրեմ թէ գոնէ մէկ անգամ շատ յառաջ երթալով, իր իսկ լարած թակարդին մէջ ինկաւ: Քարէյ շատ հրապուրիչ մարդ մըն է: Սովորաբար պաղ էր, բայց անոր հետ բռնկած էր ջահի մը պէս:

— Այս ամբաստանութիւնները, պարզապէս զայթակղելի են, Օրիորդ, բողոքեցի: Ինչե՞ր կ'ըսէք, հազիւ իրարու հետ կը խօսէին :

— Ահ, իրա՞ւ: Յայտնի է որ բան չէք գիտեր: Տունին մէջ «Պ.. Քարէյ հոս, Տիկին Լէյտնըր հոն» կ'ըսէին, բայց դուրսը կը ժամադրուէին: Տիկինը արահետը կ'իջնէր մինչեւ Տիգրիս: Նոյն պահուն ան ալ պեղումներու վայրէն կը մեկնէր եւ մէկ ժամ վերջը միայն կը վերադառնար: Սովորաբար հանդիպումը տեղի կ'ունենար մրգաստանին մէջ:

« Օր մը մնաք բարով կ'ըսէր եւ աճապարանքով կը վերադառնար դէպի պեղումները, մինչ Տիկինը անոր ետեւէն կը նայէր: Եթէ կ'ուզէք զիս զրպարտիչ անուանեցէք, բայց հեռադիտակ մը ունէի պայուսակիս մէջ եւ անով դիտեցի դէմքին արտայայտութիւնը : Հաւատացէք ինծի, յափշտակուած էր Ռիչըրտ Քարէյով:

Պահ մը կենալէ վերջը խօսքը ուղղեց Փուարոյի:

(Շար.)

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Մ. Նահանգներու պաշտօնական շրջանակներուն մէջ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Մոսկուայի ժխտական գիրքը, մանաւանդ այն խօսքը թէ Այզընհաուըր հիւլէական պատերազմ կը սպառնայ: Ամէնքն ալ կը կարծէին թէ նախագահին ճառը նպաստաւոր ընդունելութիւն պիտի գտնէ Խ. Միութեան վարիչներուն կողմէ, իբրեւ մեկնակէտ միջազգային յարաբերութեանց բարուքման:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Ժորժ Պիտօ Պերմուտայէն վերադարձին ներբողեց Այզընհաուըրի ճառը, ինչպէս եւ անոր ջերմ բարեկամութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ: Այս առթիւ ըսաւ.— «Թէ Չըրչիլ եւ թէ մենք ջերմապէս ծափահարեցինք նախագահին ճառը: Այդ յայտարարութիւնը կրնայ մեծ ազդեցութիւն գործել: Ամէն պարագայի մէջ կ'ապացուցանէ Ատլանտեան զինակիցներուն ոգին հիւլէական պատերազմի եւ խաղաղութեան էական եւ վրդովիչ հարցի մասին»:

Պ. Պիտօ միեւնոյն ատեն հաւաստեց թէ արեւմտեան երեք դաշնակիցները Խ. Միութեան հետ ժողովի պիտի երթան «յուսալից եւ հանդարտ»:

Փարիզի գլխաւոր թերթերը թեր ու դէմ կարծիքներ կը յայտնեն, սպասելով Այզընհաուըրի վերջնական ծրագրին: Ամէնքն ալ անձկութեամբ կը սպասեն Զորսերու ժողովին, որ պիտի գումարուի յունուար 4ին: Կիսապաշտօնական օրկանը, «Լը Մոնտ» գիտել կուտայ թէ շատ բան կախում ունի Մ. Նահանգներու խորհրդարանին եւ Խ. Միութեան դիրքէն:

Անգլիոյ մէջ աւելի նպաստաւոր ազդեցութիւն գործեց Այզընհաուըրի ճառը: «Թայմզ» ջերմապէս կը գովէ նախագահին անկեղծութիւնը: Ուրիշ թերթեր ալ կը կարծեն թէ նախագահին ճառը պիտի հարթէ ճամբան, ելք մը գտնելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՈՒԱՆ դատապարտուեցաւ կեսթափոյի անդամներէն Վիլհելմ Քորֆ, որ կը դատուէր Փարիզի զինուորական ատեանին առջեւ, ինը օրէ ի վեր: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ գնդացիրով սպաննած էր հինգ վանականներ, 1944 Յուլիս 24ի, Պրոս Մոնսոյի վանքին մէջ (Փարիզի մօտ): Ամբաստանեալը, որ նախապէս բուռն դիրք մը բռնած էր, լացաւ մահավճիռը լսած ատեն եւ ըսաւ թէ ինք պարզապէս մեծաւորներուն հրամանը գործադրած էր: «Իբրեւ զինուոր պարտաւոր էի հնազանդիլ եւ հնազանդեցայ»: Իր մեծաւորը, գնդ. Քարմենսկի, ցկեանս թիապարտութեան դատապարտուեցաւ ի բացակայութեան:

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇԻՆՔԻ 9րդ տարեդարձին առթիւ, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա» մասնաւոր խմբագրական մը նուիրած է Ֆրանսայի, երեք սիւնակի վրայ: Կ'ըսէ թէ «Խ. Միութիւնը կ'ուզէ որ Ֆրանսան մեծ պետութիւն մը մնայ»:— Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Դեկտ. 10ին չհրատարակուեցան Մոսկուայի թերթերը, բացի «Փրաւտա»յէն:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ 24 ժամուան համար գործադուլ մը սարքեցին Իսրայէլի կառավարութեան 300 պաշտօնեաներ, իբրեւ առաջին ազդարարութիւն:

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ընտրութեան պատրաստութիւնները յառաջ կը տարուին շոգեպինդ, քանի որ վեց օր մնացած է: Ընկերվարականները թեկնածու նշանակած են Նաժլէնը: Ընտրութեան ծախքը 15-18 միլիոն ֆրանք կը հաշուեն:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ զինակիցները խորհրդակցութիւն մը կատարեցին Կիպրոսի մէջ, օդանաւային խնդիրներ քննելու համար: Կը մասնակցէին Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու, Յունաստանի եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչները:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը որոշեց աճուրդով ծախել նախկին վեհապետներուն դիզած գանձերը, Փետր. 12էն սկսեալ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Խարբերդի եւ Կէյվէի հայրենակիցներու բաղձանքով այս կիրակի պատարագէ ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Խարբերդի առաջնորդ նահատակեալ ՊՍԱԿ Ծ. Վ. ՏԷՐ ԽՈՐԷՆԵԱՆԻ յիշատակին: Կը հրաւիրուին Կէյվէի եւ Խարբերդի հայրենակիցները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օպանեը):

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «*Cahiers du Sud*»

Ներկայ կ'ըլլայ եւ իր թարգմանութիւններէն կը կարդայ բանաստեղծ՝

LUC ANDRE MARCEL

Կը խօսին՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Գ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Անդամ Վառի Ակադեմիային
եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին ՉԱՊԷԼ ՄՈՐԸՆՈՆ, Պ. Ֆ. ՀՐԱՉԵԱՆ (երգ), Պ. Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ (ջութակ), Օր. Օր. ՋՐԲԱՇԵԱՆ, Ա. ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (արտասանութիւն): Մարսէյլի Հայ արիները եւ արենոյշները (պար):

Դաշնակով կ'ընկերակցին Օր. Օր. ՕԹԱՐ եւ ԷՕԺ. ԹԻԼԵԱՆ:

★

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)
Կազմակերպուած ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ:

Հանրութեան տրամադրուած սակաւաթիւ տոմսերու համար դիմել.—

H. MALAKIAN, 3, Bl. Th. Turner
et V.DER VARTANIAN, 9, rue du Coq

12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նոայի սրահին մէջ:

Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

SALLE GAVEAU, 45, rue la Boëtie
Այս Շաբաթ ժամը 17·30ին
ENSEMBLE ORCHESTRAL DE PARIS
sous la Direction de
O H A N   D O U R I A N

Յայտագիր՝ Պորտին, Չայքովսքի, Մուսորսքի:

ՍՏԱՑԱՆՔ.— ՏԱՐԵՑՈՅՑ (Արձագանգ Մարսէյլի): Ժ. տարի, 1954: Խմբագիր Լեւոն Ճէրահեան: Գին 300 ֆրանք:

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան:

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէգիզ: Առատ եւ ճոխ պիւֆէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Աշխէն Քէօսէեան, Շաքէ Պէկեանի եւ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ): Կը նուագէ Գարեգին (թառ): Հայկական պար Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբը:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՇԱՒԻԼ.— Այս կիրակի օր Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ: Այս առթիւ հրաւիրուած է Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ շրջուն Դպրաց Դասը: Պատարագը պիտի երգուի եռաձայն ղեկավարութեամբ Պ. Արմենակ Արապեանի:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի մատրանս դըպիրներէն Պ. Պ. Զաւէն Յովհաննէսեանի եւ Յակոբ Դաւիթեանի հանգուցեալ ծնողաց համար, նաեւ հանգուցեալ Տիկին Եղիսաբէթ Բարսեղեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին Շաւիլի ժողովուրդը եւ հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները:— Վարչութիւն

ԳԱՂԹ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

1953, Նոյեմբեր 29ի հրամանագրով, որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ (թիւ 283, Նոյ. 30), կրթական նախարարութիւնը կը հաղորդէ.—

Պետական թոշակ (պուրս) ստանալու համար քոլ-քօմփլիմանթեռներու, արուեստագիտական վարժարաններու, հանրային եւ անհատական երկրորդական վարժարաններու աշակերտները որոնք իրաւունք ունին թոշակ ստանալու, կրնան արձանագրուիլ ամէն տարի Դեկտ. 1էն Յունուար տասը:

Ա.— Փարիզի համար եւ Սէնի նահանգին դիմել՝

Service des Examens
3bis, Rue Mabillon, Paris

Բ.— Միւս նահանգներու համար թեկնածուին բնական բնակավայրին մէջ:

Այս օրէնքէն կրնան օգտուիլ նաեւ գաղթականները դիմելով վերոյիշեալ հասցէներուն: Դժուարութեանց պարագային ամէն դիւրութիւն եւ բացատրութիւն տալու պատրաստ է Գաղթ. Գրասենեակին հայկական բաժինը՝

(7, Rue Copernic)

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութեան:

Շաբաթ, 12 Դեկտ., ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: 2 ռիւ Էթիէն տ'Օրվ կայարանին մօտ: (Սէն Լազարի կայարանէն 7 վայրկեան):

Կը նախագահէ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետը՝

Mr. Emile Tricon

Հայկական գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ սիրուն անակնկալներ:

Պ. ՎԱՐԴԵՒԱՆԵԱՆԻ

Ռատիոյի մեծ նուագախումբով՝ եւրոպական պարերը մինչեւ լոյս:

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Ֆրանսա նոր ժամանած միջազգային արուեստագէտ ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԱՆԵԱՆԻ:

Մուտք 200 ֆրանք:

Սեղանները ապահովել դիմելով

U. E. F. A.   Ave. Calmels
Bois-Colombes (S.) Tél. CHA. 00-55

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20·30ին Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ.Յ.Դ. ՐԱՖՖԻ խումբի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20·45ին, Քաֆէ տը լա Մէրի, Փլաս Սէն Սիւլփիս:

ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 14·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Զարթօնքի յանձնախումբի ժողովը այս երկուշաբթի օր, ժամը 15ին, Ռէժանի վերնայարկը: Կը խնդրուի անդամուհիներէն անպայման ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.— Գրիմիթէլ հրաւիրուած է Պրոֆ. Ռէնօ Պաժօլէի կազմակերպութեան կողմէ, խօսելու թաքուն գիտութեանց մասին, Դեկտ. 15, երեքշաբթի իրիկուան ժամը 9ին, Սալ տը Ժէոկրաֆի:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20ին, ռիւ Պուալօ սրճարանի սրահը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Համաչարսանճագի Հայր. Միութեան Լիոնի, Մարսէյլի եւ Փոն տը Շէրիւի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Գասպարեան եղբայրներուն (Լիոն) եւ Զիթճեան եղբայրներուն (Շիքակօ, Մ. Նահանգներ) եւ իրենց պարագաներուն, ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1953 Նոյեմբեր 30ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Վ Ա Հ Ա Ն Ի

Թատերական ներկայացումը՝ Բախտին Անիւը, 9 Յունուար, 1954, Շաբաթ երեկոյ, Սալ տ'Իէնա: Մանրամասնութիւնները շուտով:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամսեայ 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 12 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7242 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2653

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ

●

Անգամ մը եւս, Հայաստանի մասին կարեւոր լուրեր կ'իմանանք պատահաբար :

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Երեւանի կուսակցական ղեկավարութիւնն ալ փոխուած է, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը :

Ձամբուած են Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Գ. Յարութիւնեան (Արութինով), եւ իր երկու օգնականները :

Առաջինը, որ այդ պաշտօնը կը վարէր 1937 – 38ի արիւնոտ հաշուեյարդարէն ի վեր, միեւնոյն ատեն արտաքսուած է Կեդր. Կոմիտէի անդամակցութենէն :

Այս մաքրագործումը կատարուած է ի ներկայութեան Մոսկուայի Կեդր. Կոմիտէի լիազօրին, Պետր Պոսպելովի :

Մեղադրա՞նքը : Չեն գործադրած անցեալ Յուլիսի եւ Սեպտեմբերի համագումարներուն որոշումները,— արձակել Բերիայի հետեւորդները, աւելցնել ուտեստի եւ ընթացիկ ապրանքներու արտադրութիւնը :

Ե՞րբ կատարուած են այս մաքրագործումները : Ուրիշ պատժական տնօրինութիւններ ալ եղա՞ծ են :

Դժբախտաբար ի վիճակի չենք ստուգելու :

Տեղեկութիւնը քաղուած է Երեւանի ռուսերէն «Կոմունիստ» օրաթերթէն, ամերիկեան «Էսոշիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան միջոցաւ որ թղթակից ունի Մոսկուայի մէջ :

Փարիզեան թերթերը քանի մը տող գրած էին այս մասին, քաղելով նոյն աղբիւրէն :

Առ հասարակ, տեղական մամուլը մեծ կարեւորութիւն չընծայեր այս կարգի լուրերու : Կամ կը գրաղի երբ ձայնը Բագուէն եւ Թիֆլիսէն գայ .

Ռէօյթըր ալ ծանուցանելով մաքրագործումները, կ'ըսէ թէ լրատու թերթը, «Կոմունիստ» Մոսկուա հասած էր չորեքշաբթի օր :

Ուրեմն, փոփոխութիւնը տեղի ունեցած է այս շաբթու :

Շատեր կը զարմանային որ Հայաստանի կուսակցական ղեկավարութիւնը անփոփոխ կը մնար, Բերիայի անկումէն ի վեր, մինչ խոր ցնցումներ տեղի կ'ունենային հարեւան երկիրներու մէջ եւ աւելի հեռուները :

Անցեալ Յուլիսէն ի վեր, առնուազն երեք գլրգլազին մաքրագործումներ կատարուեցան Վրաստանի մէջ : Ամբողջ չքախումբ մը տապալեցաւ գլխիվայր :

Ազրբէջան ալ կորսնցուց շատ կարեւոր դէմքեր, եւ մանաւանդ մոլեռանդ Բագիրովը, որ Մոսկուայի մէջ ալ աթոռ ունէր :

Մոսկուայի համար գաղտնիք չէր որ Գ. Արութինով ալ Բերիայի եւ Ստալինի կը պարտէր իր պաշտօնը :

Երեւի պատճառներ ունէին յետաձգելու :

Եւ ահաւասիկ լախտը կ'իջնէ նաեւ Երեւանի գլխուն : Միշտ ի ներկայութեան Մոսկուայի լիազօրին :

Այո, այնքան «ազատ եւ անկախ» են դաշնակից հանրապետութիւնները որ, կուսակցական քարտուղար մը պահելու կամ արձակելու իրաւասութիւն անգամ չունին ...

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Երեւանի մէջ արձակուած երեք ղեկավարները «ծանօթ էին իրենց անհաշտութեամբ՝ տեղական ազգայնականութեան դէմ մղուած պայքարին մէջ» :

Ուրեմն աւելի Թոյլատու քաղաքականութեա՞ն մը պիտի հետեւին :

Միամտութիւն պիտի ըլլար այդ եզրակացութեան յանգիլ :

Անշուշտ այս առթիւ ալ պիտի կարդանք նոյն Թխածոյ բանաձեւերը, որոնք երկիրէ երկիր կը տարբերին միայն լեզուներով :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

[illegible] ԴԵՌ ԿԸ ՅՈՒՍԱՅ

★

ՆՈՐ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ՀԱՂՈՐԴԷՆ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգները վերջնական չեն սեպեր Խ. Միութեան ժխտական դիրքը Այզընհաուըրի առաջարկին հանդէպ եւ կը յուսան թէ Մոսկուա ի վերջոյ պիտի ընդունի զայն իբրեւ «լուրջ եւ գործադրելի քայլ մը դէպի հիւլէական խաղաղութիւն» :

Նախագահական պալատին մամուլի տեղեկատուն, որ Այզընհաուըր խօսնակն է, հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակեց Դեկտ. 10ին .— «Մենք չենք հաւատար թէ նախագահ Այզընհաուըրի առաջարկին առթիւ եղած անմիջական հակազդեցութիւնը խորհրդային կառավարութեան որոշումը կը ներկայացնէ : Ամէն պարագայի մէջ նախագահը միշտ կը կարծէ թէ իր թելադրութիւնը արժանի է ուշադիր քննութեան : Հետեւաբար 24 ժամուան մէջ եղած որեւէ հակազդեցութիւն խորհրդային պաշտօնեաներու կամ քարոզչական օրկաններու միջոցաւ կրնայ համարուիլ միայն միջանկեալ յայտարարութիւն : Մենք տակաւին ջերմապէս կը յուսանք թէ Խ. Միութեան վարիչները պիտի ընդունին նախագահին առաջարկը այնպէս ինչպէս որ է,— լուրջ եւ գործադրելի նախաքայլ մը դէպի հիւլէական խաղաղութիւն» :

Այս առթիւ նոյն շրջանակները կը հաւաստեն թէ նախագահին առաջարկը, որ երեքշաբթի օր յայտարարուեցաւ Ազգաժողովին առջեւ գերագոյն փորձ մըն է Մ. Նահանգներուն կողմէ՝ բան մը ընելու համար հիւլէական վտանգին հանդէպ եւ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը տրամադիր չէ տեղի տալու Խ. Միութեան առաջին սառն վերաբերման առջեւ :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան մամուլի վերատեսուչը կը ծանուցանէ թէ հրահանգներ տրուած են Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին՝ «խորհրդային կառավարութեան ուշադրութեան յանձնելու համար նախագահին առաջարկութեան մասնաւոր հանգամանքը» : Այս առթիւ արտասահմանի բոլոր ամերիկեան դեսպաններուն ղրկուած է Այզընհաուըրի ճառին բնագիրը, ի հարկին արտաքին նախարարներուն ներկայացնելու համար :

Ամէն պարագայի մէջ, Ուաշինկթըն կը յուսայ թէ Մոսկուայի անթելին առաջին գեկուցումը եւ Պ. Վիշինսկիի յայտարարութիւնը չեն փակեր դուռը, այլ պարզապէս դիւանագիտական հնարք մը կը կազմեն : Շատ մը պարագաներու մէջ Ռուսերը ի վերջոյ ընդունած են ինչ որ նախապէս կը մերժէին :

Այզընհաուըր իր ճառին մէջ կ'առաջարկէր որ ուրանիոմ եւ հիւլէական նիւթեր ունեցող ազգերը իրենց մթերքին մէկ մասը տրամադրեն միջազգային հաստատութեան մը, որպէսզի գործածուի խաղաղասիրական նպատակներու, ընդ հովանեաւ Ազգաժողովին : Վիշինսկի պաղ ջուր լեցուց նախագահին առաջարկներուն վրայ, անօգուտ համարելով որեւէ ձեռնարկ առանց բոլորովին արգիլելու հիւլէական զէնքերը :

Մ. Նահանգներու պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ ոչ – համայնավար ազգերը կրնան միջազգային հաստատութիւն մը հիմնել, եթէ Խ. Միութիւնը մերժէ նախագահին առաջարկը :

× Ֆրանսական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Այզընհաուըրի ճառը հետաքրքրութեամբ ընդունուած է խորհրդային շրջանակներու մէջ եւ արժանի կը համարուի ուշադիր քննութեան :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՇՈՅԷ ՖՐԱՆՍԱՆ

●

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԱՏԵՆ ՁԳՈՒՇԱՑՆԵԼՈՎ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», մասնաւոր խմբագրական մը նուիրած է Ֆրանսայի, Ֆրանքօ-խորհրդային դաշնագրի 9րդ տարեդարձին առթիւ :

Խմբագրականը կը բացատրէ թէ Մ. Նահանգները կը ճնշեն Ֆրանսայի վրայ, վաւերացնելու համար Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան դաշնագիրը, «կապելով անոր ոտքը ձեռքը» :

— «Պատերազմէն վերջ, Ֆրանսացի ժողովուրդը մեծ յարատեւութիւն ցոյց տուաւ բարձրացնելու համար իր ազգային տնտեսութիւնը որ քայքայուած էր պատերազմէն : Ազգին առողջ ուժերը ջանացին վերահաստատել Ֆրանսայի կացութիւնը իբրեւ մէկը ճարտարարուեստական եւ նաւային ամէնէն հզօր պետութիւններէն : Երկրորդ մեծ պատերազմէն վերջ ինչպէս պատմութեան մէջ, Ֆրանսացի գիտունները եւ արուեստագէտները կարեւոր նպաստ մը բերին համաշխարհային մշակոյթին : Ֆրանսացի ժողովուրդը անգամ մը եւս հաստատեց թէ՝ ամէնէն տաժանելի փորձութեանց ատեն ալ, կորովը եւ աշխատասիրութիւնը, հայրենիքի եւ ազատութեան սէրը որոնք յատուկ են իրեն, կը յաղթեն ամէն դժուարութեան իր ճամբուն վրայ : Այս բոլորը կը զօրացնեն Ֆրանսայի դերը իբրեւ եւրոպական եւ համաշխարհային պետութիւն : Եւրոպայի գործերուն եւ համաշխարհային քաղաքականութեան մէջ Ֆրանսան այժմ իր խօսքը պիտի ըսէ :

«Եւ սակայն, Մ. Նահանգներու կարգ մը շրջանակներուն մէջ յայտնապէս չեն ուզեր նկատի առնել այս պարագան : Կ'արժէ դիտել տալ թէ իբրեւ մեծ պետութիւն Ֆրանսայի կարեւորութիւնը նուազեցնելու այս տենչը այսօր չսկսիր Մ. Նահանգներու եւ կարգ մը ուրիշ արեւմտեան երկիրներու վարիչներուն մէջ : Արդէն իսկ, պատերազմի ահաւոր տարիներուն, Արեւմուտքի կարգ մը քաղաքական շրջանակները քիչ մնաց որ թաղէին Ֆրանսան իբրեւ մեծ պետութիւն եւ իրենց միջեւ բաժնէին անոր ազգ. հարստութիւնները : Գերման աշխարհակալները այսպիսի ծրագիրներ կ'որոճային : Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ ոմանք նոյնիմաստ բաներ կը մտածէին երբեմն : Այս հաշիւները հիմնուած էին այն խորապէս ծուռ ենթադրութեան վրայ թէ առժամեայ ձախողանքները կրնան խորտակել Ֆրանսացի ժողովուրդին կամքը եւ ստիպել զայն որ ծառայէ յետադիմական ուժերուն : Պատերազմէն վերջ, Ամերիկայի վարիչ շրջանակները, որոնք կը ձգտին միջազգային խնդիրները լուծել բանի վճիռներով, կը ջանան օգտուիլ տնտեսական, ելմտական եւ ուրիշ առաւելութիւններէ, իրենց շահերուն ենթարկելու համար Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը եւ իրենց կամքը, ծրագիրները պարտադրելու անոր» :

Խմբագրականը յետոյ կը փառաբանէ Ֆրանքօ-խորհրդային դաշնագիրը, պարզելով իրենց տեսակէտները Եւրոպայի ապահովութեան մասին :

ԶԱՐԻԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆՈՎԱ

«Լը Մոնտ»ի երաժշտագէտ աշխատակիցը, Ռընէ Տիւմէնիլ հրաշալի գտնելով Զարիա Դոլուխանովան (Զարուհի Դոլուխանեան), Դեկտ. 11ի քրոնիկին մէջ կը գրէ .— «Օժտուած է բոլոր ձիրքերով . կարծես բոլոր բարի պարիկները շրջապատած էին իր օրօրոցը, թոյլ չտալով որ չար ոգի մը որեւէ թերութիւն բերէ : Ձայնը ունի արտակարգ ծաւալ եւ որակ, հմայիչ է իր ֆիզիքական տեսքը, որուն վրայ շնորհ մը եւս կ'աւելցնէ պարզութիւնը» :

Քննադատը այս առթիւ ջերմապէս կը գնահատէ Դոլուխանեանի ձայնը՝ հայկական մեղեդիներէն մինչեւ Չայքովսքի, Շուպէրթ, Կրիկ եւ Սէն Սանս : Յետոյ կ'ըսէ թէ Տիկինը «Երգչուհի ըլլալու միտք չունէր երբ երաժշտական դպրոց մը մտաւ Մոսկուայի մէջ : Նախ դաշնակ սորվեցաւ, ապա ջութակ, ինչ որ զարգացուց իր ճաշակը, աւելի լայն հորիզոններ բանալով : Մինչ այս մինչ այն ուսուցիչները իր մէջ գտան երգչուհիի խմոր մը : Շատ արագ յառաջդիմութիւններ կատարեց երգի դասերուն մէջ, ստացաւ բոլոր վարձատրութիւնները, մինչեւ Ստալինի մրցանակը : Կապուած էր Երեւանի Օփերային . յետոյ մեկնեցաւ Հայաստանէն եւ Մոսկուա վերադառնալով դարձաւ հանրութեան կուռքը : Վաղն ալ պիտի ըլլայ Փարիզցիներուն կուռքը» :

Եւ դարձեալ կը ներբողէ իր նուրբ արուեստը, միջազգային երգերու մէջ (Տալիլա եւն.) :

× «Իւմանիթէ» եւս ջերմ գնահատականներ հրատարակեց լուսանկարներով, առանց ըսելու թէ հայ է հռչակաւոր երգչուհին :

«Քոմպա» քրոնիկ մը նուիրած էր երէկ, հրաշալի գտնելով Դոլուխանեանի ձայնը եւ մաղթելով որ վերադառնայ նոր յայտագրով մը (ռուսական) :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ԶԱՐՈՒՀԻ ԴՈՒԼՈՒԽԱՆԵԱՆ

Ցանախ կը մեղադրենք թէ միջազգային բեմերու վրայ փայլող մեծ դէմքեր հայացնելու մարմաջ մը ունինք :

Անշուշտ ամբողջ մեղքը մերը չէ, եթէ երբեմն չափազանցութիւններ կը պատահին եւ անխուսափելի սխալներ : Բայց մեր տեղը ուեւէ ժողովուրդ պիտի ունենար նոյն պզտիկ վրիպումները, եթէ յանախ, շատ յանախ զոհ երթար «գողութիւններու» :

Դաժան իրականութիւն մը սորվեցուց հայ ժողովուրդին թէ «զոհը» արժէք չունի : Կրնաս մէկ միլիոն մարդ կորսնցնել եւ տող մը յիշատակութեան իսկ չարժանանալ միջազգային մամուլին մէջ :

Ժողովուրդի մը արժէքը իր մշակոյթն է : Ասիկա հասկնալու համար պէտք էր յիսուն տարի արիւն թափէինք եւ երեսուն տարի ալ աշխարհի բոլոր պողոտաները չափչփէինք լայնքին ու երկայնքին :

Եւ այժմ, այս փոքր ժողովուրդը իրաւամբ կառչած է իր արժէքներուն, որոնք բաղդատելով իր փոքր համրանքին հետ, պատկառելի թիւ մը կը կազմեն արդէն :

Մեզմէ շատ աւելի մեծ ժողովուրդներ այսօր չեն կրնար համրել տասնեակներով միջազգային մեծ անուններ, Սարոյեանէն, Լեւոն Սիւրմէլեանէն մինչեւ Արամ Խաչատրեան, Մամուլեանէն մինչեւ Ռաֆֆի Պետրոսեան :

Ողբերգութիւնը հոս չէ սակայն, այլ չքաղրամին միւս երեսը, ինչպէս կ'ըսեն : Երբ Գույումճեան մը Մայքըր Արլէն կը դառնայ, իսկ Լեւոն Թորոսեանը Անրի Թրուայա և ԶԱՐՈՒՀԻ ԴՈՒԼՈՒԽԱՆԵԱՆ մը Զարիա Դոլուխանովա, երբ միջազգային բեմերէն կը քշեն մեր մեծ ներկայացուցիչները, եւ փոքր ժողովուրդ մը կը փորձէ զրկել իր հարստութենէն, ինչո՞ւ ան ալ պիտի չփորձէ, արդար կամ անիրաւ, պզտիկ «իւրացում» մը կատարել, մոռնալու համար իր սրտին ցաւը :

Այս օր Լոնտոն թէ Փարիզ փառաբանական սիւնակներ կը լեցնեն ներկայացնելով մեծ երգչուհի մը, Զարիա Դուլուխանովան :

Ինչո՞ւ կը կեղծեն, ռուսացնելով Զարուհի Դոլուխանեանը, որ հարիւրին հարիւր Հայ է, ոչ միայն իր տաղանդով, այլ եւ իր սեւ աչքերուն արտայայտութեամբ, որոնց մէջ Հայուն հոգին կը պսպղայ, Պախ երգէ թէ Չայքովսքի :

ՍՕՍԻ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊԱԳԳԱԼԵԱՆ

(ԻՆԿԻԼԻՋԵԱՆ)

●

1915ին դեռ հազիւ տասնըութ տարեկան, առոյգ, վճռական եւ հաւատաւոր պատանի մըն էր։ Բնաւորութեամբ համեստ ու բարեհամբոյր, դիւրահաղորդ եւ ընկերական։

Քաջ կազմակերպիչ էր, անզիջող գաղափարական, բայց եւ շրջահայեաց։ Ազգային վարժարանի յառաջադէմ աշակերտներէն էր։ Առաջին անգամ ճանչցայ դպրոցական սեղանին վրայ, աշակերտներու սիրելին էր, իր բարի եւ ազնիւ բնաւորութեամբ բոլորը իրեն կապած։ Մարզանքի, խաղի եւ պտոյտի կազմակերպիչ եւ ղեկավար։ Աւելի ուշ՝ Պատանեկան Միութեան մէջ տեսայ անոր տիրապետող ոգին։

Բոյլ մը պատանիներ հաւաքուած էին սրբազան սկզբունքի մը շուրջ, նախ մարդը, Հայը եւ յեղափոխականը կերտելու, յետոյ ազատատենչ եւ հայրենապաշտ սերունդ մը պատրաստելու։

Նազարէթ Պագգալեան, Յակոբ Խամէրեանի եւ Գէորգ Կօչկարեանի (Կարապետեան) հետ, կազմակերպեցին մարզական միութիւն մը, 1910 – 11ին։ Ուրֆայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, ունեցանք ոտնագնդակի խաղը եւ անոր համապատասխան խումբեր՝ դպրոցի հովանիին տակ։ Այս Միութեան միջոցաւ կը ստուարանար պատանեկան միութեան թիւը, կ՚ուժեղանային ազգային զգացումն ու յեղափոխական հասկացողութեան եռանդը։

Գլխաւորաբար մեր աննման Նազարէթն էր, որ կը կազմակերպէր զինավարժութեան, նշանառութեան փորձեր, մասնաւորաբար վիճաբանական ժողովներ ուր կը թրծուէին մեր հոգին յեղափոխական եւ վրէժխնդրական զգացումներով։

Պատանեկան յիշողութեանս մէջ քանդակուած եւ մնացած է այն օրը, երբ կը վիճաբանէինք «զէնքո՞վ թէ գրչով կարելի է շահիլ ազգի մը ազատագրութիւնը» նիւթին շուրջ։

Կիրակի յետմիջօրէի մը, երբ մեր պատանիի արիւնը կ՚եռար, մեզի ներշնչուած վճռականութեամբ եւ վառ երեւակայութեամբ, եւ կը պաշտպանէինք եռանդով՝ Նազարէթ ոտքի կեցաւ ինքնավստահ ու յանդուգն։ Բոլորս կախուեցանք անոր շրթունքներէն։ Խանդավառ եւ խիզախ։

– –«Սիրելի ընկերներ, ըսաւ, ահա մէկ տարի է որ Պատանեկան Միութեան անդամ էք, ուրախ ենք, որ ազգային գիտակցութեան ձեր զգացումները պայծառացած են եւ հիմա վստահութեամբ եւ հաւատքով կրնանք ձեզ յայտնել թէ դուք Հ. Յ. Դաշնակցութեան արժանի ժառանգորդներ էք։ Դուք կը պատկանիք կազմակերպութեան մը՝ որ իբրեւ խորհրդանիշ իր զինանշանին վրայ ունի զէնք, եւ գրիչ եւ անոր հետ նաեւ բահ մը՝ աշխատանքը։ Համաձայն այդ խորհրդաւոր զինանշանին, մենք պիտի աշխատինք հաւատարմութեամբ թէ զէնքով, թէ գրչով, թէ բահով, մինչեւ որ իրականանան մեր ազգային սրբազան պահանջները)։

Յետոյ զինանշանը ցոյց տուաւ երկիւղածութեամբ եւ անոր բոցավառ պատկերը քանդակուեցաւ մեր հոգիներուն մէջ։

Այդ օրը մեր մանկունակ հոգիները կը խայտային։ Հպարտ էինք որ արժանացած էինք մարտաշունչ եւ հերոսակերտ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընտանիքին մէջ մտնելու։ Նազարէթ կախարդած էր մեր էութիւնը։

Համեստ Պագգալեանի երկու տարակի անմեղութեամբ զաւակները՝ Նազարէթ եւ Գէորգ մեծ հաւատքով ու եռանդով աշխատեցան Ուրֆայի հերոսամարտին պատրաստուելու եւ պատրաստելու հարիւրեակ մը յանդուգն քաջեր։ Կրակը նետուելէ առաջ, անոնք մաքառեցան ժողովուրդին վհատութեան եւ զէնքերը յանձնելու տրամադրութեան դէմ։ Քանի մը տասնեակ զէնքեր փոխանակեցին ու փրկեցին՝ յափշտակելով կամ համոզելով։ Անխնայ հալածեցին եւ հարուածեցին վատերն ու դաւաճանները։

Նազարէթ՝ դիւցազնամարտի տեւողութեան ընկերացաւ հերոսապետ Մկրտիչի։ Նախ մասնակցեցաւ Կարմունճ գիւղի երկօրեայ կռիւներուն քաջաբար։

1915 Սեպտեմբերի վերջերը, Ուրֆայի հերոսամարտի տիտաններուն ընդվզումի առաջին օրերուն՝ Նազարէթ քանի մը ժամուան ընթացքին կռիւներու գումարտակով մը կը սպասէր Մկրտիչի հրամաններուն։

Պատանիներու խումբերը անմիջապէս բաժնուած էին դիրքերուն եւ կեդրոնին միջեւ, իբրեւ զինատար, լրաբեր, եւ հայթայթիչ ռազմիկներուն։ Երբ հետզհետէ զգալի դարձաւ ռազմիկներու պակասը, այս կորովի պատանիներն էին որ փոխարինեցին զանոնք, կռուեցան քաջաբար, յանդգնութեամբ եւ խանդավառութիւնով, առանց սոսկալու մահուան սարսափէն պահ մը։ Չէ՞ որ մեծցած էին Սերոբի, Մուրատի, Անդրանիկի, Մկրտիչի, Ռասթկէլէնեանի եւ բոլոր իրենց պաշտած հերոսներու օրինակով։ Արիաբար կը կռուէին եւ մահը կ՚արհամարհէին։

Նազարէթ անխոնջ խրախուսեց, ոգեւորեց, դիրքէ դիրք սուրաց արագ եւ վճռական, հնչեց վառ թշնամին ու անվեհերութեան օրինակներով ամրապնդեց իր ընկերներուն կռուելու կամքը։

Վերջին օրերը, դարձած էր տիտան Ռասթկէլէնեանի զինակիցը։ Այսպէս կը պատմէ անոր դժնդակ օրհասին ականատեսը։ «Տիտանեան անվեհութեամբ կը խիզախէր միշտ կանգնած իր պաշտած քրիստոնէատիպ դէմքով Ռասթկէլէնեանի մահամերձ մարմնին քով, դաշոյնը խածած, առիւծի մը կատաղութեամբ տասնոցը քաշած կը նետուէր անհաւասար կռուի քուրային մէջ, յաճախ դաշոյնը կը գործածէր, ինքն ալ վիրաւոր, արիւնաթաթախ դաշոյնը բերանը, ինկաւ իր երէց ընկերոջ անշնչացած դիակին վրայ։ Երկու տիտաններ գիրկընդխառնուած, արեան եւ նահատակութեան մէջ եղբայրացած՝ ինկան հոգեկան յաղթանակի բաւաբարութիւնը իրենց լուսեղէն դէմքին, հանդերձեալին մէջ ալ անբաժան»։

Ինկաւ պատանի քաջը Ուրֆայի հերոսներուն անհաւասար գուպարին մէջ՝ Սուրբին վրայ։ Յակոբ Խամէրեան ծննդավայրէն հեռու, իր կոկոն հասակին մէջ խամրեցաւ Արմաշի վանքը՝ դրչին վրայ։ Իսկ Գէորգ Կօչկարեան երկար ժամանակ չարչարուեցաւ, տուայտելով, աշխատանքի ճամբուն վրայ ինկաւ 1951ին սրբազան բահին վրայ, ինչպէս նաեւ իմ պաշտելի հօրի նման հարիւրեակ մը մատաղատի ընկերներս ցեղին սուրբերը դարձան՝ անոր յաւիտենականութիւնը երաշխաւորելով։

Ով իմ անմոռանալի յաւէտ համբուրելի ընկերներ, ձեր նահատակութեան 38րդ տարեդարձին առթիւ ի խորոց սրտի աղօթք եւ փառաբանանք, խունկ եւ կընդրուկ ունիմ ձեր անթառամ յիշատակը ոգեկոչելու։

Դուք լուսաշող էջ մը աւելցնելով Հայոց քաջաց հրաշապատումին, հիմա լուսաճաճանչ աստղերու հոյլ մը կազմած էք, Ուրֆայի երկնակամարին վրայ, իբրեւ պսակ մեր նախնեաց խնկելի նահատակներուն գլխուն ու կը լուսաւորէք ապագայ սերունդներու ճանապարհը դէպի Ազատութիւն։

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՍԱՓՐԻՉԸ

●

Երբ երկու անծանօթներ պատահաբար քով քովի կուգան, խօսակցելու յարկադրանքին տակ կը գտնուին։ Ասիկա մարդկային է, եւ նոյնիսկ քաղաքավարութեան պահանջներէն մին։

Պարագան միեւնոյնն է սափրիչին եւ յաճախորդին համար։ Երբ սափրիչը յաճախորդը կ՚ընդունի թիկնաթոռին վրայ, խօսակցութեան սկզբնաւորութիւնը դիւրին է։ Ան կը հարցնէ յաճախորդին թէ ի՞նչ տեսակ վարսայարդարում մը կ՚ուզէ, կա՞րճ թէ երկայն եւ ուրիշ քանի մը մանրամասնութիւններ։ Յետոյ լռութիւն։ Այն ատեն է որ սափրիչը մտադրաց վիճակ մը ունի, նիւթ մը կը փնտռէ լռութիւնը խզելով զբաղեցնելու համար յաճախորդը։ Յարդանքի ձեւ մը։

Արդարեւ, յաճախորդը դամուած թիկնաթոռին վրայ, երբ իբրեւ զբաղում միայն ինքզինքը կը դիտէ դիմացի հայելիին մէջ, ամէնէն անմէջ խօսքն ալ կարեւորութիւն կը ստանայ եւ հաճոյքով մտիկ կ՚ընէ։ Այն սափրիչը որ զուրկ է այս կարողութենէն ինքզինքը թերի կը նկատէ արհեստին կիրարկման մէջ։

Եթէ այսօր սափրիչները խօսքով միայն կը հմայեն, առնօք, Փիղիքապէս ալ կը հրապուրէին իրենց յաճախորդները։ Անոնք կիներու նման կը շպարուէին բըլնձափոշիով, եւ այս պատճառաւ «մեռլան» անունը ստացած են։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ ալիւրը թաթխուած «մեռլան» ձուկը ինչ գոյն որ կը ստանայ, շպարուած այր մարդուն դէմքին մորթն ալ միեւնոյն գոյնը կը ստանար։

Այր սափրիչները քաղաքավարական տեսակէտով գերազանցութիւն մը ունին կին սափրիչներուն վրայ։ Թերեւս դուք ալ իմացած էք թէ կին յաճախորդները նախապատուութիւն կուտան այր սափրիչներուն։ Անգամ մը ասոր պատճառը հարցուցի կին սափրիչի մը եւ սա պատասխանը ստացայ.

—« Բնական է որ այդպէս ըլլայ, որովհետեւ մենք կին սափրիչներս չենք հանդուրժեր մեր սեռակիցներուն քմահաճոյքին, բայց այրերը մեծ հաճոյքով կը տանին։

Սափրիչներուն վրայ այս ընդհանուր ակնարկը նետելէ ետք գանք իմ սափրիչիս։

Իմ սափրիչս, ինչպէս որ ինքն ալ կը սիրէ յաճախ կրկնել «կուտէն հասած» արհեստաւոր մըն է։ Դեռ պզտիկ տղայ, մայրը տարած եւ յանձնած է վարպետին ըսելով.– «միսը քեզի, ոսկորը ինծի»։ Այս անգիր պայմանը, որ մատ խածնել պիտի տար աշխատանքի նախարարի մը, վարպետին իրաւունք կուտայ, ուզածին պէս կռելու, կոփելու, մէկ խօսքով մարդ ընելու տղան։ Այս պայմաններուն տակ է որ պատանի Յակոբը արհեստը սորված է միեւնոյն վարպետին ձեռքին տակ, Այբէն մինչեւ Եւ Օ Ֆ, այսինքն ածիլել, մազ կտրել, պեխ եւ մօրուք յարդարել։ Այս վերջին մասնագիտութիւնը այսօր գրեթէ դադրած է։ Եթէ պատահաբար մօրուաւոր մարդ մը մտնէ սափրիչի խանութ մը մօրուքը յարդարել տալու համար, երիտասարդ աշկերտը կը շուարի, ինչ ընելը չի գիտնար, մկրատը ձեռք կ՚առնէ, յետոյ կը ձգէ եւ ածելին կ՚առնէ, մինչեւ որ տարիքոտ վարպետը օգնութեան կը հասնի եւ տաղտուկէն կ՚ազատէ զինքը։

Իմ սափրիչս ալ, Ֆիկառոյի (Սէվիլլայի սափրիչին) այս հայ պաշտօնակիցը խօսքի վարպետ մըն է։ Գիտէ խօսքը համեմել, կը խօսի քաղաքականութեան մասին, ինչպէս ամէն Հայ, իր տեսակէտներն ունի ազգային խնդիրներու մասին, ոչ այնքան յիմար, եւ ոչ այնքան խելացի։ Սակայն իր խօսակցութեան առանցքը կը կազմեն իր հաւերը ու նապաստակները։

Գիւղը կը բնակի եւ պարապոյ ժամերուն հաւ եւ նապաստակ կը բուծանէ։ Իր կենդանիներուն անկուշտ ախորժակը իրեն զարմանք կը պատճառէ։ Հաշուեր է որ եթէ իր աշխատանքը դրամի վերածէ, ըրած ծախքն ալ վրան բարդելով, ստացած հաւկիթները խանութը ծախուածին չորս անգամը կ՚արժեն իրեն։ Բայց ի՞նչ փոյթ, շահու համար չէ որ կենդանաբուծութիւն կ՚ընէ ան, այլ հաճոյքին համար,— մտնել հաւնոց եւ տեսնել ձիւնի պէս ճերմակ հաւկիթները պառկած բունկալին մէջ եւ մանաւանդ իր սնուցած կենդանիին միսը ուտելը, հաճոյք մըն է որ անփոխարինելի է եւ դրամով չի գնուիր։

Օր մը ըսի իրեն.— Հաւերը եւ նապաստակները դուն կ՚ուտես եւ մեզի բաժին կը հանես անոնց չոր ու ցամաք պատմութիւնները, արդեօք կարելի պիտի չըլլա՞յ որ օր մըն ալ մենք քու դերիդ մէջ գտնուինք։ Սափրիչիս քով ոչ հիւրասիրութիւն կը պակսի եւ ոչ ալ առատաձեռնութիւն։ Մէկ խօսքս երկու ընել չտուաւ եւ յաջորդ կիրակին իսկ զիս ճաշի հրաւիրեց տունը։ Հոն տեսայ հաւերն ու նապաստակները որոնք փայլուն փետուրներով ու մազերով լաւ սնած կենդանիի կերպարանքը ունէին։ Երբ սեղան նստանք աղանդերներէն վերջ՝ տանտիկինը փոքր լեցուած հաւ մը սեղան բերաւ, չողին վրան, բուրումնաւէտ եւ սկսաւ ճարպիկ ձեռքերով մասերու բաժնել։ Առաջին դանակի հարուածին իսկ բրինձի, պզտիկ չամիչի եւ

ՄԻՀՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(ՀԱՅԱՆՈՒՆ ՀՐԷՇՆԵՐՈՒ ԶՈՀԸ)

●

(Գ. եւ վերջին մաս)

Վարժարանի մէջ Միհրանը միշտ հսկողութեան տակ էր, կը դուրգուրային անոր վրայ։ Հայրը խնամակալ էր, հօրը «խաթեր»ը կար։ Իսկ վարժարանէն դուրս՝ այս պարտականութիւնը կ՚իյնար հօրը վրայ։ Երուանդ էֆէնտին վերակազմեալ Հնչակեան էր, գիտէր ֆրանսերէն եւ անգլերէն, զարգացած մարդու համբաւ ունէր, իսկ Միհրանը՝ Դաշնակցական։ Հայր ու որդի պայքարի մէջ։ Միջ–կուսակցական ժողովի մը՝ Միհրանը կը մասնակցէր իբրեւ Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ, իսկ հայրը՝ Վերակազմեալ Հնչակեան ներկայացուցիչ։ Հայրը շատ նեղուեցաւ, Միհրան կը զգար հօրը հոգեկան խռովքին պատճառը։ Ժողովը խաղաղ եւ արդիւնաւոր եղաւ, բայց՝ իրիկունը տունը վերադարձին, կը գոցէ դուռն ու պատուհանները որ տղան ներս չմտնէ։ Հայրը որոշած էր պատժել իր Դաշնակցական որդին ...։

Միհրանենց տան պատին տակ թթենի մը կը բարձրանար դէպի այն պատուհանը, որ կը բացուէր Միհրանի ննջասենեակին մէջ։ Այսպիսի տաղնապալի օրերուն, մայրը ամուսինէն գաղտնի՝ պատուհանը բաց կը ձգէր, ու Միհրանը գիշերին այդ թթենիէն կը մագլցէր ... կ՚երթար վերը, քնանալու։

Այս դէպքէն վերջ՝ հօր եւ տղու յարաբերութիւնը խստացաւ։ Կազմուած էր Հ. Յ. Դաշնակցական Ուսանողական Միութիւնը։ Մեզի նայելով Հնչակեաններն ալ շարժիլ սկսան, բայց մենք անոնցմէ առաջ գրաւած էինք աշակերտութեան կարեւոր մասը։ Մտածեցինք «պաշտօնաթերթ» մը ունենալ։ «Բազմատիպ» պէտք էր, իսկ մենք դրամ չունէինք։ Միհրանէն իմացանք որ՝ իր հօրը սնտուկին մէջ բազմատիպ մը կար, յաջողութեամբ գողցանք զայն։ Գողընկերը տունէն էր։ 1912–ին, Մարտ մէկին լոյս տեսաւ «Պայքար»ի Ա. թիւը, գրական, ընկերային, երգիծական բաժիններով, պատկերազարդ եւ 12 լայն էջերով։ «Պայքար»ը հասուն թերթի մը անունը հանեց։ Տեսչութիւնը եւ ուսուցչութիւնը գուշակեցին մեր ինքնութիւնը, բայց ներողամիտ գտնուեցան եւ սիրով կարդացին մեր թերթը, հակառակ անոր՝ որ շատ անգամներ իրենց մասին ակնարկներ կային ...։

Վեր. Հնչակեանները ո՞ւրկէ գիտնային որ իրենց սոսինձով Դաշնակցական ուսանողները թերթ կը հրատարակէին։ Քանի քանի անգամներ անոնց թռուցիկները հրատարակեցինք, ի հարկէ դրամով։ Տպարանն ու խմբագրատունը իմ ծեփը թափած, տախտակամածն ու պատուհանը՝ խարխլած սենեակն էր։ Ամէն անգամ որ Միհրան նեղը կը մնար սենեակս կուգար գիշերելու։ Ես անկողին ու վերմակ չունէի, մեր բարձերը գիրքերն էին եւ կամ՝ մեր ծալած բազուկները։ Թերթին հրատարակութիւնը լմնցաւ թէ չէ՝ սոսինձը կը թաղէինք պարտէզին մէջ։

Միհրան Փափազեան մտաւ կուսակցութեան մէջ, մասնակցեցաւ «Զիֆօնի» աշխատանքներուն, նոյնիսկ ահաբեկչական ձեռնարկի մը, երբ դեռ վարժարանը չէր աւարտած։ Օր մը, Վանեցի Տիգրանին հետ փախաւ Իզմիր։ Հայրը լուր տարածեց թէ՝ ես սպաննած եմ Միհրանը, ու նետած Զարխ կոչուած գետակին մէջ։ Քանի մը անգամ սենեակս խուզարկութեան ենթարկեց, ոչ մէկ հետք։ Վերջապէս Միհրանը երեւցաւ, բայց ես՝ մէկերկու անգամ ծեծ կերած էի ...։

1914ին, Նոր Տարուան առաջին օրը, ես ու Միհրանը ու դեռ տասնեակ մը աշակերտներ մեր դպրոցէն, Պոլսոյ Զինուորական վարժարան գացինք, ենթասպայ դառնալու Օսմանեան բանակին։ Արագ–արագ կը մարզէին ու արագ–արագ ալ Տարտանէլ կը ղրկէին։ Միհրան անցաւ Իզմիր, անկէ ալ փախաւ, մտաւ Միջերկրականի մէջ գործող անգլիական բանակին մէջ, քանի մը անգամներ յոյն կամաւորներով ցամաք ելաւ «Փրանիի եւ Փանգէոնի» շրջաններու մէջ, լրտեսեց ու կռուեցաւ։ Դեռ մինչեւ վերջերս, գիւղացիները կը յիշէին Միհրանը երախտագիտութեամբ։ Դաշնակիցները երբ Պոլիս մտան, Միհրան թարգման էր եւ կարեւոր գործեր տեսաւ։ 1923ին Յունաստան ապաստանեցաւ, նախ Սելանիկ, յետոյ Աթէնք, կուսակցական առաջաւոր դիրքերու վրայ, մինչեւ 1945 Դեկտեմբերը, երբ կը պայթէր յոյն համայնավարներու ապստամբութիւնը, երբ հայանուն սրիկաներ նենգութեամբ նահատակեցին զինքը՝ իր կնոջ Արշալոյսի, Սերգօ Օնպաշեանի, բանաստեղծ եւ ուսուցիչ Մանուկ Մանուկեանի հետ ...։

ՍՕՍ ՎԱՆԻ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

★

Թուրքիոյ ելմտական նախարարը, Հասան Փոլատքան հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց 1954ի ելմտացոյցի մասին . —

— Մեր ելմտացոյցին ծախքի բաժինը կը հասնի երկու միլիառ 287 միլիոնի, իսկ հասոյթը՝ 2 միլիառ 288 միլիոնի, յարակից պիւտճէներով միասին, ընդհ. ծախքը կը հասնի երկու միլիառ 378 միլիոնի, իսկ հասոյթը՝ երկու միլիառ 624 միլիոնի: Այս հաւասարակշռուած պիւտճէին պատրաստութեան ընթացքին, նկատի առնուեցան երկրին ազգ. պաշտպանութիւնը եւ ընթացիկ ու տնտեսական վերելքը եւ ըստ այնմ յատկացումներ եղան : 1954ի ելեւմուտքի ծախքի բաժինը անցեալ տարուան հետ բաղդատելով 100ին 7·5, իսկ 1950ի բաղդատմամբ 53·82 համեմատութեամբ աւելցած է, վաղուան պահանջներն ալ նկատի առնուած են. կ'ենթադրենք որ 1954ի հասոյթները այստարուան բաղդատմամբ 328 միլիոնի յաւելում մը պիտի ունենան: Այս պատճառաւ ալ 160 միլիոն ոսկի յաւելուածական վարկեր յատկացուցինք հանրային պահանջներուն:

Ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ ընկրկած ենք մեր երկրին պաշտպանութեան եւ հայրենիքի փրկութեան համար: Դարերէ ի վեր լքուած եւ անտեսուած մեր երկրին բոլոր մարզերուն մէջ արագ վերականգնումի ի նպաստ ինչ որ պէտք էր ըրած ենք: Պաշտօնէութեան ապրուստի մակարդակին բարձրացման ձգտող օրինագիծն ալ մօտերս կը մատուցուի Ազգ. Մեծ Ժողովին: Մեծագոյն յատկացումներ ըրած ենք երկրին տնտեսական վերելքին համար, ինչ որ մեր սկզբունքը եղաւ առաջին օրէն:

Ազգ. պաշտպանութեան յատկացումները որոնք վեց հարիւր միլիոնի կը հասնին, մրցանիշ մը կը կազմեն: Անցեալ տարի աննախընթաց զոհողութեամբ այս յատկացումը հասցուցած էինք 587 միլիոնի: Ամերիկեան օժանդակութիւնն ալ նկատի առնելով, ութը հարիւր միլիոնի կը հասնի յատկացումը: Իսկ եթէ հաշուենք զէնքի եւ ռազմանիւթի, յատկացումները, մեր մեծ բարեկամ Ամերիկայի յատկացուցած ռազմապիտոյքը անցեալ տարուան պէս 250 — 300 միլիոն տոլար կը բռնէ, այն ատեն Թուրք բանակին զօրացման յատկացուցած պիտի ըլլանք մօտ երկու միլիառ ոսկի:

Այս թուանշաններով կարելի է բացատրել թէ մեր հերոս բանակը որքան կը զօրանայ: Բ. աշխարհամարտին վտանգաւոր օրերուն, մեր բանակին յատկացումը ամէնէն շատ հասած էր 554 միլիոնի:

«ՈՉ ՈՔԷ ԿԸ ՎԱԽՆԱՆՔ»

Իսկ վարչապետը, Ատնան Մենտէրէս հետեւեալ պատասխանները տուած է ամերիկեան թերթի մը թղթակցին.

— Իր ազգ. եկամուտները նկատի առնելով, Թուրքիա առաւելագոյն ջանքը կը թափէ զին. մարզին մէջ եւ իր պիւտճէին հարիւրին 45ը ազգ. պաշտպանութեան յատկացուցած է. բարոյական բարձր կորովի տէր եւ պատերազմիկ 400·000 հոգինոց բանակ մը ունինք. այս բանակին տրուած իւրաքանչիւր զէնք լաւագոյն յատկացում մըն է խաղաղութեան պահպանման տեսակէտով: Եթէ Թուրքիոյ ըլլալիք տնտեսական օժանդակութիւնը աւելնայ, չորս տարիէն Թուրքիա ի վիճակի պիտի ըլլայ իր բանակը միմինակը ոտքի պահել.

Անդրադառնալով ռուսական վտանգին, վարչապետը յայտարարած է.

— Թուրքիա դարերէ ի վեր դրացի է Ռուսիոյ, սակայն միշտ ալ կրցած է իր անկախութիւնը պահպանել: Թուրք եւ ռուս սահմանին վրայ հանդարտութիւն կը տիրէ. իսկ մեր մօտ համայնավար կարեւոր շարժում մը չկայ: Համայնավարութիւնը չէ թափանցած բանւոր դասին, որ բացի գործադուլէն եւ քաղաքական գործունէութենէն, լայնօրէն գործելու հնարաւորութիւններ ունի: Թուրք ազգը ինքնավստահ է եւ ոչ ոքէ կը վախնայ: Ռուսիոյ խաղաղութեան յարձակողականը ոեւէ ազդեցութիւն չըրաւ Թուրքիոյ մէջ, եւ Թուրք ազգը կը տեսնէ որ ռուսական քաղաքականութիւնը ոեւէ փոփոխութիւն չէ կրած:

պիտակի հատիկներ դուրս թափեցան եւ հակառակ իմ «բուռն բողոքներուս» առիւծի բաժինը ինծի հանուեցաւ:

Իմ հայրենի տանս մէջ երբ աղուոր ուտելիք մը սեղան բերուէր մեծ հայրիկս կ'ըսէր .— «Հիմա Վահրամին թեւերը պիտի կապենք, Սիրանոյշին (քոյրս) ալ ոտքերը»:

Այս տապկած հաւն ալ «թեւերը կապելիք» կերակուր մըն էր: Ճաշի ընթացքին սափրիչը պատմութիւն մըն ալ պատմեց դարձեալ կենդանիներու մասին: Օր մը դաշտ գացեր է նապաստակներուն խոտ ժողվելու համար, յանկարծ ափին մէջ կակուղ բան մը կը սեղմէ: Տերեւներուն տակ պահուած եւ մէկ մեթր երկայնութեամբ օձ մըն է եղեր: Իսկոյն կը սպաննէ: Այս վերջին մասը պատմած ատեն այնպիսի շեշտ մը դրաւ որ կարծես Ս. Գէորգը ըլլար վիշապը սպաննող, ինչպէս որ կը տեսնենք յունական եկեղեցիներուն սրբանկարներուն վրայ:

Յետոյ խօսակցութիւնը դարձաւ սափրիչներուն եւ յաճախորդներուն յարաբերութեան վրայ: Ըստ թէ սափրիչ մը պէտք է որ քիչ մը հոգեբան ըլլայ, որպէսզի յաճախորդներուն ճաշակին համաձայն խօսք առնէ: Օրինակի համար միայն դետնախնձորէն հասկցող յաճախորդին պէտք չէ խօսիլ դդումի մասին եւ փոխադարձաբար: Իսկ եթէ չի հասկնար ոչ մէկէն ոչ ալ միւսէն, աւելի լաւ է լռել:

Սափրիչս այս փիլիսոփայական տեսութիւնը դեռ չաւարտած, ընդմիջելով, իր կարծիքը հարցուցի երիտասարդ մօրուսաւորներու մասին:

— Մենք սափրիչներս անշուշտ ուրախ ենք, նկատելով որ մեր գործունէութեան ասպարէզը պիտի ընդարձակուի, ըսաւ ան:

— Եթէ մօրուքը նորաձեւութեան կարգանցնի եւ իր կորսնցուցած վարկը վերստանայ, դարձեալ պիտի իմանանք սա խօսքերը .— «Մօրուք չունիմ որ գիս մտիկ ընեն» եւ կամ «զանէ մօրուքէդ ամչցիր», իսկ աւելի մոլեռանդները իրենց ճակտին քրտինքով շահած դրամը մօրուքին պիտի քսեն, որպէսզի ուրախ օրերու տեսնեն այդ դրամը:

Մաղթենք որ մօրուսաւորներուն թիւը բազմապատկուի...

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԻԼ Կ'ՈՒԶԵՆ

★

ՍԷՆ ԼՈՒԻ .— Սէնթ Անթուանի եւ Պուլվառ Օտտոյի միջեւ կը գտնուի Պուլվառ տէ Բուէնօն, ուր կը գտնուի հարիւր տունէ աւելի հայութիւն մը: Մեծ մասով Խարբերդցիներէ, Սեբաստացիներէ, Մուրատչայցիներէ եւ քանի մը Պոլսեցիներէ կը բաղկանայ:

Ազգային որեւէ մարմին չունինք: 6–13 տարեկան վաթսունէ աւելի փոքրեր տեղական դպրոցը կը յաճախեն: Անոնք ոչ հայերէն խօսիլ, ոչ ալ գրել կարդալ գիտեն:

Հայերս կը հաւաքուինք թաղին մէկ սրճարանը եւ թուղթ կը խաղանք:

Այս կացութեան վերջ դնելու համար, քանի մը «Ցառաջ»ականներ խորհրդակցութիւն կատարեցինք, սակայն արդիւնք մը չունեցաւ: Արդեօք կարելի չէ՞ որ թաղեցիներէ յանձնախումբ մը կազմենք Հ. Բ. Ը. Միութեան թեւարկութեան տակ եւ սենեակ մը վարձելով շաբաթը քանի մը օր հայերէն դասաւանդուի:

Վահրամ Փափազեան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Լ. ՇԱՆԹԻ մահուան Բ. տարելիցին առթիւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Պէյրութի Ազգ. գերեզմանատան մատուռին մէջ: Ներկայ եղած են ընտանեկան իր պարագաները, Շրջ. Միութիւնը, համազգային վարչութիւնը, Ճեմարանի տեսչութիւնը եւ ուսուցչական կազմը, լսարանական երեք դասարաններու աշակերտները եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Բազմաթիւ ծաղկեպսակներ դրուած են գերեզմանին վրայ:

ՍԵԲԱՍՏԻԱ գացած է Թորոս քհնյ. Զալկըճեան եւ պատարագ մատուցած հաւատացեալի մը բնակարանին մէջ եւ չորս կնունք եւ մէկ պսակ կատարած է: Ապա մեկնած է Սեբաստիոյ գիւղաքաղաքները հոգեւոր մխիթարութիւն տալու ժողովուրդին: Սեբաստիոյ մէջ Հայոց եկեղեցի մը չինելու համար կազմուած միութիւնն ալ ծաղկեփունջ մը դրած է Աթաթիւրքի կիսանդրիին առջեւ, անոր դամբարանին բացման առթիւ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

★

Գրեցինք թէ Նոյ. 25ին առաջին անգամ ըլլալով Անգլիա իր հողին վրայ պարտուեցաւ ֆութպոլի մրցումի մը մէջ, Հունգարական խումբէ մը:

Քանի մը պատմական գիտելիքներ, այս առթիւ .—

1345ին, Եդուարդ Գ. հրովարտակով մը հրամայեց Անգլիացիներուն լաթէ գնդակներով խաղալ փողոցներուն մէջ: Բուն ֆութպոլը ծագում առած է 1749ին:

1857ին, կազմուած է Շէֆիլտի մեծ խումբը: Նախ 12 հոգիով կը խաղային ապա, խաղացողներուն թիւը իջեցուցին 11ի: Խաղը յաջորդաբար ժողովրդականութիւն կը ստանայ եւ կը կազմուի 1862–ին նոր խումբ մը:: 1863ին, պաշտօնապէս գրուած են ֆութպոլի կանոնները, եւ 1870ին, այս երկու խումբերուն միջեւ Ա. մրցումը տեղի կ'ունենայ Նոթինկէմի մէջ, ուր երկու խումբերը հաւասար կը մնան 1–1ով:

Իսկ 1867ին, Սկովտիոյ մէջ կը կազմուի «Քուին Փարք Քլըպ»ը: Հոս ալ մեծ ժողովրդականութիւն կը շահին եւ կ'առաջարկուի երկու ազգերու միջեւ միջազգային մրցում մը կատարել Կլասքոյի մէջ: Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ կ'ընդունուի ու պաշտօնական մրցումը տեղի կ'ունենայ 1872ին, Սկովտիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ, ուր երկու խումբերը հաւասար կը մնան 0 – 0ով:

Երկրորդ մրցում մը եւս տեղի կ'ունենայ մէկ տարի վերջ, 1873ին, եւ 12·000 հանդիսականներու ներկայութեան կրկին երկու խումբերը կը մնան հաւասար 0–0: Յաջորդաբար կը կազմուին նոր խումբեր, Կալլէսի երկիրը 1879ին եւ Իրլանտացիներ 1882ին: Երբ այս չորս ազգերուն մէջ ալ կը կազմուին զանազան խումբեր, այն ատեն կ'որոշեն ունենալ միջազգային մարմին մը, «Ինթէրնէշընըլ պորտ» որ մինչեւ այսօր գոյութիւն ունի: Անոր վերապահուած են ֆութպոլի օրէնքները:

Կը տեսնենք թէ, 608 տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի ֆութպոլը: Մենք Հայերս անոր ծանօթացած ենք միայն վերջին դարու սկիզբը:

Ներկայիս աշխարհի լաւագոյն խումբն ունի Հունգարիան:

ՍԱՐԳԻՍ Զ.

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Ներեցէք ինծի որ ստնձգութիւն կ'ընեմ ձեր պաշտօնին մէջ, Պ. Փուարօ, ըսաւ չինծու ծիծաղով մը. բայց թերեւս երախտապարտ պիտի ըլլաք ինծի որ տեղն ու տեղը նկարագրեցի ամէն բան:

Եւ ճաշասրահէն դուրս ելաւ հաստատ քայլերով:

— Պ. Փուարօ, գոչեցի, այս բոլոր պատմութիւններուն մէկ բառին իսկ չեմ հաւատար:

Զիս դիտեց ժպտադէն եւ տարօրինակ ձայնով մը ըսաւ:

— Եւ սակայն կրնա՞ք ուրանալ, Օրիորդ, թէ Օր. Րէյլի պատմութիւնը որոշ չափով լուսաբանեց այս գործը:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

Անկէ աւելին չկրցանք խօսիլ: Այդ պահուն Տոքթ. Րէյլի ներս մտաւ:

Բժիշկը եւ գաղտնի ոստիկանը քիչ շատ բժշկական վիճաբանութեան մը բռնուեցան անստորագիր նամակներ գրողներու հոգեբանական եւ մտաւոր վիճակի մասին:

Տոքթ. Րէյլի յիշեց իր ասպարէզին մէջ պատահած քանի մը դէպքերը, իսկ Փուարօ ալ պատմեց կարգ մը գործեր զորս հարկադրուած էր լուծել:

— Կարծուածին չափ ալ պարզ չէ, եզրակացուց: Ցանձաւորը կը շարժի տիրապետելու տենչով եւ կամ ստորադասութեան զգացումի մը ազդեցութեան տակ:

Տոքթ. Րէյլի համաձայն գտնուեցաւ:

— Ահա թէ ինչո՞ւ անանուն նամակներու հեղինակը յաճախ ան է որմէ ամէնէն քիչ կը կասկածին: Օրինակի համար անվնաս աղջնակը, որուն թողութիւն կը տրուի առանց խոստովանանքի, որ քրիստոնէական քաղցրութեան եւ համակրպութեան բոլոր երեւոյթները կը ցուցադրէ, բայց, ներքնապէս կը մխայ դժոխային բոցով մը:

— Ատով ըսել կ'ուզէք թէ Տիկին Լէյտնըր ստորադասութեան զգացումո՞վ մը կը տառապէր:

Տոքթ. Րէյլի ծխամորճը պարպեց հեգնելով.

— Տիկին Լէյտնըր աշխարհի վրայ վերջին կինն էր որուն պիտի վերագրէի այդ տկարութիւնը: Ոչ մէկ բռնադատում իր կեանքին մէջ: Ապրիլ, ապրիլ եւ միշտ ապրիլ: Ահա թէ ինչ կը փնտռէր եւ կը ստանար:

— Հոգեբանօրէն խօսելով, ըստ ձեզ կրնա՞ր այդ նամակները գրած ըլլալ:

— Կը կարծեմ: Բայց եթէ ըրած է այդ բանը պարզապէս ողբերգութիւն մը որպէս հերոսուհին դառնալու նպատակով էր: Իր ներքին կեանքին մէջ Տիկին Լէյտնըր ինքզինքը կը համարէր շարժանկարի աստղ մը: Պէտք էր որ միշտ առաջին գիծին վրայ ըլլար, լուսարձակներու շողերուն տակ: Հետեւելով հակադրութեանց օրէնքին, ամուսնացած էր Տոքթ. Լէյտնըրի հետ, ամէնէն հանդարտ եւ համեստ մարդուն հետ զոր ճանչցած եմ: Մարդը կը պաշտէր զայն, բայց կրակարանին անկիւնը նստած մէկու մը պաշտամունքը բաւական չէր իր կնոջ համար որ կ'ուզէր հալածական հերոսուհիի մը դերը խաղալ:

— Ուրիշ խօսքով, ըսաւ Փուարօ ժպտելով, կը մերժէք ամուսինին այն ենթադրութիւնը թէ կինը ինք գրած էր այդ նամակները քնաշրջիկի վիճակի մը մէջ:

— Ահ, ոչ, բայց ինծի համար դժուար է հակաճառել ամուսինի մը հետ որ դեռ նոր կորսնցուցած էր իր սիրեցեալ կինը, դժուար է անոր երեսին պոռալ թէ այդ կինը զուեհիկ ստախօս մըն է եւ թէ քիչ կը մնար որ մտահոգութենէն խենդեցնէր զինքը պարզապէս իր դերասանուհիի բընազդը գոհացնելու համար: Արդարեւ, անխոհեմութիւն պիտի ըլլար ամուսինի մը յայտնել ճշմարտութիւնը իր կնոջը արարքներու մասին: Ամէնէն տարօրինակը այն է որ երբեք պիտի չվարանէի ամուսինին յանձանքները յայտնել իր կնոջը: Կին մը յօժարութեամբ կը հաւատայ թէ մարդ մը ոչինչ է պիտոյ է, խաչագող մըն է, աֆիոնամոլ մը, արբեցող մը, նոյնիսկ նողկալի խոզ մը, առանց սակայն յանցաւորին հանդէպ իր ունեցած սէրէն բան մը պակսեցնելու այդ ամբաստանութեանց հետեւանքով: Կիները իրատես են սատանի պէս:

— Անկեղծօրէն, Տոքթ. Րէյլի, ի՞նչ է ձեր կարծիքը Տիկին Լէյտնըրի մասին:

Բժիշկը աթոռին յենարանին կռթնեցաւ եւ դանդաղօրէն քաշեց իր ծխամորճը:

— Շիտակը խօսելով ձեր հարցումը կը շփոթեցնէ զիս: Ես շատ քիչ կը ճանչնայի այդ կինը: Անվիճելի հրապոյր մը ունէր, շատ խելացի էր եւ բանիմաց: Ուրիշ ի՞նչ ըսեմ: Ոչ զգայասէր, ոչ ծոյլ, ոչ անապարծ, ան արատաւորուած չէր իր սովորական մոլութիւններով: Միշտ զինքը նըկատած եմ (առանց որեւէ փաստ ունենալու) նշանաւոր ստախօս մը: Յաճախ կը հարցնեմ թէ ինքն իրե՞ն կը ստէր թէ ուրիշներուն: Ես անձնապէս տկարութիւն մը ունիմ ստախօս կիներուն հանդէպ: Ինծի համար կին մը որ երբեք չի ստեր երեւակայութենէ եւ զգայնութենէ զուրկ արարած մըն է: Ձեմ կարծեր թէ մարդոց ետեւէն կը վազէր... Աւելի շատ հաճոյք կը զգար զանոնք իրեն ենթարկելով:

(Շար.)

✕ Փաքիստանի արտաքին նախարարը, Զաֆրուլլահ խան, ողջունեց Այզընհաուըրի ճառը իբրեւ «արի եւ շինարար առաջարկ մը»: Տիկին Լաքշմի Պանտիթ, Ազգաժողովին նախագահը եւ Հնդկաստանի գլխաւոր ներկայացուցիչը, նոյնպէս գնահատելով այդ առաջարկը, յայտարարեց թէ չի կարծեր թէ Խ. Միութիւնը արտասանած է իր վերջին խօսքը: Ֆրանսայի վարչապետն ալ, որ երէկ վերադարձաւ Պերմուտայէն, շինարար կը գտնէ նախագահին առաջարկը:

✕ Վերջին լուրերու համաձայն, Մ. Նահանգները նոր լուսաբանութիւններ պիտի տան Խ. Միութեան, բացատրելով Այզընհաուըրի առաջարկին կարեւորութիւնը: Լոնտոնի մէջ ցաւալի կը գտնեն Մոսկուայի ժխտական դիրքը, դիտել տալով թէ Այզընհաուըրի առաջարկին գլխաւոր նպատակն է մեղմացնել մթնոլորտը Արեւմուտքի եւ Խ. Միութեան միջեւ: Այս առթիւ մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայեն Այզընհաուըրի հետեւեալ յայտարարութեան.— «Մ. Նահանգները երբեք միտքէ չեն անցուցած եւ պիտի չանցընեն թշնամի համարել Ռուսիան, անկարելի համարելով որեւէ չփում անոր հետ»:

✕ Ատլանտեանի դաշինքին անդամներէն ականաւոր անձ մը յայտարարեց թէ «անըմբռնելի է Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներուն անջատ պաշտպանութիւնը, ինչպէս կը հաստատէ Այզընհաուըրի ճառին ալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ԹՆՃՈՒԿԸ նորէն անելի մը յանգեցաւ: Իտալիոյ վարչապետը ճառ մը խօսելով ծերակոյտին մէջ, հրաւիրեց մառեշալ Թիթօն բացորոշապէս յայտնել թէ ինչպէս կ'ուզէ նպաստել խաղաղութեան, գործակցիլ արեւմուտքի եւ կարգադրել Թրիէսթէի վէճը: Այս առթիւ հաւանութիւն յայտնեց Այզընհաուըրի հիւլէական ծրագրին, եւ դարձեալ ծանրանալով Թրիէսթէի հարցին վրայ, դիտել տուաւ թէ Եուկոսլաւիա կը մերժէ մասնակցիլ Հինգերու ժողովին: Արդարեւ, Թիթօ յայտնած է թէ կը նախընտրէ ուղղակի բանակցիլ Իտալիոյ հետ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, որ Փարիզ եկած է, վերսկսաւ բանակցիլ Պ. Պիտոյի հետ, Սարի մասին: Տոքթ. Ատընաուըր որեւէ վերջնական արդիւնք չսպասեր Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին ընտրութենէն առաջ:

ՃՈՐՄԵՐՈՒ ժողովին պատրաստութիւնները պիտի սկսին մօտերս: Արեւմտեան Գերմանիոյ խորհրդարանը յանձնարարեց կառավարութեան արժեցնել իր տեսակէտները Գերմանիոյ միացման մասին: Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետն ալ յայտարարեց թէ ամէն բան պիտի փորձեն միջազգային կացութիւնը մեղմացնելու համար, միեւնոյն ատեն դիտել տալով թէ «Պոնի եւ Փարիզի համաձայնութիւնները կը տրամադրեն Գերմանիան գերութեան տակ պահել մինչեւ 2003 թուականը»:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ խլրտումները կը ծաւալին Անգլիոյ մէջ, ջլատելով երկրին ամենօրեայ կեանքը: Երկաթուղիներու բանուորները ընդհ. գործադուլ կը սպառնան: Լոնտոնի հանրակառքերու աշխատաւորները կը մերժեն յաւելուածական ժամեր աշխատիլ եւն.:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԳԻՉ Իվ Թեսիէ այս շաբաթ օր ժամը 14.30ին հայկական կտորներ պիտի երգէ Փարի Ենթէրի վրայ:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ՆԻՍ, 8 Դեկտ.— Նիսի Հայկ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան նորընտիր վարչութիւնը, ընտրուած 1953 Նոյեմբեր 29ի ընդհ. ժողովէն, ուր ներկայ էին 85 հայրենակիցներ, կուգայ հրապարակաւ յայտարարել գաղութիս թէ ինքն է պաշտօնական մարմինը, եւ թէ ապօրինի է նախորդ վարչութեան ատենապետին Սաւօ Սվաճեանի ձեռնարկը նոր վարչութիւն կազմելու: Կը հրաւիրէ Նիսի եւ շրջանի հայութիւնը շրջահայեաց ըլլալ եւ ոչ մէկ ստորագրութիւն տալ իր կողմէ ներկայացուած ցանկին:

Ի դիմաց Կրօն. Ընկերակցութեան նախագահ Բ. Կէտիկեան

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ կը խնդրուի իրենց բաժնեգինները վճարել ընկեր Նշան Քիւրէճեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օպանեը):

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «*Cahiers du Sud*»

Ներկայ կ'ըլլայ եւ իր թարգմանութիւններէն կը կարդայ բանաստեղծ՝

LUC ANDRE MARCEL

Կը խօսին՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Գ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Անդամ Վառի Ակադեմիային
եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին ԶԱՊԷԼ ՄՈՐԸՆՈՆ, Պ. Ֆ. ՀՐԱՁԵԱՆ (երգ), Պ. Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ (ջութակ), Օր. Օր. ՋՐԲԱՇԵԱՆ, Ա. ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (արտասանութիւն): Մարսէյլի Հայ արիները եւ արենոյշները (պար):

Դաշնակով կ'ընկերակցին Օր. Օր. Օ – ԹԱՐ եւ ԷՕԺ. ԹԷԼԵԱՆ:

*

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)
կազմակերպուած ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ:

Հանրութեան տրամադրուած սակաւաթիւ տոմսերու համար դիմել.—
H. MALAKIAN, 3, Bl. Th. Turner
et V.DER VARTANIAN,9,rue du Coq

12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի սրահին մէջ:

Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

SALLE GAVEAU, 45, rue la Boëtie
Այս Շաբաթ ժամը 17.30ին

ENSEMBLE ORCHESTRAL DE PARIS

sous la Direction de

OHAN DOURIAN

Յայտագիր՝ Պորոտին, Չայքովսքի, Մուսորսքի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Խարբերդի եւ Կէյվէի հայրենակիցներու բաղձանքով այս կիրակի պատարագէ ետք հոգեհանգստի պաշտօն կը կատարուի՝ Խարբերդի առաջնորդ Նահատակեալ ՊՍԱԿ Ծ. Վ. ՏԷՐ ԽՈՐԷՆԵԱՆԻ յիշատակին: Կը հրաւիրուին Կէյվէի եւ Խարբերդի հայրենակիցները:

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան:

Կիրակի, 13 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 10ը Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէզիզ: Առատ եւ ճոխ պիւֆէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Ասղիկ Քէօսէեան, Շաքէ Պէկեանի եւ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ): Կը նուագէ Գարեգին (թառ): Հայկական պար Պանլէօ Քաչանի Նոր Սերունդի պարախումբը:

Մուտքը ազատ է:

ԱՂ.ՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31ԻՆ

Օթէլ Ժօրժ 5ի շքեղ սրահներուն մէջ
ճոխ եւ արտակարգ յայտագրով, ինչպէս միշտ:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:
Ցատկապէս կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ե. Փափազեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Դեկտ. 20ին, կիրակի առտու, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Պ. ԵՂԻՇԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Վալանսէն Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Թագուհի Քիւփճեան, իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տիկին Հռիփսիմէ Սիմաւոնեանի (Սէօլէօզլի) մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԾԱԽՈՒ Է

Աժան գնով մեքենայ եւ ռիֆթիլեյնը 80–120 ժոժ 10– Մաշին ա պանտ, ժոժ 10: Հեռ. Մար. 27.87: Բացի երկուշաբթի առտուներէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Վիրաբուժական ծանր գործողութենէ մը վերջ, այժմ ապաքինած ըլլալով կը փութամ խորին շնորհակալութիւններս յայտնել Թրնօն հիւանդանոցի վարչութեան, վիրաբոյժ Փաթէյի, Ս. Յովհ. եկեղեցւոյ վարչութեան, եւ բոլոր բարեկամներուս:— Տրդատ Նըշանեան

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20.30ին Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 14.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Զարթօնքի յանձնախումբի ժողովը այս երկուշաբթի օր, ժամը 15ին, Ռէժանի վերնայարկը: Կը խնդրուի անդամուհիներէն անպայման ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կը խնդրուի ազգային կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին տարեկան հանդէսը, Փետր. 20ի շաբաթ իրիկունը:

✕ Նկատի ունենալ նաեւ Փետր. 12ը եռամեայ երեկոյ տրուած Իվթեսիէի և Տիրուհի Զառափեանի կողմէ:

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է պարապ յարկաբաժին մը, 3 սենեակ, խոհանոց, լուացարան Պէքօնի կայարանին դիմաց: Լաւ պայմաններ, անմիջապէս բնակելի: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութեան:

Շաբաթ, 12 Դեկտ., ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: 2 ռիւ Էթիէն տ'Օրվ կայարանին մօտ: (Սէն Լազարէ կայարանէն 7 վայրկեան):

Կը նախագահէ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետը՝

Mr. Emile Tricon

Հայկական գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ սիրուն անակնկալներ:

Պ. ՎԱՐԴԵՒԱՆԵԱՆԻ

Ռատիոյի մեծ նուագախումբով՝ եւրոպական պարերը մինչեւ լոյս:

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Ֆրանսա նոր ժամանած միջազգային արուեստագէտ ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԱՆԵԱՆԻ:

Մուտք 200 ֆրանք:

Սեղանները ապահովել դիմելով
U. E. F. A. 9 Ave. Calmels
Bois-Colombes (S.) Tél. CHA. 00-55

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ • DIMANCHE 13 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7243 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2654

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՀԱ ՁԵԶԻ ԿՈՆԴԱԿ

•

— «Ազգի՝ յատկապէս գաղութահայութեան, ինքնուրոյն գոյութեան պահպանութեան համար անհրաժեշտ է նախ մայրենի լեզուն: Ընտանիքն է այն օջախը, որ պահպանում է մայրենի լեզուն. հայ կինն է, որ իր նազանքով եւ օրօրոցի անուշիկ երգով հաղորդում է իր սիրասուն զաւակին մայրենի լեզուի անուշիկ հնչիւնները որպէս նախապատրաստութիւն: Հայ կինն է, որ հետզհետէ ուսուցանում է իր մանկիկներին մայրենի լեզուն, ազգային սովորոյթները եւ եկեղեցական աւանդութիւնները, որով սկիզբ է առնում ազգային գիտակցութիւնը: Ազգային լեզուով է, որ հայ երիտասարդը եւ ընդհանրապէս հայ մարդը հնարաւորութիւն է ստանում ճանաչելու իր Ազգի անցեալը, կարդալու իր պատմութիւնը, իմանալու իր նախընթաց առաքինութիւնները, նոցա հանճարեղ ստեղծագործութիւնները, նոցա սխրագործութիւնները, նոցա հերոսական ոգին»...

Ո՞վ է որ այս տարրական գիտելիքները կը պարզէ այնքան սրտառուչ շեշտով մը:

— Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Գէորգ Զ., իր վերջին կոնդակներէն մէկուն մէջ:

Յատկապէս օրինակեցինք այս հատուածը, իբրեւ Հայրապետական պատգամ անոնց համար որ ազգ եւ եկեղեցի, հայրենիք եւ մշակոյթ կը հոլովեն օրն ի բուն, բայց մատը մատին չեն զարներ, ապահովելու համար անոնց գոյութիւնը:

Այդ ազգասէր հաւատացեալներէն հարիւրին քանի՞ն հայերէն կը սորվեցնեն իրենց զաւակներուն, գոնէ հետեւելով Հայրապետական յորդորին:

Ուրիշ առեն իբրեւ պատգամ կամ հրաման կ'ընդունին Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին բերնէն կամ գրչէն ելած որեւէ խօսք:

Իսկ այս պարագայի՞ն, — ջուրի ձա՞յն կուգան մագաղաթի վրայ արձանագրուած խրատները:

Միայն եկեղեցիներու մէջ կարդացուելու եւ խաչ հանելո՞ւ սահմանուած են վերոյիշեալ գիտելիքները:

Եւ եթէ հաւատացեալներն ալ պիտի կարդան ու մոռնան, այլեւս ինչո՞ւ կը մեղադրէք նորահասները:

Ո՞րն է առաջնորդ, ո՞րը հետեւորդ:

Տղա՞ն մօրը պիտի հետեւի, թէ մայրը տղուն, անտեսելով, մոռացութեան տալով ինչ որ հայկական է:

Ո՞վ մթնոլորտ պիտի ստեղծէ տունին մէջ: Այստեղ ծնած տղա՞ն, որ «Թարզան» եւ «Միքի մաուս» կը կարդայ, թէ հայրը, որ հայերէն գիտէ, բայց ոչինչ կ'ընէ զաւկին ալ սորվեցնելու համար:

Դէզերով ընտիր դասագիրքեր հրատարակուած են ամէն գաղութի մէջ եւ դեռ նորեր լոյս կը տեսնեն, հաճելի, հրահանգիչ նորութիւններով:

Երբեք այսքան դիւրացած չէր մայրենի լեզուին ուսուցումը:

Ունինք ոչ միայն ընթերցարաններու ամբողջ շարքեր, լաւագոյն տպագրութեամբ, այլեւ մանկական եւ պատանեկան թերթեր, այլազան առաւելութիւններով:

Եթէ ուղեցոյցի, խրատականի, խրախոյսի կը սպասէք, — ահաւասիկ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կոնդակը:

Եթէ մեր ամենօրեայ ահազանգը ծանր կուգայ ձեզի, լսեցէք էջմիածնի կոչնակը եւ ալեւոր Հայրապետի մը ձայնը:

Ուրիշ ի՞նչ եղանակ հնչեցնենք, որպէս զի համոզուիք թէ կորսուած ենք առանց մայրենի լեզուի եւ երգի:

Հրակէզ անապատին, արեան ճապաղիքներուն մէջ անգամ այսքան վհատած եւ թմրած չէինք: Ոչ ալ այսքան անճրկած, բարոյապէս թէ նիւթապէս:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

★

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ՏԵՍԱԿՑԵՑԱՒ ՄՈԼՈԹՈՎԻ ՀԵՏ

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը երկու անգամ ներկայացած է Պ. Մոլոթովի, լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդելով Այզընհաուըրի առաջարկի մասին եւ պատասխանի սպասելով: Առաջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցած էր երկուշաբթի օր, երբ դեսպանը յայտնեց թէ նախագահը կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ Ազգաժողովին առջեւ:

Այզընհաուըր իր ճառը խօսեցաւ յաջորդ օրը, երեքշաբթի: Երկրորդ տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր: Այս անգամ դեսպանը մասնաւոր հրահանգներ ստացած էր, Խ. Միութեան կասկածամտութիւնը փարատելու համար: Բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին տեսակցութեան մանրամասնութիւնները եւ մանաւանդ Մոլոթովի պատասխանը: Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ միշտ կը յուսան թէ Մոսկուա պիտի չմերժէ նախագահին առաջարկը: Այս առթիւ կը բացատրեն թէ Այզընհաուըրի առաջարկը «լուրջ է եւ անկեղծ, եւ երբեք հողեբանական պատերազմ կամ քարոզչական հնարք: Նախագահը եւ մենք ամէնքս հիւլէական եւ ջրածին զէնքերու զինարշաւը կը նկատենք կենաց եւ մահու խնդիր մը որ կապ ունի ամէնուն հետ եւ ամէն տեղ: Այզընհաուըր բոլորովին անկեղծ էր երբ իր ծրագիրը կը պարզէր Ազգաժողովին առջեւ:

Վերջին լուրի մը համաձայն, Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը մանրամասն առաջարկներ յանձնած է Պ. Մոլոթովի: Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդուին: ամբողջ անցուդարձի մասին. —

1. Դեկտեմբեր 6էն 7ի գիշերը Պերմուտայէն գաղտնի հեռագիր մը ուղղուած է Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին, պարզելով Այզընհաուըրի ճառին գլխաւոր կէտերը, ինչպէս եւ թանձրացեալ եւ մանրամասն առաջարկներ:

2. Ճառին յաջորդ օրը դեսպանը բնագիրը յանձնած է Խ. Միութեան արտաքին նախարարին, ուրիշ լուսաբանութիւններ հաղորդելով: Կը հերքուի այն զրոյցը թէ Չըրչիլ առարկութիւններ ըրած է Մ. Նահանգներու հիւլէական ուժերու մասին տրուած տեղեկութեանց դէմ: Ամէն պարագայի մէջ, անձկութեամբ կը սպասուի բանակցութեանց ելքին:

ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՇՈՅԵՆ ՖՐԱՆՍԱՆ

Երէկ ամփոփեր էինք Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթին՝ «Փրաւտայ»ի խմբագրականը, որ կը շոյէր Ֆրանսան, զգուշացնելով Մ. Նահանգներէն: Փարիզի պաշտօնական շրջանակները այս առթիւ դիտել կուտան. — «Պէտք է սպասել Զորսերու ժողովին, իմանալու համար թէ Խ. Միութիւնը իսկապէս յարաբերութեանց բարւոքո՞ւմ կ'ուզէ թէ նոր ռազմախաղ մը կը փորձէ:

Գնահատելով հանդերձ Մոսկուայի պաշտօնաթերթին բարեացակամութիւնը, նոյն շրջանակները կ'ըսեն թէ անցեալ տարի նոյն թուականին «Փրաւտա» կը նկարագրէր «ֆրանսական վայրագութիւնները» Հիւս. Ափրիկէի մէջ: Աւելի առաջ, Ֆրանսան ոչ միայն անտեսեցին Եալթայի եւ Փոցտամի ժողովներուն մէջ, այլ եւ անոր դէմ դժուարութիւններ յարուցին Գերմանիոյ մէջ:

× Խորհրդային գրագէտը, Իլիա Էրէնպուրկ, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով ֆրանքօ-խորհրդային դաշնագրի տարեդարձին առթիւ, յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը եւ Ֆրանսան «ի վիճակի են խափանելու որեւէ նոր պատերազմ ժառանգական նախայարձակներուն կողմէ: Շատ մը բաներ պատահեցան վերջին պատերազմէն ի վեր: Ես պիտի չխօսիմ մեր երկրի զօրութեան մասին: Անհամեստութիւն պիտի ըլլար եւ աւելորդ է: Պարզապէս պիտի ըսեմ 1953ի Ֆրանսան աւելի զօրաւոր է քան դաշնագիրը ստորագրած ատեն: Ֆրանսայի ստորագրութիւնը կ'երեւայ վաւերագրի մը վրայ որ շատ կարեւոր է իր ճակատագրին համար: Կարելի չէ ամերիկեան կամ գերմանական մելանով ջնջել ինչ որ ստորագրուած է ժողովուրդներու արիւնով»:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

★

ԻՆՉՊԷՍ ԿՐՆԱՆ ԽԱՓԱՆԵԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ուրբաթ օր Փարիզի դիւանագիտական մամուլի եւ Օտար Մամուլի ընկերակցութիւնները ճաշ մը սարքած էին ի պատիւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին, որ Փարիզ եկած է, զանազան խորհրդակցութիւններ կատարելու համար: (Յառաջն ալ երկու ներկայացուցիչներ ունէր այս ճաշին առթիւ, իբրեւ անդամ Օտար Մամուլի ընկերակցութեան):

Տոքթ. Ատընաուըր խօսեցաւ գերմաներէն: Ճառին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը բաժնուած էր բոլոր սեղանակիցներուն: Ահաւասիկ ամփոփումը.

— «Կը յուսանք թէ Զորսերու ժողովը տեղի պիտի ունենայ, յաջող ելքի մը յանգելով: Ես յաջողութիւն կը մաղթեմ նախ իբրեւ Գերմանացի, վասն զի նախ եւ առաջ պիտի քննուի Գերմանիոյ վերամիացումը խաղաղութեամբ եւ ազատութեամբ: Յաջողութիւն կը մաղթեմ նաեւ իբրեւ Եւրոպացի, իբրեւ մարդ մը որուն համար ամէնէն թանկագին բարիքներէն մէկն է ազատութիւնը»:

Ցոյց տալէ վերջ թէ Պերմուտայի խորհրդաժողովը պիտի ամրապնդէ Եւրոպայի կացութիւնը, Տոքթ. Ատընաուըր շարունակեց.

— Ազատութեան ճակատին ռազմական կարողութիւնը ցարդ աւելի մեծ է քան արեւելեան ճակատին կարողութիւնը: Բայց եթէ արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները իրենց մեծ ճարտարագործութիւններով իյնան խորհրդային Ռուսերու տիրապետութեան տակ, սովետական ճակատին ռազմական ուժը ապահովաբար պիտի հասնի ազատութեան ճակատին կարողութեան, թերեւս գերազանցելով զայն: Նկատի առնելով Սովետներուն յարձակողական ձգտումները, այս պարագան ահագին վտանգ մը կը կազմէ աշխարհի խաղաղութեան համար: Այդ ստանալիքը դիմագրաւելու համար, արեւմտեան Եւրոպայի պետութիւնները պէտք է այժմէն որոշեն. — կա՛մ միանալ ամբողջական Եւրոպայի մը մէջ, եւ առով փրկել ազատութիւնը, եւ կամ կղզիացման մատնուիլ, ուշ — կանուխ դառնալու համար Ռուսիոյ արբանեակ մէկ պետութիւնը: Անհրաժեշտ է միացեալ եւ ամբողջական Եւրոպան, որպէսզի այդ երկիրները չդառնան արբանեակներ: Անհրաժեշտ է ի շահ տակաւին ազատ աշխարհին»:

Վարչապետը յետոյ ծանրանալով ֆրանքօ-գերման յարաբերութեանց վրայ, ջերմապէս պաշտպանեց Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան ծրագիրը, «որուն էական նպատակն է այսուհետեւ անկարելի դարձնել պատերազմը եւրոպական պետութեանց, եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ: Այս տեղ կը յայտարարեմ հանդիսաւորապէս եւ պաշտօնապէս, իբրեւ վարչապետը գերման դաշ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ՊԱՆԹԷՈ՞Ն ԹԷ ՓԱՆԹԷՆ

Ի՛նչ փորձանքներ կը պատահին երբ աս ու ան բառեր կը ժողվեն բառարանէն եւ կը թխեն ու կը թխեն, առանց իմաստը հասկնալու:

Ահաւասիկ հատ մը, հազարաւորներու մէջէն:

Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, «*Պայքար*», «շքեղ եւ անձնախնդիր» ներբողական մը հրատարակած էր Նոյեմբեր 17ին, Պ. Օննիկ Պէրպէրեանի նուագահանդէսին առթիւ:

Յօդուածը կը սկսի Ա. էջի առաջին երկու սիւնակներէն եւ կը վերջանայ Գ. էջի 5րդ սիւնակին վրայ: Ստորագրութիւնը՝ Ի. Վ.:

Կրնաք «Իվան» կարդալ, վասն զի հայերէն բառերէն այնքան բան կը հասկնայ որքան ոեւէ Իւան կամ Ճիւան:

Շողիքներ թափելով եւ քանի մը դիտողութիւններ ալ սահեցնելով, յօդուածագիրը տեղ մը կ'ըսէ.

— «Հայր Մեր»ը, «Միայն Սուրբը», «Տէր Ողորմեա», «Քրիստոս պատարագեալը», «Ամէն եղիցի անուն Տեառն օրհնեալ»ը յաջող ու կացութիւնը փրկող մեկենասներ հանդիսացան»:

Կը տեսնէք որ երանելին չի գիտեր թէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ «մեկենաս»:

Դեռ աւելի նշանաւոր գիւտ մը:

Բարձունքէ բարձունք փոխադրելով հայ երաժշտագէտը, Իւան - Ճիւան կը նուայ.

— «*Օննիկ Պէրպէրեանը մեզ բարձրացուց մինչեւ Հայուն Երկինքը եւ դայն առնելով իրեն հետ, տարաւ մինչեւ Աստուածայինին Բնակարանը, ու մենք վայելեցինք մեր ազգին հանճարեղ մշակին ստեղծագործութիւնները*»:

Եւ կ'օրհնէ ու կը մաղթէ որ «երկար ապրի»:

Բայց, յանկարծ երկինքէն վար կ'իջեցնէ եւ կ'առաջնորդէ ... գերեզման:

Կարդացէք իր բառերով.

— «*Օննիկ Պէրպէրեանը պէտք է դասել մեր մեծ արուեստագէտներու Պանթէոնին մէջ*».

Ինչպէս կը տեսնէք, երանելին պատմական Պանթէոնը — մեծ մեռելներու յիշատակարանը — շփոթեր է ... Փանթէնի գերեզմանատան հետ, տեղն ու տեղը թաղելով տարաբախտ Օննիկը:

Չար լեզուներ կ'ըսեն թէ Օննիկ Պէրպէրեան Փարիզի «ախ»ը կը քաշէ...

ՎԱՀԷ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Երկու օրէ ի վեր դէզ մը բողոքներ կը ստանանք Նիսէն, «Փոթորիկ գաւաթ մը ջուրի մէջ» յօդուածին առթիւ (Յառաջ, 9 Դեկտեմբեր):

Ինչպէս պաշտօնական յայտարարութենէն ալ կ'երեւայ, խնդիրը այնքան ալ պարզ չէ:

Կը սպասենք յօդուածագրին եւ մեր թղթակցին լուսաբանութեանց, բուն իրականութիւնը պարզելու համար:

ՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ, *Զարուհի Դոլուխանեան, այլ անուամբ Զարիա Դոլուխանովա, փառաւոր յաղթանակ մը եւս տարաւ ուրբաթ գիշեր, Սալ Կավոյի մէջ: Երգչուհին լաւ հայերէն կը խօսի: Նոյն գիշերը հայերէն ժողովրդական երգ մըն ալ երգեց: Սրահը լեցուած էր անսովոր բազմութեամբ, տեղացի թէ հայ:*

ԻՐԱՆԻ *կառավարութիւնը Թեհրանի համալսարանին «պատուակալ վարդապետ»ի տիտղոս շնորհեց Մ. Նահանգներու փոխ-նախագահին, Պ. Նիքսընի, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ: Պ. Նիքսըն մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իրանի վարչապետին հետ, որ կարեւոր վարկեր կը սպասէ Մ. Նահանգներէն:*

ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐՆԵՐ

•

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

Դ.

Փարիզեան թաղամասերն ալ տարբեր նկարագիր ունին մէկ արուարձանէն միւսը, համաձայն իրենց բնակչութեան խառնուածքին:

Եթէ Պէլվիլը ոստոստուն է ու արագաշարժ, ընդհակառակն Փասին դանդաղ է եւ խոհուն: Սէն Միշէլը կը վազէ, բայց Փորթ Տոֆինը քունի մէջ է:

Օշականին հետ երբ կը մագլցէինք Մոնմարթրի բարձունքը առաջնորդող փողոցներէն, թաղը կը խայտար ժպիտով ու զուարթութեամբ: Գարունն ալ նոր էր պայթած Փարիզի վրայ, ու կիները կը քալէին ծաղկեփունջերով: Օշական նկատեց եւ ըսաւ.

— Հրանդ, կարծես Իսիի մթնոլորտը չէ հոս: Հոն ծանծաղութիւնը կը ծփայ, մինչդեռ այս կողմերը կեանքը, գլուխը առեր կը քալէ:

— Օշական, այս թաղին Փիկալ կ'ըսեն: Աշխարհիկ կեանքին կեդրոնն ենք հասած: Հոս կեանքը մասնաւորապէս կէս գիշերէն վերջ կը ծաղկի: Ամէն կողմ քապարէներ, պարասրահներ ու «պոլէռօ»ն որ դուրս կը թափի կրքոտ համբոյրներով: Այստեղ կեանքը կը թրթռայ իր պչրուհիներովն ու Մուլէն Ռուժի կարմիր լապտերներովը: Ոչ թէ Փարիզի՝ այլ համայն աշխարհի կրքին վրայէն կը քալենք: Լաւ դիտէ շուրջդ: Ու ամէնէն զարմանալին, — կէս գիշերին երբ կեանքը կը ցնծայ հոս ու ցեխութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնի, Փիկալի կողքին հանդարտ եւ մենակեաց պզտիկ մէկ փողոցին երրորդ յարկը փոքրիկ ճրագ մը պլպլայ: Ատիկա մեր մշակոյթի առաքեալներէն Զօպանեանին բնակարանն է, ուր գլուխը թաղած գիրքերու եւ թուղթերու բեռան տակ, անտարբեր դուրսի կեանքին, անընդհատ կ'աշխատի՝ ի փառս հայ մտքին:

Օշական չպատասխանեց, միայն «հը» մը ըրաւ:

Այդ պահուն Փարիզը իր արդուզարդը կ'ընդունէր: Փողոցներէն ջուրերը յորդառատ կը վազէին եւ աւելածուներ գիշերէն մնացորդ սիրոյ թղթիկները կը հրէին նկուղն ի վար: Օշական երբ այս ջուրերուն վազքը տեսաւ, յանկարծ մանկացաւ, իր գիւղին ջրակոյտերը յիշեց ու աղուոր միմատութեամբ մը:

— Հրանդ, կօշիկներս, գուլպաներս հանէի ու սա ջուրը մտնէի:

Ես քմծիծաղ մը ունեցայ ու զինքը զըւելու համար քիչ մը, հեգնեցի.

— Օշական, եթէ Կոստան Զարեանը ըլլար քու տեղդ, այդ փափաքը պիտի չյայտնէր:

— Զարեանը Օշական չի կրնար ըլլալ, եւ ոչ ալ Օշականը Զարեան: Ասիկա լաւ ցետեղէ գլխուդ մէջ:

Իր նկատողութիւնը ցետեղելով մտքիս չիլլելիք բաժնին մէջ, հասանք Զօպանեանին բնակարանը:

Հազիւ ներս մտած, Օշական այլայլեցաւ: Ինքզինքը գտաւ նուիրեալ վանականի խուցին նմանող սենեակի մը մէջ:

Պատերուն վրայ հայ նկարիչներու գործեր եւ գրագէտներու անհամար նկարներ: Իսկ գրասեղանին վրայ Սիամանթոյի, Կոմիտասին ու Ռ. Զարդարեանին լուսանկարները: Կարասի գրեթէ չկար: Երկու աթոռներ, արեւելեան բազմոց մը ու գիրքերու բլուրներ պատերուն տակ եւ սենեակին մէջտեղուանքը, որոնց մէջերէն Զօպանեան, իր պզտիկ հասակովը կ'երթար ու կուգար, երբեմն ծածկուելով կոյտերու թանձրութենէն:

Զարմանալի լռութիւն մը իջաւ Օշականին վրայ: Պապանձեցաւ բոլորովին: Խօսողը միայն Զօպանեանն էր:

Իրեն մասնայատուկ քաղաքավարական ձեւերով նախ հետաքրքրուեցաւ Օշականին տկարութեամբ ու յետոյ սկսաւ բարբառիլ, հինէն ու նորէն: Կեդրոնականի գրասեղաններէն հասանք մինչեւ Ազգ. Պատուիրակութիւն, Փիէռ Քիյարէն մինչեւ Քամիլ Մոքլէր:

Երբ յագեցումով մը պարպուեցաւ, ըսաւ.— Եկէք մատենադարանս ցոյց տամ ձեզի: Անցանք երկրորդ բաժին մը ուր՝ ըսաւ.— Այս պատը հայ գրականութեան յատկացուցած եմ: Միւսը՝ միջազգայինին: Իսկ այս անհամար կապոցներն ալ կը վերաբերին իմ հանրային գործունէութեան: Տեղեկագիրներ են, նամակներ եւ յուշագրութիւններ:

Օշական վերստին իր երկրորդ «հը»ն ըրաւ ու բառ մըն ալ.

— Սկիզբէն մինչեւ այս պահը քու «թուղթի փառքդ»: Զօպանեան, այժմ քեզ ճանչցայ լիուլի:

Ժամը կը սահէր ու պէտք էր հեռանայինք: Զօպանեան համակրելի ժպիտով մը.

— Օշական, թէեւ յիսուն տարիէ ի վեր աշխարհաքաղաքացի, հեռու ապրած եմ հայկական հոծ միջավայրէն, բայց չեմ լքած մեր ժողովուրդին բարի սովորոյթները: Այսինքն, որպէսզի մեր այս բարեկամութիւնը վերածուի ամուր հիմքի մը, յառաջիկայ կիրակի քեզ ճաշի կը հրաւիրեմ տունս: Ես իմ ձեռքովս պիտի եփեմ մեր ուտելիքը, եւ մեր ժողովուրդին իմաստութեամբը օրհնուած սեղանին շուրջ պիտի օրհնենք մեր բարեկամութիւնն ալ:

Ու Զօպանեան անմիջապէս աւելցուց.

— Անշուշտ իմ ճաշացուցակս մեծ բան մը չի կրնար ըլլալ, քանի որ շատ տեսակ կերակուրներ պատրաստելու կարողութիւն չունիմ, բայց պիտի ճաշակենք, նախ բրինձով փիլաւ մը:

Օշական անմիջապէս ընդմիջելով.

— Ատիկա ինծի պնդութիւն կուտայ: Բժիշկները արգիլած են:

— Էհ, լաւ մածուն կը շինեմ:

— Ատիկա խիթ կուտայ:

Զօպանեանին մտմտուքը պատեց, ու ձայնը մեղմացնելով.

Ճաշացուցակիս մէկ տեսակը մնաց: Եթէ այդ ալ գլխու ցաւ պիտի պատճառէ, ես քեզ ինչո՞վ պիտի պատուեմ:

Վերջինը կարծեմ պիփըէկն էր, ու մեր այս երկու պոհէմները ատոր վրայ համաձայնելով, վար իջանք բնակարանէն:

Ճամբան երկար պահեր ոչ մէկ խօսակցութիւն մեր միջեւ: Զգեցի որ Օշական լաւ մը խորհրդածէ:

Յետոյ, ջղայնոտ թափով մը քաշելով թեւս.

— Հրանդ, ես քանդուեցայ, հոգիս փըլաւ այս առաւօտ: Ինչ վատ բան է գրող ըլլալը: Հեռուէն հեռու մենք կը կճենք մէկզմէկ, առանց անդրադառնալու թէ իւրաքանչիւրս ինչ պայմաններու տակ կը ստեղծագործենք: Այո, փլայ ու խորտակուեցայ:

Օշական մէկ կողմէն իր քրտինքը կը սրբէր, միւս կողմէ կ'երեւի մտովին ապագայ մէկ յօդուածին նախագիծը կը յօրինէր:

— Օշական, երէկ գիշեր փարիզահայ մամուլին ներկայացուցիչները խորհրդակցութիւն մը ունեցան: Թէյասեղան մը պիտի սարքեն ի պատիւ քեզի: Սեղանապետութիւնը պիտի յանձնենք Զօպանեանին: Հոդ հանրութեան առջեւ եւս կը հաշտուիք ու կը վերջանայ:

Չպատասխանեց: Չէր լսեր զիս: Կ'երեւի յօդուածը կը պատրաստէր:

Արդարեւ, երբ Օշական վերադարձաւ Երուսաղէմ, իր առաջին գործը եղաւ, «Սիոն»ի 1938 տարուան թիւ 7ի մէջ (Յունիս, էջ 186 — 189 եւ էջ 214 - 217) ստորագրել մանրատառ յօդուած մը, որու մէջ շատ մը փայփայանքներու կարգին կ'ըսէր.

— «Թուղթի ասպե՛տ: Ըսի՞ թէ թուղթերու դէզերը գրաւած էին նաեւ անոր մահիճը, հաւանաբար պառկելով անոր հետ:

Մա՞րդ մը սակայն, այս ասպետին ետին:

Վստահաբա՛ր:

Բայց որ չի նմանիր իր սերունդէն ոչ ոքի:

Տեսայ զինքը, տեղն է ըսել՝ իր թուղթէ դղեակին մէջ, որ ամբողջ յարկաբաժին մըն էր, գետինովը, պատերովը, խորշերովը ողողուած: Դարանները ծեր էին իրեն պէս ու կը տքային բեռանը ներքեւ, հազարաւոր զգացումներու հետ:

Սրտառուչ մարդ մը վերջապէս հէքեաթէ վերցուած ոգիի մը նման»:

Ինչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ գրողներ յաճախ, նուիրական սեղանին շուրջ իրարու հանդիպելով, սիրոյ կախարդիչ օղակը նետէին հոգիէ հոգի: Թերեւս այսքան չէինք ապականեր եւ գրական մթնոլորտն ալ կը պայծառանար:

Յաջորդով՝ երթանք Օշականի տրուած թէյասեղանին:

Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

« ԵԹԷ ՄԱՐԴ ՉԻՄԱՆԱՅ ՔԱՐԵՐԸ ԿԸ ՎԿԱՅԵՆ »

•

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ամփոփուած էջմիածին ամսագրի 1953 Սեպտեմբերի թիւէն: Յօդուածին խորագիրն է՝ «Գրիգոր եպիսկոպոս Մանուչարեան») .—

Արեւելեան Հայաստանի ազատագրութիւնը պարսկա – թրքական տիրապետութենէն, որ սկսաւ ԺԹ. դարու սկիզբէն, վերջացաւ 1828 Փետրուար 10ին երբ կնքուեցաւ Թիւրմէնչայի պայմանագիրը: Մօտ քառորդ դար տեւող պայքարի այդ շրջանին բացառիկ քաջագործութիւններ կատարեցին հայ ժողովուրդի անվեհեր զաւակները:

Ռուսական զօրաբանակի հրամանատարութիւնը, իր ժամանակին, նշած է հայկական զօրամասերու, հայ անհատներու ցոյց տուած բացառիկ քաջագործութիւնները ինչպէս Պարսից, նոյնպէս եւ Թուրք զօրքերու դէմ մղուած ճակատամարտներուն մէջ: Ռուսական հրամանատարութեան այդ կարծիքը խտացած ձեւով արտայայտուած է Թիֆլիզի զինուորական նահանգապետ զոր. Սիպիագինը իր 1827ի Մայիս 24ին գրած կոչին մէջ, ուր կ'ըսէ.— «Անցեալ տարուընէ պարսկական զօրքը մեր սահմանը ներխուժելու պահէն, Հայերը աչքի են ինկած իրենց անվեհերութեամբ ընդդէմ թշնամիներու, անսասան կայունութեամբ՝ վերահաս աղէտներու մէջ»:

Հանրայայտ են Խաչատուր Աբովեանի խօսքերը Հայերու ցոյց տուած օգնութեան ռուսական զօրաբանակին.— «Ինչ որ Պարսից կռուի տեղն Հայերը արին, թէ մարդ չիմանայ, քարերը վկայութիւն կուտան»:

Պատմական այս ժամանակաշրջանէն մեզ յայտնի են ժողովրդական կարգ մը հերոսներու անուններ՝ Վանի Արխուտունով, Յակոբ Յարութիւնեան, Իւան Ասլանեան, Ռոստոմ Լաչինով եւ ուրիշներ: Մենք կ'ուզենք համառօտակի կանգ առնել այդ կարգի աչքի ինկնող դէմքերէն մէկուն՝ Գրիգոր եպիսկոպոս Մանուչարեանի գործունէութեան վրայ: —

Այս համեստ եւ ժողովրդասէր եպիսկոպոսը ծնած է ԺԸ. դարու վաթսունական թուականներուն Շամշադինի Հախում գիւղը: (Այս գիւղէն ոչ շատ հեռու կը գտնուի ԺԱ. դարու վերջերը շինուած Վաչաղայ Ս. Նշանի հռչակաւոր վանքը): Հախում գիւղը ԺԹ. դարու սկիզբէն համբաւ ստացաւ, որովհետեւ ծննդավայրն է Գրիգոր եպիսկ. Մանուչարեանի, որու անունով ալ կոչուած է «Վարդապետի գիւղ»:

Գրիգոր եպիսկ. Մանուչարեան, հետեւելով մեր հայրենասէր հոգեւորականներու օրինակին, հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի ասպարէզ կ'իջնէ ԺԹ. դարու սկիզբները: Ժամանակաւորապէս մէկ կողմ թողլով իր վեղարն ու սքեմը, կը հագնի գիւղացիի չուխան, կը դնէ փափախը եւ կը նուիրուի հայ ժողովուրդի ազատագրութեան գործին:

Կարճ ժամանակամիջոցին մէջ Մանուչարեան կը յաջողի իր շուրջը համախմբել Շամշադինի եւ Ղազախի Հայերէն մօտ 500 կորիճ երիտասարդներ, որոնք պատրաստակամութիւն կը յայտնեն իրենց կեանքը դնելու հայրենիքի ազատութեան սրբազան գործին համար:

Ըլլալով իր ժողովուրդի հարազատ զաւակը, Մանուչարեան չի հանդուրժեր պարսկական խաներու եւ սարդարներու վայրագութեանց, անոնց կատարած անպատմելի բռնութեանց հայ ժողովուրդի եւ հարեւան միւս ժողովուրդներու հանդէպ: Ան մինչեւ հոգիին խորքը կը խոցուի՝ տեսնելով օտարին կողմէ անարգուած հայ շինականը, համատարած վիշտն ու թշուառութիւնը: Եւ շատ անգամ վտանգելով իր կեանքը, կ'աշխատի պաշտպանել իր հայրենակիցներուն գոյքն ու պատիւը:

Գրիգոր եպիսկ. Մանուչարեան իր հայկական հեծելազնդով, առաջին անգամ կռուի մէջ կը նետուի 1803ին: Կը մասնակցի իշխան Ցիցիանովի Գանձակի ռազմական արշաւանքին: Հայրենասէր եպիսկոպոսը ռազմական իր խիզախ գործողութիւններով կ'օգնէ ռուսական ազատարար բանակին՝ թիկունքէն կը հարուածէ թշնամին, մեծ կորուստ պատճառելով անոր:

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԼԷՄՇԱՀ

(22 Մայիս 1907 — 14 Դեկտ. 1947)

★

«Whom the gods love dies young»

Եթէ կարելի ըլլար մխիթարուիլ խօսքերով, մտածումներով, իմաստութեամբ կամ հաւատքով, երբ անդարմանելի կորուստներ կը պատահին, վստահ եմ թէ Մենանտրի այս խօսքը (Քրիստոսէն 300 տարի առաջ) միայն կրնար բացատրել Ալէմշահի անսպասելի եւ մինչեւ այսօր անընդունելի մահը:

Եթէ երիտասարդ կը մեռնին անոնք որ սիրուած են աստուածներէն, ուրեմն Ալէմշահը շատ սիրուած էր աստուածներէն, ինք որ այնքան կը սիրէր կեանքը: Վաղը վեց տարի կ'ըլլայ որ Տիթրոյթի մէջ մեռաւ Ալէմշահ, իսկ հինգ տարի է որ կ'ապրի Ս. Ղազարի յաւիտենականութեան մէջ,— կղզիին ուր ունի ընկերներ, իրեն նման ծառաներ հայկ. մշակոյթին եւ արուեստին:

Ամէն հանդէսի, ամէն խնջոյքի, եւ հաւաքոյթի ներկայ է Իր Երգը, որ մեր երգն է: Ան դրած է բոլոր յօրինած երգերուն մէջ շունչը հայ հոգիին զուարթ եւ մելամաղձոտ, եւ միացուցած անոր իրաւ երաժիշտի մը զարգացումը եւ տաղանդը: Շատ կը լսենք այնքան սիրուն «Նազերը», այնքան ժողովրդական «Իմ երգը»: Երբեմն կը լսենք այնքան ինքնատիպ «Պճինկօ» այնքան երաժշտական «Ես սիրե –

Հակառակ իր գնդի փոքրաթիւ ըլլալուն, Գրիգոր եպիսկոպոս կը դիմէ համարձակ գործողութեանց: «Պարսից հեծելազօրքի հետ կռիւ սկսող եւ ճակատահար եղողը,— կը գրէ Ա. Երիցեան,— միշտ Գրիգոր արհին կ'ըլլայ իր կորիճներով: Սարսափելի կը դառնար այս հեզ ու համեստ հոգեւորականը պատերազմի դաշտերուն վրայ, թուրը հանած մէջոյին»:

Իշխան Ցիցիանով, բարձր գնահատելով հայրենասէր եպիսկոպոսի գլխաւորած գունդի արշաւանքներու առեն ցոյց տուած քաջագործութիւնները, կը պարգեւատրէ սրբազանը Ս. Գէորգի չորրորդ աստիճանի զինուորական խաչով եւ կը նշանակէ 300 րուբլի մշտական թոշակ:

Հայրենասէր եպիսկոպոսը գործօն մասնակցութիւն կ'ունենայ 1808ի Գուդովիչի Երեւանեան արշաւանքին: Հայկական 500 հոգինոց իր հեծելազնդի գլուխն անցած, ան ցոյց կուտայ բացառիկ քաջագործութիւն: «Այդ գնդի (այսինքն Մանուչարեանի վարած գնդի) կամաւորները, ինչպէս կը վկայէ Նորայրն ուսումնասիրողներէն մէկը, — այդ արշաւանքի (Գուդովիչի Երեւանեան արշաւանքի) առեն աչքի զարկին իրենց բացառիկ խիզախութեամբ եւ կայունութեամբ»:

Գրիգոր եպիսկոպոս ռուսական զօրքերու յառաջխաղացումը կասեցնող պարսկական մեծ զօրամասի մը հետ ունեցած կռուի առեն, Հին Նախիջեւանի մօտ, ծանր կը վիրաւորուի հազիւ կ'ազատի մահէն: 1808ին ռուսական բանակի այս արշաւանքի ընթացքին Գրիգոր եպիսկոպոս իր ցոյց տուած քաջագործութեանց համար, կոմս Գուդովիչի միջնորդութեամբ, կը պարգեւատրուի Վլադիմիրի եւ Աննայի շքանշաններով եւ պետութեան կողմէ նախապէս սահմանուած 300 ռուբլի կենսաթոշակը կը բարձրանայ 600ի եւ ցմահ կ'երկարաձգուի:

Այս համեստ հոգեւորականը իր օրինակով կ'ոգեւորէր պարսկա – թրքական տիրապետութիւնը թօթափելու համար ոտքի կանգնած հայ ժողովուրդի բազմաթիւ զաւակները, որոնք կազմակերպուած կուսակցական ջոկատներու մէջ կը կռուէին թշնամիին դէմ: Այդ առեն օտարի լուծը նետելու համար ոտքի կանգնած են հոգեւորականն ու աշխարհականը, շինականն ու արհեստաւորը, գիւղացին ու քաղաքացին, մէկ խօսքով ամբողջ հայ ժողովուրդին: Եւ ռուս ազատաբեր սուրի հետ գործող հայ ազատասէրներու զէնքի շաչիւնի մէջ կը լսուէր Հայ. Եկեղեցիի մեծ գործիչի, ազնիւ հայրենասէր Գրիգոր եպիսկոպոս Մանուչարեանի խրոխտ ձայնը, անոր թուրի ահեղ շաչինը: Անոր անունը, քիչ ատենուան մէջ, կը տարածուի ամէն տեղ: Թշնամին զայն ճանչցած է «Դէլի Քէշիշ» («Գիժ քահանայ») անունով եւ սարսափած իր հեծելազօրքէն:

Ս. Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ցին», բայց մեր երգչուհիները պէտք չէ մեզի մոռցնեն անոր «աղաւորներուն»ը, «Բուխերիկը», «Սիրելիս»ը եւ քանի մը ուրիշներ որոնք նոյնքան պիտի խօսին արուեստասէր ժողովուրդին սրտին :

Երբ 1950ին հանդէս մը տրուեցաւ իր յիշատակին այն սրահին մէջ ուր քանիցս փայլած էր ինք, ճպոտը ձեռքը, բացառիկ դիւրութեամբ մը լեցուած էր Սալ Կավօ, հաղուադէպ պարագայ հայ արուեստագէտի մը համար, որովհետեւ Ալիմշահի անունը եւ յիշատակը հոն բերած էին ոչ միայն արուեստասէրը, երաժշտասէրը, այլեւ ժողովուրդն իսկ որ Գուրգէնի մէջ կը սիրէր եւ կը գնահատէր եւ արուեստագէտը եւ մարդը, այնքան ընկերային, ազնիւ եւ նուիրուած :

Շատեր, իր ընկերները կամ ձեռնհաս անձեր քանիցս խօսած են անոր երաժշտութեան մասին : Այսօր, քանի մը տողով, ուզեցինք միայն ոգեկոչել անոր յիշատակը եւ ըսել իրեն Օսկար Ուայլտին հետ.

— «Եթէ ամբողջովին արուեստագէտ մըն ես, ներկայացուցիչը չես դարու մը, այլ տէրը յաւիտենականութեան » :

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՄԻԼԱՆԻ ՀԱՅԿ. ՏԱՆ

★

ՄԻԼԱՆՕ, 6 Դեկտ. (Յառաջ) — Այս օրը պատմական թուական մըն է Միլանի հայութեան համար : Կիրակի : Ժամը 12ին պատարագեց Դերենիկ եպիսկ. : Եկեղեցին լի էր հաւատացեալներով, շատեր հասած Իտալիոյ զանազան քաղաքներէն :

Հոգեւոր հովիւը, Զգօն Ծ. վարդապետ Տէր Յակոբեան, կարդաց Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կոնդակը, ուղղուած գաղութիս ծանօթ անդամներէն Պ. Երուանդ Հիւսիսեանի : Ծերունի Հայրապետը դրուատելով հաւատացեալն ու բարերարը, նոյն կոնդակով, կը շնորհէր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ադամանդեայ շքանշանը :

Դերենիկ եպիսկ. իր քարոզին մէջ խօսեցաւ նաեւ Հայաստանի մասին ուրկէ նոր կը վերադառնայ, հաւատք ու խրախոյս ներշնչելով :

Կէսօրէն վերջ ժամը 17ին, Հայկ. Տան սեմին առջեւ, եպիսկոպոսը եւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր Աբբայ Հ. Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեան, ողջագուրուեցան սիրալիր : Իրենց կ'ընկերանային Զգօն Ծ. Վ., Մուրատ Ռափայէլ վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Եղիա վրդ. Փէչիկեան : Փոքրիկն Շաքէ Սրապեան, մետաքսէ բարձիկի մը վրայ, Տիկին Զուարթ Սէֆէրեանի հրամցուց մկրատը, որով Տիկինը կտրեց ժապաւէնը : Խանդավառ ծափերու մէջ :

Հայկ. Տան դուռը բացուած է :

Անմիջապէս սկսաւ օրհներգութիւնը : Զոյս եկեղեցականները երգեցին խորապէս յուզուած : Իրենց կ'ընկերակցէին Դպրաց Դասու վարիչը՝ Պ. Արիս Շալճեան եւ աւագ սարկաւագ, Բժ. Օննիկ Աւագեան :

Կարգով բեմ հրաւիրուեցան օրուան ճառախօսները, բոլորն ալ Միլանոյէն : Բժ. Մանուկ Խանդէկեան, նախագահ Հայկ. Տան վարչութեան, (հայերէն եւ իտալերէն), Բժ. Երուանդ Արզումանեան, նախագահ Իտալիոյ Հայոց Կոմիտէին, Տիկ. Նուարդ Արշաւիր Տիլսիզեան, քարտուղար Իտալիոյ Հայ Տիկնանց Բարեսիրական Միութեան, Պ. Յակոբ Ալէքսանեան, փոխ-նախագահ հոգաբարձութեան, Բժ. Արամայիս Սրապեան, նախագահ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան : Բոլորն ալ պանծացուցին կատարուած աշխատանքը, Հայուն ձեռներէց ոգին, անյողդողդ կամքը : Յետոյ պարզեցին նորակառոյց Հայկ. Տան դերը գաղութին մէջ, ուր պիտի մեծնային Հայկ. Մշակոյթն ու արուեստը, ուր հայ փոքրիկը լսողութիւն պիտի սորվի իր մայրենի լեզուն :

Անտարակոյս, մեծ յաջողութիւն մըն է Հայկ. Տունը, որուն յաղթանակին համար Միլանի հայ գաղութը, իր կազմակերպութիւններուն միջոցաւ, երեք տարի չարունակ աշխատեցաւ : Անոր անհրաժեշտութիւնը զգալի էր 1932էն ի վեր, երբ Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերը, կը հարկադրուէին փակել Վիալէ Ռոմպրիայի վարժարանը, որուն հիւրընկալ երդիքին տակ գաղութը պարբերաբար կը ժամադրուէր ազգային եւ կրօնական հանդիսութեանց առթիւ :

Խօսք առաւ Պ. Երուանդ Հիւսիսեան, շնորհակալութիւն յայտնելով Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ իրեն եղած մեծ պատիւին համար : Զգօն վրդ. բացատրեց «Տուն» բառին բազմաթիւ իմաստները : Խօսեցաւ նաեւ Վենետիկի Աբբահայրը, ջերմ զգացումներով : Ամէնէն վերջ բեմ ելաւ Դերենիկ եպիսկ., որ կրկնելով առտուան քարոզը, տեղեկութիւններ հաղորդեց Երեւանի, Ս. Էջմիածնի, եկեղեցական դասուն, Հայաստանի քաղաքներուն, գիւղերուն եւ աւաններուն մասին :

Այս առթիւ Մխիթարեան Միաբանութիւնը, գեղեցիկ ընծայականով մը, Մխիթար Աբբահօր նուիրուած «Գեղունի»էն օրինակ մը կը ձօնէ Հայկ. Տան, իսկ «Բազմավէպ»ի խմբագիրը, Հ. Մեսրոպ վրդ. Ճանաշեան՝ մաղթողական նամակով մը կը խոստանայ «Բազմավէպ» յղել Հայկ. Տան գրադարանին :

Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը, իր կարգին կաշեկազմ ոսկեմատեան մը կը նուիրէ, որուն առաջին էջերը անմիջապէս կը լեցուին ստորագրութիւններով :

Քիչ վերջը, Հայ Տիկնանց Բարեսիրական Միութեան վարչութեան անդամուհիները անուշեղէն եւ ըմպելի կը հրամցնէին ներկաներուն : Մինչ ժողովուրդը յուզուած կը խօսի խմբակներու վերածուելով, խումբ մը երիտասարդներ կը հաւաքուին ամպիոնին շուրջ, եւ կը սկսին երգել : Հայկ. երգը, կը գգենու յանկարծ կրակէ թեւեր որ կարծէք կը շրջին օդին մէջ :

Ժամը 20.30ին աւարտած էր Հայկ. Տան պաշտօնական բացման հանդիսութիւնը :

ԱՐ. ՍՐ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

1953Ի ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

★

ԿՈՆՔՈՒՐ. — Փիէռ Կասքառ, բուն անունով Փիէռ Ֆուռնիէ, գրական աշխատակից «Ֆրանս-Սուառ»ի յիսուներորդ մրցանակաւորն է այս աշնան Կոնքուրի տարեկան պարգեւին, ինչպէս գրեցինք արդէն :

Կասքառ այս պարգեւին արժանացաւ իր վերջին գիրքով «Մեռելներու ժամանակը» : Այս գիրքը ներշնչուած է հեղինակին կեանքէն, երբ գերի էր Գերմանիա մինչեւ 1945 :

Հեղինակը, 37 տարեկան, բանակի մէջ եղած է 1937էն ի վեր, գերի ինկած պատերազմի ընթացքին, երկու անգամ փախած եւ կրկին բռնուած է : Մինչեւ ազատիլը կը մնար Ռաւա — Ռուսքայայի արգելարանին մէջ, ուր փոս կը փորէր Ֆրանսական գերեզմանատան մէջ :

Հեղինակը արդէն այս գարնան իր ուրիշ մէկ գործով, «Անասունները» արժանացած էր Քննադատներու Մրցանակին :

Կասքառի ոճը յստակ է եւ կշռուած : Բառերը ունին իրական արժէք : Կը խուսափի բանաստեղծական աւելորդ նկարագրութիւններէ :

Այս միջոցին Կոնքուրին պսակաւորը թատերախաղ մը կը պատրաստէ, «Կորսուած քայլերը» :

Հեղինակին համար իր գիրքը երեք առաւելութիւն կը ներկայացնէ : Ունենալով որոշ վիպական մաս, թէեւ շատ քիչ, Կասքառ կը պատմէ անձնական պատմութիւն մը որ կ'ունենայ վկայութեան մը արժէքը, նաեւ պատմական գիծ մը քանի որ դէպքը կ'անցնի պատմական շրջանի մը (1940 – 45) : Երբ հարց կուտան թէ ի՞նչ անհրաժեշտութիւն տեսած է տասը տարի վերջ վերադառնալով անցած դժբախտ դէպքերու վրայ, կը պատասխանէ թէ այդ ժամանակամիջոցը առաւելութիւն մըն է պատմութեան համար, թէ կրցած է տասը տարի վերջ գրել առանց այն ատենուան առժամեայ դառնութիւններուն եւ երկրորդական տպաւորութիւններու : Կասքառ կը խորհի քանի մը յուշեր եւս գրել իր գերութեան եւ ազատագրման շրջանէն :

ՌԸՆՕՏՕ. — Այս տարի երեք գրական մրցանակներու մէջ երկուքը կիներու տրուեցաւ : Ֆեմինայէն վերջ, Ռընոտոյի մրցանակը տրուեցաւ Տիկին ՍելիաՊեռթէնի «Վերջին անմեղութիւնը» գիրքին համար : 33 տարեկան գրագիտուհին հեղինակն է արդէն երեք վէպերու Լա Փառատ տէ զ'Էմփի, Լա Պակ էթէ պոիզէ, եւ Լա Սէզօն տիւ մեյիզ : Հակառակ խորագրին, Սելիա Պեռթէնի պսակուած գիրքը շատ անմեղ գործ մը չէ : Ոմանք նոյնիսկ «տպարարոյ» նկատեցին զայն, քանի որ հեղինակին ստեղծած մթնոլորտը լի է ընտանեկան ատելութիւններով եւ արգիլուած սէրերով : Բայց վէպին հոգեբանական հարստութիւնը եւ ոճը կը հաստատեն հեղինակին գրական արժէքը :

ՖԵՄԻՆԱ. — Զօէ Օլտընպուր, նորէն գրագիտուհի մըն է որ արժանացաւ կին գրագիտուհիներու մրցանակին : Իր գիրքն է «Անկիւնաքարը», որ մրցանակի արժանացաւ 13 քուէարկութենէ վերջ : Վէպը կ'անցնի ԺԳ. դարուն խաչակիրներու ժամանակ :

Հեղինակը ծնած է 1916ին Փեթերպուրկ (այժմ Լենինկրատ), բայց հիմա Փարիզ հաստատուած է իր ընտանիքին հետ : Քննադատներ տկար եւ չափազանց խճողուած կը գտնեն այս գործը, բաղդատելով հեղինակին առաջին գործերուն հետ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Վաղեմի դերասան Յովսէփ Ուզունեանի որդին, Վարուժան, ֆրանսական բեմի աստղ Փիէռ Ֆրէնէի եւ Իվոն Փրէնթանի խումբով մեկնած է երկու ամսուան պտոյտի մը : Խումբը պիտի անցնի հետեւեալ քաղաքներէն. — Ալժէ, Թունուզ, Մարոք, Նիս, Լոզան եւայլն : Վարուժան ստանձնած է բեմին ղեկավարութեան դժուարին պաշտօնը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋՐՈՑՑ ԱՀԱՐՈՆԻ, ԷԼԻԽԱՌԻ : Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ, Օ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ, Հ. Ս. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆԻ, ԼՈՒՔ-ԱՆՏՈՒԷ ՄԱՐՍԷԼԻ ՀԵՏ :

Գրեց՝ Կ. Փօլատեան, Փարիզ, 1953 : Տպ. Արաքս : Գին 400 ֆրանք : Հասցէ. — Կ. Փօլատեան,

92, Bd. Général Nollet, Marseille

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ սպարապետը, զօր. Կրունթըր յայտարարեց թէ 1953ը լաւագոյն տարի մը եղաւ : Կազմակերպութիւնը այժմ ունի 40 զօրաբաժին, 5000 ռազմական օդանաւ եւն. :

ԴԱՏԱՒՈՐԸ. — Դատապարտուեցար հինգ տարի բանտարկութեան եւ 5000 ոսկի տուգանքի :

ԳՈՂԸ. — Բանտարկութիւնը կ'ընդունիմ, բայց հինգ հազար ոսկին ճարելու համար՝ պիտի խնդրեմ որ գիս հինգ օր ազատ ձգէք …

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

Եթէ այս նիւթին մասին խօսէիք աղջըկանս առջեւ …

— Այդ պատեհութիւնը ունեցանք, պատասխանեց Փուարօ ժպտելով :

— Հըմ, բացագանչեց Տօքտ. Րէյլի :

Աղջիկը ժամանակ չէ կորսնցուցեր : Կ'ենթադրեմ թէ խնայած չէ անոր : Նոր սերունդը որեւէ յարգանք չունի մեռելներուն հանդէպ : Իրենց սկզբունքներուն կառչած, առանց վերաքննութեան կը դատապարտէ իրենց մեծերուն բարոյականը եւ շատ առաձգական օրէնքներ կը յօրինէ իրեն համար : Եթէ Տիկին Լէյտնըր ութսուր սիրային արկածներ ունենար, Շէյլա պիտի գնահատէր, ըսելով թէ «իր կեանքը ապրած» կամ «իր բնութեան հըպատակած է» : Բայց աղջիկս չէր տեսներ որ Տիկին Լէյտնըր իսկապէս իր խառնուածքին կը հետեւէր : Կատուն իր բնազդին կը հնազանդի, երբ մուկին հետ կը խաղայ : Այդպէս ստեղծուած է : Այր մարդիկը երախաներ չեն որպէսզի պէտք ըլլայ զանոնք պաշտպանել կանացի հնարքներու դէմ : Ուշ կանուխ պիտի հանդիպին կիներու, ոմանք կատուի բնազդով, ուրիշներ շունի մը պէս հաւատարիմ, դեռ ուրիշներ՝ թութակ, տխրական եւ պոռչկոտ, որոնք մէկ վայրկեան հանգիստ չեն տար իրենց : Կեանքը ճակատամարտի դաշտ մըն է եւ ոչ թէ գրօսական պտոյտ մը : Պիտի ուզէի որ Շէյլան ամպերէն վար իջնէր, եւ անկեղծօրէն խոստովանէր թէ կ'ատէր Տիկին Լէյտնըրը, բոլորովին անձնական պատճառներով : Շէյլան շըրջապատին միակ երիտասարդ աղջիկն ըլլալով, կ'երեւակայէ թէ բոլոր երիտասարդները ծունկի պէտք է գան իր առջեւ : Բնականաբար նուաստացած զգաց ինքզինքը, տեսնելով որ հասուն տարիքով կին մը, այն ալ երկու անգամ ամուսնացած, կրկէս կ'իջնէ եւ յաղթէ իր իսկ գետնին վրայ : Բայց եւ այնպէս Շէյլան անուշիկ աղջիկ մըն է, կայտառ, եւ, ինչո՞ւ չէ, սիրուն եւ հրապուրիչ : Բայց Տիկին Լէյտնըրը սովորականէն դուրս էր, ունէր այն ճակատագրական գեղեցկութիւնը որ կը գրաւէ բոլոր այրերու սիրտը, ինչպէս անողորմ գեղուհի մը :

Տեղէս ցատկեցի : Ինչ զուգադիպութիւն : Երիտասարդ Քոլհէնն ալ ճիշդ այս բաղդատութիւնը ըրած չէ՞ր :

— Անգաղտնապահութի՞ւն մը ըրած կ'ըլլամ, եթէ ըսեմ թէ ձերաղջիկըթերեւս խանդադատանք ունի արշաւախումբին երիտասարդներէն մէկուն հանդէպ :

— Օհ, չեմ կարծեր : Իբրեւ պարի ընկեր ունեցած է երիտասարդ Քոլմէնը եւ Էմմըթը, չեմ կրնար ըսել թէ որն է իր նախընտրածը : Կան նաեւ երկու օդաչուներ : Թեկնածուներ չեն պակսիր, ընտրելու դժուարութիւնը միայն ունի : Կը կատղի պարզապէս երբ կը տեսնէ որ իր աչունին հասած կին մը կը յաղթէ իր երիտասարդութեան : Անշուշտ ինծի պէս չի ճանչնար մարդիկը : Իմ տարիքիս, կը գնահատեն իր իրական արժէքով, դպրոցականի դէմք մը, պայծառ նայուածք մը, երիտասարդ մարմին մը, ճկուն և առոյգ : Բայց երեսունը անցած կին մը գիտէ անուշ-անուշ մտիկ ընել երիտասարդներու խօսքերը եւ երբեմն քանի մը մեծարանքով իրենց իսկ աչքին բարձրացնել զանոնք : Կրնա՞ն դիմանալ այդ փաղաքշանքին : Շէյլա սիրուն է, բայց Լուիզ Լէյտնըրը իրապէս գեղեցիկ կին մըն էր, հրաշալի աչքերով եւ ոսկի մազերով :

Այո, կը մտածէի ներքնապէս, այս մարդը իրաւունք ունի : Գեղեցկութիւնը ատուածներու պարգեւն է : Տիկին Լէյտնըրէն կը ծորէր հմայք մը որմէ չէին կրնար նախանձիլ եւ կը զոհանային հիանալով միայն : Առաջին առթիւ ես այս տպաւորութիւնը ունեցայ թէ այդ կնոջ համար ամէն բան պիտի ընէի :

Եւ սակայն այդ իրիկունը, երբ Տօքթ. Րէյլի իր կառքով Թել Եարըմճա կը տանէր զիս, մէկ-երկու նեղացուցիչ մանրամասնութիւններ միտքս ինկան : Հաւատք չէի ընծայած Շէյլայի նախատական խօսքերուն, զանոնք նկատելով ատելութենէ եւ հակառակութենէ ներշնչուած :

Այժմ կը յիշէի թէ Տիկին Լէյտնըր պնդեց որ առանձին դուրս ելլէ կէս օրէն վերջ եւ մերժեց իմ ընկերակցութիւնս : Հակառակ կամքիս կը մտածէի թէ Պ. Քաբէյլի մինալու գացած չէ՞ր : Այն չափազանցեալ քաղաքավարութիւնը զոր ցոյց կուտային իրարու հանդէպ տան մէջ առնուազն տարօրինակ կ'երեւար ինծի, մանաւանդ որ արշաւախումբին միւս անդամները իրենց անուններով կը կանչէին իրար : Քարէյ միշտ կը խուսափէր ուղղակի երեսը նայելէ : Թերեւս անոր համար որ չէր սիրեր զայն… եւ կամ ճիշդ հակառակը :

Փորձեցի մտքէս վանել այս գաղափարները : Եւ հազար տեսակ բաներ կը լեցուէին գլխուս մէջ, աղջնակի մը բարկութեան պատճառով : Ահա թէ ինչ աւերներ կը գործուէին յաճախ կրկնելով այսպիսի զրպարտութիւններ :

Տիկին Լէյտնըր անշուշտ այդ կարգի կին մը չէր : Ան որեւէ համակրութիւն չունէր Շէյլա Րէյլի մասին, նոյնիսկ այդ օրը սեղանին վրայ սլաքներ արձակած էր Էմմըթի՝ երիտասարդ աղջկան մասին :

Ինչ տարօրինակ նայուածքով դիտած էր զայն. անկարելի էր գուշակել իր մտածումը :

(Շար.)

նակցային Հանրապետութեան — մէջ ամենաջերմ բաղձանքն է տեւական համե–րաշխութիւն մը հաստատել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ եւ յաւէտ անկարելի դարձնել պատերազմը այս երկու երկիրներուն միջեւ որոնք դրացի են եւ պիտի մնան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ ֆրանսական զօրքը հարկադրուեցաւ պարպել Լայ Չօ քաղաքը, որ մեկուսացուած էր Թոնքինի պաշտպանութեան գիծերէն, 300 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ : Միեւնոյն ատեն օդնական զօրք ղրկուեցաւ օդանաւերով, պաշտպանելու համար ուրիշ կարեւոր դիրք մը, Տիէն – Պիէն Ֆու : Երկու գործողութիւնները սերտ կապ ունին իրարու հետ :

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Պ. Լանիէլ, Պերմուտայէն վերադառնալով, յայտարարեց թէ խորհրդաժողովը անօգուտ չեղաւ Ֆրանսայի համար : Այս առթիւ անգլեւֆրանսական յարաբերութեանց մասին ալ խօսելով շեշտեց — «Անհեթեթութիւն է ըսել թէ ֆրանքեւանգլիական բարեկամութիւնը տագնապի մը մատնուած է : Մեր միութիւնը ամբողջական է համաշխարհային քաղաքականութեան հիմնական նպատակներուն համար » :

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ որոշեց 25.000 աւելցնել երեսփոխաններուն թոշակը : Տեղեկարերը կ'ըսէր թէ ամէն երեսփոխան ամսական 50 – 60.000 ֆրանքի ծախք մը ունի որմէ չի կրնար խուսափիլ : Այս առթիւ ալ բուռն տեսարաններ պարզուեցան եւ համայնավար երեսփոխան մը կոփամարտի հրաւիրեց իր ընդդիմախօսը, որ պարզած էր Թորէզի համար եղած շռայլութիւնները :

ԻՏԱԼԻՈՅ պետական պաշտօնեաներու գործադուլը, որ սարքուած էր 24 ժամուան համար, մասամբ ջլատեց երկրին կեանքը : Շատ մը դպրոցներ փակուեցան, վասն զի ուսուցիչներն ալ կը մասնակցէին ընդհ. գործադուլին որուն համար կոչեր ուղղուած էին հինգ միլիոն պաշտօնեաներու : Հինգ տարուան մէջ երկրորդ անգամ էր որ համայնավար եւ ոչ – համայնավար միութիւններ կը միանային, յաւելում պահանջելու համար : Ոստիկաններէն զատ զինուորներ ալ շարժման մէջ դրուած էին, բարեկարգութիւնը եւ աշխատանքի ազատութիւնը պահպանելու համար :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ձերբակալուեցան երկու բարձրաստիճան սպաներ, գնդ. Կագի, զինուորական վարժարանին տնօրէնը եւ դեր – գնդապետ Լապաքի : Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ կալանաւորները դաւ մը սարքած էին պետութեան դէմ : Լիբանանի կառավարութիւնը կը հերքէ ըսելով թէ կարգապահական տնօրինութիւն մըն է եղածը : Գնդ. Կագի ծանօթ է իր հակիսլամական եւ հակարաբական ձգտումներով :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Դարբինեան ընտանիքին եւ իր պարագաներուն, իրենց հօրեղբօր եւ ազգականին մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Համախարբ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ, Հայրենակից Մուշեղ Անդրանիկեանի իր որդւոյն Խաչատուրի մահուան առթիւ :

Նաեւ ապաքինում կը մաղթէ հայրենակից Կարապետ Տէր Կարապետեանի որդւոյն Արամ Մարտիկեանի բժշկական յաջող գործողութեան առթիւ :

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օպանեը) :

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «*Cahiers du Sud*»

Ներկայ կ'ըլլայ եւ իր թարգմանութիւններէն կը կարդայ բանաստեղծ՝

LUC ANDRE MARCEL

Կը խօսին՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ (*ֆրանսերէն*)
Անդամ Վառի Ակադեմիային
եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին ՉԱՊԷԼ ՄՈՐԸՆՈ, Պ. Ֆ. ՀՐԱՉԵԱՆ (*երգ*), Պ. Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ (*ջութակ*), Օր. Օր. ՋՐԲԱՇԵԱՆ, Ա. ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (*արտասանութիւն*) : Մարսէյլի Հայ արծիւները եւ արծնոյշները (*պար*) :

Դաշնակով կ'ընկերակցին Օր. Օր. ՕԹԱՐ եւ ԷՕԺ. ԹԷԼԵԱՆ :

ԱԶՔԸ ԼՈՅՍ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

Հայ Կաղանդ պապան լուր տուաւ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան թէ՝ այս տարի ալ, Դեկտեմբեր 29ին ժամը 14 – 19 պիտի գայ Սոսիէթէ Սավանթ, շնորհաւորելու Նոր Տարին :

Կաղանդ Պապան կը խոստանայ դգոյշ ըլլալ եւ չկորսնցնել նուէրներուն պարկը : Դիմաւորելու համար պիտի ունենանք Նոր Տարուան ծառ, ներկայացում, պարեր, նուագ եւ սինեմա եւն. :

Կաղանդ պապիկը կը խնդրէ որ հայ մանուկները սիրող անձերը իրենց նուէրներով օգնեն մեզի ճոխ եւ ուրախ հայ Կաղանդ մը անցնելու համար :

Իրաւունք չունի՞ Կաղանդ Պապան :

ԱՂ.ՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31ԻՆ

Օթէլ Ժօրժ 5ի շքեղ սրահներուն մէջ ճոխ եւ արտակարգ յայտագրով, ինչպէս միշտ :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :
Յատկապէս կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ՆԻՍ, 8 Դեկտ.— Նիսի Հայկ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան նորընտիր վարչութիւնը, ընտրուած 1953 Նոյեմբեր 29ի ընդհ. ժողովէն, ուր ներկայ էին 85 հայրենակիցներ, կուգայ հրապարակաւ յայտարարել գաղութիս թէ ինքն է պաշտօնական մարմինը, եւ թէ ապօրինի է նախորդ վարչութեան ատենապետին Սավօ Սվաճեանի ձեռնարկը նոր վարչութիւն կազմելու : Կը հրաւիրէ Նիսի եւ շրջանի հայութիւնը շրջահայեաց ըլլալ եւ ոչ մէկ ստորագրութիւն տալ իր կողմէ ներկայացուած ցանկին :

Ի դիմաց Կրօն. Ընկերակցութեան նախագահ Բ. Կէտիկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ :

ՄԻՆՉ ԱՅԴ, ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԷՆ, ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՅՆԻՍԿ ՎՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ԶԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան :

Կիրակի, 13 *Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը* 4էն 10ը *Ազգ. Տան մէջ*, 32 ռիւ տը Թրէզիզ : *Առատ եւ ճոխ պիւֆէ :*

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Աշխէն Քէօսէեան, Շաքէ Պէկեանի եւ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (*երգ*) : *Կը նուագէ* Գարեգին (*թառ*) : *Հայկական պար Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբը :*

Մուտքը ազատ է :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վերջերս հողին յանձնեցինք մեր հայրենակիցներէն Պ. Յակոբ Մինասեան, 62 տարեկան, Ախլաթի Ցերսուն գիւղացի : Հանգուցեալը Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն եղած է կամաւոր : Մեռնելէ մէկ օր առաջ իր դրացիներուն կտակ մը ըրած է «եթէ ես մեռնիմ, կը խնդրեմ որ իմ դագաղիս մէջ ազգային եռագոյն դրօշակ մը դնէք որպէսզի գերեզմանիս մէջ հանգիստ ըլլամ» :

Թաղումը կատարուեցաւ մեծ շուքով : Տասնեակ մը ծաղկեպսակներուն մէջ, աչքի կը զարնէր Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան ծաղկեպսակը : Դամբանականը խօսեցաւ հայրենակից Քերովբէ Կարապետեան : Հանգիստ իր ոսկորներուն :

Տ. Ս. Հայր. Միութիւն

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւ. Ուս. Միութեան ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 14.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Զարթօնքի յանձնախումբի ժողովը այս երկուշաբթի օր, ժամը 15ին, Ռէժանի վերնայարկը : Կը խնդրուի անդամուհիներէն անպայման ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 9րդ տարեդարձը, Յունուար 15ին Ալհամպրայի մէջ, իրիկուան ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Կը խնդրենք բոլոր միութիւններէն նկատի ունենալ :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր սեղանները ընկ. Վ. Փարթամեանէ, 36 ռիւ տէ Տօմինիքէն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կը խնդրուի ազգային կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին տարեկան հանդէսը, Փետր. 20ի շաբաթ իրիկունը :

× Նկատի ունենալ նաեւ Փետր. 12ը երաժշտական երեկոյ տրուած Իվթեսիէի և Տիրուհի Զառափեանի կողմէ :

1954Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ
Ապսպրանքներու համար դիմել՝
Mr. V. Partamian
36, Rue des Dominicaines, Marseille

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է պարապ յարկաբաժին մը, 3 *սենեակ, խոհանոց, լուացարան Պէքոնի կայարանին դիմաց : Լաւ պայմաններ, անմիջապէս բնակելի :* Դիմել «*Յառաջ*»ի վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
15 DECEMBRE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7244 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2655

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ

Եռամսեայ է հնդկահայ պարբերաթերթը, «Նոր Աղդարար», որ կը հրատարակուի Կալկաթայի մէջ: Բայց դեռ նոր ստացանք վերջին թիւը, 1953 Յունուար – Սեպտեմբեր:

Կը նշանակէ թէ ոչ իսկ տարին չորս թիւ կրնան հրատարակել:

Ինչո՞ւ զարմանալ: Քանի կը թղթատէք թերթին 70 էջերը, այնքան կը ճմլուի ձեր սիրտը:

Ձեր առջեւ կը պարզուի անցեալ փառքերու յիշատակարան մը, քանի մը այժմէական տեղեկութիւններով եւ գրական կտորներով:

Առաջին էջին վրայ՝ հատուած մը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի կոնդակէն:

Ապա «Յուշեր Երուսաղէմից», Գաբէգին կաթողիկոսի մահուան տարեդարձին առթիւ: Քահանայ մըն է որ կը նկարագրէ վախճանեալ կաթողիկոսին այցելութիւնը 1945ին, այդ շրջանը կոչելով թուական «հայ եկեղեցու վերազարթման»:

Այնուհետեւ զանազան յօդուածներ հնդկահայ գաղութի անցեալ պատմութեան մասին:

Յօդուածագիր մը կը շարունակէ պատկերացնել «Ջուղահայ եւ Հնդկահայ մշակոյթը» ԺԷ. եւ ԺԹ. դարերուն, պատկառելի վաստակ մը որմէ հետք չէ մնացած այսօր, բաց ի ցիրուցան եւ հաղուագիւտ հատորներէ:

Այդ գիրքերէն մէկն է Թովմաս Խոջամալեանի «Պատմութիւն Հնդկայոց», (1849) որ կը նկարագրէ մասնաւորապէս Եւրոպացիներու մղած պատերազմները Հնդկաստանի մէջ:

— «Գրքում կան նաեւ թանկագին տեղեկութիւններ հնդկահայ գաղթականութեան պատմութեան համար: Բնորոշ է, որ Ջուղայեցի խօջա վաճառականներն էլ մասնակցում են պատերազմներին: Բենգալայի կառավարիչը՝ Ռաջա Միր – Կասըմը ապստամբում է Անգլիացիների դէմ եւ պատերազմում: Նրա բանակի հրամանատարներ են նշանակում ջուղայեցի հայ վաճառականները, որոնցից հռչակւում է խօջա վաճառական Գրիգոր Յարութիւնեանը» (Գորգի խան):

Պարբերականին մէջ կ'երեւայ, նաեւ, շահեկան գրութիւն մը, «Մադրասկամ Հարաւային Հնդկաստանի հայ գաղութը», նոյնպէս շարունակելի:

Յօդուածագիրը հրջելով Մադրասի Հայոց գերեզմանատունը, կը գտնէ շիրիմներ հայ եպիսկոպոսներու եւ քահանաներու, 1788 – 1793 թուականներէն:

Դեռ ուրիշ պատմական յօդուած մը, «Մի դրուագ Հնդկահայոց անցեալից», կը ներկայացնէ ինը հայ զօրավարներու եւ խումբ մը հազարապետներու կատարած գործերը Հնդկաստանի մէջ: Փառքեր որոնց գերեզմանաքարերն անգամ անհետացած են ...

Եւ վերջապէս, քահանայ մը քրքրելով «Մադրասի Հայոց անցեալն ու ներկան», կը պատմէ թէ 1712ին Հայերը շատնալով եկեղեցի մը շիներ են, Ս. Աստուածածին:

— «Եկեղեցու բակում կանգնած է մի հոյակապ աշտարակ զանգակատուն, որի երկրորդ յարկում կախուած են վեց մեծ զանգակներ:

... Եկեղեցին իր ժամանակին ունեցել է դպրոց, որ այժմ ծառայում է իբրեւ խանութ եւ ներկայիս վարձու տրուած եկեղեցու հոգաբարձուների կողմից: Եկեղեցու բակի արեւմտեան կողմում եղել է մի տպարան, ուր լոյս են տեսել լրագիր եւ զանազան գրքեր»:

Եկեղեցին ալ ժողովուրդ չունենալով, «մնացել է միայն 44 տարի ծառայող տիրացուն իր ընտանիքի հետ»:

Ինքնին կենդանի պատկեր մը չի՞ ներկայացներ այս համառօտ ակնարկն իսկ:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՊԻՏԻ ԸՆՏՐՈՒԻ ԱՅՍ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

★

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ ԱՆՈՐՈՇ

Այս հինգշաբթի, 17 Դեկտեմբեր, տեղի կ'ունենայ Հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը, աւանդական արարողութեամբ:

Ազգ. ժողովին 627 եւ Հանրապետութեան խորհուրդին (ծերակոյտ) 250 անդամները միացեալ նիստ պիտի գումարեն Վերսայլի պատմական պալատին մէջ, որ ծանօթ է Լուի ԺԴ.ի անունով: Մ. Նահանգներուն մէջ ամիսներով դղրդացին պայքարներ կը մղուին նախագահական ընտրութեան առթիւ: Ֆրանսայի մէջ բոլորովին տարբեր է: Հանրութիւնը կը անուղղակի կը հետաքրքրուի այս ընտրութեամբ, եթէ չհաշուենք զանազան հոսանքներու մրցակցութիւնը:

Տեղական թերթերը կը հաստատեն թէ տակաւին անորոշ կը մնան իրական թեկնածուները: Շատ մը անուններ կը յիշուին եւ մինչեւ վերջին օրն ալ նոր թեկնածուներ կրնան առաջարկուիլ: Նոյնիսկ հաւանական կը համարուի Պ. Վէնսան Օրիոլի թեկնածութիւնը, հակառակ անոր վճռական մերժումին:

Ըստ սովորութեան ամէն կուսակցական խմբակցութիւն իրաւունք ունի իր թեկնածուն առաջարկելու: Անկախներ ալ կրնան իրենց թեկնածութիւնը դնել: Նախագահը կ'ընտրուի բացարձակ մեծամասնութեամբ, այսինքն 947 պատգամաւորներու կէսէն մէկ աւելի հաշուելով: Անցեալին մէջ կարճ կը տեւէր ընտրութիւնը եւ ընդհանրապէս նախագահ կը հռչակուէր Երեսփ. ժողովին կամ Ծերակոյտին ատենապետը: Այս անգամ բաւական բարդացած է ընտրութիւնը, իբրեւ հետեւանք յետպատերազմեան դէպքերու: Այն աստիճան որ, ընտրողները միայն վերջին պահուն պիտի գիտնան իրական թեկնածուներուն անունները:

Մինչ այս մինչ այն, ընկերվարական կուսակցութիւնը նշանակած է իր պաշտօնական թեկնածուն, Մարսէլ Էտմոն Նաժլէն, որ 61 տարեկան է եւ նախապէս կը վարէր Ալժերիոյ կուսակալութիւնը: Աւանդութեան համաձայն Հանրապետութեան նախագահը պէտք է վեր ըլլայ բոլոր կուսակցութիւններէն: Պ. Նաժլէն հակառակ է եւրոպական բանակին, ինչ որ կրնայ դիւրացնել իր ընտրութիւնը, բայց ինք հրապարակաւ յայտարարեց թէ պաշտօնապէս չէզոք է այս հարցին մէջ:

Ժողովրդական Շարժումն ալ (կաթոլիկ) թեկնածու մը ունի, Պ. Ժորժ Պիտօ, արտաքին նախարարը: Իբրեւ անկախ թեկնածու ներկայացած է Պ. Ժաք Ֆուրքատ, Հոթ Փիրէնէի երեսփոխանը, որ 51 տարեկան է եւ ամէնէն երիտասարդ ընտրելին: Պ. Ֆուրքատ իրաւագէտ է, ինչպէս եւ բանաստեղծ: Վարած է զանազան պաշտօններ քանի մը նախարարութեանց մէջ եւ եղած է նախագահ Ֆրանսական Միութեան ընդհ. ժողովին:

Ուրիշ անկախ թեկնածու մըն է Պ. Անտուէ Քորնիւ, 61 տարեկան ծերակուտական մը, անդամ ձախակողմեան հանրապետականներու խմբակցութեան: Ջափաւոր կը համարուի եւ իբրեւ գեղարուեստից նախարար նշանաւոր հանդիսացաւ Վերսայլի պալատին վերաշինութեամբ եւ Ֆրանսական Թանգարաններու արդիացումով:

Զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը վերջնական թեկնածու մը ներկայացուցած չէ տակաւին: Կը խօսուի զօր. Քէօնիկի մասին, բայց Ֆրանսայի մէջ ընդհանրապէս կը խուսափին զինուորական թեկնածուներէ: Դեռ կան ուրիշ հաւանական թեկնածուներ, — վարչապետը՝ Լանիէլ,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ԱԼ ԹԻՒ ԵՐԿՈՒ

Լիբանանի երիտասարդ շաբաթաթերթը, *Նայիրի*, վրան – բաց բանագողութիւն մը երեւան հանեց քանի մը տարի առաջ, երիտասարդ գրող Սնապեանի միջոցաւ:

Ամբաստանեալն էր Երուսաղէմի պատր. տեղապահը, Եղիշէ Ծ. Վ. Տէրտէրեան, որ այն ատեն էջմիածին գացած էր եպիսկոպոսանալու համար:

Փիլոնաւոր բանաստեղծը, Եղիվարդ, որ մեծապէս ազդուած է Յ. Օշականէն, եւ որոշ տաղանդ ունի, վերադարձաւ արքեպիսկոպոսական փառքով: Բայց, որեւէ բացատրութիւն չլսեցինք եղած մեղադրանքներու մասին:

Գոնէ ես բան մը չեմ գիտեր:

Ամէն պարագայի մէջ, անպարտկելի էր մեղքը, ապացուցուած՝ շարք մը ջախջախիչ փաստերով:

Այժմ նոր բանագողութեան մը փաստերը կը հրատարակէ «Նայիրի» (29 Նոյեմբեր, 1953):

Ամբաստանեալը նորէն երիտասարդ կրօնաւոր մըն է, *Շահէ վարդապետ Աճէմեան*, որ ատեն մը Փարիզ կը գտնուէր:

Վարդապետը վերջերս լոյս կ'ընծայէր պատկերազարդ «Քրիստոնէական» մը, «խնամքով եւ նոր մեթոտով», նախակրթարաններու բարձրագոյն կարգերուն համար:

«Դիտող մը» բան – գործ ընելով, հաստատեր է թէ գիրքը ոչ թէ հեղինակութիւն, այլ հասարակ բանագողութիւն է: Բառական թարգմանութիւնը ֆրանսերէն գրքի մը որ տպուած է 1946ին եւ վաւերացուած պապական քննիչ յանձնախումբէն:

Գրքին անունը՝ «Ա լ'էքօլ տը Ժէզիւ». հեղինակը՝ Պերնառ տը Քիւրզոն:

«*Նայիրի*» հրատարակած է երկու սիւնակ ֆրանսերէն բնագիրէն, դիմացն ալ՝ տառական, բառական թարգմանութիւնը՝ խորագիրներէն մինչեւ դասաւորումը:

Այս առթիւ կ'ըսէ թէ «գրքին երեք մասերը, քսանեւութ գլուխները եւ 55 դասերէն 49ը նոյնպէս թարգմանութիւն են, բուակարգումներով»:

Եւ երեւակայել որ գիրքը նախապէս քննուած է հմուտ կղերականի մը՝ Փառէն եպիսկ.ի կողմէ, եւ հրատարակուած Անթիլիասի կաթողիկոսարանի տպարանէն:

Գիրքը կաթոլիկ դպրոցներու համար պատրաստուած ըլլալով, Շահէ վարդ. — կամ քննիչը — խելք բրած է «կաթոլիկ»ը «ուղղափառ»ի վերածելու, որպէսզի պատշաճի Հայ. Եկեղեցւոյ ...

Մեր գիւղին տէրտէրը աւելի ուղղափառ եւ հայաշունչ «Քրիստոնէական» կը խմբագրէր, առանց աստուածաբանական համալսարան գացած ըլլալու:

ՎԱՀԷ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ՔՆՆԷ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

★

ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի անթելը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդեց շաբաթ օր. — «Դեկտ. 7ին ամերիկեան դեսպանը, Պ. Զարլզ Պոհլէն, արտաքին նախարար Պ. Մոլոթովի այցելելով, խօսեցաւ այն ճառի մասին զոր նախագահ Այզընհաուըր Դեկտ. 8ին պիտի խօսէր Ազգաժողովին առջեւ, հիւլէական զէնքերու մասին: Համաձայն իր կառավարութեան հրահանգներուն, դեսպանը խնդրեց ուշադրութեամբ քննել նախագահին ընելիք առաջարկները: Վ. Մոլոթով շնորհակալութիւն յայտնելով այս տեղեկութեան համար, յայտարարեց թէ շատ կարեւոր է հիւլէական զէնքերու խնդիրը եւ թէ խորհրդային կառավարութիւնը լրջօրէն նկատի պիտի առնէ նախագահին ճառը, ինչպէս ըրած է նախընթաց պարագաներու մէջ: Դեկտ. 9ին դեսպանը Վ. Մոլոթովի յանձնեց նամակ մը, ինչպէս եւ քաղուածքներ նախագահ Այզընհաուըրի ճառէն»:

Առաջին պաշտօնական արտայայտութիւնն է այս՝ նախագահին բանախօսութեան մասին, առանց վարկաբեկիչ խորհրդածութեան եւ գոհունակութիւն պատճառեց Մ. Նահանգներուն մէջ, իբրեւ «խրախուսիչ» պարագայ մը, ինչպէս յայտարարեց Ուաշինկթընի մամուլի վարչակը: Ուրեմն կը սպասեն գրական առաջարկի մը, ձեւակերպելու համար խնդիրը: Ամերիկացիները գոհ են մանաւանդ անոր համար Մոսկուայի ներկայացուցիչները առաջին առթիւ բացասական կարծիք յայտնած էին, վտանգաւոր գտնելով Այզընհաուըրի առաջարկը:

Ազգաժողովին մէջ վերապահ կ'երեւան, յիշելով նախընթաց պարագաներ: Լոնտոնի մէջ ալ գոհունակութիւն զգալով հանդերձ, խոհեմութիւն կը սեպեն սպասել վերջնական արդիւնքին:

Հինգշաբթի օր լոյս չտեսան Մոսկուայի օրաթերթերէն հինգը, առանց որեւէ բացատրութեան: Միայն «Փրաւտա»ն հրատարակուեցաւ, ամփոփելով Այզընհաուըրի ճառը եւ հետեւեալ խորհրդածութիւնը աւելցնելով. — «Նախագահը իր ճառին մէջ չի ճշդեր իր դիրքը հիւլէական զէնքերու արգելքի մասին»:

× Վերջին լուրերու համաձայն, Մոսկուա պիտի առաջարկէ յետաձգել Զորսերու ժողովը, նկատի առնելով որ Յունուար 4ին Ֆրանսան «միջանկեալ կառավարութիւն մը» պիտի ունենայ, նախագահական ընտրութեան հետեւանքով: «Փրաւտա» գիտել կուտայ այս առթիւ. — «Արդար չէ որ արտաքին նախարարները ժողով գումարեն այնպիսի ատեն մը երբ Ֆրանսան կառավարութիւն պիտի չունենայ, ամենայն հաւանականութեամբ»: Թերթին կարծիքով, նոր կառավարութիւն մը չի կրնար կազմուիլ Յունուար 17էն առաջ երբ նոր նախագահը կը ստանձնէ իր պաշտօնը: «Այս պարագաներուն մէջ ժողով գումարել Յունուար 4ին, կը նշանակէ համր վկայ մը ունենալ Ֆրանսայէն, վասն զի Պ. Պիտօ պիտի ըլլայ հրաժարեալ կառավարութեան մը ներկայացուցիչը»:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ համար բաւարար ըղկիստ եւ կօշիկ չկայ, կը գրէ Մոսկուայի կառավարական օրկանը, «Իզվեստիա»:

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ — ՏԻՐԱՆ ՓԱՇԱԼԵԱՆ

Վերջին պահուն լուրին ցաւով կ'իմանանք թէ Դեկտ. 5ին Տիթրոյթի մէջ մեռած է վաստակաւոր ընկեր մը, Տիրան Փաշալեան, *որ մէկ տարիէ ի վեր կը տառապէր անողոք հիւանդութենէ մը:*

Տարաբախտ Տիրանը Բալուի Հաւաւ գիւղէն էր, տասնամեակներ առաջ հաստատուած Ամերիկա, ուր փաստաբանութեամբ կը զբաղէր:

Հիւս. Ամերիկայի մեր կազմի ղեկավար դէմքերէն էր: Բազմաթիւ անգամներ անդամակցած է կազմակերպական վարիչ մարմիններուն՝ Կ. Կոմիտէ, պատգ. ժողովներ, «Հայրենիք»ներու վարչութիւն եւայլն:

Իբրեւ հմուտ հայագէտ՝ իր արժէքաւոր աշխատակցութիւնը բերած է մեր մամուլին, մասնաւորաբար զոյգ «Հայրենիք»ներուն՝ ամսագրին եւ օրաթերթին:

Մեղմ էր նկարագրով, սակայն հաստատուն ու խստապահանջ, երբ խնդիրը սկզբունքի հարցերու շուրջ կը դառնար: Աւանդապահ էր, սիրահար հին բարքերուն ու սովորութեանց:

Իր մահով գերեզման կը մտնէ հին սերունդի վաստակաւոր դէմքերէն մէկը եւս:

« ԵԹԷ ՄԱՐԴ ՁԻՄԱՆԱՅ ՔԱՐԵՐԸ ԿԸ ՎԿԱՅԵՆ »

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գուդովիչի արշաւանքէն ետք, Գրիգոր եպիսկոպոսը իր ջոկատով որոշ տարիներ, առժամապէս հանգիստ կ'առնէ մինչեւ 1826, ռուս պարսկական նոր պատերազմը, երբ հարկադրուած կ'ըլլայ նորէն փոխել իր հագուստը եւ նորէն առնել սուրն ու հրացանը։

1826 – 1827 Թուականներու գործողութեանց ընթացքին Գրիգոր եպիսկոպոսի ջոկատի առաջին քաջագործութիւնները կը տեսնենք Հաղբատ – Թիֆլիս ճամբուն վրայ՝ Եփրեմ կաթողիկոսին Թիֆլիս տեղափոխուելու ատեն։

Եփրեմ կաթողիկոսը, ինչպէս յայտնի է, տակաւին 1821էն կը գտնուէր Հաղբատի հռչակաւոր վանքը։ 1826ին երբ Պարսիկները յարձակման կ'անցնին եւ կը ծաւալին ռազմական գործողութիւններն ու պարսկական զօրքը կը մօտենայ Հաղբատին, լուրջ վտանգ կը սպառնայ Հայոց Հայրապետի կեանքին։ Պէտք էր անմիջապէս փրկել։ Բայց ո՞վ կրնար յանձն առնել այդպիսի պատասխանատու յանձնարարութիւն։ Ներսէս Աշտարակեցի եպիսկոպոսը, որ կը կազմակերպէր կաթողիկոսի տեղափոխութիւնը Հաղբատէն Թիֆլիս, շատ մօտիկէն ճանչնալով Գրիգոր եպիսկ. Մանուչարեան և վստահելով անոր նուիրուածութեան եւ արիութեան, այդ ծանր գործը կը յանձնարարէ անոր։

Հայրենասէր եպիսկոպոսը զգալով գործին պատասխանատուութիւնը, իր հետ կ'առնէ 40 հայ երիտասարդ քաջեր եւ ճամբայ կ'ելլէ դէպի Հաղբատ։

Դիւրին չէր ծերունի կաթողիկոսը անվտանգ տեղ հասցնել, քանի որ Պարսիկները փակած էին բոլոր ճամբաները, Բուրչալուի դաշտը, Խրամ գետի մօտ, կը կարէ շուրջ 300 հոգիէ բաղկացած լաւ զինուած պարսկական հեծելազունդ։ Տեղի կ'ունենայ կռիւը, որ կը տեւէ մօտ կէս ժամ։ Ծերունի հայրապետի կեանքը փրկելու համար Գրիգոր եպիսկոպոսը կը դիմէ բացառիկ խիզախութիւն — ան կը յարձակի թշնամիին վրայ եւ կը ճեղքէ թշնամիին ամրակուռ պատնէշը։ Յարձակման ատեն իր քաջերէն կը կորսնցնէ 9 հոգի, կ'իյնայ հեծած ձին, բայց ան աջ ու ձախ հարուածելով թշնամին, կրնայ Եփրեմ կաթողիկոսը անվնաս դուրս բերել պաշարումէն։ Պարսիկները սարսափած քաջարի եպիսկոպոսի այդ խիզախութենէն, այլեւս չեն համարձակիր հետապնդել զայն։

Կովկասի կառավարչապետ Երմոլով, մօտէն ծանօթ ըլլալով Մանուչարեանի խմբի քաջագործութիւններուն, 1826ին Կովկասի ռուսական զօրաբանակի համար սահեղծուած ոչ այնքան նպաստաւոր պարագաներու մէջ, կը փափաքի օգտուիլ Մանչուրեանի հեծագնդի ծառայութենէն — կը յանձնարարէ Գրիգոր եպիսկոպոսին իր հեծելագնդով անցնիլ Շամշատին, գրաւելու այնտեղ պարսիկ հրոսախումբերու վայրագութիւնները եւ կանխելու կատարուող գերեվարութիւնը։

« Դէլի Քէշիշ»ը նորէն գործի կ'անցնի, կը յաջողի կարճ ժամանակամիջոցի մէջ քշուած գերիները վերադարձնել, ուրկէ շատ գոհ կը մնայ Կովկասի ռուսական զօրահրամանատարութիւնը։

Երմոլով Հասան Սուին մէջ եղած ատեն, ուզելով վարձատրել, կը խնդրէ Գրիգոր եպիսկոպոսէ գրաւոր յայտնել, թէ ինչո՞վ ինքը կրնայ այդ ծառայութիւններու համար վարձահատոյց ըլլալ։

Սրբազանը շատ համեստ կերպով կը պատասխանէ, թէ ինքն անձամբ ոչինչի կարօտ չէ, բայց անօրինութիւն կը համարէ այն որ, Թուրք «աղալար» եւ «բէկ» կոչուած ազնուականները Շամշատինի մէջ շատոնց տիրացած են Հայոց գիւղերուն եւ ծանր հարկ առնելով կը կեղեքեն Հայոց ազգաբնակչութիւնը», ուստի եւ կը խնդրէ արգիլել այդ հարկահանումը։ Երմոլով լսելով այդ քաջ հոգեւորականի համեստ խնդրանքը, անոր ընդառաջ կ'երթայ Շամշատինի Հայերը ազատելով ազնուականներու իրաւասութենէն արքունական գիւղացիի իրաւունքով օժտուած է։

Երմոլովի այդ գրութիւնը ուղղուած Ներսէս Աշտարակեցիին գրուած է 1826 Հոկտ. մէկին եւ 410 թիւը կը կրէ։

1827 Հոկտ. մէկին, երբ ռուսական ազատարար բանակները գրաւեցին Պարսկաստանի վերջին յենակէտը՝ Երեւանի «անառիկ» բերդը եւ երբ Արեւելեան Հայաստանը վերջնականապէս կցուեցաւ Ռուսաստանին, Գրիգոր եպիսկոպոս Մանուչարեան հրաժեշտ տուաւ զինուորական կեանքին՝ հանեց զէնքերն ու գիւղացիի չուխան, հագաւ նորէն վանականի սեւ վերարկուն եւ քաշուեցաւ անմարդաբնակ վանք մը ճգնելու։

Բայց անոր հոգին նորէն չէր կրնար տանիլ անարդարութիւնները, երբ կը լսէր, որ այս կամ այն հրոսախումբը հայ գիւղերէն կողոպուտ կամ գերեվարութիւն է կատարած, նորէն կը բորբոքէր իր քաջարի սիրտը, ձի կը նստէր, կը հանէր աւազակներու ետեւէն, կը խլէր անոնց առած աւարը, կը վերադարձնէր տէրերուն և հանգիստ սրտով կը վերադառնար իր ճգնարանը։ Իր համագիւղացիները կը թաղեն զայն հայրենի գիւղի եկեղեցիին մէջ։ Հանգուցեալ պրոֆ. Ս. Վ. Տէր Աւետիսեան ատոր մասին կը գրէ. — «Նախկին Հախում գիւղի կեդրոնը կառուցուած է փայտածածկ հողէ կտուրով գիւղական եկեղեցին։ Ատոր ներսը կը գտնուի Գրիգոր Մանուչարեանի գերեզմանը»։

Այսպէսով, Հայ. Եկեղեցւոյ այս անձնուէր ու հայրենասէր պաշտօնեան, սնած իր նախահայրերու, Ս. Գրիգորի, Ս. Մաշտոցի, Ս. Սահակի եւ այլ ժողովրդասէր ու ժողովրդանուէր հոգեւորականներու սրբազան աւանդներով, հայ ժողո—

ՕՆՆԻԿ ԻՀՍԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

●

ԽՄԲ. — Ահաւասիկ վկայութիւն մը եւս իրազեկի մը կողմէ որուն անունը երկու անգամ յիշուած էր ծանօթ բանավէճին առթիւ. —

Նոյնինքն Բարգէնի տուած վկայութիւնները բացասական են՝ Օննիկ Իհսանի մասին։ Բացի քանի մը տասնեակ կամ հարիւրեակ իր ազգականներու տարագրութենէ ազատած ըլլալու պարագայէն, որ միակ փաստացի վկայութիւնն է։ Գնահատելի է անշուշտ, եւ շնորհաւորելի, ոռովհետեւ կրնար եւ այդքանն ալ չընել։ Բայց չմոռնանք որ բոլոր հայ զինուորներն ու սպաներն ալ պատերազմի ընթացքին իրենց պարագաները տարագրութենէ ետ բերել տուին, ազատեցին։ Արդ, եղածը հրաշք մը չէր, իսկ մնացած թուումները, ինչպէս ըսի, բացասական են։

1. — Այսպէս չի բուեր հռչակաւոր Գավէզ Օհաննէս Զորպաճիին թոռ եղած ըլլալ, նոյն տիպարը, նոյն դիծը տեսնելու, գտնելու համար եւ իր մէջ։

Եթէ այդ մեծ մարդը, Գավէզ Օհաննէս Զորպաճին պետութեան դէմ ըմբոստացած է եւ թիապարտութեան դատապարտուած, իր թոռը սակայն, հլու – հնազանդ օրուան վարիչներուն, անոնց անվերապահ վստահութեան կ'արժանանայ։ Եւ ի՞նչպիսի վարիչներու, — անոնց որոնք իր՝ Օննիկ Իհսանի բոլոր ցեղակիցները դէպի մահուան ձորը քշեցին ամենայն հրէշայնութեամբ … Մենք քանիներ ունինք մեր շուրջը, քանի տէրտէրներու զաւակներ, քանի գործիչներու, մտաւորականներու զաւակներ, որոնք իրենց հօրը յիշատակը կ'ուրանան, կ'անարգեն, իբրեւ թէ անհարազատներ ըլլային։

Ո՛չ կարելի չէ Օննիկ Իհսանը բաղդատել Օհաննէս Զորպաճիին հետ, եւ ոչ ալ Թուրքին դէմ պայքարող իր եղբօրը հետ։ Ոչ իր մեծ հօր, եւ ոչ իր եղբօր գոյութիւնը չեն փրկեր զինքը։

2. — Բարգէն իբրեւ փաստ կ'աւելցնէ նաեւ թէ «յաջողեր էր Ստեփաննոս արք.ի վերադարձի արտօնութիւնը կորզել, բայց անձնուէր հովիւը մերժեր էր օգտուիլ ըսելով. — «Իմ ժողովուրդս ուր՝ ես ալ հոն»։

Ահա բարոյական այն մեծ ապտակը որ կուտայ ծերունի Ստեփաննոս արք. եւ կը հասնի Զորպաճիին մեծութեան ու կ'անցնի … Ահա թէ ուր է հպարտութիւնը, ազգային հպարտութիւնը։ Ստեփաննոս եպիսկոպոս չուզեր, կը մերժէ իրեն եղած շնորհը իր ցեղը պատառ, պատառ յօշոտողներու կողմէ, կ'արհամարհէ, իրենց երեսին կը նետէ ու կը քալէ իր փշոտ ճանապարհը, իր ժողովուրդին հետ քամելով բոլոր դառնութիւնը, տանելով բոլոր տաժանքը իր ցեղին։

Մեծութիւնը այսպէս կը չահուի եւ ոչ թէ քծնանքով։

3. — Ու յետոյ կ'ըսէ. — «Եթէ Իզմիրի հայութիւնը գերծ մնայ հաւաքական աքսորէ, մեծահարուստներու գումարներուն չափ եւ աւելի Օննիկ Իհսանի բարեկամութիւն եւ ազդեցութիւնը վալի Րահմիի վըրայ, դեր ունեցան ատոր մէջ …»։

Ուրկէ՞ ուր այս առասպելը, Օննիկ էֆ. Իհսա՞նը յայտարարած է այդ։

Այս մէկը երբեք։

Օննիկ Իհսան ոչ միայն տարագրութեան արգելումին, այլեւ Իզմիրի կախաղաններուն առթիւ որեւէ արգելիչ գործնական դեր ունեցած չէ, երբ, իմ կարծիքով, կրնար ունենալ, քանի որ այդքան մեծ ազդեցութիւն ունի եղեր օրուան վարիչներուն վրայ, իբրեւ իթթիհատական, իբրեւ մէպուս եւ բարեկամ։

Քիչ մը պատմութիւն այս մասին։

Դեռ 1915 Ապրիլի սկիզբներուն, Իզմիրի հայութեան մասին տրուած որոշումը՝ ծանօթ է մեզի։ Ան գերծ պիտի մնար ոեւէ հետապնդումէ։ Յայտարարողը Վալի Րահմին է, մեր յարգելի եւ սիրելի Արշակ Արզումանին որ. Փարիզ կ'ապրի այժմ։

Ա. Արզումանը շատ մտերիմ էր Վալի Րահմիին և գործ ալ կ'ընէին միասին պատերազմի սկիզբները, մինչեւ իր բանտարկութիւնը։ Րահմին կը յայտնէ իրեն որ եթէ գաղտնի բաներ մը ունիք, զէնք եւն. փճացուցէք։ «Ես չեմ ուզեր որ իմ կուսակալութեանս մէջ ոեւէ դէպք պատահի։ Իզմիրը պէտք է անվթար մնայ։ Այս է իմ որոշումս»։ Ու կը յանձնարարէ զգոյշ եւ խելօք ըլլալ։

Իզմիր ոչ միայն 1915ի՝ այլ եւ 1895ի ընդհ. ջարդերէն ալ ազատ մնացած է։ Ու այս թէ իբրեւ եւրոպական քաղաք՝ որուն բնակչութեան միայն մէկ չորրորդը Թուրքեր էին, եւ թէ տնտեսական հաշիւով։ Իզմիր եւրոպական շուկայ էր թէ իբրեւ ներածող եւ թէ իբրեւ արտածող, իսկ Իզմիրի հայութիւնը առիւծի բաժինը ունէր այդ գործառնութեանց մէջ։ Հաւանական է նաեւ որ կեդրոնին ալ որոշումը այդ եղած ըլլայ, քանի որ աքսորի, ջարդին եւ աւարին ամբողջ թափը ուղղուած էր Արեւելեան (հայկական) նահանգներուն դէմ։ Իսկ փոքր Ասիոյ մէջ նոյն թափը չունէին, որոշ եւ հասկնալի պատճառներով … Կային նաեւ ներքին պատճառներ, ինչպէս կ'ըսէ Պոլսոյ ամերիկեան նախկին դեսպանը, Մորկընթաու իր յուշերուն մէջ. —

« Թուրքիոյ նոյն շրջանի ղեկավարութեան, համաձայն չէին կարգ մը շրջաններ. — Սուրիոյ մէջ Ճէմալ, Իզմիրի մէջ Րահմի պէյ, Խարբերդի մէջ Հաճի Ատիլ վրդի համար ճակատագրական նշանակութիւն ունեցող օրերուն հանդէպ կը բերէ բացառիկ նուիրածութիւն սէր եւ եռանդ դէպի հայ ժողովուրդն ու իր սիրելի դարձած Հայրենիքը։ Ան կը կատարէ իր սրբազան պարտքը ժողովրդի եւ հայրենիքի հանդէպ, կը պայքարի անարդարութեան, չարիքի եւ բռնութեան դէմ՝ յանուն իր ժողովրդի ազատութեան եւ անկախութեան։

Ս. Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՄԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

●

Յարութիւն Շահրիկեանը, յեղափոխական անունով Նիթրա, գրական ծածկանունով Ատոմ, ծնած էր Թամզարա, 1860ին։ Շրջանաւարտ Պոլսոյ Գալաթա Սէրայի Լիսէի, մասնագիտութեամբ իրաւաբան։ Իննսնական թուականների ըսկիզբին փաստաբանութիւն էր անում Տրապիզոնում եւ միեւնոյն ժամանակ եռանդով մասնակցում էր ազգային հասարակական կեանքին, Թաղական Խորհրդի անդամ էր, Ուսումնական Խորհրդի քարտուղար, Առաջնորդարանի խորհրդատու իրաւագէտ։ Հակառակ իր երիտասարդական տարիքին՝ արդէն լուրջ ազդեցութիւն եւ հեղինակութիւն էր ձեռք բերել հանրային շրջանակներում։

Ութսունական թուականների վերջերին Տրապիզոնում հաստատուած էր Հնչակեան Կուսակցութեան Երկրի Կենտր. վարչութիւնը, որին գործակցում էր եւ Յ. Շահրիկեանը։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնումով, ինչպէս յայտնի է, Հնչակեան կուսակցութիւնն էլ մտաւ նրա մէջ, եւ Հ. Յ. Դ. Կենտր. Վարչութեան որոշումով ուսուցչի պաշտօնով Տրապիզոն անցան Ս. Զաւարեանը եւ Յ. Արղութեանը, Յ. Իւսուֆեանի հետ միասին միանալով Հնչակեան Կենտր. Վարչութեան, պիտի կազմէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկրի վարչութիւնը։

Հնչակեանները շուտով դուրս եկան Դաշնակցութիւնից, որով այդ ծրագիրը ի դերեւ ելաւ, բայց Շահրիկեանը մտաւ Դաշնակցութեան մէջ եւ հետզհետէ դարձաւ նրա ականաւոր ղեկավար դէմքերից մէկը։

Շահրիկեանի Տրապիզոնի գործունէութեան մասին քիչ տեղեկութիւն ունինք, դժբախտաբար։ Յայտնի է, որ նա, իբրեւ փաստաբան, գործօն մասնակցութիւն է բերել Ս. Զաւարեանի եւ Յ. Արղութեանի ձերբակալութիւնից յետոյ, Զաւարեանի դատավարութեան մէջ։ Ուրիշ բանտարկեալների պաշտպանութիւնն էլ, յաճախ, ստանձնում էր Շահրիկեանը։ Իբրեւ Ուսումնական Խորհրդի անդամ աջակցել է Իւսուֆեանի կրթական ծրագիրների գործադրութեան եւ, առ հասարակ, մտերիմ յարաբերութեան մէջ է եղել Իւսուֆեանի հետ։ Դաշնակցութեան գործերում նրա դերը սահմանափակուել է առաւելապէս խորհրդատուի դերով։ Եղել է Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ազգային մարմիններում։ Ցամենայն դէպս, փաստ չունինք հաստատող, որ նա աշխատեյիս լինէր խմբերում կամ ժամանակի յեղափոխական ձեռնարկների մէջ։

1895ի կոտորածներին յաջորդող ձերբակալութիւնների ժամանակ Շահրիկեան էլ բանտարկուեց եւ դատապարտուեց ցմահ բերդարգելութեան, բայց կարողացաւ բանտից փախչել եւ 1907ին նա արդէն Կովկասում կուսակցական գործի վըրայ էր։ Այսպէս, Մայիսին, Բիւրոյի յանձնարարութեամբ նա մեկնում է Սալմաստ եւ յաջողութեամբ լուծելով ընկերների մէջ ծագած տարակարծութիւնները՝ արադացնում է Խանասորի արշաւանքը։

Այնուհետեւ, Շահրիկեանը պաշտօն է ստանում նաւթաշխարհում եւ դառնում է Դաշնակցութեան Բագուի կազմակերպութեան ղեկավար ուժերից մէկը՝ Կենտր. Կոմիտէի անդամ, Շրջանային ու Ռայոնական ժողովների մասնակից, դասախօս, կուսակցական կարեւոր յանձնարարութիւններ կատարող։

Բագուն — Ռսկանապատի Կենտր. Կոմիտէութիւնը — առանձնայատուկ տեղ ունէր մեր կուսակցութեան մէջ։ Իբրեւ նաւթարդիւնաբերական խոշոր կենտրոն, այստեղ համախմբուած էր մեծ քանակութեամբ ամէն ազգի գործաւորութիւն, որի մէջ հայ բանուորութիւնը պատկառելի թիւ էր կազմում։ Բագւում մեծ թիւով հաւաքուած էին եւ հայ դրամատէրեր ու մտաւորականներ։ Դրամագլխի եւ աշխատանքի յարաբերութիւնները ծայր աստիճանի սրուած էին Բագւում, եւ դասակարգային պայքարը բուռն ձեւերով էր արտայայտւում։

Դասակարգային փոխյարաբերութիւնները, յաճախ ազգամիջեան բախումների բնոյթ էին ստանում։ Դաշնակցութեան համար Բագուն նիւթական առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող կենտրոն էր. միեւնոյն ժամանակ եւ իր ընկերային ըսկզբունքների գործադրութեան կարեւոր վայր։ Բագուի հայ բանուորութիւնը, գրեթէ ամբողջութեամբ, կազմակերպուած էր Դաշնակցութեան դրօշի տակ։ Եւ բնական է, որ ընկերային – տնտեսական հարցերը այստեղ աւելի սուր ձեւերով էին դրւում եւ աւելի բուռն կերպով արտայայտւում կուսակցական կեանքում։ Երիտասարդութիւնը, մանաւանդ, համակուած աշխատաւորական – ընկերավարական գաղափարներով, ստիպում էր, որ կուսակցութիւնը աւելի ուշադիր վերաբերուի եւ աւելի գործօն մասնակցութիւն ցոյց տայ աշխատանքի եւ դրամագլխի դասակարգային պայքարում։ Միւս կողմից՝ հասուն ղեկավարութիւնը գիտակցում էր, որ տնտեսական խնդիրը այնքան պարզ հարց չէ Բագւում, ինչպէս պատկերացնում էր երիտասարդութիւնը։ Պայքարը զուտ դասակարգային բնոյթ չէր կրում, այլեւ ազգային։

(ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ)

(Մնացեալը յաջորդով)

եւն․»։ Այս ամէնը կուգան հաստատել թէ «Մեծահարուստներու գումարները եւ անոր հետ Օննիկ Իհսանի բարեկամութիւնը» դեր չունին Իզմիր տարագրութեան գործին մէջ։ Մեր տարագրութիւնը (Իզմիր) 1915 Հոկտ․ին տեղի ունեցաւ, իսկ «մեծահարուստներ»ու նուիրատուութիւնը՝ 1916 – 917ի պատմութեան կը պատկանին։

Կը հետեւցնեմ թէ Քէօթահիայի ալ աքսորէն ազատ մնալը, նոյնպէս տեղացի Թուրքերու կամ տեղի կառավարական վարիչներու կարգադրութեամբ եղած է, եւ ոչ թէ Օննիկ Իհսանի նման ուրիշ Իթթիհատականներու բարեխօսութեամբ։

4․— Երկրորդ խրատեկ մը, Պ․ Վ․ Մ․ կը վկայէ թէ «Օննիկ Իհսան անհաղորդ եղած է իր հայրենակից Իզմիրցիներու, ինչպէս եւ Իզմիրցիներու (Բ․Մ․), անհաղորդ եղած է մեր միւս հայ երեսփոխաններուն հետ, որոնք կ'աքսորուէին եւ իրենց հայ ըլլալու մեղքը կը վճարէին իրենց կեանքովն իսկ․․․»։

Իսկ այդ օրերուն եւ մինչեւ վերջն ալ երբ բացուած էր Թուրք – հայ խրամատը, ինք իբրեւ պետական մարդ (հայ – մարդ խմաստով) իբրեւ մէպուս, իբրեւ մտաւորական, նժարին ո՞ր ափին, ո՞ր թեւին վրայ էր։ Այդ հրէշներուն նայուածքը երբեք իր նայուածքին չէ՞ր հանդիպեր․․․

Ի՜նչ հանդուրժողութիւն․․․

Օ, մենք չենք կրնար տանիլ 914 – 922ի արհաւիրքէն ճողոպրածներս։ Ոչ։

Մեզի համար Թրքասէր ըլլալ, համազօր է հայատեաց ըլլալու։ Երկու չափ չունինք մենք։

Եթէ Օննիկ Իհսան Թրքասէր մըն էր ուրեմն հայատեաց մըն էր, կամ ամենաթեթեւը եթէ հայատեաց չէր, հայասէր ալ չէր։

Դատաճա՞ն․— Կ'ընդունիմ որ փաստ մը չկայ զինք դատաճան որակելու։ Եւ կարծեմ Պ․ Երկանեանն ալ դատաճան չէ որակած զինքը։

Ան ըսած է «Իհսանեան քաղաքականութիւն»։

Բարգէնը՝ կ'ըսէ թէ «սխալ է Իհսանեան մկրտել այդ քաղաքականութիւնը, որ ոչ իրմով սկսաւ եւ ոչ ալ իրմով կը դադրի․․․»։

Իսկ ես կ'ըսեմ երկուքն ալ կը սխալին։ — Օննիկ Իհսանին ուղղութիւնը քաղաքականութիւն չէր, այլ իր կաշին փրկելու միջոց մը։ Թրքասիրութիւնը, Թրքանալը քաղաքականութիւն չէ, քաղաքականութիւնը երկու հակադիր ուղղութիւններու մէկին կամ միւսին, աջին կամ ձախին յարելու, ծառայելու խնդիր է։ Այդ ուղղութիւնը կը բխի ազգային ուժեղ գիմագծութենէ, հիմնական, որոշ տեսակէտ ունենալէ։ Ունէ՞ր Օննիկ Իհսանը ազգ․ դիմագիծ, հայեցի ոգի, ներշնչում։ Ունէ՞ր նոյնիսկ ազգային արժանապատուութիւն։ Ինծի անյայտ են դեռ, բոլոր վկայութիւններն ալ նկատի առնելով։

6․— Բարգէնը իբրեւ օրինակ կը յիշէ Նազարէթ – Հիլմին (Ներսէսեան), բայց ներելի՞ է Օննիկ Իհսանը, Նազարէթ Հիլմիին (փաստաբան, հրապարակագիր) կարգը դասել։

- Ն․ Հիլմին արժէք մըն էր, պահպանողական, հակայեղափոխական ու նաեւ Թրքասէր, այո, Թրքասէր, հայասէր ըլլալուն համար։ Սիրաշահիլ Թուրքերը, չգրգռել զանոնք։ Այդ էր իր համոզումը, ուղղութիւնը։ Ն․ Հիլմին ազգ․ ոգի ունէր ու նախանձախնդրութիւն։ Ազգ․ բոլոր մարմիններուն անդամակցած էր ան, Ուսումնական խորհուրդի, վարչութեան, երեսփ․ ժողովի, բոլոր ազգային ձեռնարկներու իր ներկայութիւնը փնտռել տուած կամ պարտադրած է։ Իզմիրի հայ թերթերուն աշխատակցած է եւ Իզմիրի հայկ․ պատմութեան մէջ իր պատուոյ տեղը ունի երբեւ դէմք։

7․— Իսկ այս վերջի չո՞ւն, վա՞զը դէպ ի Անգարա։ Թրքասիրութիւնը եթէ միջոց եղած ըլլար իր կաշին փրկելու նորէն ոչինչ պիտի ըսէի, բայց այդ ինչ ստոր ճանի թրքամոլութիւն իր երակներուն մէջ, որ 1937ին երբ Աթաթիւրք (իր դասընկերը) զինք Անգարա կը կանչէ պաշտօնի, կը վազէ կ'երթայ․․․ Քրոնքն ալ նոյն նժարին մէջ թափելու։

Իզմիրի թաղի վաճառականներէն մէկուն ալ դիմում եղաւ որ վերադառնայ Իզմիր եւ թաղի գործը շարունակէ, բայց մարդը տեղէն չշարժեցաւ։

Օննիկ Իհսան Ամերիկայի մէջ չոր հաց մը ունէր ուտելու, ինչ պէտք կար մինչեւ Անգարա վազելու եւ իր պատառը Անգարայի փողոցի ցեխին թաթխելու։

Կ'եզրակացնեմ այս ամէնէն որ Օննիկ Իհսան «Թուրք կրեկորէն»՝ կամ Թրքանման Հայ մըն է։

Բ․ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ԳԷՈՐԳ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

★

Ինչպէս հաղորդած էինք, Նոյեմբեր 10–ին Աթէնքի մէջ մեռած է Գէորգ Փափազեան, Թրակիոյ երբեմնի ներկայացուցիչը՝ Յունաստանի երեսփ․ ժողովին մէջ։

Հանգուցեալը բնիկ Ռոտոստոցի, ծնած էր 1890ին։ Ծննդավայրին մէջ նախնական կրթութիւնը ստանալէ վերջ անցած է Պոլիս եւ մտած Պէրպէրեան վարժարանը։ Իր ուսուցիչներէն մին էր տաղաչափ Ինտրան, որուն հնադէպ հիացումով կ'արտայայտուէր միշտ։ Պէրպէրեանի շրջանը աւարտելէ ետք, մտած է իրաւաբանական վարժարանը, որուն շրջանը եւս բոլորած եւ փաստաբանի վկայական ստացած էր։ Փափազեան, երիտասարդ տարիքէն մասնակցած էր հանրային եւ գեղարուեստական շարժումներու եւ միաժամանակ անդամակցած Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան։

Հայաջինջ Սարսափներու շրջանին Օսմ․ բանակին մէջ ըլլալով՝ ազատած էր ջարդերէն։ Զինադադարէն ետք, Դամասկոսի մէջ առեն մը մասնակցած է նոր հիմնուած Արարատեան ընկերութեան եւ իր ուժերը ի սպաս դրած ազգային վերածնութեան ճիգերուն։

Յետոյ անցած է Պոլիս եւ ապա իր ծննդավայրը։ Իբրեւ Դաշնակցութեան թեկնածու, երեսփոխան ընտրուած էր Հելլէն․ խորհրդարանին մէջ, միակ Հայը ըլլալով։

1923ին հաստատուած էր Թեսաղոնիկէ, ուր տարիներով եղած է ազգ․ քաղաք․ ժողովի, թաղային մարմնի եւ խնամատարական յանձնախումբի անդամ։ Փափազեան Դաշնակցական «Ալիք» թերթի արտօնատէրն էր եւ աշխատակիցը, թարգմանութիւններով եւ ինքնագիր գրութիւններով։

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի աւարտումէն վերջ ընտանիքով փոխադրուեցաւ Աթէնք եւ սկսաւ աշխատակցիլ «Ազատ Օր»ին ֆրանսական հանդէսներէ թարգմանութիւններ կատարելով եւ ինքնագիր գրութիւններ ստորագրելով։ Մասնակցեցաւ նաեւ Համազգայինի վարչութեան, 1940 – 50 իբրեւ ատենապետ, քարտուղար եւ անդամ։ Փափազեան բազմակողմանի զարգացում ունէր եւ հաճելի խօսակից մըն էր։ Իր կարողութիւններով կրնար շատ օգտակար ըլլալ այս գաղութին, դժբախտաբար ճակատագիրը շուտ կտրեց կեանքին թելը։

Յուղարկաւորութեան առթիւ դամբանականներ խօսեցան Մեսրոպ քհնյ․ Տէր Յակոբեան եւ Ազգ․ Կեդր․ Վարչութեան ատենապետ Պ․ Գրիգոր Բարաղամեան։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

★

ԽՑԲ․— Ուրֆայի Հայր․ Միութիւնը երրորդ եւ վերջին կոչ մը ուղղած է բոլոր հայրենակիցներուն, փութացնելու համար «Յուշապատում»ին հրատարակութիւնը։ Կոչը տեղեկութիւններ տալով ցարդ հաւաքուած նիւթերու մասին (թիւով 37), կը հաշուէ թէ գիրքը պիտի ունենայ 7–800 տպագրական էջ, մեծադիր։ Ստացած են նաեւ նկարներ, բայց դեռ պէտք ունին եւ կը խնդրեն տրամադրել, վերադարձնելու պայմանով։

Կոչը անգամ մը եւս կը յիշեցնէ․—

«Յուշապատում»ը պիտի ունենայ նաեւ նոր սերունդին յատկացուած բաժին մը։ Մեր այն հայրենակիցներու զաւակները, որոնք հետեւած են բարձր ուսման եւ ազատ ասպարէզի վրայ դիրք ունին, եւ կամ ծառայած են վերջին պատերազմի ընթացքին զանազան պետութեանց բանակներուն մէջ, օր առաջ պէտք է իրենց նկարներն ու կենսագրականները ղրկեն յանձնախումբիս հասցէին։

Այս վերջին կոչով, կրկին կը դիմենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն, որ բերեն իրենց աշխատակցութիւնը անհրաժեշտ եւ օգտակար այս գործին։

Կը թելադրենք, որ իւրաքանչիւր գաղութի, քաղաքի եւ գիւղի մեր հայրենակիցները, գրեն իրենց ներկայ կեանքի մասին ալ, տալով թիւեր, եւ իրենց հանրային եւ կամ հայրենակցական գործունէութեան համառօտ ամփոփումը։

Կրկնութիւններէ խուսափելու համար, ղրկուած գրութիւնները կրնան կրճատուիլ։ Խմբագիրը յանձնախումբին հաւանութեամբ, իրաւունք պիտի ունենայ օգտուելու այն գրութիւններէն միայն, որոնք պատմական տեղագրական եւ ազգագրական արժէք մը կը ներկայացնեն։

Մեր հրատարակած նախորդ երկու կոչերը, լայն պատեհութիւն տուին բոլոր հայրենակիցներուն, պատմելու իրենց գիտցածները։ Ներկայ երրորդ կոչէն վերջ այլեւս ոչ ոք դժգոհելու պատճառ կրնայ ունենալ։ Այս ձեռնարկը անհատական ոեւէ կնիք չունի, հատուածական ոեւէ նկատումէ չառաջնորդուիր․ միակ նպատակը, ինչպէս չեշտեցինք, Ուրֆայի փառքը հիւսելն է․ պարագայ մը, որ անխտիր կը խօսի բոլոր հայրենակիցներու սրտին։

Վերջին երեսուն տարուան ընթացքին շարք մը գործեր հրատարակուեցան մասնաւորապէս Ուրֆայի 1915ի հերոսամարտին շուրջ։ Անոնց վրայ կատարուելիք հիմնական լրացումներ եթէ կան, իրազեկներուն կը մնայ գրել եւ կամ մատնանշել։ Ասիկա վերջին առիթն է, նուազագոյն թերութիւններով գործ մը մէջտեղ բերելու համար։

Մօտ տարի մը տեւող պայմանաժամէն վերջ, յանձնախումբս, թէեւ բաւականաչափ նիւթ արդէն ունի իր տրամադրութեան տակ, յարմար նկատեց նոր պայմանաժամ մը եւս նշանակել, որպէսզի հայրենակիցները վերջին պատեհութիւն մը ունենան իրենց յուշերը եւ արժէք ներկայացնող նկարները փութացնելու յանձնախումբիս հասցէին։

Այս վերջին պայմանաժամը կ'երկարի մինչեւ 1954 Մայիս մէկ։ Անկէ վերջ ըստացուած գրութիւններն ու նկարները չեն կրնար նկատի առնուիլ, տրուած ըլլալով, որ այդ թուականէն վերջ պիտի ձեռնարկուի խմբագրական եւ տպագրական աշխատանքներուն։

Աւելի երկար յապաղումի կարելի չէ ենթարկել այս գործը։ Հին սերունդը քանի չէ անհետացած, այս վերջին տուրքն ալ պիտի տայ մեր նահատակներու յիշատակին։

Կը յուսանք Յուշապատումը հրատարակել 1955ին։ Թուական մը, որ կը զուգադիպի Ուրֆայի փառաւոր հերոսամարտի քառասնամեակին։

Յանձնախումբիս կեդրոնը կը մնայ Պէյրութ։ Հասցէ․— Արամ Սահակեան, Ֆարմասի տը լա Սանթէ, ռիւ Ֆօշ, Պէյրութ։

ԿԱՂԱՆԴ է, մի մոռնաք նոխացնել Ց․ Կ․ Խաչին Մանուկներու Օրուան տօնը՝ Դեկտեմբեր 29ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Անկարելի էր գուշակել իր մտածումը։ Միւս կողմէ երբեք կարելի չէր գիտնալ թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Պ․ Էմըրթի գլխուն մէջ։ Այնքան հանդիստ, այնքան սիրալիր էր, մարդ մը որուն կարելի էր վստահիլ։ Գալով Պ․ Քոլմէնի, ճշմարիտ ազնուական մըն էր։

Այս խորհրդածութիւնները կ'ընէի երբ Թէլ Եարըմճա հասանք։ Ժամը ճիշդ իննն էր եւ կառապանը բանալիով գոցուած էր գիշերուան համար։

Իպրահիմ իմ կողմս վազեց, դուռը բացաւ խոշոր բանալիով մը եւ ճամբայ տըւաւ ինծի։

Թէլ Եարըմճայի մէջ կանուխ կը պառկին։ Ոչ մէկ լոյս հասարակաց սենեակին մէջ։ Լամբար մը կը վառէր ճարտարապետներու արհեստանոցին մէջ, ուրիշ մը Տոքթ․ Լէյտնըրի գրասենեակը, բայց գրեթէ բոլոր միւս պատուհանները մութին մէջ թաղուած էին։ Այդ գիշեր ամէն մէկը սովորականէն աւելի կանուխ քաշուած ըլլալու էր։ Երբ գծագրութեան սրահին առջեւէն իմ սենեակս երթալու համար, նայուածք մը նետեցի դէպի ներս։ Պ․ Քարէյ, շապիկով կ'աշխատէր, ընդարձակ յատակագիծի մը վրայ ծռած։ Հիւանդ երեւցաւ ինծի, յոգնած եւ ցաւատանջ։ Տաժանելի տպաւորութիւն մը կրեցի։ Անկարելի էր հասկնալ իր միտքը կամ զինքը դատել իր խօսքերէն, որովհետեւ շատ քիչ կը խօսէր եւ միշտ սովորական բաներու մասին, իսկ շարժումները միշտ զգուշաւոր էին։ Եւ սակայն այս մարդը միշտ ձեր ուշադրութիւնը կը գրաւէր եւ երբեք չէինք կրնար անտարբեր ըլլալ իրեն հանդէպ։

Գլուխը դարձնելով տեսաւ զիս եւ բերնէն ծխամորճը հանելով․

— Օ, օրիորդ, ուրեմն՝ Հասանիէէն վերադարձա՞ր էք։

— Այո, Պ․ Քարէյ։ Երեւի ուշ ատեն կ'աշխատիք այս գիշեր։ Ամէն մարդ պառկած է։

— Ստիպուեցայ շարունակել աշխատանքս, որ քիչ մը ուշ մնացած է։ Վաղը պեղումներու վայրը կը վերադառնանք։

— Արդէ՞ն, հարցուցի, զայթակղած։

Ինծի նայեցաւ տարօրինակ ձեւով մը։

— Լաւագոյն բանն է որ կրնանք ընել։ Քանի մը բառով հասկցուցի Լէյտնըրին։ Վաղը, ամբողջ օրը Հասանիէ պիտի ըլլայ կարգ մը ձեւակերպութիւններ կատարելու համար։ Իսկ մենք կը վերսկսինք մեր ամենօրեայ կեանքը։ Ինչ իմաստ ունի այստեղ մնալ, իրարու երես նայելով։

Շատ ողջամիտ պատճառաբանութիւն մը, նկատի ունենալով իւրաքանչիւրին ջղագրգիռ վիճակը։

— Մասամբ իրաւունք կուտամ ձեզի, ըսի։ Աշխատանքը կը մոռցնէ շատ մը բաներ։

Գիտէք որ յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուէր վաղը չէ միւս օր։

Կրկին թաղուեցաւ իր աշխատանքին մէջ։ Չէի կրնար բացատրել, բայց սիրտս կը սեղմուէր ի տես այս մարդուն։ Համոզուած էի թէ ամբողջ գիշերը պիտի չքնանայ։

— Քնաբեր դեղ մը կ'ուզէ՞ք, Պ․ Քարէյ, հարցուցի վարանոտ ձայնով մը։

Գլուխը շարժեց ժպտելով։

— Շնորհակալ եմ, Օրիորդ։ Պէտք չկայ։ Գէշ սովորութիւն է։

— Ուրեմն, Պ․ Քարէյ, գիշեր բարի, կրնա՞մ որեւէ ձեւով օգտակար ըլլալ ձեզի։

— Օհ, չարժեր, օրիորդ, շնորհակալ եմ, գիշեր բարի։

— Շատ կը ցաւիմ, ըսի, թերեւս քիչ մը շատ յառաջ երթալով։

— Կը ցաւի՞ք։

Ինծի նայեցաւ զարմանքով։

— Այո, կը ցաւիմ հոս ամէնուն համար ալ։ Այս եղերական մահը այնքան սարսափելի է, մանաւանդ ձեզի համար։

— Ինծի՞ համար, ի՞նչպէս։

— Վաղեմի բարեկամ մըն էիք երկուքին ալ։

— Լէյտնըրին մէկ հին բարեկամն եմ։ Բայց Տիկին Լէյտնըր եւ ես մասնաւոր բարեկամութեամբ մը կապուած չէինք։

Իր խօսքերուն շեշտէն կը հետեւէր թէ որեւէ համակրութիւն չունէր անոր հանդէպ։ Ահ, եթէ միայն Րէյլին կարենար լսել։

— Ուրեմն գիշեր բարի, կրկնեցի։

Եւ սենեակս վազեցի։ Հանուելէ առաջ զանազան գործերով զբաղեցայ, քանի մը թաշկինակ եւ զոյգ մը ձեռնոց լըւացի եւ օրագիրս գրեցի։ Անկողին մտնելէ առաջ դուռնէն ակնարկ մը նետեցի բակին վրայ։ Լոյսերը կը վառէին ճարտարապետներու արհեստանոցին եւ հարաւային տաղաւարին մէջ, Տոքթ․ Լէյտնըրը կ'երեւի դեռ կ'աշխատէր իր գրասենեակին մէջ։ Կը վարանէի երթալ գիշեր բարի ըսել։ Չէի ուզեր շատ յարգալիր երեւալ։ Կրնար նեղանալ զինքը խանգարելուս համար։ Տեսակ մը խղճահարութիւն ունեցայ։ Մնաց որ ինչ դէշութիւն ըրած կ'ըլլայի եթէ իր առողջութիւնովը հետաքրքրուէի եւ իմ ծառայութիւնս առաջարկէի իրեն եթէ պէտք ունէր։ Միայն ներս պիտի մտնէի եւ դուրս պիտի ելլէի։

Տոքթ․ Լէյտնըր հոն չէր։ Գրասենեակը լուսաւորուած էր եւ հոն գտայ միայն Օր․ Ճոնսընը գլուխը սեղանին վրայ հակած տաք արցունքներ կը թափէր։

Այս տեսարանը տակն ու վրայ ըրաւ զիս։ Օր․ Ճոնսընը այնքան հանդարտ եւ ինքնիրեն տէր մէկն էր, որ խորապէս մեղքցայ։

(Շար․)

Կամթոն Մոնեըվիլ, որ 1947էն ի վեր կը վարէ Ծերակոյտին Նախագահութիւնը, նախկին վարչապետ Քէօյ որ 69 տարեկան է եւ արմատական երեսփոխան 1914էն ի վեր: Պատերազմէն վերջ ամէնէն երկար տեւեց իր վարչապետութիւնը, 389 օր: Պ. Քէօյ երէկ նորէն յայտարարեց թէ թեկնածու չէ:

ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քանի մը տեղեկութիւններ ալ ընտրական գործողութեանց մասին: Մօտ 3500 զինուորներ, շրջուն պահակներ եւ ապահովութեան պաշտօնեաներ շարժման մէջ պիտի դրուին Դեկտ. 17ին: Վերսայլի պալատին մէջ պիտի գտնուին 500 բարապաններ, մեքենագէտներ, ազդիրներ, քարտուղարներ եւ հեռաձայնի պաշտօնեաներ: Տասը քան նոր խցիկներ հաստատուած են հեռաձայնի համար եւ յատուկ մասնաճիւղ մը Թղթատարական վարչութեան կողմէ որ մասնաւոր կնիք մը պիտի գործածէ նամակներու համար: Ամփիթատրոնին մէջ հաստատուած են 72 յաւելուածական աթոռներ որպէսզի կարելի ըլլայ տեղաւորել 947 պատգամաւորները:

Ընտրութեան ձեռնարկուած առեն վիճաբանութիւն պիտի չկատարուի թեկնածուներու մասին: Ընտրողները զատ զատ պիտի կանչուին, իրենց քուէները ձգելու համար քուէտուփին մէջ: Երբեք չէ պատահած որ երկու քուէարկութենէն աւելի կատարուի: Այս անգամ կրնայ բազմապատկուիլ, նկատի առնելով թեկնածուներուն թիւը: Եթէ վերջնական արդիւնքը յայտնի ըլլայ մութը կոխած առեն, պալատին հրապարակը եւ դէպի Փարիզ տանող ճամբան պիտի լուսաւորուին համաձայն մասնաւոր ծրագրի մը: Բոլոր արարողութիւններէն ետք, նորընտիր նախագահը երկու պատմական դահլիճներէ անցնելով պիտի նստի բաց ինքնաշարժի մը մէջ եւ Թափօրը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Փարիզ, առաջնորդութեամբ երկու ոստիկանական կառքերու եւ ուղեկցութեամբ 15 հեծելանաւորդ ոստիկաններու են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

14 ԵՐԿԻՐՆԵՐԷ 42 նախարարներ հաւաքուած են Փարիզ, քննելու համար Ատլանտեան դաշինքին վերաբերեալ խնդիրներ: Ժողովին բացումը տեղի ունեցաւ երէկ, երկուշաբթի, Շայոյի պալատին մէջ, նախագահութեամբ Պ. Ժ. Պիտոյի որ մասնաւորապէս շեշտեց թէ «անըմբռնելի է եւրոպական կազմակերպութիւն մը Ատլանտեան դաշինքէն դուրս»: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է աւելցնել Եւրոպայի օդանաւային ուժերը եւ նոր ծրագիր մը մշակել 1954ի համար:

ՓԱՐԻԶԸ դիւանագիտական ժամադրավայր դարձած է այս միջոցին: Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը եւ Իտալիոյ վարչապետը մասնաւոր տեսակցութիւններ ունեցան Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն հետ: Առաջինը մասնաւորապէս զբաղեցաւ Սարի հարցով, երկրորդը՝ Թրիէսթէի վէճով: Կացութիւնը անորոշ է տակաւին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նոր վարչապետը, Շարէթ, որ միեւնոյն ատեն արտաքին գործերը կը վարէ, յայտարարեց թէ կացութիւնը շատ վտանգաւոր է Յորդանանի սահմանին վրայ: Այս առթիւ կարգ մը նոր դէպքեր յիշելով, ըսաւ թէ «յիմարութիւն պիտի ըլլար եթէ Արաբները նոր կռիւ մը սարքէին Իսրայէլի դէմ»: Ինք միշտ համաձայն է որ վիճելի խնդիրները լուծուին ուղղակի բանակցութիւններով:

ԻՏԱԼԻՈՅ պետական պաշտօնեաներուն գործադուլը հազիւ վերջացած, նոր եւ շատ աւելի ծաւալուն գործադուլ մը կը պատրաստուի այսօր, երեքշաբթի: Կը կարծուի թէ այս անգամ շարժումին պիտի մասնակցին մօտ հինգ-վեց միլիոն աշխատաւորներ, պահանջելով օրավարձը աւելցնել եւ արձակումները դադրեցնել:

ՀԱՐԱՒ. ԹԻՐՈԼԻ խնդիրը նորէն կ'արծարծուի Աւստրիոյ մէջ: Կառավարութիւնը ծանուցագիրներ ուղղած է Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն, յիշեցնելով թէ Իտալիա անիրաւաբար գրաւած է այդ երկրամասը, 1918էն ի վեր, խտալացնելով կամ արտադաղթի մղելով բնիկները:

« ՍԵՒ ՁԵՌՔ » խմբակին երկու անդամները ձերբակալուեցան Քազապլանքայի մէջ (Մարոք): Իրենց խոստովանութեան վրայ խուզարկութիւններ կատարուելով զէնքեր եւ պայթուցիկներ երեւան հանուեցան:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Յովհաննէս Պուլանեանէ (Սալէն տը Ժիրօ) 500 ֆրանք:

ԸՆԿԵՐ Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն 5000 ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Տան հիմնադրամին փոխան ծաղկեպսակի:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

Հայ Կաղանդ պապան լուր տուաւ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան թէ՝ այս տարի ալ, Դեկտեմբեր 29ին ժամը 14–19 պիտի գայ Սոսիէթէ Սավանթ, շնորհաւորելու Նոր Տարին:

Կաղանդ Պապան կը խոստանայ զգոյշ ըլլալ եւ չկորսնցնել նուէրներուն պարկը: Դիմաւորելու համար պիտի ունենանք Նոր Տարուան ծառ, ներկայացում, պարեր, նուագ եւ սինեմա եւն.:

Կաղանդ պապիկը կը խնդրէ որ հայ մանուկները սիրող անձերը իրենց նուէրներով օգնեն մեզի ճոխ եւ ուրախ հայ Կաղանդ մը անցնելու համար:

Իրաւունք չունի՞ Կաղանդ Պապան:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի: Այս Ուրբաթ ժամը 21ին Քաֆէ տիւ Նորի սըրահը, 4 փլաս տը լա Մէրի:

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Նիւթ՝ Միքայէլ Վարանդեան, կեանքը եւ գործը:

Կը հրաւիրուին հայ հասարակութիւնը, մանաւանդ երկսեռ երիտասարդութիւնը:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԻԿՆԱՆՑ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Այս կիրակի ժամը 16ին, դպրոցին սրահներուն մէջ, 26 ռիւ Թրոյօն, Սէվր: Այս հանդէսին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր աշակերտներու ծնողքները եւ անոնք որ կը սիրեն վարժարանին համակրելի միջավայրը:

Խնամքով պատրաստուած յայտագիր, մասնակցութեամբ՝ աշակերտներու, Եուկոսլաւ ազգային պարախումբին լաւագոյն պարուհիներէն խումբ մը, եւ արտասահմանէն հասած հայ աճպարար մը:

ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ:

Արեւելեան եւ արեւմտեան ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՑԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի կողմէ: Այս կիրակի ժամը 16էն 24, Սալ տ'Էրըլըմօնի շքեղ սրահին մէջ, 25պիս, Ավընիւ տը լա Ռէփիւպլիք Մօնռուժ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ մեներգներ՝ Օրիորդներ Պէնկեան, Մուրատեան, Պ. Ա. Քիւփէլեան, Կապոյտ Խաչի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Ալիս Գավէզեանի:

Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի: Մագիլեան նուագախումբ:

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Փորթ տ'Օրլէան կամ օթօպիւս 126՝ իջնել Մէրի տը Մօնրուժ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ:

ՄԻՆՉ ԱՅԴ, ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԷՆ, ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՅՆԻՍԿ ՎՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ԶԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին Քատէ սրճարանի վերնայարկը: Շարունակութիւն՝ Հ. Բալուեանի դասախօսութեան: «Ն. Պէշիկթաշլեանի երգիծական գրականութեան մասին» կարծիքներու փոխանակութիւն: Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 2000 ֆր. ընկեր Ալեքսանդր Փանոսեանէ, մեր վերջին պարանցիկ խնջոյքի առթիւ:

ԱՀԱ ՁԵԶԻ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 1954

խմբագրութիւն եւ հրատարակութիւն ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

504 էջ, 200է աւելի նկարներ, ամէն ճաշակի յարմար այլազան եւ ճոխ բովանդակութեամբ: Աշխատակցած են, ի միջի այլոց Ուիլեըմ Սարոյեան, Արամ Հայկազ, Հայր Ներսէս Ակինեան, Շ. Միսաքեան, Ճորճ Մարտիկեան, Կ. Սասունի, Գուրգէն Մխիթարեան, Հուրի Իփէքեան, Մ. Իշխան, Զարեհ Մութաֆեան, Տիգր. Բաղդասարեան, Սօս Վանի, Եղ. Պօյաճեան, Արամ Սահակեան եւ ուրիշներ: Տրուած են բոլոր աշխատակիցներու ձեռագիրներէն նմոյշներ: Գեղարուեստական, երգիծական, մարզական, կէս-բժշկական ընդարձակ բաժիններ:

Տարեգիրքը կը կարդացուի հաճոյքով եւ հետաքրքրութեամբ, մէկ ծայրէն միւսը, որեւէ ժամանակ:

ԳԻՆԸ 1200 ՖՐԱՆՔ

Թղթատարի ծախքով 1270 ֆրանք:

Ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԻՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ՆԻՍ, 8 Դեկտ.— Նիսի Հայկ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան նորընտիր վարչութիւնը, ընտրուած 1953 Նոյեմբեր 29ի ընդհ. ժողովէն, ուր ներկայ էին 85 հայրենակիցներ, կուգայ հրապարակաւ յայտարարել գաղութիս թէ ինքն է պաշտօնական մարմինը, եւ թէ ապօրինի է նախորդ վարչութեան ատենապետին Սաֆօ Սփաճեանի ձեռնարկը նոր վարչութիւն կազմելու: Կը հրաւիրէ Նիսի եւ շրջանի հայութիւնը շրջահայեաց ըլլալ եւ ոչ մէկ ստորագրութիւն տալ իր կողմէ ներկայացուած ցանկին:

Ի դիմաց Կրօն. Ընկերակցութեան նախագահ Բ. Կէտիկեան

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի վիճաբանական ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21.15ին Ազգ. Տան մէջ: Նիւթը՝ Ուիլեըմ Սարոյեանի վերջին վէպը, Ռոք վակրամ: Գիրքը կը ներկայացնէ ընկերուհի Սեդա Յաքեթճագովեան: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:— Հայերէնի դասերը ժամը 20.30ին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, Ագատի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 9րդ տարեդարձը, Յունուար 15ին Ալհամպրայի մէջ, իրիկուան ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Կը խնդրենք բոլոր միութիւններէն նկատի ունենալ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր սեղանները ընկ. Վ. Փարթամեանէ, 36 ռիւ տէ Տօմինիքէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կը խնդրուի ազգային կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին տարեկան հանդէսը, Փետր. 20ի շաբաթ իրիկունը:

× Նկատի ունենալ նաեւ Փետր. 12ը երաժշտական երեկոյ տրուած Իվթեսիէի և Տիրուհի Զառափեանի կողմէ:

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 16 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7245 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2656

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ՉՕՐԱՎԻԳ

Հիմա որ Նարդունին ճամբայ ելաւ դէպ ի Միջին Արեւելք, անգամ մը եւս արծարծենք մոռցուած խնդիր մը, — մտաւոր կապ գաղութէ գաղութ :

Շատ ենք խօսած ազգային – հանրային յարաբերութեանց թուլութեան մասին :

Տասն անգամ աւելի տժգոյն է պատկերը, մշակոյթի տեսակէտով :

Մէկը միւսին մտաւոր շարժումէն, ճիգէն ու վաստակէն լուր չունի, բացի ափ մը ուսումնականներէ եւ գրասէրներէ :

Փարիզի գրող – բրոց հասարակութիւնը ինքն իր մէջ կծկուած, չի գիտեր թէ ի՛նչ կը բանի Միջին Արեւելքի մէջ:

Այս վերջինն ալ մետաքսէ թելով մը կապուած է Հայկական Փարիզին հետ :

Կրնաք ըսել թէ աւելի սերտ կապ ունի արեւմտեան Եւրոպայի մշակոյթին քան հայկական ածուին հետ :

Անշուշտ պատկերը տարբեր կ'ըլլար, եթէ միջոցներ գտնէինք խմբական պըտոյտներ սարքելու, պարբերաբար :

Պատահաբար անհատներ կուգան ու կ'երթան, տեսակցելով այս կամ այն խումբին հետ :

Վարդապետ մը կամ եպիսկոպոս մը որ երբեք նեղութիւն չի կրեր նոյնիսկ օդանաւով ճամբորդելու, չփում կ'ունենայ հասարակութեան հետ:

Գրող – բրոցը, հեղինակը հովի պէս կ'անցնի, եթէ իր բարեկամները լուր տուած չըլլան :

Միջին Արեւելքը ընդհանրապէս աւելի արթուն է, անցորդէն օգտուելու համար:

Եւ անշուշտ լիովին պիտի օգտուի նաեւ Նարդունիէն, որ ե՛ւ տալիք ունի ե՛ւ ստանալիք :

Ամէն պարագայի մէջ, պիտի ստեղծուի շարժում մը, շօշափելի արդիւնքով :

Բայց այս ալ պատահական է :

Անցորդը պիտի երթայ եւ պիտի վերադառնայ, որոշ հետքեր ձգելով ճամբուն վրայ, համաձայն իր արժանիքներուն :

Հարկ է հիմնական միջոցներ մտածել, աւելի սերտ եւ արդիւնաւոր կապեր հաստատելու համար :

Քանի մը տարի առաջ, կը յիշէք Սուրիա Լիբանանի Գրողներու Միութիւնը փորձեր կատարեց այդ ուղղութեամբ, սակայն կէս ճամբան մնաց, հակառակ իր ջանքերուն :

Այստեղ եղած գրական կամ լսարանական Միութիւնները իրենց իւղով կը տապկուին: Հազիւ իրենց ընթացիկ պահանջներով կը զբաղին :

Չկայ կեդրոնաձիգ եւ հաստատուն կորիզ մը, իբրեւ ներշնչարան եւ մղիչ ուժ բոլորին համար :

Մե՛ծ բան է, թէ կարենաք հասարակ բարեւագիր մը ստանալ Երեւանէն : Այն ալ հատընտիր հասցէ մը տալով :

Ուրեմն կը մնայ կարելին փորձել, որպէսզի Հայկական Արտասահմանի մտաւոր ուժերը դառնան զօրավիգ, փոխադարձաբար: Իրար ճանչնան, իրենց հին կամ նոր կազմակերպութիւններով :

Արդարեւ, մէկը միւսը չի ճանչնար :

Ի՞նչպէս ճանչնայ, երբ չի հետաքրքրուիր: Երբ նեղ շրջանակ մը շինած է իրեն համար եւ աւելին չի փնտռեր :

Հարցուցէք փարիզահայ գրող – բրոցի մը թէ լուր ունի՞ Միջին Արեւելքի երեսնամեայ գրական վաստակէն:

Կիսկատար կամ հակասական պատասխաններ պիտի ստանաք :

Կը թուի թէ կորսնցուցած ենք նախաձեռնութեան ոգին: Կը սպասենք որ մէկը առաջնորդէ, ինչպէս հանրային կեանքի մէջ :

Այս ընթացքով, իւրաքանչիւրը պիտի լճանայ ինքն իր մէջ :

Շ.

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

« ԵԹԷ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԸԼԼԱԼ Կ'ՈՒԶԷՔ...»

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆԵԼ ԻՐԵՆՑ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ատլանտեան Խորհուրդին գումարման առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ Փարիզի մէջ, Բշ. օրէն ի վեր եւ որուն կը մասնակցին 14 զինակից պետութեանց արտաքին եւ ելմտական նախարարները, 40 հոգի, ծանրակշիռ ազդարարութիւն մը ուղղեց Մ. Նահանգներու գլխաւոր ներկայացուցիչը, Պ. Ֆ. Տըլլըս

Նախարարը կէս ժամ խօսեցաւ ժողովին մէջ, յետոյ նոյն ազդարարութիւնը կրկնեց լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին որուն ներկայ էին մօտ 300 թղթակիցներ: Երկու պարագաներուն մէջ յիշեցուց թէ «Մ. Նահանգները պիտի հարկադրուին վերաքննել իրենց քաղաքականութիւնը Եւրոպայի մէջ»:

Պ. Տըլլըս առաջին ազդարարութիւնը ուղղեց գոնփակ նիստի մը մէջ: Հրատարակուած տեղեկութեան համաձայն, այդ առթիւ յատկապէս շեշտած է թէ անհրաժեշտ է փութացնել եւրոպական բանակի վաւերացումը: Նոյն իրիկունը ժամը 6ին տեղի ունեցաւ լրագրական ասուլիսը, ուր նոյն միտքերը կը յայտնէր հրապարակաւ: Ահաւասիկ իր խօսքերը, որոնք մեծ յուզում պատճառեցին Ֆրանսայի մէջ :

Ցայտնելով հանդերձ թէ չուզեր ճնշում բանեցնել Ֆրանսայի վրայ, Նախարարը պարզապէս ազդարարութիւն մը ուղղեց որուն շեշտը քիչ մը կոպիտ էր, ինչպէս դիտել կուտան տեղական թերթերը: Բացատրեց թէ Եւրոպան ուժասպառ եղած է դարաւոր պայքարներ մղելով ինքն իրեն դէմ: «Անհրաժեշտ է որ դադրի այս հաւաքական անձնասպանութիւնը: Անհրաժեշտ է որ Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայնին եւ առողջ եւ բնիմաց քաղաքականութիւն մը հաստատուի Եւրոպայի մէջ: Միայն միացեալ պաշտպանութիւնը, եւրոպական միաբանութիւնը կրնան մղել Մ. Նահանգները որ շարունակեն իրենց գործակցութիւնը Եւրոպացիներու հետ: Անհրաժեշտ է շուտով վաւերացնել միացեալ պաշտպանութեան դաշինքը »:

Երբ հարցուցին թէ ի՛նչ կը նշանակէ « շուտով»ը, Պ. Տըլլըս մերժեց աւելի յառաջ երթալ, բայց որոշապէս հաստատեց թէ Մ. Նահանգներուն խորհրդարանը երբ յառաջիկայ մարտին քննէ արտաքին օգնութեան նախահաշիւը, անհրաժեշտ եղբակացութեան պիտի յանգի, «եթէ այդ պահուն արեւմտեան Եւրոպայի միութիւնը իրականացած չըլլայ»: Եւ բացատրեց.

— « Եթէ Եւրոպան անձնասպան ըլլալ կ'ուզէ, թող առանձին գործէ այդ անձնասպանութիւնը »:

Իր յայտարարութեան համաձայն, «ամերիկեան զօրքը Եւրոպա պիտի մնայ Ատլանտեան դաշինքին տեւողութեան ընթացքին: Գալով դաշինքը 50 տարի երկարաձգելու հարցին, ինչպէս կը թելադրեն ֆրանսական շրջանակներու մէջ, Պ. Տըլլըս բացատրեց թէ «դաշնագիրը անսահման տեւողութիւն ունի եւ անըմբռնելի է որ խզուի, եթէ օգտակար նպատակի մը կը ծառայէ: Դաշնագիրները աւելի շատ կը տեւեն իրողութիւններով քան թէ մասնաւոր պայմանաժամով»: Յետոյ ըսաւ թէ միտք չունին 1954ին ետ առնելու Հնդկաչինի պատերազմին օգնելու յանձնառութիւնը եւ թէ Մ. Նահանգները իրենց սպառնալիք չեն գործածեր այդ պարագան »:

Ուրիշ հարցումի մը պատասխանելով, նախարարը յայտարարեց թէ «մենք պիտի չժխտենք Ատլանտեանի դաշինքը, բայց հարկ պիտի ըլլայ քննել թէ ինչպէս պիտի գործադրուի: Եթէ դէպքերը հարկադրեն վերադնահատում կատարել, անշուշտ հետեւանքներէն մէկը պիտի ըլլայ Մ. Նահանգներու զինեալ ուժերուն բաշխումը»: Գալով եւրոպական բանակի դաշնագրին վերաքննութեան, որպէսզի աւելի ընդունելի ըլլայ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին համար, Պ. Տըլլըս ըսաւ թէ դաշնագրի մասին նորէն բանակցելու կամ զայն վերաքննելու որ եւ է փորձ անկարելի պիտի դարձնէ անոր վաւերացումը որոշ ժամանակաշրջանի մը մէջ : Այս առթիւ յիշեց թէ առաջարկ մը ներկայացուած է Մ. Նահանգներու խորհրդարանին, 50 առ հարիւր կրճատելու համար եւրոպական վեց պետութեանց յատկացուած օգնութիւնը, եթէ դաշնագիրը չվաւերացուի 1954ի սկիզբը: Երբ հարցումը կրկնեցին, դաշնագրի վերաքննութեան մասին, մերժեց պատասխանել :

Ի՞ՆՉ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒԶԱԾԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ժողովին բացումը կատարեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ: Այս առթիւ խօսած ճառին մէջ, Պ. Պիտօ իրեն յատուկ ոճով մը պարզեց Ֆրանսայի բաղձանքները: Իր խօսքերէն կը հետեւի թէ Ֆրանսա կ'ուզէ 17 տարուան պայմանաժամը բարձրացնել 50 տարուան, ներդաշնակելու համար եւրոպական միացեալ բանակի տեւողութեան հետ: (Այդ բանակին պիտի մասնակցին Ֆրանսա, Գերմանիա եւ ուրիշ չորս եւրոպական պետութիւններ): Յետոյ հասկըցուց թէ Ֆրանսա կ'ուզէ որ Մ. Նահանգներու խորհրդարանը երաշխաւորէ թէ ամերիկեան զօրքը պիտի չհեռանայ Եւրոպայէն :

Ահաւասիկ իր յիշած երկու գլխաւոր կէտերը.—

1.— «Գոնէ մինչեւ որ հաստատուն վիճակ մը ստանայ այն հաշտութիւնը որուն պիտի նուիրենք մեր կեանքը, անհրաժեշտ են փոխարինութիւն մը և երաշխիքներ եւրոպական ցամաքին վրայ»: Մասնագէտներ այս յայտարարութենէն կ'եզրակացնեն թէ մինչեւ որ Ֆրանսա վստահ ըլլայ թէ վեց պետութեանց միաբանութեան մէջ Գերմանիան նորէն իրեն դէմ պիտի չծառանայ իբրեւ թշնամի, արտաքին ուժերը, ուրիշ խօսքով Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ զօրքը պէտք է յանձն առնեն ի հարկին օգնել Ֆրանսայի :

2.— « Եթէ Եւրոպայի պաշտպանութեան եւ տնտեսութեան հաւաքական կազմակերպումը կը նշանակէ թէ ներկայ ազգային մեկուսացումներուն տեղ պիտի հաստատուի բուն իսկ Եւրոպայի մեկուսացումը, այն ատեն շատ անստոյգ կը դառնայ յառաջդիմութիւնը, մանաւանդ որ շատեր պիտի փորձուին ապաւէն փնտռել անցեալ ժառանգութեանց մէջ»:

Բանգէտներ այս խօսքէն ալ կը հետեւցնեն թէ մինչեւ որ Ֆրանսա վստահ չըլլայ թէ Մ. Նահանգները ստիպմանաբար ետ պիտի չքաշեն իրենց զօրքը, գերման զօրաբաժիններու կազմութեամբ, շատ մը Ֆրանսացիներ պիտի վերադառնան ազգայնականութեան, կամ նոյն իսկ պիտի փորձեն մօտենալ Ռուսիոյ, որ Ֆրանսայի նախապատերազմեան աւանդական զինակիցն է Գերմանիոյ դէմ :

Իրազեկ աղբիւրէ մը կը հաւաստեն թէ Պ. Պիտօ ըսած է որ ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ըմբռնէ եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացման փութացումը, բայց թէ այդ ծրագրին քննութեան համար անցած երեք տարիները բաւական չեն հարթելու երեք դարերու հակամարտութիւնը: Նախարարը իր ճառին մէջ բացատրեց թէ ուղղակի կապ մը կայ եւրոպական բանակին եւ Հնդկաչինի պատերազմին միջեւ: Ըսել կ'ուզէ թէ ցորչափ Ֆրանսա կը կրէ այդ պատերազմին բեռը, դժուար է փութացնել եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացումը, այսինքն ճամբան հարթել Գերմանիոյ վերազինման համար: Յետոյ յայտարարեց թէ երբեք այն տեսակէտը ունեցած չեն թէ Ատլանտեան դաշինքը Ազգաժողովին տեղը պիտի բռնէ եւ կամ ատլանտեան դաշինքը եւ եւրոպական միաբանութիւնը հակամարտ բաներ են :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱՆԳԱՏԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Բանուոր ընկեր մը կը տրտնջայ .

— Ինչո՞ւ պատմական, հայրենասիրական վէպեր չէք հրատարակեր, իբրեւ թերթօն :

Եւ կ'առաջարկէ քանի մը գիրքեր, մեծ մասը Ա. Շիրվանեանի գործերէն:

Անշուշտ սիրտը պիտի կոտրի, երբ ըսեմ թէ այդ վէպերը գրականութիւն եւ պատմութիւն չեն, այլ *մասալ*:

Գալով իր գանգատին, արդեօք համբա՞ծ է *Յառաջ*ի հրատարակած պատմական – հայրենասիրական վէպերը, տարիներու ընթացքին :

Շատերու մէջէն մէկը յիշած ըլլալու համար, ըսեմ թէ Մուրացանի « Գէորգ Մարզպետունի»ին բոլորովին սպառած էր:

Երկրորդ Աշխարհամարտէն առաջ, ստուգեցինք թէ մէկ հատիկ օրինակ մը կը գտնուի Վենետիկի Մխիթարեանց վանքը:

Բարեհաճեցան մեզի տրամադրել: Օրինակեցինք եւ հրատարակեցինք :

«*Յառաջ*» միջոցներ չունէր գրքի վերածելու վէպը: Բայց մեր երկու պաշտօնակիցները, «Յուսաբեր» եւ «Հայրենիք» արտատպելով միեւնոյն ատեն լոյս ընծայեցին իբրեւ առանձին հատորներ :

Երեւանի մէջ ալ հրատարակեցին, հոգեբանական պահու մը: Իսկ Ամերիկայի մեր ընկերները անգլերէնի կը թարգմանեն, իրենց եռամսեայ մեծ պարբերականին մէջ:

Դեռ ո՞ր մէկը յիշել — *Խաչագողի Յիշատակարանը*, *Խենթը*, *Կայծեր* *Ժամուց*, *Թորոս Լեւոնի*, *Անին ծախուեցաւ*, *Արշակ Բ.*, եւայլն:

Կրնանք ամբողջ Րաֆֆին նորէն տպել, եթէ ընթերցողներու մեծամասնութիւնը պահանջէ:

Պէտք է արդար ըլլալ: «Ո՞վ սպաննեց»ն ալ իր հասարակութիւնն ունի: Չըրչիլը, Այզընհաուըրը եւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր անգամ այդպիսի վէպեր կը կարդան իրենց ազատ ժամերուն, իբրեւ մտքի մարզանք :

Միօրինակութիւնը լաւ բան չէ: Աւելի քան երբեք պէտք ունինք ընդհանուր զարգացման :

Ես անձնապէս դժգոհ եմ որ *Յառաջ*ը աւելի լայն տեղ չի տար օտար արտադրութեանց, թարգմանելով գրական, պատմական, գիտական եւն. վէպեր:

Ամէն ինչ որ հայերէն է, անպատճառ լա՞ւ կ'ըլլայ: (Սմբատ Բիւրատ ալ չէ՞ք ուզեր...):

Եւ յետոյ, չի բաւեր միայն սիրտը սնուցանել, հին փառքերու յիշատակներով: Անհրաժեշտ է միտքն ալ մշակել: Գոնէ արթնցնել :

Այդ նպատակին կը ծառայեն գիտական, նոյնիսկ արկածախնդրական վէպերը :

ՎԱՀԷ

ՆԻՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Թեր ու դէմ նամակներ կը ստանանք Նիսէն, Դեկտ. 9ի թղթակցութեան առթիւ: Առանձին պիտի քննենք ամբողջ հարցը, ուր անգամ մը եւս երեւան կու գայ թէ Կրօն. Ընկերակցութեան նախորդ վարչութեան կարգ մը անդամներն են «փոթորիկ»ին գլխաւոր պատասխանատուները :

ՓՈՒԱՊԱՆՆԵՐԸ գործադուլ մը սարքած են այսօր, չորեքշաբթի : Խանութները գոց պիտի մնան ամբողջ օրը :

Ո՞Վ Է ԱՐՈՒԹԻՆՈՎ

Ինչպէս հաղորդած էր «Յառաջ», Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարի պաշտօնէն արձակուած եւ անդամակցութենէ արտաքսուած է Գ. Յարութիւնեան (Արութինով):

1937 Սեպտ.ին Գ. Ա. Արութինով մըտաւ Հայաստան, Բերիայի ծանօթ յօդուածէն վերջ, որ պիտի յիշուի Հայոց պատմութեան մէջ, իբրեւ ազդանշանը մտաւորականներու կոտորածին, «փոշիացնել եւ հողմացրիւ անել...»:

Նոյն տարուան 27 Սեպտ.ի «Խ. Հայաստան» թերթի մէջ կը ծանուցանէր ի լուր աշխարհի․

— «Մեծ Ստալինի անմիջական ցուցումով ու նախաձեռնութեամբ երեւան հանուեց ու հողմացրիւ արուեց Հայաստանի կոմկուսակցութեան եւ կառավարութեան ղեկավար դիրքերում բոյն դրած հայ ժողովրդի անարգ թշնամիների վոհմակը»:

Սեպտ. 30ին, նոյն թերթը կը յայտնէր թէ Ամատունիի խմբակի ջախջախումը կատարուած է միութենական կենդրոնական կոմիտէի եւ անձամբ ընկեր Ստալինի օգնութեամբ եւ ղեկավարութեամբ:

Այս առթիւ պաշտօնէ կ՚արձակուէին Ամատունիի եւ Ստ. Ակոբովի Կեդր. Կոմիտէի ինը անդամներէն՝ եօթը հոգին, կը մնային միայն երկուքը իրենց պաշտօնի վրայ՝ Մ. Ն. Դանիէլեան եւ Կ. Շ. Գրիգորեան:

Կեդր. Կոմիտէն կը կազմուի Ա. քարտուղար Գ. Ա. Արութինովի գլխաւորութեամբ:

Նոր քարտուղարը Թիֆլիսէն կուգար գործադրելու Ստալինի եւ Բերիայի մահավճիռները: Կուգար Հայաստան անարգ պաշտօնով մը, ու պիտի մնար անոր վըրայ, մինչեւ մեր օրերը, մինչեւ երէկ:

Ո՞վ էր Արութինով: Ծնած Վրաստանի Թէլաւ քաղաքը, զաւակը վրացախօս ընտանիքի մը: Ժամանակ մը եղած է նոյն քաղաքի կուսակցական կոմիտէի քարտուղար եւ Չեկայի աշխատակից: Յետոյ՝ Թիֆլիզի բանուորագիւղացիական ժողովրդական կոմիտէի եւ վրաց կոմունիստ կուսակցութեան վերստուգիչ յանձնաժողովի նախագահի տեղակալ: Աւելի վերջ, բարձրանալով իր պաշտօնէն եղաւ Վրաստանի կոմունիստ կուսակցութեան քարտուղարութեան անդամ, ապա՝ քարտուղար Թիֆլիսի քաղաքական կոմիտէի:

1937ին Մայիսին Վրաստանի կուսակցական համագումարին ընտրուեցաւ՝ կուսակցութեան Կեդր. կոմիտէի Բիւրոյի անդամ, պահելով նաեւ Թիֆլիսի Կեդր. Կոմիտէի Բ. քարտուղարի պաշտօնը, որուն առաջին քարտուղարն էր Լ. Բերիան:

Ահա թէ ով էր Արութինով, Ստալինի եւ Բերիայի նշանակած մարդը, որ ձեռք պիտի առնէր Հայաստանի մաքրագործումի աշխատանքները, մաքրագործում, զոր Ամատունի, նախկին իշխանաւորը, անկատար թողած էր:

Այս առաջնակարգ չեկիստը Երեւան հասաւ ահուսարսափ տարածելով երկրին մէջ: «Խ. Հայաստան» թերթի թիւերը այնուհետեւ լեցուեցան ձերբակալուածներու եւ աքսորեալներու անուններով :— Ամատունի, Ստ. Ակոբով, Հանէսօղլեան, Աթոյեան, հրամանատար հայկական դիվիզիոնին, Ա. Գուլոյեան, նախագահ ժողովրդական խորհուրդներու, Ա. Շահսուվարեան, Գուրգէն Մելիք Դադաեան, Դասատկեան, եւայլն:

... Բայց անհրաժեշտ է ամբողջ բառարան մը զոհերու անունները եւ անոնց հանգամանքները ճշդելու համար :

Եւ արդէն հոկտ. – նոյեմբեր ամիսներուն Չեկան կը մտնէր ամէն հաստատութիւններէ ներս, անխնայ զրկելով Հայաստանը իր բոլոր վարիչ տարրերէն:

Տակաւին երէկ Ջանան, իր թատերական ընտիր գործին «Շահնամէի»ն համար կ՚արժանանար միութենական մրցանակի, այսօր կ՚որակուէր «հակայեղափոխական սրիկայ»: Նոյնպէս Կավռօշը որ 1936ին Ֆրանսայէն գացած հաստատուած էր Երեւան: «Այս վիժածները փորձում էին թատրոնը դարձնել իրենց սեւ գաղափարաբանային օջախը...»: Կը գրէր «Խ. Հայաստան» թերթը, 1937 Հոկտեմբերին:

Ո՞վ պիտի չափէ խորութիւնը մեր կորուստին: Ով լսեց հառաչանքները ուսման եւ կրթութեան տէր, վարչական կարողութիւններով օժտուած, արուեստի եւ գրականութեան ասպարէզին մէջ փայլող հազարաւոր Հայերու, որոնք զոհ գացին Ստալին – Բերիայի անարգ վճիռին, վրացախօս եւ ազգային զգացումէ բոլորովին զուրկ Հայու մը ձեռքով:

Այսօր իր կարգին կ՚իյնայ նաեւ այդ անարգ վճիռը գործադրող հայանուն Արութինովը:

Վ. ԱՐԵՒ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՍԵՐՈՎԲԷ ՊԷՆԿԼԵԱՆ

★

Անցեալ անգամ պարզած էինք Մաղաքեան Թատրոնի ծագումը եւ գործունէութիւնը, տալով կենսագրական ծանօթութիւններ իր հիմնադրին՝ Պետրոս Մաղաքեանի մասին: Այսօր պիտի ներկայացնենք Արեւմտահայ թատերական շարժման ուրիշ մէկ հանգրուանը՝ Պէնկլեան Թատրոնը, որ 1877 – 87 բոլորած է թատերական փայլուն շրջան մը:

Պէնկլեան Թատրոնը արեւմտահայ բեմական շարժման մէջ իր մասնաւոր տեղն ու կարեւորութիւնը ունեցած է որովհետեւ մշակած է միայն գուսաներգական սեռը եւ իր գոյութիւնը պատիւ բերած է արեւմտահայ բեմին: Հակառակ անոր որ Պէնկլեան Թատրոնը հիմնուած է Կ. Պոլսոյ մէջ, իր գործունէութեան երկար ու բեղնաւոր շրջանը անցած է գլխաւորաբար Անդրիանուպոլսոյ, Յունաստանի, Զմիւռնիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ: Եւ այս բոլոր վայրերուն մէջ Սերովբէ Պէնկլեան տարած է բեմական փայլուն յաղթանակներ:

Ծնած է 1835ին, Բերա: Բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ, իր ծնողքին թելադրութեամբ կանուխէն նետուած է առեւտուրի ասպարէզը՝ եւ այդ պատճառով իսկ զուրկ մնացած է ուսումէ: Իր բեմական գործունէութիւնը սկսած է Խասգիւղի Թատերական շարժումի միջոցին, ուր իբրեւ սիրող մասնակցած է Մաքաղեանի եւ Աճէմեանի կազմէ սարքուած ներկայացումներուն :

Այս անուս երիտասարդը իր ժամանակին դէպի Թատրոն ձգտող անզուսպ յորձանքէն քշուած եկած ու ինկած է բեմ, առանց տարրական գիտակցութիւնը ունենալու բեմական արուեստին նշանակութեան եւ կոչումին: Խասգիւղի մէջ սարքուած անջատ ներկայացումները թէեւ սահմանափակ ու կիսկատար, սակայն ուսումնատենչ շրջանակի մը մէջ, ընդհանուր խանդավառութիւն ստեղծած եւ Կ. Պոլսոյ Թաղային ուրիշ Թատերական անջատ շարժումներուն հետ հայ ժողովուրդին միտքն ու ճաշակը պատրաստած էին՝ արժանաւորապէս ըմբռնելու եւ քաջալերելու Արեւելեան Թատրոնի կազմութիւնը:

Արեւելեան Թատրոնի ծագման առաջին օրէն, դուրսի ամէն գրաւում թողած, Պէնկլեան անդիմադրելի եռանդով մը կը նուիրուի բեմին եւ օրէ օր դէպի թատերական ասպարէզը ձգտող փափաքն ու սէրը այնքան կը մեծնայ իր մէջ որ կը սկսի հայերէն կարդալ – գրելու դասեր առնել Թոմաս Սէտէֆճեանէ, որ Արեւելեան Թատրոնի այդ շրջանի յուշարարն էր: Մինչեւ այդ ատեն, Պէնկլեան իր դերերը կը կարդացնէր իր ընկերներուն եւ զանոնք մտիկ ընելով գոց կը սորվէր: Այս պարագան խորհիլ կուտայ յիշողութեան այն բացառիկ կարողութեան վրայ զոր ունեցած եւ պահած է մինչեւ իր կեանքին վերջին օրերը:

Արեւելեան Թատրոնին մէջ Պէնկլեան հետզհետէ կարեւոր դիրք մը կը գրաւէ ստանձնելով հակառակորդի դերեր, որոնց մէջ մեծ համբաւ կը շահի, որքան իր ճըկուն շարժուձեւերուն, նոյնքան ալ իր բարձր հասակին, բամբ ու զոռ ձայնին եւ ստանձնած դերերուն իր ֆիզիքականին հետ ունեցած ներդաշնակութեան շնորհիւ: Այս շրջանին իր ստանձնած կարեւոր դերերէն կարելի է յիշել Էշրէֆ Շապանի (Կործանում Ռուբինեանց թագաւորութեան), Վիլպրէօնի (Փարիզի Աղքատները), Սպարապետի (Երկու Ցիսնապետք), Միլլէրի (Հաւատք, Յոյս, Սէր) կարեւոր դերերը :

Այնուհետեւ Պէնկլեան երկար տարիներ անվերապահ խանդով մը կը մասնակցի Վարդովեան Թատրոնի ներկայացումներուն եւ իր ստանձնած կարեւոր դերերով կը հանդիսանայ նոյն Թատրոնի գլխաւոր ուժը: Իր աշխատակցութեան շրջանին Պէնկլեան ոչ միայն ընտիր դերակատար մը եղած է Վարդովեան Թատրոնին մէջ, այլեւ վերին աստիճանի բծախնդիր ու նրբաճաշակ բեմայարդար մը: Իբրեւ բեմայարդար եղած է խիստ պահանջկոտ եւ արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել թէ Վարդովեան ոչ մէկ ծախքի առջեւ ընկրկած է: Ժամանակակից ականատեսներ կը վկայեն թէ Վարդովեան Թատրոնի կահկարասիները եւ բեմական յարդարանքը եղած են անթերի: Պնդողներ եղած են նոյնիսկ թէ՝ Կ. Պոլսոյ մէջ ոչ մէկ թատրոն այնքան հարուստ բեմական կարասիներ եւ կազմածներ ունեցած է, որքան Վարդովեան Թատրոնը, ոչ իսկ Փըթի Շանի բեմը, ուր յաճախ ներկայացումներ տուած են Սառա Պէռնար, Հարտինկ, Ռէժան եւ Քոքըլէնները:

Սակայն Պէնկլեանի փառքը տիրապետող կը դառնայ 1875էն անդին, երբ Վարդովեանի Թատերական կազմակերպութիւնը կը մարի եւ ինք հիմնելով Թրքահայ Օփերա – Քոմիք, օփերէթ եւ Վօտըվիլի խումբը կը մեկնի Անդրիանապոլիս: Ասիկա իր համբաւաւոր Թատերական պտոյտներուն սկիզբը կ՚ըլլայ: Իր գուսաներգական ճոխ խաղացանկին վրայ կ՚աւելցնէ կարգ մը եւրոպական ու Թրքական դրամներ եւ կատակերգութիւններ: Անդրիանապոլսոյ մէջ մեծ ընդունելութեան արժանանալէ ետք խումբը կը վերադառնայ Պոլիս, լաւագոյն կազմակերպութեամբ մը Ատանա մեկնելու համար: Այնուհետեւ պտոյտը շարունակելով Պէնկլեան Թատրոնը կը շրջի Զմիւռնիա, Սելանիկ, Քավալա, Արշիպեղագոսի կղզիները եւ 1883ին կ՚այցելէ Աթէնք, Փաթրաս, Զանթա եւ Պերգու :

Պէնկլեան Թատրոնի Յունաստանի մէջ գտած անօրինակ յաջողութիւնները կարկառուն ապացոյցն են Հայկ. տաղանդին ճշմարտութեան: Եթէ մանաւանդ նկատի առնենք այն պարագան որ Յոյները միշտ ալ իրենցմէ ստորադաս նկատած են Հայերը գեղարուեստի մարզին մէջ: Այնքան խոր եղած է Պէնկլեան Թատրոնին թողած տպաւորութիւնը Աթէնական ոստանին մէջ, որ ամէն նախապաշարում մէկդի թողլով հելլէնական մամուլը եւ մասնաւորապէս Թատերական յայտնի քննադատ Իպլիտօրիտիս Սքըկիալիս Աթէնքի «Էֆիմէրիս» թերթին մէջ ստորագրած է քրոնիկ մը 1883 Օգոստոս 7ին, որուն մէջ խանդավառ գնահատութեամբ խօսած է հայ արուեստին մասին: Նոյնիսկ արդար մաքրատեսութեամբ մը բաղդատած է Պէնկլեանի ներկայացումները յունական խումբերու ներկայացումներուն հետ, խոստովանելով վերջիններուն խեղճութիւնն ու տկարութիւնը :

1884ի գարնան, Յունաստանէն կը վերադառնան Կ. Պոլիս եւ վեցամսեայ գործունէութենէ մը ետք 36 հոգիներու գլուխն անցած Պէնկլեան կը մեկնի Եգիպտոս:

Բուրգերու երկրին մէջ 1885ի ձմեռնային եղանակը կ՚անցընեն ներկայացնելով իրենց խաղացանկի ամբողջութիւնը, Գահիրէի Խօզպէքիէի պարտէզին բեմին վրայ եւ կը գտնեն մեծ յաջողութիւն: Վերա –

ՄԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

★

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուղղակի կամ անուղղակի ձեւերով պայքարը ուղղուած էր եւ հայ դրամատիրութեան դէմ, որի տկարացումով շահագրգռուած էին ռուս կառավարութիւնը եւ օտար դրամատէրերը, որոնց համար ուժեղ մրցակից էր հայ դրամատէրը: Մի կողմից անհրաժեշտ էր պաշտպանել հայ բանուորութեան աշխատաւորական իրաւունքը, միւս կողմից՝ պէտք էր զգուշանալ հայ դրամագլխին մահացու հարուած տալուց: Ի վերջոյ, հայ դրամագլուխն էլ կարեւոր գործօն էր հայ ազգային կեանքում:

Բախումներով եւ հակասութիւններով հարուստ այս տարօրինակ միջավայրը, բնականաբար, չէր կարող չազդել եւ Շահրիկեանի մտքի վրայ: Թուրքիայից նա եկել էր պարզ հասկացողութիւններով, իբրեւ արդիւնք Թրքահայկական պայմանների, ուր դասակարգային խնդիր գոյութիւն չունէր եւ ազգովին քաղաքական ազատութեան պայքարն էր դրուած անխտիր ամէնքի առջեւ:

Իբրեւ խուզարկու – քննադատող կարողութիւններով օժտուած մարդ, որի միտքը բաց էր նորամուտ գաղափարների առջեւ, Շահրիկեանն էլ շուտով համակւում է նոր միջավայրի ոգորումներով եւ սկսում է ապրել ընկերային եւ ընկերվարական հարցերով: Եւ խառնուածքով տրամադիր ծայրայեղութիւնների՝ նա անձնապէս գրաւուած է ընկերային գաղափարախօսութեան ձախ հոսանքներով: Նրան առանձնապէս հրապուրում է ռուս անիշխանական ընկերվարական Կրապոտկինը, որի երկերը կարդում է անյագօրէն եւ որի գլխաւոր գործերից մէկ մասը թարգմանել է հայերէնի: Գործնական կեանքում, սակայն, մասնաւորապէս, կուսակցութեան ընկերային քաղաքականութեան խնդրում, նա մնում է կանգնած չափաւոր գետնի վրայ: Եւ այս հարցի շուրջ սուր տարակարծութիւններ ու վէճեր էին ծագում նրա եւ Բագուի երիտասարդ ընկերների միջեւ: Շահրիկեանը, սակայն վէճերից վախեցող չէր, նա պայքարի մարդ էր՝ աննկուն եւ յամառ կամքով:

Ուժեղ կամք երեւան բերեց Շահրիկեանը եւ հայ – թաթարական ընդհարումների օրերին: Ցարական նենգ կառավարութիւնը, Կովկասի իր տիրապետութեան սպառնացող յեղափոխական հրդեհը մարելու նպատակով, Հայերի դէմ էր հանել խաւարակուռ մահմետական ամբոխը: 1905 թ. Փետրուարին անպասելի կերպով ըսկսուեցին հայ – թաթարական բախումները: Անհրաժեշտ էր արագ եւ կտրուկ հակահարուած կազմակերպել: Անհրաժեշտ էին նիւթական մեծ միջոցներ:

Ի միջի այլ ձեռնարկների, Դաշնակցութիւնը Շահրիկեանին ուղարկեց Հիւս. Կովկաս դրամ հաւաքելու հայ հարուստներից, որոնք շատ էլ տրամադիր չէին բանալու դրպանները: Զինուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարմիր կնիքով, իր հետ ունենալով մի քանի փափախաւոր կտրիճներ, Շահրիկեան այնպիսի սարսափ ազդեց հայ Ձիմզիմովերի վրայ, որ սըրանք «յօժար կամքով» փութացին վճարել իրենց բաժին հանուած գումարները: Եւ կարճ ժամանակում Դաշնակցութիւնը ի վիճակի եղաւ մեծ քանակութեամբ զէնք հասցնել Կովկաս եւ ի դերեւ հանել ցարական կառավարութեան եւ թաթար բէգերի ու աղալարների նիւթած դաւերը :

Օսմանեան Սահմանադրութիւնից յետոյ, Շահրիկեանը անցաւ Պոլիս: Այստեղ նրա առջեւ բացուեց գործունէութեան լայն ասպարէզ, եւ շուտով նա դարձաւ օրուայ մարդը, Կովկասում չափաւոր պահպանողական նկատուելու աստիճան: Պոլսում Շահրիկեանը երեւան եկաւ, իբրեւ ծայրայեղ գաղափարների եւ յախուռն գործելակերպի ջատագով: Յայտնի է նրա «մատը» Ազգ. Երեսփ. եւ Քաղաք. ժողովներում, ուր ղեկավար դէմք եղաւ մի որոշ ժամանակ:

Պատերազմի սկզբին, Շահրիկեանը հնարաւորութիւն ունէր հեռանալու Պոլսից, բայց ինչպէս մեր միւս ղեկավար ընկերները, նա եւս բարոյական իրաւունք չհամարեց իր անձը բաժանելու ժողովրդից: Մնաց Պոլսում, տառապալից օրեր ապրեց եւ զոհ մնաց Ապրիլեան Եղեռնին:

Իր կեանքով, գործունէութեամբ, մտաւոր կարողութիւններով եւ անհատական յատկութիւններով ինքնատիպ շեշտուած նկարագիր էր Շահրիկեանը: Խստակրօն գաղափարական ու բարոյական ըմբռնումներով, անզիջող եւ դաժան սկզբունքի հարցերում, անողոք հակառակորդների հանդէպ, միեւնոյն ժամանակ քաղցրաբարոյ եւ ընկերական մտերիմ շրջանակում, անդուլ աշխատող, նոր մտքերի հետամուտ, սուր բանավիճող ու հարցերի խորքը թափանցելու ձգտող: Իբրեւ մարդ եւ հասարակական գործիչ Շահրիկեանը ցցուն եւ ուժեղ անհատականութիւն էր: Բնաւորութեան այդ գծերը երեւան են գալիս եւ նրա գրական գործերում Դաշնակցական մամուլում ցանուցիր յօդուածների, ինչպէս եւ առանձին հրատարակութիւնների մէջ :

(ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ)

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ նախարարը նոր նամակատան մը բացումը կատարելով, յայտնեց թէ պատերազմի ատեն քանդուած 440 մասնաճիւղերէն 410ը վերաշինուած են :

դառնալով Պոլիս, կը լծուին նոր աշխատանքի եւ թարմացած ուժերով եւ աւելի պէսպիսուն խաղացանկով մը թատերախումբը դարձեալ կը մեկնի Եգիպտոս 1887ին :

Այս անգամ Օփերա Խտիվիալի դուռները կը բացուին իրենց առջեւ եւ Պէնկլեան իր ամբողջ խումբով կը դառնայ ընդհանուր խանդավառութեան առարկայ : Խըտիվ Թէվֆիք փաշա իր հովանաւորութեան տակ կ'առնէ խումբը եւ առ ի քաջալերութիւն 150 ոսկի կը նուիրէ խումբին : Այս արքայական նուէրը սակայն կը դառնայ գայթակղութեան պատճառ եւ սկիզբը կ'ըլլայ Պէնկլեան թատրոնի վերջնական քայքայման : Պէնկլեան Խտիվին նուիրած դրամը կը բաժնէ իր ընկերներուն հետ, սակայն յաջորդ օրն իսկ զղջալով իր ուղղամտութեան վրայ, բաժնած դրամը ետ կը պահանջէ, այն առարկութեամբ թէ թիւրիմացութեան մը զոհ գացած է եւ թէ նուէրը միայն իր անձին համար եղած է :

Դերասանները իրենց ստացած դրամները նոյն օրն իսկ սրբած մաքրած ըլլալով կը յայտնեն թէ վերադարձնելու դրամ չունին : Պէնկլեան կը պնդէ եւ վերջապէս կ'որոշէ որ իւրաքանչիւր դերասան իր ստանալիք ամսավճարներէն մաս առ մաս հատուցանէ պարտքը : Դերասանները նախապէս կը համաձայնին այս կարգադրութեան սակայն ետքը երբ կը ստուգեն որ Խտիվին նուէրը ամբողջ խումբին համար եղած է, իրենց ամսականներուն կանխիկ վճարումը բացարձակ պայման կը դնեն : Այս բախ բռունքն ու կռիւները կը հասնին մինչեւ Խտիվին ականջը եւ «Լէյլէ-ալիճի»ի վերջին ներկայացումէ մը ետք Պէնկլեան եւ իր ամբողջ խումբը Խտիվ-եալի բեմէն դուրս կը նետուին : Հասարակութեան մէջ ալ այս շշուկները իրենց որոշ անդրադարձումը կ'ունենան եւ Էօզպէքիէի բեմին վրայ մէկ երկու անյաջող ներկայացումներէ ետք վերջնական վերջնապէս կը պառակտուի եւ ի սպառ կը քայքայուի :

Սերովբէ Պէնկլեան, այս անուս մարդը տաղանդի մասնայատուկ ցոլք մը ունեցած է իր մէջ : Անթերի երգիչ օփերէթներու մէջ ստանձնած է առաջին պասի դերեր : Իր յղկուած, կենդանի ու բամբ ձայնին կը միանային նաեւ կիրթ ճաշակ եւ ուրիշ բազմապիսի կարողութիւններ, որոնք ջրվէժի մը նման կը հոսէին իր անձէն :

Խումբին քայքայումէն ետք, տասն մը ալ Եգիպտոս կը մնայ Պէնկլեան առանձին, որովհետեւ իբրեւ պարտական դատի կը քաշուի ու բանտարկութեան կը դատապարտուի :

Նիւթապէս եւ բարոյապէս բոլորովին ընկճուած, անհնարին կ'ըլլայ իր վերականգնումը : Երկար տարիներու անգործութենէ մը վերջ, 1896ին կը փորձէ քանի մը նորահասներու գլուխն անցած թատերական նոր շարժում մը ստեղծել,

Կը մեռնի 1900ին, Աղեքսանդրիա, յե-

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

★

Ինչպէս հաղորդած էինք ժամանակին, Համազգային Լսարանին նոր շրջանի բացումը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր վեցին, Ազգ. Տան դահլիճին մէջ : Օրուան նախագահը, Բժ. Ց. Կիլիկեցի, բացումը կատարելով, պարզեց նոր շրջանի ծրագիրը : Դասախօսն էր Տ. Մխաքեան, որ ներկայացուց Պոլսոյ ազգ. ընկերութիւնները 80 – 100 տարի առաջ : Այս առթիւ հատուածներ կարդաց գլխաւոր Միութեանց կանոնագիր – ծրագիրներէն, որոնք ամէն զոհողութիւն յանձն կ'առնէին դպրոցներ բանալու համար, մայրաքաղաքէն մինչեւ հեռաւոր գաւառները, — Վասպուրական, Տարօն, Կիլիկիա եւն. : Միեւնոյն ատեն օգտակար գիրքեր կը հրատարակէին, կը քաջալերէին հեղինակները, սնունդ եւ դեղ կը ճարէին չքաւոր աշակերտներու :

Դասախօսը մասնաւորապէս շեշտեց թէ անհրաժեշտ է ուսումնասիրել այս ընկերութեանց ազգային գործունէութիւնը, օգտագործելով բոլոր հում նիւթերը, տպագիր թէ անտիպ :

Դասախօսութենէն վերջ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ, նոր սերունդի փրկութեան մասին :

Երկրորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 20ին, նոյն սրահին մէջ : Խօսեցաւ ընկեր Ս. Թորոսեան, լայնօրէն ներկայացնելով Խ. Աբովեանի կեանքը եւ գործը : Այս առթիւ ալ եղան հարցումներ, որոնց պատասխանեց դասախօսը :

Երրորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 4ին, նոյն տեղը : Ընկեր Հ. Բալուեան ներկայացուց ողբացեալ Միք. Վարանդեանի կեանքը եւ գործը : (Այս դասախօսութիւնը պիտի հրատարակուի «Յառաջ»ի մէջ. հետեւաբար զանց կ'առնենք մանրամասնութիւնները) :

Դասախօսութենէն վերջ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ :

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

թին թշուառութեան մէջ :

Իր գիւղը փակ սենեակին մէջ, բոլորէն լքուած, օրերով կը մնայ անշմար եւ դըրացիներու բողոքին վրայ նետած վիճակի մէջ միայն կը վերցուի եւ անթաղ մնալու վտանգէն մազապուրծ կ'ազատի ...

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՆՈԲԷԼԻ խաղաղութեան մրցանակը ըստանալով, զօր. Մարշըլ (համանուն ծրագրին հեղինակը), յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է «հոգեկան վերածնութիւն մը ստեղծել, վասն զի զինուորական զօրաւոր գիրք մը բաւական չէ խաղաղութիւնը ապահովելու համար : Անհրաժեշտ է վերահաստատել մարդկային եղբայրութիւնը փոխադարձ հասկացողութեամբ » :

ԿԱՂԱՆԴ Է, մի մոռնաք ճոխացնել Ֆ. Կ. Խաչին Մանուկներու Օրուան տօնը՝ Դեկտեմբեր 29ին :

ԶԱՐԻՍ ԴՈԼՈՒԽԱՆՈՎԱ

Իսկապէս բացառիկ յայտնութիւն մը եղաւ Փարիզի մէջ Տիկին Դոլուխանովա (Զարուհի Դոլուխանեան), իր ձայնով եւ երգելու եղանակով :

« Լը Մոնտ»ի երաժշտագէտ աշխատակիցը ամէն բան բացատրած էր ձեռնհասօրէն : (Յառաջ, 12 Դեկտ.) :

. Ուրբաթ գիշեր համակրելի երգչուհին երգեհոնի ընկերակցութեամբ երգեց Պախ, Հէնտէլ, տալով իր «մեցցօ» ձայնով բացառիկ վեհութիւն մը : Այս ծանր յայտագրէն վերջ տիկինը երգեց Կլուք, Մոցարթ, (ի՞նչպէս մոռնալ Օռֆէի եղանակը, Ալէլուիան, Ֆիկառոյի հարսնիքը) ... եւ յետոյ Ռոսինիէն երեք եղանակ հազուագիւտ ճկունութեամբ մը եւ հաղորդական զգայնութեամբ :

Տիկին Զարիա երեք «պիս»երէ վերջ երգեց նաեւ հայ ժողովրդական երգ մը :

Հայկական մամուլին մէջ այնքան աժանցած են ածականները անխտիր բոլոր արուեստագէտներուն համար որ, անարգար պիտի ըլլար նոյն բառերը գործածել Զարուհի Դոլուխանեանի համար : Ըսենք միայն որ ամէն տեսակէտով կատարեալ է :

Քանի մը քաղուածքներ տեղական մամուլէն .—

Իւմանիթէի մէջ Տիկին Սիմոն Թեռի, ներբողելէ վերջ երգչուհիին արուեստը եւ պարզութեան շնորհը կ'աւելցնէ .— Երբ ես մեկնեցայ այս յօդուածը գրելու համար իր երկրին, Հայաստանի, ժողովրդական մէկ երգը կ'երգէր. թերեւս կ'երգէ տակաւին, անոնց համար որ ուրախութիւնն ունեցան զինք լսելու, տակաւին կ'երգէ, միշտ պիտի երգէ մեր յիշողութեան, մեր սիրտերուն մէջ» :

Ֆրանս Սուար .— «Սքանչելի ձայն մը, լման արուեստագիտուհի մը» խորագրին տակ բացատրելով Դոլուխանեանի ձայնին զանազան յատկութիւնները, կ'ըսէ. — « Իսկապէս այս ժամանակին ամէնէն բացառիկ երգչուհիներէն մէկն է» :

Խորհրդային արուեստագէտներու խումբին նախագահը, Պ. Օպրացով, մամուլի ասուլիս մը սարքած էր, ներկայացնելով խումբին անդամները : «Քոմպա» կը գրէ թէ Տիկին Զարիա Դոլուխանեանը յիշեց իբրեւ վկայուած արուեստագիտուհի Հայաստանի Խ. Հանրապետութեան, Ստալինեան մրցանակի արժանացած :

Ուրբաթ գիշերուան յայտագիրը ներկայացնելով երգչուհին կ'ըսէ .— «Քանի մը տարուան ընթացքին, Զարիա Դոլուխանովա շահեցաւ մեծագոյն պարգեւները : Հրաւիրուած ըլլալով երգել Երեւանի Օփերային մէջ, շատ չանցած կը դառնար կուռքը նուրբ եւ զարգացած հասարակութեան, հայ ժողովուրդին որ այնքան կը գնահատէ երաժշտութիւնը եւ արուեստը :

29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

Ուրախ ու զուարթ, տօնն է մանուկին,
Գացէք իրենց հետ անցընելու զայն
Ֆրանսահայ Կ. Խաչին հետ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ նորընտիր կառավարիչ Պ. Մահմուտ Մէթուալի Նուրի այցելած է Առաջնորդը ընկերակցութեամբ Քաղաք. Ժողովի ատենապետ Պ. Հրանտ Նասիպեանի : Առաջնորդը հպարտութեամբ յայտարարած է, թէ հայ համայնքը որեւէ ատեն չէ զբաղեցուցած այս աթոռին վրայ նստող կառավարիչները : Նոր կառավարիչը սիրալիր ընդունելութեամբ պատուած է առաջնորդը եւ Քաղաք. Ժողովի ատենապետը, յայտարարելով թէ միշտ պատրաստ է լսելու զիրենք եթէ որեւէ խնդրով պէտք ունենան իրեն :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ .— Սէն Մօրիս տը Պէնոյի մէջ Սեւ հողին յանձնեցինք ընկեր Յովակիմ Տէմիրճեանը որ կը տառապէր անդարմանելի հիւանդութենէ մը : Կրած էր Թրքական սարսափները Սեբաստիայէն մինչեւ Պոլիս : Յետոյ անցած էր Յունաստան եւ Ֆրանսա, հաստատուելով Տէսին :

Կ'աշխատէր մետաքսի գործարանը : Հանգիստ էր մօրը, քրոջը եւ եղբօրը հետ : Ամուսնանալով կը փոխադրուի Սէն Մօրիս, ուր կը շարունակէր նոյն աշխատանքը : Անդամ էր «Սաքօ խումբին» :

Դժբախտաբար փակեց իր աչքերը հեռու իր հայրենիքէն, անտէր ձգելով ծերունի մայրը, կինը, աղջիկները եւ տղայ մը :

Հողը թեթեւ, սիրելի ընկեր :

Վ. ԳԱՄՊԷՐԵԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՓՐԻԿԵԱՆ գաղթավայրերու ազգայնական շարժումը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգլիոյ մէջ : Միւս կողմէ աւելի քան 30 պահպանողական երեսփոխաններ զէնք բռնած են Չըրչիլի դէմ, դանդատելով թէ տրամադիր է պարպելու Սուէզի շրջանը :

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ գրագէտ մը, Սէն Լու (Մարք Օժիէ), որ պատերազմի ատեն աշխատակցած էր գերմանաշունչ թերթերու : 1948ին մահուան դատապարտուած էր ի բացակայութեան, եւ ատեան ներկայանալով նոր վճիռ ստացաւ :

ԿԵՐՊԱՍԻ վաճառական մը Սալոմոն Ռոթչէնպէրկ, սնանկանալով բոլոր ապրանքները Թէլ Ավիվ ղրկած եւ ինքն ալ Իսրայէլ ապաստանած է, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը : Բացը կը հաշուեն 350 միլիոն ֆրանք :

ԼՈՆՏՈՆԻ թերթերը կը գրեն թէ ետ առնուած է Փիթըր Ուստինովի նոր թատերախաղը, որ սուլուած էր : Հայազգի թատերագրին նախորդ գործը, «Զօրս գնդապետներուն սէրը» կը ներկայացուի երկու տարիէ ի վեր :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

« ՅԱՌԱՋ » Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Ի՞նչ կայ, Օրիորդ, հարցուցի ձեռքս ուսին դնելով : Ոհ, քաջութիւն, այսպէս չըլլար : Պէտք չէ հոս մինակ մնաք եւ լաք :

Պատասխան չտուաւ. բայց աւելի ուժգնօրէն հեծկլտաց :

— Ալ մի լաք : Քաջութիւն : Բաժակ մը տաք թէյ պատրաստեմ կը խմէք :

Գլուխը վեր առնելով .

— Աւելորդ է, շնորհակալ եմ : Այժմ լաւ եմ, յիմար էի կարծես :

— Ի՞նչ բան կը տանջէ ձեզ :

Վայրկեան մը վարանելէ վերջ ըսաւ.

— Ահռելի բան է, ահռելի ...

— Ուրիշ բանի մասին մտածեցէք : Պէտք է համակերպիլ երբ անդարմանալի է : Ի՞նչ օգուտ ինքզինքը ուտելէ :

Շտկուեցաւ եւ մազերը կարգի դրաւ :

— Գիտեմ որ ծիծաղելի կը դառնամ ձեր աչքին : Գրասենեակը քիչ մը կարգի դնեմ ըսի, եւ յանկարծ փղձկեցայ :

— Այո, այո, կը հասկնամ : Այժմ դացէք պառկեցէք : Աղուոր թէյ մը կը բերեմ ձեզի եւ չիչ մը տաք ջուր :

Համակերպեցաւ, որովհետեւ որեւէ առարկութիւն լսել չուզեցի :

: : Շնորհակալ եմ, Օրիորդ, ըսաւ, երբ լաւ մը անկողնին մէջ տեղաւորուելէ վերջ ոտքերն ալ տաքցած ըլլալով իր թէյը կը խմէր : Դուք բարութիւնն իսկ էք : Շատ հազուադէպ է որ այսպէս ընկճուիմ :

— Ոհ, ամէն մարդու կը պատահի այսպիսի պարագաներու մէջ : Այնքան յուզուեցաք ու յոգնեցաք որ : Ասոնց վրայ աւելցուցէք ոստիկաններու այցելութիւնը : Կը վստահեցնեմ ձեզ թէ ես ալ սովորական վիճակս չունիմ :

Դանդաղ ու տարօրինակ ձայնով մը վերսկսաւ.

— Ինչ որ քիչ առաջ ըսիք շատ տրամաբանական կ'երեւայ ինծի : Բան մը չենք կրնար ընել անդարմանալիին առջեւ : (Քանի մը երկվայրկեան լռեց եւ վերսկըսաւ շեշտով մը որ շփոթութեան մատնեց զիս) : Այդ կինը բարի չէր :

Զուղեցի վիճաբանիլ այդ մասին : Երկու կիներուն միջեւ եղած հակակրանքը զարմանք չէր պատճառած ինծի : Օրիորդ Ճոնսըն թերեւս իր սրտին խորէն կը հրճըւէր Տիկին Լէյտնըրի մահուան համար եւ ըմբռնելով այդպիսի զգացումի մը ստորնութիւնը, կ'ամչնար ինքզինքէն :

— Այժմ, հաճեցէք քնանալ եւ մի մտածէք ձեր հոգերու մասին :

Զանազան բաներ ժողվեցի եւ քիչ մը կարգի բերի սենեակը, գուլպաները աթոռին վրայ դրի, հագուստները կախեցի հանդերձակալէ մը : Տախտակամածին վըրայ տեսայ ճմրթկած թուղթի կտոր մը որ գրպանէն ինկած ըլլալու էր :

Զայն բանալու վրայ էի տեսնելու համար թէ կողովը նետելիք բան մըն է երբ ցնցեց զիս :

— Ինծի տուէք, տոխկա :

Հնազանդեցայ, ափ ի բերան մնալով տիրական շեշտէն : Ձեռքէս խլեց թուղթը եւ մոմին բոցին բռնեց այրելու համար :

Շուարած կը դիտէի ըրածը :

Իր շարժուձեւը այնքան կտրուկ էր որ ժամանակ չունեցայ կարդալու այդ գրութիւնը : Բայց բոցին ազդեցութեան տակ թուղթը դէպի իմ կողմս գալարուեցաւ եւ ժամանակ ունեցայ տեսնելու մելանով գրուած քանի մը բառեր : Երբ անկողմին մտայ հասկցայ թէ այդ ձեռագիրը ինչու ծանօթ երեւցաւ ինծի, տարօրինապէս կը նմանէր անստորագիր նամակներու գիրին :

Օր. Ճոնսըն այդ անճոռնի արարքին հեղինա՞կն էր արդեօք :

ԳԼՈՒԽ Ի.

Այս գաղափարը, կը խոստովանիմ շատ մեծ ցնցում պատճառեց ինծի : Երբեք, մտքէս պիտի չանցնէր կասկածիլ թէ Օր. Ճոնսըն գրած է այդ նամակները : Կրնար Տիկին Մերքատօն ըլլալ, բայց Օր. Ճոնսընը, այդ այնքան ազնուական օրիորդը, այնքան բանիմաց եւ տէր ինքն իրեն ... Բայց յիշեցի այս խօսակցութիւնը որ տեղի ունեցաւ նոյն իրիկունն իսկ, իմ ներկայութեանս, Տոքթ. Րէյլիի եւ Պ. Փուարոյի միջեւ եւ նոր հորիզոններ բացուեցան առջեւս :

Եթէ իրապէս Օր. Ճոնսընն էր այդ նամակներուն հեղինակը, շատ մը բաներ կը բացատրուէին : Հեռու ինձմէ Օր. Ճոնսընը իբրեւ մարդասպան ամբաստանելու միտքը : Բայց ատելութիւնը կրնար մղած ըլլալ զինքը ահաբեկելու Տիկին Լէյտնըրը, որպէսզի ան արշաւախումբը ձգէր երթար, միանգամ ընդ միշտ հրաժարելով իր ամուսինին հետեւելէ մինչեւ Արեւելք :

Արդ, Տիկին Լէյտնըր սպաննուած էր եւ Օր. Ճոնսըն սուր խղճահարութիւն մը կը զգար, կը զղջար իր աւելորդ անգթութեան համար եւ կ'ըմբռնէր թէ այդ անստորագիր նամակները իբրեւ վարագոյր կը ծառայէին մարդասպանին : Զարմանալի չէր որ ընկճուէր իր վշտին ծանրութեան տակ : Իրականին մէջ Օր. Ճոնսըն բոլորովին անզգայ չէր, եւ այդ պատճառով ալ մեծ գոհունակութեամբ ընդունեց իմ մխիթարանքի խօսքերս : «Պէտք է համակերպիլ անդարմանելիին առջեւ » :

Յետոյ յիշեցի իր խորհրդաւոր դիտողութիւնը որ իր կարծիքով պիտի արդարացնէր իր վարմունքը .— «Այդ կինը բարի չէր » :

Այժմ ինչ որոշում պէտք էր տալ :

(Շար.)

ՎԻԹԽԱՐԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՄԸ

Անգլիոյ երկաթուղիներու աշխատաւորները որոշեցին ընդհ. գործադուլ յայտարարել Դեկտ. 20ին, կիրակի, ինչ որ պիտի ջլատէ ամբողջ երկրին կեանքը, մանաւանդ որ տօնական օրեր են: Եթէ ելք մը չգտնուի, կանգ պիտի առնեն օրական 24.000 ճամբորդի կառախումբեր որոնք երեքուկէս միլիոն մարդ կը փոխադրեն եւ 16.000 վաճառաբարձ կառախումբեր:

Նոյն օրը Լոնտոնի ստորերկրեայ կառախումբերն ալ պիտի չբանին: Երկաթուղիներու Արհեստակցական Միութիւնը 400.000 անդամ ունի: Կացութիւնը այնքան ծանր է որ Չըրչիլ Ժողովի հրաւիրեց դահլիճը, ստիպողական միջոցներ ձեռք առնելու համար: Ամենամեծ գործադուլն է այս 1926էն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ընտրութեան թեկնածուները հետզհետէ կ'որոշուին: Արմատականները պիտի առաջարկեն Պ. Իվոն Տէլպոսը, գիւղացիները եւ անկախները՝ Պ. Լանիէլը (վարչապետ), ժողովրդական շարժումը՝ Պ. Պիտօն (արտաքին նախարար), համայնավարները՝ Պ. Մ. Քաշէնը են.:

ԱՆԳԱՐԱՑԷՆ կը հեռագրեն թէ Ազգ. Ժողովը սկսաւ քննել այն օրինագիծը որ կը տրամադրէ բռնագրաւել «Հալք» կուսակցութեան գոյքերը: Կառավարութիւնը կը յուսայ թէ շուտով պիտի վաւերացուի օրինագիծը եւ պետութեան պիտի անցնին միլիոնաւոր ոսկիի հարստութիւններ, զորս խլրացուցած են Մ. Քէմալի հիմնած կուսակցութեան վարիչները, գլուխն ըլլալով Իսմէթ Ինէօնիւ:

ՊԱՅԹԻՒՆ մը տեղի ունեցաւ Պէյրութի մէջ, Երուսաղէմի նախորդ միւֆթիին պաշտօնատան մօտ, ծանր վնասներ պատճառելով: Մարդկային կորուստ չկայ:

ՄԱՐՈՔԻ նախորդ Սուլթանը, որ արգելափակուած է Քորսիքայի մէջ, աւելի զօրաւոր հսկողութեան մը տակ առնուեցաւ: Ատենէ մը ի վեր զրոյց կը շրջի թէ դաւադիրներ կ'ուզեն առեւանգել եւ ազատել Սուլթանը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ-վարչապետը, Նիքսըն, որ 70 օրուան պտոյտ մը կատարած էր արեւելքէն արեւմուտք, բանակցութիւններ վարած է Լիբիոյ մէջ, ռազմական խարիսխներ հաստատելու համար:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութիւնը վաւերացուց օրինագիծ մը որ կը ջնջէ օտար դրամագլուխի դէմ հաստատուած արգելքները: Օրինագիծը Ազգ. Ժողովին պիտի յանձնուի քանի մը օրէն: Կառավարութիւնը կը յուսայ գործադրել յունուար 27ին, երբ նախագահ Ճէլալ Պայար Մ. Նահանգները պիտի մեկնի:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ յեղափոխական ատեանը սկսաւ դատել նախկին նախարար մը, Ֆուատ Սերակէտինն, որ ամբաստանուած է կաշառակերութեամբ եւ ուրիշ ղեղծումներով: Պիտի դատուի նաեւ նախկին վարչապետ Նահաս փաշայի կինը, նոյն մեղադրանքով:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ըմբոստ բանակին հրամանատարը նորէն յայտարարեց թէ պատրաստ է բանակցելու Ֆրանսայի հետ, զինադադար մը կնքելու համար, եթէ Ֆրանսա ստանձնէ նախաձեռնութիւնը:

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի ամերիկեան պատուիրակը որոշեց ընդհատել բանակցութիւնները Հիւս. Քորէացիներու հետ որոնք «նենգամիտ» կոչած էին ամերիկեան կառավարութիւնը:

ԹԵՀՐԱՆԻ համալսարանը վերաբացուած է, բայց ուսանողները կը մերժեն յաճախել, բողոքելով հաստատութեան զինուորական գրաւման դէմ: Հինգ ուսանողներ ձերբակալուեցան գաղտնի ժողովի մը միջոցին: Կ'ըսուի թէ նոր ցոյցեր պիտի սարքեն, երբ Թեհրան հասնի անգլ. դեսպանատան գործակատարը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը իր ողբացեալ ղեկավարին՝

Գ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 ռիւ Ժան Կուժօն:

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք Պ. Պալեանէ (Անիէռ) 500 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պաննէօ Բաշանի մասնաճիւղի կողմէ: Այս կիրակի ժամը 16էն 24, Սալ տ'Էրըլըմօնի շքեղ սրահին մէջ, 25պիս, Ավընիւ տը լա Ռէփիւպլիք Մօնռուժ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ մեներգներ՝ Օրիորդներ Պէնկեան, Մուրատեան, Պ. Ա. Քիւփէլեան, Կապոյտ Խաչի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Ալիս Գավէզեանի:

Պաննէօ Բաշանի Նոր Սերունդի պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի: Մադիլեան նուագախումբ: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Փորթ տ'Օրլէան կամ օթօպիւս 126՝ իջնել Մէրի տը Մօնրուժ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Դեկտեմբեր 26, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Մասնակցութեամբ կրթ. մարմնին: Անշուշտ բոլորը պիտի փութան քաջալերել մեր փոքրիկները, եւ իրենք եւս պիտի ուրախանան լսելով անոնց գեղեցիկ արտասանութիւնները եւ երգերը մայրենի լեզուով եւ դիտելով տոհմիկ պարերը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՕՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի: Այս Ուրբաթ ժամը 21ին Քաֆէ տիւ Նոռի սրահը, 4 Փլաս տը լա Մէրի:

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Նիւթ՝ Միքայէլ Վարանդեան, կեանքը եւ գործը:

Կը հրաւիրուին հայ հասարակութիւնը, մանաւանդ երկսեռ երիտասարդութիւնը:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԻԿՆԱՆՑ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Այս կիրակի ժամը 16ին, դպրոցին սրահներուն մէջ, 26 ռիւ Թրոյօն, Սէվր:

Այս հանդէսին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր աշակերտներու ծնողքները եւ անոնք որ կը սիրեն վարժարանին համակրելի միջավայրը:

Խնամքով պատրաստուած յայտագիր, մասնակցութեամբ՝ աշակերտներու, Նուկոլաւ ազգային պարախումբին լաւագոյն պարուհիներէն խումբ մը, եւ արտասահմանէն հասած հայ աճպարար մը:

ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ:

Արեւելեան եւ արեւմտեան ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱԶՔԸ ԼՈՅՍ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

Հայ Կաղանդ պապան լուր տուաւ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան թէ՝ այս տարի ալ, Դեկտեմբեր 29ին ժամը 14-19 պիտի գայ Սուրբէթէ Սավանթ, շնորհաւորելու Նոր Տարին:

Կաղանդ Պապան կը խոստանայ զգոյշ ըլլալ եւ չկորսնցնել նուէրներուն պարկը: Դիմաւորելու համար պիտի ունենանք Նոր Տարուան ծառ, ներկայացում, պարեր, նուագ եւ սինեմա են.:

Կաղանդ պապիկը կը խնդրէ որ հայ մանուկները սիրող անձերը իրենց նուէրներով օգնեն մեզի ճոխ եւ ուրախ հայ կաղանդ մը անցնելու համար:

Իրաւունք չունի՞ Կաղանդ Պապան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ:

ՄԻՆՉ ԱՅԴ, ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԷՆ, ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՅՆԻՍԿ ՎՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ստիպողաբար կը խնդրուի բոլոր հրատարակիչներէն որ երբ գիրք կը ղրկեն «Յառաջ»ի հասցէով ծրարին վրայ գրեն:

SERVICE DE PRESSE

Տաղտուկներ եւ մաքսային դժուարութիւններ չառեղծելու համար:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ի նպաստ իր ձեռնարկներուն:

Այս շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Բարձր հովանաւորութեամբ Մարսէյլի քաղաքապետ Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐԻ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին Քաւէ սրճարանի վերնայարկը: Շարունակութիւն՝ Հ. Բալուեանի դասախօսութեան: «Ն. Պէշիկթաշլեանի երգիծական գրականութեան մասին» կարծիքներու փոխանակութիւն: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի 7 Մարտ, 1954, կէսօրէ վերջ: ժամը 2.30ին Սալ տը լա Շիմի, 28պիս, Ռիւ Սէն Տօմինիք:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԱՅՆՃԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Արլէն Տէր եւ Տիկին Կիւլէսէրեան իրենց ամուսնութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի միջոցով Այնճարի «Յառաջ» դպրոցին:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

ԼԻՈՆ.— Այն հիւանդները, որոնք դուրսէն, եկած են կամ կուգան, դարմանուելու, եւ Լիոնի մէջ ոեւէ մէկը չունին, կրնան իրենց հասցէն ղրկել մեզի, բարեսիրական Միութեան, բարեկամի մը կամ ուրիշ միջոցով մը, ինչպէս կ'ընեն ուրիշներ:

Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղ

ԳՐԱՏՈՒՆ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer, Paris (9·) Tél. PRO. 64-90
C.C.P. Paris 3630-66

Նոր տարուան առթիւ բացառիկ նուէրներ յաճախորդներուն: Ամէն մէկ հազար ֆրանքի գնումի վրայ 200 ֆրանքի զանազան գիրքեր: Մինչեւ 1954 Յունուար ամսուան վերջը:

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

Օր. ԺՕԶԷԹ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ
Պ. ԷՏՄՈՆ ՄՈԼԷԹՕ

Ամուսնացած

Փարիզ 12 Դեկտ., 1953 Մոնաքօ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի վիճաբանական ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21.15ին Ազգ. Տան մէջ: Նիւթը՝ Ուիլեըմ Սարոյեանի վերջին վէպը, Րոք Վակրամ: Գիրքը կը ներկայացնէ ընկերուհի Սեդա Ցաքեթճագովեան: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:— Հայերէնի դասերը ժամը 20.30ին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, Ագատի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՆԵՕ ԲԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐՕՆ ՍԱԼՆՈՅ ՋՈՐԻ Հայր. Միութեան ժողովը Դեկտ. 27ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին Պուլվար Օտտոյի եկեղեցւոյ սրահին մէջ (Մարսէյլ):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ե. Փափազեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Դեկտ. 20ին, կիրակի առտու, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Պ. ԵՂԻՇԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի տիկինները վերսկսած են անցեալ տարուան հայերէն լեզուի եռամսեայ մրցումի եւ մրցանակաբաշխութիւնները որոնք տեղի կ'ունենան Նուպարեան Մատենադարանին սրահներուն մէջ, 11 Սքուար Ալպոնի:

Այս մրցումներուն սիրով կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայ կազմակերպութեանց միօրեայ դպրոցներու աշակերտները իրենց ուսուցիչներու միջոցաւ, ինչպէս եւ մանուկներ ներկայացուած իրենց ծնողքներէն, եթէ այս վերջինները մասնաւոր կերպով կը սորվեցնեն մայրենի լեզուն իրենց զաւակներուն:

Առաջին արտասանութեան մրցումը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 26ին, շաբաթ օր ժամը 16ին, երեքէն մինչեւ տասներեք տարեկան մանուկներու համար, (մանչ եւ աղջիկ):

Լաւագոյն գնահատութեան արժանացողները պիտի ստանան հազարական ֆր., երկրորդները 750ական, երրորդները 500ական ֆրանք:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Դեկտեմբեր: Տիկին Ա. Ստեփանեանի, 19 ռիւ Սէմփլօն, Փարիզ (18):

Tél. ORNano 52 - 54

ԾԱԽՈՒ Է

Աժան գնով մեքենայ եւ ռիֆթիլիյնը 80-120 ժոժ 10- Մաշին ա պանտ, ժոժ 10: Հեռ. Մար. 27.87: Բացի երկուշաբթի առտուներէն:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

SALLE DES FETES — Rue Voltaire, Alfortville
(Autobus 103 à Charenton Ecole, descendre Rue de l'Union)

N O E L 5 3

Ներկայութեամբ Պ. ՊԵՌՆԱՐ ԼԱՖԷՅԻ

24 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Avec JACQUES HELIAN et sa gran de formation de la Radio et du Cinéma
Patoum, Pierre Brun, les Hélianes, Mar cel Bianchi. Մուտք 500 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 17 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7246 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2657

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՍՈՒՐԻ ՄԷՋ

●

Տեղական թերթերը եւ քաղաքական դէմքերը չեն ծածկեր իրենց խորին դառնութիւնը՝ Տըլըսի ծանրակշիռ ազդարարութեան առթիւ։

Ինչպէս կարդացիք երէկ, Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու նախարարը տեսակ մը վերջնագիր կ'ուղղէ Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի, որպէսզի միանան կամ... անձնասպան ըլլան։

Այս խօսքերը կ'արտասուէին ճիշդ այն պահուն երբ Ատլանտեան 14 զինակիցներու քառասուն նախարարները ժողով կը գումարեն Փարիզի մէջ, անցեալ գործունէութիւնը քննելու եւ նոր ուղեգիծ պատրաստելու համար։

Ճիշդ է որ ազդարարութիւնը ուղղուեցաւ լրագրական ասուլիսի մը մէջոցին։

Բայց այս պարագան բան մը չի փոխեր արտայայտութեան ծանրակշիռ հանգամանքէն։

Կը թուի թէ Մ. Նահանգներու հանրային կարծիքը շատոնց կը սպասէր այսպիսի ազդարարութեան մը, անորոշութիւնը փարատելու համար։

Նիւ Եորքի «Տէյլի Նիւզ» թերթը, որ ահագին սպառում ունի երկրին մէջ, ցնծութեամբ ողջունելով Տըլըսի խօսքերը, կ'ըսէ.

— «Այս ազդարարութիւնը պիտի բաւէ՞ որպէսզի Ֆրանսան այլեւս փայտեր չդնէ եւրոպական միութեան անիւներուն մէջ։ Եթէ չի բաւեր, ամերիկեան զօրքը որքան շուտ քաշուի Եւրոպայէն, այնքան լաւ։

Անշուշտ բոլոր թերթերն ալ նոյն կոպիտ լեզուն չեն գործածեր։

Եւ սակայն, բացորոշ են անհամբերութեան ապացոյցները։

Ազդարարութիւնը ծանր տպաւորութիւն գործեց նաեւ Լոնտոնի մէջ, ուր ամէնէն կարեւոր թերթերը դիտել կուտան թէ անգլիացի նախարար մը երբեք այսպիսի լեզու պիտի չգործածէր։

Բացատրութեան չի կարօտիր Ֆրանսայի հանրային կարծիքին վրդովումը։

Ամէնէն չափաւոր տարրերն ալ իրական սպառնալիք մը կը տեսնեն եղած ազդարարութեան մէջ։

Արդ, Ֆրանսան այն երկիրն է որ չի հանդուրժեր սպառնալիքներու եւ վերջնագիրներու։

Եւ, նոյնիսկ եւրոպական բանակի դաշնագրին կուսակիցները կը վախնան որ Տըլըսի ազդարարութիւնը բոլորովին ժխտական արդիւնքի մը յանգի։

Ամէն պարագայի մէջ, այդ ազդարարութիւնը կրնայ աւելի բարդ կացութիւն մը ստեղծել, փոխանակ փութացնելու դաշնագրին վաւերացումը։

Մանաւանդ որ, ճիշդ այս միջոցին Մոսկուայի պաշտօնական բերանները կը շոյեն Ֆրանսան, բաղդատելով ֆրանքեւխորհրդային զինակցութեան «բարիքները» եւրոպական բանակի եւ Ատլանտեան դաշինքի «չարիքներուն» հետ։

Փարիզի մէջ մասնաւորապէս կը ցաւին որ Ամերիկացիները չեն ըմբռներ Ֆրանսայի դժուարութիւնները՝ դաշնագրի վաւերացման հարցին մէջ։

Ատլանտեան ժողովին բացման առթիւ խօսած ճառին մէջ, Պ. Պիտօ դիտել կուտար թէ «կարելի չէ երեք տարուան մէջ հարթել երեք դարերու հակամարտութիւնը»։

Աւելի բաց խօսելով, նախկին վարչապետ մը, Տալատիէ, կը բացատրէր թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը կը պահանջէ որ Ֆրանսա «անմիջապէս հաւանութիւն յայտնէ Գերմանիոյ վերազինման»։

Այս պարագան է որ վրդովում եւ վարանում կը պատճառէ Ֆրանսայի։ Եւ կը մղէ նոր երաշխիքներ պահանջելու։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ ԱՅՍՕՐ

★

ՈՒԹ – ՏԱՍԸ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

Այսօր, հինգշաբթի, 17 Դեկտեմբեր, տեղի կ'ունենայ հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը, Վերսայլի պալատին մէջ։

Արդէն յայտարարուած են ութ – տասը թեկնածուներ, եւ նորեր կրնան երեւալ մինչեւ վերջին պահուն։ Պաշտօնապէս թեկնածու ներկայացած են, առաջին քուէարկութեամբ, վարչապետը՝ Պ. Լանիէլ, արտաքին նախարարը, Պ. Ժ. Պիտօ, նախկին նախարար մը, Պ. Իվոն Տելպոս, ընկերվարական կուսակցութեան թեկնածուն Պ. Նաժլէն, Պ. Ֆուրքատ, որու մասին խօսած ենք արդէն, Պ. Պ. Փիէռ Մոնթէլ եւ Ժաքինօ։ Արմատական կուսակցութեան թեկնածուն, Պ. Տելպոս յայտարարեց.

— «Ես երբեք չեմ ծածկած իմ կարծիքներս։ Բայց գիտեմ իրաւարարի դերը, ազգային վեհապետութեան պահպանումը, որոնք մաս կը կազմեն նախագահին պարտականութեան։ Հետեւաբար պայքարի թեկնածու մը չեմ։ Պիտի ջանամ վեր մնալ բոլոր պառակտումներէն, նպաստելով հաշտութեան, վերանորոգման մեծ ճիգի մը»։

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ՝ վերջին պահուն իբրեւ «իրաւարար» թեկնածու պիտի ներկայացուի նախկին վարչապետ մը, Պ. Քէօյ, եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ պաշտօնական թեկնածուներէն մէկուն վրայ։

«ՀԱԼՔ»Ի ՍՏԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐԸ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ

Անգարայէն կը հեռագրեն Դեկտ. 15 թուականով. — Ազգ. Ժողովը 5ի դէմ 341 ձայնով քուէարկեց այն օրէնքը որ կը տրամադրէ գրաւել «Հալք» կուսակցութեան շարժուն եւ անշարժ ստացուածքները, այն պատճառաբանութեամբ թէ ապօրէն միջոցներով ձեռք անցուած են։ Այս հարստութեանց գումարը կը հաշուեն 50 միլիոն տոլար։ Օրէնքին քուէարկութենէն առաջ Հալքի անդամներէն 50 երեսփոխաններ դուրս ելան։ Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Քասըմ Կիւլէք, յայտարարեց թէ «այս բռնագրաւումը քայլ մըն է դէպի դիկտատուրա»։ Մամուլի վերատեսուչը պաշտպանեց օրէնքը, իբրեւ իրագործումը խոստացուած բարենորոգումի մը։ Եւ հաւաստեց թէ ժողովուրդը հաւանութիւն պիտի յայտնէ յառաջիկայ մայիսին, երեսփ. ընտրութեանց առթիւ։ Հալքը երէկ պիտի պարպէր իր ազգ. կեդրոնը, վարձու շէնք մը փոխադրուելով։ Երկու հարիւր շրջանային կեդրոններ ալ պիտի պարպուին, վարձու շէնքերու մէջ փոխադրուելով։ Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Ուլուս» անմիջապէս յայտարարեց թէ առեւտրական տպարան մը պիտի փոխադրուի, անունն ալ փոխելով «Ենի Ուլուս»ի։ Այս խմբագրատունը Հալքի նուիրուած էր Մ. Քէմալի կողմէ, որ հիմնադիրն է կուսակցութեան։

Վերջին պահուն յօդուած մը աւելցուցեր էին, որուն համաձայն Հալքը կրնայ պարպելիք շէնքերէն դուրս հանել այն շարժուն գոյքերը որոնք անհրաժեշտ են կուսակցական գործունէութիւնը շարունակելու համար։ Ելմտական նախարարը պիտի որոշէ թէ որոնք են այդ գոյքերը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը, Պ. Վիալար, Թուրքիա գնաց, հեղինակի իրաւունքի (կամ գրողէքի) խնդիրը կարգադրելու համար։ Պիտի հանդիպի նաեւ Յունաստան։

«ԺԱՄԱՆԱԿՆ Է ԱՅՈ ԿԱՄ ՈՉ ԸՍԵԼՈՒ»

★

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Միջազգային մամուլը եւ քաղաքական շրջանակները անձկութեամբ կը հետեւին Ատլանտեան Խորհուրդի ժողովին վիճաբանութեանց։ Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց վաւերական տեղեկութիւններ պակաս չեն գլխաւոր հարցերու մասին։

Երեքշաբթի օրուան ժողովին մէջ, Խորհուրդը վերլուծելով միջազգային կացութիւնը, ձեռնարկեց բուն զինուորական խնդիրներու քննութեան։ Անգլիոյ ներկայացուցիչները, որոնք լրագրական ասուլիս մը պիտի սարքէին, վերջին պահուն յետաձգեցին, նկատի առնելով Պ. Տըլըսի ազդարարութեան դառն տպաւորութիւնը։ Այդ պարտականութիւնը կատարեց Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Վան Զելանտ, փորձելով մեղմացնել դառնութիւնը։ Դիտել տուաւ թէ Ատլանտեան զինակցութեան անդամները պարտաւոր են անկեղծօրէն արտայայտուիլ եւ նոյնիսկ անհաճոյ բաներ ըսել երբեմն։ Այսպէս նաեւ եւրոպական բանակի դաշնագրի մասին։ Վեց զինակիցները, որոնք պատրաստ են վտանգներ ստանձնելու եւ զոհողութիւններ կատարելու, իրաւունք ունին պահանջելու զինակցութեան միւս անդամներէն որ առաւելագոյն օգնութիւնը տրամադրեն, իրենց դժուարութեանց առթիւ։

Երբ Թղթակիցները աւելի ճշգրիտ լուսաբանութիւններ պահանջեցին, Վան Զելանտ բացատրեց թէ տարակոյս չկայ որ եթէ Մեծն Բրիտանիա յանձն առնէ աւելի սերտօրէն ընկերակցիլ ծրագրուած դաշինքին, խնդիրը մեծապէս պիտի դիւրանայ։ Ինք ալ, ինչպէս Պ. Պիտօ, անհրաժեշտ կը գտնէ յաւելուածական երաշխիքներ, բայց կը կարծէ թէ ժամանակը եկած է այո կամ ոչ ըսելու։ «Ես ինքս ալ քանի մը լուծումներ առաջարկեցի, բայց մերժուեցան։ Հետեւաբար լաւագոյն եղանակն է վաւերացնել դաշնագիրը։ Ներկայիս այս է միակ լուծումը. քանի որ ծրագրին մերժումը կրնայ այնպիսի հետեւանքներ ունենալ զորս դժուար է նախատեսել։ Թէեւ, եթէ միացեալ պաշտպանութեան դաշնագիրը ձախողի, փոսը գլորելով մեռնելու դատապարտուած չենք»։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԾԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԻ՞Ն

Ատլանտեան Խորհուրդը Գշ. օրուան նիստին մէջ լսեց եւրոպական ճակատի սպարապետին՝ զօր. Կրուէնթըրի զեկուցումը կատարուած յառաջդիմութեանց մասին։ Այս առթիւ քննեց զինուորական յանձնախումբին տեղեկագիրը որուն համաձայն այս տարի զօրաբաժիններու թիւը բարձրացած է քառասունի, օդանաւերու թիւը՝ հինգ հազարի։ Ասկէ զատ ունին 53 պահեստի զօրաբաժին։ Ծախսուած է 22.925 միլիառ ֆրանք, այսինքն 10 առ հարիւր աւելի, բաղդատելով 1952ի հետ։ Հիւս. Ամերիկայի եւ Քանատայի օգնութիւնը այս տարի եղած է չորս միլիառ տոլար։ Այս ճիգը պիտի շարունակուի 1954ին ալ, նկատելով որ պատերազմի վտանգը չէ նուազած։ Յառաջիկայ տարի մասնաւորապէս զարկ պիտի տան պատրաստ ուժերու արդիացման։

Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Ուիլսըն հաւաստեց թէ իր կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ խորհրդարանին բարեփոխել Մաք Մահոնի օրէնքը որ կ'արգիլէ հիւլէական գաղտնիքները փոխանակել դաշնակիցներու միջեւ։ «Մ. Նահանգները միշտ պատրաստ են ամէնէն արդիական զէնքերով սպառազինելու Ատլանտեան կազմակերպութիւնը»։ Միեւնոյն ատեն պիտի աշխատին լրացնել օդանաւային պաշտպանութիւնը, վեց հազարի բարձրացնելով ռազմական օդանաւերու թիւը։ Ցամաքային ուժը պիտի աւելնայ հինգ առ հարիւր, ծովայինը՝ 15 առ հարիւր, օդանաւայինը՝ 25 առ հարիւր։

Երէկ պիտի վերջանար ժողովը։ Տասներեքչորս դաշնակիցները նորէն նիստ պիտի հրաւիրուին յառաջիկայ գարնան, թերեւս ապրիլ 4ին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ ամերիկեան թերթերը Պ. Տըլըսի ազդարարութիւնը հրատարակեցին իրենց առաջին էջերուն վրայ, իբրեւ ամէնէն կարեւոր դէպքը։ Այս առթիւ դիտել կուտան թէ այդ յայտարարութեամբ Այզընհաուըրի կառավարութիւնը իր ուղեգիծը յարմարցուցած կ'ըլլայ խորհրդարանի դիրքին։ Ապացոյց՝ Պ. Տըլըսի այն ակնարկը թէ առաջարկուած է խորհրդարանին վերաքննել արտաքին օգնութեան ծրագիրը, եթէ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ԵՐԲ ԱՇԽԱՏԻՆ, ԿԸ ՅԱՋՈՂԻՆ

Մարսէյլէն հեռաձայնով կը հաղորդեն թէ Մշակոյթի Օրը տօնուած է աննախընթաց շուքով եւ խանդավառութեամբ։

Մանրամասնութիւնները կ'իմանաք այսօր – վաղը։

Անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ երբ մարդիկ հաւատք եւ աշխատելու տրամադրութիւն ունենան, նամբան կը հարթուի։

Արդ, եթէ Մարսէյլի մէջ կը յաջողին, ձեռք ձեռքի տալով, ինչո՞ւ պիտի անկարելի ըլլայ Փարիզի մէջ։

Նոյն հարցումը Լիոնի, Վալանսի եւ ուրիշ հայաշատ կեդրոններու համար։

Իմացայ թէ ափ մը ուսանողներ աջակցելով ձեռնարկեր են Պրիւքսէլի մէջ, Մշակոյթի Օրը տօնելու համար, հրաւիրելով հայագէտ ֆրանսացի մը։

Դժուա՞ր է նոյն ձեռնարկը կատարել ուրիշ կեդրոնի մը, Լոնտոնի մէջ։

Ի վերջոյ ի՞նչ ունինք իբրեւ պարծանքի եւ ներշնչումի աղբիւր, քան Հայկական Մշակոյթը։

Անշուշտ բաւական չէ միայն հանդէս մը սարքել, քանի մը ճառ եւ երգ լսելու համար։

Բայց, տարրական պահանջ է նրագը վառ, կրակը տաք պահել։

Երբ ինքնանանաչումը, սեփական արժէքներու գիտակցութիւնը զօրանայ, գործնական ձեռնարկներու միջոցներ ալ կը ստեղծուին։

Օրինակ, դժուար չէ տարեկան վաճառք մը կազմակերպել, զարկ տալու համար հայերէն գիրքերու եւ ուրիշ ստեղծագործութեանց սպառման։

Տեղացիները անգամ այդպիսի ձեռնարկներ կը կատարեն, պարբերաբար։

Ա՛յս ալ միջոց մըն է ամրապնդելու մտաւոր կապը՝ գաղութէ գաղութ։

ՎԱՀԷ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՄԻԱԿ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Պոլսոյ «Մարմարա» թերթը կը գրէ (6 Դեկտեմբեր). —

Անթիլիասի միաբանութեան շրջանակներէն վերջերս հասած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ կաթողիկոսական ընտրութեան վերաբերեալ բոլոր յարակից հարցերն ու պատրաստութիւնները լրացած են։ Ամէն ջանք կը թափուի ընտրութիւնը կատարելու համար մինչեւ Ծնունդ։ Ընտրական շրջանակներու կարծիքով Գաւառական ժողովները եւ Միաբանութիւնը բացարձակ համաձայնութիւն գոյացուցած են միակ թեկնածուին մասին։ Այդ թեկնածուն Թրքահայոց պատրիարք Գարեգին Ս. արք. Խաչատուրեանն է։

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

●

Պ. ՀԱՊԻՊ ԱՊԻ – ՇԱՀԼԱ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 10 Դեկտ.— «Դաշնակցականները կարգապահութիւնն ու քաջութիւնը ուղղակի զմայլելի են»։ Այս խօսքերը կը պատկանին Լիբանանի երեսփոխաններու Միութեան նախագահ Պ. Հապիպ Ապի – Շահլային։

Հայկ. Դատի յանձնախումբի նախագահ Պ. Եդուարդ Սահակեանի հետ ունեցած տեսակցութեան մը ժամանակ Լիբանանի երեսփ. ժողովի նախկին նախագահը յայտարարեց նաեւ թէ ինքը անձամբ մօտ է եղած Դաշնակցութեան երկար տարիներու ընթացքին ու թէեւ սէր ու յարգանք ունի բոլոր Լիբանանահայերու հանդէպ, սակայն չի կրնար իր մասնաւոր գնահատութիւնը չյայտնել հանդէպ Դաշնակցականներու։

— «Հայերը չափազանց սիրուած ու գնահատուած համայնք մըն են Լիբանանի մէջ», ըսաւ Պ. Ապի – Շահլա։ «Աշխատունակ են, չարքաշ եւ հաւատարիմ Լիբանանի Հանրապետութեան։ Ունեւորները միշտ կը մասնակցին հանգանակութիւններու եւ լաւ կը կատարեն իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնը»։

Պ. Ապի – Շահլա գնահատական խօսք ըսաւ նաեւ երիտասարդ թղթակից ու արաբական աշխարհի ջերմ բարեկամ պարոն Լեւոն Քէչիշեանի մասին, որ ներկայ էր տեսակցութեան։

Պ. Սահակեան ամերիկահայութեան կողմէ անկեղծ երախտագիտութեան խօսք ըրաւ, շեշտելով թէ արաբեւհայ եղբայրութիւնը պատմութեան ամենագեղեցիկ օրինակներէն է անկեղծ ու սերտ գործակցութեան ժողովուրդներու միջեւ։

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆԷ

Նիւ Եորքի Երիտասարդ հանրապետականներու ակումբը վերջերս վիճաբանական ժողով մը կազմակերպած էր մասնակցութեամբ Պրոֆ. Փարքսի, Պրոֆ. Մենինկլի, Բ. Նաւասարդեանի եւ Էլի Քալպըրթսընի։ Օրուան նախագահն էր Պ. Վերնըն Քալեան։

Պրոֆ. Փարքս նախ ներկայացուց օրուան նիւթը, «Ինչ պէտք է ըլլայ Միացեալ Նահանգներու արտաքին քաղաքականութիւնը», ապա պարզեց այն գիծը, զոր Ամերիկան վարած է մինչեւ այսօր։

Պրոֆ. Մենինկլ բացատրեց թէ անհրաժեշտ է այլեւս ընդունիլ քաղաքականութիւն մը, որուն նպատակն ըլլայ սարկացուած ժողովուրդներու ազատագրութիւնը։ Բ. Նաւասարդեան խորացնելով այս միտքը պարզեց, թէ ինչու անհրաժեշտ է խօսիլ ոչ միայն ընդհանուր ու անոր ոչ ազատագրութեան մասին, այլ ժողովուրդներու, այլեւ Խ. Միութեան բաղկացուցիչ հանրապետութիւններուն։

Պ. Էլի Քալպըրթսըն, որ անդամ է ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակութեան եւ հեղինակը աշխարհահռչակ «Քալպըրթսըն Պրիճ»ի, շեշտեց կարեւորութիւնը ունենալու յստակ ու վճռական արտաքին քաղաքականութիւն մը, քանի որ կ'ապրինք հիւլէական դարի մէջ, որ կրնայ, եթէ ուշանանք, վերջնական փլուզումի տանիլ մարդկութիւնը։

Եղան բազմաթիւ հարցումներ, ուղղուած ատեանին մասնակցողներու։

Նախագահը փակեց ժողովը նշելով, որ եթէ մանրամասնութիւններու մէջ կան տարբերութիւններ, սակայն հիմնականին մէջ համաձայն են բոլորը, որ եկած է ժամանակը Մ. Նահանգներու համար ընդունելու ազատութեան ու ազատագրութեան յստակ քաղաքականութիւն մը։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՁԱՅՆԸ ԵՒ ՆՈՅ. 29

Կիրակի, Նոյ. 29ին, Ամերիկայի Ձայնի Հայկական Բաժինը ձայնասփռեց յատուկ ծրագիր մը նուիրուած Հայաստանի խորհրդայնացման։

Խօսնակը բացատրեց թէ ինչպէս դաւադրաբար ու նենգօրէն համայնավարները ոտնակոխ ըրին Հայաստանի ազատութիւնը եւ սարսափի ու սարկութեան վարչակարգ մը հաստատեցին։

Լուրերու բաժնին մէջ խօսնակը յիշեց թէ Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցին կատարուած է սգահանդէս Հայաստանի խորհրդայնացման 33րդ տարեդարձի առթիւ։

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Ուաշինկթընի մեծագոյն պանդոկի, «Փարք – Շերըթընի» մէջ, Դեկտ. 4ին բացուեցաւ «Ազատութիւն ու Խաղաղութիւն, Ազատագրութեան ճանպարհով» համագումարը հրաւիրուած մօտ 25 ականաւոր Ամերիկացիներու յանձնախումբի մը կողմէ, որուն մէջ կան երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, լրագրողներ, փրոֆէսէօրներ եւ զինուորականներ։

Համագումարը տեւեց երկու օր եւ ունեցաւ վեց նիստ։ Հայկ. Դատի յանձնախումբի կողմէ մասնակցեցան Վերնըն Քալեան եւ Բէգլար Նաւասարդեան։ Համագումարի ամբողջ տեւողութեան մասնաւոր շեշտ դրուեցաւ ժողովուրդներու անկախութեան սկզբունքին վրայ, քանի որ պետական անկախութիւնը ամէնէն լուսաւոր գաղափարը կը հանդիսանայ ամէն ժողովուրդի համար։

Մասնաւորաբար ամերիկացի խօսողները շեշտեցին թէ ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան առանցքը պէտք է կազմէ Մ. Նահանգներու «Անկախութեան Հռովարտակ»ը, ընդունուած 1776 Յուլիս 4ին, որ կը ճանչնայ իրաւունքը բոլոր ժողովուրդներու ըլլալու ազատ ու անկախ։

Համագումարը այս իմաստով հեռագիր քաշեց Նախագահ Այզընհաուըրի, որ այդ պահուն կը գտնուէր Պերմուտա։

Նաեւ Համագումարի վերջաւորութեան ընդունուած բանաձեւը, որ կը բաղկանայ 14 կէտերէ, հիմնուած է գլխաւորաբար ազատագրութեան եւ ապա անկախութեան գաղափարին վրայ։

Ամերիկեան երեսփոխաններէ կազմուած միացեալ յանձնախումբ մը այս բանաձեւը պիտի ներկայացնէ Մ. Նահանգներու խորհրդարանի բոլոր անդամներուն, հետապնդելով, որ բանաձեւը նոյնութեամբ կամ բարեփոխութեամբ ընդունուի նաեւ Ծերակոյտին ու Երեսփ. Ժողովին կողմէ։

Հ. Դ. Յ.

ԻՆՉՊԷՍ ՔԱՅՔԱՅՈՒԵՑԱՒ ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

●

ԽՄԲ.— Կալկաթայի «Նոր Ազդարար» պարբերականի 1953 Յունուար – Սեպտեմբերի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը Ծայր. Արեւելքի (Հարաւ. Արեւելեան Ասիա) հայ գաղութի քայքայման մասին.—

Ճափոնիան 1941ի վերջերում ռմբակոծեց Պըրլ – Հարբըրը, իսկ մի քանի օրից յետոյ պատերազմ յայտարարեց նաեւ Անգլիոյ եւ Հոլանտայի դէմ, որոնց ձեռքում էր գտնւում այս Հեռաւոր Արեւելքի տիրապետութիւնը։

Այդ օրուանից Ջաւայի, Սինկափուրի եւ Բրմաստանի ամբողջ հայութիւնը ըմբռնում էր գալիք աւերումների ու կոտորածների հեռանկարը։ Այդ զոյգ կառավարութիւնները ամէն օր ձայնասփիւռով յանձնարարում էին ժողովուրդին՝ սարսափի չմատնուել եւ ամուր մնալ իրենց տեղերում, բայց ի վերջոյ յայտնուեց, որ նրանք դեռ պատերազմի ոչ մի պատրաստութիւն չունէին։

Երբ, կարճ միջոցում Ջաւան ոտնակոխ անելուց յետոյ, Ճապոնիան յարձակւում էր Սինկափուրը գրաւելու, անգլիական կառավարութիւնը յայտարարում էր, թէ դա անհնար է եւ թէ իր ծովային այս ամրոցը անխորտակելի է։

Վերջինս անմիջապէս Սինկափուր ուղարկեց իր ամենազօրաւոր երկու մարտանաւերը, բայց դժբախտաբար, ճապոնական օդանաւորդները իրենց կամաւոր անձնազոհումով երկուսին եւս խորասուզեցին ծովի յատակը։

Ջաւան գրաւելուց յետոյ, երկրորդ յաղթանակը Սինկափուրն էր համարւում. Ճափոնացիները հեշտութեամբ կարողացան դրան եւս տիրանալ։ Անգլիացի քաղաքապետը, տեսնելով որ քաղաքի ջուրը կտրուած է եւ ժողովուրդը յուսահատութեան մատնուած, խելացի գտնուեց «բաց քաղաք» հռչակելու այն եւ խուսափել աւելի անմեղ արիւն թափելուց։

Ջաւայի եւ Սինկափուրի հայ գաղութները, ցամաքային անցք չունենալով փախչելու, իրանց կրած տառապանքներն ու կորուստները աւելի ծանր եղան քան ուրիշ վայրերինը։ Բացի իրենց ամբողջ գոյքն ու կայքը կորցնելուց, ունեցան նաեւ մի շարք զոհեր, որովհետեւ երկու տարի կամ աւելի մահամերձ կեանք վարեցին կեդրոնացման ճամբարներում, որտեղ ոչ կանոնաւոր կերակուր կար, ոչ հագուստ եւ ոչ էլ կենսական ուրիշ պիտոյքներ։

Յիշատակութեան արժանի է նոյն ժամանակուայ այդ Հայերի անձնուէր հովիւ Արժ. Տ. Խորէն քահանան, որ կամաւորապէս մերժեց իր հօտից բաժանուել եւ ամբողջ պատերազմի ընթացքում նրանց հետ միասին դառնութեան բաժակը ցմրուր քամեց։

Բրմաստանի հայութիւնն եւս, թէեւ կորցրեց իր ամբողջ տունն ու տեղը, բայց կարողացաւ այս կամ այն ձեւով, նաւով, օդանաւով կամ ոտքով, անցնել Հնդկաստանի սահմանները։

1942 թուի առաջին օրը, որ իբր թէ նոր տարի էր համարւում, երբ եկեղեցու մէջ համախմբուած պատրաստւում էինք Ս. Պատարագը սկսելու, դարձեալ բարբարոս ռմբաձիգները եկան եւ սկսեցին անխնայ ռումբ տեղալ քաղաքի վրայ, որոնցից մի քանիսն ընկան մեր եկեղեցուց մի քանի քայլ հեռու եւ եկեղեցու դռների փեղկերն ու ապակիները մեծ մասամբ փշրուեցին։ Երեւի մեր մէջ կային մի քանի անմեղ մանուկներ, որոնց աղօթքի շնորհիւ՝ փրկուեցինք անարդար ողջակիզումից...

Նոյնը, եւ դեռ աւելի ուժգնօրէն, տեղի ունեցաւ Ս. Ծննդեան առաւօտը, բայց կարծես Աստուծոյ հովանաւորութիւնը մեզ հետ լինէր. այս անգամ եւս ողջ մնացինք։

Դրանից յետոյ շարունակ գրեթէ ամէն օր ու գիշեր (մանաւանդ լուսնկայ գիշերներում) կանոնաւորաբար գալիս էին ռմբաձիգ օդանաւերը եւ քանդում ռազմամթերանոցները, բանակատեղիները եւ օդանաւային կայանը, որոնք մի քանի մղոն հեռու էին քաղաքից։ Ժողովուրդը սկսեց գաղթել։

«Զիլկա» նաւը մօտ 5 — 6000 գաղթականներով անցնում էր Ռանգունից Կալկաթա։ Ճափոնական ձայնասփիւռը յայտարարեց, որ նրան ընկղմել է Բենգալի ծովախորշում, բայց, բարեբախտաբար, չորրորդ օրը հեռագիրը ծանուցեց նրա ապահով նաւահանգիստը հասնելու լուրը։

Եւ իրօք, ճափոնական սուզանաւերը տագնապի էին մատնել ամբողջ Հնդկական ովկիանոսի նաւային երթեւեկը ու բաւականաչափ կորուստներ պատճառել։

Ծովով անցնելը վտանգաւոր էր. բացի դրանից, նաւ եւս չկար այդ բազմահազար գաղթականներին փոխադրելու համար։ Ոտքով ճանապարհորդութիւնը աւելի քան մի ամիս էր տեւում անմարդաբնակ անտառների եւ լեռների ու ձորերի միջով, որտեղ ոչ կերակուր էր գտնւում եւ ոչ էլ խմելու ջուր։ Անմաքուր եւ գարշահոտ ջրերը պատճառ եղան զանազան հիւանդութեանց, եւ հազարաւոր կին, մարդ ու երեխայ մահացան այդ ճանապարհի երկայնքում։ Նրանց մէջ կային եւ մի քանի հայ ընտանիքներ։ Զոհերը մնացին անթաղ, որովհետեւ ճափոնական բանակը ռմբակոծում եւ սպանում էր նրանց ա–

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԸ

★

Հակառակ իր թշուառութեան ու հիւանդութեան, լաւագոյն օրեր տեսած էր ան։

Տասնըհինգ տարեկանին, Վարվիլլի մեծ ճամբուն վրայ կառք մը խորտակեց իր երկու սրունքները։ Այդ օրէն սկսած, կը մուրար ճամբաներու երկայնքը, ագարակներու գաւիթներուն մէջ, օրօրուելով իր անթացուպերուն վրայ որոնք ականջներուն բարձրութեան կը հասցնէին իր ուսերը։ Իր գլուխը կարծես երկու լերան մէջտեղը թաղուած ըլլար։

Պիյէթի գիւղերէցին կողմէ խրամի մը մէջ գտնուած էր, Մեռելոցէ օր մը առաջ, ու ատոր համար ալ Նիքոլա Թուսէն դրած էին անունը։ Մեծցած էր գթութեամբ, ուսման անծանօթ, խմելէ վերջ գիւղին հացագործին կողմը իրեն տրուած քանի մը կաթիլ օղին, անդամահատած էին զինք. ծիծաղելի պատմութիւն, ու, այդ օրէն թափառական, ձեռք կարկառելէ ուրիշ ընելիք չէր գիտեր։

Առնով Աւարի պարոնուհին թոյլ տըւած էր իրեն քնանալ, յարդով լեցուն տեսակ մը խշտեակին մէջ, դղեակին կից ագարակին հաւնոցին մօտ։ Եւ ապահով էր ան, ամէն մեծ օրերուն, խոհանոցին մէջ ունենալով հացի պատառին հետ գաւաթ մը խնձորօղի։ Յաճախ կը գտնէր հոն քանի մը սու եւս նետուած ծեր կնոջ կողմէ վերնայարկէն կամ իր սենեակի պատուհանէն։ Հիմա մեռած էր ան։

Գիւղերուն մէջ, բան չէին տար իրեն. լաւ կը ճանչնային զինք. ձանձրացած էին իրմէ քառասուն տարիէ ի վեր տեսնելով աւերակէ աւերակ, իր մարմինը դրդլեակներու մէջ ու ձեւ փայտէ իր երկու ոտքերուն վրայ։ Եւ սակայն չէր ուզեր ուրիշ տեղ երթալ, որովհետեւ աշխարհիս վրայ երկրին այս մասէն, այս երեք կամ չորս գիւղակներէն զատ ուրիշ տեղ չէր ճանչնար, ուր քաշկռտած էր իր թշուառ գոյութիւնը։ Ան սահմաններ դրած էր իր մուրացութեան ու վարժուած ըլլալով անդին չանցնիլ անոնցմէ՝ երբեք պիտի չփրկէր։

Ծառերէն անդին, որոնք իր տեսողութիւնը կը սահմանափակէին, աշխարհ կա՞ր թէ ոչ, կ'անգիտանար։ Չէր հարցներ ատիկա։ Եւ երբ գիւղացիներ, իրենց արտերուն կամ խրամներուն եզերքը զինք տեսնելէ յոգնած, կը պոռային իրեն.

— Փոխանակ միշտ հոս թափառելու, ինչո՞ւ միւս գիւղերը չես երթար։

Պատասխան չէր տար ու կը հեռանար, տարտամ ու անծանօթ վախէ մը բռնուած, վախովը թշուառի մը որ կը զարհուրի խուճապահար հազար բանէ, նոր դէմքերէ, անարգանքներէ, կասկածոտ [illegible]ածքներէ մարդերու, որոնք զինք չէին ճանչնար, ու պահակ ոստիկաններէ որոնք զոյգ կ'անցնին ճամբաներէն, թաւուտներու մէջ կամ խճակոյտերու ետին իր բնազդական խորասուզումին պատճառ դառնալով։

Երբ հեռուէն, արեւին տակ անոնց փայլուն զգեստը կը նշմարէր, յանկարծ անսովոր թեթեւութիւն մը կ'ունենար, թաքստոց մը ճարելու սատանայի արագութիւն։ Ան կը գլորէր իր անթացուպերով՝ կապերտի մը պէս կ'իյնար վար, ու կը դառնար գունդի մը նման փոքրացած, անտեսանելի, իր գորշ ցնցոտիները հողին խառնուած, նման իր որջին մէջ կծկուած նապաստակի մը։

Եւ սակայն գործ ունեցած չէր բնաւ անոնց հետ։ Բայց այդ երկիւղը կը կրէր իր արիւնին մէջ, որպէս թէ այդ վախը կամ խորամանկութիւնը ստացած ըլլար իր ծնողքներէն, զոր ճանչցած չէր բնաւ։

Չունէր ապաստանարան, չունէր երդիք, չունէր հիւղակ կամ պատսպարան։ Ամառը, ամէն տեղ կը քնանար, իսկ ձմեռը կը սողոսկէր կալերայի տակ կամ գոմերուն մէջ, վարպետօրէն։

Կը հեռանար իր ներկայութիւնը նշմարուելէ առաջ։ Շէնքերէն ներս մտնելու համար կը ճանչնար ծակերը, իսկ անթացուպերու գործածութիւնը անսովոր ուժ մը տուած էր իր ձեռքերուն, լոկ դաստակներու զօրութեամբ կը մագլցէր յարդի ձեղնայարկեր[illegible] կը բնակէր չորս հինգ օր անշարժ, երբ իր շրջագայութեան ձեռք ձգած ըլլար բաւարար պաշար։

Կ'ապրէր անտառի գազաններուն պէս, մարդոց մէջ, առանց ոչ ոք ճանչնալու, առանց ոչ մէկը սիրելու, շարժելով գիւղացիներուն մէջ տեսակ մը խոլ արհամարհանք ու համակերպեալ թշնամանք իրեն հանդէպ։

Կը կոչէին զինք Քլոշ (Զանգակ), որովհետեւ կը ճօճէր իր երկու փայտէ ցիցերուն մէջտեղը, ինչպէս զանգակ մը իր թեւերուն մէջ։

Երկու օրէ ի վեր, բերանը բան դրած չէր։ Ոչ ոք ուտելիք տուած էր իրեն։ Վերջապէս չէին ուզեր երեսը տեսնել։ Գեղացի կիներ, իրենց դուռներուն դրայ, տեսնելով հեռուէն իր գալը, կը պոռային.

.. Պիտի կորսուի՞ս այլեւս, անկիրթ։ Դեռ երեք օր առաջ էր որ կտոր մը հաց առիր։

Իսկ ան կը դառնար իր յեցակներուն վրայ ու կ'երթար հարեւան տունը, ուր կ'ընդունէին զինք միեւնոյն եղանակով։

Կիները դռնէ դուռ կը յայտարարէին.

— Բայց կարելի չէ կերակրել այս ծոյլը ամէն տարի։

ԿԻ ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆ

(1)

(Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

« ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ» մը յօրինած է եւ մօտ օրէն պիտի հրատարակէ Պետրոս Վ. Ճիզմէճեան (Ա. հատորը, 700 էջ) :Ամբողջութիւնը կը կազմէ 2000 էջ, պատկերազարդ, բառարանը կը պարունակէ 30·000 է աւելի հայ գաւառական ընտիր բառեր, գիտական, արհեստագիտական եւ նորակերտ բառեր :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ վանքին Ժառանգաւորաց վարժարանին համար տասը նոր սաներ արձանագրած է Կիւրեղ Արքեպս Գաբրիկեան Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ : Ժառանգաւորաց վարժարանը այսպէս կ'ունենայ 30 սաներ որոնք բաժնուած են չորս դասարաններու վրայ : Վարժարանին ուսումնական ծրագիրը կը համապատասխանէ երկրորդական վարժարաններու քառամեայ շրջանին : Վարժարանի տեսչութեան 200 տոլար նուիրած Օր. Սիբարփի Տէր Ներսէսեան ,ժառանգաւորացի սաներուն նոր զգեստ գնելու համար :

ՊԱՏԱՆԻ ջութակահար Վարուժան Քոճեանի մասին մեծ գովեստով կ'արտայայտուի Պէյրութի «Լը Ժուռ» թերթին ծանօթ քննադատ Անտոէ Քարփասիթի, «Վարուժան Քոճեան օժտուած է անմրցելի տաղանդով, աշխատանքի բացառիկ կարողութեամբ եւ գործադրման անօրինակ դիւրութեամբ» : Ան պտոյտ մը պիտի կատարէ Միջին Արեւելքի գլխաւոր քաղաքները, յետոյ պիտի անցնի Փարիզ, ջութակի Միջազգային մրցումին պատրաստուելու :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ծանօթ երգչուհի Իրիս Պիլպիլեան յաջող երգահանդէս մը տըւած է Պոլսոյ մէջ, ընկերակցութեամբ Պ. Արայ Պարթեւեանի :

ԹԵՀՐԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ» մշակութային միութեան 250 մրի – արենուշները, Պ. Վ. Ղարաբէկեանի առաջնորդութեամբ եւ սկաուտապետ Սեւակ Սագինեանի ներկայացած են Շահին : Արենուշներու կողմէ Ճասմիկ Շատախունի իսկ արիներու կողմէ Արփիար Պետրոսեան չուշանի ձեւով պատրաստուած ծաղկեփունջեր յանձնած են : Զանազան հարցումներէ վերջ Թագաւորը եւ Թագուհին թէյ խմած են սկաուտներուն հետ :Արմիկ Աղաբէկեան երգած է Ռուբիկ Գրիգորեանի ձայնագրած եւ Թագաւորին նուիրած երգ մը ուրկէ շատ գոհ մնացած են : Շահը Միութեան սկաուտապետ Սեւակ Սագինեանին յանձնած է 50 մեդալներ, լաւագոյն սկաուտներուն տալու համար :

ՏԽՐՈՒՆԻ .— Ֆրէզնոյի մէջ յանկարծամահ եղած է բազմավաստակ ընկ. Յակոբ Մ. Լեւոնեան :

ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ Սանուց Միութիւնը հող մը գնած է հաւաքատեղի մը շինելու համար : Գետինը 320 ք. մ. տարածութիւն ունի եւ կը գտնուի Բերա : Այս շէնքը պիտի ըլլայ նաեւ մշակոյթի կեդրոն մը, ուր կարելի պիտի ըլլայ սարքել բանախօսութիւններ, ներկայացումներ եւ ամէն կարգի հաւաքոյթներ : Պիտի ունենայ ամէն յարմարութիւններով օժտուած սրահ մը 400 ունկնդիրներու համար, ինչպէս եւ չորս յարկ եւ մթերանոց : Շէնքը պիտի ըլլայ Ղալաթիոյ Թաղականութեան, այսինքն Կեդր. Վարժարանին սեփականութիւնը : Տարեկան եկամուտը կը նախատեսուի 20·000 ոսկի :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՔԱՂԱՔ. ԺՈՂՈՎԸ որ եօթը տարի գործի գլուխ մնացած է առաջին իսկ օրէն իր գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է Առաջնորդարանի նիւթական վիճակը 1946–47ին ,կալուածական եկամուտն եղած է տարեկան 7500 – 7800 եգ. ոսկի, իսկ ներկայիս 17·500 – 18000 եգ. ոսկի : Ազգ. իշխանութիւնները այս արդիւնքին հասած են ծախսելով 25·500 եգ. ոսկի : 10·000 ոսկին կալուածական եկամուտներու այս յաւելումը կիսովին արդէն կլանուած էԱռաջնորդարանի ծախսերուն մէջ : Ապրուստի սղութեան հետեւանքով պաշտօնէութեան յաւելում եղած է տասը առ հարիւր : Ազգ. սնտուկը իր վրայ առած է Աղքատախնամ մարմնի բաջը, 1700 – 2000 ոսկի : Ամէնէն մեծ յաւելումը եղած է Պօղոսեան վարժարանին որուն աշակերտներուն թիւը 320էն բարձրացած է 550ի :

Եթէ շինարարական աշխատանքները նոյն թափով յառաջ տարուին Աղեքսանդրիոյ Ազգ. սնտուկը պիտի կրնայ ինքզինք ապահով զգալ :

ռաջը կտրել ու նոյնիսկ Հնդկաստան անցնել :

Այստեղ աւելորդ չենք համարում յիշել, որ մի ծանօթ հայ, Ռանգունից, գերի ընկաւ ճափոնական բանակի ձեռքը եւ մօտ երկու տարի ապրեց կենտրոնացման ճամբարներում :

Դա Պ. Կարապետ Յովհաննէսխանեանն էր, մի պզգասէր եւ գործունեայ երիտասարդ : Բայց երբ Դաշնակիցների բանակըն անցաւ Բրմաստան եւ ճափոնացիները խուճապի մատնուելով սկսեցին յետ նահանջել , նա կարողացաւ իրեն ազատել եւ կարճ ժամանակում գալ Կալկաթա : Այդքան երկար ամիսներին նա առիթ չէր ունեցել սափրուելու եւ փառաւոր վարդապետական մօրուս էր ձգել :

Կալկաթա հասնելու օրը Կիրակի էր, եւ նա երկու տարի եկեղեցուց զուրկ լինելով՝ փափաքել էր նախ գալ այդ Աստուծոյ տունը եւ դոհանալ, որ այդքան տաժանակիր օրերից յետոյ կենդանի էր մնացել :

Պատարագը վերջանալուն, ներկաները հարցնում էին միմեանց .— «Արդեօք ո՞վ է այս վարդապետը կամ քահանան, որ փարաջայ անգամ չունի ...» : Բայց հետզհետէ կարողացան հասկանալ նրա ինքնութիւնը եւ շրջապատեցին նրան իր երկամեայ սարսռազդեցիկ ոդիսական պատմութիւնը լսելով :

Պատերազմը վերջանալուն, գրեթէ Ջաւայի եւ Բրմաստանի հայութեան կէս մասը վերադարձաւ իր տեղերը, իսկ մնացեալ մեծ մասը ցիրուցան եղաւ օտար հորիզոնների տակ՝ նոր բոյն շինելու համար :

Իսկ վերադարձածներն եւս, հազիւ են կարողանում իրենց օրական ապրուստը հայթայթել ներքին քաղաքական խառնաշփոթ կացութեան պատճառով :

Ահա այսպիսով Հեռաւոր Արեւելքի ծաղկեալ ու բարգաւաճ հայութիւնը քայքայուեց ու արմատախիլ եղաւ իր ապրած տանից ու միջավայրից :

ԴՐԱՄԻ ԱՌԱՔՄԱՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

★

ՀԱՅՏԷԼԲԵՐԳ, 11 Դեկտ. (Յառաջ) .— Աւելի քան քսանեւհինգ տարիէ ի վեր դժուարութիւններ կային դրամական առաքման : Վերջերս եղած կարգադրութեամբ մը կարելի է առանց այլեւայլի թէրթի եւ գրքի համար ուղղակի թղթատարին միջոցաւ վճարում ընել Գերմանիայէն Ֆրանսա : Միայն պէտք է թերթի խմբագրութենէն կամ գրատունէն հաշուեցոյց մը ունենալ եւ ցոյց տալ : Սակը՝ 100 Փր.ը = 1·20 մարքի հաշուով :

Այժմ Պերլինի, Համպուրկի, Շթութկարտի եւ Միւնիխի հայ գաղութները առիթը ունին դիւրութեամբ բաժանորդագրուելու «Յառաջ»ին իբրեւ օրաթերթ, «Հայ – Բոյժ »ին իբրեւ առողջապահական ամսաթերթ եւ «Արաքս» պատանեկան պարբերականին :

Մեծապէս կրնան օգտուիլ նաեւ Փարիզի երեք հայ դրավաճառները :

Տ. Ֆ.

ԿԱՐԺԷ ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ

Շաբաթ, 12 Դեկտ. ժամը 14·30ին հաճոյքով ունկնդրեցի Պ. Փօլ Արմայի ձայնասփիւռ զեկուցումը Շէն Նասիոնալի վըրայ .— «Պատկերներ հեռաւոր երկիրներէ » :

Պ. Արման հիանալի դաշնակահար , երգահան ու դասախօս է, որ շատ մեծ գործունէութիւն ունի : Մեզի համար ալ մեծ պատիւ է որ ընտրած էր հայկական ժողովրդական երաժշտութիւնը : Պարոնը ջերմ զգացումներով խօսեցաւ Կոմիտաս վարդապետի անմահ գործի մասին : Այն ութ երգերը զոր հայերէն երգեց Փրանսացի թենոր Պ. Իւթեսիէն Փրանսերէնի վերածուած էին յաջողապէս :

Երգիչը այնքան հարազատօրէն արտասանեց հայերէն բառերը որ մնացի հիացած : Եւ ըմբռնեցի թէ որչափ աշխատած պիտի ըլլայ այդպէս մաքուր արտասանելով եւ այնքան նրբօրէն երգելով :

Մեր պարտքն է ամէն կերպ քաջալերել օտարների հետաքրքրութիւնը մեր երաժշտութեան եւ լեզուին համար, եւ հաւասարապէս շնորհաւորել Պ. Պ. Արման եւ Թեսիէն :

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ , 12 Դեկտ.— Կիրակի 6 Դեկտեմբեր, տեղի ունեցաւ Կրընոպլի Ազգ. Եկեղ. Միութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը, օրակարգ ունենալով .— 1. Ծրագիր կանոնագրի քննութիւն, 2.— Նախորդ վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն : 3.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն :

Ժողովը քննեց եւ վաւերացուց նոր ծրագիր–կանոնագիրը : Յետոյ բացատրութիւններ տրուեցան վերջին ամիսներուն ընթացքին պատահած կարգ մը դէպքերու մասին : Գոհացուցիչ էր նիւթական հաշուետուութիւնը : Ամէնէն վերջ ընտրուեցաւ նոր վարչութիւնը :— Պ. Պ. Աբրահամ Մարտիրոսեան նախագահ, Կարապետ Մառանճեան փոխ – նախագահ, Խորէն Աւագեան քարտուղար, Վարդան Բաբախեան փոխ – քարտուղար, Յակոբ Յովնանեան գանձապահ, Կարպիս Թորոսեան փոխ գանձապահ, իսկ Սարգիս Կիւմիւշեան գոյքապահ :

Ժողովը տեւեց չորս ժամ , օրինակելի կարգապահութեամբ եւ համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ :

Ժողովական մը

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆԿԱՐԻՉ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ուրբաթ եւ շաբաթ կէսօրէն վերջ տեղի ունեցաւ Պարսկահայ ծանօթ նկարիչ Յ. Մինասեանի ցուցահանդէսին բացումները, առաջինը վերապահուած մամուլին : «Յառաջ»ի մէջ արդէն թարգմանած էինք Մաքսիմիլիէն Կօթիէի յառաջաբանը , ուր ծանօթ քննադատը ձեռնհասօրէն կը խօսէր Մինասեանի արուեստին մասին :

Առաջին օրէն իսկ արուեստասէր հասարակութիւնը համակրանքով կ'ողջունէր Մինասեանի ստեղծագործութիւնները :

Ճշմարիտ արուեստագէտի եւ ուժեղ խառնուածքի տէր, Մինասեանի գործերը անկեղծ են, տպաւորիչ եւ հարուստ գոյներով ներդաշնակուած :

Առաջին առթիւ իսկ «Ֆիկառօ» կը գրէ Վաննոյի ստորագրութեամբ .

— « ... Ցիսուն կտաւները զորս ցուցադրած է, կրօնական տեսարաններ, բընանկարներ եւ մանաւանդ քոմփօզիսիօններ յաճախ վերացական, կը ներկայացնեն հրապուրիչ գոյներու ներդաշնակութիւն մը, եւ կ'արտայայտեն նկարիչին արժանիքները» :

Յաջորդով ուրիշ կարեւոր թերթերու կարծիքները :

« ՄԱՆՈՒԿ ԱՐՔԱՆ» իր Օրը կը տօնէ Դեկտեմբեր 29ին, Ֆ. Կ. Խաչի միջոցով : Օգնեցէք որ ուրախ անցնի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Երկար ատեն աղջին անդին դարձայ անկողնիս մէջ, եւ ճարահատ, որոշեցի Պ. Փուարոյի պատմել ամէն բան, յաջորդ հանդիպումին :

Փուարօն վերադարձաւ յաջորդ օրը , սակայն բացարձակապէս անկարելի եղաւ բառ մը սահեցնել ականջին, առանձին : Միակ վայրկեանը երբ գլուխ գլխի մնացինք եւ երբ կը մտածէի թէ ինչպէս կրնամ բացուիլ, ոստիկանը փախաց ականջիս :

— Պիտի խօսիմ Օր. Ճոնսընի հետ ... հասարակաց սրահին մէջ : Տիկին Լէյտընըրի սենեակին բանալին միշտ ձեր քո՞վ է :

— Այո, պատասխանեցի :

— Շատ լաւ : Հոն կ'երթաք, ձեր ետեւէն լաւ մը կը գոցէք դուռը եւ ճիչ մը կ'արձակէք : — Ոչ անշուշտ պոռչտուք մը — պարզապէս վտանգի , անակնկալի մը ճիչը եւ ոչ թէ խուճապահար սարսափի մը մռնչիւնը : Եթէ լսեն, որեւէ պատրուակ մը ցոյց տուէք, օրինակի համար իբր թէ սխալ քայլ մը առած էք :

Ճիշդ այդ վայրկեանին Օր. Ճոնսըն երեւցաւ բակին մէջ եւ [illegible] ուրիշ պատմութիւնս պատմելու Պ. Փուարոյի :

Կատարելապէս գուշակեցի թէ ինչ էր միտքը : Անմիջապէս որ Օր. Ճոնսընը առաջնորդեց հասարակաց սրահը, ես Տիկին Լէյտընըրի սենեակը մտայ եւ հոն փակուեցայ :

Քիչ մը ծիծաղելի վիճակի մէջ էի, մինակ՝ այդ սենեակին մէջ, ճիչ մը պիտի արձակէի առանց ֆիզիքական ցաւ մը կրելու : Աւելէ զատ, ինծի համար դժուար է որոշել թէ որքան ուժով պիտի պոռայի : Բաւական զօրաւոր «օհ» մը արձակեցի, յետոյ երկրորդ մը, աւելի բարձր եւ երրորդ մը՝ աւելի ցած :

Յետոյ դուրս ելայ, հանդիպողին պատմելու համար թէ սահեցայ եւ քիչ մնաց որ ոտքս դառնար :

Բարեբախտաբար, որեւէ բացատրութիւն տալու պէտք չունեցայ : Փուարո եւ Օր. Ճոնսըն տաք խօսակցութեան մը բռնուած էին եւ ըստ երեւոյթին ոչ մէկ ընդմիջում պատահած էր :

— Վերջապէս, մտածեցի ինքնիրենս , խնդիրը լուծուած է : Կամ Օր. Ճոնսըն երեւակայած է լսել այդ ճիչը, եւ կամ բոլորովին տարբեր բան է խնդիրը :

Զուգելով խանգարել զիրենք, նստայ դուրսը, աթոռի մը վրայ : Որոշապէս կը լսէի իրենց ձայնը :

— Կացութիւնը փափուկ է, կ'ըսէր Փուարո, Տոքթ. Լէյտընըր կը սիրէր իր կինը ...

— Կը պաշտէր, ճշդեց Օր. Ճոնսըն :

— Շարունակ ինծի կը կրկնէ թէ արշաւախումբին բոլոր անդամները որքան անձնուէր էին անոր հանդէպ : Գալով անոնց , ի՞նչ կրնան ըսել եթէ ոչ իրեն պէս արտայայտուիլ : Այդպէս կը թելադրէ պարզ պատշաճութիւնը : Թերեւս ճշմարտութիւնն ալ այդ է ... եւ կամ ճիշդ հակառա՞կը : Իմ կարծիքով, գաղտնիքին բանալին կրնանք գտնել կատարելապէս հասկնալով Տիկին Լէյտընըրի նկարագիրը : Եթէ կարենայի հասկնալ արշաւախումբին իւրաքանչիւր անդամին անկեղծ կարծիքը, կրնայի գաղափար մը կազմել հանգուցեալին մասին : Իրականին մէջ այս է պատճառը որ ձեր մէջ կը գտնուիմ : Գիտէի թէ Տոքթ. Լէյտընըր Հասանիէ պիտի երթար : Ուրեմն կրնամ ձեզմէ իւրաքանչիւրին հետ տեսնուիլ առանձին եւ ձեր աջակցութիւնը խնդրել :

— Ձեր գաղափարը սքանչելի է ամէն տեսակէտով, յայտարարեց Օր. Ճոնսըն :

— Շնորհքով անգլիացիի մը նման սարված – փորիկ պատասխաններ մի տաք ինծի : Ոչ ֆրիֆէր հոս ոչ ալ ֆութպոլ կը խաղանք ... Ինծի մի ըսէք թէ մեռեալներու մասին երբեք գէշ պէտք չէ խօսիլ, կամ թէ ուղղամտութիւնը այս կամ այն կը պահանջէ : Գիտցէք որ եղեռնական գործի մը մէջ, զոհին յիշատակին հանդէպ հաւատարմութիւնը կը խաթարէ եւ կը մթագնէ ճշմարտութիւնը :

— Ոչ մէկ բան կը ստիպէ զիս պաշտպանել, Տիկին Լէյտընըրի յիշատակը :

Գալով իր ամուսնոյն, խնդիրը կը տարբերի : Ամէն պարագայի մէջ իր կինն էր :

— Անշուշտ, անշուշտ : Կը հասկնամ թէ ձեր խիղճը թոյլ չի տար գէշ խօսիլ ձեր մեծաւորին կնոջը մասին : Հոս բարի վարուց վկայական մը տալու խնդիր չկայ , այլ խորհրդաւոր սպանութիւն մը : Փորձել զիս համոզել թէ առաքինի հրեշտակ մը սպաննուած է՝ երբեք չի կրնար դիւրացնել քննութիւնս :

— Անշուշտ ես զինքը հրեշտակ մը պիտի չկոչեմ, յայտարարեց Օր. Ճոնսըն դառնութեամբ :

— Ըսէք ինծի ձեր անկեղծ կարծիքը Տիկին Լէյտընըրի մասին, իբրեւ կին :

— Հըմ, ամէն բանէ առաջ Պ. Փուարո, թոյլ տուէք որ նախապէս ըսեմ թէ կանխակալ կարծիք մը ունիմ : Ես, ինչպէս բոլորը, շատ անձնուէր էինք Տոքթ. Լէյտընըրի հանդէպ : Ամէնքս ալ խրտչեցանք Տիկին Լէյտընըրի գալուստէն : Դժգոհ էին որ ամբողջովին կը խլէ անոր ժամանակը եւ ուշադրութիւնը : Անոր հանդէպ ցոյց տուած գուրգուրանքը ջղագրգռութիւն կը պատճառէր մեզի : Անկեղծ եմ Պ. Փուարո, եւ ինծի համար հաճելի չէ այսպէս խօսիլ ձեզի :

(Շար.)

չուտով չվաւերացուի եւրոպական բանա - կի դաշնագիրը : Այդ բանաձեւը կը տրա - մադրէ դադրեցնել վարկերը : Արտաքին նախարարութիւնը յաջողած է իրեն վե - րապահել այս իրաւասութիւնը :

× Լոնտոնի մէջ դիտել կուտան թէ Տը - լըսի ազդարարութիւնը կրնայ օգտագոր - ծուիլ Ֆ. Միութեան կողմէ, պառակտում ստեղծելով դաշնակիցներուն միջեւ : Այս առթիւ Չըրչիլ դիտել տուեր է թէ ինք չուզեց լրագրական ասուլիս մը սարքել Պերմուտայի ժողովին համար, որովհե - տեւ «միջազգային խորհրդաժողով մըն էր որ տեղի կ'ունենար եւ ոչ թէ լրագրական ասուլիս մը» :

Անգլ. թերթերը միաձայնութեամբ վախ կը յայտնեն թէ Տըլըսի ազդարարութիւնը աւելի պիտի դժուարացնէ եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացումը : Ըստ - տոյ կ'ըսեն թէ Անգլիա պիտի չվերաքննէ իր քաղաքականութիւնը :

× Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ գոհ կ'ե - րեւան ամերիկեան ազդարարութենէն, բայց թերթերը կը զգուշանան խորհրդա - ծութիւններէ, հետեւելով Տոքթ. Ատըն - աուըրի հրահանգին որ կը թելադրէր ձա - խաւեր արտայայտութիւններ չկատարել Ֆրանսայի հանդէպ :

2500 ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ

Երեքշաբթի օր բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Քարթիէ Լաթէնի մէջ, 2500 ուսանողներու եւ ոստիկանութեան միջեւ : Երեսուն ուսանողներ վիրաւորուեցան, մէջն ըլլալով Միութեան նախագահը, Պ. Մարք Մուսըրոն, որ հիւանդանոց փո - խադրուեցաւ :

Ցոյցը սարքուած էր բողոքելու համար կրթական նախարարութեան վարկերու կրճատման դէմ : Քանի մը կրակոտ ճա - ռերէ վերջ, բազմութիւնը վար կ'իջնէր Պուլվառ Սէն Միշէլէն, դէպի Ազգ. Ժողով երթալու համար, բայց ոստիկանական շղթայ մը գտաւ իրեն դէմ, երբ Պուլվառ Սէն Ժէրմէն կը մտնէր : Ցուցարարները նստան ճամբուն վրայ, խափանելով հան - րակառքերու երթեւեկը : Ուսանողները դիտել տուին թէ իրենք արտօնութիւն ստացած են, բայց ոստիկանները արգի - լեցին, չարժելով իրենց բիրերը, ինչպէս կը պատմեն տեղական թերթերը : Այդ մի - ջոցին էր որ շատեր վիրաւորուեցան : Այն ատեն ցուցարարները ռիւ Սուֆլօ մը - տան, ուր իրենց առաջնորդները նորէն ճառեր խօսեցան Ուսանողական Միու - թեան կեդրոնին պատշգամէն : Ընկերվա - րական երեսփոխան մըն ալ խօսք առաւ : Ուսանողները կը գանգատէին թէ կառա - վարութիւնը գոհացուցիչ ծրագիր մը չու - նի ապրուստի դիւրութիւններ ընծայելու, նոր դպրոցներ եւ ճաշարաններ շինելու համար : Ըսին թէ այժմ ստիպուած են մէկ ժամ սպասել ճաշի համար, թէ կարգ մը դպրոցներու մէջ ուսանողներուն 3/4ը չի կրնար դասերուն հետեւիլ, նստարաններ չունենալով, թէ հազարաւորներ կ'ապրին եւ կ'ուսանին պաղ սենեակներու մէջ, թէ բաւարար ուսուցիչներ չկան եւն. : Միու - թեան ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց իր կրթական նպատակին համար պէտք եղած գումարին հազիւ մէկ տասներորդը քուէարկուած է :

Ճառերու երկրորդ շարքէն վերջ բազ - մութիւնը դէպի Ազգ. Ժողով ուղղուեցաւ փոքրաթիւ խումբերով, երեսփոխաննե - րուն հետ խօսելու համար : Ի վերջոյ քա - նի մը հարիւր հոգի յաջողեցան Քոնքոր - տի հրապարակը հասնիլ, բայց չկրցան մօտենալ Ազգ. Ժողովին : Ոստիկանու - թիւնը բռնած էր բոլոր ճամբաները, իսկ Ազգ. Ժողովը շրջապատուած էր շրջուն պահակներով որոնք հրացան եւ արտաս - ուաբեր ռումբեր ունէին :

Ցոյցը վերջացաւ իրիկունը ուշ ատեն : Ձերբակալուեցան 120 ուսանողներ : Ազգ. Ժողովին եւ կրթական յանձնախումբին նախագահը, Մանտէս Ֆրանս դատապար - տեց ոստիկանութեան խստութիւնը : Երեք երեսփոխաններ դատական պաշտօնատուն երթալով պահանջեցին ազատ արձակել կալանաւորները : Այդպէս ալ եղաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ որոշեց 175 Ֆր. աւել - ցնել անթելի տուրքը, ուրեմն այսուհե - տեւ պիտի վճարուի 1450 ֆրանք :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ նպաստները 30 առ հարիւր պիտի աւելնան 1953 Դեկտեմբերի հա - մար, իսկ տասը առ հարիւր յունուարէն սկսեալ, Ազգ. Ժողովին որոշումով :

ԻՏԱԼԻՈՅ մեծ գործադուլը տեղի ունե - ցաւ մասնակցութեամբ 4-5 միլիոն աշխա - տաւորներու :

ՅԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի կողմէ : Այս կիրակի ժամը 16էն 24, Սալ տ'էքըլմօնի շքեղ սրահին մէջ, 25պիս, Ավընիւ տը լա Ռէփիւպլիք Մօնռուժ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ - ցին՝ մեներգներ՝ Օրիորդներ Պէնկեան, Մուրատեան, Պ. Ա. Քիւփէլեան, Կապոյտ Խաչի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Ալիս Գավէզեանի :

Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարա - խումբը ղեկավարութեամբ Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի : Մաղիլեան նուագախումբ : Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

Հաղորդակցութեան միջոց. — Փորթ տ'Օրլէան կամ օթօպիւս 126՝ իջնել Մէ - րի տը Մօնրուժ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Ե. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի : Այս Ուրբաթ ժամը 21ին Քաֆէ տիւ Նորի սը - րահը, 4 Փլաս տը լա Մէրի :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆԴ ՍԱԼՈՒԵԱՆ

Նիւթ՝ Միքայէլ Վարանդեան, կեանքը եւ գործը :

Կը հրաւիրուին հայ հասարակութիւնը, մանաւանդ երկսեռ երիտասարդութիւնը :

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԻԿՆԱՆՑ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Այս կիրակի ժամը 16ին, դպրոցին սը - րահներուն մէջ, 26 ռիւ Թրոյօն, Սէվր : Այս հանդէսին սիրով կը հրաւիրուին բո - լոր աշակերտներու ծնողքները եւ անոնք որ կը սիրեն վարժարանին համակրելի միջավայրը :

Խնամքով պատրաստուած յայտագիր, մասնակցութեամբ՝ աշակերտներու, Եու - կոսլաւ ազգային պարախումբին լաւագոյն պարուհիներէն խումբ մը, եւ արտասահ - մանէն հասած հայ աճպարար մը :

Փարիզահայ Կապ. Խաչի պարախումբը պիտի պարէ ղեկավարութեամբ Օր. Ալիս Գավէզեանի, հայկական պարեր :

ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ :

Արեւելեան եւ արեւմտեան ճոխ պիւֆէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Սփիւռ – Կոմիտաս երգչախումբը իր ողբացեալ ղեկավարին՝

Գ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ հոգե - հանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 ռիւ Ժան Կուժօն :

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող - ները :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնոր - հակալութեամբ ստացած է Տիկ. Ա. Վար - դանեանէ երկու հազար ֆրանք, Տիկին Ա. Խաչիկեանէ հազար Ֆր., Թոռնիկին ծննդ - եան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Պ. Վարուժան Ա - լաղեանի եւ Օր. Սրբուհի Հաճեանի ա - մուսնութեան առթիւ Ֆ. Կ. Խաչի Կըր - նոպլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ 1500 Ֆր. փեսայէն, 2000 ֆրանք կնքահայրէն (ընկեր Մ. Անտոնեան) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքե - րու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժ - մէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆ - ՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊ - ՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱ - ՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻ - ՆԵՐԸ :

ՄԻՆՉ ԱՅԴ, ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱ - ՆՈՐԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԷՆ, ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՀԱ - ՇԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՅՆԻՍԿ ՎՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱ - ՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԱԺՆԵ - ԳԻՆԸ :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1էՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱ - ՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ստիպողաբար կը խնդրուի բոլոր հրա - տարակիչներէն որ երբ գիրք կը ղրկեն «Յառաջ»ի հասցէով ծրարին վրայ գրեն :

SERVICE DE PRESSE

Տաղտուկներ եւ մաքսային դժուարու - թիւններ չստեղծելու համար :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ի նպաստ իր ձեռնարկներուն :

Այս շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս Սփլան - տիտի շքեղ սրահներուն մէջ :

Բարձր հովանաւորութեամբ Մարսէյլի քաղաքապետ Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐԻ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կ'երգեն, կը պարեն Մարտիրոսեան քոյրեր, յատկապէս հրաւիրուած Կըր - նոպլէն, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Ժամկոչեանի (վկայուած Մարսէյլի երա - ժշտանոցէն) :

Ռէյմոն Լօրանդիի խումբը իր յայտնի երգիչով ԺՕ ՔԱՋԱ :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը դի - մելով հետեւեալ հասցէներուն Պ. Յովհ. Հայկազունեան 15 ռիւ Լօնկ տէ Քափիւ - սին, Պ. Ա. Քէօսէեան 11 ժիւլ Կէտ, հեռ. ՔՕ. 26.88, Ֆօթօ Ռէքս, Տիկին Թիւթէլ - եան, 4 ռիւ Փարմանթիէ :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի 7 Մարտ, 1954, կէսօրէ վերջ : ժամը 2.30ին Սալ տը լա Շիմի, 28պիս, Ռիւ Սէն Տօմինիք :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. — Եկեղեցաշէն Տիկնանց Մար - մինը վերակազմուած ըլլալով՝ կը հրա - ւիրենք բոլոր տիկինները անդամագրուիլ, երբ դիմում կատարուի : Առժամեայ դի - ւանը կազմուած է հետեւեալներով.— Ա. ատենապետուհի՝ Տիկին Զադրեան Մար - իանէ, Բ. ատենապետուհի Տիկին Ճնկոր - եան Արշալոյս, քարտուղարուհի Տիկին Մոմճեան, գանձապետուհի Տիկին Փա - փազեան Մառի, խորհրդականներ՝ Տիկին Մարգարեան Արփինէ, տիկ. Քիւչիւքեան, տիկին Մասլաղեան, Տիկ. Ծառուկեան, Տիկին Թովմասեան, եւ Տիկին Հարէլեան :

Նմանապէս եկեղեցաշէն Երիտասարդաց ակումբը վերակազմուած ըլլալով կը հը - րաւիրենք երկսեռ երիտասարդութիւնը արձանագրուիլ, եկեղեցւոյ խորհրդարա - նը մասնակցելու համար կատարուելիք օգտաշէն աշխատանքներու : (ԿՆԻՔ)

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի վճարա - նական ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21.15ին Ազգ. Տան մէջ : Նիւթը՝ Ուիլեըմ Սարոյեանի վերջին վէպը, Ռոք Վակրամ : Գիրքը կը ներկայացնէ ընկերուհի Սեդա Ցաքեթճագովեան : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :— Հայերէնի դասերը ժամը 20.30 - ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զա - ւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւա - քատեղին :

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, Ա - գատի սրահը : Պարտաւորիչ ներկայու - թիւն :

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի - րէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժա - մը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՐՏԱՆ. — Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին, «Գեղունի» տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո - րիչ :

ՏԱՐՕՆ ՍԱՍՆՈՅ ՋՈՐԻ Հայր. Միու - թեան ժողովը Դեկտ. 27ին, կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին Պուլվար Օտտոյի եկեղեցւոյ սրահին մէջ (Մարսէյլ) :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆԸ (Փարիզա - հայ Տիկնանց Միութիւն) ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս եր - կուշաբթի ժամը 15ին, գործօն անդամնե - րու ընտրութեան համար : Մեծամասնու - թիւն չըլլալու պարագային, ժողովը բաց - ուելէն կէս ժամ վերջ, կրկին ժողով մը պիտի սկսի օրինաւոր քուէարկութեան հա - մար :

ԱՀԱ ՁԵԶԻ ԿԱՂԱՆԴԶԷՔ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 1954

Խմբագրութիւն եւ հրատարակութիւն ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

504 էջ, 200է աւելի նկարներ, ամէն ճաշակի յարմար այլազան եւ ճոխ բովան - դակութեամբ : Աշխատակցած են, ի միջի այլոց Ուիլեըմ Սարոյեան, Արամ Հայ - կազ, Հայր Ներսէս Ակինեան, Շ. Միսաք - եան, Ճորճ Մարտիկեան, Կ. Սասունի, Գուրգէն Մխիթարեան, Հուրի Իփէքեան, Մ. Իշխան, Զարեհ Մութաֆեան, Տիգր. Բաղդասարեան, Սօս Վանի, Եղ. Պօյա - ճեան, Արամ Սահակեան եւ ուրիշներ : Տրուած են բոլոր աշխատակիցներու ձե - ռագիրներէն նմոյշներ : Գեղարուեստա - կան, երգիծական, մարզական, կէս-բժշ - կական ընդարձակ բաժիններ :

Տարեգիրքը կը կարդացուի հաճոյքով եւ հետաքրքրութեամբ, մէկ ծայրէն միւ - սը, որեւէ ժամանակ :

ԳԻՆԸ 1200 ՖՐԱՆՔ

Թղթատարի ծախքով 1270 ֆրանք :

Ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն :

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ • VENDREDI 18 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7247 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2658

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

•

Երկու յանդուգն ձեռնարկներ մէկ շաբթուան մէջ:

Առաջինը՝ օրինագիծ մըն է, որ կը տրամադրէ ջնջել օտար դրամագլուխին դէմ հաստատուած արգելքները:

Կառավարութիւնը կը յուսայ օրէնքի վերածել զայն անմիջապէս, եւ գործադրել յունուարին, երբ Ուաշինկթըն պիտի երթայ նախագահը, Ճէլալ Պայար:

Ուրեմն աւետաբեր լուր մը Ամերիկացիներուն համար, որոնց շռայլ հաւատքներ տուած էր Թուրքիոյ ելմտական նախարարը, երբ Հիւս. Ամերիկա կը գտնուէր, քանի մը ամիս առաջ:

Երկրորդ արդէն օրէնք է:

Դեկտեմբեր 14ին, մէկ անդամէն, Ազգ. Ժողովը 5ի դէմ 341 ձայնով որոշեց գրաւել «Հալք»ի բոլոր ստացուածքները, շարժուն թէ անշարժ:

Իսկապէս յանդուգն ձեռնարկ մը, որ կը պատրաստուէր երկար ատենէ ի վեր, քարոզչական բոլոր միջոցներով:

Այսպէս հսկայական հարստութիւն մը կը փոխանցուի պետութեան:

Հեռագիրը 50 միլիոն տոլար կը հաշուէր, բայց Թուրք մամուլին հրատարակութիւններէն կ'երեւայ թէ շատ աւելի մեծ գումար մը կը կազմեն այդ ստացուածքները:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, յաջորդ օրն իսկ սկսած է օրէնքին գործադրութիւնը: «Հալք»ի կեդրոնը եւ 200 մասնաճիւղերը վարձու շէնքեր կը փնտռեն, տեղափոխուելու համար:

Առաջին առթիւ տեղէն խախտեցաւ կուսակցութեան Անգարայի պաշտօնաթերթը, «Ուլուս», ծանուցանելով թէ առեւտրական տպարան մը պիտի փոխադրուի, անունն ալ փոխելով «Ենի Ուլուս»ի:

Այսպէս վճռական հարուած մը եւս կը կրէ Մ. Քէմալի ձեռակերտը, «Հալք», որ աւելի քան քսան տարի ահուսարսափի տակ պահած էր երկիրը, իբրեւ միակ արտօնեալ կուսակցութիւնը:

Անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ իր վարիչները այնքան վարկաբեկուած էին որ, դիմադրութեան լուրջ փորձ մը չէին կատարած: Միայն իրենց 50 երեսփոխանները ձգեր դուրս ելեր են, երբ Ազգ. Ժողովը կը քուէարկէր օրէնքը:

Անշուշտ պայքարը պիտի շարունակէն յարաճուն սաստկութեամբ, պատրաստուելով նոր ընտրութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան 1954 Մայիսին:

Չորս տարի առաջ էր որ ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին, կորսնցնելով միահեծան իշխանութիւնը եւ այսուհետեւ դժուար թէ կարենան վերագրաւել նախկին դիրքերը:

Օրուան իշխանութիւնը, Դեմոկրատ, շարունակ նոր ամբաստանութիւններ կը բանաձեւէ «Հալք»ի վարիչներուն դէմ, սկսելով տխրահռչակ Իսմէթէն:

Այս առթիւ, երբեմն Ունեւորութեան Տուրքն ալ անոնց երեսին կը զարնեն: Պարզապէս հարուած մը աւելի տալու, եւ ոչ թէ կատարուած աւազակութիւնը իրապէս դարմանելու համար:

Բոլորովին ուրիշ բան է «Հալք»ի ստացուածքներուն գրաւումը, որ մահացու հարուած մը կուտայ:

Այսպէս խրամատը հետզհետէ կ'ընդլայնի երկու մեծ կուսակցութեանց միջեւ:

Մէկը տիրական դեր կատարեց Թուրքիոյ ժամանակակից պատմութեան մէջ, մօտ 25 տարի, օգտագործելով Աթաթիւրքի յաղթանակը եւ հմայքը:

Միւսը կը ձգտի աւելի լայն դիրքեր գրաւել, հետեւելով նոյն հիմնական ուղղութեան. բայց յարմարելով օրուան պահանջներուն: Ամենավերջին ապացոյց՝ օտար դրամագլուխին դէմ հաստատուած արգելքներու ջնջումը:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵՂՔ ԲԵՐԻԱՅԻ ԳԼԽՈՒՆ

•

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱՒ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐԸ

Մոսկուայի մամուլը Դեկտ. 16ին հրատարակեց այն ամբաստանագիրը որուն հիման վրայ ձերբակալուած էր ներքին նախարարը եւ Չեկայի արհեստաւոր վարիչը, Լաւրենտի Բերիա, անցեալ Յուլիս 10ին, իբրեւ հայրենադաւ: Ընդհ. դատախազութիւնը հրատարակելով այս ամբաստանագիրը, կ'ըսէ թէ Բերիա եւ մեղսակիցները խոստովանած են ամէն բան եւ բանտարկուած:

Խ. Միութեան պաշտօնական գործակալութիւնը, Թաս, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ամբաստանութեանց մասին.—

1953 Յունիս 26ին Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը քննելէ վերջ նախարարական խորհուրդին մէկ զեկուցումը Լաւրենտի Բերիայի քրէական արարքներու մասին, իբրեւ գործակալ օտար դրամագլուխի, արարքներ որոնց նպատակն էր վնասարարութիւն (սապոթաժ) խորհրդային պետութեան հանդէպ, որոշեց Լաւրենտի Բերիան արձակել փոխ-վարչապետի եւ ներքին նախարարի պաշտօններէն եւ դատի յանձնել: Գերագոյն խորհուրդը 1953 Օգոստոս 8ին վաւերացուց նախագահութեան հրամանագիրը: Հայրենադաւ Լաւրենտի Բերիայի գործին քննութիւնը վերջացած է ընդհ. դատախազութեան կողմէ: Այդ քննութեան ատեն հաստատուած է թէ Լաւրենտի Բերիա չարաչար գործածելով իր պաշտօնները, ստեղծած է խորհրդային պետութեան թշնամի դաւաճաններու կազմակերպութիւն մը, որուն ոճրապարտ նպատակն էր ներքին նախարարութեան օրկանները գործածել համայնավար կուսակցութեան եւ Խ. Միութեան կառավարութեան դէմ, թէ կեդրոնական վարչութեան եւ թէ ուրիշ ճիւղերու մէջ:

Այդ արարքները, որոնք ի սպաս դրուած էին օտար դրամագլուխին, կը ձգտէին ներքին նախարարութիւնը վեր դասել կառավարութենէն եւ կուսակցութենէն, որպէսզի դաւաճան Լաւրենտի Բերիան կարենայ ձեռք անցընել իշխանութիւնը եւ հաշուեյարդարի ենթարկել բանուորա-գիւղացիական կարգուսարքը, որպէսզի վերահաստատուին դրամապետութիւնը եւ քաղքենի դասին իշխանութիւնը:

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ Լաւրենտի Բերիա կապ ունէր օտար գաղտնի սպասարկութեանց հետ՝ քաղաքացիական պատերազմէն շատ առաջ: Ան 1919ին գաղտնի գործակալն էր հակայեղափոխական սպասարկութեան մը ընդ հովանեաւ բրիտանական իշխանութեանց Ազրպէջանի մուսավաթ կառավարութեան օրով: Ան դարձաւ հայրենադաւ 1920ին, գաղտնի կապեր հաստատելով մենշեւիկներու գաղտնի ոստիկանութեան հետ: (Բոլշեւիկները 1917ին տապալեցին Կերենսկիի կառավարութիւնը): Ընդհ. դատախազը հաստատած է թէ Բերիա եւ իր վեց մեղսակիցները փորձեցին վերականգնել Խ. Միութեան հանրապետութեանց ազգայնական տարրերը եւ պառակտում սերմանել Խ. Միութեան ժողովուրդներուն միջեւ: Փորձեցին խախտել խորհրդային ժողովուրդներուն բարեկամութիւնը ռուս մեծ ժողովուրդին հետ: Բերիա վնասարար ընթացք մը բռնեց հաւաքական հողագործութեան (կոլխոզ) դրութեան հանդէպ: Խախտեց կառավարական եւ կուսակցական կարեւոր տնօրէնութիւններ որոնց նպատակն էր բարուոքել հաւաքական հողագործութիւնը: 1953

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

★

Երէկ, հինգշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին սկսաւ Հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը, Վերսայլի պալատին մէջ, ի ներկայութեան 947 պատգամաւորներու:

Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ամբողջ արարողութիւնը ներկայացուեցաւ հեռատեսիլով (թելեվիզիոն): Պատկերին վրայ կ'երեւային պատգամաւորներուն ժամանումը, պալատին մէջ կատարուած հանդիսաւոր ձեւակերպութիւնները: Նախագահական թափօրն ալ առանձին պիտի ներկայացնէին: Անթելը շարունակ լուրեր կը հաղորդէր իւրաքանչիւր անցուդարձի մասին: Ժողովին գումարման նախնական ձեւակերպութիւններէն ետք, սկսաւ քուէարկութիւնը առանց վիճաբանութեան: Պատգամաւորները իրենց անուններով կը կանչուէին եւ իւրաքանչիւրը կ'երթար իր քուէն կը ձգէր մասնաւոր տուփին մէջ:

Ընդհանուր կարծիքը այն էր թէ առաջին քուէարկութիւնը անորոշ պիտի ըլլայ: Արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլար իրիկուան ժամը 7ին: Եթէ ընտրութիւնը արդիւնքի մը յանգած չըլլար, երկրորդ քուէարկութիւն մը պիտի կատարուէր գիշերը ուշ ատեն: Եթէ ոչ մէկ թեկնածու բացարձակ մեծամասնութիւն շահած ըլլար երկրորդ քուէարկութեան ատեն, գործողութիւնը պիտի շարունակուէր գիշերը կամ այս առտու (ուրբաթ):

Ինչպէս գրած էինք երէկ, թեկնածու ներկայացած էին ութ–տասը հոգի, մէջն ըլլալով համայնավար կուսակցութեան ընտրելին, Մարսէլ Քաշէն որ 84 տարեկան է: Բայց իրազեկներ կը հաւաստէին թէ համայնավարները ի վերջոյ իրենց քուէն պիտի տան այն թեկնածուին որ հակառակ է եւրոպական բանակի դաշնագրին: Թեկնածուներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Նիսի քաղաքապետը, Ժան Մէտսէն, որ հարուստ ընտանիքէ մը կը սերի եւ անդամ է արմատական կուսակցութեան:

Պ. Ժորժ Պիտոյի բարեկամները ամէն միջոց ձեռք առած էին, անոր ընտրութիւնը յաջողցնելու համար:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ՏԸԼԸՍԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ատլանտեան ժողովը վերջացաւ հանդիսաւոր կոչով մը, որ անգամ մը եւս կը յիշեցնէ թէ «եւրոպական միացեալ պաշտպանութիւնը, գերման զօրագունդերու մասնակցութեամբ, էական նպատակ մըն է զինակցութեան պաշտպանողական ուժին զօրացման համար»: Յետոյ գոհունակութեամբ կը հաստատէ որ Մ. Նահանգները յանձն առած են խորհրդարանէն խնդրել որ արտօնէ տեղեկութիւններ փոխանակել հիւլէական զէնքերու մասին, որպէսզի Ատլանտեան դաշինքին սպայակոյտները կարենան հաստատել իրենց ռազմական ծրագիրները: Խորհուրդը միեւնոյն ատեն կը խնդրէ զինուորական յանձնախումբէն մասնաւորապէս արձանագրել նոր զէնքերու ազդեցութեան մասին կատարուած հետազօտութեանց արդիւնքները: Խորհուրդը ջերմապէս կը գնահատէ արեւմտեան երեք պետութեանց որոշումը՝ Չորսերու ժողով մը գումարելու Պերլինի մէջ: Այս առթիւ կ'ըսէ թէ որ եւ է բարեփոխում տեղի չէ ունեցած Խ. Միութեան վերջնական նպատակներուն մէջ եւ թէ միշտ սպառնալիք մը կը ճնշէ Արեւմուտքի վրայ: Այս պատճառով Ատլանտեան միաբանութիւնը պարտաւոր է միաժամանակ շարունակել պաշտպանութեան ճիգը եւ տնտեսական եւ ընկերային կարգուսարքին բարելաւումը: Խորհուրդը համաձայն է որ մասնաւորապէս աշխատանք տարուի նոր զէնքերու կանոնաւոր հայթայթումը ապահովելու համար: Ներկայ ուժերը պիտի աւելնան 1954ի ընթացքին եւ մեծապէս պիտի բարուոքի որակը:

× Նախագահ Այզընհաուըր լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին հաւանութիւն յայտնեց իր արտաքին նախարարին՝ Ֆ. Տըլըսի ծանօթ ազդարարութեան: Ըսաւ թէ խորհրդարանին կողմէ քուէարկուած օրէնքի մը համաձայն, արտասահմանի սահմանուած օգնութեան կէսը յունուար մէկէն սկսեալ պիտի վերաբաշխուի Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան ճակատի անդամներուն: «Արդ, ի՞նչպէս կարելի օգտագործել այդ գումարները եթէ միացեալ պաշտպանութիւնը ստեղծուած չըլլայ»: Նախագահը կը զարմանայ որ Տըլըսի ճառը ապշութիւն պատճառած կամ բիրտ համարուած է: Յետոյ հաստատեց թէ խորհրդարանէն արտօնութիւն պիտի խնդրուի կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդելու Ատլանտեան զինակիցներուն՝ հիւլէական զէնքերու մասին: «Անիմաստ պիտի ըլլար այդ տեղեկութիւնները չհաղորդել, երբ Մ. Նահանգներուն քաղաքականութիւնը կը ձգտի ապահովել իրենց զինակիցներուն հողային ամբողջութիւնը»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ԻՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Այսօր հրատարակած ենք նամակ մը Հ. Տ. Ն.ի թղթակցութեան առթիւ,— «Փոքրիկ գաւաթ մը ջուրի մէջ»: (**Յառաջ, 9** Դեկտ.):

Դժբախտաբար փոքրիկը պայթեցաւ յօդուածագրին գլխուն, ինչպէս կը հաստատեն գրասեղանիս վրայ դիզուած բողոքները:

Մեր հրաւէրին վրայ, երկու լուսաբանութիւններ ալ ստացանք, որոնց հիմնական կէտը հետեւեալն է.—

«Ներկայ վարչութիւնը, որուն շրջանը կ'աւարտի 1954 ապրիլին, պատրաստելու վրայ է իր նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւնը, ներկայացնելու համար այդ առթիւ գումարուելիք ընդհ. ժողովին, եւ որպէսզի փափաքող բոլոր ազգայինները կարենան օրինաւորապէս մասնակցիլ սոյն համագումարին, ամէնուն ուղղուած են ըստ օրինի անհրաժեշտ անդամագրութեան հրաւէրներ»:

Անոնք որ այս կոչը խմբագրած են, օրէնքին տառին կառչելով, կը մոռնան մէկ բան,—

Կ'ապրինք երկրի մը մէջ ուր ամէն բանէ վեր կը տիրապետէ տրամաբանութիւնը:

Արդ, 1. Ո՞ւր տեսնուած է որ ամբաստանեալ եւ կազմալոյծ, վարկաբեկ մարմին մը վերջին պահուն երկու նոր անդամներ ճարէ (մէկը անցորդ), եւ հրապարակ ելլէ իբրեւ օրինաւոր վարչութիւն:

2. Անցորդը, որ բացառիկ պատիւ մը վայելած էր, ընտրուելով նախագահ բողոքի ժողովին (22 Նոյ.), ինչո՞ւ խուսափեցաւ երկրորդ ժողովէն, (29 Նոյ.), անելի մը մատնելով ամէն բան:

3. Գաղութը հաշիւ կը պահանջէ չորս տարիէ ի վեր: Նո՞ր արթնցան, անոր պատրաստութեամբ զբաղելու համար, վերջին պահուն կարկտան մարմին մը կազմելով, սրճարանի մը անկիւնը:

Ուրիշ հարցումներ ալ, **ըստ կարգի**, եթէ անհրաժեշտ համարուի:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ՝ մեզի հասած են տասնէ աւելի բողոքի նամակներ (մէկը ֆրանսերէն), որոնք միեւնոյն աղբիւրէն չեն բխիր:

Երբեք տրամադրութիւն չունինք ոեւէ մէկը վիրաւորելու: **Բայց, բոլոր տեղեկութիւնները** կը հաստատեն թէ «օրինապաշտները» դուռ բացած են նոր պառակտումներու: Թերեւս հակառակ իրենց կամքին:

ՎԱՀԷ

ԳԻՆԵՁՕՆ Ի ՊԱՏԻՒ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ՄԱՍԷՅԼ.— 13 Դեկտ. (Յառաջ).—Համազգայինի Մարսէյլի մասնաճիւղը կազմակերպած էր երկու ձեռնարկներ՝ Հայ Մշակոյթի օրուան տօնակատարութիւնը եւ գինեձօն ի պատիւ Շ. Նարդունիի, անոր դէպի Արեւելք ճամբորդութեան առթիւ։

Ոգջերթի գինեձօնը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 12ին, շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի ներքնասրահին մէջ։ Համազգայինի վարչութիւնը՝ նկատի առնելով սրահի փոքրութիւնը, խճողման տեղի չտալու համար, հրապարակ հանած էր մասնաւոր հրաւիրատոմսեր, բայց, կարելի չեղաւ բոլոր խնդրանքներուն գոհացում տալ, որով՝ շատեր զրկուեցան այդ մտերմիկ մթնոլորտէն։

Համազգայինի նախագահը՝ Պ. Կ. Փօլատեան, հաւաքոյթին բացումը կատարելով, ներկայացուց օրուան հիւրը յաջողութիւն եւ կորով մաղթելով։ Եւ առաջարկեց առաջին բաժակները պարպել Նարդունիի կենացը, իբրեւ անխոնջ մշակը եւ խորհրդանիշը հայ գրականութեան։

Ապա, կարգով խօսք տրուեցաւ զանազան կազմակերպութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչներուն։

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին կողմէ՝ ընկ. Տ. Թադոյեան ըսաւ թէ՝ Դաշնակցութիւնը աւանդաբար չի սիրեր գովեստներ հիւսել իր անդամներու ողջութեան։ Բայց, երբեք չէ ստորագնահատած մարդկային բարձր արժէքները։ Նարդունին այսօր մեր գրականութեան բարձր արժէքներէն մէկն է, որով, մաղթեց կատարեալ յաջողութիւն իր ուխտագնացութեան մէջ եւ աւելի թարմացած ու հոգեպէս կազդուրուած վերադարձ։

Հայ Արենուշները գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեցին հիւրին, մասնաւոր ձօնով մը։

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Արամ Հիւսեան կարդաց գրաւոր ուղերձ մը։ Գինեձօնը մէջ ընդ մէջ համեմուած էր նաեւ գեղարուեստական բաժինով մը։ Օր. Հացագործեան յաջողութեամբ մեներգեց «Դըլէ Եաման»ը։

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն կողմէ Տիկին Ն. Քիպրիթճեան, զգայուն բառերով, ողջունեց Հայ գրական հորիզոնին լուսաւոր աստղը՝ Նարդունին։ Տիկին Մ. Շահմիրեան երգեց Ջիւանիի «Ձախորդ օրերը», խոր զգացումով։

Պ. Լիւք Անտէ Մարսէլ, Նարեկացիի Ֆրանսացի թարգմանիչը՝ իր կարգին խօսք առնելով, հաղորդեց «Լէ Քաիէ տիւ Սիւտ» հանդէսի շուրջ բոլորուած Ֆրանսացի գրողներու ողջոյնը։ Ըսաւ թէ հին բարեկամներ են Նարդունիի հետ, այն օրէն ի վեր որ ինք ուզեց համեստօրէն ծանօթացնել հայկ. բանաստեղծութիւնը Ֆրանսացի ընթերցողներու։ Նարդունին, թարգմանութիւններու մասին խօսեցաւ մեծ գովեստով որուն արժանի չէի։ «Ես ձեր ժողովուրդի բանաստեղծական հանճարին նուաստ սպասարկողն եմ միայն»։

Տիկին Ա. Գեւոնեան որ քանի մը օրուան համար քաղաքս կը գտնուէր՝ երգեց Գէորգ Ջավուշի երգը եւ Կոմիտասի վարդապետի «Անտունին», խորապէս յուզելով ներկաները։ «Արմենիա» երգչախումբի ղեկավարը, Պ. Վ. Սարգսեան կարդաց գրաւոր գեղեցիկ ուղերձ մը։ «Նարդունին իր մէջով կը ներկայացնէ ամբողջական մատենադարան մը, լման համայնագիտարան մը, հմտութեանց պատկառելի պաշարով եւ զարմանալի յիշողութեամբ զօրացած։ Գամփռ մըն է սրտոտ եւ արթուն, բոլոր տեսակի գայլերու դէմ, ամէն անգամ որ կը համարձակին ասպատակել մեր գրական անդաստանէն ներս։ Գամփռ մըն է որ կը ծառանայ որպէս ախոյեան հայկական արժէքներու, երբ կը դերադասէ, օրինակ, Հայոց պատմահայր Խորենացին եւ անոր երկասիրութիւնը Հին Կտակարանի վրայ»։

Տիկին Ա. Տէր Վարդանեան մեներգեց Սայաթ Նովայէն կտոր մը, (Բլբուլի հիտ) շնորհալի ձայնով։

Մխիթարեան Սանուց Միութեան կողմէ, Պ. Ա. Շէխիկեան մաղթեց բարի ճանապարհ Նարդունիին, չմոռնալով մեր ողջոյնը տանիլ Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն։

Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան կողմէ, Պ. Վ. Խալօղլեան, Նարդունիի անձին մէջ ողջունեց անխոնջ մշակը Հայ գրականութեան։ Ըսաւ թէ մեր նախնիքները դժնդակ պայմաններու մէջ տուեր են գըլուխ գործոցներ։ Մենք ալ, խօսքը գործի փոխելով պէտք է ջանանք ստեղծել միջնակարգ վարժարան մը կամ նուազագոյնը պահենք նարդունեան սաներ։ Պ. Իսպիրեան ջերմապէս ներբողեց Նարդունին իբրեւ մեծ մտաւորական մը։ Տոքթ. Մ. Քէչեան, գրաւոր ուղերձով մը՝ ողջունեց բժիշկ Նարդունի — Այվազեանը, որ գործնական կեանքին մէջ թէեւ չունեցաւ բժիշկի մը հեւ ի հեւ կեանքը. բայց իր «Հայ — Բոյժ»ով, նոյնքան օգտակար եղաւ ժողովուրդին։ Պ. Տ. Փիրանեան Նարդունիի մէջ տեսաւ երկու անձնաւորութիւն, մէկը կակուղ — քաղցրաբարոյ որ ոեւէ մերժում չի գիտեր, ամէն տեղ կը վազէ, կը խօսի։ Մեր փափաքը պիտի ըլլար որ Նարդունին նուիրուէր միայն իր գրական մտաւորական աշխատանքներուն։ Պ. Գ. Անդիկեան, Քղիի Հայր. Միութեան կողմէ, մաղթեց որ Նարդունին դէպի Արեւելք իր ճամբորդութենէն նոր ղանձեր ամբարելով, վերադառնայ եւ դանոնք հրամցնէ մեզի։ Պ. Արամ Թէրզիպաշեան, յայտնեց թէ իբրեւ գործի մարդ, իր ցանկութիւնն է խօսքերը գործի վերածուած տեսնել։ Պ. Յ. Աշոյեան ըսաւ թէ մտաւորականներ շատ կան, բայց իրական մտաւորականները քիչ են, Նարդունին այն մտաւորականներէն է որ մեր գեսպանը պիտի ըլլայ Արեւելքի մէջ։ Պ. Վ. Բանդիկեան հիացում յայտնեց Նարդունիի մտաւորական պատրաստութեան մասին։ Մաղթեց առողջութիւն եւ յաջողութիւն։

Ընկեր Յ. Պապիկեան յայտնեց թէ՝ 1945ին, երբ Սուրիա կը գտնուէր, կը փափաքէր Նարդունին անձամբ տեսնել։ Պարագաներու բերումով, ժամանակին կարելի չեղաւ հանդիպիլ, բայց ուրախ է որ թէեւ ուշ, այսօր իրականութիւն կը դառնայ այդ փափաքը։

Վերջին խօսքը կը պատկանէր օրուան հիւրին։ Ըսաւ թէ սովորութիւն ունի ընդհանրապէս խօսելու գրաւոր, բայց ափսոս մը աւելի է որ ճամբորդութեան պատրաստութիւններուն մէջ, այնքան յոգնած եւ զբաղած է որ, հնարաւորութիւն չունեցաւ գրաւոր պատրաստելու։

— «Հին ատեններ, մարդիկ կը պաշտէին քարը կամ արձանը, անոր մէջ տեսնելով գաղափարը։ Ես կը պաշտեմ Հայ գրականութիւնը եւ մշակոյթը։ Ես վստահ եմ որ ձեր գովեստները իմ անձէս աւելի, ուղղուած են գաղափարին՝ այսինքն Հայ մշակոյթին եւ գրականութեան։ Ես այնքան ալ յոռետես չեմ մեր ապագայնի մասին։ Պէտք է տոկալ, դիմանալ։ Նոր սերունդ մը կը հասնի որ Հայ է։ Մեր լեզուն եւ մշակոյթը մեծ նշանակութիւն ունին միջազգային մշակոյթի անդաստանին մէջ։ Երբ օտարներ հայերէն կը սորվին, ինչո՞ւ համար մենք պիտի չսորվինք մեր լեզուն։ Ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեր մշակութային արժէքները — Հայ գրագէտը։ Գրագէտը պէտք է սիրցնէ ինքզինքը։ Մեր պարտականութիւնն է պաշտպան կանգնիլ հայ գրագէտին։ Գրագէտն ալ կրնայ սայթաքիլ։ Նիւթական հարցերու մասին չեմ մտածեր։ Երկու Նարդունի կայ մէջս, մէկը այն կակուղ տղան, միւսը շատ կռուազան։ Ես կը նախընտրեմ վերջինը։ Արեւելքի մէջ հսկայ հայ գանձուած մը կայ։ Պէտք է մտաւորական փոխանակութեամբ բազմաթիւ գաղութները դարձնել մէկ գաղութ։ Կ՚ուզեմ այցելել մեր դարաւոր վանքերը եւ ուսումնասիրել ձեռագիրները։ Մեր վանական աշխատանքը պակսած է։ Մեր վարդապետները ներկայիս իրենց աչքերը յառած են վանքերէն դուրս։ Եթէ կրցայ մէկ երկու ձեռագիր փրկել, շահ է Հայկ. Մշակոյթին համար։ Պիտի ջանամ խանդավառութիւն ստեղծել երիտասարդութեան մէջ։ Ես հաւատացած եմ որ պիտի ապրինք, իմ կրօնքս այն է որ կը հաւատամ Հայուն յաւերժականութեան»։

Նարդունիի խանդավառող խօսքերէն վերջ, Պ. Փօլատեան երեկոյթին փակումը կատարելով, յայտնեց թէ Նարդունին կրնայ վստահ ըլլալ Մարսէյլի իր բարեկամներու աջակցութեան վրայ։ Այս վստահութեամբ բոլորին կողմէ բարի ճանապարհ մաղթեց խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

●

1927 Հոկտ. 17ին Կրընոպլի արուարձաններէն Քուռա Ռուժի Պիւսկիւլթի գործարանը գործի ձեռնարկած օրէն կը ծանօթանամ Պ. Մինաս Տէր Սարգիսեան անուն հայրենակցի մը։ Օժտուած՝ կուսակցական, ազգային, ընկերական բոլոր յատկութիւններով։ Շատ կարճ ժամանակէն իրարու մտերիմներ եղանք։

1928ի գարնան, Մայիս 28ի տարեդարձը տօնելու որոշում կուտանք, եկուոր հայութիւնը համախմբելու եւ իրարու ծանօթացնելու նպատակով։ Անշուշտ շատ դժուարին հարց էր այս ձեռնարկը, քանի որ բոլորս տեղւոյն ծանօթ չէինք։ Ոչ սրահ ունէինք ոչ բանախօս, ոչ երգչախումբ կամ երգող, ոչ ալ արտասանող, այլ միայն աշխատանքի կամքը։

Վալանսի կոմիտէին գրեցինք, մեզի բանախօս մը ապահովեցին։ Զրի սրահ մը տրամադրուեցաւ Թաղապետութեան կողմէ քաղաքիս կեդրոնը (Ժառտէն տը Վիլ մէջ)։ Հանդէսին նախագահութիւնը ստանձնեց Պ. Մինաս Տէր Սարգիսեան, իսկ ես քանի մը երգերու բաժինը։ Ամէն ինչ պատրաստ էր։ Որո՞ւ մտքէ կ՚անցնէր թէ այսքան հոծ հայութիւն մը կ՚ապրէր Կրընոպլի մէջ իրարմէ բոլորովին անտեղեակ։ Խումբ խումբ կուգային լեցնելու մեր հանդիսասրահը, շնորհիւ քանի մը ժրաջան երիտասարդներու, որոնք սիրով յանձն առին սրահը ճարել եւ քաղաքը թաղէ թաղ շրջելով Հայեր փնտռել։

Նախագահը օրուան հանդէսի իմաստը համառօտակի բացատրելէ վերջ բոլոր հանդիսականներու մասնակցութեամբ խմբերգներ երգեցինք։ Օրուան բանախօսն էր Ե. Թէրզիեան որ Մայիս 28ի պատմականը ընելէ վերջ, շեշտեց Կարմիր Խաչի կազմակերպութեան մը անմիջական պէտքը, Հայը Հայ պահելու համար։ Բանախօսութիւնը մեծ տպաւորութիւն ձգեց եւ հանդէսէն վերջ հաւաքուելով ոռոշեցինք անմիջապէս գործի լծուիլ։

Շաբաթ մը վերջ հայ Կարմիր Խաչի (Ներկայ Կապոյտ Խաչը) հիմը դրուած եւ վարչութիւնը կազմուած էր հետեւեալներէ.— Նախագահ Պ. Մինաս Տէր Սարգիսեան, ատենապետուհի Տիկին Էպրուհի Մօրմճեան, քարտուղար Օր. Հերմինէ Միքքճեան, գանձապահ Օր. Յուլիանէ (Ժիւլի) Սարաճեան (պարսկահայ, ուսանող համալսարանի), խորհրդականներ՝ Տիկին Մառի Զարացեան (ներկայիս Միքայէլեան), Տիկին Նուարդ Տէր Կոմսեան։ Ոչ կանոնագիր ծրագիր, ոչ կեդրոն ունէինք։ (Յետագային կեդրոնին մաս կազմեցինք)։ Մեր նպատակն էր գոհացում տալ գաղութին կարիքներուն, նիւթապէս թէ բարոյապէս։

Մեր առաջին գործունէութիւնը եղաւ երկու հրապարակային հանգանակութիւններ կատարել, ի նպաստ Շիրակի եւ Ֆիլիպէի երկրաշարժի աղէտեալներուն, որոնց համար «Յառաջ» մասնաւոր ցանկ մը բացած էր։ Բուն թիւը չեմ յիշեր բայց շատ գոհացուցիչ գումար մը ղրկեցինք «Յառաջ»ի միջոցաւ։

Երկրորդ ձեռնարկը եղաւ պատարագ մը ժողովուրդը հոգեւորապէս մխիթարելու համար։ Յոյներու եկեղեցւոյ վարձու սրահը կիրակի մը մեզի տրամադրեցին, Լիոնի Ազգ. Միութեան գրեցինք, Իզմիրի ծերունազարդ Յարութիւն քհնյ. Ասլանեանը ղրկեցին պատարագելու։ Այդ առաջին պատարագը տօնական օր մը եղաւ գաղութին համար։ Կրընոպլէն եւ շրջանէն հայրենակիցներ խուռներամ եկեղեցի լեցուած էին։ Ձեռնարկը շատ յաջող էր եւ ժողովուրդը գոհ սրտով բաժնուեցաւ։

Բայց անհրաժեշտ էր տեւական Ազգ. մարմին մը, գաղութին կրօնական եւ ազգային գործերը վարելու համար։ Ուզեցինք Լիոնի Ազգ. Միութեան մասնաճիւղը դառնալ, բայց նահանգապետութիւնը չարտօնեց։

Կազմեցինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբ մը ղեկավարութեամբ Պ. Վաղինակ Միքքճեանի որ իր ժրաջան աշխատութեամբ, մարզեց հայ տղաքը։ Յետագային Վաղինակն էր որ հիմնեց գրադարան մը «Լոյս, աւելի լոյս» որուն իրենց նիւթական մասնակցութիւնը բերին, Ազգ. Միութիւնը, Հ. Յ. Դ., Հ. Կ. Խ., եւ Հ. Մ. Ը. Մ.։ Տարիներ վերջը մարզական խումբը ցրուելով գրադարանի բոլոր գոյքերը մնաց Հ. Կ. Խաչին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմուելէն անմիջապէս վերջ Պ. Մինաս Տէր Սարգիսեան իր գործին բերումով վերջնապէս մեկնեցաւ Եգիպտոս եւ այժմ կը գտնուի Գահիրէ։

1928ի ամրան Բարկէն եղբօրս Ֆրանսացի բարեկամներուն շնորհիւ կրցանք փա-

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԸ

★

Եւ սակայն ծոյլը ամէն օր ուտելու պէտք ունէր։

Ան կտրած անցած էր Սէն Իլէրը, Վարվէյլը եւ Պիյէթը, առանց սանթիմ մը կամ չոր հացի կեղեւ մը ձեռք ձգելու։ Միակ յոյսը կը մնար Թուռնոլի վրայ, բայց պէտք է մեծ ճամբուն վրայ երկու փարսախ տեղ քալէր, իսկ ան յոգնած կը զգար ինքզինքը ու չէր կրնար առաջ շարժել փորը եւ գրպանը դատարկ։

Հակառակ ատոր ճամբայ ինկաւ։

Դեկտեմբերի մէջ էր, ցուրտ քամի մը կը վազէր դաշտերուն վրայ, կը փչէր չոր սաղարթներու ընդմէջէն, ամպերը աճապարելով կը թաւալէին վար թուխպ երկինքին մէջէն, չես գիտեր ուր։ Քլոշ կը քալէր դանդաղօրէն. տեղափոխելով իր նեցուկները մին միւսին ետեւէն, տաժանելի ճիգով մը, ծանրացած իր պրկուած սրունքներուն վրայ, որոնք կը վերջանային խեղանդամ ոտքով մը որ ծածկուած էր քուրջի ծուէններով։

Ժամանակ առ ժամանակ, քանի մը վայրկեան կը նստէր խրամին վրայ։ Անօթութիւնը անդոհանք կը պատճառէր իր խռոված եւ ծանրացած հոգիին։ Միակ մտածում մը ունէր. «ուտել», բայց չէր գիտեր ինչպէս։

Երեք ժամէ ի վեր կը տանջուէր երկայն ճանապարհին վրայ. ապա տեսաւ գիւղին ծառերը. արագացուց շարժումները։

Առաջին գիւղացին զոր տեսաւ եւ որմէ ողորմութիւն խնդրեց, պատասխանեց.

— Նորէ՞ն եկաւ, հին յաճախորդ։ Քեզմէ բնաւ ազատում չունի՞նք ուրեմն։

Եւ Քլոշ հեռացաւ։ Դռնէ դուռ այսպէս խստօրէն կը վարուէին իրեն հետ, կը ճամբէին զինք առանց բան մը տալու։ Ան կը շարունակէր սակայն իր պտոյտը, համբերատար ու յամառ։ Սու մը անգամ չստացաւ։

Այն ատեն այցելեց ագարակները, շրջելով փխրուն գետնին եւ անձրեւին մէջէն, այնպէս ուժասպառած, որ ալ չէր կրնար վերցնել ցուպերը։ Ամէն տեղ կը վռնտէին զինք։ Ցուրտ եւ տխուր օրերէն մէկն էր, երբ սրտերը կը կծկուին, երբ մարդիկ կը նեղուրտին, երբ հոգին թախծոտ է, երբ ձեռքը չի բացուիր ոչ տալու եւ ոչ ալ օգնելու համար։

Երբ վերջացուց իր այցելութիւնը բոլոր տուներուն զոր կը ճանչնար, գնաց ինկաւ վարպետ Շիքէի գաւիթին խրամին մէկ անկիւնը։ Թեթեւցաւ ցուպերէն, սահեցնելով զանոնք իր թեւերու տակէն, ըսես ձգեց ինքզինքը վար անոնց բարձրութենէն։ Ու կեցաւ երկար ատեն անշարժ, անօթութենէ տանջուած, բայց ի սպառ դմբոյ՝ իր անչափելի թշուառութեան թափանցելու մէջ։

Կը սպասէր չես գիտեր ինչ, այն տարտամ սպասումով որ կայ շարունակ մեր մէջ։ Կը սպասէր անկիւնը, այս գաւիթին, սառ հովին տակ, առանց բնաւ հարցնելու թէ ինչպէս, ինչու կամ որմէ ան կրնայ իրեն հասնիլ։

Սեւ հաւերու երամ մը կ՚անցնէր, փընտռելով ուտելիք հողին մէջ որ կը կերակրէ բոլոր արարածները։ Շարունակ անոնք կը կտցահարէին հատիկներ կամ անտեսանելի միջատներ, ապա կը շարունակէին իրենց յամր ու ապահով փնտռտուքը։

Քլոշ մտացիր կը դիտէր հաւերը. ապա ունեցաւ, աւելի փորին մէջ քան թէ ուղեղին, մտածումէ աւելի զգայութիւնը այս հաւերէն մէկը չոր փայտերու կրակի մը վրայ խորովելով ուտելու. լաւ կրնար ըլլալ ատիկա։

Գողութեան մը միտքը զինք չյարձակեցուց։ Ձեռքի յարմար քար մը վերցուց, ու, որովհետեւ ճարտար էր, նետելով խկոյն սպաննեց, մօտիկը գտնուող թռչունը։ Կենդանին ինկաւ կողին վրայ, թեւերը շարժելով։ Միւսները փախան, դարձած իրենց նուրբ ոտքերուն վրայ, իսկ Քլոշ, ցուպերը վերցուցած, օրօրուելով հաւերուն պէս, սկսաւ քալել, որսը առնելու։

(Մնացեալը յաջորդով)

ւերացնել Ազգ. Միութիւնը, (5 Հոկտ. 1928): 25 Առժամեայ անդամներով եւ ամսական երկու ֆրանք անդամավճարով:

Վարչութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալներէ. ատենապետ Գրիգոր Քիրազեան, քարտուղար Երուանդ Տէր Կումսեան, գանձապահ Յարութիւն Մարգարեան, խորհրդականներ Յ. Վարդանեան, Տիպիտապեան: Քանի մը սրահներու մէջ պտտելէ վերջ, Յոյներու ձգած սրահը տեւական ունեցանք իբրեւ ազօթատեղի, մինչեւ չէնքին ծախուիլը (քանի մը տարիներ առաջ): Ներկայիս ունինք առժամեայ վարձու սրահ մը:

Ազգ. Միութիւնը հաստատուած ատեն իբրեւ եկեղեցւոյ գոյք ոչինչ ունէինք, ստիպուեցանք տիկիններէ բաղկացած հանգանակիչ յանձնախումբ մը կազմել, — Տիկին Եղիսաբէթ Կիւմիւշեան, Տիկին Մաքրուհի Սալաւանեան, Տիկին Վարդենի Աւաւեան. Տիկին Սրբուհի Օնպաշեան (մեռած), Օր. Արուսեակ Գաւազեան (ներկայիս Տիկին Գլըճեան): Յանձնախումբը իր ժրաջան աշխատանքով եկեղեցւոյ բոլոր գոյքերը լրացուց, մանաւանդ պատարագիչի գեղեցիկ զգեստը այս ազնիւ Տիկինները իրենց ձեռքերովը ձեւեցին ու կարեցին:

Ամենայն Սրբոց օրը, Նոյ. 1, Կրընոպլի քաղաքապետութեան կարգադրութեամբ ամէն տարի այս թուականին հակայ թափոր մը կը կազմուի բազում նուագախումբերով: Բոլոր միութիւնները (ֆրանսական կամ օտար), իրենց պաշտօնական եւ ազգային դրօշներովն ու ժողովուրդով կը հետեւին այս թափորին, Անծանօթ Զինուորի կամարէն մինչեւ գերեզմանատուն երկու ժամ տեւող արարողութեան Ազգ. Միութիւնն ալ հրաւիրուած էր: Մինչեւ այս վերջին պատերազմի սկիզբը, միութիւնս ամէն տարի Նոյեմբեր մէկին իր համակիր հայ ժողովուրդով կը մասնակցէր այս հսկայ թափորին, իբրեւ ազգ. դրօշ մեր տարազիր եռագոյնը պարզելով մասնակցող միւս բոլոր ազգերու դրօշներու հետ հաւասար:

Մեր կանոնագիր – ծրագիրի Ե. յօդուածի համաձայն, ընտանեկան վէճերու միջամտելու իրաւասու էինք: Մեր կեդրոնը, Գ. Քիրազեանի տունը տեսակ մը դատարանի վերածուած էր: Քանի քանիներու ընտանեկան վէճերը հաշտութեամբ վերջացուցինք:

Ֆրանսահայ գաղութը սկիզբները ներկայիս պէս կազմակերպուած չըլլալով, ունէինք շատ մը անգործներ, հիւանդներ եւ թշուառներ: Մեր գաղութը ներսէն թէ դուրսէն պակաս չէր այսպիսիներով: Մեր նիւթական կարողութեամբ, կամ հանգանակութեամբ կարելի դոհացումները տրուած են այսպիսիներուն: Հանգանակութիւններ եղած են նաեւ Փարիզի Դպրոցասէրի, Տէսինի եկեղեցւոյ շինութեան, Վալանսի ոմբակոծութեան աղէտեալներու համար, եւն.:

Ազգ. Միութիւնը ունեցաւ նաեւ երեւելի հիւրեր, կաթող. պատուիրակներ, Թորգոմ արք. եւ Արտաւազդ արք. իրենց շքախումբերով, որոնց համար նիւթական գոհացումներ ստանձնեցինք:

Կապ. Խաչի գործունէութիւնն ալ նմանապէս շատ եռանդուն էր: Քանի մը ձեռնարկներէ վերջ անմիջապէս սկսանք սանաթորիոմներու մէջ մեզի անծանօթ հայ հիւանդներ փնտռել: Քանի մը հայ հիւծախտաւորներ գտանք եւ պէտք եղած նիւթական օգնութիւնները միշտ շարունակեցինք, դժբախտաբար յետագային անոնց թիւերը բարձրացան:

Ազգ. Միութեան ծրագրով հայկական դպրոց մը բանալու հրամանը ստանալէ վերջ, հոգատարութիւնը յանձնեցինք Կ. Խաչի: Ատեն մը թափառելէ վերջ, Հայոց Թաղին մէջ վարձքով սրահ մը ճարեցինք իբրեւ դպրոց: Այս ծաղկոցին ժրաջան եւ տեւական աշխատողները եղան Կ. Խաչի վարչականներէն, Տիկին Մառի Զարացեան եւ Օր. Հերմինէ Մխքճեան: Իրենց կատարած տաժանելի աշխատանքը անուրանալի է: Դաստիարակուած աշակերտները սկիզբէն մինչեւ վերջը հանդէսներ, թատրոն եւ դաշտահանդէս կը սարքէին:

Ուրիշ տեղեկութիւններ յառաջիկային:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԿՈՒՄՍԵԱՆ

ԲԱԺԱԿԸ ՅՈՐԴԱԾ Է

★

ԽՄԲ. — Ահաւասիկ մեզի հասած բողոքներուն առաջինը: Պիտի հրատարակենք ուրիշ գրութիւններ ալ, պարզելու համար ամբողջ անցուդարձը, որ «գաւաթ մը ջուրի մէջ փոթորիկ» չէ, դժբախտաբար. —

ՆԻՍ, 13 Դեկտ. — Խոր ցաւով կարդացինք «Փոթորիկ գաւաթ մը ջուրի մէջ» վերնագրով գրութիւնը ստորագրուած Հ. Տ. Ն.: Վէրքը շատ խոր է եւ թող թեթեւ սրտով թուղթ չմրոտեն, առանց խնդիրը լրջօրէն քննելու:

«Հաշտարար յանձնախումբը» յանձին իր նախագահին, թող լուսաբանէ իր տարած աշխատանքները: 1953 Մայիս 10էն մինչեւ 1953 Նոյ. 22 արդեօք քրտինք մտան հաշտարար մարմնի անդամները որպէսզի համերաշխութիւն մը գոյացնեն եւ գաղութը խաղաղի, որպէսզի օրինաւոր վարչութիւն մը հաստատուի, վերջ տալով Պ. Սափոյի անսանձ գործունէութեան եւ բռնակալութեան:

Կայ եկեղեցւոյ կրօն. ընկերակցութեան ծրագիրկանոնագիրը որ կը տրամադրէ երկու անգամ հաշուետուութիւն, ամէն տարի ընդհ. ժողով եւ երկու տարին անգամ մը վարչական նոր ընտրութիւն: Զորս տարի է ոչ մէկ ընդհ. ժողով է եղած եւ ոչ ալ նոր ընտրութիւն:

Թող գաղութին ուրիշ մէկ անդամը գրէ այս մասին: Համբերութեան բաժակը յորդած է: «Հ. Տ. Ն.» կ՚ըսէ թէ «հաշտարար մարմնոյ կողմէ գումարուած ընդհ. ժողովին ներկայ էին յիսունի մօտ հայրենակիցներ»: Ոչ, ութսուն հոգի ներկայ էին այդ ժողովին: Ձեր աչքերովը տեսաք, սրահը ասեղ ձգելու տեղ չկար: Եւ տեսաք գաղութին կամքը, — հաշիւ եւ արդարութիւն կը պահանջէր: Եթէ Պ. Սափոյի խիղճն ու ձեռքերը մաքուր էին թող գար ժողովի իբրեւ ատենապետ: Ինչո՞ւ ներկայ չեղաւ:

Երկրորդ, Պ. Հ. Տ. Ն., այդ օրը գաղութը ձեզի պատիւ ըրաւ եւ սոյն ժողովին ատենապետ ընտրեց: Հոն խօսողները անկեղծօրէն յայտնեցին իրենց բողոքը:

Դուք ըսիք. — «Հանդարտեցէք ես կ՚երթամ կը տեսնեմ Սափօն եւ յաջորդ կիրակի, 29 Նոյեմբեր, կը գումարենք ժողով մը եւ տրուելիք որոշումները, եթէ նոյնիսկ մեծամասնութիւն չգոյանայ, ի զօրու պիտի ըլլան:

Յաջորդ կիրակի, 29 Նոյեմբեր, աւելի մեծ թիւով եկան ժողովի, այս անգամ ամբողջ երիտասարդութիւնը, մօտ հարիւր անձ, ինչ որ մեծ թիւ մըն է Նիսի գաղութին համար:

Դուք, Պ. Հ. Տ. Ն. հակառակ ձեր խոստման, չեկաք ժողովի, չհաճեցաք նոյնիսկ երկտողով մը բացատրութիւն տալ: Ինչո՞ւ:

Ձեր թղթակցութեան մէջ կը խօսիք հոգեւոր հովիւին մասին, կ՚ամբաստանէք զայն, կ՚ըսեն թէ այսպէս, կ՚ըսեն թէ այնպէս՝ ըսելով: Ինչո՞ւ կը հիմնուիք ուրիշներու ըսածին վրայ, եւ կը հալածէք համեստ պաշտօնեայ մը, հայր երեք անչափահաս զաւակներու: Դուք լուր չունի՞ք որ Պ. Սափօ մատնած է հոգեւոր հովիւ Ատոմ քահանան, իբրեւ վնասակար մարդ ներկայացնելով տեղական իշխանութեանց: Տէր հայրը կանչուած է Ապահովութեան Տեսչութեան կողմէ եւ հարցաքննուելէ վերջ ազատ թողած են զինքը: Պաշտօնեաներն անգամ վրդովուած են այս գռեհիկ արարքէն:

Կը խօսիք նաեւ քահանային երեւակայական եկամուտներու մասին: Իր ամսաթոշակը տասը հազար ֆրանք է: Հաշուեցէք որքան կ՚ընէ: Տէր Հայրը Ֆրանսա մտած օրէն իրաւունք ունէր ընտանեկան նպաստ ստանալու: Ա. Սափօ՝ իբրեւ ատենապետ՝ պարտաւոր էր յայտարարել եկեղեցւոյ պաշտօնեան: Զըրաւ մինչեւ 1953 Մայիս, տակաւին նոր է որ սկսաւ առնել պետական նպաստը, փոխանակ երկու տարիէ ի վեր առնելու եւ իր վեց հոգինոց ընտանեկան բեռը թեթեւցնելու:

Երիցատան հարցն ալ առանձին թղթակցութեան մը կը կարօտի:

Դեռ շատ բան կայ գրելիք ու ըսելիք:

Հապա սա տասնեակ մը պարտապահանջներուն բողո՞քը Սափոյի դէմ, փոխ առնուած դրամներու հաշի՞ւը:

Ոչ, Պ. Հ. Տ. Ն., մեր ցաւը «գաւաթ մը ջուրի մէջ» փոթորիկ չէ: Վէրքը շատ խոր է, մի արհամարհէք զայն:

ՄԱՄԲՐԷ ԱԳՕԼԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆ ԱԼ իր Օրը ունի, շնորհիւ Ֆ. Կ. Խաչին, 29 Դեկտեմբերին, Ուրախացուցէք զանոնք ձեր մասնակցութեամբ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՕՐԻՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՔԱՉԱՊԼԱՆՔԱ, 12 Դեկտ. — Մինչ պատրաստուեր էինք հրապարակելու ամբողջական գործը Դանիէլ Վարուժանի, ցիրուցան և անտիպ գրութիւններով՝ զարմանքով տեղեկացանք թէ Երուսաղէմի վանքը վերահրատարակած է նախապէս հրապարակ ելած հատորները առանց տարբախտ բանաստեղծի կնոջ եւ զաւակներուն արտօնութեան: Կ՚երեւի մեր կրօնական հաստատութիւնները «լքեալ գոյք» կը նկատեն նահատակ գրագէտներու գրական վաստակը:

«Յառաջ»ի միջոցաւ կը հրաւիրենք Երուսաղէմի վանքին պատասխանատու վարչութիւնը խսկոյն բացատրութիւն տալ այս մասին, անյապաղ նշանակուած հասցէին:

Յարգանքներով Ժ. Յ. ԱԲԻԿԵԱՆ

Հասցէ. — Տիկին Ա. Վարուժան, Ամերիկեան հիւպատոսարան, Քազապլանքա, (Մարոք):

Հ. Մ. Մ.Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ը խնճոյք – երեկոյթ մը կազմակերպած էր Ազգ. Տան սրահին մէջ, կիրակի, 13 Դեկտեմբերին:

Բացումը կատարեց Պ. Զպուքճեան, շեշտելով մարզական միութիւններու արժէքը: Այս առթիւ գնահատանքի խօսքեր ըրաւ վարչութեան թափած ջանքերուն համար եւ հրաւիրեց երիտասարդները բոլորուիլ այս կազմակերպութեան շուրջ, քաջալերել անոր ձեռնարկները: Ցաւ յայտնեց որ շատեր տակաւին կ՚անգիտանան մարզականի իսկական բնոյթը եւ կը նկատեն զայն պարզ գնդախաղի կազմակերպութիւն մը:

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Լ. Համբարձումեան: Եղան հայկական պարեր Պանեէչոյի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ: Գարեգին մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց իր թառով: Իրեն կ՚ընկերանար դաշնակով Օր. Միւթէվէլլեան: Հ. Մ. Մ.ի տղաքը երգեցին ազգային եւ յեղափոխական խմբերգներ:

Մեներգեցին օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան, Սրբուհի Եղիազարեան, Պ. Պ. Ժիրայր Տէրտէրեան, Մկրտիչ Պօղոսեան, Դանիէլեան, եւայլն: Զարեհ Ղարիպեան արտասանեց կտոր մը Սիամանթոյէն, ինչպէս եւ աշուղական երգեր երգեց:

Տեղի ունեցան նաեւ մենապարեր, Օր. Յակոբեանի, Գըլխեանի եւ Պ. Թորոսեանի կողմէ, եւ ուրիշ անակնկալներ:

Սեղաններու շուրջ բոլորուած հասարակութիւնը մեծապէս խանդավառուած էր եւ շատ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ խնճոյքը վերջ գտաւ գիշերը ուշ ատեն:

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

---

29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

Ուրախ ու զուարթ, տօնն է մանուկին, Գացէք իրենց հետ անցընելու զայն Ֆրանսահայ Կ. Խաչին հետ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Իր ներկայութիւնը նեղութիւն կը պատճառեր ինծի, բայց միշտ կը զգուշանայի ցոյց տալ: Այդ կինը եկած էր խռովելու մեր կեանքը:

— Մե՞ր, կ՚ըսէք մե՞ր:

— Այո: կ՚ուզեմ ըսել Պ. Քորէյի եւ իմ: Մենք ամէնէն հիներն ենք, կը հասկնաք: Նոր կարգուսարքը ստուեր ձգեց մեր վրայ: Շատ բնական զգացում մը, բայց թերեւս քիչ մը ճղճիմ՝ մեր կողմէ: Ինչ մեծ փոփոխութիւն մեզի համար...

— Ի՞նչ տեսակ փոփոխութիւն:

— Օհ, ամէն բանի մէջ: Մինչեւ այն ատեն այնքան երջանիկ կ՚ապրէինք: Շատ կը զուարճանայինք: Հաճոյք կը զգային չարաճճի խաղեր սարքելով իբրեւ միասին աշխատող լաւ ընկերներ: Տոքթ. Լէյտներ ինքն ալ զուարթ էր դպրոցականի մը պէս:

— Տիկին Լէյտներրի ժամանումը խռովութիւ՞ն ձգեց ձեր փոքր խումբին մէջ:

— Օհ, զինքը ամբողջովին պատասխանատու չեմ նկատեր, բայց եւ այնպէս անցեալ տարի աւելի լաւ կ՚ընթանար ամէն բան: Չըլլէք կարծէք թէ որոշ տրտունջներ ունէինք իրեն դէմ: Միշտ սիրալիր էր ինծի հետ: Ահա թէ ինչու երբեմն խղճի խայթ կը զգամ: Յանցանքը իրենը չէր եթէ իր ամենափոքր խօսքը կամ գործը կը վիրաւորէր զիս: Իրականին մէջ կարելի չէր աւելի սիրալիր ըլլալ:

— Բայց եւ այնպէս իր ներկայութիւնը, այս տարի, կատարեալ փոփոխութիւն մը յառաջ բերաւ, բոլորովին տարբեր մթնոլորտ մը, այնպէս չէ՞:

— Օհ, բոլորովին: Իրաւ ալ չեմ գիտեր ինչի՞ վերագրել: Ամէն բան գէշէն գէշ գնաց, բացի աշխատանքէն: Բայց մենէ ոչ մէկը իր նկարագրին տէրն էր, բոլորիս ջիղերը ծայր աստիճան գրգռուած էին, ինչպէս մօտալուտ փոթորիկի մը ատեն:

— Եւ ասիկա կը վերագրէք Տիկին Լէյտներրի ներկայութեան:

— Կատարեալ ներդաշնակութիւն կը տիրէր մեր միջեւ իր ժամանումէն առաջ, հաստատեց չոր կերպով Օր. Ճոնսըն: Թերեւս առարկէք թէ ընկերական չըլլալով, հակառակ եմ ամէն փոփոխութեան: Խնդրեմ երբեք նկատի մի առնէք իմ կարծիքս, Պ. Փուարօ:

— Կը հաճի՞ք ինծի պարզել Տիկին Լէյտներրի նկարագիրը եւ խառնուածքը:

Քիչ մը վարանելէ վերջ Օր. Ճոնսըն պատասխանեց դանդաղ ձայնով մը.

— Անշուշտ շատ փոփոխամիտ էր, ենթակայ տրամադրութեան ելեւէջներու: Օր մը շատ սիրալիր էր ձեզի հետ, յաջորդ օրը բառ չէր արտասաներ: Իրականին մէջ բարի էր եւ շատ հոգածու իւրաքանչիւրին հանդէպ: Յայտնի էր որ իր ամբողջ կեանքին մէջ գուրգուրանք միայն տեսած էր: Այն հոգածութիւնը զոր կը շռայլէր իր ամուսինը շատ բնական բան մը կ՚երեւար իրեն: Կը կասկածիմ թէ բուն արժէքովը գնահատած ըլլայ իր ամուսինը, — այնքան նշանաւոր գիտուն մը: Երբեմն կը տառապէի այս երեւոյթին առջեւ: Ջղային եւ շատ դիւրազգած ինքնիրեն բաներ մը կ՚երեւակայէր եւ սարսափելի վիճակներու կը մատնուէր:

Հանդստացայ երբ Տոքթ. Լէյտներ բերել տուաւ Օր. Լիթըրէնը: Զէր կրնար մէկ կողմէ լրջօրէն շարունակել աշխատանքը եւ միւս կողմէ կնոջը երկիւղը փարատել:

— Անձնապէս ի՞նչ կը մտածէք իր ստացած անստորագիր նամակներու մասին:

Զէի կրնար դիմադրել հետաքրքրութիւնս: Դէպի յառաջ ծռեցայ, այնքան որ կարենայի տեսնել Օր. Ճոնսընի կիսադէմքը դէպի Փուարօն դարձած: Բոլորովին հանդիստ եւ ինքնիրեն ամբողջապէս տէրը կը պատասխանէր անոր հարցումներուն:

— Ամերիկացի մէկը ոխ կապած ըլլալու էր իրեն դէմ եւ կը փորձէր ահուսարսափի մատնել զինքը եւ տանջել:

— Ուրիշ բան չէ՞ք նշմարած:

— Գոնէ այդպէս է իմ կարծիքս: Այս գեղեցիկ կինը թերեւս թշնամիներ ունէր եւ այդ նամակները կուզային մրցակից կնոջմէ մը: Իր դիւրայոյզ նկարագրով Տիկին Լէյտներ լուրջ բանի տեղ դրած էր այդ սպառնալիքները:

— Անկասկած, ըսաւ Փուարօ: Բայց յիշեցէք որ վերջին նամակը նամակատունէն բերուած չէին:

— Կ՚արժէ՞ր այդքան կարեւորութիւն տալ: Տղայական խաղ մըն էր այդպէս վարուիլ: Նախանձով լեցուած կին մը ոչ մէկ արգելքի առջեւ կանգ կ՚առնէ:

Անվիճելի ճշմարտութիւն, մտածեցի ինքնիրենս:

— Թերեւս իրաւունք ունիք, Օրիորդ: Ինչպէս կ՚ըսէք, Տիկին Լէյտներ գեղեցիկ կին մըն էր: Ի դէպ, կը ճանչնա՞ք Օր. Րէյլին, բժիշկին աղջիկը:

— Շէյլա Րէյլի՞ն, անշուշտ, այո:

Փուարօ մտերմական շեշտ մը կեղծեց, կարծես պառաւ բանսարկու մըն էր:

— Լսեցի որ (բնականաբար պիտի հըսեմ բժիշկին) սիրահարութիւն մը կար անոր եւ Տոքթ. Լէյտներրի արշաւախումբին անդամներէն մէկուն միջեւ: Ճի՞շդ է արդեօք:

Օր. Ճոնսըն խնդաց:

— Օհ, երիտասարդ Քոլմէնը եւ Էմմըթը քանիցս ուզած են պարել անոր հետ:

(Շար.)

Մարտին, դառնալով ներքին գործերու նախարար, Լ. Բերիա սկսաւ իր դաւադիրներու խմբակին անդամները տեղաւորել կարեւոր պաշտօններու մէջ: Այս դաւադիրները անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին հալածելով նախարարութեան այն պարկեշտ աշխատաւորները որոնք կը մերժէին գործադրել իր քրէական հրամանները: Բերիա կ՚ամբաստանուի նաեւ թէ սպաննել տուած է Օրժոնիկիձէն, ինչպէս Կեդրովը, որ կուսակցութեան անդամ էր 1902էն ի վեր:

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼԻՆ ՄԵՂՍԱԿԻՑՆԵՐԸ

Ընդհ. դատախազը Բերիայի մեղսակից կը ներկայացնէ հետեւեալ կարեւոր դէմքերը.—

Վ. Ն. Մերկուլով, պետական ապահովութեան նախկին նախարարը, որ մինչեւ վերջերս պետական վերստուգիչ պաշտօնատան վարիչն էր: Վ. Կ. Դեկանոզով, քաղաքական ոստիկանութեան (Չեկա) նախկին վերատեսուչը:— Բ. Զ. Կոբուլով, Վրաստանի ներքին գործերու փոխ-գործավարը եւ մինչեւ վերջերս Խ. Միութեան ապահովութեան փոխ-նախարարը.— Ս. Ա. Կոկլիձէ, Վրաստանի ներքին գործերու նախկին գործավարը եւ վերջերս վարիչ պետական ապահովութեան մէկ ճիւղին: Պ. Ի. Մեշիկ, պետական ապահովութեան (Չեկա) նախկին վերատեսուչը: Լ. Է. Վլածիմիրսկի, ներքին գործերու հետազօտութեանց բաժնին նախկին վարիչը:

Ամբաստանագիրը կ՚ըսէ թէ տարիներու ընթացքին Բերիա եւ իր մեղսակիցները խնամքով պարտկեցին եւ ծածկեցին իրենց թշնամական եւ դաւաճան գործունէութիւնը: Ստալինի մահէն վերջ, երբ յետադիմական աշխարհակալուժերըրազմապատկեցին իրենց խռովայոյզ արարքները խորհրդային պետութեան դէմ, Բերիա սկսաւ զօրացնել իր գործունէութիւնը իր քրէական նպատակներուն հասնելու համար: Նախ եւ առաջ օգտագործեց ապահովութեան ոստիկանութիւնը ձեռք անցընելու համար իշխանութիւնը. բայց շատ չանցած կարելի եղաւ վար առնել դաւաճանին դիմակը եւ վճռական միջոցներ ձեռք առնել իր թշնամական գործունէութեան դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՒՌՍԵՐՈՒ աշխատաւորները կը սպառնան գործադուլ մը սարքել տօնական օրերուն, Փարիզի եւ գաւառի մէջ, ինչպէս ըրին փոստայինները, Դշ. օր:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը, Փելլա, ճառ մը խօսելով Փարիզի դիւանագիտական մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, «յեղափոխական» կոչեց եւրոպական միացեալ բանակի ծրագիրը, որ շրջան մը կը փակէ ուրիշ մը բանալու համար: Թրիէսթէի մասին չուզեց շատ բացուիլ, սպասելով տրուած որոշումներու գործադրութեանց:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ ծանր ընդհարումներ ծագեցան Պասրայի մէջ ոստիկանութեան եւ քարիւղի ընկերութեան բանուորներուն միջեւ: Վեց հոգի մեռան, 33 հոգի վիրաւորուեցան: Ոստիկանութիւնը կը փորձէր ցրուել բանուորական ցոյց մը երբ ընդհարում տեղի ունեցաւ: Ութ ոստիկաններ ալ վիրաւորուեցան: Զինուորներ օգնութեան հասան: Պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ Պասրայի մէջ:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ համաձայնութիւն գոյացած է վարչապետին՝ զօր. Զահետի եւ կրօնապետ Քաշանիի միջեւ, անգլեւիրանեան յարաբերութեանց վերահաստատման մասին:— Տոքթ. Մոսատեղ վերջացուց իր պաշտպանողականը, միշտ զանգատելով թէ թոյլ չտուին որ խօսի.— Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ ոստիկանութիւնը փողոցին մէջ կը մերկացնէ այն ցուցարարները որոնք թռուցիկներ կը ցրուեն:

ԱՆԳԼԻՈՅ երկաթուղիներու 500.000 աշխատաւորները ետ առին ընդհ. գործադուլի վճիռը, համաձայնած ըլլալով աշխատավարձքի յաւելման մասին:

ՏԻԿԻՆ ՎԵՀԻՆԷ ՊԱՄՄԱՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ, Պանեէօ Քաշանի Ց. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կը նուիրեն երկու հազարական ֆր. Պ. Հրաչ Սարգիսեան եւ Օր. Արփինէ Սարգիսեան: Պ. Բարթամ Պասմաճեան նոյն առթիւ հազարական ֆր. կը նուիրէ Կ. Խաչի Պանեէօի մասնաճիւղին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՑԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ցր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի կողմէ: Այս կիրակի ժամը 16էն 24, Սալ տ՚Էրկլըմօնի շքեղ սրահին մէջ, 25պիս, Ավընիւ տը լա Ռէփիւպլիք Մօնրուժ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ մեներգներ՝ Օրիորդներ Պէնկեան, Մուրատեան, Պ. Ա. Քիւփէլեան, Կապոյտ Խաչի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Ալիս Գավէզեանի:

Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի: Մաղիլեան նուագախումբ:

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Փորթ տ՚Օրլէան կամ օթօպիւս 126՝ իջնել Մէրի տը Մօնրուժ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը իր ողբացեալ ղեկավարին՝

Գ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 ռիւ Ժան Կուժօն:

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԻԿՆԱՆՑ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Այս կիրակի ժամը 16ին, դպրոցին սրահներուն մէջ, 26 ռիւ Թրոյօն, Սէվր:

Այս հանդէսին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր աշակերտներու ծնողքները եւ անոնք որ կը սիրեն վարժարանին համակրելի միջավայրը:

Խնամքով պատրաստուած յայտագիր, մասնակցութեամբ՝ աշակերտներու, Եուկոսլաւ ազգային պարախումբին լաւագոյն պարուհիներէն խումբ մը, եւ արտասահմանէն հասած հայ աճպարար մը:

Փարիզահայ Կապ. Խաչի պարախումբը պիտի պարէ ղեկավարութեամբ Օր. Ալիս Գավէզեանի, հայկական պարեր:

ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ:

Արեւելեան եւ արեւմտեան ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՈՒՐ ՊԻՏԻ ԱՆՑԸՆԷՔ ՁԵՐ REVEILLONը

ԱՆՇՈՒՇՏ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային: Տոմսերը կարելի է ապահովել նաեւ «Յառաջ»էն:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՊՐԻՒՍԵԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պելժիոյ Հայ Ուսանողական Միութեան, այս կիրակի ժամը 16ին, Պրիւսէլի Ուսանողական Տան մեծ սրահին մէջ:

22, Ave. Paul Héger

Կը խօսի ծանօթ հայագէտ՝

F. FEYDIT

Յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն:

Գեղարուեստական բաժին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Սրտագողաբար կը խնդրուի բոլոր հրատարակիչներէն որ երբ գիրք կը ղրկեն «Յառաջ»ի հասցէով ծրարին վրայ գրեն:

SERVICE DE PRESSE

Տաղտուկներ եւ մաքսային դժուարութիւններ չստեղծելու համար:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ի նպաստ իր ձեռնարկներուն:

Այս շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Բարձր հովանաւորութեամբ Մարսէյլի քաղաքապետ Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐԻ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կ՚երգեն, կը պարեն Մարտիրոսեան քոյրեր, յատկապէս հրաւիրուած Կրընոպլէն, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Ժամկոչեանի (վկայուած Մարսէյլի երաժշտանոցէն):

Րէյմոն Լօրանդիի խումբը իր յայտնի երգիչով ԺՕ ՔԱԶԱ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը դիմելով հետեւեալ հասցէներուն Պ. Յովհ. Հացագործեան 15 ռիւ Լօնկ տէ Քափիւսին, Պ. Ա. Քէօսէեան 11 ժիւլ Կէտ, հեռ. ՔՕ. 26.88, Ֆօթօ Ռէքս, Տիկին Թիւթէլեան, 4 ռիւ Փարմանթիէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Գառնիկ Առաքելեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ, այս կիրակի առաւօտ, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ կնոջ եւ մօր ՄԱՐԻ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ե. Փափազեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Դեկտ. 20ին, կիրակի առտուն, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Պ. ԵՂԻՇԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆի յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

SALLE DES FETES Rue Voltaire, Alfortville
(Autobus 103 à Charenton Ecole, descendre Rue de l'Union)

NOEL 53

Ներկայութեամբ Պ. ՊԵՌՆԱՐ ԼԱՖԷԻ

24 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 21էն ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Avec JACQUES HELIAN et sa grande formation de la Radio et du Cinéma Patoum, Pierre Brun, les Hélianes, Marcel Bianchi. Մուտք 500 ֆրանք

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, Ազատի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին, «Գեղունի» տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

«ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի ժողովը այս կիրակի, ժամը 14.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆԸ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս երկուշաբթի ժամը 15ին, գործօն անդամներու ընտրութեան համար: Մեծամասնութիւն չըլլալու պարագային, ժողովը բացուելէն կէս ժամ վերջ, կրկին ժողով մը պիտի սկսի օրինաւոր քուէակութեան համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը կը տօնէ Կ. Խաչի օրը փետրուար 21ին, Ֆրանքեւպելժ սրահին մէջ:

1954Ն ԱՌԱՋԻՆ ԹԱՏԵՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԾԻԾԱՂԻ ՅԱՏԿԱՆԻՇՈՎ

THEATRE D'IENA, 10, Av. d'Iéna
Métro IENA

Շաբաթ երեկոյ, 9 Յունուար, ժամը ճիշդ 20.45ին

Բազմաթիւ թատերասէրներու փափաքին համաձայն ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն երեք արար եւ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Գաղութահայ զաւեշտ մէկ արար

Դերակատարներու ընտիր հոյլ մը՝ Տիկիններ՝ Լաթիֆեան, Ազնաւուրեան, Օր. Էլիզ, Պ.Պ. Գմբէթեան, Եր. Գրիգորեան, Տիգրան Պողպատ, ինչպէս նաեւ Լաթիֆեան եւ Գ. Տէրվիշեան:

Մուտք՝ 200 ֆրանքէն սկսեալ: Կեդրոն Գրատուն Բալուեան, 43 Ռիւ Ռիշէ:

ԴԵԿՏ. 24Ի ԵՒ 31Ի ՃԱՐԹՕՆՔԻՆ ՀԱՄԱՐ (Ռէվէյեօն), ՏԵՂ ՄԻ ՓՆՏՌԷՔ:

ԼԻԼԱՅԻՆ
ԼԻԼԱՅԻՆ
ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՅԻՆ

ՀԱՄԵՂ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՄԱՏՉԵԼԻ եւ մանաւանդ հաճելի ճաշ մը ընելու համար:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ մը իր նոր յայտագրով:

24, Rue Saint Lazare, Paris 9e
Métro Trinité, Notre Dame de Lorette

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 19 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7248 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2659

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՒԱՃԱՆ Ի ՏՂԱՑ ՏԻՈՑ

Լ. Բերիայի դէմ հրատարակուած ամբաստանագրին մէջ, անշուշտ ձեր ուշադրութիւնը գրաւեց պարագայ մը.—

Ամբաստանեալը կը դաւաճանէր 16 տարեկանէն սկսեալ. այսինքն այն օրէն երբ մտաւ բոլշեւիկեան շարքերը:

Ուրեմն հայրենադաւ «ի տղայ տիոց»..

Այս քամենալի դաղտնիքը երեւան կը հանուի 36 – 40 տարի ետքը, երբ ամբաստանեալը հասած էր փառքի գագաթնակէտին, դառնալով ներքին գործերու նախարար եւ փոխ վարչապետ: (Մատ մը մնացած էր վարչապետութեան):

Լման 36 տարի, վրացի հրէշը նոյնքան հայրենասէր եւ յեղափոխական դէմք էր որքան իր «հանճարեղ» հայրենակիցը:

Լման 36 տարի ոչ ոք համարձակեցաւ ծուռ նայիլ, երբ նոյն դաղանը ահուսարսափ կը տարածէր Կովկասի մէջ, իբրեւ կարմիր — արիւնարբու — փոխարքայ:

Բերիա գլուխներ կը հարթէր եւ ամբողջ բաղմութիւններ դէպի սպանդանոց կ'առաջնորդէր ամենայն կատաղութեամբ:

Ան իր շրջանին մէջ կը գործէր նոյն միահեծան բռնակալութեամբ ինչպէս «ժողովուրդներու հայրը» ամբողջ Խ. Միութեան մէջ:

Ան կը հրամայէր «հողմացրիւ անել եւ փոշիացնել «Հայաստանի վարիչ տարրերը եւ մտաւորականութիւնը: Եւ ամբողջ սերունդ մը կը փոշիանար 1937–38ին, գնդակահարութեամբ, երկարատեւ բանտարկութեամբ կամ աքսորով:

Ան կանգ չէր առներ ամէնէն բարբարոսական միջոցներուն առջեւ, Վրաստանի եւ մասնաւորապէս Թիֆլիսի հայկական հաստատութիւնները աւարի տալու, յիշատակարաններ քանդելու, հայկական դիրքերը պարպելու եւ Հայաշատ Ախալքալաքը նօսրացնելու համար:

Ոչ մէկ ձայն – ծպտուն:

Ընդհակառակն, կը հրամայէին աւան մը եւ ուրիշ հաստատութիւններ հիմնել իր անունով, Երեւանի մէջ, ինչպէս Կովկասի զանազան մասերուն մէջ եւ այլուր:

Դեկտեմբեր 16ին հրատարակուած ամբաստանագիրը կապ չունի այս մոնկոլ–թաթարական բարբարոսութեանց հետ:

Եւ այսօր ճիւաղը պիտի դատուի ոչ թէ այս արիւնաթաթախ չահատակութեանց համար, այլ բոլորովին տարբեր, վերջին պահուն «երեւան հանուած» մեղքերու պատճառով:

Ամբաստանագրին ո՛ր կէտն ալ առնէք, պիտի գտնէք պատմութիւններ որոնք սահմանուած են ամբոխին կեր ճարելու:

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ ճիշդ ալ ըլլան, այդ պատմութիւնները «կը մերկացնեն» ոչ միայն անհատ հրէշ մը, այլ ամբողջ կուսակցութեան մը հրէշային բարքերը: Անոր հաստատած կարգուսարքին անյատակ ապականութիւնը եւ անբարոյականութիւնը:

Ահաւասիկ մէկ – երկու նմոյշներ իրեն վերագրուած քրէական յանցանքներէն.—

1. Բերիա 1919ին դաւաճանած է Բագուի մէջ, յանձն առնելով ծառայել Ադրբէջանի հակայեղափոխական սպասարկութեանց մէջ, ընդ հովանեաւ բրիտանական իշխանութեանց:

2. Մէկ տարի վերջ, 1920ին նորէն դաւաճանած է գաղտնապէս կապ հաստատելով վրացի մենշեւիկներու գաղտնի սպասարկութեանց հետ, «որոնց կազմակերպութիւնը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ մէկ մասնաճիւղը բրիտանական լրտեսական սպասարկութեանց»:

3. Յաջորդ տարիներուն, պահած եւ ընդլայնած է իր գաղտնի եւ ոճրապարտ յարաբերութիւնները օտար գաղտնի սպասարկութեանց եւ անոնց լրտեսներուն հետ:

Փարզապէս «պալատական դաւեր» են որ պիտի դատուին, ինչպէս պատերազմէն առաջ:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

★

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՆ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, մեծ դժուարութեանց հանդիպեցաւ Հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը: Առաջին երկու քուէարկութիւնները ձախողեցան եւ հարկ եղաւ երրորդ մը կատարել երէկ, ուրբաթ, ժամը 2ին:

Հինգշաբթի օր, առաջին քուէարկութիւնը ցոյց կուտար հետեւեալ արդիւնքը.

Մասնակցողներու թիւը՝ 932: Սպիտակ քուէ կամ չեղեալ՝ չորս: Տրուած քուէներու թիւը՝ 928: Օրինական մեծամասնութիւն՝ 465: Շահած էին, Պ. Նեժլէն (ընկերվարական) 160 քուէ, Լանիէլ (վարչապետը, անկախ) 155, Պլեւո (Ժողովրդական – կաթոլիկ) 131, Տելպոս արմատական) 129, Քալպ (զօր. տը Կոլի կազմակերպութենէն) 114, Քաշէն (համայնավար) 113, Ֆուրքատ (անկախ) 62, Մետրէն (Նիսի քաղաքապետը, անկախ) 54, զանազան՝ 10:

Երկրորդ քուէարկութիւն.—

Քուէարկողներու թիւը՝ 927 պատգամաւորներ: Սպիտակ քուէ կամ չեղեալ՝ չորս, քուէարկողներ՝ 923: Բացարձակ մեծամասնութեան համար անհրաժեշտ էր 462 քուէ: Շահեցան,— Նեժլէն 299 քուէ, Լանիէլ 276, Տելպոս 185, Պլեւո 143, զանազան քսան: Ուրեմն, բաղդատելով առաջին քուէարկութեան հետ, վերջին չորս թեկնածուները աւելի շահեր էին — Նեժլէն՝ 139, Լանիէլ 121, Տելպոս՝ 56, Պլեւո՝ 12:

Համայնավար կուսակցութիւնը չահելու որեւէ յոյս չունենալով, երկրորդ քուէարկութեան առեն որոշած էր իր ձայնը տալ Պ. Նեժլէնի, պարզապէս անոր համար որ ընկերվարական թեկնածուն հակառակ է եւրոպական բանակի դաշնագրին, թէեւ Հանրապետութեան նախագահը դեր չունի այս կարգի հարցերու մէջ:

Երրորդ քուէարկութենէն առաջ, խորհրդարանի խմբակցութիւնները մասնաւոր ժողովներ գումարեցին ուրբաթ առտու, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար: Օրինական մեծամասնութեան թիւը կը կազմէր 474, քուէարկուները հաշուելով 946, բայց նախագահը յայտնեց թէ կարգ մը պատգամաւորներ բացակայ են:

Ընտրութեան դժուարութեանց պատճառներէն մէկն ալ այն է որ երեք չափաւոր թեկնածուներ դէմ դիմաց կը դտնըւէին,— Լանիէլ, իր նախարարը՝ Պլեւո եւ նախկին նախարար մը՝ Տելպոս: Վարչապետը բաղդատաբար անծանօթ էր հանրութեան եւ ուշադրաւ կը համարուի շահած քուէներուն թիւը: Քուէներու ցրուումը եւ երկու քուէարկութիւններու ձախողումը կ'ապացուցանէ թէ խորհրդարանը այս անգամ լուրջ կարեւորութիւն կ'ընծայէ նախագահական ընտրութեան:

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բոլոր քուէարկութիւնները տեղի ունեցան աւանդական հանդիսաւորութեամբ: Բոլոր պատգամաւորները Վերսայլի պալատը գացին մասնաւոր ուղեգծով մը, որուն երկայնքը շարուած էին ոստիկաններ եւ զինուորներ: Շատերը գացեր էին առտուն ժամը 9ին, այսինքն առաջին քուէարկութենէն հինգ ժամ առաջ: Իրենց կառքերը պալատին դրօշազարդ եւ ոսկեզօծ դուռներէն անցնելով կ'առաջնորդէին գլխաւոր մուտքը: Պատգամաւորները նրբանցքներուն մէջ ցրուելով իրար կ'ողջունէին եւ կը խօսակցէին:

Վերսայլի պալատին ժողովասրահը շինուած է 1871ին, Հարաւ. Թեւին վը–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀԱՊԱՏԻ՞Ժ ԲԵՐԻԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Մոսկուայի բոլոր թերթերը ամբողջութեամբ հրատարակեցին ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը Բերիայի եւ իր վեց մեղսակիցներու մասին: Այս առթիւ մեծ զարմանք պատճառեց այն տեղեկութիւնը թէ ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուի նաեւ պետական վերստուգումի նախարարը, զօր. Մերկուլով: Նախապէս տեղեկութիւններ հրատարակուած էին հինգ ամբաստանեալներու մասին, բայց առաջին անգամ է որ կը յիշուի Մերկուլովի անունը: Այս առթիւ հրատարակուած գեկոյցը կ'ըսէ թէ Գերագոյն Խորհուրդը Սեպտ. 17ին որոշած էր արտաքսել զայն, յաջորդ նշանակելով Վասիլի Ժաւրոնկովը:

Բոլորն ալ մահապատիժ կը նախատեսեն Բերիայի համար, քանի որ ամբաստանեալը պիտի դատուի համաձայն 1934 Դեկտեմբեր 1ի օրէնքին: Կը կարծուի թէ դատավարութիւնն ալ դռնփակ պիտի կատարուի: Այդ օրէնքը չորս պարագաներ կը նախատեսէ.—

1. Գործին քննութիւնը (դատավարութիւն?) պէտք չէ տասը օրէն աւելի տեւէ. — 2. Ամբաստանագիրը մեղադրեալին պէտք է ներկայացուի դատավարութենէն մէկ օր առաջ.— 3. Դատավարութիւնը պէտք է կատարուի առանց կողմերու ներկայութեան: (Կը նշանակէ թէ դատավարութեան ներկայ պիտի չըլլայ ամբաստանեալը).— 4. Վճիռը պէտք է գործադրուի անմիջապէս: Խ. Միութեան մէջ մահապատիժը վերապահուած է միայն հայրենադաւութեան յանցանքներու համար:

Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ մօտերս (առանց թուական որոշելու):

ՆՈՐ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Եչ. օրուան նիստին մէջ կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան արտաքին քաղաքականութեան մասին: Չըրչիլ ըսաւ թէ ինք, Լանիէլ եւ Այզընհաուըր համաձայնեցան Պերմուտայի մէջ, ապահովութեան դաշինք մը առաջարկելու համար Խ. Միութեան, Չորսերու յառաջիկայ ժողովին մէջ: Ցետոյ թելադրեց որ Խ. Միութիւնը ընդունի Այզընհաուըրի առաջարկը, միջազգային համաձայնութիւն մը կնքելու եւ հիւլէական ուժը խաղաղասիրական առաջադրութեանց յատկացնելու համար, «առաջարկ մը որ ամէնէն կարեւոր դէպքերէն մէկն է աշխարհի պատմութեան մէջ, պատերազմի վախճանէն ի վեր եւ որ կրնայ անկիւնադարձ մը կազմել»:

Միեւնոյն ատեն, անգամ մը եւս կոչ ուղղեց Ֆրանսայի որպէսզի վաւերացնէ Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան դաշնագիրը: Այս առթիւ հաւանութիւն յայտնեց Փ. Տըլըսի ազդարարութեան, որուն համաձայն ծանր հետեւանքներ պիտի ծագին, եթէ Ֆրանսա չվաւերացնէ դաշնագիրը:

Ուրեմն երեք հիմնական տեսակէտներ, որոնց առաջինը, նոր երաշխիքներ Խ. Միութեան, իր միտքը կը զրադեցնէ Մայիս 11էն ի վեր: Իր ճառին մէջ ըսաւ.— «Աւելի լաւ է մեղմացնել յարաբերութեանց լարումը, քան թէ խոշոր խորագիրներ տպել թերթերու մէջ»: Միացեալ բանակի մասին խօսած ատեն ալ ըսաւ.— «Կենսական է որ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը լիովին ըմբռնէ կացութեան ծանրութիւնը եթէ մերժէ դրուի այդ ծրագիրը»:

Արտաքին նախարարը, Իտըն ալ խօսք առնելով, հաւաստեց թէ արեւմտեան պետութիւնները Պերլինի ժողովին պիտի մասնակցին համաձայնութեան դետին մը գտնելու վճռական մտադրութեամբ եւ թէ միացեալ բանակի դաշնագրէն տարբեր միջոց չկայ, ամրապնդելու համար Եւրոպայի ապահովութիւնը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Ի՞ՆՉ Կ'ԸԼԼԱՆՔ ԿՈՐ»...

Պոլսական այս բացատրութիւնը գործածեր էի անգամ մը, երբ տեղական թերթերը պատկերազարդ շռայլաբանութիւններ կը հրատարակէին, երեք – չորս եպիսկոպոսներու այցելութեան առթիւ:

Ա՛լ ի՛նչ շողոմանքներ, «չաքալ-թագ»երով պատկերներ, վսեմ եւ հոգեցունց ֆարոզներու նկարագրութիւններ:

Ամէնուն ոտքը գետնէն կտրած էր:

Այս առթիւ «խորթ» ձայն մը հնչեց, «Հայրենիք»ի էջերէն:

Զար լեզու թղթակից մը գրեց թէ վեղարաւոր այցելուներէն մէկը, Անթիլիասի վերատեսուչը, գացած էր «իր մէկ առնելիքի խնդիրը կարգադրելու»:

Միեւնոյն ատեն կ'իմացնէր թէ «եպիսկոպոսը իր գալուստը ինչ որ անձնական մէկ բարեկամին հեռագրած է, փոխանակ Պատրիարք Սրբազանին իմաց տալու եւ հոս գալէն ետքն ալ զանազաններու հիւրը եղած է, փոխանակ Պատրիարքարան իջնելու»:

Մեղքը պատմողին վիզը:

«Ի՞նչ կ'ըլլանք կոր»ի ուրիշ տեսարան մը, այս անգամ:

Վոսփորի ափերը ջուրի նամբայ դարձեր են ոչ միայն վեղարաւորներու, այլեւ գոյնզգոյն արուեստագէտներու, — երաժիշտ, երգիչ, երգչուհի, դերասան եւն.:

Եւ նորէն շնդալից նկարագրութիւններ, «հուրի – փերի» պատկերներով:

Տեսութիւններ, տեսակցութիւններ, գրոյցներ եւ զովասանական տաղեր: Շողշողուն լուսանկարներ ի պատիւ այցելուներուն,— բոլորն ալ թանկագին աստղեր, որոնք լո՛յս ցաներ են իրենց ներկայութեամբ, հաննար – տաղանդով, արուեստին հուրով: Նոյնիսկ միջազգային յաղթանակներով:

Շարքը չէ վերջացած տակաւին, եւ եթէ հետեւիք, պիտի ամչնաք, տեսնելով որ դուք այդ շնորհներէն ոչ մէ՛կը տեսեր էք այստեղ, Փարիզի մէջ, վերջին 25 – 30 տարիներու ընթացքին:

Կը մնայ որ ներողութիւն խնդրէք հրապարակաւ, երբ այցելուները վերադառնան, առօք – փառօք, վերէն նայելով ձեր վրայ:

... Եւ երեւակայել որ այս միեւնոյն թերթերը մրցումի ելած են իրարու հետ, ամէնէն աղտոտ եւ պիղծ բառերը գործածելու համար իրարու դէմ, փոխադարձաբար:

Մէկը միւսին ֆար կը հանէ:

Ի՛նչ բառեր եւ բացատրութիւններ,— Քած, դնչու, Քիւրտի լակոտ, անօթի շուն, խաչագող, կոտոշաւոր...

Պատահաբար կը յիշեմ, ձեզի ձգելով եզրակացութիւնը:

ՎԱՀԷ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ Մարսէյլէն ճամբայ ելած է երեքշաբթի օր, «Մառեշալ Ժոֆռ» շոգենաւով, որ Պէյրութ կը հասնի Դեկտ. 22ին: (Նաւը պիտի հանդիպի նաեւ Յունաստան):

ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ձօնուած աւետարան մը ծախուեցաւ Փարիզի մէջ, աճուրդով, 2.250.00 ֆրանքի: Գնողը Հրեայ մըն է: Արդեօք ի հաշիւ Գ. Կիւլպէնկեանի՞, որուն լուր տրուած էր քան օր առաջ:

ԴԱՆՈՒԲԻ ՄԱՍԻՆ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Եուկոսլաւիոյ եւ արբանեակ պետութեանց միջեւ, մեծ տպաւորութիւն գործելով:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը պատասխանելով արեւելեան շրջանի վարչապետին թելադրութեան, կը յայտարարէ թէ գերման պատուիրակներ պէտք չէ մասնակցին Չորսերու ժողովին, երկրին երկու մասերէն ալ:

ՀԱՅԵՐԷՆԸ
ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԽԱՐԻՍԽ

●

Ազգապահպանումի մեր պայքարին մէջ, յաճախ, առիթը ունեցած ենք շեշտելու հայ լեզուի կարեւորութիւնը :

Լեզուն, օտար երկինքներու տակ մեծցող սերունդներուն պահպանման համար, կենսական նշանակութիւն ունի : Զենք ըսած եւ չենք ըսեր, որ միակ ազդակն է ան, որ կրնայ հայ պահել նոր սերունդը, բայց կրնանք ըսել որ հզօրագոյն ազդակն է, ամէնէն ապահով եւ գործնական միջոցներէն մէկը, ազգապահպանումի մեր պայքարը արդիւնաւորելու համար :

Շատեր, անոնք որ Ամերիկա կամ Ֆրանսա ծնած ու մեծցած են, անոնք՝ որ մեր լեզուին ծանօթ չեն, տարբեր կարծիք ունին : Կը մերժեն այս տեսութիւնը եւ նոյնիսկ կը վրդովուին ալ, երբ լեզուն առաջին պայման կը դրուի հայկականութեան, հայ ոգիի մշակման ու արտայայտութեան :

Այս վրդովումը, անշուշտ, արդիւնք է այն թիւր ենթադրութեան թէ, լեզուին ծանօթ չըլլալով, նոր սերունդը թագուն մեղադրանքի տակ կը դրուի կերպո՜վ մը. այն տպաւորութիւնը կը ստացուի որ ամերիկահայ կամ ֆրանսահայ երիտասարդութիւնը, հայ լեզուին ծանօթ չըլլալով, նուազ Հայ է ու հայրենասէր ...

Անշուշտ, սխալ տպաւորութիւն մըն է, եւ, հետեւաբար, անտեղի՝ արտայայտուած վրդովումը :

Անոնք որ լեզուին առաջնակարգ նշանակութիւնը կը շեշտեն, չեն ուրանար ազգային ոգիին կարեւորութիւնը . հայ եկեղեցիին, ընտանիքին, ազգային բաղձանքներուն ու բարքերուն նշանակութիւնը :

Չե՞ն եղած Հայեր եւ չկա՞ն այսօր ալ Հայեր, որոնք հայ լեզուին ծանօթ չըլլալով մէկտեղ, իրենց ոգիովն ու գործովը եղած են գերազանց Հայեր : Ո՛չ ոք պիտի առարկէր : Անցեալին մէջ եղած են եւ այսօր ալ կան հարիւրաւորներ, որոնք հայերէն չեն գիտեր, բայց հոգիով ու հայրենասիրութեամբ լաւ Հայեր են : Ժամանակակից երիտասարդութիւնը, որ չի գիտեր հայերէն ու Հայոց պատմութիւն, իր ոգիով վար չի մնար երբեք արտասահմանի այն երիտասարդական զանգուածներէն, որոնք հայկական վարժարաններու մէջ մեծցած են :

Անոնք որ լեզուն պայման կը դնեն հայապահպանման, նկատի ունին առաւելապէս՝ ոչ թէ այսօրուան երիտասարդութիւնը, այլ վաղուան, գալիք սերունդները, երբ երէց սերունդը անհետացած կ'ըլլայ եւ հայ ընտանիքն ու բարքը, հին յուշերն ու յիշատակները անհաղորդ կը դառնան այլեւս :

Ասկէ զատ, ունին այն համոզումը՝ թէ փոխանակ բազմազան ազդակներու կառչելու, նախընտրելի է այդ բոլորին մայրը, լեզուն փրկել, որով կարելի կրնայ ըլլալ մօտենալ միւս ազդակներուն : Լեզուով կարելի կ'ըլլայ Հայոց պատմութիւնը, Հայոց գրականութիւնն ու արուեստը, Հայոց հին ու նոր աշխարհը ճանչնալ, սերտել ու սիրել եւ, ինչ որ կարեւոր է, համակուիլ հայ շունչով ու ոգիով :

Յետոյ, կրնանք դեռ ըսել, որ լեզուն ամէնէն կարճ եւ ամէնէն դիւրին միջոցն է հայ կեանքը իր ամբողջութեանը մէջ ճանչնալու. ամէնէն կտրուկ ճամբան հայապահպանման :

Օտար որեւէ լեզուով, ինչպէս անգլերէնով ու ֆրանսերէնով, անշուշտ, կարելի է շատ բան ընել : Կարելի է Հայոց պատմութիւնը տալ, Հայոց գրականութիւնը չափով մը. հայկական մշակոյթը ներկայացնել : Հայկ. Դատը պարզաբանել : Սակայն, օտար լեզուով կարելի է ծանօթացնել, մասեր տալ, առանց ամբողջութիւնը տալու, իր լոյսերով ու ստուերներով : Կարելի է իրողութիւնները ներկայացնել միայն, առանց հարազատ լեզուի բառերէն ու բացատրութիւններէն բխած շունչին, անչօչափելի, այլ կենսական տարրերուն : Կարելի է տալ Հայոց պատմութիւնը, բայց միայն պատմութիւնը, տալ գրականութիւնը՝ թարգմանաբար, առանց հայեցի գեղեցկութեան : Օտար լեզուով մեր տուածը՝ ամփոփ գաղափար մը միայն կրնայ ըլլալ. չոր ծանօթութիւն մը. հատուածական պատկեր մը, ոչ համայնապատկեր մը : Եւ չենք կրնար մեր ամբողջ հայ կեանքը, իր փոլոր ալեկոծումներով, իր բոլոր ձգտումներով ու փշրուած երազներովը՝ օտար լեզուով տալ : Չենք կրնար տալ տեսականօրէն եւ գործնականօրէն, առանց բախելու անհուն դժուարութիւններու եւ առանց յանձն առնելու մեծածախս հրատարակութիւններ :

Տրուած պայմաններուն մէջ, հետեւաբար, շատ աւելի դիւրին է հայերէնը սորվեցնել, քան օտար թարգմանութիւններու կառչելով, հայ ոգի ստեղծելու փորձն ընել : Կարելի է նոր սերունդը հետաքրքրել հայ լեզուով, եթէ երէց սերունդը, քանի դեռ կ'ապրի, կատարէ իր պարտքը. նախ ինք համոզուի լեզուի կարեւորութեան եւ ներշնչել գիտնայ անոր սէրն ու գեղեցկութիւնը՝ իր զաւակներուն : Եթէ հնարաւոր կարելի միջոցներուն դիմէ, զոհողութիւններ յանձն առնէ, եւ հայ լեզուի ուսուցումը դարձնէ կենսական գործ, սերունդներու փրկութեան համար անհրաժեշտ :

Լեզու մըն է հայերէնը, որ իր գեղեցկութեամբ կրնայ գրաւել շուտով երիտասարդութիւնը : Լեզու մը, որեւէ լեզու, երիտասարդութեան համար հարստութիւն է, իսկ հայ երիտասարդութեան համար բազմաթիւ կարելիութիւններու բանալի, մանաւանդ վաղուան համար : Իսկ երիտասարդութիւնը՝ վաղուան հայութիւնն է :

Կրնա՞նք հայերէն սորվելու տենդը վարակիչ դարձնել. մամուլով, ընտանիքով, եկեղեցիով, խօսքով ու մեր բոլոր հաստատութիւններով հայերէնի շուրջ հետաքրքրութիւն ու յափշտակութիւն ստեղծել, գործնական միջոցներու հետ, այն ատեն կրնանք ապահով ըլլալ, որ մեր նոր սերունդի փրկութեան գործը ամուր խարիսխներու վրայ հաստատուած է :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԵՂԻՇԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

●

Մեր հանրային օգտակար գործունէութեան որոշ ուժերէն շունչ մըն էր Եղիշէ Փափազեան, որ վերջերս շիջաւ Լիոնի մէջ, 59 տարեկանին :

Իր մահէն դեռ երեք օր առաջ, սովորականին պէս կը կատակէր այս տողերը գրողին հետ ու կ'առաջարկէր Նոր Տարուան կրկնակ տօներու առթիւ, միասին Մարսէյլ իջնել : «Մարսէյլի Հայերը ձմեռն անգամ տաքցնող արեւ ունին, եւ, Միջերկրականը, միշտ մեր հայրենիքի քաղցրութիւններէն տպաւորութիւն մը կը բանեցնէ » :

Տկաւին առոյգ եւ կորովի կ'երեւէր, հետեւաբար ոչ ոք կրնար գուշակել թէ յանկարծ քանի մը ժամուան տկարութեան մը մէջ իր աչքերը պիտի փակէ յաւէտ :

Վաղահաս ու անակնկալ մահու գոյժը միշտ շշմեցուցիչ է, տեսակ մը սրտաբեկ զարմանք, — Եղիշէն ալ մեռաւ ... Եւ այս օրերուն երբ մեր գաղթային կեանքի անարիւն պայքարը վարելու համար գործող ու քաջալերող շունչերու պակաս ունինք :

Շատոնց ծանօթ էր ինծի իր հայրենասիրական տենչերով, բայց աւելի լաւ ճանչցայ զինքը Թրքահայ Դատի Յանձնախումբին մէջ, ուր ես փոխ նախագահ էի, ինքն ալ գանձապահ : Ժողովներու ընթացքին քիչ անգամ ձայն կ'առնէր, նըւազ կը խօսէր, եւ ինչ որ կը խօսէր սակայն, կ'օծէր զանոնք ազգասիրական զգացումներու եռանդով :

Ինքն եղաւ մէկ միլիոնի մօտ պատկառելի գումար մը գոյացնելու գլխաւոր դերակատարը : Այդ գումարէն մաս մը Փարիզի կեդրոնին փոխադրելէ վերադարձին, իր խանդավառութիւնը չափ չունէր : Զեմ կրնար մոռնալ այդ օրերու մէկ երեկոն, ուր, նոյնպէս այժմ հանգուցեալ Տոքթ. Սեփէթճեանի հետ գիս վար դրին մինչեւ առտուան ժամը երկուքը : Կ'ուզէին որ հրաժարիմ անձնական տեսութիւններէս ու դատումներէս, կը ջանային որ ես ալ իրենց պէս խանդավառ հաւատ եւ համոզում ունենամ, թէ Կարսն ու Արտահանը Հայաստանի պիտի կցուին :

Յետոյ, Եղիշէն, գործելու նոր ու սրտագին եռանդով մը մտաւ Ազգ. Միութեան կազմին մէջ : Ազքատախնամին ստուգը պարապ տեսաւ : Հպարտութիւն համարեց ստանձնել անոր պատուոյ նախագահութիւնը : Անկեղ Հպարտութիւն մըն էր զոր պսակեց մէկուկէս ամսուան միջոցին գոյացնելով, կարեւոր գումար մը :

Ինքն եղաւ դարձեալ, որ իր ազնիւ բարեկամ Գ. Սողոմոնեանի հետ ստանձնեց Լիոն - Տէսին Հայ Մարմնամարզականին պատուոյ նախագահութիւնը, մինչեւ որ յաջողցուց անոր ընդարձակ խաղադաշտին պարիսպին բարձրացումը :

Զափահաս Որբերու Միութեան անգամ մը կը վկայէ, թէ տարիներ առաջ, Արեւելքի կարօտելոց օգնութեան հանգանակութեան մը համար երբ դիմած են Եղիշէին, պատասխանած է .— «Ձեր ամբողջական հաւաքումը լրացնելէ վերջ եկէք ինծի» : Եւ յիրաւի, երբ տեսած է գոյացած ընդհանուր գումարը, եղբայրական ժպիտով մը կրկնապատկած է զայն :

Ոչ առաջինն էր այս առատաձեռնութիւնը, ոչ ալ վերջինը :

Մայրը, հայ ընտանեկան հարազատ կեանքի պահապան տիրուհի մըն էր, եւ մինչեւ իր օրհասը մնաց Կապոյտ Խաչի կողքին : Որդին ժառանգութիւն մը ունէր իր սիրած ժողովուրդի ցաւերէն ազդուելու ներքին զգացումներով : Զափազանցութիւն մը պիտի չըլլայ եթէ ըսեմ որ նպաստի համար իրեն դիմողներէն ոչ ոք մերժուեցաւ : Նիւթական ձեռնարկի ուղղութեամբ սարքուած մեր բոլոր հանդէսներուն, խնճոյքներուն, եւ թէյասեղաններուն յաճախ ներկայ կ'ըլլար : Եւ ուր որ ներկայ էր, հոն հասոյթի առաւելութիւն մը տեղի կ'ունենար :

Իր առեւտրական ձեռներէցութեան պատուաբեր յաջողութիւնը երբեք չաղատեցին իր հոգեկան հեզութիւնն եւ համեստութիւնը : Մնաց միշտ այն ընտիր տիպարներէն, որոնք ինչքան ալ ունեւոր ըլլան, չեն տկարացներ իրենց հայրենասիրական խառնուածքը : Իր նիստ ու կացը ամէնուն հետ եղաւ, ամէն դասակարգի մարդոց հետ հաւասարապէս, արդարացնելով յաճախ կրկնած իր խօսքը թէ «ան որ մաքուր սրտով Հայ է ինծ համար թանկագին է» :

Օր մը, սրճարանին անկիւնը քանի մը բարեկամներով կը խօսակցէինք արաբական տիրապետութեան շրջանի հայ պատմութեան մասին : Տեսակ մը ասուլիս էր, ուր, մեր պատմական արժէքները թերագնահատել փորձող իմաստուն մը սաստելու համար ձայնս բարձրացուցի .— «Բարեկամ, դուք գիտէք որ Արաբները քանի տարուան ընթացքին խլամացուցին Դարեհներու մեծազօր Պարսկաստանը, խլամացուցին հնութեան ժամանակներու մեծ քաղաքակրթութենէն իջնող Եգիպտոսը, խլամացուցին սուրիական եւ ափրիկեան ժողովուրդները, խլամացուցին ռազմավար ու ասպատակիչ Սելճուկներն ու Թաթարները, իրենց չեշտեալ դրօշը դրին նոյնիսկ հեռաւոր Սպանիոյ մեծածաւալ մշակոյթին վրայ, բայց երեք հարիւր տարի շարունակ, Հայաստանի վրայ իրենց վայրագ բռնապետութիւնը բանեցնելով հանդերձ չկրցան խաթարել հայ ժողովուրդի հարազատութեան մէկ անկիւնն անգամ» : Լուռ ու մունջ մտիկ ընող Եղիշէն, յանկարծ աչքերը շողացուց եւ սրտագին շեշտով մը ձայնեց .— «Ի՞նչպէս չհիանալ այս տեսակ հզօր կորովներ ցոյց տուող ազգի մը : Ինչպէս չհպարտանանք որ այս սքանչելի ժողովուրդին զաւակներն ենք, թէեւ դժուարութիւններու մատնուած » :

Ուրիշ անգամ մը խօսեցայ իրեն մեկենասներու կատարած դերերու մասին, եւ անուղղակի հասկցուցի որ ինքն ալ իբրեւ հայրենասէր, մտածէ օր մը մեկենաս մը դառնալ ազգային հաստատութեան մը, գրական լուրջ գործերու, կամ տաղանդաւոր բայց կարօտ մտաւորականի մը :

Եղիշէն, քաղցր ժպիտով մը պատասխանեց .— «Ո՞վ գիտէ, թերեւս ժամանակը գայ ու թելադրէ ինծի ...» :

Թերեւս ժամանակը գայ... բայց ան կարեկիր ու անողոք մահը աւելի կանուխ եկաւ եւ լիոնահայ գաղութի հոծ բազմութիւնը արցունք թափեց :

Արցունքով թաղուած հայրենասէրի մը յիշատակը բեղուն ներշնչարան մըն է միշտ ազգանուէր գաղափարներու իրագործման :

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԸ

*

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երբ կը մօտենար գլխուն վրայ կարմիր նշանով փոքրիկ սեւ մարմնին, սոսկալի հարուած մը ստացաւ կռնակին վրայ որ անթացուպերը ձգած՝ տասը քայլ առաջ թաւալեցուց զինք :

Վարպետ Շիքէ, զայրացած, յարձակելով դողին վրայ, կը զարնէր, հարուածելով խենթի մը պէս, ինչպէս կը հարուածէ կողոպտուած գեղացի մը, բռունցքով եւ ծունկով զարնելով մարմնին ամէն կողմը հիւանդին, որ չէր կրնար ինքզինքը պաշտպանել :

Ագարակին աշխատաւորները երբ հասան՝ սկսան ագարակապանին հետ մէկտեղ ծեծել մուրացկանը : Եւ երբ ալ յոգնեցան զայն խոշտանգելէ, տարին ու բանտարկեցին փայտանոցին մէջ, ապա գացին քաղաքապահ ոստիկաններ փնտռելու :

Քլոշ, կիսամեռ, արիւնաքամ ու սովալլուկ, պառկած էր գետնին վրայ : Իրիկուն եղաւ, յետոյ գիշեր ու յետոյ արշալոյս : Ան դեռ բան կերած չէր :

Կէսօրուան դէմ պահակ ոստիկանները երեւցան եւ բացին զգուշութեամբ դուռը, դիմադրութեան մը սպասելով, որովհետեւ վարպետ Շիքէ կ'առարկէր թէ մուրացիկը իր վրան յարձակած էր եւ թէ մեծ դժուարութեամբ կրցած էր պաշտպանել ինքզինքը :

Տասնապետը գոռաց .

— Ոն, ոտքի :

Բայց Քլոշ չէր կրնար շարժիլ. փորձեց կանգնիլ ոտքերուն վրայ, սակայն չկրցաւ : Խաղ մը կարծեցին, խորամանկութիւն մը, չարագործի դէշ դիտաւորութիւն մը, ու զինեալ երկու մարդիկը զայն չարչրկելով բռնեցին եւ անթացուպերուն վրայ բռնի կանգնեցուցին :

Սարսափը պատեր էր զինք, ընդոծին սարսափը դեղին թրկալի, երէին սարսափը որսորդին առջեւ, մուկին դողը՝ կատուին առջեւ : Եւ, գերմարդկային ճիգերով, ան կրցաւ ոտքի վրայ կենալ :

— Քալէ, հրամայեց տասնապետը : Քալեց : Ագարակին ամբողջ անձնակազմը կը դիտէր անոր հեռանալը : Կիները իրենց բռունցքները ցոյց կուտային անոր. այրերը հեգնելով կը ծիծաղէին վրան ու կը նախատէին զինք. ալ ձերբակալեր էին : Աղեկ ազատում :

Իր երկու ուղեկիցներուն մէջտեղ ճամբայ ելաւ : Գտաւ յուսակորոյս ուժը որուն պէտք ունէր մարմինը, մինչեւ երեկոյ քաշկռտուելու համար, անբանացած, անգամ չիմանալով թէ ինչ պատահած էր իրեն, զարհուրած՝ ապշութեան սաստէն :

Հանդիպող մարդիկ կանգ կ'առնէին իր անցնիլը դիտելու համար, իսկ գեղացիները կը մրմնջէին.

— Գող ըլլալու է :

Գիշերուան մօտ, հասան գաւառակի կեդրոնը : Մինչեւ հոդ եկած չէր բնաւ : Ճշգրիտ կերպով չէր կրնար պատկերացնել անցած դարձածը, ոչ ալ կրնար յիշել պատահածը : Այս չնախատեսուած բոլոր զարհուրելի անցքերը, այս դէմքերը եւ նոր տուները կ'ահաբեկէին զինք :

Ըսելիք բան մը չունենալով, կը լռէր, որովհետեւ ոչինչ չէր հասկնար : Մնաց որ այնքան տարիներէ ի վեր մարդու հետ խօսած չըլլալով՝ գրեթէ կորսնցուցած էր խօսելու վարժութիւնը : Իր մտածումը նոյնպէս շատ խառնաշփոթ էր խօսքերով ձեւաւորելու համար :

Զինք դրին գիւղին բանտին մէջ : Պահակները չխորհեցան թէ կրնար ուտելու պէտք ունենալ ու ձգեցին այդպէս ամբողջ գիշերը :

Բայց, առտու երբ եկան հարցաքննելու, գետնին վրայ՝ մեռած գտան զինք : Ինչ անակնկալ :

ԿԻ ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆ

Թարգմ. Վ. Գ.

ԿԱՂԱՆԴ է, մի մոռնաք ճոխացնել Ց. Կ. Խաչին Մանուկներու Օրուան տօնը՝ Դեկտեմբեր 29ին :

ՍՈՒՐԻԱ ԵՏ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՍԱՆՃԱՔԸ

Պոլսոյ թուրք թերթերը կը գրեն .—

Էտիպ Շիշաքլիի իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր մերթ ընդ մերթ հակաթուրք ելոյթներ կ'ունենան մասնաւոր կազմա — կերպութիւններ, նոյնիսկ պաշտօնական շրջանակներէ ուժ ստանալով :Այսպէս Հալէպի մէջ հիմնուած «Իսքէնտէրուն Սան — ճաքի պաշտպանութեան կոմիտէ»ն Նո — յեմբեր 29ին Թռուցիկ մը ցրուեց, հրաւիրելով ամբողջ արաբական աշխարհը յիշելու ողբերգութիւնը արաբական Սանճա — քին, որ Սուրիոյ տկար մէկ շրջանին չահագործող պետութիւններուն կողմէ մա — հափորձի ենթարկուեցաւ :

— Արաբները, կ'ըսէ Թռուցիկը, երբեք պիտի չհրաժարին հայրենիքին անբաժան այս սիրելի հողամասէն, որ անպատճառ պէտք է վերադարձուի մայր հայրենիքին Սուրիոյ : Անիկա հիւս · Սուրիոյ մէկ կտորն է : Մեզի հանդէպ նուաճողական նպատակներ սնուցանող մեր դրացիին յոռի մտադրութիւնը ցոյց կուտայ ,Թուրքերուն կողմէ բռնագրաւումը Իսքէնտէրունի ծոցին եւ Սանճաքին, որ մեր հայրենիքին բանալին է : Որքան ալ դժուարութիւննե — րը մեծ ըլլան, պէտք է պատրաստուինք մեզմէ գողցուած հողերը վերագրաւելու համար, եւն · :

Այս Թռուցիկը ստորագրած է կոմիտէին կողմէ ընդհ · քարտուղար Նէտիմ Իսթանպուլլիէ :

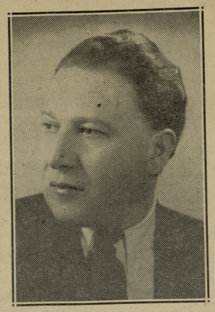
Կարգ մը արաբ թերթեր կը ձգտին Թուրքեւարաբ յարաբերութիւնները աւ — րել : « Էլ Ճէրիտէ» թերթը, որ անհաշտ — ներու կողմէ կը հրատարակուի եւ սակայն օտարներու կը ծառայէ, լրբենի գրութիւն մը ունի Թուրքիոյ դէմ : Ատիլ Զիա անուն լրագրողը, որ իբրեւ թէ այցելած է մեր երկիրը, կը փորձէ Թուրքիան ցոյց տալ իբրեւ հիւանդ մարդ, հակաթուրք թշնամութիւնը հրահրելու նպատակով : Թուրք բանակին ալ լեզու երկարելու չափ առաջ կ'երթայ ու կը գրէ ·

— —Թուրք սահմանը անցնելուդ պէս, առաջին աչքի զարնող բանը Թուրք զին — ուորն է, որ կը կրէ ամերիկեան ինքնա — գործ հրացան, սակայն ողորմելի եւ պատռտած հագուստներ ունի :

Ատիլ Զիայի հայհոյալից բերանը ճիշդ Սովետներուն վայել բերան է եւ կը քննադատէ մեր մասնակցութիւնը Քորէայի պատերազմին եւ կ'ըսէ թէ անգլեւա — մերիկեան ծաւալապաշտութիւնը տեղա — ւորուած է Թուրքիոյ մէջ :

« Էլ Ճէրիտէ» մէկ կողմէ համայնավար քարոզութիւն կ'ընէ, միւս կողմէ Թուր — քիոյ յետադիմականները կը պաշտպանէ, յետադիմականներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցները կը ձգտին «խեղդելու հաւատքն ու պատիւը » :

Այս բոլորը կ'ապացուցանեն թէ համայ— նավարութիւն ու յետադիմութիւնը ձեռք ձեռքի տուած կը գործեն Միջին Արեւելքի մէջ :

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ · ԱԼԷՄՇԱՀ

1907 — 1947

Որուն մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգիստ կը կատարուի այս կիրակի :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ցառաջիկայ Դեկտեմբեր 28ին Տիկին Լիսի Պետրոսեանի մէկ գործը պիտի ներկայացուի մասնակցութեամբ եօթը փոքրիկներու եւ Տիկին Պլատինի (դերասա — նուհի ռուսական թատերական խումբի) :

Այս առթիւ Տիկինը կը բա — ցատրէ թէ ինչ մտահոգութիւններէ մըղ— ուած գրած է Ծննդեան պատմուածք մը պզտիկներու համար : Մանուկներու հետ ստեղծուած սերտ կապը եւ անոնց անվերջ « Ինչո՞ւ »ներուն պատասխանել տալը հիմք ծառայած են այդ թատերախաղին , որ գրուած է Կաղանդի հէքեաթի ձեւին տակ :

Նիւթը կը յայտնէ աղջկան մը երազը Ծնունդի առթիւ, եւ կը պարունակէ եղբայրական սիրոյ վարդապետութիւնը, Ս · Երրորդութեան խորհուրդը : Ապագայ մարդկութեան առջեւ պատասխանատու — ները ծնողներն են : Երբ երախան կը ծնի ունի որոշ յատկութիւններ եւ ձիրքեր : Սակայն կարեւորը այն է թէ ինչ ուղղու — թեամբ պէտք է առաջնորդել զինքը : Ճարտարագործը կրնայ պահուած ըլլալ նորածինին մէջ, կարելի է եթէ ոչ բոլորովին գոնէ մասամբ փոխել, կամ թեթեւցնել , այսինքն բարձրացնել և ազնուացնել, մըշակելով եւ նրբացնելով իր հոգին : Եւ ընդհակառակն, ի բնէ անմեղ նորածին մը աննպաստ եւ հասարակ մթնոլորտի մը մէջ կրնայ բոլորովին կորսնցնել իր առաքինութիւնները, դառնալով ժլատ եւ անձնասէր :

Այս միտքերը հիմնական սիւները կը կազմեն երախային բարոյական կրթու — թեան տաճարին, եւ ծնողները բանուոր — ներն ու վարպետներն պիտի ըլլան այդ ապագայ տաճարին կառուցման :

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

★

Դեկտեմբեր հինգին Պոլսոյ մէջ մեռած է վաստակաւոր ուսուցիչ մը, Գէորգ Պօղոսեան : Բնիկ Վանեցի, աշակերտած է Արմաշի մէջ Դուրեանի եւ Օրմանեանի : Մօտ կէս դարու բեղուն անցեալ մը կը թողու : Ամէնէն երկարատեւ պաշտօնա — վարութիւնը ունեցած է Պոլսոյ Մայր վարժարանին մէջ իբրեւ տնօրէն : Իր վերջին տարիները նուիրուեցաւ ուսումնասիրա — կան աշխատութեանց : Յուղարկաւորու — թիւնը կատարուած է մեծ շուքով Ս · Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ : Գարեգին պատրիարքը իբր սգակիր կեցած է դասին մէջ, իսկ Պէզճեան, Խասեան եւ Կեդրոնական վարժարաններու աշակերտները դագաղին շուրջ :

Հանգուցեալը շուրջ 25 տարի Պէզճեան Մայր վարժարանի տեսչութեան պաշտօնը վարելէ ետք դաղտնապէս կառավա — րութեան տրուած քսու զրպարտութեան մը հետեւանքով կը ստիպուի հեռանալ ոչ միայն Պէզճեան վարժարանի տեսչութե — նէն, այլեւ կը զրկուի ուսուցչական աս — պարէզէն : Այս անիրաւութիւնը կ'ընդ — վզեցնէ Պոլսոյ ազգ · շրջանակները, մշա — կոյթի ծառայողները եւ վարժարանի ու — սանողութիւնը, որոնք կը պախարակեն անխիղճ զրպարտիչը :

Գէորգ Պօղոսեան երկար տարիներ ետք, շնորհիւ ողբացեալ Պետրոս Ատրունիի ջանքերուն կ'արտօնուի պաշտօնավարել իբրեւԿեդրոնական վարժարանի փոխտնօրէն : Հոն եւս տասը տարի փայլուն պաշտօնավարութիւն մը ունենալէ ետք , պատկան իշխանութեան որոշումով դարձեալ կը հեռացուի ուսուցչական ասպարէ — զէն :

Այս հարուածը շատ ծանր կը կշռէ եւ Գէորգ Պօղոսեան ընկճուած իր պաշտօ — նական դիմումներուն անհետեւանք մնա — լէն, կը յուսահատի եւ առանձնութեան մէջ կ'անցընէ կեանքին վերջին օրերը :

Ա · ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԿԱՐՕՏԻ

ԽՄԲ .— Պ · Ա · Շահխաթունի նորէն ծանր վիճակի մը մատնուած ըլլալով , յանձնախումբ մը կազմուած է օգնու — թեան հասնելու համար : Այս առթիւ նա — մակներ ուղղուած են հետեւեալ բովան — դակութեամբ .—

Երկար ժամանակէ մըլի վեր հայ մենատաղանդ արուեստագէտը, դերասանապետ Շահխաթունի, կը տառապի ծանր եւ անբուժելի հիւանդութեան մը ճիրաններուն մէջ : Այս պատճառով, աշխատելու կարելիութիւն չունի, ու զրկուած է նիւթական դրամական միջոցներէ : Եւ խորհիլ որ առօրեայ կենսական կարիքներէն զատ , որ եւ է միջոց չունի հոգալու նաեւ բուժա — կան ծախքերը, — դեղօրայք, բժշկական այցելութիւն եւայլն :

Արդ, մեծայարգ տէր, պատիւ ունինք դիմելու ձեզ՝ խնդրելով որ դրամական օժանդակութիւն հասցնէք վարպետին , որ իր տաղանդով, դեռ երէկ, փառքը կը կազմէր հայ բեմին, Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ, բարձրացնելով նաեւ հայ արուեստին հռչակը օտար միջավայ — րերու մէջ :

Աւելորդ է ներկայացնել Շահխաթու — նին, Հայաստանի մայրաքաղաքին պա — բէտը (զինուորական կառավարիչը), հայ բեմին անզուգական վարպետը, հայ չարժանկարին կախարդիչ արուեստագէտը , դիմայարդարութեան տաղանդաւոր ու — սուցիչը :

Օգնել Շահխաթունիին ,կը նշանակէ սիրել հայ արուեստն ու արուեստագէտնե — րը :

Լիայոյս ենք թէ հայ ժողովուրդը իր լումաներով, ունեւորը իր լիարուռն օ — ժանդակութեամբ, օգնութեան պիտի հասնի եւ պիտի մխիթարէ այն որ յուզած է մեզ, հմայք ստեղծած է մեր ազգային արժէքներուն մասին :

Սպասելով, ուրեմն, ձեր նիւթական օժանդակութեան .— Ի դիմաց յանձնա — խումբին Ա · ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Հասցէ .— Յանձնախումբին գանձապահ Պ · Առաքելեան՝

20, Rue Nungesser et Coli, Paris (16e)

C. Postaux Paris 10.447 - 39

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Դեկտեմբեր վեցին երկ— րորդ անգամ կը պարտուէինք մեր դաշ — տին վրայ : Բայց այսքան ծանր պարտութիւն երբեք կրած չէինք — 0—5 : Մեր հակառակորդն էր Ի · Ս · Քուռնէօվը որ իր պատուոյ դիրքէն իջած էր մեր ստոր— ճանին, այս տարի : Ճիշդ է որ իրաւարարին անարդարութիւնը մեծապէս նպաս — տեց արդիւնքին : Այնքան օտարատեաց էր որ Ֆրանսացիներն անգամ ընդվզեցան : Այժմ շատ փայլուն շրջան մը չենք անցը — ներ : Տեղական թերթերը կը կարծեն թէ Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն մեր թափած ջանքերուն հետեւանքն է այդ :

Անցեալ կիրակի, 13 Դեկտ · մեր խումբը այցելեց Ի · Ս · Մըլէնի : Տասը վայր — կեանէն հակառակորդը կը յաջողէր կէտ մը նշանակել «քորնըր»ի վրայ : Դարձեալ պարտութեան ճամբան բռնա՞ծ էինք : Երկրորդ կիսախաղին մեր յառաջապահ գիծը որ ամուլ էր իր հարուածներուն մէջ երկար ատենէ ի վեր, երկու կէտ արձա — նագրեց : Նորէն յաղթական պիտի չվերադառնայինք : Հազիւ հինգ վայրկեան էր մնացած հակառակորդը «քու Ֆրան»ի վրայ կը նշանակէր հաւասարող վերջին կէտը 2—2 : Այս մրցումին խմբապետ Սրապ, որ վիրաւորուած էր նախապէս, չէր մասնակցեր խաղին :

Այս կիրակի մեր դաշտին վրայ կը հանդիպինք Ի · Ս · Վէնսէնին : Աւելի բախտաւոր պիտի ըլլա՞նք :

× Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը, իր տարեվերջի մեծ պարահանդէսով կը յուսայ ելեւմուտքին բացը գոցել : Այստեղ ըսենք որ քաղաքապետութենէն կը ստանայ միայն 45·000 ֆրանք, մինչդեռ Միութիւնը հինգ խումբերու բարոյական ու նիւթական հոգատարութիւնը ստանձնած է : Տեսնելով միութեան անձուկ վիճակը ժաք Էլեան սիրով ընդունեց իր նուագախումբը բերել ամբողջ կազմով, եւրոպական Ծնունդի զարթօնքին մեծ պարահան — դէսին :

Զ · ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Երկուքն ալ իրարու հետ կը մրցէին այդ պատիւը խլելու համար Հասանիէի պա — րահանդէսներուն մէջ, ուր կ'երթային սովորաբար շաբաթ գիշերները : Ձեմ կար — ծեր որ Շէյլա կարեւորութիւն կուտար ատոր : Իբրեւ տեղին միակ սպիտակ աղ — ջիկը, օդանաւային կայանի սպաները եւս ունէր իբրեւ պարընկեր :

— Ուրեմն այս ըսի ըսածները որեւէ հիմք չունի՞ն :

— Ձեմ կրնար հաստատել, ըսաւ Օր · Ճոնսըն մտածկոտ : Ճիշդ է որ յաճախ մինչեւ պեղումներուն վայրը կ'երկննար : Անցեալ օր Տիկին Լէյտնըր Դաւիթ Էմմըթը կը քաշքշէր այդ պատճառով, եւ կ'ըսէր թէ երիտասարդուհին իր ետեւէն կը վազէր : Ըստ իս անշնորհ կատակ մըն էր որ հաճոյք չպատճառեց երիտասարդին :

Այո, Շէյլա յաճախ հոս կուգար : Այդ ճակատագրական յետ միջօրէին տեսայ որ ձիով դէպի աշխատավայր կուգար : Աղ — ջիկը գլխու շարժումով մը բաց պատու — հանը ցոյց տուաւ : Բայց ոչ Դաւիթ Էմ — մըթ, ոչ ալ Քոլմէն, հոն կ'աշխատէին այդ օրը : Րիչըրտ Քարէյ կը հսկէր պե — ղումներուն վրայ : Թերեւս այս երիտա — սարդներէն մէկը գրաւեց զինքը, բայց այնքան արդիական աղջնակ մըն է եւ այնքան քիչ զգայուն որ երբեք զինքը չես կրնար լուրջ բանի տեղ դնել : Ամէն պա — րագայի մէջ չեմ կրնար ըսել թէ այս եր — կուքէն որո՞ւն աւելի կը հաւնէր :

Պիլ Սքանչելի տղայ մըն է, երեւցածին չափ ալ անխելք չէ : Իսկ Դաւիթ Էմմըթը պատուական մարդ մըն է, քաջ եւ պար — կեշտ :

Հետաքրքրութեամբ Փուարոյի նայեցաւ եւ ըսաւ : —

— Այս պատմութիւնը ի՞նչ կապ ունի ոճիրին հետ, Պ · Փուարօ :

Պ · Փուարօ ձեռքերը օդին մէջ բարձրացուց ֆրանսական սովորութեամբ :

— Զիս կ'ամչցնէք, Օրիորդ, զիս դռեհիկ շատախօսի մը տեղ պիտի դնէք : Բայց ի՞նչ կ'ուզէք, միշտ կը հետաքրքրուիմ երիտասարդներու սիրային զգացումներով :

Օր · Ճոնսըն կ'ոգեկոչէր իր երիտասարդութեան ատեն խանդարուած սիրոյ մը յիշատակը : Կ'ուզէի գիտնալ թէ Պ · Փուարօ ամուսնացա՞ծ է եւ կամ սիրուհիներ ունի՞ :

Այս մարդը այնքան խեղկատակ կը գտնէի որ չէի կրնար այդպիսի բան մը երեւակայել :

— Շէյլա Րէյլը նկարագիր ունեցող մէկըն է, նկատեց Օր · Ճոնսըն : Երիտասարդ է եւ դէչ կրթուած, բայց խորքին մէջ պարկեշտ աղջիկ մըն է :

— Կը հաւատամ ձեր խօսքին, Օրիորդ : Փուարօ ոտքի ելաւ եւ աւելցուց :

— Տան մէջ պաշտօնէութեան ուրիշ անդամներ կա՞ն :

— Մարի Մերքատօն հոս ըլլալու է : բոլոր այրերը աշխատավայրը գացած են կարծես բոլորը հեռանալ կ'ուզէին : Մեղադրելի ալ չեն : Կ'ուզէ՞ք որ ձեզի ընկերանամ պեղումներու վայրը երթալու համար :

Ներս մտաւ եւ ըսաւ ինծի ·

— Օր · Լիթըրենի համար թերեւս հաճելի ըլլայ հոն առաջնորդել ձեզ :

— Օհ, անշուշտ, Օր · Ճոնսըն, պատասխանեցի :

— Իսկ վերադարձին կուզանք մեզի հետ ճաշել, այնպէս չէ՞ Պ · Փուարօ :

— Սքանչելի գաղափար, Օրիորդ :

Օր · Ճոնսըն հասարակաց սրահը մտաւ ուր դասաւորման գործով մը կը զբաղէր :

— Տիկին Մերքատօ տանիքն է, ըսի Պ · Փուարոյի : Դուրս ելլելէ առաջ կ'ուզէ՞ք իրեն հետ խօսիլ :

— Ինչո՞ւ չէ , վեր ելլենք, եթէ կ'ուզէք :

Սանդուխէն վեր ելած ատեն ընկերոջս ըսի :

— Ձեր ըսածը կէտ առ կէտ գործադրեցի, բան մը իմացա՞ք :

— Ոչ իսկ չչուկ մը :

— Ահա ինչ որ պիտի հանդստացնէ խեղճ Օր · Ճոնսընի խիղճը : Կը վախնար թէ անհրաժեշտը չէր ըրած երբ ճիչ մը լսեց :

Բազրիքին վրայ նստած, գլուխը կախ , Տիկին Մերքատօ այնքան թաղուած էր իր մտածումներուն մէջ որ մեր գալը չլսեց :

Երբ Փուարօ իր առջեւ կեցաւ եւ բարեւեց զինքը, գլուխը վեր առաւ եւ ցըն — ցուեցաւ :

Զինքը աւրուած գտայ, դիմագիծերը քաշուած, եւ սեւ խոշոր ծիրեր աչքերուն շուրջ :

— Ահա նորէն եկայ, ըսաւ Փուարօ : Այսօր կուգամ ձեզ տեսնել բոլորովին մասնաւոր պատճառով :

Եւ խօսեցաւ գրեթէ այնպէս ինչպէս Օր · Ճոնսընին, հասկցնելով թէ իրեն համար շատ կարեւոր է ունենալ Տիկին Լէյտնըրի կենդանագիրը, կարելի եղածին չափ հարազատ :

(Շար ·)

բայ: Ժամը 11ին հասան պաշտօնական թեկնածուները, խառնուելով իրենց պաշտօնակիցներուն կամ մտն դալով պարտէզներուն մէջ ուր անսովոր արեւ մը կը շողար: Կէս օրին երեսփոխանները, ծերակուտականները, դիւանագէտներ եւ պաշտօնական հիւրեր Թրիանոնի պալատը քաշուեցան, ուր սեղան մը սարքուած էր 400 հիւր հաշւով: Քոնեակէն եւ սուրճէն վերջ ամէնքը վերադարձան ժողովասրահ, ցոյց տալով իրենց մասնաւոր արտօնագիրները: Եռանկիւն գլխարկներով եւ արծաթ շղթաներով բարապաններ կ'առաջնորդէին բոլորը: Դահլիճը տեղ ունի միայն 900ժողովականներու համար, ուստի առժամեայ աթոռներ դրուած էին: Մօտ 300 հանդիսականներ, մեծ մասով թղթակիցներ եւ պատգամաւորներուն կիները կը հետեւէին արարողութեանց: Օտար թերթերու թղթակիցներէն միայն մէկ տասներորդին տեղ մնացած էր:

Ժամը 2ին Ազգ. Ժողովին Ա. փոխ-նախագահը, Պ. Թրոքէ (ընկերվարական), որ սպիտակ փողկապ մը կապած էր, բացումը կատարելով ցաւ յայտնեց թէ Պ. Էռիօ հիւանդ ըլլալով պիտի չկրնայ նախագահել: Քուէարկութեան կարգը ճշդելու համար նախագահը կարեց նոր դրքի մը էջերը: Կտրուած էջին առաջին դիրն էր Ֆրանսերէն Ս. տառը, որով իբրեւ առաջին քուէարկու հրաւիրուեցաւ Իւլվըր, Փարիզի մէկ երեսփոխանը: Այնուհետեւ բոլոր պատգամաւորները արոյրէ գնդիկներ ստացան բարապաններէն, եւ բեմ բարձրանալով իրենց քուէն ձգեցին կանանչ տուփի մը մէջ, իսկ գնդիկը՝ ուրիշ տուփի մը մէջ, որպէսզի խարդախութիւն կատարուած չըլլայ:

Այդ պահուն հարիւրաւոր քաղաքացիներ կը շրջէին պալատին բոլորտիքը, մէջն ըլլալով թեկնածուներ ալ որոնք կը կատակէին իրարու հետ: Աւելի քան երկու հարիւր քաղաքացիներ իրենց թեկնածութիւնը դրած էին: Ով որ տպագրական ծախքը վճարած էր, արձանագրուած կը տեսնէր իր անունը: Փարիզի թէ գաւառի մէջ բազմաթիւ հեռատեսիլներ (թելեվիզիոն) կը ներկայացնէին բոլոր գործողութիւնները: Առաջին քուէարկութիւնը տեւած էր մօտ երկու ժամ եւ 937 քուէներ ձգուած էին: Բարապանները անմիջապէս դուրս տարին երկու դեղին տուփերը, որպէսզի քուէհամարը կատարուի: Պատգամաւորները դուրս ելան վարդագոյն դահլիճէն, մտն գալով նրբանցքներուն մէջ: Այդ պահուն բացիկներ (քարտ-փոստալ) կը գրէին իրենց բարեկամներուն, մասնաւոր նամականիշներ փակցնելով:

ՌՈՒՍԱՆՈՂԱԿԿԱՆ ցոյցին առթիւ կատարուած ոստիկանական խստութեանց դէմ բուռն բողոքներ եղան Սէնի նահանգային Ժողովին մէջ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը ճառ մը խօսելով խորհրդարանին առջեւ, պահանջեց որ Չորս Մեծերը արտօնեն երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչներուն մասնակցութիւնը իրենց յառաջիկայ ժողովին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Փարիզի մէջ Պ. Սարգիսեան (թեթեւ ծանրութիւն 61 քիլօ) առջի օր կէտերով յաղթեց Ֆրանսացի Լիւսիէն Շաւէլի, ութ անգամ: Փարիզ կը գտնուին երկու խորհրդային մարզիկներ, Ազարեան եւ Շահինեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ստեփան Մարկոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեանպաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԵՊՐԱՔՍԷ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Դեկտեմբեր 27ին կիրակի առաւօտ, ժամը 11·15ին Իսի լէ Մուլինոյի Ֆրանսական Սէն Պոլինօ մատրան մէջ, 140 ռիւ տը լ'Եկալիթէ: Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը կատարէ Հայր Քիլէրճեան:

Կը հրաւիրուին ազգականները եւ բարեկամները ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան:

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ե. Փափազեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Դեկտ. 20ին, կիրակի առտուն, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Պ. ԵՂԻՇԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՑԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեօ Քաշանի մասնաճիւղի կողմէ: Այս կիրակի ժամը 16էն 24, Սալ տ'էրլըմօնի շքեղ սրահին մէջ, 25պիս, Ավընիւ տը լա Ռէփիւպլիք Մօնռուժ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ մեներգներ՝ Օրիորդներ Պէնկեան, Մուրատեան, Պ. Ա. Քիւփէլեան, Կապոյտ Խաչի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Ալիս Գավէզեանի:

Պանեօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի: Մադիլեան նուագախումբ:

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Փորթ տ'Օրլէան կամ օթօպիւս 126՝ իջնել Մէրի տը Մօնռուժ:

ENSEMBLE ORCHESTRAL DE PARIS

sous la direction de

OHAN DOURIAN

Այսօր Շաբաթ ժամը 17·30ին Սալ Կավօ, 45 ռիւ Լա Պօէսի:

Յայտագիր՝ Պախ: Կը մասնակցին՝ Beltrand, Delune. Desmazures, Friedmann Ժ. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ (Փարիզի Օփերայէն):

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԻԿՆԱՆՑ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Այս կիրակի ժամը 16ին, դպրոցին սրահներուն մէջ, 26 ռիւ Թրոյօն, Սէվր: Այս հանդէսին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր աշակերտներու ծնողքները եւ անոնք որ կը սիրեն վարժարանին համակրելի միջավայրը:

Խնամքով պատրաստուած յայտագիր, մասնակցութեամբ՝ աշակերտներու, Եուկոսլաւ ազգային պարախումբին լաւագոյն պարուհիներէն խումբ մը, եւ արտասահմանէն հասած հայ աճպարար մը:

Փարիզահայ Կապ. Խաչի պարախումբը պիտի պարէ ղեկավարութեամբ Օր. Ալիս Գավէզեանի, հայկական պարեր:

ԵՒ ՁԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ:

Արեւելեան եւ արեւմտեան ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼԻՈՆ.— Դեկտեմբեր 27, կիրակի օր Ս. Ստեփաննոսի տօնին առթիւ Նիկոմիդիոյ առաջնորդ Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի յիշատակին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի: Կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ բոլոր Բիւթանիացիներ եւ գաղութահայեր, յարգելու համար անոր անմոռաց յիշատակը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

Երկու հատոր: Գին 4000 ֆրանք: Շքեղ տպագրութիւն: Մէկ ձեռք ունինք տրամադրելի «Յառաջ»ի մօտ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը իր ողբացեալ ղեկավարին՝

Գ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 ռիւ Ժան Կուժօն:

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ի նպաստ իր ձեռնարկներուն.

Այս շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Բարձր հովանաւորութեամբ Մարսէյլի քաղաքապետ Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԵՖԵՐԻ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կ'երգեն, կը պարեն Մարտիրոսեան քոյրեր, յատկապէս հրաւիրուած Կրընոպլէն, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Ժամկոչեանի (վկայուած Մարսէյլի երաժշտանոցէն):

Րէյմոն Լորանդիի խումբը իր յայտնի երգիչով ԺՕ ՔԱՋԱ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը դիմելով հետեւեալ հասցէներուն Պ. Յովհ. Հայգազեան 15 ռիւ Լօնկ տէ Քափիւսին, Պ. Ա. Քէօսէեան 11 ծիւլ Կէտ, հեռ. ՔՕ. 26·88, Ֆօթօ Ռէքս, Տիկին Թիւթէլեան, 4 ռիւ Փարմանթիէ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ...

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

Կը մօտենան:

Բնաւ մի՛ մտահոգուիք

Գացէք անուշավաճառ

Ս. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

32, Rue Trévise

Tél. : TAI. 65 - 44

Հոն պիտի գտնէք ամէն կարգի անուշեղէններ, ինչպէս նաեւ հէլվա եւ լօքում

Տեղին վրայ պատրաստուած

Իսկ եթէ ուզէք տունէն չինել ձեր խմորեղէնները, հոն պիտի գտնէք ամէն օր պատրաստուած թարմ թերթեր եւ թէլ քատայիֆ

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ

Մասնաւոր զեղչ հարսնիքի, կնունքի եւ հանդէսներու:

Փուռէն ուղղակի տուն յանձնելի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը՝ միայն աշխատանքի համար, պայմանով որ ֆրանսերէն կարդալ գրել գիտնայ:

Դիմել՝

Mme Kamanadjian Suzanne

15, Rue des Vignerons, Vincennes (Seine)

ԱՆՆԻԹԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՍԵՐԺ ՍԱՐԵԱՆ

Նշանուած

13 Դեկտ. 1953

Փարիզ — Պուլոնյը Սիւռ Սէն

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան հազար ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, Ագատի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին, «Գեղունի» տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

«ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի ժողովը այս կիրակի, ժամը 14·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆԸ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս երկուշաբթի ժամը 15ին, գործօն անդամներու ընտրութեան համար: Մեծամասնութիւն չըլլալու պարագային, ժողովը բացուելէն կէս ժամ վերջ, կրկին ժողով մը պիտի սկսի օրինաւոր քուէարկութեան համար:

GALERIE BERNHEIM JEUNE

83, Fg. St. Honoré

Ցուցադրուած են պարսկահայ ծանօթ նկարիչ՝

Յ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

ԳՈՐԾԵՐԸ

Ամէն օր ժամը 10էն 12·30, 14·30էն 18, բացի կիրակի, երկուշաբթի եւ տօն օրերէն:

ԴԵԿՏ. 24Ի ԵՒ 31Ի ԶԱՐԹՕՆՔԻՆ ՀԱՄԱՐ (ՌԷվէյեօն), ՏԵՂ ՄԻ ՓՆՏՌԷՔ:

ԼԻԼԱՅԻՆ

Լ Ի Լ Ա Յ Ի Ն

ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՅԻՆ

ՀԱՄԵՂ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՄԱՏՉԵԼԻ եւ մանաւանդ հաճելի ճաշ մը ընելու համար:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ մը իր նոր յայտագրով:

Բացառաբար ամէն իրիկուն կը նուագեն ՀԱՄԲԱՐ (թառ), ՀԱՅԿ (ջութակ) եւ իրենց խումբը:

24, Rue Saint Lazare, Paris 9e

Métro Trinité, Notre Dame de Lorette

RESTAURANT

FRANCO - ORIENTAL

B A R O N

10, Rue de Beauregard, Paris

Tél. CEN. 57 - 99

Métro BONNE NOUVELLE

Անարատ օղի եւ զանազան առատ աղանդեր

Դիւրամատչելի գին

REVEILLON DE NOEL

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ՝ Պ. ՊԼԷՕԶԻ

Ներկայութեամբ Պ. ՊԵՌՆԱՐ ԼԱՖԷԻ

24 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Avec JACQUES HELIAN et sa gran de formation de la Radio et du Cinéma Patoum, Pierre Brun, les Hélianes, Mar cel Bianchi.

SALLE DES FETES — Rue Voltaire, Alfortville

(Autobus 103 à Charenton Ecole, descendre Rue de l'Union)

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով: — Մուտք 500 ֆրանք

ԱՌՕՐԵԱՅ ՁԵՐ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՈՒՆԵՑԷՔ

Պ Ռ Ս Ֆ Ո Ր

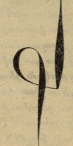
Հռչակաւոր ՀԷԼՎԱՆ եւ ԼՈՔՈՒՄԸ, բոլոր հայ նպարավաճառներուն քով

Զանազան բոյրերով, նուշով եւ կաղինով պատրաստուած տեսակներ:

Բժիշկներու իսկ կարծիքով ԼՈՔՈՒՄՆ ու ՀԷԼՎԱՆ կը պարունակեն մեծագոյն չափով գոլ (քալորի):

ԱՐՏԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

2, RUE LOUIS ASTOUIN, MARSEILLE

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 20 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7249 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2660

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԳ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Կարօտ ենք երգի, երգիչի եւ երգչախումբի :

Եւ կարօտը կը սաստկանայ տարիներու թաւալման հետ :

Երգեր եւ երգիչներ կը փնտռենք ամէն տեղ : Ամէն առիթով : Խնդութեան թէ տրտմութեան պահերուն :

Կ'ուզենք երգել : Կ'ուզենք որ երգեն, որպէսզի մեր սիրտը բացուի :

Տարագիր բազմութիւնները կը սարսռան մայրենի եղանակի մը ելեւէջներէն : Ամպերը կը փարատին եւ հոգին կը պայծառանայ :

Հայրենասիրութեան, քաջութեան, յանդգնութեան երգերուն հետ, ներդաշնակութիւն մը կը ստեղծեն ուրախութեան կանչերը :

Եւ յետոյ աշխատանքի երգը : Այնքան կենսուրախ եւ հարազատ, որ վերանորոգման, յարատեւութեան աւիշը կը հոսեցնէ դաշտէն մինչեւ արհեստանոցը :

Բայց, երգն ալ «սնունդ» կը պահանջէ : Մանաւանդ օտարութեան մէջ, ուր կախարդական եւ խառնաձայն եղանակներ գլխու պտոյտ կը պատճառեն :

Արդէն իսկ դասակարգ մը ճաշակ փոխեր է, իբրեւ թէ զարգացած կամ նրբացած ըլլալով :

Զարմեր գրաւիլ այդպիսիններու տհաճութեամբ կամ չտեսութեամբ :

Եւ սակայն, ծուռ քալած պիտի ըլլանք, եթէ օրօրուինք եղածը մաշեցնելով :

Երգն ալ կը պահանջէ նոր աւիշ եւ մղիչ ուժ, դիմանալու եւ տարածուելու, ամբողջ բազմութիւններ յնցելու համար :

Որքան ուժեղ հնչէ երգը, այնքան շուտ կը թափին թմրութեան, այլասերման թոյները :

Երգին հետ՝ երգիչ եւ երգչախումբ : Ու նա՛եւ երգահան :

Ո՜րքան թանկագին ուժեր պակսեցան կամ յոգնեցան, Կոմիտասի մահէն ի վեր :

Ուրիշներ կը հասնին անշուշտ, մանաւանդ Միջին Արեւելքի մէջ ուր դպրոց եւ մթնոլորտ ունինք :

Բայց, աշխատանք, յարատեւութիւն եւ զոհողութիւն : Այլապէս փրթած – մաշած լարերով քնարի մը պիտի նմանին մեր երգը եւ երաժշտութիւնը :

Դուրգէն Ալէմշահի մահուան տարեդարձին առթիւ, աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ, համակիրներ եւ բարեկամներ գործի ձեռնարկած են, վերակազմելու համար Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը :

Ահաւասիկ լաւագոյն եղանակը՝ յարգելու եւ յաւերժացնելու համար ողբացեալ երաժշտագէտին յիշատակը : Կենդանի գործ, արժանի ամէն քաջալերանքի :

Փարիզը եւ ամբողջ գաղութը ի վիճակի են հոգալու մէկէ աւելի երգչախումբեր :

Կրնան ուրիշ նուիրական պարտականութիւն մըն ալ ստանձնել, — միջոցներ ճարել, որպէսզի ընտիր երգչախումբ մը կարենայ պտոյտներ կատարել հայաշատ կեդրոններու մէջ :

Օրինակներ ալ կան : Լիոնի Ազգ. Միութիւնը երկու անգամ հրաւիրեց Մարսէյլի «Արմենիա»ն :

Այս տարի, վարդապետ մըն ալ համեստ ձեռնարկ մը կատարեց, իր նախաձեռնութեամբ :

Զարկ տալ երգին, երգչախումբին եւ երգահանին՝ նոյնքան աստուածահաճոյ գործ է որքան եկեղեցի մը կառուցանել :

Մեր երգչախումբերը Դպրաց դասերուն չա՞փ ալ արժէք չունին :

Անմիջապէս որ շապիկ մը մաշի կամ վարագոյր մը իր փայլը կորսնցնէ, բարեպաշտներ օգնութեան կը հասնին, նորերը ճարելու համար :

Ինչո՞ւ նոյն գուրգուրանքը պիտի պակսէր երգին եւ երգչախումբին համար : Մանաւանդ այս ափերուն վրայ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԵՐԿՈՒ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ՄՆԱՑԱԾ ԷԻՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Աննախընթաց պատկեր մը պարզուեցաւ Հանրապետութեան նախագահին ընտրութեան առթիւ :

Առաջին եւ երկրորդ քուէարկութիւններէն ետք, երրորդ մը եւս կատարուեցաւ Ուրբաթ կէս օրէն վերջ : Քուէարկողներու թիւն էր 931 : Կը մասնակցէին 922 պատգամաւորներ : Բացարձակ մեծամասնութիւնն էր 452 : Շահեցան, — Պ. Ժ. Լանիէլ (վարչապետը) 358 քուէ, Մարսէլ Նեժլէն (ընկերվարական) 313, Իվոն Տելպոս (արմատական) 225 : Զանազան՝ 26 : (Պ. Ժ. Պիտօ հրաժարած էր) :

Մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, չորրորդ քուէարկութիւն մը կատարուեցաւ իրիկուան ժամը 8ին : Այս անգամ ալ իր թեկնածութիւնը ետ առած էր Պ. Իվոն Տելպոս, եւ դէմ դիմաց կը մնային Լանիէլ եւ Նեժլէն :

Չորրորդ քուէարկութեան ընտրողներու թիւն էր 928, սպիտակ եւ չեղեալ՝ տասը քուէ : Մասնակցողներու թիւը՝ 918 : Բացարձակ մեծամասնութիւն՝ 460 :

Պ. Լանիէլ շահած էր 408 ձայն, Նեժլէն՝ 344, Մեօտէն (Նիսի քաղաքապետը) 45, Իվոն Տելպոս 42, Քորնիւ 35, զանազան՝ 44 :

Ուրեմն դարձեալ մեծամասնութիւն չէր գոյացած եւ որոշուեցաւ հինգերորդ քուէարկութիւն մը կատարել երէկ, շաբաթ, կէսօրէն վերջ, մնացեալ երկու թեկնածուներուն վրայ (Լանիէլ եւ Նեժլէն) : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ շատ մը պատգամաւորներ դիտմամբ ցրուած էին իրենց քուէները : Արմատականները կը մերժեն քուէ տալ ընկերվարական թեկնածուին :

Ինչպէս կ'երեւայ, քուէարկութեան ատեն պատգամաւորները մեծ մասով նկատի կ'առնեն թեկնածուին քաղաքական համոզումները եւ մանաւանդապէս դիրքը եւրոպական միացեալ բանակի ծրագրին հանդէպ : Գ. Հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր (70 տարի) երբեք երկու անգամէն աւելի քուէարկութիւն կատարուած չէ նախագահական ընտրութեան համար :

Այս անգամուան գլխաւոր թեկնածուն, Պ. Լանիէլ, մեծ գործարանատէր մըն է եւ Ֆրանսայի ծայրագոյն պահպանողական թեւը կը ներկայացնէ, իսկ Նեժլէն՝ արմատական թեւը, մնալով միշտ ընդդիմադիր համայնավարութեան, իբրեւ ընկերվարական : Կարմիրները այս վերջին թեկնածուին քուէ կուտան առաւելապէս անոր համար որ երբեք յոյս չունին Քաշէնը յաջողցնելու, եւ յետոյ Նեժլէնը հակառակորդ կը նկատեն եւրոպական բանակի եւ Գերմանիոյ վերազինման ծրագրին : «Ֆիկառօ» դիտել կուտայ թէ համայնավարները տարիներով բուռն պայքար մղած են Նեժլէնի դէմ, գաղթային աշխարհակալութեան գործակալ համարելով զայն : (Նեժլէն նախապէս վարած է Ալժերիոյ կուսակալութիւնը) :

Կարգ մը թերթերու կարծիքով, եւրոպական բանակին կուսակիցները եւ թշնամիները քուէ կուտան նկատի առնելով Լանիէլի անորոշ դիրքը : Քուէարկութեան վրայ ազդած է նաեւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին ծանօթ ազդարարութիւնը :

Ընդհանուր անորոշութեան մէջ, երէկ շատ մը խրատեկներ կ'ենթադրէին թէ վերջին պահուն միջին ճամբայ մը պիտի գտնուի, մէջտեղ դնելով Պ. Վէնսան Օրիոլի կամ նախկին վարչապետ Քէյի թեկնածութիւնը : Այս վերջինը մասնակցած է 33 դահլիճներու : Պետական ծառայութեան մէջ կը գտնուի 1920էն ի վեր : Երկու անգամ վարչապետ եղած է, եւ շատ անգամ փոխ – վարչապետ : Վէնսան Օրիոլ կը մերժէ վերընտրուիլ. իսկ Քէյ ալ կը խուսափի, առողջական պատճառներով : Բայց անակնկալներ միշտ ալ կրնան պատահիլ : Պ. Քէյ գաւազանով կը քալէ, իբրեւ հետեւանք հեծելանիւի արկածի մը : Պ. Վէնսան Օրիոլ հակադերման կը համարուի, Քէյ միշտ հաշտարար դեր մը կատարած է :

× Ինչպէս դիտել կուտան տեղական թերթերը, նախագահական ընտրութեան այս դժուարութիւնն ալ կ'ապացուցանէ թէ Ֆրանսայի ներկայ խորհրդարանը բաժնուած է հակամարտ հոսանքներու եւ թէ սահմանադրութիւնը վերաքննութեան կը կարօտի :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԴԱՏԵՆ ԲԵՐԻԱՆ

Վերջին հեռագիրները նոր տեղեկութիւններ չեն տար Բերիայի դատավարութեան թուականի եւ եղանակի մասին : Խ. Միութիւնը երկու տեսակ դատեր կը սարքէ այսպիսի պարագաներու մէջ. — 1. «Օրինակելի» դատավարութիւն մը, շռնդալից տեսարաններով, ինչպէս եղաւ Թրոցքիի եւ Բուխարինի կուսակիցներուն համար, պատերազմէն առաջ, կամ դռնփակ դատավարութիւն, երբ Գերագոյն Ատեանին առջեւ հանուեցան մարեշալ Թուխաչեւսկի եւ իր եօթը մեղսակիցները, բոլորն ալ զօրավարներ : Այս ամբաստանեալները դատուեցան 1937 Յունիս 11ին : Դատավարութիւնը սկսաւ առաւօտեան ժամը 11ին, նախագահութեամբ զինուորական խրատագէտի մը՝ Ուլրիխի : Դատաւորները ընտրուած էին կարմիր բանակի ամէնէն ականաւոր վարիչներէն, — մարեշալներ Եգորով, Բուդիէննի, Պլուխեր եւն. : Ունկնդրութիւնը հազիւ 14 ժամ տեւեց : Շաբաթ օր, 12 Յունիս, առաւօտեան ժամը 2ին Մոսկուայի մէջ կը ծանուցանէին թէ բոլոր ամբաստանեալները մահուան դատապարտուած են : Նոյն օրը ժամը 11ին տրուած գեկոյց մը, որ կը բաղկանար երեք տողէ, կը հաստատէր թէ մահավճիռները գործադրուած են :

Եթէ Բերիան եւ մեղսակիցներն ալ այս ձեւով դատուին, անխուսափելի կը համարուի մահավճիռը, անմիջական գործադրութեամբ : Ինչպէս միշտ, այս պարագային ալ երբեք պիտի չյիշուի թէ Բերիա ինչպէս խոստովանեցաւ իրեն վերագրուած բոլոր ոճիրները :

× Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ամբողջ երկրին մէջ ժողովներ կը գումարուին, գործարաններէն եւ պետական հաստատութիւններէն մինչեւ դպրոցները, բողոքելով Բերիայի ոճրապարտ գործունէութեան դէմ : Ժողովները «միաձայնութեամբ» վստահութիւն կը յայտնեն կուսակցութեան եւ կառավարութեան, յանձն առնելով աւելի զարկ տալ համայնավարութեան կառուցման եւ պահանջելով օրինակելի պատիժ բոլոր դաւաճաններուն դէմ : Կը յիշուի թէ նախընթաց մեծ դատավարութեանց ատեն ալ այսպիսի բանաձեւեր քուէարկուեցան ամբողջ երկրին մէջ, մահապատիժ պահանջելով Զինովիեւի, Կամենեւի, Ռիքովի, Բուխարինի համար եւն. :

× Բերիայի դէմ եղած ամբաստանութեանց առթիւ, Լոնտոնի թերթերը դիտել կուտան թէ ոչինչ փոխուած է Խ. Միութեան ներքին քաղաքականութեան մէջ : Այս առթիւ պարագայ մը եւս կը մատնանշեն. — Բերիա եւ իր մեղսակիցները քաղաքական տեսակէտով մեծ դեր կատարած են Վրաստանի եւ Ուկրայնայի մէջ, երկու հանրապետութիւններ որոնք ամէնէն աւելի դժուարութիւն պատճառած են Մոսկուայի կեդրոնաձիգ ուղղութեան դէմ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞Վ ՈՐՈՒ ԾԱԽԵՑ

Մեր դրացի Հայկը, գորգավաճառ, որ օրուան կէսը աճուրդի գրասենեակները կ'անցընէ, իրար անցած էր տասը օրէ ի վեր :

— Հեթում թագաւորին մէկ թանկագին Աւետարանը աճուրդի հանած են : Գինը՝ երկու միլիոն : Հանգանակութիւն մը կը բանա՞ք : Ճարենք եւ ձեռք անցնենք : Ազգային պարծանք է : Ես 2000ական կը հաւաքեմ հարիւր առեւտրականներէ...

— Գնա եկեղեցի եւ համոզէ առաջնորդը որ հեռագիր մը ուղղէ Գ. Կիւլպէնկեանի :

Միշտ անհամբեր, դիմումներ կատարելով հանդերձ, կ'երթայ եւ անձամբ կը մասնակցի աճուրդին :

Հրեայ մը, աւելի ճարպիկ, գումարը 2.500.000 ֆրանքի բարձրացնելով կը գնէ :

Յաջորդ օրը, վիզը ծուռ, կ'ողբա՜յ ազգասիրաբար.

— Ի՜նչ մենք այսպէս ենք : Մեր ազգային փառքերուն անգամ տէր չենք ըլլար.. Մեծահարուստ եւ ազնուական տիկին մը քովս կեցած, կը փսփսար.

— Եթէ գինը քանի մը հարիւր հազար ֆրանք ըլլար, ամուսինս անմիջապէս կը գնէր...

Փորձեցի մխիթարել, ըսելով թէ Լոնտոնէն եկած Հրեան անպատճառ Գ. Կիւլպէնկեանի կամ տղուն համար գնած է թանկագին Աւետարանը :

— Երանի՜ թէ... Քանի օր առաջ լուր տուած են եղեր :

Աճուրդի գրասենեակին հաւաքածոն տպած է Աւետարանին գունաւոր պատկերը, հետեւեալ տեղեկութիւններով, —

«Շքեղ ձեռագիր մը վելէն թուղթի վրայ. կատարուած՝ 1263ին, Հեթում Ա.ի համար, Թագաւոր Փոքր Հայքի կամ Կիլիկիոյ :

«Զարդարուած է սքանչելի մանրանկարներով ամբողջ էջի վրայ, ոսկի խորքով, ուշագրաւ թարմութեամբ եւ կը ներկայացնէ. —

« 1. Քրիստոսի մկրտութիւնը. — 2. Այլակերպութիւնը. — 3. Երուսաղէմ մուտքը. — 4. Արդարներու կայանը. — 5. Համբարձումը. — 6. Ս. Ստեփաննոսի քարկոծումը. — 7. Ս. Պօղոսի մահը. — 8. Ս. Մատթէոս. — 9. Ս. Մարկոս. — 10. Ղուկաս. — 11. Ս. Յովհաննէս. — 12. Երկու Սարկաւագներու ձեռնադրութիւնը :

Լուսանցքներուն վրայ նկարուած 58 մանրանկարներ կը ներկայացնեն տեսարաններ Հին եւ Նոր Կտակարանէն եւն. :

Ուրեմն, ճարպիկ Հրեան ձեռք անցուցած է այս թանկարժէք հնութիւնը, կա՛մ ի հաշիւ հայ միլիոնատէրին, եւ կամ աւելի բարձր գնով մը ծախելու համար միջազգային հրապարակի վրայ :

Ամէն պարագայի մէջ, խոստովանինք թէ դեռ շատ հաց – պանիր կ'ուզենք, իրական հոտառութեան եւ գեղարուեստական ճաշակին հասնելու համար :

Ապուր կերած ենք անոնք որ Հայն ու Հրեան կը շփոթեն իրարու հետ : Վ.ԱՀԷ

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքը այցելած է կուսակալին, սիրալիր ընդունելութիւն գտնելով : Կուսակալն ալ Պատրիարքարան գացած է, իբրեւ փոխադարձ այցելութիւն : Ներկայ եղած է նաեւ վարչութեան ատենապետը, Պ. Գ. Գավաֆեան : «Մարմարա» կը գրէ թէ վարչական ժողովը նիստ գումարած է նոյն օրը : Երեւի նոր ձեռնարկ մը կը փորձեն, օրինաւոր վարչութիւն մը հաստատելու համար :

ԿԱԶԱՐԳԵԼ ՍԵՆԵԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ արգելափակուելով մահացան երկու հրէշներ, Հոլ եւ Տիկին Հէտի, որոնք վեց տարեկան երախայ մը սպաննած էին Օգոստ. 28ին, Քանսասի մէջ (Մ. Նահանգներ) :

ԳԱՌՆԻԿԸ

Երանուհի մօրաքրոջս տղան էր ան․ պարզամիտ, աշխատասէր, ընկերական, բարեսիրտ: Արհեստով՝ կառապան: Իր ունեցած ձիերը ամէնքն ալ «Ելտըրըմ» կ'ըլլային: Փոթորկավազ: Բայց միշտ մէկ ձի կ'ունենար: Մէկը կը ծախէր, ուրիշ մը գնելու համար: Բայց իր մտքին մէջ գնած եւ ծախած բոլոր ձիերն ալ իրենց մասնաւոր տեղը ունէին:

— Եթէ ձիերս ծախած չըլլայի, այսօր եօթը հատ կ'ունենայի, ըսաւ ինծի օր մը, երբ զիս իր քովը նստեցուցած՝ Ջաղացք կ'երթայինք, ցորեն տանելու եւ փոխարէնը ալիւր փոխադրելու համար շուկայ:

Զիարէթի այգիներուն եզերքէն երբ որ կ'ընթանար կառքը, ձիուն սանձը քաշեց: Խնձորենիէ մը՝ որուն ոստերը մինչեւ ճամբուն կէսը կը հասնէին մրգազարդ կամար մը կազմելով, Գառնիկը քանի մը խնձոր քաղեց, Ամասիոյ այն մշկահոտ, կոյսերու այտերուն պէս կարմիր խնձորները, որոնց մէկ հատն իսկ բաւական էր ամբողջ սենեակ մը բուրումնաւէտելու:

— Գիտե՞ս, ըսաւ ինծի, աս էգիին մէջն է սիրած աղջիկս:

— Ո՞ր աղջիկը հարցուցի:

— Եղիսաբէթը: Ժամուն ճամբան հանդիպեցայ կիրակի առտու մը: Կրակի կտոր է․ սիրտս կ'երի այն օրէն ասդին․ ի՞նչ ընեմ՝ չեմ կրնար մոռնալ: Ախ, Եղիսաբէթ: Աս քանի օր է երեսը չեմ տեսեր ...

Եւ բարձրաձայն, սրտին ամբողջ հեւքը, ամբողջ կարօտը դնելով ձայնին մէջ՝ ըսկսաւ երգել․

« Տեսնողին աչքին մեռնիմ »:

Սանձը թողուց, թեթեւ մը մտրակելով ձին՝ որուն քրտնաթոր մարմինը արեւին տակ կը պսպղար կախարդաշող: — Ախ, ճէյրանս ...

Հառաչեց Գառնիկ, հեշտանքով խածնելով մշկահոտ խնձորը:

Ես արդէն կերած էի իմ բաժինս:

— Աս ալ դուն կեր, ըսաւ ինծի, ծոցէն հանելով ուրիշ մը: Սիրտս առաւ․ շաքարի պէս անոյշ էր:

Ալ միայն ձիուն ոտնաձայնը կը լսուէր ծառախիտ այգիներով եզերուած արեւոտ ուղիին վրայ: Երբեմն ջուրի խոխոջ մը կուգար մեր ականջները հմայել արծաթային մեղեդիով մը, եւ կամ տղու մը հնչեղ կանչը կը բարձրանար ծառի մը կատարէն:

— Հէ՜յ, հէ՜յ, Գառնիկ աղբար:

Եւ խնձորներու տարափ մը կ'իյնայ մեր վրայ:

– –Ժողվէ կեր, կ'ըսէր Գառնիկ, «մխաքէթ» են:

— Ձին չուտե՞ր հարցուցի:

— Իրաւունք ունիս, թող ան ալ ուտէ:

Կառքը կեցնելով՝ կ'իջնէր եւ ձիուն կը կերցնէր մէկը միւսին ետեւէն տղուն նետած պտուղները:

Հետզհետէ կը մօտենար Ջաղացքին մեքենաներուն միօրինակ ժխորը: Զրվէժը հեռուէն, լերան կողին վրայ, արծաթազօծ լայն գօտիի մը կը նմանէր:

Ինչ անմոռանալի ժամեր անցուցած եմ հոն, Զիարէթի Ջաղացքը: Կեռասի եղանակին մանաւանդ, ծառերէն վար չէի իջներ: Երկնքին եւ երկրին միջեւ բնակող էակի մը կը նմանէի, հէքիաթային արարած մը՝ որուն հոգին կարծես ստեղծուած էր բարձունքներու խորհուրդով: Ծառէ ծառ կը նետուէի, ուժգնօրէն պրկուած նետի մը պէս, յաճախ փրկուելով մահաուիթ վտանգներէ:

Արձակուրդի ամիսներուն՝ չէի բաժնըւեր Գառնիկէն: Առաւօտ կանուխ կ'երթայի Երան մօրքուրիս տունը: Կարապետ մենծ աղայիս բացակայութիւնը մանաւանդ կը քաջալերէր զիս, որ մութն ու լոյսուն դուռը զարնէի: Գառնիկը ինքը կ'ըլլար միշտ բացողը: Ձին արդէն բակը կը սպասէր, վայրի արմաւենիին տակ: Կ'օգնէի Գառնիկին․ դոյլով ջուր կը բերէի աղբիւրէն:

— Ձիուն ետեւը մի կենար, կը պատուիրէր ինծի, խենթ է: Ու կ'աւելցնէր․

— Իմ բոլոր ձիերս ալ խենթ եղած են, Ելտըրըմ:

Ինծի համար անիմանալի հաճոյք մըն էր ձիուն շուքին մէջ կեցած՝ դիտելը թէ ինչպէս Գառնիկ կենդանիին գաւակը կը խողանակէր, պարանոցը, ամբողջ մարմինը՝ որ ջուրին տակ երբեք չմարող, կարծես աւելի սաստկօրէն արծարծուող կրակի պէս կը փայլատակէր:

Գառնիկը եւ ձին մէկ հոգի էին: Կարելի չէր անջատել մէկը միւսէն: Մարդը կը հնչէր կենդանիին ամբողջ խորհուրդովը: Կենդանին մարդուն սիրտովը կը բաբախէր: Եթէ պատահէր որ ձին հիւանդանար, Գառնիկը կը ձգէր իր բուրդէ փափուկ անկողինը եւ ախոռը յարդերուն մէջ կը պառկէր: Ձիուն բնաւորութիւնը կը տիրապետէր երբեմն իր տիրոջը հոգիին, այնպէս որ շատ անգամ Գառնիկը միայն ձիուն հետ կը խօսէր, նկատի չառնելով իմ ներկայութիւնս կառքին վրայ, իր քովը: Կը հասկնայի զինքը եւ ասիկա զիս բնաւ չէր վշտացներ:

— Ի՞նչ ես եղեր այսօր, քի՞չ խոտ կերար: Ծարա՞ւ ես․ դեռ քայլ մը անդին խմեցիր կուշտ կուշտ առուին ջուրը: Չեմ ուզեր ծեծել քեզի, ձեռքս առաջ չերթար:

Սանձը կը ցնցէր ուժով մը եւ ձին աւելի արագ կը վազէր:

Ջաղացքէն քաղաք, շուկայէն Զիարէթ, լուսածիծաղ այգիներու եզերքէն: Այսպէս կը սահէին մեծ արձակուրդի օրերս, երբ ամառը Սուրբ Նշան վանքը չէինք երթար:

1907ին մեկնեցանք Ամասիայէն դէպի կեանքի նոր հորիզոն մը: Նոյեմբերին վաղահասօրէն ձիւնած էր գիշերը: Ճամբաները եւ տանիքները ճերմակ էին: Գառնիկը ծախած էր իր ձին, այնպէս որ ոտքով հետեւեցաւ մեզ փոխադրող կառքին մինչեւ քաղաքին դուռը, ուրկէ անդին կը սկսէին խնձորի այգեստանները:

Ինքը չէր կարծես: Ձիուն շուքին մէջ միայն կը լուսաւորուէր անոր էութիւնը: Պզտիկցած էր մարմինը լայն վերարկուին մէջ և դէմքին վրայ ծանր թախիծ կար:

— Եթէ «Ելտըրըմ»ը ծախած չըլլայի, մինչեւ Սամսոն կուգայի հետերնիդ, ըսաւ մօրս: Եւ յետոյ ինծի դառնալով․

Ե ւյետոյ ինծի դառնալով․

— Ամէն անգամ Ջաղացք երթալուս՝ պիտի կարծեմ թէ քովիկս նստած ես:

Գրկեց եւ համբուրեց զիս:

Աչքերը լեցուն էին արցունքով:

Ան ալ անհետացաւ արիւնոտ փոթորիկին մէջ, հազարաւորներու հետ: Ինչպէս բաժնուեցաւ իր ձիէն, երբ դէպի մահ կը տարուէր: Կեանքէն, աշխարհէն բաժնուիլն անոր համար նուազ չարչարալից էր անշուշտ, երբոր ձին կը յափշտակէին եւ զինքը անողորմաբար կ'առաջնորդէին դէպի Զամլըճայի կիրճը:

Անոր յետին մտածումը աշխէտին տեսիլքն էր լուսահեղ պայծառութիւնով՝ իր մռայլ աչքերուն դիմաց: Յետին ձայնը աշխարհէն բարձրացող, սրտակեղեք կանչը մահացող կարօտին, երիվարին վրնջիւնն էր՝ որ մարդոց չարիքին եւ Աստուծոյ ընծայած խաղաղութեան մէջէն իրեն կը հասնէր:

Ինչպէս ինծի, անցեալին հետզհետէ թանձրացող մշուշներէն:

Հէքիաթային ոգի մը դարձած է ան հիմա: Երբեմն կուգայ ձիուն վրայ հեծած՝ եւ կը կանգնի սա լուսաւոր անապատին եզերքը: Կը տեսնեմ որոշապէս ամբողջ, հէք, միամիտ եւ բարի Գառնիկը՝ որուն համար Աստուծոյ ստեղծած աշխարհը իմաստ կը ստանար միայն ձիուն կերպարանքին շնորհիւ: Անոր շունչովը կը դգար ան զինքը հրջապատող խոնարհ եւ պարզունակ իրականութիւնը:

Ես ալ չեմ կրնար այլեւս բաժնել զինքը աշխէտէն: Երկուքն ալ, մարդը եւ ձին, կը յօրինեն ինծի համար մանկական տարիներուս անկորնչելի հմայքը:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՄԵՐ ՀԱՅՐԸ ՌԵԹԷՈՍ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

●

Մեզի, Ռեթէոս Պէրպէրեանի զաւակներուն համար, յուզումի շաբաթ մը եղաւ 1953 Յունիս 14–21ը, ուր, հեռուէ փարիզէն հետեւեցանք, Պոլսոյ վաղեմի երկինքին տակ, մեր հօր յիշատակին նուիրուած հանդիսութիւններուն, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Յուզումի եւ նաեւ խորունկ մխիթարութեան շաբաթ մը, զգալով որ հոն, ուր մեր հայրը, իր ամբողջ կեանքը աշխատեցաւ ու արտադրեց, սերմեր թողած է, որոնք կը ծլին ու կ'ապրին միշտ, իրենց դաստիարակին յիշատակովը:

Եւ նաեւ այն վստահութեամբ, որ Պոլսոյ հայ ժողովուրդը, որ անոր հոգիով եւ խօսքով այնքան տարիներ ապրեցաւ ու թրթռաց, տարիներ վերջ, եւ նոր սերունդներով հարստացած, պիտի վերապրի յիշատակի այդ շաբթուան ընթացքին, Պէրպէրեանի ստեղծած եւ լուսաւորած մթնոլորտին մէջ:

Այնքան տարիներ հեռու բանաստեղծական Պոլիսէն, որուն ծովերէն եւ հովերէն կազմուեցան մեր էութիւնը, յաճախ մտքով կ'երթամ ետ դէպի այդ վայրերը․ — Մեր դպրոցը, պարտէզը, երեք չնճիները, դասարանները, հօրս աշխատութեան սենեակը, գրասեղանը, գիրքերը ...

Կը տեսնեմ անոր ամբողջովին կորով եւ գորովալիր անձը, բաժնուած իր աշակերտներուն եւ ընտանեկան յարկին միջեւ:

Կը լսեմ անոր ջինջ ուժեղ ձայնը, երբ դասարաններուն առջեւէն կ'անցնէի, եւ կը տեսնէի դուրսէն, որ նստած ամպիոնին առջեւ, խիտ խումբ մը աշակերտներուն դիմաց, անմոռանալի դաս մը կուտար անոնց, ընելով չարունակ ձեռքի այն շարժումը, որ վերելքի սլացք մը կուտար իր խօսքերուն:

Յետոյ, իր աշխատանքին մէջ, ուր կըքած գրասեղանին վրայ, կը գրէր իր փոքրիկ մարգարտանման գիրով, իր հոգիին եւ միտքին գոհարները:

Յետոյ իրիկուն, մեր վաղեմի հիւրանոցին մէջ, ուր ընթերցանութիւն կ'ընէր մեզի, իր սիրած մեծ ռոմանթիք բանաստեղծներէն, մինչ դուրսը, մեր պարտէզին երեք չնճիները կը շշնջային ...

Երջանիկ մանկութենէ մը վերջ, մեր երիտասարդ եւ գեղեցիկ մայրիկը կորսնցուցեր էինք, եւ կը հաւաքուէինք մեր հօր շուրջ, զինք մխիթարելու, եւ մենք ալ մխիթարուելու համար:

Մենք կորսնցուցինք նաեւ մեր անգուգական պաշտելի հայրը: Մեծ պարապ մը շինուեցաւ մեր հոգիներուն մէջ...

Բայց յիշատակի այդ շաբթուան ընթացքին, հեռուէն, բայց այնքան մօտիկէն, մենք աղօթեցինք եւ ապրեցանք անոր ստեղծած լուսաւոր ճամբուն մէջ, իր աշակերտներուն, եւ անոր այնքան սիրած հայ ժողովուրդին հետ:

Փարիզ — ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆ ԱԼ իր Օրը ունի, շնորհիւ Ֆ․ Կ․ Խաչին, 29 Դեկտեմբերին, Ուրախացուցէք զանոնք ձեր մասնակցութեամբ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ՀՈԳԻՆ

★

ԽՄԲ․— Սախի գրչանունն է անգլիացի ջղուտ արձակագիր Հէքթըր Հիւկօ Մանրոյի: Ծանօթ է իր հոյակապ պատմուածքներով: Ծնած է 1870ին: Մասնակցած է Առաջին Աշխարհամարտին եւ սպաննուած Ֆրանսայի մէջ, 1916ին, ռազմադաշտի վրայ:

Շարք մը քարաքանդակ կիսարձաններ զետեղուած էին հնաւուրց ու լայնանիստ կաթողիկէի որմերուն վրայ․ ոմանք կը ներկայացնէին հրեշտակներ, ուրիշներ՝ արքաներ ու եպիսկոպոսներ եւ գրեթէ բոլորն ալ բարեպաշտ վերացման անդորրութիւնը կը մարմնացնէին: Անդրի մը միայն, չէնքի հիւսիսային, բուք–բորանի ենթակայ մասին ստորին մէկ անկիւնը, ոչ թագ ունէր, ոչ չաթալ–թագ, ո՛չ ալ լուսապսակ, կոպիտ էր դէմքը, դառնացած, յուսալիք: « Սատանայ ըլլալու է » կ'ըսէին գիրդ տատրակները որոնք օրն ի բուն թառ կուգային ու կ'արեւկողէին որմերու ցից մասերուն վրայ․ բայց, զանգակատան մնայուն բնակիչ ճայեակը, որ ուղղակի հեղինակութիւն էր եկեղեցական ճարտարապետութեան վերաբերող հարցերու շուրջ, կը յայտարարէր թէ կորուսեալ հոգի մըն էր ան: Այդպէս ալ կը փակուէր խնդիրը:

Աշնան օր մը կաթողիկէի առիքին թառեցաւ փոքրիկ, նիհարուկ, գեղգեղիկ թռչնիկ մը․ թռչնիկ մը որ լերկ դաշտերն ու դալկահար թփաստանները ետին թողած, ահագին ճամբայ էր կտրեր ի խնդիր ձմեռնային ապաստանարանի մը: Առաջին գործը եղաւ ուժասպառ տտիկները հանգչեցնել հրեշտակի մը խոշոր թեւին շուքին տակ, կամ ծուարիլ՝ արքայական հանդերձի մը դրօշուած ծալքերուն մէջ․ սակայն գիրուկ տատրակները խմբական չարակամութեամբ դուրս կը քշէին ամէն ծերպէ ուր կը ջանար հանգչիլ հեռաստանէ գաղթած թռչնիկը․ իսկ գորշ ճնճղուկներու աղմկարար տարմը, հալածանքն ամբողջացնելով՝ կը վռնտէր զայն որմերու բոլոր անկիւններէն: «Յարգանքի արժանի թռչուն մը չի կրնար այդպէս ձայնը ձգած՝ լալագին երգել, կերկերաձայն թախիծով» մնչեցին իրարու: Եւ թափառաշրջիկը պարտաւորուեցաւ հեռանալ անոնցմէ:

Միայն Կորուսեալ Հոգիին տխրատեսիլ քանդակն էր որ ապաստանարան մը շնորհեց անոր: Տատրակներն ապահով գործ չէին սեպեր թառիլ կարկառի մը վրայ որ ուղղահայեացէն այդքան դուրս կը հակէր:

Մնաց որ՝ շատ անշուք խորշի մը մէջ էր ան: Կորուսեալ Հոգին մնացեալ քարաքանդակ ստրկամնաւորներուն նման ձեռները խաչաձեւուած չէր բարեպաշտ դիրքով, թեւերը ծալլած էր՝ յարձակողական դիրք բռնողի պէս եւ անոնց պարզած անկիւնը աղուոր հանգստարան էր փոքրիկ թռչնիկին համար: Ամէն երեկոյ հաւատալից սրտիկով կը սքլէր քանդակի քարեղէն կրծքին եւ Կորուսեալ Հոգիի մութ աչքերը կարծես կը հսկէին իր մնջիկ քու–

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԼԷՄՇԱՀ

(Մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ)

★

Ի՞նչ գրել Գուրգէնի մասին, երբ այդպէս անուշ դէմք մը դեռ վառ կը պահէ յիշատակներու անմոռանալի շարքը:

Ամէնքը, տարեց թէ երիտասարդ, դեռ կը յիշեն իր ծիծաղը զուարթ, խօսքը կշռուած, կատակը նուրբ: Ամէնքն ալ կը զգային իր մտքի պայծառ ուժը եւ իր յօրինած մեղեդիներուն խռովքը:

Գուրգէնը ծնունդը չէր ազգային հողի: Ան չէր տեսած իր հայրենիքը:

Ինչպէ՞ս այնքան դիւրութեամբ գտած էր հայ երգին շեշտը եւ տաղաչափութիւնը, որոնք իր յօրինած երգերուն հետ մարմին կը կազմէին:

1915ի Աղէտը բերած էր իրեն հետ լացի ու տխրութեան տառապանքը: Ի՞նչպէս իր պատանի սիրտը գտած էր իր ճամբան: Այդ փափուկ կուրծքին տակ ի՞նչպէս կրցաւ ամփոփել վիշտը հայրենի:

Այդ ճամբուն մաս կազմեց Վենետիկի Մուրատ–Ռափայէլեան աշակերտներու սքանչելի ընտանիքը: Ան հոն գտաւ նա–[illegible]ուած ազգի մը մանուկ բեկորները, լսեց անոնց հառաչը գաւառներու բարբառը, յուզումի շեշտը, լացի մը երգը, խօսքերու արտայայտութիւնը: Ընդունեց իր մէջ այդ ամէնը ինչպէս իր իսկ գողգոթան, իր մէջ ծնան, զգայնութիւնը, սէրը, բարիքը, մխիթարելու կայծը: Դպրոցին ընկերական ոգին եւ վարդապետներու դաստիարակութիւնը ամբողջացուցին իր մէջ հայ երիտասարդը, ապագայ պարծանքը:

1922ին դեռ պատանի՝ դպրոցին նուագահանդէսներուն եւ հանդէսներուն, թատերական ներկայացումներուն փայլն էր:

Չկար յայտագիր մը որուն մէջ իր անունը չերեւար, չկար ներկայացում որուն մէջ իր շունչը չըլլար: Իր գլխուն մէջ արդէն կը թրթռային երաժշտութեան ներդաշնակ «էսկիզ»ները: Միեւնոյն ատեն կը սորվէր ու կը սորվեցնէր:

Ամէնքս կը զգայինք իր անկեղծութիւնը: Մեր ընկերական սերտ կապը ջահի մը պէս վառ կը պահէր խրախոյսը: Մեր սէրը երգի, նուագի, թեւ կուտար իր յառաջխաղացման:

Նոյն մթնոլորտը վայելեց երբ, դեռ անծանօթ՝ Փարիզ կը հասնէր: Հազիւ 3 ամիս անցած, արդէն «Կիլիկիա» երգչախումբը տասնեակ մը երիտասարդներով իր փորձերը կը կատարէր Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ: Ինքն իսկ չէր յուսար այդքան շուտ գտնել երգիչներ, մանաւանդ վարժարանին հեռաւորութեան պատճառով: Գուրգէն գիտէր դասաւանդել, գիտէր խօսիլ ամէնէն անծանօթին հետ կամ խրախուսել երկչոտը: Իր դասաժամերը դարձած էին տեսակ մը սփոփանք աշակերտներու: Ան կրցած էր այդ երկսեռ խումբին մէջ մշակել ընկերական սէրը, փարատել առօրեայ հոգերը: Շատերը կը հետեւէին այդ նորահաս երիտասարդին դասերուն: Մթնոլորտը տաք էր ինչպէս Վենետիկի մէջ, հայերէնը կը տիրապետէր խօսակցութիւններուն մէջ: Աշխատանքը հաճոյք մըն էր իրեն համար: Տարիներու տքնութեամբ հասաւ լայն ժողովրդականութեան: Իր անունը կ'արտասանուէր գովասանքով:

Ո՞վ չի յիշեր իր անմոռանալի նուագահանդէսները, Սիփան–Կոմիտաս երգչախումբին երգահանդէսներու շարքը, ուր հանդիսականներուն ծափերը կ'ընդունէր նոյն պարզութեամբ եւ ժպիտով, զոր մեր հոգիները պիտի պահեն մելամաղձոտութեամբ ...

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

նին վրայ: Մենաւոր Թռչնիկն սկսաւ սաստիկ սիրով մը կապուիլ իր մենաւոր պաշտպանին: Մերթ ընդ մերթ, ցերեկով կը քաշուէր ծերպի մը մէջ եւ կ՚արձակէր իր ամէնէն անուշ մեղեդիները, որպէս երախտագիտութիւն՝ իր գիշերային ապաստանարանին: Թերեւս Հովին կամ օդին, թերեւս ալ ուրիշ մէկ ազդեցութեան շնորհիւ էր՝ քանդակի վայրագ, բիրտ դէմքին վրայէն աստիճանաբար կ՚անհետանութանար կոպտութիւնն ու թախիծը: Ամէն օր, միօրինակ ու ձիգ ժամերու ընթացքին, իր փոքրիկ հիւրի երգը պատառ պատառ կը հասնէր մենաւոր հսկողին եւ երեկոյեան, երբ իրիկնային ժամերգութեան զանգը հնչէր ու սեւ, խոշոր ջղջիկները դուրս սպրդէին զանգակատան ցուիքի իրենց թաքստոցներէն, վառվռուն աչուկներով Թռչնիկը կը վերադառնար, կը գեղգեղէր մէկ քանի քնքոյշ դայլայլ ու երջանիկ սալարումով կը կծկտէր իրեն սպասող բազուկներուն մէջ: Ուրախ օրեր էին ատոնք՝ Կորուսեալ Հոգիին համար: Միայն կաթողիկէի հսկայ զանգն էր որ ամէն օր կը ղօղանջէր իր ծաղրական պատգամը՝ «ցնծութենէ յետոյ՝ վիշտ, ցնծութենէ յետոյ՝ վիշտ ...»:

Ժամկոչի տան անդամներուն ուշադրութենէն չվրիպեցաւ թխորակ Թռչնիկը որ կաթողիկէի մերձակայքը կը թռչտէր միշտ, կը հիանային անոր սքանչելի դայլայլին: «Միայն մեղք որ այդ բոլոր գեղգեղանքը մարդոց լսողութենէն հեռու մնալով ի զուր կը կորչի»: Աղքատ մարդիկ էին, բայց լաւ գիտէին քաղաքային տնտեսութեան սկզբունքները: Ուստի թակարդեցին Թռչնիկը եւ գայն դրին ողորահիւս վանդակի մը մէջ, իրենց տան առջեւ:

Այդ գիշեր բացակայ էր փոքրիկ երգիչը իր սովորական բոյնէն եւ Կորուսեալ Հոգին առաւել քան երբեք կը ճաշակէր առանձնութեան դառնութիւնը: Թերեւս իր փոքրիկ բարեկամը սպաննուած էր թափառիկ կատուի մը կողմէ, կամ ալ՝ զարնուած անգութ մէկ քարով: Թերեւս... Թերեւս ալ թռած էր այլուր...: Բայց երբ ծագեցաւ առաւօտը, կաթողիկէի աշխարհին տարտամ աղմուկին ընդմէջէն իրեն հասաւ աղօտ, սրտմաշուք պատգամ մը որ կը հասնէր վարը, ողորահիւս վանդակի բանտարկեալէն: Եւ ամէն օր, ճիշդ ցերեկին, երբ գիրուկ տատրակներն իրենց ցերեկուայ ճաշէն յետոյ թմրած կ՚անբանանային եւ ճնճղուկները փողոցներու մէջ գոյացած ջրակոյտերու մէջ կը լուացուէին, փոքրիկ Թռչնիկի երգը կը հասնէր կաթողիկէի որմերուն, երգ մը, երգ մը կարօտի, քաղցի, յուսալքութեան, ճիչ մը որուն երբեք կարելի չէր արձագանգել...:

Երբ չատակերութեան հետամտող իրենց բութ գլուխները վերցնէին, տատրակները կը նկատէին թէ «Սատանայ»ին կերպարանքը օրըստօրէական տեղաշարժով դուրս կը ցցուէր ուղղահայեացէն:

Օրին մէկը եւ ոչ մէկ երգ հասաւ ողորահիւս վանդակէն: Ձմրան ամէնէն սաստկաշունչ օրն էր այդ եւ տատրակներն ու ճնճղուկները կաթողիկէի առիքէն անձկութեամբ կը նայէին աջ ու ձախ, վասն փշրանքներու որոնցմէ կախում ունէր իրենց կեանքը, խստաշունչ օրերուն:

«Ժամկոչի տունինները բաներ մը նետա՞ծ են աղբամանին մէջ» հարցուց տատրակ մը իր մէկ ընկերոջ որ հիւսիսային որմին մէկ ծայրը թառած՝ ակնապիշ կը նայէր վար:

— «Միայն սատկած Թռչնիկ մը», պատասխանեց միւսը:

Այդ գիշեր կաթողիկէի ձեղունը շառաչուն աղմուկով մը սարսեցաւ, կարծես պատ մը կը փլէր: Զանգակատան ճայեակը վճռեց՝ ինք չատ էր տեսած սատիկ բուքեր, նորէն խորշակն էր ուրեմն որ կը ցնցէր շէնքը: Առաւօտուն պարզուեցաւ ամէն ինչ, Կորուսեալ Հոգիին քանդակն էր որ իր անկիւնէն չրջած էր գլխիվայր ու եղած՝ փշուր փշուր եւ որ այդ կը հանգչէր ժամկոչի տան առջեւի աղբամանին մէջ, ի սպառ փշրուած:

— «Շատ ալ աղէկ եղեր է» մնչեցին գիրուկ տատրակները, քանի մը վայրկեան նկատի առնելէ վերջ պատահարը, «ինչպէս որ է, տեղը անուշիկ հրեշտակ մը կը դնեն: Անշուշտ որ հրեշտակ մը կը բերեն իր տեղը ...»:

— «Ցնծութենէ վերջ վիշտ, ցնծութենէ վերջ՝ վիշտ», կը ղօղանջէր կաթողիկէի հսկայ զանգը ...:

Անգլ. թարգմ. Ս. ԱՇՃԵԱՆ

Պէյրութ,

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԵՍԱԿ, ՏԵՍԱԿ ՀԱՅԵՐ

★

Ֆրանսահայը.

— Ախ իմ անուշիկ Ֆրանսաս, աննման երկիր, հայրենիքներուն թագուհին, իրական դրախտ, հոգիս կուտամ աս իմ աղուոր Ֆրանսայիս. գեղեցիկ Ֆրանսայիս: «Մոն շէռ», Աստուած իր բոլոր բարիքները մեզի տուեր է, օդերնիս սքանչելի, ջուրերնիս՝ մեղր, հողերնիս՝ մէջը քար տնկես վարդ կը բուսնի: Մեր Քոթ տ՚Ազիւրը տեղ մը չկայ. հապա՞ մեր Սավուան, Փիռէնէները, մեր Տովիլը, Էվիանը, որ մէկը համրեմ: Փարիզ մը ունինք, որ աշխարհի սիրուհին է. նայէ սա մեր Օփեռային: Մեր Շան զ՚Էլիզէն, մեր Էյֆէլը, մեր Էնվալիտը, մեր Ֆոլի Պէռժէռը, որ մէկը համրեմ մոն շէռ... Ո՞վ ունի մեր «քիւլթիւռ»ը, մեր Միսթէնկէթը:

Ամերիկահայը.

— Մեր Ամերիկան աշխարհի ամէնէն հարուստ երկիրն է. փողոցէն անցած ատենդ, ծառերէն կանանչ տոլարներ կը թափին: Անանկ շէնքեր ունինք որ ... Մեր Էնփայր Սթէյթ Պիլտինկը երկու մղոն բարձրութիւն ունի: Ամէն Ամերիկացի քար (կառք) ունի: Եւրոպան ալ բան ըլլար: Ծօ, մեր Ամերիկային քով Փարիզ ըսանդ գիւղ մըն է: Ես ամէն օր սթէյք կ՚ուտեմ: Տասը ձեռք հագուստ ունիմ: Դո՞ւն ինչ ունիս: Ամմ, ինչ խելացի բան ըրի որ ազգութիւնս փոխեցի անցած տարի եւ Ամերիկացի եղայ ...

Թրքացած Հայը.

— Մեր Աթաթիւրքը հրաշքներ գործեց եւ մէկ օրէն միւսը մեր Թուրքիան քաղաքակրթեց. անիկա մեր հայրիկն է: Եկուր նայէ ինչեր չինեցինք: Պէյ Օղլուին Շիտակը աշխարհի ամէնէն բանուկ փողոցն է. ինչ խանութներ: Եւ ինչ հանըմներ ունինք, տեսնես, շունչդ կը բռնուի, մեր էնկիւրին Լոնտոնին հետ չեմ փոխեր, մեր Թուրքիան աշխարհի ամէնէն ազատ երկիրն է. Աստուած երեսս նայեցաւ եւ գիս Թուրք ըրաւ: Որչափ ալ աղօթեմ, քիչ է:

Անգլիահայը.

— Մեր Անգլիան թանկագին քար մըն է արծաթափայլ ծովուն երեսը, ինչպէս մեր Շէյքսփիրը կ՚ըսէր, եղբայր, այս ինչ մեծ կայսրութիւն է՝ մեր ունեցածը... քիչ կը մնայ լուսինն ալ բրիտանական գաղթավայրի պիտի վերածուի: Ախ իմ Լոնտոնս... Ինչ պալատներ, ինչ դղեակներ, ինչ հարստութիւն: Մեր թագուհին տեսա՞ծ ես, հապա մեր պահածառա՞նդը, ինչ անուշիկ մանչուկ մը ունինք, տեսնել կ՚արժէ: Ինչ իշխաններ, ինչ դուքսեր եւ դքսուհիներ, ինչ լորտեր:

Զըրչիլին պէս հատ մըն ալ կա՞յ դուրսը. փառք տիրոջը Անգլիացի եմ ...

Գիւղացի եւ իրաւ Հայը.

— Ջըմմէն տարան, գըմմէն կորան, մըք լէ մնացեր ենք տկլոր. ախ իմ Հայաստան, ղորպան ըլլիմ քո հողին, քո ջրին, քո սրբերին: Մի տեսնեմ գիմ գիւղ, էնպէս մեռնեմ... Մեր վանքեր, մեր եկեղեցիներ, մեր սարեր, մեր Աստուած: Օրհնեալ լինի յիշատակ մեր Խրիմեանի, մեր Ալիշանի, մեր Րաֆֆու: Մեր Տիգրան թագաւոր, մեր Սաթենիկ, մեր Նարեկացի: Մի բացուին դռներ ու ես գնամ իմ հայրենիք ու համբուրեմ նորա սուրբ հող... Խալխի մալն էլ իրան. Ախ Հայաստան, իմ Հայաստան ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԵՍ ՈՐ ՄԵՌՆԵՄ ...

★

Ես որ մեռնեմ, տարէք թաղէք
Իմ Շիրակի դաշտերում,
Որ մէրս գայ ու վրէս լայ՝
Որդու կարօտն աչքերում:

Մօրս արցունքն, ա՜խ, թէ ընկնի
Շիրմիս քարին, ինչպէս ցօղ,
Շիրմիս քարը լուռ կը ծաղկի,
Կը կանաչի ինչպէս հող:

Ես որ մեռնեմ, տարէք թաղէք
Իմ Շիրակի դաշտերում,
Որ մէրս գայ ու վրէս լայ,
Միակ լացողս աշխարհում ...

Երեւան

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նկարիչ Յովհ. Սեմերճեան «Կալըրի Ռոյալ»ի մէջ դարձեալ երեւցաւ իր գործերով: Այս անգամ չէինք տեսներ այն մռայլ գոյները, որոնք կարծես դուրս կու գային թախծոտ հագիի մը խորերէն:

Իրապաշտ նկարիչը այս անգամ դիմած է գիծերուն, անոնց տալով ուժեղ նկարագիր եւ խորհուրդ: Իր բոլոր գործերուն մէջ, — թիւով հագիւ 14 հատ — գիծերը իրենց բարդ ցանցերով ինքնատպութեան մը տպաւորութիւնը կը թողուն դիտողին վրայ: Յատկանշական են իր գործերէն «Մերկ կինը», «Մորթուած ոչխարը», «Պուպրիկով աղջնակը», «Յոյն կինը» եւ «Գնչուները»:

Յովհ. Սէմէրճեան վարպետն է աշխատանքի ճիգը պատկերացնելու արուեստին: Մեր միտքէն չէր ելած իր Բրուտը «Հանապազօրեայ»ի իր տաժանելի պրկումին մէջ: Այս անգամ իր «Փորսըլէնի նորոգիչը» գիծերու լաբիւրինթոս մըն է պարզապէս, բայց ունի ջիղ եւ նկարագիր որ ընդերկար մտածել կուտայ այցելուին:

Նկարահանդէսը փակուեցաւ Դեկտեմբեր 16ին:

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԴԺՈԽՔԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՋԱՆԱ՞Յ

Իտալացի հռչակաւոր փիլիսոփան, Ճիովաննի Փափինի, որ կաթոլիկութեան վերադարձած է, ահագին աղմուկ հանեց Վատիկանի շրջանակներուն մէջ:

Իր նոր գիրքով, — «Սատանան» — փիլիսոփան այն տեսակէտը կը յայտնէ թէ ի վերջոյ Աստուած պիտի ներէ Սատանային եւ դժոխքն ալ պիտի վերջանայ:

Կարգ մը շրջանակներ դիտել կուտան թէ 72 տարեկան Փափինին, որուն «Քրիստոսի կեանքը» (1921) մեծ յաջողութիւն գտաւ, իբրեւ առաջին արդիւնքը իր դաւանափոխութեան, այս նոր գրքով ուղղակի կը հակասէ կաթոլիկ վարդապետութեան:

Այս առթիւ կ՚ըսեն թէ դժոխքին յաւիտենականութիւնը բացորոշապէս պարզուած է Ս. Գրքին մէջ (Մատթէոս 25-46, Մարկոս 9-42, ինչպէս եւ Յովհաննու Յայտնութեան մէջ 14-11 եւ 20-10): Ասկէ զատ Ս. Օգոստինոս բացատրած է դժոխքի յաւիտենականութիւնը: Եւ վերջապէս կաթոլիկ եկեղեցին իր դիրքը ճշդած է Լատերանու Չորրորդ Խորհուրդով՝ որ գումարուեցաւ 1215ին: Վատիկանի կարծիքով, եթէ դժոխքի պատիժը յաւիտենական չըլլայ, մարդը իր ճակատագրին տէրը պիտի դառնայ եւ աստուածային պատուէրներուն գործադրութիւնը կախում պիտի ունենայ մարդկային քմահաճոյքէն: Վատիկան կը կարծէ թէ Աստուած չէ որ դժոխքին կը դատապարտէ մարդկային արարածները, այլ մեղաւորներն են որ դժոխք կը մտնեն գիտակցաբար եւ ինքնակամ:

Կարծողներ կան թէ Վատիկան պիտի պահանջէ որ Փափինի դարձ մը եւս պիտի կատարէ, նկատի առնելով իր նոր տեսակէտին ծանրակշիռ հանգամանքը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Միայն թէ Տիկին Մերքատօ, Օր. Ճօնսընի պէս սրտաբաց մէկը չէր: Ջերմ գովեստներ շռայլեց, խօսքեր որոնք իր անկեղծ մտածումը չէին արտայայտեր, վստահ էի:

— Այն սիրելի Լուիզը, չատ դժուար է իր ճիշդ նկարագիրը պարզել մէկու մը որ չէ ճանչցած զինքը: Այնքան խորհրդաւոր մէկն էր որ...: Ոչ ոքի կը նմանէր: Ձեր վրայ ալ նոյն տպաւորութիւնը ըրած էր, այնպէս չէ՞, Օրիորդ: Իր ջիղերուն եւ քմահաճոյքին գերին ըլլալով, ենթակայ էր սրտնեղութեան նոպաներու: Բայց ամէն բան կը ներուէր իրեն: Այնքան հաճոյակատար էր բոլորին հանդէպ, նոյն ատեն այնքան համեստ: Բոլորովին անտեղեակ ըլլալով հնախուզութեան, կ՚աշխատէր սորվիլ: Շարունակ ամուսինէն տեղեկութիւններ կը քաղէր քիմիական գործողութեանց մասին մետաղէ անօթներու վրայ եւ կ՚օգնէր Օր. Ճօնսընի փակցնելու համար անօթները: Ամէնքս ալ ջերմ խանդաղատանք մը ունէինք իրեն հանդէպ:

— Ուրեմն ինչ որ պատմեր են ինծի, ճիշդ չէ՞, Տիկին: Կ՚ըսէին թէ նեղացուցիչ եւ կասկածոտ մթնոլորտ մը կը տիրէր այս տան մէջ:

Տիկին լայն լայն բացաւ իր սեւ եւ անթափանց աչքերը:

— Ո՞վ կրնար այդպիսի խօսքեր ընել ձեր առջեւ: Օր. Լիթըրէ՞նը: Տոքթ. Լէյտնէ՞րը: Այդ խեղճ մարդը, ոչ մէկ բանէ տեղեկութիւն ունէր:

Եւ թշնամական նայուածք մը նետեց վրաս:

Կեղծ ժպիտ մը չողաց Փուարոյի դէմքին վրայ:

— Ես իմ լրտեսներս ունիմ, Տիկին, ըսաւ զուարթ շեշտով մը:

Կայծակի մը արագութեամբ տեսայ որ Տիկին Մերքատոյի արտեւանունքները ղողացին, յետոյ բացխփեցան:

— Չէ՞ք կարծեր որ — հարցուց Տիկին Մերքատօ ձայնին մէջ անուշ շեշտ մը դնելով, ասանկ դէպքէ մը վերջ ամէն մարդ չատ մը բաներ գիտնալ կը յաւակնի, բաներ որոնք գոյութիւն իսկ չեն ունեցած: Կը խօսուի լարուած մթնոլորտի, նախազգացումներու մասին: Մարդիկ այս բաները կը հնարեն դէպքէն վերջը:

— Այս խօսքերուն մէջ, որոշ ճշմարտութիւն կայ, Տիկին:

— Իրականին մէջ սուտ է ինչ որ պատմած են ձեզի: Հոս բոլորս կ՚ապրէինք իբրեւ մէկ ընտանիք եւ չատ երջանիկ էինք:

— Այս կինը սուտ կը խօսի անլուր յանդգնութեամբ, գոչեցի զայրացած երբ Պ. Փուարոյի հետ տունէն դուրս ելլելով կը հետեւէինք դէպի պեղումները տանող արահետը: Համոզուած եմ որ իր ամբողջ հոգիով կ՚ատէր Տիկին Լէյտնըրը:

— Իրեն չէ որ պիտի դիմենք ճշմարտութիւնը գիտնալու համար, ըսաւ Փուարօ:

— Բայց ժամավաճառութիւն է հարցաքննել զինքը:

— Ոչ բոլորովին... ոչ բոլորովին: Եթէ մէկու մը շրթունքները կը ստեն, յաճախ իր աչքերը կը յայտնեն ճշմարտութիւնը: Ի՞նչ բանէ կը վախնայ այս խաթունիկ Տիկին Մերքատօն: Ահուդող մը նշմարեցի իր բիբերուն խորը: Յայտնապէս բանէ մը կը վախնայ: Շատ կը հետաքրքրէ զիս:

— Ձեզի խոստովանութիւն մը ունիմ ընելիք, Պ. Փուարօ:

Պատմեցի նախընթաց իրիկուն վերադարձի ատեն պատահածները եւ ըսի թէ չատ կը կասկածիմ որ Օր. Ճօնսըն ըլլայ անստորագիր նամակներուն հեղինակը:

— Ան ալ վաւերական ստախօս մըն է, բացագանչեցի: Ինչ պաղարիւնով պատասխանեց այս առտու ձեզի այդ նամակներու մասին:

— Այո, ըսաւ Փուարօ: Իր յայտարարութիւնն ալ չատ չահեկան է: Ինք չգիտցաւ, բայց ըսելու ձեւէն հասկցայ թէ կատարելապէս տեղեակ է այդ անստորագիր նամակներէն: Արդ, մինչեւ հիմա ոչ ոք անոնց մասին խօսած է պաշտօնէութեան առջեւ: Կրնայ ըլլալ որ, երէկ, Տոքթ. Լէյտնըր բառով մը հասկցուցած ըլլայ իրեն, ան եւ ինք հին բարեկամներ են: Եթէ ոչ խնդիրը բաւական հետաքրքրական կը դառնայ, այնպէս չէ՞:

Փուարօ բարձրացաւ իմ աչքիս: Ինչ խորամանկութեամբ յաջողած էր ստիպել որ այդ կինը խօսէր նամակներու մասին:

— Այդ մասին պիտի հարցուփորձէ՞ք զինքը:

Պ. Փուարօ գայթակղեցաւ հարցումէս:

— Ոչ, ոչ: Անխոհեմութիւն է ամբողջ գիտցածդ մէջտեղ փռելը: Մինչեւ վերջին վայրկեանը ամէն բան հոս կը պահեմ (ճակտին զարկաւ): Պատեհ ժամուն յովազի մը պէս կը ցատկեմ... Եւ, Աստուած իմ, զարհուրանք կը ցանեմ բոլորտիքս:

Այդ միջոցին աշխատավայրը հասանք: Մեր առաջին տեսած մարդը եղաւ Պ. Րէյթըր, որ զբաղած էր աւերակ պատեր լուսանկարելով: Ըստ իս այն մարդիկ որոնք կը փորէին, պատեր կը տաչէին իրենց ուզած տեղը: Ամէն պարագայի մէջ այդպէս կ՚երեւար:

(Շար.)

---

29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

Ուրախ ու զուարթ, տօնն է մանուկին,
Գացէք իրենց հետ անցընելու զայն
Ֆրանսահայ Կ. Խաչին հետ:

Նախկին նախարար մը, Պ. Ռոպէռ Շուման յօդուած մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ ութ անգամ է որ կը մասնակցի նախագահական ընտրութեան մը եւ երբեք չեմ տեսած այսպիսի երեւոյթ: «Կուսակցութիւնները իրենք մեծ մասով չեն կրնար սանձել իրենց մրցակցութիւնները եւ ընտրութիւն մը կատարել իրենց բարեկամներուն միջեւ: Իրենց անդամներն իսկ չեն հնազանդիր տրուած նշանախօսքին: Հեղինակութեան տագնապ մը կը նշանակէ այս վիճակը»:

× Հանրապետութեան նախագահին սահմանուած նոր գումարն է 78 միլիոն ֆրանք, այսինքն չորս միլիոն աւելի, բաղդատելով 1953ի հետ:

× Ընտրութեանց առեն քուէ չահած «զանազաններուն» մէջ կը գտնուին զօր. տը Կոլ՝ վեց քուէ, Քաչէն երեք, Օրիոլ 2, Էռիօ 1, Փարիզի կոմսը (արքայական) 1 եւայլն:

× Վերջին պահուն կը ծանուցուի թէ նորէն դիմում կատարուած է Պ. Լանիէլ, որպէսզի իրաւարար մը գտնէ, տագնապը լուծելու համար: Պ. Լանիէլ կը մերժէ ետ առնել իր թեկնածութիւնը: Այս առթիւ կ'ըսէ.— «Մինչեւ վերջը պիտի մնամ: Արդէն 408 ձայն ունիմ, չեն կրնար որեւէ բան ընել ինծի դէմ: Կրնայ տասը կամ քսան օր տեւել, պիտի մնամ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի եւ գերիներու փոխանակութեան ամերիկեան ներկայացուցիչը, Պ. Տին, որ եօթը չաբաթէ ի վեր կը վարէ բանակցութիւնները, Ուաշինկթըն վերադառնալով ըսաւ.— «Համոզուած եմ թէ պատերազմը պիտի չվերսկսի Քորէայի մէջ»: Իր կարծիքով, համայնավարները բանաձեւ մը պիտի գտնեն, ետ առնելու համար իրենց մեղադրանքները Մ. Նահանգներուն դէմ:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ պատերազմը վերջացնելու համար կ'ըսուի թէ Խ. Միութիւնը թելադրած է Հօ Շի Մինի որ բանակցի Ֆրանսայի հետ: Այս առթիւ Մոսկուայի անթելը կ'ըսէ թէ Հնդկաչինի պատերազմին դադարումը պիտի նպաստէ միջազգային կացութիւնը մեղմացնելու:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պաշտօնական շրջանակներէն կը հաւաստեն թէ զինական օգնութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ 1956, եթէ նոյնիսկ ձախողի եւրոպական բանակի ծրագիրը: Այս հաւաստիքները կը տրուին մասնաւորապէս ապահովութիւն ներշնչելու համար Ֆրանսայի:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ հաստատուած օրէնքը վաւերացուեցաւ Լիբանանի կառավարութեան կողմէ: 43րդ կառավարութիւնն է որ կը վաւերացնէ այս բացառիկ օրէնքը:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ պետութիւնները մերժեցին Ազգաժողովին առաջարկած կարգադրութիւնը՝ Յորդանան գետի օգտագործման մասին: Լիբանանի պատուիրակը ուրիշ բանաձեւ մը առաջարկեց, յանուն արաբական պետութեանց եւ մասնաւորաբար Սուրիոյ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կաթոլիկ եպիսկոպոսները երդում ընելով, խոստացան հաւատարմութեամբ ծառայել պետութեան ուժը եւ ապահովութիւնը աւելցնելու համար: Անգլիոյ երեսփ. ժողովը խստօրէն դատապարտեց Լեհաստանի մէջ սարքուած կրօնական հալածանքները, բողոքելով բոլշեւիկներու հաստատած նոր օրէնքին դէմ:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի: Գինը 200 ֆրանք:

Դիմել՝ Նոր Սերունդի անդամներուն, Բալուեան եւ Պարսամեան գրատուններուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախսերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈՒՇ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ:

1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ 1ԷՆ, ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ
Ձեռքէ հատը 12 փրանք:

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր տարեկան 3000, վեցամսեայ 1600 ֆր:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ.— (Պելժիա, Անգլիա, Իտալիա, Գերմանիա եւն.) տարեկան 3500 փրանք: Ամերիկա 10 տոլար:

ՏԱԿԱՒԻՆ ՏԱՍԸ ՕՐ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ, Ի ՀԱՇԻՒ 1954Ի, ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱԼ ԱՏԻԱՌ
4, ՍՔՈՒԱՌ ՌԱՓ, ՓԱՐԻԶ (7)
Երկուշաբթի 28 Դեկտ. ժամը 17.30ին կը ներկայացուի Տիկին ԼԻԽՍԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի Ծննդեան հէքեաթը՝
ԾՆՈՒՆԴԻ ՄԱՅՐԻԻՆ ՏԱԿ
(կամ Մարինայի Երազը)
Մասնակցութեամբ Ա. Պիտոէնի ռուսական թատրոնէն եւ 7 պզտիկներու:
Տոմսերը կարելի է ապահովել սրահէն:
Մուտք 300 փրանք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ, Սեւան - Յամիտաս երգչախումբը իր ողբացեալ ղեկավարին՝
Գ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ
մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 ռիւ Ժան Կուժօն:

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Ստեփան Մարկոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝
ՏԻԿԻՆ ԵՊՐԱՔՍԷ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ, Դեկտեմբեր 27ին կիրակի առաւօտ, ժամը 11.15ին Իսի լէ Մուլինոյի Ֆրանսական Սէն Պոլինօ մատրան մէջ, 140 ռիւ տը լ'Եկլիզ: Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը կատարէ հայր Քիլէճեան:

Կը հրաւիրուին ազգականները եւ բարեկամները ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան:

ԾՆՈՒՆԴԻ ՃԱՐԹՕՆՔԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի 24 Դեկտեմբեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ԵՐԳ՝ Օր. Շ. Պէնկեան եւ Մ. Մուրատեան Ֆ. Կ. Խ.ի պարախումբը ղեկ. Օր. Գավէզեանի, եւրոպական ՊԱՐԵՐ՝ նուագախումբ Վարդէվանեան:

Հաճելի անակնկալներ:

Մուտք 300 ֆրանք: Տոմսերը «Յառաջ»ի մօտ: Սեղաններու համար Ալէ. 16-65:

ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

Հայ Կաղանդ պապան լուր տուաւ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան թէ՝ այս տարի ալ, Դեկտեմբեր 29ին ժամը 14 - 19 պիտի գայ Սոսիէթէ Սավանթ, շնորհաւորելու Նոր Տարին:

Կաղանդ Պապան կը խոստանայ զգոյշ ըլլալ եւ չկորսնցնել նուէրներուն պարկը: Դիմաւորելու համար պիտի ունենանք Նոր Տարուան ծառ, ներկայացում, պարեր, նուագ եւ սինեմա եւն.:

Կաղանդ պապիկը կը խնդրէ որ հայ մանուկները սիրող անձերը իրենց նուէրներով օգնեն մեզի ճոխ եւ ուրախ հայ Կաղանդ մը անցնելու համար:

Իրաւունք չունի՞ Կաղանդ Պապան:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Դեկտեմբեր 26, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Մասնակցութեամբ կրթ. մարմնին: Անշուշտ բոլորը պիտի փութան քաջալերել մեր փոքրիկները, եւ իրենք ալ պիտի ուրախանան լսելով անոնց գեղեցիկ արտասանութիւնները եւ երգերը մայրենի լեզուով եւ դիտելով տոհմիկ պարերը:

Տէր եւ Տիկին Կարապետեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր մահը՝
ՏԻԿԻՆ ԷԼՊԻՍ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սայլանեան, Կիրասոնցի)
Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը երկուշաբթի առտու ժամը 8.45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժօն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը՝ մնայուն աշխատանքի համար, պայմանով որ ֆրանսերէն կարդալ գրել գիտնայ:

Դիմել՝

Mme Kamanadjian Suzanne
15, Rue des Vignerons, Vincennes (Seine)

×

Աշխոյժ հայ երիտասարդ մը նպարեղէնի (մեծաքանակ) հաստատութեան մը համար: Անհրաժեշտ է ունենալ կառք վարելու արտօնագիր:

Անձամբ դիմել ՅԱՌԱՋի:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 22 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7250 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2661

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

Իսկապէս աննախընթաց երողութիւն մըն է որ կ'արձանագրուի Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան մէջ, նախագահական ընտրութեան առթիւ։

Հինգ օր ժողով եւ օրական երկու քուէարկութիւն, առանց վերջնական արդիւնքի մը յանգելու։

Թեկնածուներ կուգան ու կ'երթան, կը շահին եւ կը կորսնցնեն։ Եւ ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէ ելքին։

Նախընթաց պարագաներու մէջ, ամէնէն դժուար ընտրութիւնը վերջացած է երկու անգամով (Փուանքարէ եւն.)։

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ այս անգամ, ախտանշան մըն է, խորապէս վրդովիչ Ֆրանսայի բարեկամներուն համար։

Միջազգային մամուլի գլխաւոր ներկայացուցիչները չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնը, մանաւանդ որ կարգ մը եւրոպական խնդիրներ սերտ կապ ունին Ֆրանսայի ապագայ դիրքին հետ։

Ամէնէն բարեացակամ թերթերն ալ դառն խորհրդածութիւններ կը հրատարակեն, քանի մը օրէ ի վեր։

Օրինակ, Պելժիոյ «Լը Սուառ»ը, թունդ ֆրանսասէր, գիտել կուտայ իր Փարիզի թղթակցին բերնով.

— «Նախագահական այս ընտրութիւնը կ'ապացուցանէ թէ որքան խորապէս պառակտուած է Ֆրանսայի հանրային կարծիքը։ Միայն որոշ նիւթի մը մասին չէ որ ժխտական մեծամասնութիւն կը գոյանայ, այլ որ եւ է նիւթի մասին, ո եւ է անձի հանդէպ, նոյնիսկ երբ խնդիրը կը վերաբերի նախագահական պաշտօնի»։

Տեղական մամուլին ինչպէս ժողովուրդին համբերութիւնը չատոնց սպառած է։ Եւ ամէն օր աղի-լեղի խօսքեր կ'արձանագրուին, յոռետես եզրակացութիւններով։

Դիմադրական եւ յեղափոխական ճակատի թերթերէն «Քոմպա» կիրակի օր պարզապէս կը պահանջէր լուծել խորհրդարանը։ Խմբագրականին խորագիրն ալ այդ էր, «Լուծում»։

Այս առթիւ «քերմէս» կը կոչէր Վերսայլի վեհաժողովը.

— «Այլ եւս Ֆրանսուա Մորիաքի յիշած «փտութիւնը» չէ որ կը տեսնենք, այլ քայքայում, հոգեվարքի ցնցումներ, ծիծաղելին, գարշելին, խեղկատակութիւնը որոնք ծայր աստիճանին հասած են։

Թերթը այս կացութեան պատասխանատու կը նկատէ գլխաւոր կուսակցութիւնները, գիտել տալով թէ իւրաքանչիւրը ինքն իր մէջ ալ համաձայն չէ։

— «Ո՛ր կողմն ալ դառնաք, միայն փլատակներ պիտի գտնէք»։

Եզրակացութիւն, — լուծել խորհրդարանը, տեղի չտալու համար երկրորդ ելքի մը՝ «պետական դաւ»։

Հոսանքներ կան որոնք շատ գոհ կ'երեւան այս անցուդարձէն, իրենց յատուկ եզրակացութիւններ հանելով։

Չէ՞ որ խնդիրը կապ ունի ոչ միայն ներքին կացութեան, այլեւ արտաքին խնդիրներու հետ։

Մասնաւորապէս կռուախնձոր դարձած է եւրոպական միացեալ բանակի ծրագիրը, որուն վաւերացման կը սպասեն միւս դաշնակիցները։

Արդ, առաջին քուէարկութիւններէն անմիջապէս վերջ, համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», «թաղուած» կը համարէր այդ ծրագիրը։ Եւ ամէն օր կոչեր կ'ուղղէ, որպէսզի մնացեալն ալ թաղեն (Գերմանիոյ հետ կնքուած հաշտութեան առժամեայ դաշնագիրը եւն.)։

Ի վերջոյ նախագահ մը պիտի ընտրուի — թերեւս ալ ընտրուած է, երբ այս տողերը կը գրենք։

Բայց, նոր լոյս մը պիտի ծագի՞, երբ այնքան պառակտուած է խորհրդարանը։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

Հինգերորդ, վեցերորդ, եօթներորդ, ութերորդ քուէարկութիւններն ալ ձախողած ըլլալով, իններորդ քուէարկութիւն մը սարքուած էր երէկ, երկուշաբթի, կէսօրէն վերջ։

Հինգերորդ քուէարկութեան շահած էին Լանիէլ՝ 374, Նեժլէն՝ 312, Ժան Մէտսէն (Նիսի քաղաքապետը), 197։ Ուրեմն առաջին երկուքը կորսնցուցած էին, բաղդատելով Դ. քուէարկութեան հետ (408 եւ 344)։

Վեցերորդ քուէարկութեան Լանիէլ շահեցաւ 397, Նեժլէն 306, Մէտսէն 171։

Եօթներորդ քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի ժամը 15ին։ Քուէարկողներու թիւն էր 922, սպիտակ քուէ՝ 13։ Մասնակցողներ՝ 909։ Բացարձակ մեծամասնութիւն՝ 455։ Լանիէլ շահեցաւ 407 ձայն, Նեժլէն 303, Մէտսէն 156։

Դարձեալ ապարդիւն։ Հարկ եղաւ ութերորդ քուէարկութիւն մը կատարել իրիկուան դէմ։ Այս անգամ քուէարկուներու թիւն էր 916, սպիտակ քուէ՝ 13։ Մասնակցողներ՝ 903։ Բացարձակ մեծամասնութիւն՝ 452։ Լանիէլ շահած էր 430 ձայն, Նեժլէն 381։ Մէտսէն ետ առած էր իր թեկնածութիւնը։ Աննշան ձայներ շահած էին Ժաքինօ (14), Փինէ (25), դանաղան (53)։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Լանիէլ 23 քուէ շահած էր Մէտսէնի կուսակիցներէն. բայց նոյն շարքէն շատեր ալ քուէ տուած էին Նեժլէնի։ Ութերորդ քուէարկութեան մէջ այս վերջինը, որ հակառակ է եւրոպական բանակի ծրագրին, նախորդ քուէարկութեան վրայ (303) շահած էր 381, այսինքն 48 պակաս Լանիէլէն։

Ընտրութեանց մէջ վճռական դեր կը կատարեն արմատականները, հակառակ ըլլալով թէ Լանիէլի եւ թէ Նեժլէնի։ Իրենք էին որ Պ. Մէտսէնի թեկնածութիւնը դրին վերջին պահուն, յետոյ ետ առին։ Այս անակնկալ գիջումին վրայ, պահ մը կարծուեցաւ թէ Լանիէլ պիտի ընտրուի, եւ հրամաններ տրուեցան կարգապահական ուժերուն, որպէսզի պատրաստուին Փարիզ առաջնորդելու նորընտիր նախագահը։ Հինգշաբթի օրէն ի վեր հազարաւոր ոստիկաններ եւ զինուորներ դիրք բռնած են Վերսայլի պալատին շուրջը, մէկ ժամէն միւսը Էլիզէի պալատը առաջնորդելու համար նախագահը։ Բայց միշտ յուսախաբ եղան։

Տակաւին կարծողներ կան թէ կարելի պիտի ըլլայ համոզել Պ. Վէնսան Օրիոլը որ հաւանի եօթը տարի եւս շարունակել նախագահութիւնը։ Կիրակի օր խորհրդակցութիւններ կատարուած էին այս ուղղութեամբ, սակայն պահպանողականները մերժեցին, առարկելով թէ Լանիէլ արդէն շահած է ոչ-համայնավար խմբակցութեանց կէսէն աւելին, հետեւաբար Նեժլէնի կը մնայ ետ առնել իր թեկնածութիւնը, որպէսզի համայնավարները չկարենան ազդել ընտրութեանց արդիւնքին վրայ։

ՋԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Ընտրութեանց այս ձախողումները չնախատեսուած հետեւանքներ ալ ունեցան։ Խոստացուած է յաւելուածական գինի հրամցնել ոստիկաններուն, նախագահին ընտրութենէն անմիջապէս վերջ։ Մարդիկը դեռ կը սպասեն, գետին զարնելով իրենց ոտքերը որպէսզի տաքնան։ Թէեւ երկու ժամը անգամ մը կը փոխուին, բայց 45 ոստիկաններ տուն ղրկուած են արդէն, յոգնութենէն տկարացած ըլլալով։ Թղթակից մը կը գրէ թէ Վերսայլի արքայական պալատին կիսանդրիներու դահլիճը, ուր օրն ի բուն կը ճեմեն եւ կը շալակրատեն պատգամաւորները եւ թղթակիցները, լեցուած է ծխիկի մնացորդներով (կճատ) եւ տփիկներով։

Ուրիշ թերթի մը տեղեկութեանց համաձայն, տասը հազար հաւկիթ, կէս թոն ձուկ, 1500 քիլօ գետնախնձոր սպառած են վեհաժողովի միակ ճաշարանին մէջ, Դեկտ. 17էն ի վեր։ Առաջին օրը 900 ճաշ պատրաստուած էր, իսկ այժմ տեւականօրէն երկու հարիւր սեղան կը սարքեն, կէս օրին եւ իրիկունը։

«ՊԻՏԻ ԱՒԼԵՆՔ ՊԻՏԻ ՍՐԲԵՆՔ»

Խորհրդային թերթերը կը շարունակեն սիւնակներով բանաձեւեր հրատարակել, Բերիայի եւ վեց մեղսակիցներուն դատավարութեան առթիւ։ Բոլորն ալ մահապատիժ կը պահանջեն կծու բառերով։ Կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա», շաբաթ օր իր Բ. էջին կէսէն աւելին յատկացուցած էր Մոսկուայի, Լենինկրատի, Քիեւի, Մինսքի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ գումարուած ժողովներուն։ Այս առթիւ պատկերներ ալ հրատարակած էր որոնց մին կը ներկայացնէր Մոսկուայի «Մուրճ եւ Մանգաղ» գործարանին ժողովը, չորս սիւնակի վրայ։ Բոլոր բանաձեւերուն գլուխը կ'երեւան չնդալից խորագիրներ, ժողովուրդին «անսահման զայրոյթը» յայտնելու համար «հայրենիքի սոսկ դաւաճաններուն դէմ»։ Քանի մը նմոյշներ.—

«Սովետական ժողովուրդը կը պահանջէ ամենախիստ պատիժ օտար դրամագլուխի գործակալներ Բերիայի եւ իր մեղսակիցներուն համար։

— «Պիտի աւլենք սոսկ դաւաճանները մեր ճամբուն վրայ»։

— «Աւելի սերտօրէն պիտի համախմբուինք համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան շուրջը։ Պիտի գործենք միաձայն եւ միակամ։ Միշտ արթուն պիտի մնանք»։

— «Խ. Միութեան ընդհ. դատախազութիւնը բոլորովին մերկացուց հայրենադաւ Բերիայի եւ մեղսակիցներուն ոճրապարտ արարքները։ Կը պահանջենք Գերագոյն Ատեանէն դանոնք դատել սովետական օրէնքին բովանդակ խստութեամբ»։

— «Հայրենադաւ Բերիա եւ իր մեղսակիցները ծանր ոճիրներ գործած են պետութեան դէմ եւ պէտք է անվնաս դառնան միանգամ ընդ միշտ։ Կը պահանջենք ամենախիստ պատիժը այս սոսկ դաւաճաններուն դէմ»։ Եւայլն։

Կուսակցութեան պաշտօնաթերթն ալ մէկ էջ բանաձեւ հրատարակած էր առաջին օրը, մէկը՝ Բերիայի ծննդավայրին՝ Վրաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային ստորագրութեամբ։ Թիֆլիսի մեքենաշինական գործարանին մէջ քուէարկուած բանաձեւ մը կ'ըսէ.— «Բովանդակ վրացի ժողովուրդը կ'անիծէ դաւաճան Բերիան եւ իր գործակիցները»։

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ պաշտօնեաները նորէն խլրտիլ սկսած են։ Կառավարութիւնը որոշած էր 12.000 ֆրանքի բացառիկ գումար մը վճարել ամէն մէկուն։ Կը պահանջեն քան հազար, ինչպէս եւ անցեալ Օգոստոսի ընդհ. գործադուլին անվճար օրականները։ Թերթերը կը գրեն թէ արդէն իսկ աշխատանքը դադրած է Մարսէյլի եւ Նիսի կայարաններուն մէջ։ Կը վախցուի որ շարժումը ծաւալի տօնական օրերու առթիւ։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ երթեւեկն ալ խանգարուած է, իբրեւ հետեւանք մասնագէտ պաշտօնեաներու գործադուլին, որ կը տեւէ քանի մը օրէ ի վեր։ Իսկ թղթատար օդանաւերը կը բանին, բայց ճամբորդ չեն առներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ԱՄՈՒԻՆ ՔԵՐՔԵՐԸ

Տօնական օրեր են եւ ամէնէն աննարն ալ աջ-ձախ ինկած է, իր զաւակները կաղնդելու համար։

Խաղալիքներ, այո՛, բայց նաեւ պիտանի նուէրներ։

Օտարը հազարումէկ հրատարակութիւններ ունի մանուկներու եւ պատանիներու համար, մէկը միւսէն շողշողուն եւ շլացուցիչ։

Եւ, տեղացիներուն հետ, մերիններն ալ իրարու հետ կը մրցին, դէզ մը գնելու համար։

Թող չըսեն թէ մենք բոպիկ ենք, այս գետնին վրայ։

Մենք ալ, ունինք ե՛ւ մանկական եւ պատանեկան հրատարակութիւններ, ամէն գաղութի մէջ։ Փարիզէն մինչեւ Պոլիս եւ Միջին Արեւելք։

Ահաւասիկ հատ մը, *«Լուսաբեր»*, որ նոր բոլորեց հինգերորդ տարին։

Թերթը ամսագիր է եւ կը հրատարակուի Թեհրանի մէջ, նախաձեռնութեամբ խումբ մը սրտցաւ հայրենակիցներու։

Կը պարունակէ այլազան եւ մատչելի նիւթեր, արձակ թէ ոտանաւոր։

Ունի նաեւ թատերախաղեր, հանելուկներ եւ ուրիշ ինչ որ կրնայ հետաքրքրել մանուկն ու պատանին։

Ահաւասիկ ոտանաւոր մը, հոկտեմբերի թիւէն, — ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ.

Հայաստանի հովանին եմ,
Մասիս սարի ծիրանին եմ,
Ձեզ բերել եմ մի յուշ անուշ,
Արովեանի սիրտը քնքուշ։
Արագածի մեղմիկ հովն եմ,
Սեւանի ու Վանի ծովն եմ,
Ձեզ բերել եմ շողուն արեւ,
Թումանեանի աչքն ու բարեւ։
Մայր Արաքսի ջրի ձայնն եմ,
Ազատ, ուրախ, հպարտ Հայն եմ,
Ձեզ բերել եմ ոսկի թասի
Անուշ երգերն Կոմիտասի։
Է՜յ Մայրենի Լեզուն եմ ես,
Ձեր լո՛յս, ձեր կեա՛նք արեւն եմ ես,
Ձեզ բերել եմ փառ ու ժպտուն,
Բառն ու բանը մեր սիրասուն։

Հ. ԱՐ.

Որո՞ւն սիրտը պիտի չտրոփէր, եթէ ձեր զաւակները արտասանէին այս երգը։

Եւ դեռ ի՜նչ քերթեր։ *ՎԱՀԷ*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Ստեփան Վահանեանէ (Քան) 2000 ֆրանք։

Ալֆորվիլէն «Յառաջ»ի բարեկամէ մը 2000 ֆրանք։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ, Ազարեան եւ Շահինեան փայլուն յաղթանակներ շահեցան շաբաթ եւ կիրակի, միւս խորհրդային մարզիկներուն հետ։ Պաշտօնական մրցումին ներկայ էր նաեւ Խ. Միութեան դեսպանը։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ազարեան, «թաւ պեխերով ըմբիշը», բուռն ծափերու արժանացաւ երբ հաւասարակշռութեան փորձեր կատարեց ձողերու վրայ։ Երկուքը միասին լաւագոյն նիշը շահեցան (9.70)։

ՉԸՐՉԻԼԻ ՁԵՌՔԸ ԱՅՐԵՑԱՒ իր իսկ անզգուշութեամբ։ Շաբաթ օր բարեկամաբար կը խօսէր ընկերակցութեան մը անդամներուն հետ, ճաշէն վերջ, երբ ներկաները տեսան որ բոց մը կը բարձրանայ վարչապետին ձախ ձեռքին տակ։ Տուփ մը լուցկի բռնկած էր Չըրչիլի ձգած սիկառէն։ Ծերունի վարչապետը փոխանակ իրար անցնելու, ուրիշ սիկառ մը բերանը գնաց ներկայ ըլլալու նախարարական խորհուրդի մը։ Իր անձնական բժիշկը անմիջապէս վիրակապերու մէջ փաթթեց վիրաւոր ձեռքը։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԾԱԾԿԵՆ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

●

ԽՄԲ. — Ասկէ առաջ հրատարակեցինք ամերիկացի հեղինակ ու հրապարակագիր Պ. Ուոլֆի մէկ ուրիշ գրութիւնը «*Կարմիր կովը կաթ չի տար*» վերնագրով, թարգմանուած Նիւ Եորքի ազատական – աշխատաւորական շաբաթաթերթ *Նիու Լիտըր*էն: Նոյն հեղինակի այս գրութիւնը հրատարակուած է նոյն շաբաթաթերթի 1953 Նոյեմբեր 22ի թիւին մէջ:

— Ի՞նչ են Խ. Միութեան բնակչութեան իրական թիւերը: 1939էն ի վեր անոնք եղած են պետական գաղտնիք մը:

Ի՞նչ է ծնունդներու սակը, մահերու թիւը, մանուկներու մահուան համեմատութիւնը, ամուսնացեալ եւ չամուսնացեալ չափահասներու թիւը: 1938էն ի վեր այս կենսական վիճակագրութիւնները դարձած են պետական գաղտնիք :

Ի՞նչ է թիւը խելագարներու: Հիւանդներո՞ւնը: Անկարներո՞ւնը: Կոյրերո՞ւնը: 1927էն ի վեր անոնք պետական գաղտնիք են :

Ի՞նչ է փոխ յարաբերութիւնը աշխատավարձքի եւ ապրուստի սղութեան միջեւ, ի՞նչ է սովետական աշխատաւորի մը իրական վարձքը. ի՞նչ է սովետական միջին ընտանիքի մը ապրուստի մակարդակը: Ի՞նչ են արմտիքներու գիները համեմատած ճարտարարուեստական արտադրութեանց գիներուն: Ի՞նչ է գիւղացիի մը ուրիշին գնելու կարողութիւնը համեմատելով քաղաքներու արտադրութեանց, զորս գիւղացինստիպուած է գնել :

Ամէն արդիական երկրի մէջ արհեստակցական միութիւններ կը պահանջեն այսպիսի տեղեկութիւններ: Երկրադործական կազմակերպութիւններ կը պահանջեն այսպիսի տեղեկութիւններ: Կառավարութիւնները եւ ոչ – կառավարական մարմիններ կը մրցին հրատարակելով աշխատավարձքի ցուցակներ, գիներու ցուցակներ, ապրուստի արժէքի ցուցակներ, արտադրութեանց ցուցակներ :

Այսինքն՝ ամէն արդիական պետութեան մէջ, բացառութեամբ մէկուն : Երկար տարիներով Սովետ կառավարութիւնը մերժած է թոյլ տալ որ բանուորներն ու գիւղացիները գիտնան այս բաները: Չեխոսլովաքիոյ, արեւելեան Գերմանիոյ, Լեհաստանի նախկին կառավարութիւնները կը հրատարակէին այս կենսական վիճակագրութիւնները իրենց ժողովուրդներուն համար, բայց վերջ տրուեցան անոնց այն օրը, երբ այս երկիրները նուաճուեցան Կրեմլինի կողմէ:

Ամէն նոր պետութիւն որ կը կոչէ ինքզինք «Ժողովուրդի դեմոկրասի» կը թաքցնէ այս տեղեկութիւնները իր ժողովուրդէն: Մուրճին ու մանգաղին ենթակայ ամէն մէկ պետութիւն կ՚իյնայ խաւար դարերու մէջ, երբ իր կառավարութիւնը պարտաւոր չզգար տեղեակ պահելու իր ժողովուրդը: Եւ կը նկատէ իբր ոճրագործ մը իր ռեւէ մէկ պաշտօնեան որ կը յայտնէ այսպիսի իրողութիւններ ժողովուրդին: Վիճակագրական խաւարում մը կը տիրէ ամէն մէկուն մէջ:

Աւելի գէշը կայ. փոխարէն պարզ ճշմարտութեան, փոխարէն թիւերու որոնք չեն ստեր, կայ սուտ պրոպագանդա մը : Թիւերու տեղ ժողովուրդին կը տրուին տոկոսներ : Բայց ի՞նչ իրական թիւերու տոկոսներ են անոնք: Ասոնք ալ պետական գաղտնիք մըն են: Այսպիսի տոկոսները կը նշանակեն ոչինչ: Ոչինչէն աւելի գէշ նշանակութիւն մը ունին, քանի որ քարոզչական ուրիշ հնարքներ են ծածկելու համար իսկական ճշմարտութիւնը ժողովուրդէն :

Ժողովրդապետութիւնը (դեմոկրասի) սկսաւ երբ կառավարութիւնները հաւանեցան հրապարակել իրենց պիւտճէները : Խորհրդարաններ երեւան եկան երբ անոնք որ կը վճարէին հարկերը սկսան պահանջել իրաւունք՝ վաւերացնելու կամ մերժելու տուրք մը, անոր չափը, նպատակը եւ թէ ինչպէս առնուելու եւ ինչպէս ծախսուելու էր :

Լենին, 1903ին, գրեց. — « Ռուս ցարական կառավարութիւնը կը չարունակէ իր գոյութիւնը միայն որովհետեւ կ՚ապրի մութին մէջ եւ այդ պատճառով է որ ամբողջ երկրի ժողովուրդի կեանքին մասին կատարեալ ու ճշմարիտ տեղեկութիւններ հաղուադիպօրէն կը հաւաքուին մեր երկրին մէջ»: Եւ սակայն այդ ժամանակ ցարական կառաավրութիւնը կը հրատարակէր անթիւ վիճակագրական տեղեկութիւններ, կը հրապարակէր տնտեսական ու ազգագրական ամէն տեղեկութիւն, եւ թոյլ կուտար ոչ – կառավարական կազմակերպութեանց, ու նոյնիսկ կը քաջալերէր զանոնք, որ հրապարակեն ամէն կարգի վիճակագրութիւններ: Ցարական կառավարութիւնը, նման ամէն քաղաքակիրթ, արդիական պետութեան, կը զգար թէ պարտականութիւն մը եւ անհրաժեշտութիւն մըն էր իր ժողովուրդին ու աշխարհին տալ բնակութեան վերաբերեալ ամէն ցուցակ, կենսական վիճակագրութիւններ, պատժական ցուցակներ, տնտեսական ցուցակներ :

Տնտեսական ու քաղաքական արդիական գիտութիւն մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ առանց այս վիճակագրութեանց ու ցուցակներուն: Լենին երբեք պիտի չկրնար 1899ին գրել իր «Կապիտալիզմի զարգացումը Ռուսիոյ մէջ» գիրքը, առանց այսպիսի վիճակագրութեանց: Իրական հաշուով Լենին օգտագործած է 299 տեսական ու վիճակագրական գործեր, որոնք ցարական Ռուսիոյ մէջ հրատարակուած էին ռուսերէն լեզուով եւ իրեն ղրկուած էր կնոջ՝ Կրուպսկայայի կողմէ, ցարական պաշտօնեաներու թոյլտուութեամբ, մինչ ինք աքսորական մը ու բանտարկեալ մըն էր Սիպերիոյ մէջ:

Գիտենք թէ ցարական կառավարութիւնը քանի մարդիկ բանտարկեց ու աքսորեց: Սովետ կառավարութիւնն ալ հրաւիրկներու իշխանութեան տիրանալէ վերջ: 1926ին Սովետական բանտերու մէջ կային վեց հազար քաղաքական բանտարկեալներ, 1928ին՝ երեսուն հազար, իսկ 1930 Մայիս 1ին 662.257: Ապա տեղի ունեցան բռնի հաւաքականացումը, աշխատանքի մեծ արգացումը, մաքրագործութիւնները: Քաղաքական բանտարկեալներու թիւը ցատկեց հասաւ միլիոններու, եւ սովետ կառավարութիւնը այլեւս չհամարձակեցաւ հրատարակել պատժական վիճակագրութիւնները: Ներկայ աշխարհին մէջ Խ. Միութիւնը միակ մեծ կառավարութիւնն է որ չի հրապարակեր այս թիւերը: Աւելի քան երկու տասնեակ տարիներ այս հսկայական թիւերը դարձած են պետական գաղտնիք մը: «Ժողովուրդի Դեմոկրասի»ներէն զատ ուրիշ ոչ մէկ կառավարութիւն այսպիսի պարքար կը մղէ իր ժողովուրդին դէմ: Ուրիշ ոչ մէկ կառավարութիւն կը ղրկէ միլիոններ ու տասնեակ միլիոններ կեդրոնացման արգելարաններ ու բանտեր: Թիւերը կը հրատարակուէին որքան ատեն որ անոնք փոքր էին ;

Սովետ կառավարութեան առաջին տարիներուն աւելի շատ վիճակագրութիւններ հրատարակուեցան քան ցարական Ռուսիոյ մէջ եւ Սովետ վիճակագրական գործակալութիւնները յառաջացեալ երկիրներուն գործակալութեանց կը հաւասարէին :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԷՍ ԳԻՏԱԿԱՆ

Կ Ա Տ Ո Ւ Ն

★

Մեր ընտանեկան յարկին մաս կազմող կենդանիներէն մին է նաեւ կատուն: Արդեօք փորձուա՞ծ էք որեւէ ատեն ուսումնասիրելու այդ գլուասէր, ճարպիկ կենդանիին բոլոր շարժումներն ու սովորութիւնները: Գրականութիւնը, նկարչութիւնը եւ գեղարուեստի ուրիշ ճիւղեր օգտագործած են կատուն իր յատկանշական կազմերով, սակայն ժողովուրդը զայն կը ճանչնայ իբրեւ ճարտար որսորդ մը ... մուկերու:

Իր տեսքը կը յիշեցնէ նոյնացեղ գազաններ՝ ինչպէս վագրը, առիւծը, յովազը : Բայց, կասկածէ դուրս է որ կատուն ընտանի կենդանի մըն է: Ու եթէ նոյնիսկ լքուի տիրոջմէ, բնաւ վայրենի չի դառնար:

Կարգ մը երկիրներու անտառներուն մէջ կ՚ապրին վայրի կատուներ, որոնք աւելի զօրեղ կազմ մը ունին եւ երբեք չեն ընտելնար :

Այժմ, փորձենք հետեւիլ կատուին առօրեայ կեանքին: Կատուն իրեն յատուկ կենցաղ մը ունի: Ու իր կենսական պահանջներուն մաս կը կազմէ հողային որոշ տարածութիւն մը: Տան մէջ կատուն կը գտնէ իր նախասիրած անկիւնը, ընդհանրապէս տաքուկ տեղ մը, ուր կը ծնի նաեւ իր ձագերը: Բոլորս ալ տեսած ենք որ կատուն իր բերնով կը փոխադրէ իր ձագերը եթէ ստիպուի տեղափոխուիլ: Շատ հոգածու է անոնց մասին ու կ՚արգիլէ անոնց դուրս ելլել մինչեւ որ մեծնան ու իրենք զիրենք կարենան կառավարել: Կատուն ի բնէ մաքրասէր է ու իր բնական պէտքի արտաքսումը կը կատարէ տանտիկնոջ կողմէ սենեակին մէկ անկիւնը զետեղուած ու հողով կամ աւազով լեցուած տուփին մէջ, կամ պարտէզին մէջ օրոշ տեղ մը :

Կատուն, իր բնակութեան յատուկ շրջափակը ունի ուր ոչ մէկ օտար կատու կը համարձակի մուտք գործել: Կատուներու այս անհանդուրժողութիւնը իրար հանդէպ զգալի է նոյնիսկ միասին մեծցած կատուներու մօտ: Տան մէջ, այս կենդանին ինքզինք ապահով կը զգայ տնեցիներէն: Իսկ պարտէզին մէջ կամ տան անմիջական շրջակայքը մինչեւ հարիւր մեթր հեռաւորութեան վրայ կատուն կը զգուշանայ մարդոցմէ: Բայց օտար կատուներու հանդէպ հանդուրժող է: Մինչդեռ շուներու առջեւ բնականօրէն թշնամական եւ նոյնիսկ յարձակողական է իր դիրքը, անոնց ի տես իսկոյն կը ցցուին իր մորթին ու մանաւանդ պոչին մազերը: Կռնակը աղեղնաձեւ, գլուխը դէպի կռնակը հակած, կը սկսի փքալ, մռնչել, ու սպառնացայտ իր ժանիքներն ու ճանկերը ցոյց տալ, եւ եթէ ձագեր ունի նոյնիսկ յարձակիլ: Ասիկա ինքնապաշտպանութեան կամ հողային պահանջի բնազդային ցոյց մըն է միայն :

Կատուն, իր բնակարանէն բաւական հեռու վայրի մը վրայ ժխտական դիրք մը կը բռնէ մարդոց հանդէպ: Զանոնք իր հաւանական թշնամին նկատելով եւ նոյնիսկ իր տիրոջ փաղաքշական կանչերուն չի պատասխաներ: Այդ վայրը ընդհանրապէս իր որսալու շրջանն է: Դաշտային կրծողներ, թռչուններ իր նախընտրելի որսերն են :

Տան մէջ ան կանոնաւորած է իր հանապազօրեայ կեանքը: Ժամանակի ճշգրիտ հասկացողութիւնը ունի, ճաշի ժամերուն միշտ ներկայ է սեղանին շուրջը: Փողոցին անկիւնը կը սպասէ տանտիկնոջ շուկայէն վերադարձին ու երբ զայն նշմարէ իսկոյն կը մօտենայ անոր, պոչը տնկած ու դրդուական եղանակով մը կը քսուի անոր ոտքերուն ու կ՚ընկերանայ անոր մինչեւ խոհանոց: Իր քնանալու եւ պտտելու ժամերն ալ ընդհանրապէս որոշ են, եթէ արտաքին պատճառներ չի խանգարեն այդ կարգը :

Այժմ ներկայացնենք կարգ մը երեւոյթներու հանդէպ կատուին ունեցած հակազդեցութիւնները: Փորձենք խոհանոցին մէջ զետինը պնակ մը դնել: Պնակին ձայնը կատուն պիտի առաջնորդէ դէպի խոհանոց: Ասիկա Փավլովի փորձն է, այսինքն՝ անդրադարձ շարժումներու ընկերացած երեւոյթը, որու ազդեցութեամբ պնակին ձայնը կատուին մէջ բնազդօրէն

ԾԱԿ ՔԱՐԵՐԸ ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

★

Ծակ – քարեր կան մեր երկրի զանազան կողմերը, որոնցմէ ոմանք կը թուին ըլլալ արուեստական, կամ ձեռագործ, բայց շատերը բնական են, բնութեան խաղերէն ու քմայքներէն ձեւացած: Արագընթաց հեղեղները եւ արագավազ գետերը իրենց ընթացքին՝ կը հանդիպին լեռներու, ժայռերու եւ բլուրներու, որոնք արգելք կ՚ըլլան իրենց հոսումին, կը սկսի անողոք ու տեւական պայքար մը՝ ջուրի եւ հողի միջեւ, հուսկ յետոյ՝ հետեւեալ արդիւնքը կուտայ. կամ գետն ու հեղեղը կը պարտուին, կը փոխեն իրենց ճամբան եւ կամ՝ լեռը, ժայռն ու բլուրը տեղի կուտան, ջուրը կը գտնէ հողային մասեր, կը հարուածէ, կը փշրէ ու կը լափէ, որով կը յաջողի զանոնք ծակել, անկէ հոսիլ, այսպիսով ծնունդ կ՚առնեն ծակ – քարեր եւ բնական կամուրջներ :

ԲԱՂԷՇԻ ԾԱԿ – ՔԱՐԸ. — Բաղէշի հարաւ – արեւմտեան կողմը, Շօռ – Կէօլ կոչուած բորակային ջուրէն, ոտքով մէկ ժամ հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի այս Ծակ – Քարը :

Երկայն ապառաժ մըն է, լերան կողերէն՝ վերէն վար երկարած, այս ապառաժը ծակ է, ուրկէ ստիպուած են անցնիլ կարաւաններն ու ճամբորդները՝ իրենց ճամբան շարունակելու համար: Կ՚ըսուի թէ այս փապուղին բացեր է բարեգործ մարդ մը, անծանօթ է իր անունը, եւ անծանօթ՝ իր ազգութիւնը :

Հրաշակերտ մըն է Բաղէշի այս Ծակ – Քարը, ըլլայ ան բնական կամ ձեռագործ, անդուլ աշխատանքի մը կոթողն է ան՝ բոլոր դարերու համար :

ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻԻ ԾԱԿ – ՔԱՐԸ. — Սեւանայ Գեղարքունիք գաւառին մէջ կայ Ծակ – Քար անունով գիւղ մը. այսպէս կոչուած է՝ իր քովը գտնուած բնական կամուրջի մը կամ ծակ քարի մը պատճառով:

Դարեր ու դարեր, բնութիւնը աշխատեր է բանալու կամուրջը կամ ծակ քարը : Ապառաժէ մը կը բաղկանայ, ժայռեղէն զանգուած մը՝ որ ձգուած է ձորակի մը լայնութեամբ, արեւելեան եզրը: Հոսող ջուրը ծակեր է ապառաժը, քանի մը կամարներ կազմեր է. հոն՝ ուր ջուրի հոսանքը զօրաւոր է, բացուեր է մեծ կամար, իսկ ջուրի քիչ քանակութեամբ վազած տեղերը ձեւացեր են փոքրիկ կամարներ: Ապառաժին վրայէն կարելի է անվրդովանդ երթեւեկել: Թուրքերն ու Թաթարները « Տելիք – Տաշ » կ՚անուանեն այս կամուրջը :

ԲԻՆԿԵԱՆԻ ԾԱԿ – ՔԱՐԸ. — Բինկեանի եւ Ակնայ մէջտեղը, Շողի կոչուած գիւղի մօտերը կը գտնուի այս Ծակ – Քարը, հինգ մեթր լայնութեամբ կրաքարային պատռուածք մըն է, որուն ստորոտը կը թափին վերի սարերէն իջած ջուրերը մեծ շառաչումներով :

Ականատես մը կը պատմէ, « Քսան վայրկեանի չափ հարկ է լերան կիրճին բոլոր դարձուածքներուն մէջ պտտելու, ելլելով ու իջնելով՝ մեծ զգուշութեամբ ու վախով, վասնզի տեղին բարձրութիւնը, թէ նեղ է, թէ սահուն զետինը, եւ թէ չորս կողմի անդունդները ու սահանքներու շառաչը գլխու պտոյտ եւ սրտի սարսափ կրնան բերել, այնպէս որ անցնողներէն ոմանք՝ իբրեւ մեծ վտանգէ ազատած, ուրախութեան ձայներ կ՚արձակեն՝ երբ կիրճէն դուրս կ՚ելլեն» :

ԶԱԿԷՏԻ ԾԱԿ – ՔԱՐԸ. — Զակէտը գետակ մըն է, որ ծնունդ կ՚առնէ Տաւրոս լերան մէկ կիրճէն, կ՚անցնի Բողանդիէն, Քարափունարէն, Պէլէմիտիքէն, Դաշ – Տուրմազէն, Քուչչուլարի ստորոտէն եւ Խաչկիրիէն, կ՚ուղղուի դէպի Ատանա՝ Միջերկրական ծով թափելու համար :

Խաչկիրիէն երեք քառորդ ժամ հեռու, դէպի արեւելք, Զակէտը շինած է իր բնական կամուրջը, այսինքն՝ իր ծակ քարը, երկայնութիւնը շուրջ 12 մեթր, իսկ լայնութիւնը՝ 15: Գետը կը հոսի արագ, կը կռուի իր ափերուն հետ, շառաչմամբ կը զարնուի իր հունին մէջ պառկած կամ ցցուած քարերուն, ապա գլուխը կը խոնարհեցնէ, կը սահի իր շինած քարեղէն կամարին տակէն: Խաչկիրիէն դէպի Զէչէլի աւանը երկարող ճամբան կ՚անցնի այս բնական կամուրջին տակէն :

ՔԱՐԱՊԱՇՏԱԿԱՆ ՀԵՏՔԵՐ. — Մեր ժողովուրդը նուիրական կամ սուրբ կը նկատէ բոլոր ծակ – քարերը, մեծ ըլլան անոնք կամ փոքր. անոնց կը վերագրէ գերբնական զօրութիւն, այսինքն՝ հրաշագործութիւն :

Անկասկած՝ հնապատմական դարերու մէջ, քարուտ Հայաստանը՝ իր բարձրաբերձ լեռներու, ցից ու ահարկու ժայռերու, խորախոր ու մութ ձորերու, սարսափազդու քարայրներու, նեղ կիրճերու, սեպ ու բարձր ժայռեղէն զանգուածներու միջոցով՝ զարհուրանքի տակ առեր ու ստիպեր է բնիկները, որ քարը պաշտեն :

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(1)

(Շար.)

կ՚արթնցնէ ուտելիք գտնելու հաւանականութիւնը: Այս երեւոյթին բարդ հանգամանքը հետաքրքրական պարագաներ կը ստեղծէ յաճախ: Ենթադրենք որ ճաշի ժամանակ երբեմն մսի պատառիկ մը կու տաք ձեր կատուին շրթնային ձայնի մը ընկերակցութեամբ: Ամէն անգամ որ սեղանի վրայ էք եւ այդ շրթնային կանչը կը կրկնէք կատուն պիտի փութայ ձեր մօտ՝ մսի կտորի մը ակնկալութեամբ: Սակայն տարօրինակ է որ եթէ նոյն ձայնը կրկնէք ձեր սուրճ խմած ժամանակ, կատուն — եթէ պառկած է — պիտի ցցէ իր ականջները, սակայն տեղէն պիտի չշարժի, որովհետեւ պատկերներու լծորդութեան մէջ կը պակսի ձեր ճաշի վրայ չգտնուելու պարագան :

Այս յարակցութեամբ մեծ ազդակի մը պահուն, օրինակ երբ ձայնասփիւռը կը նուագէ կամ խօսնակը կը շաղակրատէ ու ձեր կատուն ինք իր վրայ պլորուած յուլօրէն կը քնանայ բազկաթոռին մէջ, անուշադիր է այդ ձայներուն, որովհետեւ նշանակութիւն մը չունին անոնք իրեն համար: Բայց եթէ այդ պահուն հազիւ լսելի շրթնային ձայն մը հանէք, իսկոյն պիտի ցցէ իր ականջները: Եւ աւելի շեշտուած կանչի մը ան իր աչքերը պիտի բանայ եւ ուղղէ դէպի ձեզ, առանց տեղէն շարժելու: Այս պարագան ցոյց կուտայ նաեւ կատուներուն լսողական գործարաններուն ձայները զտելու եւ բնորոշելու զգայնութիւնը, նոյնիսկ անոնց քնացած միջոցին: Այս յատկութեան շնորհիւ է դարձեալ որ վայրի կենդանիները մարդոցմէ յանկարծակի բռնուելու վտանգէն զերծ կը մնան :

Տարուան ընթացքին կատուն նշանակալի փոփոխութիւն մը չի կրեր: Միայն գարնան ու աշնան, իր սերնդագործական եղանակները ըլլալով, հորմոններու ներգործութեամբ իր սովորութիւնները եւս փոփոխութեան կ՚ենթարկուին :

Ինչ կը վերաբերի ցեղային հարցին, կատուն շան նման արտաքին տարօրինակ ձեւեր, կառուցուածքի այլազան տարբերութիւններ չունի: Բացի քանի մը ազնիւ ցեղերէ — Սիամի, Պարսկաստան, Վանի եւ Էնկիւրիի ցեղերը — որոնք կը պահուին հաճոյքի համար, հասարակ կատուները միայն գոյներու այլազանութիւն մը կը մատնեն: Սեւ կատուն սնապաշտներու կողմէ նկատուած է բարեբախտ: Իսկ առ հասարակ կատուն կը պահեն մուկերու մաքրագործման համար, եւ, ինչո՞ւ չէ, թերեւս վտանգաւոր գազաններու մեր հեռաւոր նախնիքներուն վրայ թողած վախի ազդեցութեան ժառանգութիւնն է որ այժմ մեզ մօտ փոխակերպուած է սիրոյ՝ ի տես այդ նոյնացեղ գազաններու ներկայացուցիչին ընտելութեան :

Գ. ՓՕՅԱՃԵԱՆ

« ՄԱՆՈՒԿ ԱՐՔԱՆ» իր Օրը կը տօնէ Դեկտեմբեր 29ին, Ֆ. Կ. Խաչի միջոցով: Օգնեցէք որ ուրախ անցնի :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

★

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Ազգ. ժողովի Դեկտ. 9ի նիստին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ կատարուեցան: Զանազան հարցապնդումներ տեղի ունեցան: Հալքի երեսփոխաններէն Քեամիլ Պօրան նախ տեղեկութիւն ուզեց եւ պետական թատրոնի ներքին անբաղձալի վիճակը քննադատեց: Կրթական նախարարը պատասխան տուաւ :

Ցետոյ Իսթանպուլի գրաւման 500ամեակին հանդիսութեանց անդրադարձաւ: Պետական նախարար Ճէլալ Եարտըմճը ի պատասխան յայտնեց թէ Իսթանպուլցիք մեծ խանդավառութեամբ տօնեցին տարեդարձը եւ կազմակերպիչ մարմինը կատարելապէս յաջողած է :

Քեամիլ Պօրան հակառակը պնդեց եւ յայտնեց թէ այդ օրերուն Իսթանպուլցիք ամչնալով փողոցն անգամ չիջան, միայն հելլէն թերթերը գովաբանեցին այդ տօնը եւ կարդաց հեռագիր մը, զոր Մէնտէրէս ղրկած է Աթենակորաս Պատրիարքին :

Ճէլալ Եարտըմճը անտեղի գտաւ Պօրանին քննադատութիւնը եւ այս առթիւ սա կծու ակնարկը ուղղեց .

— Ֆաթիհի թիւրպէն 20 տարի փակ պահելը աւելի ցաւալի է :

Այդ միջոցին Պօյաճըգլըլըէր նստած տեղէն գոչեց .

— Այդ թիւրպէն Աթաթիւրքը փակեց :

Քեամիլ Պօրան խօսք առաւ ու ըսաւ .

— Պետական նախարար Ճէլալ Եարտըմճը, այլ անունով Հիւսէյին Եարտըմին մտիկ ըրի ուշադրութեամբ: Ինքն ալ գիտէ որ մահմետական չէ, իսկ ամէնքս ալ գիտենք թէ եղիտ է :

Աղմուկ մը փրթաւ ժողովին մէջ: Պօրան պնդեց թէ Ճէլալ Եարտըմճը զինուորական դասալիք է: Աղմուկը սաստկացաւ: Նախագահը ազդարարեց որ խօսքը ետ առնէ: Պօրան յայտնեց թէ պիտի փաստէ ըսածները: Ի վերջոյ կշտամբանքի պատիժ տրուեցաւ անոր ու արձանագրուեցաւ :

Կարդացուեցաւ Մօճանի հարցագիրը ի մասին առեւտրական կեանքին եւ «տըվլիզ»ին: Երեսփոխանը յայտարարեց թէ մեր դրամը հարիւրին 40 համեմատութեամբ ինկած է արտաքին աշխարհին առջեւ եւ թէ Թուրքիոյ մէջ տոլարի պաշտօնական գինին ու սեւ սակարանի գինին տարբերութիւնը ոչ մէկ երկրի մէջ տեսնուած է ու մեր օտար դրամի բացը միլիառներու կը հասնի :

Առեւտրական նախարար Ֆէթհի Չէլիքպաշ պնդեց թէ մեր երկրին վարկը բնաւ չէ խախտած. եւ բացատրեց «տըվիզ»ի փոփոխութեանց պատճառները :

Մօճան յայտնեց թէ նաւահանգիստներու անյարմար վիճակին պատճառաւ երեք միլիոն թոն արմտիք կուտակուած կը մնայ եւ ցարդ 150,000 թոն միայն արտածուած է :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անցեալ շաբթու կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդած էի Քղիի Հայր. Միութեան մասնաճիւղի գործունէութեան մասին: Քանի մը տող ալ կեդրոնի (Ամերիկա) 19րդ պատգամ. ժողովի մասին.—

Ժողովը տեղի ունեցաւ Մայիս 30ին Սէնթ Լուիզ քաղաքին մէջ: Կը մասնակցէին 11 իրաւասու մասնաճիւղեր 22 ձայնով: Օրակարգին մէջ կարեւոր տեղ մը տրուած էր կրթական հարցին : «Կրթական հարցը մեր Միութեան հիմնական նպատակներէն մին ըլլալով այս տարի կրկին պատգամ. ժողովը երեք սաներ որդեգրեց Հալէպէն՝ Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանին մէջ, (ցերեկօթիկ): Պատգամ. ժողովը որոշեց նաեւ որ նորընտիր Կ. վարչութիւնը շրջաբերականներով յանձնարարէ մասնաճիւղերուն, յարմարագոյն ուսանողներ ներկայացնել յառաջիկայ պատգամաւորական ժողովին»: Ուրեմն Քղիի Հայր. Միութիւնը այսօր ունի եօթը որդեգիրներ որոնք կ՚ուսանին միջնակարգ վարժարաններ, իսկ յիսունէ աւելի նախկրթարաններու կը հետեւին :

« Յուշարձան » գրքին պատրաստութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր յանձնուած է հայրենակից Արմէն Պարտիզեանի, որ տարիներու ընթացքին մեծ աշխատանք կատարած է: Դիմած է կարեւոր աղբիւրներու, արժէքաւոր փաստաթուղթեր ձեռք բերելու համար: Գրեթէ բոլոր աշխատանքները լրացած են եւ յոյս կայ որ գիրքը շուտով լոյս տեսնէ :

Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը նոյնպէս կը հետաքրքրուի արեւելեան նահանգները գտնուող իր հայրենակիցներով :

Գէորգ կոփոյեան

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դեկտ. 7ին սեւ հողին յանձնեցինք Տիկին Նուպար Դաւիթեանը, Մշոյ Խասգիւղացի: Հանգուցեալը կը ճանչցուէր Նուպար Մայրիկ անունով, որովհետեւ 1915ի եղեռնէն վերջ երկար ժամանակ ծառայեց Երեւանի եւ Ալեքսանդրապոլի որբանոցներուն մէջ, խնամեց որբերը, ու անկէ ստացաւ Նուպար Մայրիկ տիտղոսը :

1917ին կ՚ամուսնանայ Սմբատ Դաւիթեանի հետ որ այդ օրերուն Ամերիկայէն կամաւոր եկած էր, Տէր եւ Տիկին Սմբատըն ու Նուպարը շատ օգտակար եղան Մըշեցի հայրենակիցներուն: Հոս Ֆրանսայի մէջ կենդանի վկաներ կան, որոնք շատ գովեստով կը խօսին անոնց մասին:

Թաղումը կատարուեցաւ մեծ շուքով: Ներկայ էին բոլոր հայրենակիցներն ու բարեկամները :

Այս առթիւ Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալի ամուսնոյն հայրենակից Սմբատ Դաւիթեանի, Տէր եւ Տիկ. Սամսոն եւ Վերժին Սաֆարեաններուն Ամերիկա եւ բոլոր պարագաներուն:

Տ. Ս. Հ. Մ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂ

★

Ես չէի ըսած թէ «չորպաճի»ութիւնը քրիստոնեաներուն մենաշնորհն էր, որպէս զի Պ. Վահրամ Մոսկոֆեան հարցնէր.— « Կարելի բան է որ Թուրքերը թոյլ տային քրիստոնեաներու իրենց ուզածին պէս տկարացնել Օսմ. բանակը» (Յառաջ, 10 Դեկտեմբեր):

Թերեւս համեմատութիւնը զոյգ մը քրիստոնեայի դէմ քանի մը հարիւրեակ Թուրք «չորպաճի» էր: Այդքան շահաւէտ գործ մը բնականաբար աղաներն ու փաշաները պիտի չանտեսէին եւ փոքրաթիւ քրիստոնեայ «չորպաճի»ներու գոյութիւնը բարեհաճ թոյլտուութեան արդիւնք կրնայ եղած ըլլալ :

Հետեւաբար պատմութեան գիրքին հեղինակին ճիշդ կամ սխալ վերագրումը թէ « չորպաճի »ներու շահատակութիւնները մասամբ պատճառ են բանակին տկարացման » կը վերաբերի «չորպաճի»ներու զանգուածին, գրեթէ ամբողջութեամբ Թուրք, եւ ոչ թէ քանի մը քրիստոնեաներու :

Մնաց որ այդ տկարացումը «չորպաճի»ներուն նպատակը չէր, այլ պարզապէս չնախատեսուած հետեւանք մը անոնց կասկածելի ուղղամտութեամբ կատարած գործառնութիւններուն :

Պետական հաստատութեանց մէջ կասկածելի գործառնութիւնները արտասովոր չէին մինչեւ մեր օրերն ալ Թուրքիոյ մէջ: Պզտիկ օրինակ մը, իբրեւ նմոյշ :

Միքայէլ Ալէմշահ կը պատմէր թէ անգամ մը Հանրային Պարտքի վարչութեան կողմէ, որուն կը պատկանէր աղի մենաշնորհը, զինքը քննիչ կը ղրկեն Իզմիթի աղի շտեմարանին: Մ. Ալէմշահ կը տեսնէ որ երբ նոր աղը հասնի, կը լեցնեն հինին վրայ, առանց նախապէս մնացածին քանակը ճշդելու, որով կարելի չէր ըլլար գիտնալ թէ ո՞րքան աղ կայ, հետեւաբար եւ ստուգել հաշիւները: Քննիչը կ՚ընդդիմանայ գործառնութեան այս եղանակին եւ խնդիր կը հանէ :

Շտեմարանին վարիչը կը բողոքէ « առ որ անկ է» ըսելով թէ «ձեր ղրկած քննիչը շատ լուրջի կ՚առնէ իր պաշտօնը եւ երկայն կ՚ընէ»: Այս բողոքին իբր հետեւանք կը հրահանգուի Ալէմշահի «բարակ չմաղել ալիւրը եւ կարճ կապել»: Այս կարգի երեւոյթներ ընկալեալ սովորութեանց շարքը դասուած էին :

Զարմանալի եւ անկարելի չէ նաեւ որ քանի մը հատընտիր քրիստոնեայ հայթայթիչներ եղած ըլլան: «Զորպաճի»ութենէն շատ աւելի կարեւոր եւ բարձր պետական եւ արքունի պաշտօններ վարած քրիստոնեաներ կան: Օրինակ մեր ամիրաներուն շարքը, Ղալիգ Արթիններէն մինչեւ Պէզճեանները, Տիւզեանները, Տատեանները եւ միւսները, որոնց օրով ալ զինուորական ծառայութիւն չկար քրիստոնեաներուն համար :

Բ. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Պ. Քարէյ ինծի բացատրեց որ բրինձին տակ անմիջապէս տարբերութիւնը կը զգացուի: Փորձեց ապացուցանել ինծի, բայց անօգուտ: Երբ պեղողները «լիբն» (հողէ պատ) կը ծանուցանէին, ես կը տեսնէի միայն փոշի եւ սովորական հող :

Պ. Րէյթըր լուսանկարելէ վերջ, գործիքը եւ ապակիները տղուն յանձնեց պատուիրելով որ տուն տանի :

Փուարօ քանի մը արհեստագիտական հարցումներ ուղղեց լուսանկարչութեան մասին: Մարդը յօժարութեամբ պատասխանեց, գոհ որ իր աշխատանքովը կը հետաքրքրուին :

Այն վայրկեանին որ ներողութիւն կը խնդրէր մենէ բաժնուելուն համար, Փուարօ սկսաւ խօսիլ իր սիրած նիւթի մասին: Իրականին մէջ այդ հարցումները առաջուց ուսումնասիրուած եւ պատրաստուած չէին: Անոնք կը փոխուէին համաձայն իւրաքանչիւր հարցաքննուողի նկարագրին: Օր. Ճոնսընի նման հասկցող եւ բանիմաց մէկու մը հետ ուղղակի նպատակին կը դիմէր: Կարգ մը ուրիշներու հետ կը նախընտրէր ամանին շուրջը դառնալ, բայց ի վերջոյ իր նպատակին կը հասնէր :

— Այո, այո, կը հասկնամ թէ ինչ կ՚ուզէք ինծմէ, ըսաւ Պ. Րէյթըր, բայց շիտակը չեմ գիտեր թէ ինչո՞վ կրնամ ձեզի օգտակար ըլլալ: Ես առաջին տարին է որ հոս եմ եւ հազիւ թէ քանի մը բառ փոխանակած եմ Տիկին Լէյտնըրի հետ : Կը ներէք, բայց ուրիշ որեւէ տեղեկութիւն չեմ կրնար տալ ձեզի :

Որոշ կոշտութիւն մը նշմարեցի իր խօսելու ձեւին մէջ եւ սակայն օտարականի շեշտը չունէր, բացի ամերիկեան շեշտէն, ինչ որ հասկնալի էր:

— Գոնէ կրնայիք ըսել.— Կը սիրէի՞ք թէ կ՚ատէիք զինքը, հարցուց Փուարօ ժպտելով:

Պ. Րէյթըր կարմրեցաւ եւ թոթովեց :

— Խիստ հաճելի եւ խելացի մէկն էր : Շատ սրամիտ :

— Լաւ, կը սիրէի՞ք զինքը: Ան ալ ձեզ կը սիրէ՞ր :

Պ. Րէյթըրի այտերը աւելի կարմրեցան:

— Օհ, չեմ կարծեր որ շատ կարեւորութիւն կուտար ինծի: Մէկ - երկու անգամ փորձեցի ծառայութիւն մը ընել իրեն եւ չյաջողեցայ : Ճախաւերութիւնս կը զայրացնէր զինքը: Եւ սակայն լաւագոյն տրամադրութեամբ տոգորուած էի: Կըրնայի որեւէ բան ընել ... Փուարօ մեղքցաւ տեսնելով որ մարդը կը նեղուի :

— Լաւ , լաւ... Անցնինք ուրիշ խնդրի մը: Տան մթնոլորտը հաճելի է՞ր:

— Ի՞նչ ըսիք :

— Բոլորդ երջանի՞կ էիք: Կը սիրէի՞ք խնդալ, շաղակրատել:

— Ոչ, ոչ: Բոլորովին այդպէս չէր : Տեսակ մը լարուած վիճակ կը տիրէր :

Պահ մը լռեց. կարծես ինքն իրեն հետ կը պայքարէր եւ շարունակեց .

— Բնաւորութեամբ անհամարձակ եւ ճախաւեր ըլլալով շնորհ չունիմ ընկերական շրջանակի մէջ: Տոքթ. Լէյտնըր միշտ շատ բարի եղած է ինծի հանդէպ, բայց.. ինչ մեղքս պահեմ, երբեք չկրցայ յաղթել երկչոտութիւնս: Կ՚ըսեմ անանկ բաներ զոր պէտք չէ ըսել, քիթ - բերան կը դարձնեմ : Մէկ խօսքով բախտ չունիմ :

Իրաւ ալ անճարակ մարդուկի երեւոյթը ունէր :

— Բոլոր երիտասարդներու վիճակն է , ըսաւ Փուարօ ժպտելով: Չափի զգացումը եւ կենցաղագիտութիւնը հետզհետէ կը սորվին :

Մնաք բարով ըսելէ վերջ շարունակեցինք մեր ճամբան :

Փուարօ ըսաւ .

— Այս տղան, Օրիորդ, կամ պարզամիտ մըն է եւ կամ կատարեալ դերասան մը:

Չպատասխանեցի. բոլորովին կլանուած այն խռովիչ գաղափարով թէ մեր շրջապատին մէջ կար վտանգաւոր մարդասպան մը, բացարձակ տէր իր ջիղերուն: Այս արեւաշող առտուն այդ կարգի հրէշ մը բոլորովին անիրական կը թուէր ինծի:

ԳԼՈՒԽ ԻԱ

— Ինչպէս կը տեսնեմ, երկու տարբեր աշխատավայրերու մէջ կը գործեն, ըսաւ Փուարօ կանգ առնելով:

Պ. Րէյթըր իր լուսանկարները քաշած էր պեղումներու գլխաւոր վայրին մէկ ծայրը: Մենէ քիչ մը անդին ուրիշ խումբ մը մարդիկ կ՚երթային կուգային սակառներով:

— Ահա ինչ որ կը կոչենք «մեծ խրամատը», բացատրեցի: Մեծ բան մը չեն հաներ հոնկէ բացի անօթներու նետելիք բեկորներէ, բայց Տոքթ. Լէյտնըր կը պնդէ թէ շատ մեծ արժէք կը ներկայացնեն անոնք: Անշուշտ իրաւունք ունի:

— Լաւ, լաւ, հոն երթանք:

Դանդաղ կը քալէինք որովհետեւ արեւը շատ կիզիչ էր :

(Շար.)

ԿԱՂԱՆԴ Է, մի մոռնաք ճոխացնել Ֆ. Կ. Խաչին Մանուկներու Օրուան տօնը՝ Դեկտեմբեր 29ին :

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Դեկտեմբեր 19ին լրացաւ Հնդկաչինի պատերազմին 7րդ տարեդարձը եւ ելքը յայտնի չէ տակաւին, ինչպէս դիտել կու տան տեղական թերթերը: Մասնագէտները կարծիքով երկու տարի եւս կրնայ տեւել: Ֆրանսական բանակները ամուր բռնած են Կարմիր Գետին տելթան, հիւսիսային շրջանին մէջ, իբրեւ գլխաւոր պատուար համայնավարական դրոհին դէմ դէպի հարաւ-արեւելեան Ասիա: Իսկ ապստամբները գրաւած են Վիէթ-Նամի մեծ մասը: Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը յուսայ վճռական հարուած մը տալ 1955ին, շնորհիւ նոր ուժերու եւ տեղական բանակին:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգները կը հոգան պատերազմի ծախքերուն 60 առ հարիւրը: Զինամթերքի արժէքը հասած է տարեկան կէս միլիառ տոլարի: Ուրիշ 385.000.000 տոլարի գումար մը եւս տրամադրուած է: Պատերազմը պայթեցաւ 1946 Դեկտ. 19ին եւ ցարդ ֆրանսական եւ տեղական կառավարութիւնները ծախսած են տասը միլիառ տոլար: Երկու միլիոն բնիկներ տուն-տեղ ձգելով ապաստանած են ֆրանսական շրջաններ: Ֆրանսական տեղեկագիրներու համաձայն ըմբոստներուն կորուստն է 240.000 սպանեալ, 420.000 վիրաւոր եւ 238.000 գերի: Ֆրանսայի կորուստը՝ 48.000 սպանեալ (բնիկներն ալ հաշուելով), 80.000 վիրաւոր եւ 12.000 գերի:

Լաւատեսներ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ զինադադար մը կնքել ինչպէս եղաւ Քորէայի մէջ: Ըմբոստներուն հրամանատարը, Հօ Շի Մին յայտարարեց թէ եթէ Ֆրանսացիները բանակցութեան չձեռնարկեն, «պատերազմը երկար պիտի տեւէ, շատ երկար»:

Մոսկուայէն վերջ Փեքինի անթելն ալ կոչ մը ուղղեց, պատերազմը դադրեցնելու համար:

ՇԱՀԸ ԼՈՒԾԵՑ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Իրանի Շահը Դեկտ. 19ին լուծեց Երեսփոխանական ժողովը (Մէճլիս) եւ ծերակոյտը: Հրամայեց նոր ընտրութիւններկատարել անմիջապէս: Պատրաստութիւնները սկսած են արդէն: Կառավարութեան խօսնակը յայտարարեց թէ ոեւէ խմբակցութիւն կրնայ մասնակցիլ պայմանաւ որ համայնավար չըլլայ եւ գրգռիչ դիրք մը չբռնէ քուէարկուներուն հանդէպ:

Նախորդ կառավարութիւնները նոր ընտրութիւն կը հրամայէին առանց լուծելու խորհրդարանին մնացորդը, որ ինքնին կը մեռնէր եւ նորը գործի կը սկսէր: Կը կարծուի թէ նոր ընտրութիւնները վերջացած պիտի ըլլան մինչեւ Փետրուար: Խորհրդարանին լուծումով, զոր. Զահետիի երեք յամառ հակառակորդները այժմ կորսնցուցած են իրենց անձեռնմխելի հանգամանքը եւ կրնան ձերբակալուիլ: Ասոնք են կրօնապետը՝ Քաշանի, ընկերվարական առաջնորդը՝ Տոքթ. Բաղայի եւ քաբուլի մասնագէտը՝ Հուէյն Մաքքի: Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, նոյն իսկ Տոքթ. Մոսատեղի Ազգ. Ճակատը կրնայ մասնակցիլ ընտրութեանց, պայմանաւ որ յարգէ կառավարութեան հրահանգները: Համայնավար կուսակցութիւնը, Թուտէ, օրէնքէ դուրս հռչակուած է: Նոր կարգադրութեամբ, թեկնածու մը կրնայ ներկայանալ միայն այն շրջանին մէջ ուր ծնած է:

Այս ընտրութիւնները սերտ կապ ունին քարիւղի բանակցութեանց հետ որոնք պիտի սկսին երբ անգլիական դեսպանատունը վերաբացուի:

× Երեսփ. ժողովը կը բաղկանայ 136 անդամներէ: Լուծեալ խորհրդարանը անգործութեան դատապարտուած էր հինգ ամիսէ ի վեր:

× Դատավարութիւնը վերջացած ատեն Տոքթ. Մոսատեղ կրկնեց թէ ինք երբեք չէր փորձած միապետութիւնը տապալել կամ հանրապետութիւն հռչակելով նախագահ դառնալ. բայց պնդեց թէ Շահը իրաւունք չունէր պաշտօնանկ ընելու վարչապետը: «Ես եմ օրինաւոր վարչապետը», կ'ըսէր միշտ: Ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց Տոքթ. Մոսատեղի եւ իր մեղսակցին՝ զօր. Ռիահիի համար:

ԱՌԱՋԻՆ ՁԻՒՆԸ տեղաց Ֆրանսայի եւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ, գարնանային օդէ մը եւ երկարատեւ մշուշէ մը ետք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախսերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈՉԻՆՉ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ:

1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ 1ԷՆ, ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ

Ձեռքէ հատը 12 փրանք:

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր տարեկան 3000, վեցամսեայ 1600 փր:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ.— (Պելճիա, Անգլիա, Իտալիա, Գերմանիա եւն.) տարեկան 3500 փրանք: Ամերիկա 10 տոլար:

ՏԱԿԱՒԻՆ ՏԱՍԸ ՕՐ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ, Ի ՀԱՇԻՒ 1954Ի, ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի գիշեր Քաթէ սրճարանի վերնայարկը:

Դասախօս Արշաւիր Խանէտանեան: Նիւթը.— «Ո՞վ է Ֆրանսացին»: Մուտքը ազատ է:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի: Գինը 200 ֆրանք:

Դիմել՝ Նոր Սերունդի անդամներուն, Բալուեան եւ Պարսամեան գրատուններէ:

1954Ի ԱՌԱՋԻՆ ԹԱՏԵՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԾԻԾԱՂԻ ՅԱՏԿԱՆԻՇՈՎ

THEATRE D'IENA, 10, Av. d'Iéna
Métro IENA

Շաբաթ երեկոյ, 9 Յունուար, ժամը ճիշդ 20.45ին

Բազմաթիւ թատերասէրներու փափաքին համաձայն ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն երեք արար եւ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Գաղութահայ պաւեշտ մէկ արար

Դերակատարներու ընտիր հոյլ մը՝

Տիկիններ՝ Լաթիֆեան, Ազնաւուրեան, Օր. Էլիզ, Պ.Պ. Գմբէթեան, Եր. Գրիգորեան, Տիգրան Պողպատ, ինչպէս նաեւ Լաթիֆեան եւ Գ. Տէրվիշեան:

Մուտք՝ 200 ֆրանքէն սկսեալ: Կեդրոն Գրատուն Բալուեան, 43 Ռիւ Ռիշէ:

PREUVES

REVUE MENSUELLE

(Liberté de la Culture)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԹԻՒ 34Ը

13 Դեկտ. 1953

Ծոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ:

Եւ ուրիշ շահեկան գրութիւններ, բանասեղծութիւններ, գրական, քաղաքական, ընկերային, տնտեսական եւ թատերական քրոնիկներ:

Կ'աշխատակցին միջազգային ականաւոր դէմքեր, մտաւորական, արուեստագէտ եւ գիտուն:

Ձրի կը ղրկուի նմոյշ մը:

Տարեկան բաժնեգին 1200 ֆրանք, վեցամսեայ 650: Արտասահման 1500 եւ 800: Հատը 120 ֆրանք, արտասահ. 150 ֆր.:

23, Rue de la Pépinière, PARIS (8e)

ԾՆՈՒՆԴԻ ՃԱՐԹՕՆՔԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի 24 Դեկտեմբեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ԵՐԳ՝ Օր. Շ. Պէնկեան եւ Մ. Մուրատեան Ֆ. Կ. Խ.ի պարախումբը ղեկ. Օր. Գավէզեանի, եւրոպական ՊԱՐԵՐ՝ նուագախումբ Վարդէվանեան:

Հաճելի անակնկալներ:

Մուտք 300 ֆրանք: Տոմսերը «Յառաջ»ի մօտ: Սեղաններու համար Ալէ. 16-65:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Դեկտեմբեր 26, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Մասնակցութեամբ կրթ. մարմնին: Անշուշտ բոլորը պիտի փութան քաջալերել մեր փոքրիկները, եւ իրենք եւս պիտի ուրախանան լսելով անոնց գեղեցիկ արտասանութիւնները եւ երգերը մայրենի լեզուով եւ դիտելով տոհմիկ պարերը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Մինտոեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Նշան Դարբինեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Միքայէլեան եւ զաւակները, Օր. Վարդանուշ Ճանիկեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ճանիկեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Միքայէլեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տրդատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Ճանիկեան եւ զաւակները: Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աթանաս Ուլաշլեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն հոգաբարձութեան եւ բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակներով ու նամակներով ցաւակցութիւններ յայտնեցին՝

Պ. ԳԷՈՐԳ ՄԻՆՏՈՅԵԱՆի մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ 4 Դեկտ. Ուրբաթ գիշեր ժամը 11ին, իր բնակարանին մէջ, 114 Պուլվար Վալպարէլ (Մարսէյլ):

Այս տխուր առթիւ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նշան Դարբինեանէ հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի՝ ի նպաստ դպրոցին:

ՓԱՐԻԶԷՆ Պ. Պարսամեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Մանուկներու Օրուան առթիւ Ֆ. Կապ. Խաչին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԾԱԽՈՒ Է

Աժան գնով մեքենայ եւ ռիֆթիլիյնը 80-120 ժոժ 10- Մաշին ա պանտ, ժոժ 10: Հեռ. Մար. 27.87: Բացի երկուշաբթի առտուներէն:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

GALERIE BERNHEIM JEUNE
83, Fg. St. Honoré

Ցուցադրուած են պարսկահայ ծանօթ նկարիչ՝

Յ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ամէն օր ժամը 10էն 12.30, 14.30էն 18, բացի կիրակի, երկուշաբթի եւ տօն օրերէն:

REVEILLON, REVEILLON

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՃԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՍԱՍՈՒՆԻԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Հաճելի եւ զուարթ մթնոլորտ անակնկալներով:

31, RUE D'ALEXANDRIE
Métro Sentier, Réaumur et St. Denis
Tél. : GUT. 92 - 65

Արեւելեան թէ եւրոպական ձեր բոլոր ուզած համադամ կերակուրները, անուշեղէնները, ըմպելիները, ազանդերները:

Նուագ, արեւելեան, յունական, եւրոպական եւ հայկական յայտնի երգչուհի Սօնիա Գարագաշի մասնակցութեամբ եւ Պէյրութէն նոր ժամանած Պ. Պետրոսի (կիթառ):

ԴԵԿՏ. 24Ի ԵՒ 31Ի ՃԱՐԹՕՆՔԻՆ ՀԱՄԱՐ (ՌԷվէյեօն), ՏԵՂ ՄԻ ՓՆՏՌԷՔ:

ԼԻԼԱՅԻՆ

Լ Ի Լ Ա Յ Ի Ն

ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՅԻՆ

ՀԱՄԵՂ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՄԱՏՉԵԼԻ եւ մանաւանդ հաճելի ճաշ մը ընելու համար:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ մը իր նոր յայտագրով:

Բացառաբար ամէն իրիկուն կը նուագեն ՀԱՄԲԱՐ (թառ), ՀԱՅԿ (ջութակ) եւ իրենց խումբը:

24, Rue Saint Lazare, Paris 9e
Métro Trinité, Notre Dame de Lorette

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աշխոյժ հայ երիտասարդ մը նպարեղէնի (մեծաքանակ) հաստատութեան մը համար: Անհրաժեշտ է ունենալ կառք վարելու արտօնագիր:

Անձամբ դիմել ՅԱՌԱՋի:

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

REVEILLON DE NOEL

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ՝ Պ. ՊԼԷՕԶԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՊԵՌՆԱՐ ԼԱՖԷՅԻ տնտես. գործերու նախարար եւ ՏԱՆԻԷԼ ՄԷՅԷՐԻ երեսփոխան եւ նախկին նախարար

24 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Avec JACQUES HELIAN et sa grande formation de la Radio et du Cinéma
Patoum, Pierre Brun, les Hélianes, Marcel Bianchi.

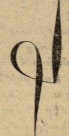
SALLE DES FETES Rue Voltaire, Alfortville
(Autobus 103 à Charenton Ecole, descendre Rue de l'Union)

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով: Մուտք 500 փրանք

ԱՌՕՐԵԱՅ ՁԵՐ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՈՒՆԵՑԷՔ

Պ Ո Ս Ֆ Ո Ր

Հռչակաւոր ՀԷԼՎԱՆ եւ ԼՈՔՈՒՄԸ, բոլոր հայ նպարավաճառներուն քով

Զանազան բոյրերով, նուշով եւ կաղինով պատրաստուած տեսակներ:

Բժիշկներու իսկ կարծիքով ԼՈՔՈՒՄՆ ու ՀԷԼՎԱՆ կը պարունակեն մեծագոյն չափով զօլ (քալօրի):

ԱՐՏԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՅՄ ԱՆՆԵՐ
2, RUE LOUIS ASTOUIN, MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ • MERCREDI 23 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7251 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2662

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ

•

Տարին կը վերջանայ եւ անհրաժեշտ էր հարցարանով մը սկսիլ, իմանալու համար թէ ի՛նչ կը բանին մեր Միութիւնները։

Այդպիսի հարցարան մը պիտի պարզէր իւրաքանչիւրին կատարած աշխատանքը, ինչպէս եւ առաջադրութիւններ նոր տարեշրջանին առթիւ։

Առ այժմ կարգ մը խորհրդածութիւններ, սկսելով Հայր. Միութիւններէն։

Ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին անոնց համրանքի եւ իրական ուժի մասին։ Թերեւս վարչութիւնները իրենք ալ անորոշ պատասխաններ տան, եթէ հարցումներ ուղղէք։

Ամէն պարագայի մէջ, պարբերաբար կը յիշուին շատերուն անունները, զանազան հաւաքոյթներու, խնջոյքներու եւ պարահանդէսներու առթիւ։

Հաղուադէպ է որ, նոյնիսկ այդպիսի պարագաներու մէջ համառօտ զեկուցումներ տրուին, ոչ միայն անդամները, այլ եւ ուրիշներ լուսաբանելու համար։

Այսպէս, ամէն ինչ կ'ընթանայ սովորամոլութեամբ։ Առատ կերուխում։ Կլոր կամ բոլոր պար։ Երբեմն ալ,— ամառը — «տավուլ-զուռնա»։ Ցետոյ քանի մը ուղերձներ։ Եւ կարօտ, կարօ՜տ հայրենի։

Այդ կարօտը աւելի գործնական մտածումներ եւ առաջադրութիւններ կը թելադրէր, տարիներ առաջ։

Երբ մեր բուխերիկները չէին մարած Թուրքիոյ մէջ, եւ Հայր. Միութիւններ կը կազմուէին Հիւս. Ամերիկայի մէջ, անոնք որոշ ձեռնարկներ կը կատարէին։

Օրինակ, դպրոց մը բանալ ծննդավայրին մէջ։ Կամ սատանձնել շատոնց հաստատուած դպրոցի մը, ուրիշ հանրօգուտ հաստատութեան մը հոգատարութիւնը։

Այդ օրերէն մնացած են սա ձուլածոյ բառերը,— Դպրոցասիրաց, Ուսումնասիրաց, Կրթասիրաց, Բարեսիրաց, Եկեղեցասիրաց *եւն.։ (Վերջին նորութիւնը՝* Վերաշինաց) *։*

Այսօր ալ կան միեւնոյն մտահոգութիւնները։

Ամէն Հայր. Միութիւն յանձնառութիւն մը ստանձնած է, օտարութեան մէջ։ Դպրոց կը պահեն։ Սաներ կ'որդեգրեն։ Վարկեր կը բանան զանազան հանրօգուտ հաստատութեանց։

Եւ դեռ աւելի մեծ եւ տեւական գործ մը,— նոր աւաններ, գիւղեր կամ թաղեր հաստատել Հայաստանի մէջ։

Արդէն պարծանքով կը յիշուին Նոր Արաբկիրը, Նոր Խարբերդը, Նոր Մալաթիան, Նոր Եւդոկիան, Նոր Արմաշը եւն.։

Արդ, այս աշխատանքն ալ կանգ առած է վերջին ներգաղթէն ի վեր (1946–1947)*։*

Կը վերսկսի՞։ Դուռները նորէն կը բացուի՞ն։ Լոյս մը կը ծագի՞, մօտաւոր ապագայի մը մէջ։

Երեւանն անգամ չի կրնար պատասխանել այս հարցումներուն։ Մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ։

Ուրեմն, ինչպէս Հայկական Արտասահմանի միւս կազմակերպութիւնները, Հայր. Միութիւններն ալ հարկադրուած են իրենց գործունէութիւնը յարմարցնել օրուան պահանջներուն։

Հին առածն է,— երբ չեն կրնար իրենց ուզածն ընել, պարտաւոր են կատարել իրենց կրցածը։

Երբ ցանկալին քու կամքէդ կախուած չէ, կարելին փորձէ։

Դժբախտաբար շատ մը Միութիւններ չեն ըմբռնած այս տարրական ճշմարտութիւնը։ Եւ մանր-մունր աշխատանքներով կը գոհանան։ Կամ տարիները կը բոլորեն ձեռնածալ, հեռդհետէ կազմալուծուելով։

Եթէ Հայր. Միութիւնները գոյութեան իրաւունք ունին, ամէնէն աւելի ներկայ պարագաներուն մէջ թող ապացուցանեն։

Ի՞նչ ընել կ'ուզենք։ Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԵՌ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀՈՒՆ ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՒ

Նախագահական ընտրութիւնը կատարեալ անելի մը յանգած էր երէկ։ Իններորդ եւ տասներորդ քուէարկութիւններն ալ ձախողեցան Բշ. օր եւ իբրեւ փորձ 11րդը պիտի կատարուէր երէկ ժամը 15ին։

Աւելորդ է ըսել թէ հանրային կարծիքը խորապէս յուզուած է, այս յաջորդական ձախողանքներուն հետեւանքով։ Ձախակողմեան թերթ մը, «Քոմպա», երէկուան խմբագրականին խորագիր դրած էր հետեւեալ ազդարարութիւնը,— «Ելէք գացէք, Պ. Լանիէլ»։ Այս անգամ ոչ միայն խիստ բառերով «անդխակցութիւն», այլեւ «անպատշաճութիւն» կը վերագրէր վարչապետին։ Եւ նորէն կը պահանջէր լուծել խորհրդարանը։ Միեւնոյն ատեն կը թելադրէր խնդրել Պ. Վէնսան Օրիոլէն որ հաւանի «ինքն իրեն յաջորդել»։ Այս առթիւ ընդունելի գտնելով հանդերձ նախագահին հրաժարման պատճառները, դիտել կու տար.

— «Բայց Պ. Օրիոլ ստիպուած չէ եօթը տարի եւս մնալ Ելիզէի պալատին մէջ։ Երբ նոր Ազգ. Ժողովը կազմուի, կարելի է նախագահական ընտրութիւն մը կատարել պատշաճօրէն։ Պէտք է զերոյէն սկսիլ։ Պ. Նեժլէն պատրաստ է քաշուելու։ Մինչ Լանիէլ կը յամառի»։

Արդ, երբ տասներորդ քուէարկութիւնն ալ ձախողեցաւ, Պ. Լանիէլ իր նախարարները հաւաքելով հետեւեալ յայտարարութիւնը կարդաց.

— «Երրորդ օրէն սկսեալ բոլոր թեկնածուներու գլուխը դրուած ըլլալով եւ շահելով ազգային ձայներու բացարձակ մեծամասնութիւնը, պարտականութիւն սեպեցի պահել թեկնածութիւնս։ Մտածեցի թէ հրաժարումս ոչ թէ պիտի դիւրացնէր ելքը, այլ նորէն պիտի ցրուէր քուէները, աւելի դժուարացնելով լուծումը։ Իբրեւ փորձ հանրապետական, ուրիշ նպատակ չունիմ եթէ ոչ ծառայել ազգային շահուն եւ ապահովել օրինական կարգուսարքին պահպանումը։ Պատրաստ եմ հրաժարելու եթէ յաջողիմ, ինչպէս կը յուսամ հաստատապէս, իմ մեծամասնութեանս խմբակցութեանց հաւանութիւնը ստանալ անունի մը վրայ որ կարենայ իրականացնել հանրապետական միութիւնը»։

Այս յայտարարութենէն վերջ, Պ. Լանիէլ բացառիկ ժողովի մը հրաւիրեց նոյն խմբակցութեանց նախագահները, երէկ առտու ժամը 9.30*ին (Գչ.)։*

9ՐԴ ԵՒ 10ՐԴ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իններորդ քուէարկութեան ատեն պատգամաւորներու թիւն էր 914*։ Սպիտակ քուէ* 7*։ Մասնակցողներ՝* 909*։ Բացարձակ մեծամասնութիւն՝* 455*։ Պ. Լանիէլ շահեցաւ* 413 *ձայն, Նեժլէն* 365*, Մոնթէլ, որ վերջին պահուն ներկայացած էր իբրեւ անկախ թեկնածու՝* 103*։ Զանազան* 28*։*

Տասներորդ քուէարկութեան պատգամաւորներու թիւն էր 888*։ Սպիտակ քուէ* 21*։ Մասնակցողներ՝* 867*, բացարձակ մեծամասնութիւն* 434*։ Լանիէլ շահեցաւ* 392*, Նեժլէն* 358*, Մոնթէլ* 84*։ Զանազան* 33*։*

Ուրեմն ոչ ոք ընտրուած էր եւ որոշուեցաւ 11րդ քուէարկութիւն մը կատարել։

Տասներորդ քուէարկութենէն առաջ, ձախակողմեան հոսանք մը, որուն նախորդ նախագահն էր Պ. Փլեւէն եւ որ մասնակցի ներկայ դահլիճին, յայտարարեց թէ պիտի չմասնակցի քուէարկութեան, իբրեւ բողոք հնգօրեայ աննախընթաց անելին։ Այս ձեռնպահութիւնը կարեւոր հետեւանք մը չունեցաւ։ Լանիէլ ընտրուած էր, եթէ 42 քուէ եւս շահած ըլլար։

Ինք եւ Նեժլէն քուէներ կորսնցուցին երբ մէջտեղ ելաւ անկախ թեկնածուն, Պ. Փիէռ Մոնթէլ, ազգ. պաշտպանութեան օդանաւային նախարարը, որ անդամ է խորհրդարանի պահպանողական կուսակցութեան ինչպէս Պ. Լանիէլ։ Իր կուսակցութիւնը քննադատեց, բայց ինք պնդեց թէ կ'ուզէ ելք մը գտնել։

Ինչպէս կ'երեւայ, ժողովը չուզեր ընտրել Պ. Լանիէլը իբրեւ շատ պահպանողական, եւ Պ. Նեժլէնը՝ իբրեւ թունդ ձախակողմեան։ Վճռական դեր մը կրնան կատարել արմատականները, որոնք ժխտական դիրք բռնած են երկու թեկնածուներուն հանդէպ։ Կ'ըսուի թէ իրենց վերջնական նպատակն է համոզել Էռիօն, իբրեւ ազգային միութեան թեկնածու, բայց Ազգ. Ժողովին նախագահը չընդունիր, առողջական պատճառներով։

Երկուշաբթի օրուան ձախողանքներուն ատեն, վեհաժողովին նախագահը, Պ. Թրոքէր (ընկերվարական) նոյնպէս դառնութիւն յայտնեց այս անել կացութեան առթիւ։ Ըսելով հանդերձ թէ չուզեր խառնուիլ տրուելիք որոշումներուն, պարտք սեպեց ազդարարել թէ «այս կացութեան երկարաձգումը կրնայ վտանգել ժողովրդապետութեան կարգուսարքը»։ Այս առթիւ ժողովի մը հրաւիրեց խմբակցութեանց վարիչները։

Այս կացութեան առջեւ, տեղական թերթերը մտահոգութիւն կը յայտնեն նաեւ ապագայ դահլիճի մասին։ Հիմա որ խրամատ մը բացուած է արմատականներուն եւ պահպանողականներուն միջեւ, շատ աւելի կը դժուարանայ նոր կառավարութեան կազմութիւնը։

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Ազգ. Ժողովին նախագահը, Պ. Էռիօ, փոխանորդաբար պիտի վարէ Հանրապետութեան նախագահութիւնը, եթէ ոեւէ թեկնածու յաջողած չըլլայ յունուար 17էն առաջ։

× Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ 11րդ քուէարկութիւնը յետաձգուած է, սպասելով խորհրդակցութեանց արդիւնքին։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

•

ԲԱՅՑ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՆԱԽ ԱՐԳԻԼԵԼ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐԸ

Խ. Միութիւնը Դեկտ. 21ին պատասխանեց նախագահ Այզընհաուըրի առաջարկին, յայտնելով թէ պատրաստ է «գաղտնի կամ դիւանագիտական» խօսակցութիւններ կատարելու, որպէսզի միջազգային կազմակերպութիւն մը հաստատուած եւ հիւլէական ուժը օգտագործուի խաղաղասիրական նպատակներու համար։

Այս պատասխանը տրուեցաւ երկար ծանուցագրով մը որ յանձնուած է Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին։ Ծանուցագիրը կը բաղկանայ 3000 *բառերէ եւ կը քննադատէ Այզընհաուըրի ծրագիրը, անբաւական գտնելով զայն եւ դիտել տալով թէ չի նախատեսեր հիւլէական եւ ջրածին զէնքերու գործածութիւնը։ Ցետոյ յոյս կը յայտնէ թէ ծրագրուած խորհրդակցութիւնները համաձայնութեան մը պիտի յանգին, մեղմացնելու համար անձկութեան մատնուած աշխարհի մը երկիւղները։ Եւ կ'աւելցնէ.— «Խորհրդային կառավարութիւնը կը յուսայ թէ խօսակցութեանց ընթացքին պիտի քննուին իր հետեւեալ առաջարկները.— Համաձայնութեան մասնակցող պետութիւնները հանդիսաւորապէս եւ առանց պայմանի յանձն պիտի առնեն հիւլէական եւ ջրածին զէնքեր չգործածել։ Այս հարցի մասին միջազգային համաձայնութիւն մը կարեւոր քայլ մը պիտի կազմէ հիւլէական, ջրածին եւ ուրիշ քանդիչ զէնքերը բոլորովին արգիլելու համար»։*

Խ. Միութեան արտաքին նախարարը ամերիկեան դեսպանին յանձնելով ծանուցագիրը, կանչեց և օտար թղթակիցներուն տուաւ անոր ռուսերէն պատճէնները։ Դեսպանին տրուած պաշտօնագիրն ալ ռուսերէն էր եւ անմիջապէս թարգմանուեցաւ։ Ծանուցագիրը այս առթիւ ալ կը յիշեցնէ թէ Խ. Միութիւնը տեւականօրէն պայքար մղած է հիւլէական զէնքերը արգիլելու եւ աշխատած է ուրիշ ամէն տեսակ զէնքեր կրճատելու համար։

Այս պատասխանը յուսալից կը համարուի Ուաշինկթընի մէջ, հակառակ Մոսկուայի կարգ մը վերապահութեանց։ Ազգաժողովին մէջ ալ կ'ընդունին թէ Խ. Միութիւնը քայլ մը առած է դէպի յառաջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ՈՒՐԻՇ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Դարձեալ հինգ տարիէ ի վեր Թեհրանի մէջ կը հրատարակուի ուրիշ պարբերական մը, «*Արմենուհի*», «գրական, պատմագիտական եւ արուեստի ամսօրեայ հանդէս»։

Առաւելապէս ընտանիքներու սահմանուած այս ամսագիրը, որուն հիմնադիրն է ընկեր Անդրէ Տէր Օհանեան (այժմ Ամերիկա), նոյնպէս ունի հանելի բովանդակութիւն։ Կը ջանայ զարկ տալ ընդհանուր զարգացման, պիտանի գիտելիքներով։

Միեւնոյն ատեն կը հրատարակէ գրական կտորներ։

Ահաւասիկ ոտանաւոր մը Հոկտեմբերի թիւէն, (Հայոց լեզու).—

Սիրել եմ քեզ օրօրոցից, դու խնկաբոյր
Հայոց լեզու.
Դու երգի պէս միշտ մեղմալար, դու սրբաշունչ Հայոց լեզու։
Դու եկել ես հին դարերից, հին դարերից հեռո՛ւ, հեռո՛ւ.
Յաւերժութեան նման անմահ եւ անսպառ
Հայոց լեզու։
Քանի՜ լեզու, քանի՜ ցեղեր մրրիկներում
մարան, կորան,
Բայց դու յաւէտ կանգուն ու վառ, դրախտի սիւն, Հայոց լեզու։
Երգով, խօսքով ո՜րքան դիւթիչ հնչում
ես դու խոր ու ազդու,
Հայոց ազգի թագ ու պսակ, մարգարտաշար Հայոց լեզու։ — Լ. Բզնունի

Անշուշտ այս փառքերը կ'երգուին, վառ պահելու համար ոչ միայն լեզուին, այլ եւ հայրենիքի ոգին։

Արդ, կը բաւէ՞ երգել, առանց տեւականօրէն եւ խանդավառութեամբ հերկելու հայրենի մշակոյթին անդաստանը։

Երեսուն տարուան մէջ վիզը ծուռ որբի մը վիճակին մատնեցինք մայրենիներ. — « Հայոց ազգի թագ ու պսակ **մարգարտաշար** Հայոց լեզուն»։

Եւ տակաւին տարագիրներ — երիտասարդնե՛ր — կան, որոնք բարձրաձայն կը յայտարարեն, առանց կարմրելու.

— Ես հայերէն չեմ գիտեր։ Կը հասկընամ, բայց չեմ գիտեր...

Եւ կան որ թուրքերէն ալ կ'արտասանեն նոյն բառերը.

— *Պէն էրմէնիճէ պիլմէմ...* *ՎԱՀԷ*

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՆՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Երէկ մեր խմբագրատունն այցելեց Փարիզի կաթողիկէ Հայերու նոր ժողովրդապետը, Հ. Յովսէփ Վ. Գաֆթանճեան, որ կը յաջորդէ Հ. Ղեւոնդ Վ. Քիլէրճեանի։ (Այս վերջինը Ամերիկա հրաւիրուած է ուրիշ պաշտօնով մը)։

Նոր առաջնորդը, որ տարիներէ ի վեր Հռոմի դպրեվանքին փոխ տեսչութիւնը կը վարէր, եռանդով փարած է իր պաշտօնին։ Յաջողութիւն։

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ պաշտօնեաներու խլըտումները կը շարունակուին։ Ինքնավար սենտիքան կը փորձէ տարածել Մարսէյլի, Նիսի, Կրընոպլի եւ ուրիշ կայարաններու մէջ սարքուած գործադուլները։ Երէկ մեծ ժողով մը կազմակերպուած էր Փարիզի մէջ, վերջնական որոշում տալու համար։ Վերջին լուրերու համաձայն Սէն Լազարի, Արեւելքի եւ Օսթէրլիցի կայարաններն ալ ազդուած են։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՏՕՆՈՒԵՑԱՒ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՇՈՒՔՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս կ'ակնկալուէր՝ Հայ Մշակոյթի օրուան տօնակատարութիւնը կատարեալ յաջողութիւն մը եղաւ Համազգայինի համար, թէ բարոյական եւ թէ նիւթական տեսակէտով :

Համազգայինի վարչութիւնը, երբ կը ձեռնարկէր տօնակատարութեան, չատեր յոռետես էին, մանաւանդ որ ընտրուած էր աշխատանքի օր մը, երկուշաբթի :

Եւ սակայն, թէ ժողովուրդը եւ թէ երիտասարդութիւնը կատարելապէս արդարացուցին Համազգայինի ակնկալութիւնները, առանց սեռի, տարիքի եւ դասակարգի խտրութեան, 14 Դեկտ. Երկուշաբթի գիշեր ժամանակէն առաջ խուռներամ դիմելով դէպի հանդիսասրահը՝ Սալ Մազընօ: Բացառիկ պարագայ մըն ալ այն է որ Համազգայինի վարչութիւնը որոշած էր, հանդէսը սկսիլ եւ վերջացնել ճիշդ որոշեալ ժամին՝ եւ յայտագրէն դուրս ոեւէ խնդրանքի տեղի չտալ, ինչ որ մեծապէս նպաստեց տօնակատարութեան լրջութեան եւ տպաւորիչ ըլլալուն :

Ճիշդ որոշեալ ժամին՝ յանուն վարչութեան Պ. Կ. Փօլատեան բացումը կատարելով, իրեն յատուկ խանդավառութեամբ նախ հայերէն, ապա ֆրանսերէն բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը ազգապահպանման պայքարին մէջ: Ցետոյ, ծափերու տեղատարափի մը տակ, բեմ հրաւիրեց հանդէսի նախագահը՝ Հայ մշակոյթի անկեղծ բարեկամ Պ. Ժ. Պալար:

Մեր բարեկամը նախ ուրախութիւն յայտնեց որ այսօր կրկին կը գտնուի հայկական շրջանակի մէջ: Ըսաւ թէ՝ թէեւ ուշ ճանչցաւ հայկական մշակոյթը, բայց, խորապէս կը գնահատէ զայն, անոր մէջ գտնելով ինքնատիպ եւ արժէքաւոր տարրեր, Լէ Քաիէ տիւ Սիւտի աշխատակիցներէն Պ. Լիւք Անտոէ Մարսէլ երբ թարգմանեց Նարեկացիէն եւ միջնադարեան բանաստեղծութեններէն նմոյշներ, մենք Ֆրանսացիներս նոր երեւոյթի մը առջեւ գտնուեցանք: Պ. Լիւք Անտոէ Մարսէլ թանկագին ծառայութիւն մը մատոյց ոչ միայն Հայ գրականութեան եւ մշակոյթին, այլեւ ֆրանսականին: Այնուհետեւ մեր խմբագրատունը ուխտատեղի մը եղաւ Հայերու եւ Ֆրանսացիներու համար: Հայեր՝ ձեր հայրերը թանկագին ժառանգութիւն մը ձգած են ձեզի՝ ձեր մշակոյթը, գուրգուրացէք անոր վրայ: (Ճառին բնագիրը զրկուած է «Յառաջ»ին) : Պ. Պալար իր ճառը վերջացուց խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, արժանանալով մեր ժողովուրդի իրական երախտագիտական զգացումներուն :

Միջանկեալ՝ գեղարուեստական բաժինը: Ֆ. Հրաչեան երգեց Ռոմանոս Մելիքեանի «Վարդը»: Պ. Հրաչեան ունի ինքնատիպ առոյգ ձայն, որ ժամանակի ընթացքին եթէ մշակուի, կրնայ լաւ արդիւնքի հասնիլ: Հանդիսականները իրենց համակրանքը յայտնեցին խանդավառ ծափերով: Օր. Մ. Զրբաչեան ապրումով արտասանեց Սիլվա Կապուտիկեանի հանրածանօթ ոտանաւորը՝ «Խօսք իմ որդուն»ը: Օրիորդը հայկական հանդէսի մը մէջ իր մուտքը զործեց յաջողութեամբ եւ փափաքելի է որ այսուհետեւ աւելի յաճախ առիթ ունենանք զինքը ունկնդրելու :

Օրուան առաջին բանախօսն էր Թուլոնի մեր ծանօթ հայրենակիցը, Պ. Գ. Սայապալեան, անդամ Վառ Նահանգի ակադեմիային որ կարդաց ֆրանսերէն գրուած գեղեցիկ ճառ մը: Ներկայացնելով նահանջական մտայնութիւնները հայ ժողովուրդի որոշ մէկ տարրին մէջ, ուժգնօրէն ծառացաւ այդ թուլութեան դէմ եւ կոչ ըրաւ այս երկրին մէջ ծնած եւ կրթուած երիտասարդութեան, տէր կանգնիլ մեր հայրերու մտաւոր ժառանգութեան եւ զանոնք ծանօթացնել օտարներուն: (Այս ճառն ալ զրկուած է «Յառաջ»ին) : Պ. Սայապալեանի խօսքերը արժանացան երկարատեւ ծափերու: Այս առթիւ հաւեստ թելադրանք մը: Կը յուսանք թէ Պ. Սալապալեան այսուհետեւ աւելի պիտի հետաքրքրուի Հայկ. կեանքով, օգնելով երիտասարդութեան:

Ապա, նախագահին հրաւէրին վրայ՝ բեմ բարձրացաւ Պ. Լիւք Անտոէ Մարսէլ, որ յատուկ առողանութեամբ կը կարդար իր թարգմանութիւնները Նարեկացիէն եւ միջնադարեան հայ բանաստեղծութեններէն, խորապէս ապրելով եւ ապրեցնելով նաեւ հանդիսականները: Երախտագիտական զգացումները ինքնաբերաբար կուգան եւ անմիջապէս կը զգաս որ բանով մը պարտական ես Պ. Լիւք Անտոէ Մարսէլին, որ յայտնապէս դոհ մնաց :

Կարճ դադարէ մը վերջ՝ Հայ Արենները եւ Արենուշները պարեցին տոհմիկ պարեր, ղեկավարութեամբ Տիկին Մանուշի, խանդավառութիւնը հասցնելով ծայրագոյն աստիճանին: Դաշնակով կ'ընկերակցէր Օր. Թէլեան :

Պ. Կ. Փօլատեան արտասանեց նահատակ Սիամանթոյի «Գիւտին փառքը», որուն մէջ բանաստեղծը յստակօրէն գծած է Ս. Մեսրոպի անչափելի ու անկշռելի ծառայութիւնը հայ ազգութեան եւ հայ մշակոյթին: Տիկին Զապէլ Մորընօ, յաջողութեամբ մեներգեց դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Օթարի, հայ եկեղեցական եւ ժողովրդական երաժշտութեններէն « Տէր ողորմեա»ն, «Իմ հեռաւոր հայրենիք» եւ «Իմ երգը» (Ալէմշահ) : Տիկինը յաճախ հայկական ձեռնարկներու իր մասնակցութիւնը բերած ըլլալով, ծանօթ անուն մըն է արդէն, եւ հանդիսականները անկեղծ ծափերով գնահատեցին իր անշահախնդիր նուիրումը եւ սէրը հայկական մշակոյթին:

Կարգը եկած էր օրուան գլխաւոր բանախօսին՝ Շ. Նարդունիի որ բեմ բարձրանալով՝ խօսեցաւ իր ընտիր ճառերէն մէկը: Ներողութիւն խնդրեց որ այսօր կը գտնուի յիմար կոյսերու դերին մէջ: Ինք որ սովոր էր խօսիլ թուղթի կտորով մը, մէկ ամիսէ ի վեր, ճամբորդութեան պատուհաններուն մէջ, չէր կրցած գրի առնել խօսքերը: Ու իրեն յատուկ թափանցումով, վերլուծեց հայկ. մշակոյթը եւ անոր դերը հայապահպանման պայքարին մէջ: Հայկ. մշակոյթն է որ մեզ կը պահէ, կը բարձրացնէ: Ինչ դասակարգի ալ պատկանիք, մտածեցէք Հայկ. մշակոյթի մասին, խաղութեանը, կրօնաւորը, գրագէտը, ժողովուրդը բոլորս պէտք է մտածենք Հայկ. մշակոյթի մասին: Դուք բոլորդ ալ կը հաւատաք եկեղեցւոյ. հայկ. մշակոյթը մեր եկեղեցին է, մեր կրօնքը, մեր հաւատամքը, մեր Աստուածը: Մեր մայրերն են որ ստեղծեցին Հայկ. Մշակոյթը: Ցեղային բնատուր պարզեւ մըն է որ կարելի չէ ուրանալ: Մեր ժողովուրդը, ժողովուրդներուն ամէնէն ուշիմն է: Պէտք է օգնել Հայկ. մշակոյթին: Կեանքի մէջ ամէնէն հրաշալի բանը սէրն, այն սէրը որ Հայոց եկեղեցին չինեց է: Սիրեցէք իրար, սիրեցէք հայ մշակոյթը: Յոռետեսներ եւ նահանջականներ՝ յաճախ կը կրկնեն թէ հայ ժողովուրդը դատապարտուած է կորուստի: Զարաչար կը սխալին: Մեր ազգային նշանաբանը պիտի ըլլայ, դիմանալ, տոկալ: Տոկալով, ժամանակի ընթացքին բառարաններու բառերուն իմաստն անգամ կարելի է փոխել: Հպարտ ըլլանք մեր ցեղային գիտակցութեամբ եւ հանճարով, այդ հպարտութիւնն է որ պիտի ապրեցնէ մեզ: Պէտք է հաւատարիմ մնալ մեր պատմութեան, մեր նախահայրերուն եւ անոնց կերտած մշակոյթին, գիրին եւ լեզուին, որ Թագուհի Թարգմանութեանց կոչուած է նոյնիսկ օտարներու վկայութեամբ :

Իր ճառի վերջաւորութեան, անդրադարձաւ, Պ. Պալարի կատարած թանկագին ծառայութեան վրայ, գնահատեց անոր անշահախնդիր աշխատանքը որ մեծապէս օգտակար է հայ ժողովուրդին եւ հայ գրականութեան ծանօթացման տեսակէտէն: Նարդունի խորապէս յուզուած էր եւ այդ յուզումը կրցաւ փոխանցել նաեւ հանդիսականներուն, որոնք անվերջ ծափահարեցին զինքը:

Օր. Ա. Թադոյեան, յուզումով եւ խոր ըմբռնումով արտասանեց Դ. Վարուժանի «Կարմիր Հողը», արժանանալով երկարատեւ ծափերու : Պ. Լ. Ղեւոնդեան, մեր գաղութի սիրուած ջութակահարը, Օր. Օթարի դաշնակի ընկերակցութեամբ նուագեց «Երեւանի էթիւտներ» (Սպենդարեանի) եւ «Կռունկը» (Կ. վարդապետ) :

Պ. Փօլատեանի փակման խօսքերով, ճիշդ կէս գիշերին վերջացաւ այս տօնակատարութիւնը որ ամէն տեսակէտով կը համապատասխանէր իր նպատակին :

Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆ ԱԼ իր Օրը ունի, շնորհիւ Ֆ. Կ. Խաչին, 29 Դեկտեմբերին, Ուրախացուցէք զանոնք ձեր մասնակցութեամբ :

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԾԱԾԿԵՆ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)[1]

1924ին, Ստալին ըսաւ Կոմունիստ կուսակցութեան 13րդ համագումարին.—

« Քաղքենի երկիրներու մէջ, վիճակագիր մը որոշ պատույ զգացում մը ունի իր գործին հանդէպ: Ան չի կրնար ստել: Ան կրնայ ունենալ ոեւէ քաղաքական համոզում կամ հակամիտութիւն, բայց ուր որ իրողութիւններ ու թիւեր կան՝ ան կ'ենթարկուի խոշտանգումի ու չարչարանքի, բայց սուտ չի խօսիր: Ուր էր թէ մենք աւելի մեծ թիւով այսպիսի «բուրժուա» վիճակագիրներ ունենայինք — մարդիկ որ արժանապատուութիւն ունենային եւ որոշ չափով պատույ զգացում իրենց գործին հանդէպ»:

Եթէ այս յայտարարութիւնը ներդաշնակ չէք գտներ Ստալինի վերջին տարիներու յայտարարութեանց՝ տեսէք իր «Հաւաքական Երկերու» չորրորդ հատորին 215րդ էջը կամ Կոմունիստ կուսակցութեան 13րդ Համագումարին ըրած իր «Կազմակերպական Զեկուցումը», եւ այնտեղ պիտի գտնէք այդ պարկեշտ խօսքերը «բուրժուա» վիճակագիրներու եւ վիճակագրի պատույ զգացումին մասին:

Սակայն, 1928ին, Ստալին փակեց Մոսկուայի առեւտրական շրջանակի հաստատութեան օրգանը « Տնտեսական Տեղեկատու», եւ 1930ին, անոր պետը, պրոֆ. Ն. Դ. Կոնդրատիեւ խոշտանգուեցաւ Ստալինեան ոստիկաններուն կողմէ, եւ երբ մերժեց մաս ունենալ նոր վիճակագրութեանց սուտերուն մէջ, մաքրագործուեցաւ: 1930ին ձերբակալուեցան ռուս բոլոր ականաւոր վիճակագիրները — Բազարով, Գրոման, Կաֆենհաուզ, Մակարով, Մինց, Զայանով, Գինսբուրկ, Ձիլինգեւ, Վայնշտայն եւ շատ, շատ ուրիշներ: Մեծ խաւարումը, մեծ դաւադրութիւնը Սովետ կառավարութեան կողմէ ընդդէմ սովետ ժողովուրդին, դարձաւ ամբողջական ու համապարփակ: Այլեւս կառավարութիւնը հաշիւ պիտի չտար իր ժողովուրդին, նոյնիսկ այն իրողութեանց մասին որ կը վերաբերէին անոնց սեփական աշխատանքին եւ անոր արդիւնքին գործածութեան: Այլեւս ոչ մէկ վիճակագրութիւն ապրուստի սղութեան, իրական աշխատավարձքի, իրական գիներու, երկրագործական ու ճարտարարուեստական արտադրութեանց մասին: (Տնտեսական ու վիճակագրական հրատարակութիւններէն) «Տնտեսական հանդէսը» ջընջուեցաւ 1930ին: «Ամսական վիճակագրական Տեղեկատուն» մեռաւ 1930ին «Երկրագործական Շաւիղները» փակուեցաւ 1929ին, երբ մեծ պատերազմն սկսաւ ընդդէմ գիւղացիներուն: «Աշխատաւորական Վիճակագրութիւնները» խափանուեցաւ 1930ին, «Ընկերվարական Տնտեսութիւնը » կանգ առաւ 1930ին: «Ելեւմտական

ԾԱԿ ՔԱՐԵՐԸ ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

★

Ասկէ զատ, նախնական հայաստանցին, թէ որսորդութեան եւ թէ երկրագործութեան համար գործածեր է քարէ սուրեր եւ գործիքներ, քարերը իրարու հետ քսելով կամ զարնելով՝ գտեր է կրակը, եփեր է իր կերակուրը կամ անով պաշտպաներ է ինքզինքը ցուրտին դէմ: Ան բնակեցաւ քարայրներու մէջ, որոնք քարէ էին. երբ խորհեցաւ տուն շինել, գործածեց քարը, քարով կռուեցաւ թշնամիին դէմ, պաշտպանելու համար ինքզինքը եւ իր ընտանիքը: Քար կար ամէն տեղ եւ քարը օգտակար եղաւ մարդուն բոլոր դարերու մէջ եւ ամէն տեղ. ուրեմն՝ անհրաժեշտ էր որ մարդը գնահատէր քարին արժէքը, մեծարէր զայն, երախտագէտ ըլլար անոր հանդէպ ու զայն բարձրացնէր պաշտամունքի աստիճանին:

Սարսափն ու բարիքը, վախն ու երախտագիտութիւնը ծնունդ տուին քարապաշտութեան, այսինքն՝ քարը սրբագործուեցաւ եւ անցաւ աստուածներու կարգը: Պարզ է որ՝ ծակ - քարերու հանդէպ հայ ժողովուրդի ցոյց տուած յարգանքն ու անոնցմէ հրաշագործութիւն սպասելու հաւատքը կուգայ քարապաշտական հեռաւոր դարերէն :

Հայաստանի նախաբնիկները պաշտած են Մասիսը, Արագածը, Թանդուրէկը, Սիփանը, Նեմրութը, Գրգուռը եւ միւս բարձր ու ձիւնապատ լեռները՝ իբրեւ մեծութիւն ու անկշռելի զանգուած, իբրեւ անպարտելի ուժ ու պատկառանք, որոնք հրաբխային գործունէութեամբ՝ երկիրը կը շարժէին, կ'արձակէին ահռելի գոռոցներ, կը ժայթքէին լաւա եւ հուր :

Ոչ միայն Հայաստանի բնիկները, այլ նաեւ Յոյներ ու Հռոմէացիները կը հաւատային որ՝ ինչպէս ծառերը, բոյսերը, թռչունները եւ ծաղիկները, քարերն ալ հոգի ունէին, եւ այդ հոգիները, անհատաբար կամ հաւաքաբար, կը բնակէին ժայռերու, ապառաժներու, ծերպերու, ճեղքերու, պատռուածքներու եւ քարայրներու մէջ, ու այդ ոգիները կ'ըլլային չար կամ բարի, որոնք էին քարեր, դեւեր, մենէ աղէկներ, յաւերժահարսեր, պայեր, պարիկներ, եւայլն: Այս մտայնութիւնը իբրեւ ժառանգականութիւն՝ կայ ու կ'ապրի մեր ժողովուրդին մէջ եւ յայտնի կ'ըլլայ մեզի հասած առասպելներէն:

Ո՞րկէ կրնայ եկած ըլլալ ծակ - քարերու այն աւանդութիւնը՝ թէ, ամուլ կամ չբեր կին մը կրնայ ծնիլ, եթէ ան՝ հաւատքի ջերմեռանդութեամբ ծակ - քարէ մը անցնի մէկ, երեք կամ եօթ անգամ...: Կրօնական ո՞ր աղբիւրէն, ընտանեկան ո՞ր հաւատալիքէն կը բխի այս գաղափարը՝ իբրեւ պատգամ ու աւանդութիւն, մանաւանդ իբրեւ հրաշագործութիւն :

Մարդուս մարմնական կամ հոգեկան ցաւը միշտ ներկայով պայմանաւոր է: Ցաւը կը ստեղծէ տրտունջ ու բողոք, վերջապէս՝ դժգոհութիւն: Ցաւը ունեցողը դժգոհ է իր ապրած կեանքէն. ան կը փնտռէ ապագան, այսինքն գալիք այն ժամանակը, երբ վերջ պիտի գտնէ իր ցաւը: Օձը, ըստ ժողովուրդի ըմբռնումին, իր շապիկը կը փոխէ՝ երջանիկ ըլլալու հեռանկարով մը եւ կամ երկար ապրելու ընաղդով: Փոփոխութիւնը կազդուրիչ է, կը կենսաւորէ մարդը կամ կենդանին: Այսպէս կը հաւատայ ժողովուրդը, որ՝ դուռ մը, պատուհան մը, երդիք մը կամ ծակքար մը՝ յոյսի նոր բացուածք մը կը նկատէ ուրիշ վայր մը, ուր կայ նոր ապրում, գուցէ ինքնախաբէութիւն, գուցէ սուտ, բայց հիւանդը կը փնտռէ նոր բժիշկ, նոր դեղ ու նոր դարմանում... Հինը ցաւոտ է ու ձանձրալի, նորը յուսալից ու հաւատալի: Զբեր կնոջ մը ծակ-քարէ մը անցնելու փափաքը կուգայ իր ցաւոտ ներկայէն... տանջանքէն ազատուելու երեւակայութենէն...

Քարապաշտութեան գեղեցիկ մէկ նմոյշը կրնայ ըլլալ Վանի մօտ գտնուած Լեզք գիւղի քարաժայռը, որուն ամէն տարի մեծ բազմութիւն մը ուխտի կուգայ եւ իր ցաւերուն բժշկութիւն կը հայցէ. այս քարաժայռին դէմը կը գտնուի համեմատաբար աւելի ցած ու փոքր ժայռ մը, որ իր գագաթին վրայ ունի կանաչ բոյսեր, որոնք թարմ կը մնան եւ չեն չորնար նոյնիսկ ձմեռ եղանակին: Այս մասին աւանդութիւն մը կը պատմուի:

«Փոքր ժայռը տեսնելով որ ժողովուրդը կը յարգէ ու կը պաշտէ Մեծ ժայռը, կը նախանձի, կը սկսի մեծնալ ու բարձրանալ, հաւասարիլ անոր եւ անոր պէս յարգանքի արժանանալ. օր մըն ալ՝ իր մեծութեամբն ու բարձրութեամբը գերազանցել զայն եւ ծածկել իր դրացին : Մեծ ժայռը կը զայրանայ, կը լեցուի վրէժխնդրութեամբ, ձեռքովը կը հարուածէ հակառակորդին գլուխը. այս հարուածէն նորէն կը ցածնայ, կը խոնարհի փոքր ժայռը, կը դառնայ իր նախկին վիճակին. ձեռքով զարնուած տեղի կանաչութիւնն է որ թարմ ու կանաչ կը մնայ»:

Մեր հայրենիքին մէջ գտնուող քարայրներէն մեծ մասը հեթանոսական աղօթատեղիներ ու ուխտավայրեր եղած են. քրիստոնէութեան մուտքէն յետոյ՝ քրիստոնէացած են այդ քարայրները, յատկացուած քրիստոնեայ սուրբերու եւ մկրտուած նոր անուններով: Այդ քարայրներու մէջ ապրած ու գործած են քուրմեր, կախարդներ, վհուկներ :

ՍՕՍ - ՎԱՆԻ

(2)

(Շար.)

Աւետաբերը» 1930ին, «Վիճակագրական Ջննութիւնը» 1930ին։«Առեւտրական Հարցերը» 1930ին։ Կարծես թէ համաձարակ մը զարկած ըլլար տնտեսագիտական հաստատութիւններն ու հրատարակութիւնները, եւ տնտեսագէտներն ու վիճակագիրները։

1930էն վերջ, իւրաքանչիւր տարուան հետ խաւարումը աւելի ու աւելի թանձրացաւ։ Առաջին հնգամեայ ծրագիրը կը բաղկանար 1·747 էջերէ, երկրորդը՝ 1262 էջերէ, երրորդը՝ միայն 238 էջերէ։ Չորրորդը երեւցաւ «Պրաւդա»յի մէջ իբրեւ վեց էջնոց բան մը, իսկ Հինգերորդ Հնգամեայ ծրագիրը գրաւեց միայն երեք ու կէս էջ տեղ նոյն «Պրաւտա»յին մէջ, եւ կը պարունակէր միայն պրոպագանտային նշանախօսքեր եւ կեղծուած ու սուտ սակեր ու տոկոսներ, եւ ոչ մէկ այլ բան։

1947ին Սովետ կառավարութեան ոճիրը ընդդէմ ժողովուրդին աւելի մեծցաւ։ Ան ոչ միայն մերժեց հաշիւ տալ ժողովուրդին այլեւ հրատարակեց պետական գաղտնիքներու հրովարտակը, որ տնտեսագէտներուն եւ պետական պաշտօնեաներուն կ՚արգիլէ հետեւիլ իրենց խղճին եւ ոեւէ բան յայտնել ժողովուրդին։ Այսօր, տնտեսագէտ մը, վիճակագիր մը կամ ոեւէ պաշտօնեայ կրնայ 8 – 12 տարուան բանտարկութեան վճիռ ստանալ, եթէ հրապարակէ վիճակագրութիւններ ճարտարարուեստի, երկրագործութեան, առեւտուրի, հաղորդակցութեանց, դրամական պահեստներու, վճարումներու հաշուեկշիռներու, ներդրումներու, ելեւմտական գործողութեանց ծրագիրներու, բուրլիի իրական արժէքին, բուրլին հակակշռող ոսկիին, ներածումներու եւ արտածումներու եւ այլ ուրիշ անհամար նիւթերու մասին, որոնք իբր սովորական բաներ կը հրապարակուին ազատ աշխարհի ամէն կառավարութեան կողմէ, իբրեւ պարզ պարտաւորութիւն մը։

Մեծ խաւարումը մասն է համատիրութեան բնական ծրագրին։ Մասն է Երկաթէ Վարագոյրին որ կը բանտարկէ Կոմունիստ պետութեան մը ամէն մէկ քաղաքացին։ Երկաթէ վարագուրեան կառավարութիւնները թոյլ պիտի չտան որ իրենց ժողովուրդները ազատօրէն պտըտին արտասահմանի մէջ՝ ծանօթանալու այլ երկիրներու տնտեսութեանց։ Անոնք պիտի թոյլ չտան որ ազատ կառավարութեանց, Միացեալ Ազգերու տնտեսական հաստատութեանց եւ կամ ուրիշ ազգերու համալսարաններու վիճակագրութիւնները անարգել տարածուին Խ. Միութեան մէջ։ Ոչ ալ պիտի թոյլ տան իրենց ժողովուրդներուն, ինչպէս եւ այլ ժողովուրդներու, որ ծանօթանան իրենց կառավարած երկիրներու տնտեսութեան, առողջապահութեան, բանտերու, կեդրոնացման արգելարաններու իրական վիճակին։

Մէկ բան պարզ ու որոշ է։ Ամէն ուր որ ժողովուրդը հակակշիռ չունի տուրքերու եւ կառավարական ծախքերու վրայ՝ այնտեղ չկայ «դեմոկրասի»։ Ուր որ չի ճանչցուիր ժողովուրդին իրաւունքը հաշիւ պահանջելու, իշխանութիւնը տապալելու, փոխելու կառավարական քաղաքականութիւնը տուրքեր դնելու, ծրագիրներ կազմելու եւ եկամուտները ծախսելու, այնտեղ ժողովրդապետութիւն չկայ։ Ուր որ հանրային պաշտօնեաները հաշիւ չեն տար քաղաքացիներուն բոլոր խնդիրներու մասին, այդ պաշտօնեաները հանրային ծառաներ չեն, այլ տէրեր, եւ ժողովուրդները քաղաքացիներ չեն, այլ ստրուկներ եւ գերիներ։

Մարդիկ դարերով կռուած են ձեռք բերելու խորհրդարանական հաստատութիւններ, օրինական ընդդիմութիւն, հակակշիռ տուրքերու վրայ, ինչպէս եւ կառավարական ելեւմուտքի, ծրագիրներու եւ քաղաքականութեանց։ Երեսունեւհինգ տարուան մէջ Սովետ կառավարութիւնը ջնջեց այս բոլոր իրագործութիւնները։ Սովետ կառավարութիւնը կը կոչէ ինքզինք «դեմոկրասի» մը, որ կը նշանակէ ժողովուրդին իշխանութիւնը, ժողովուրդին համար ու ժողովուրդին կողմէ։ Ան նոյնիսկ կը կոչէ ինքզինք «ժողովուրդի դեմոկրասի» մը, որ ենթադրաբար կը նշանակէ ժողովուրդին իշխանութիւնը ժողովուրդին վրայ։ Սակայն ան չի հարցներ իր ժողովուրդին կարծիքը, չի խորհրդակցիր անոր հետ իր խնամակալութեան, վերհսկողութեան մասին։ Ամէն ինչ որ կ՚ընէ ան՝ գաղտնի կ՚ընէ։ Գաղտնագործութիւնը ծննդավայրն է բռնութեան, ժխտումն է «դեմոկրասի»ի։ Կառավարական գաղտնի գործունէութիւն կը նշանակէ թէ ամէն մէկ Կոմունիստ կառավարութիւն դաւադրութիւն մըն է ընդդէմ իր ժողովուրդին, ոչ աւելի, ոչ պակաս։ Ամէն վայրի մէջ կոմունիզմը կը սկսի իբրեւ դաւադրութիւն մը ընդդէմ գոյ կառավարութեան, եւ ուր որ ան կը յաջողի գրաւել իշխանութիւնը՝ կը շարունակէ իբրեւ դաւադրութիւն մը ընդդէմ ժողովուրդին։

Թարգմ. Ա. ԿԵՂԵՅԵԱՆ

ՆՈՐ ԲՈՒՐԳ ՄԸ գտնուեցաւ Գահիրէի մէջ, ծանօթ մեծ բուրգէն 150 մեթր հեռու, շնորհիւ Զաքի Ղոնէյմի եւ ֆրանսացի հնախոյզ Լօէրի տքնաջան աշխատութեանց։ Կ՚ըսեն թէ 5000 տարուան հնութիւն ունի, շինուած ըլլալով փարաւոն Զօսէրի կողմէ, Քրիստոսէ 3000 տարի առաջ։ Դեռ ամէն բան մէջտեղ չէ հանուած եւ պեղումները կը շարունակուին։ Միեւնոյն ատեն Եգիպտոսի Հնագիտութեանց պաշտօնատունը կը ծանուցանէ թէ սփինքսի տասը նոր արձաններ գտնուած են Լուքսորի եւ Քարնաքի մեհեաններուն միջեւ։ Կը յուսան դեռ ուրիշ արձաններ ալ երեւան հանել։

---

29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

Ուրախ ու զուարթ, տօնն է մանուկին,
Գացէ՛ք իրենց հետ անցընելու զայն
Ֆրանսահայ Կ. Խաչին հետ։

« ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՏԷՐ ՏԻՐԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ »

★

Պոլսէն կը գրեն «Իւմանիթէ»ի․—

Թրքական կառավարութիւնը իր զաւակներէն հինգ հազար զինուոր Քորէա ղրկելով մահուան դատապարտեց զանոնք, հաճելի ըլլալու համար իր յաճախորդ Ամերիկային։ Ի՞նչ գործ ունէր Թուրք գիւղացին պաշտպանելու «Արեւմուտքը» Ասիոյ հողին մէջ, ի հաշիւ Ամերիկացիին։ Բոլոր անոնք որ համարձակեցան բարձրաձայն դնել այս հարցը Թուրքիոյ խաղաղութեան կոմիտէին, իրենց առջեւ լայնօրէն բացուած գտան բանտին դուռները։

Իբրեւ փոխարինութիւն սահմանափակ առաւելութեանց Թուրքիոյ միակ տէրերուն, Ամերիկացիներուն, բոլոր նախարարութիւնները, մէջն ըլլալով Ներքին եւ Պաշտպանութեան նախարարները Ամերիկացի մասնագէտներու խնամակալութեան տակ են։ Ծովային խարիսխները, զինուորական շրջաններու վարչութիւնը անոնց յանձնուած են եւ երկրին լծակը ամբողջովին անոնց ձեռքը անցած է։ Ամերիկացիներու գործն է մաքսային պատուարներու ջնջում, մեքենական արօրներու բաշխում մեծ հողատէրերու, օդակայաններու, ճամբաներու ցանցի շինութեան որ մինչեւ սովետական սահմանագլուխ կ՚երկարի եւ վերջապէս «յաւելեալ» զէնքերու յանձնում են․։

Ամէն տեղ պատուի է ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւնը եւ Թուրք վարիչները կ՚օգտագործեն զայն,ջնջելու համար խօսելու ազատութիւնը։ Այսպէս է որ օրէնքը մահապատիժ կը սահմանէ երկու հոգիէ կամ աւելիէ բաղկացած անձերու գաղտնի ընկերութեանց վարիչներուն։

Վերջերս զինուորական ատեանը ձերբակալած է եւ կը դատէ համայնավարները։

«Ճիւմհուրիէթ» թերթը իր Հոկտ. 16ի թիւին մէջ կը յիշէ երկու ամբաստանեալներ որոնց ներկայ չեն եղած դատավարութեան, որովհետեւ կը դարմանուէին Պաքըրքէօյի յիմարանոցին մէջ։

Գալով ամերիկեան օժանդակութեան ատիկա կ՚երեւայ աւելի գիւղերուն մէջ ուր մեծ կալուածատէրերը չափազանց կը հարստանան։ Անոնք խուժուցած են քանի մը ամսուան մէջ հասարակաց արօտատեղիներ եւ յաճախ փոքր մշակներու հողերը։

Թուրք վարիչներ կը յայտարարեն թէ՝ «պէտք է ամէն բան ընենք անկախ երկիր մնալու համար, իսկ ասոր համար ալ Ամերիկայի օգնութեան պէտք ունինք»։ Եւ երկիրը յանձնելով ամերիկացի տէրերու, կ՚արդարացնեն իրենց քաղաքականութիւնը ենթադրեալ սովետական «սպառնալիքով» մը։ Մինչդեռ ամենադոյզն կասկածը չկայ Խ. Միութեան նըպատակներուն մասին. ապացոյց Անգարայի ուղղուած վերջին ծանուցագիրները։

ՅԱՌԱՋ.— Կ՚ակնարկէ այն խայտառակ նահանջին որով Թուրքիոյ կը ձգէին Կարս Արտահանը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ առաջնորդը, Խորէն եպիսկ. Բարոյեան այցելած է Մ. Նահանգներու դեսպան Ռէյմընտ Հէրէի եւ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած է։

× «Նոր Առանա» Ազգ. վարժարանին հողը գնուեցաւ եւ արձանագրուեցաւ Անթիլիասի կաթողիկոսարանի անուան։ Հողին փոխարժէքը, 15·000 ոսկի նուիրած է անծանօթ բարերար մը։ Շուտով պիտի շինուի Ազգ. վարժարանը Օր. Լէյլի Գարակէօզեանի տրամադրած տասը հազար տոլարով։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Ազգ. Կեդր. վարչութեան զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.— Վարչապետական գրասենեակը նկատի առնելով Առաջնորդարանի խնդրանքը հպատակութեան եւ կանոնագրի մասին, հրահանգած է Ներքին Նախարարութեան որպէսզի յետ քննութեան եւ կարելիութեան սահմանին մէջ գոհացում տրուի։ Պ. Զիտէմօղլուի աշխատանքներուն շնորհիւ կարելի եղած է կանխել Պիրէօսի բոլիֆաթիքիաներուն մէջ բնակող Հայերու արտաքսումը։ Իսկ Պ. Ս. Ֆէսճեան հաղորդեց թէ ներքին նախարարութիւնը հրահանգած է իր սպասարկութեանց աւելի լայն դիւրութիւններ տալ հելլէնահպատակ ըլլալ ուզող Հայերուն։ Կրթական նախարարութիւնը ներքին կանոնագրի մասին տեղեկութիւններ ուզած է միւս նախարարութիւններէն եւ կը սպասէ պատասխանի, վերջնական կարգադրութեան համար։ Որոշուած է դիմումները շարունակել։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ նոր խորհրդարանին ընտրութիւնները տեղի ունեցան կիրակի օր, մասնակցութեամբ 4·500·000 քուէարկուներու, եւ միակ ցանկի մը վրայ։ Ով է որ չի մասնակցիր 500 լեւա (47·30 տոլար) տուգանքի կը դատապարտուի։ Ազգ. ժողովը կը բաղկանայ 450 երեսփոխաններէ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը, զօր. Նէկիպ, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ յայտարարեց թէ «համբերատար բայց վճռակամ կը մնան», Սուէզի վէճին կարգադրութեան համար, առանց ազդուելու Չըրչիլի կամ Իտընի ճառերէն։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ապահովութիւնը եռաչխաւորելու համար ծրագիր մը կ՚որոճան Մ. Նահանգներուն մէջ։ Այս երաշխաւորութիւնը պիտի տրուի երեք պետութեանց կողմէ, եթէ եւրոպական բանակի ծրագիրը ձախողի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Պ. Մերքատօ կը վարէր աշխատանքը։ Ջինքը գտանք վարը։ Կը խօսէր գործաւորներու վարպետին հետ, ծերունի մը՝ որուն մորթը այնքան կարծրացած էր որ կրիայի մը պատեանին կը նմանէր եւ որ հագած էր կերպասէ վերարկու մը իր գծաւոր բամպակէ «էնթարի»ին վրայէն։

Ճամբան դիւրին չէր անոնց քով երթալու համար։ Նեղ արահետէ մը, ուր ստիճաններ յարմարցուցած էին, ջղջիկի նման կոյր բեռնակիրներ անդադար կ՚ելլէին կ՚իջնէին, եւ իրենց միջեւէն չէր անցներ մէկզի քաշուիլ, մեզի ճամբայ տալու համար։

Մինչ Փուարոյին կը հետեւէի, յանկարծ հարցուց ուսին վրայէն.

— Պ. Մերքատօն աջ ձեռքո՞վ կ՚աշխատի թէ ձախլիկ է։

Ինչ տարօրինակ հարցում։

Վայրկեան մը մտածելէ վերջ ըսի.—

— Աջով։

Փուարօ չզիջանեցաւ բացատրութիւն տալու եւ ճամբան շարունակեց։

Պ. Մերքատօ մեզ տեսնելով կարծես ուրախացաւ։ Ժպիտ մը շողաց իր երկար մելամաղձոտ դէմքին վրայ։

Պ. Փուարօ այնպէս ձեւացուց թէ կը հետաքրքրուի հնախուզութեամբ։ Վըստահ եմ որ փառաւորապէս կը ծաղրէր. բայց Պ. Մերքատօ տասը կտոր եղաւ տեղեկութիւններ տալու համար։ Ըսաւ թէ տասներկու խաւ խորութեամբ հիմեր փորած էին։

— Այժմ կը հասնինք չորրորդ հազարամեակին, աւելցուց խանդավառութեամբ։

— Ինչ կ՚ըսէք, ես կը կարծէի թէ հազարամեակ մը գոյութիւն ունի միայն ապագային, շրջան մը ուր կ՚ըսեն թէ ամէն բան պիտի կարգադրուի։

Պ. Մերքատօ ցոյց տուաւ մոխիրի խաւերը։ Ձեռքը կը դողար, «արդեօք ջերմախտէ՞ (մալարիա) վարակուած էր։ Բացատրեց թէ ինչպէս անօթներու եւ գերեզմաններու ձեւերը կը փոխուին համաձայն դարերու, թէ զանազան խաւերու մէջ գըտած էր մանուկներու գերեզմաններ — խեղճ պզտիկ հրեշտակներ։ Յետոյ նկարագրեց անոնց դիրքը եւ ոսկորներուն ուղղութիւնը։

Յանկարծ, երբ գետին ծռած էր վերցնելու համար կայծքարէ դանակի նմանող առարկայ մը, որ անկիւն մը մնացած էր անօթներուն հետ, վեր ցատկեց սուր ճիչ մը արձակելով։ Ետին դարձաւ եւ տեսաւ Փուարօն եւ զիս որ զարմացած իրեն կը նայէինք։

Ձեռքովը ձախ բազուկին զարկաւ։

— Բան մը կճեց զիս, հրակէզ ասեղի մը նման։

Փուարօ կրակ կտրած էր։

— Շուտ, սիրելի պարոն, ցոյց տուէք տեսնեմ, Օր. Լիթըրէն ...

Առաջ անցայ։

Ճարպիկ շարժումով մը բռնեց Պ. Մերքատոյի բազուկը եւ գորշագոյն շապիկին թեւը վեր սօթթեց, մինչեւ ուսը։

— Հոդ է, ըսաւ Պ. Մերքատօ, ցոյց տալով խայթուած տեղը։

Ուսէն երեք մատնաչափ վար, կաթիլ մը արիւն կը փայլէր։

— Զարմանալի բան, ըսաւ Փուարօ շապիկին թեւը ուշադրութեամբ քննելէ վերջ։ Ես բան մը չեմ տեսներ։ Մրջիւն մը ըլլալու է։

— Լաւ է քիչ մը «իոտին» դնել, ըսի։ Միշտ քովս կ՚ունենամ իոտինի մատիտ մը։ Անմիջապէս հանեցի եւ վէրքին վրայ լաւ մը քսեցի, բայց ուշադրութիւնս գրաւեց անսպասելի մանրամասնութիւն մը։ Պ. Մերքատոյի նախաբազուկը, ամբողջ երկայնութեան վրայ ծածկուած էր պզտիկ կէտերով։ Գուշակեցի որ ենթամորթային ասեղներու հետքեր են։

Պ. Մերքատօ շապիկին թեւը վար առաւ եւ վերսկսաւ իր բացատրութիւնները։ Փուարօ ուշադրութեամբ մտիկ կ՚ընէր, բայց չփորձեց խօսակցութիւնը բերել Լէյտնըր ամոլին վրայ։ Ոչ մէկ հարցում ուղղեց Պ. Մերքատոյի։

Շուտով մնաք բարով ըսինք Պ. Մերքատոյ եւ արահետէն վեր ելանք։

— Դէշ չէր խաղը, հէ, ըսաւ ընկերս։ Բաճկոնին ետեւէն առարկայ մը հանեց եւ նայեցաւ տենդավառ։ Ապշեցայ տեսնելով որ կարկտուքի երկար ասեղ մըն էր, ծայրը կաթիլ մը մոմով որ անոր գնդասեղի մը երեւոյթը կուտար։

— Պ. Փուարօ, դո՞ւք էիք որ ըրիք ատիկա։

— Ես էի կճող միջատը։ Եւ չէ՞ք կարծեր որ ճարպիկութեամբ գլուխ հանեցի։ Նոյն իսկ դուք չտեսաք զիս։

Իրաւ ալ ճիշդ էր։ Չէք տեսած ինչպէս որ Պ. Մերքատօն ալ չէր կասկածած։ Կայծակի արագութեամբ շարժած ըլլալու էր։

— Բայց ... Պ. Փուարօ, ինչո՞ւ համար։

— Բան մը չնշմարեցի՞ք, Օրիորդ։

— Այո, մորթային ներարկումներու հետքեր։

— Ուրեմն բաներ մը գիտենք Պ. Մերքատոյի մասին։ Կը կասկածէի .. առանց գիտնալու։ Արդ, միշտ օգտակար է գիտնալը։

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ամբաստանեալ վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ, երեք տարի խցարգելութեան դատապարտուեցաւ: Դատավճիռէն առաջ, ատեանը յանկայս կարդաց Շահին մէկ նամակը որով կը ներէր ամբաստանեալին բոլոր նախատինքները, «գնահատելով անոր ծառայութիւնները վարչապետութեան առաջին տարին երբ ազգայնացուց քարիւղի ճարտարարուեստը — բան մը որ իրականացաւ Իրանի ժողովուրդին կամքով»: Վճիռը արտասանուած ատեն Տոքթ. Մոսատեղ մերթ կուլար, մերթ կը հեղնէր: Միւս ամբաստանեալը, զօր. Ռիահի, դատապարտուեցաւ երեք տարի բանտարկութեան եւ բանակէն վտարման:

ԹԵՀՐԱՆԻ անգլիական դեսպանատան գործակատարը եւ ուրիշ պաշտօնեաներ Իրան հասան օդանաւով: Ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր ապահովութեան համար: Նորեկները դեսպանատուն առաջնորդուեցան զինուորներու ընկերակցութեամբ: Դեսպանատունն ալ պաշտպանութեան տակ առնուած է:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ կառավարութիւնը հինգ նոր փոխ-վարչապետներ նշանակեց, Սթալինի ծննդեան 74ամեակին առթիւ: Մէկը Մալիշեւն է, որ մեքենաշինական ճարտարարուեստութեան նախարար նշանակուած էր, Բերիայի անկումէն վերջ եւ որ կը վարէր նաեւ հիւլէական ուժի վարչութիւնը: Հինգերորդը Հայ մըն է, Թեւոսեան, նախարար մետաղագործութեան:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ երթեւեկը աւելի խանգարուեցաւ երէկ, ծանօթ գործադուլին հետեւանքով: Թերթերը կը գրեն թէ օդային թղթատարն ալ չի բանիր:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ԵՒ ԱԼԲԱՆԻԱ կը բանակցին, դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի առաւօտ մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ ժան Կուժոն) ողբացեալ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները եւ բոլոր ընկերները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Էլիզ Գոչեանի իր կեսրոջ՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԶԱՐԴԱՐ ԳՈՉԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Ալիս Պետեանի իր կեսրոջ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԶԱՐԴԱՐ ՊԵՏԵԱՆԻ մահուան առթիւ: Եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի դպրոցին եւ Նոր Սերունդին:

Յ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆր. Տէր եւ Տիկին Պատրիկ Պետեանէ եւ հազար ֆր. Տէր եւ Տիկ. Կկղեմէս Օհանեանէ փոխան ծաղկեպսակի, այրի Տիկին ԶԱՐԴԱՐ ԳՈՉԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի: Գինը 200 ֆրանք:

Դիմել՝ Նոր Սերունդի անդամներուն, Բալուեան եւ Պարսամեան գրատուններըը:

ԱՅՍ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ
ԱՄԵՆԱԸՆՏԻՐ ԵՒ ՄՆԱՅՈՒՆ ՆՈՒԷՐԸ՝
ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ եւ ՁԵՐ
ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅ ԿԱՄ ՕՏԱՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

LUC-ANDRE MARCEL
GREGOIRE DE NAREK
et
ANCIENNE POESIE ARMENIENNE
(Ed. des Cahiers du Sud)
կոթողային հատորը

Գեղարուեստական մաքուր հրատարակութիւն, ուր հեղինակը ի վեր կը հանէ ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ հանճարը, եւ համաշխարհային արժէքը հայ բանաստեղծութեան:

Դիմել՝ «Անդաստան»ի խմբագրութեան, տպ. Արաքս:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈՉԻՆՉ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ:

1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ 1ԷՆ, ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ

Ձեռքէ հատը 12 ֆրանք:

ԲԱԺՆԵԳԻՆ. — Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր տարեկան 3000, վեցամսեայ 1600 ֆր:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ. — (Պելժիա, Անգլիա, Իտալիա, Գերմանիա եւն.) տարեկան 3500 ֆրանք: Ամերիկա 10 տոլար:

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31 Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ, Ի ՀԱՇԻՒ 1954Ի, ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մայր Եկեղեցիի ժամանակացոյց արարողութեանց. — 27 Դեկտ., կիր. Տօն Ս. Ստեփաննոսի ժամը 8.30:

1 Յունուար, Ուրբաթ Ամանորի պաշտամունք 10:

5 Յունուար, երեքշաբթի ճրագալոյց Ս. Ծննդի 9: Երեկոյեան Ս. Պատարագ 4.30:

6 Յունուար, չորեքշաբթի Ս. Ծնունդ 8: 10 Յունուար, կիրակի Ս. Պատարագ, Հոգեհանգիստ եւ Ջրօրհնէք 8.30:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի գիշեր Քատէ սրճարանի վերնայարկը:

Դասախօս Արշաւիր Խանէտանեան: Նիւթը. — «Ո՞վ է Ֆրանսացին»: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Դեկտեմբեր 26, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Մասնակցութեամբ կրթ. մարմնին: Անշուշտ բոլորը պիտի փութան քաջալերել մեր փոքրիկները, եւ իրենք ալ պիտի ուրախանան լսելով անոնց գեղեցիկ արտասանութիւնները եւ երգերը մայրենի լեզուով եւ դիտելով տոհմիկ պարերը:

ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

Հայ Կաղանդ պապան լուր տուաւ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան թէ՝ այս տարի ալ, Դեկտեմբեր 29ին ժամը 14 – 19 պիտի գայ Սոսիէթէ Սավանթ, շնորհաւորելու Նոր Տարին:

Կաղանդ Պապան կը խոստանայ գգուել եւ չկորսնցնել նուէրներուն պարկը: Դիմաւորելու համար պիտի ունենանք Նոր Տարուան ծառ, ներկայացում, պարեր, նուագ եւ սինեմա եւն.:

Կաղանդ պապիկը կը խնդրէ որ հայ մանուկները սիրող անձերը իրենց նուէրներով օգնեն մեզի ճոխ եւ ուրախ հայ Կաղանդ մը անցնելու համար:

Իրաւունք չունի՞ Կաղանդ Պապան:

Համախարբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը Ծնունդի ու Նոր Տարուան առթիւ կազմակերպած է ընտանեկան խնջոյք – երեկոյթ մը 26 Դեկտ. շաբաթ օր ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր, Յոյներու սրահին մէջ (ռիւ Պոնֆուա): Առատ կերուխում եւ գեղարուեստական բաժին: Սիրով կը հրաւիրուին փափաքողները: Մուտքը ազատ է

GALERIE BERNHEIM JEUNE
83, Fg. St. Honoré
Ցուցադրուած են պարսկահայ ծանօթ նկարիչ՝

Յ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
ԳՈՐԾԵՐԸ

Ամէն օր ժամը 10էն 12.30, 14.30էն 18. բացի կիրակի, երկուշաբթի եւ տօն օրերէն:

ԾՆՈՒՆԴԻ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի 24 Դեկտեմբեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ԵՐԳ՝ Օր. Շ. Պէնկեան եւ Մ. Մուրատեան Ֆ. Կ. Խ.ի պարախումբը ղեկ. Օր. Գավէզեանի, եւրոպական ՊԱՐԵՐ՝ նուագախումբ Վարդէվանեան:

Հաճելի անակնկալներ:

Մուտք 300 ֆրանք: Տոմսերը «Յառաջ»ի մօտ: Սեղաններու համար Ալէ. 16–65:

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Լիլայի դպրոցի կրթական մարմնի կողմէ, այս կիրակի ժամը 15ին, Քէս տ'էփարնեի սրահը, 32–34 Ավընիւ տը լա Փօրթ տէ Լիլա, Փարիզ:

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ:

Ճաշը կը սկսի ճիշդ ժամը 19ին:

ԼԻՈՆԻ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Ճ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

246, Rue Vendôme, Lyon
20, Rue Villeroy, Lyon

Մեծաքանակ, կէս մեծաքանակ
եւ փոքրաքանակ

Ամէն տեսակ արեւելեան նպարեղէններու ճոխ մթերք մը:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԷՆ ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ
Այցելելով այս ծանօթ հաստատութիւնները ուր ամէնէն լաւագոյնը եւ ամէնէն աժանը պիտի գտնէք

Սուրճ, ապուխտ, ձիթապտուղ, երշիկ, համեմներ, չոր պտուղներ, ընդեղէն, պահածոներ, անչուա եւ խավեար:

ԲՈԼՈՐ ՎԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Gros, Demi-Gros

Գուլպայ, մի – պա, ներքին ներմակեղէններ, ԱՄԵՆԱՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ:

նոր գիներ

Articles polichinelles-ի համար:
Միակ հասցէն՝

BONNETERIE BEAUBOURG
227, Rue St. Martin, PARIS (3e)
Tél.: ARC. 66-50

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Զորեքշաբթի, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՇԱՒԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ «Կառվարենց» խումբը կը կազմակերպէ 3 Յունուարին, Կաղանդի ծառ եւ ցերեկոյթ պարահանդէս: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԴԵԿՏ. 24Ի ԵՒ 31Ի ԶԱՐԹՕՆՔԻՆ ՀԱՄԱՐ (Ռէվէյեօն), ՏԵՂ ՄԻ ՓՆՏՌԷՔ:

ԼԻԼԱՅԻՆ

Լ Ի Լ Ա Յ Ի Ն

ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՅԻՆ

ՀԱՄԵՂ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՄԱՏՉԵԼԻ
եւ մանաւանդ հաճելի ճաշ մը ընելու համար:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
մը իր նոր յայտագրով:

Բացառաբար ամէն իրիկուն կը նուագեն ՀԱՄԲԱՐ (Թառ), ՀԱՅԿ (Ջութակ) եւ իրենց խումբը:

24, Rue Saint Lazare, Paris 9e
Métro Trinité, Notre Dame de Lorette

REVEILLON, REVEILLON

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ
ԶԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՍԱՍՈՒՆԻԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Հաճելի եւ զուարթ մթնոլորտ
անակնկալներով:

31, RUE D'ALEXANDRIE
Métro Sentier, Réaumur et St. Denis
Tél. : GUT. 92 - 65

Արեւելեան թէ եւրոպական ձեր բոլոր ուզած համադամ կերակուրները, անուշեղէնները, ըմպելիները, ադանդերները:

Նուագ, արեւելեան, յունական, եւրոպական եւ հայկական յայտնի երգչուհի Սոնիա Գարագաշի մասնակցութեամբ եւ Պէյրութէն նոր ժամանած Պ. Պետրոսի (կիթառ):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ստիպողաբար կը փնտռուի յարկաբաժին մը 2 – 3 սենեակով եւ խոհանոցով վարձու:

Դիմել ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ – ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ, 45 ռիւ տիւ Փոռ Սէն ժեռվէ կամ Յառաջի վարչութեան:

R E V E I L L O N D E N O E L

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

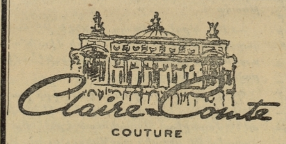
Բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՊԵՌՆԱՐ ԼԱՖԷԻ տնտես. գործերու նախարար եւ ՏԱՆԻԷԼ ՄԷՅԷՐԻ երեսփոխան եւ նախկին նախարար

Պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ՝ Պ. ՊԼԷՕԶԻ

24 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Avec JACQUES HELIAN et sa gran de formation de la Radio et du Cinéma
Patoum, Pierre Brun, les Hélianes, Mar cel Bianchi.

SALLE DES FETES — Rue Voltaire, Alfortville
(Autobus 103 à Charenton Ecole, descendre Rue de l'Union)
Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով: — Մուտք 500 ֆրանք

17, Bld. des Capucines
(Face au Café de la Paix)
★
Tél. : OPÉra 80 - 34
— 00 - 25

ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԻ ՓԱՐԻԶ ԱՊՐՈՂ
ԿԱՄ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԷՆ ԵԿՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կ. Գ Ա Զ Ա Զ Ե Ա Ն

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
25
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
•
VENDREDI
25 DECEMBRE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7253 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2664

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

•

Հիւս. Ամերիկայի «օրթոտոքս» թեմին առաջնորդը, Տիրան արք. Ներսոյեան, որ վերընտրուեցաւ վերջերս, իր իննամեայ պաշտօնավարութեան զեկուցումը տուած է պատգ. ժողովին առջեւ:

Պատճէնը հրատարակուած է իր պաշտօնաթերթին, «Հայ. Եկեղեցի» ամսագրին մէջ (1953 Նոյեմբեր): Ամբողջութեամբ կարդացինք եւ մեր ուշադրութիւնը գրաւեցին կարգ մը կէտեր:

Նախ թունդ կրօնաշունչ, անգլեւամերիկեան բարեպաշտութեամբ օծուն ոգի մը կը մատնէ ուղերձը:

Բացատրութեան շատ մը ձեւեր ալ անգլերէնի ազդեցութիւնը կը կրեն: Անշուշտ անոր համար որ առաջնորդը իր ուսումը աւարտած է անգլիական համալսարաններու մէջ:

Կը թուի թէ այս գիծը հետզհետէ պիտի զօրանայ, ձեւով թէ բովանդակութեամբ, քանի որ անգլեւամերիկեան համալսարանները այլեւս ջուրի ճամբայ դարձեր են մեր նորընծաներուն համար:

Կ'արժէ առանձին քննել այս ուղղութեան բարիքն ու չարիքը:

Այժմէն ըսենք թէ օտարոտի աստուածաբանութեան մը գիտելիքները չեն որ վառ պիտի պահեն «Լուսաւորչի կանթեղը»:

Որքան ալ խոր եւ ծաւալուն հանգամանք ունենան, այդ գիտելիքները չեն կրնար տալ ա՛յն անչափելի եւ անփոխարինելի շունչը որ յատուկ է Հայ. Եկեղեցիին:

Տիրան արք. իր ուղերձին մէջ մասնաւորապէս կը ծանրանայ կիրակնօրեայ դպրոցներու բարգաւաճման վրայ:

— «Մեր թեմին մէջ Հայ Եկեղեցական կեանքի աշխուժութեան ամէնէն կարեւոր արտայայտութիւնը եւ միանգամայն ազդակը եւ երաշխիքն է Կիրակնօրեայ Դպրոցի այս գործը»:

Այս նորութեան վրայ ուշադրութիւն հրաւիրած ատեն, առաջնորդը միջանկեալ կը յիշէ նաեւ միւս դպրոցները.

— «Հայերէնի դպրոցներն ալ, որքան ալ ամենադժուարին պայմաններու ենթակայ եղած ըլլան անոնք, շարունակուած են հնար եղած չափով. եւ Առաջնորդը զանց չէ ըրած նաեւ զանոնք քաջալերելու իր պարտականութիւնը»:

Աւելի անդին, դարձեալ խօսելով կիրակնօրեայ դպրոցներու մասին, կը թելադրէ որ անոնց համար «լաւ շէնքերու, գիրքերու եւ ուսուցիչներու համար ցարդ կատարուածէն աւելի հիմնաւոր եւ աւելի ընդարձակ աշխատանք կատարուի»:

Այս առթիւ, նորէն անցողակի կը յիշէ «ծխական այլ դպրոցները»: Մինչեւ անգամ կարելի կը նկատէ բարձր կամ միջնակարգ դպրոցներու հաստատումը: Այդ ձեռնարկին «կարեւորութիւնը պէտք չէ անտես առնելով ականջի ետեւ նետենք»:

Եւ սակայն, փոխանակ ամբողջապէս կառչելու այս հիմնական պահանջին եւ մշակուած, գործնական ծրագիր մը առաջարկելու, նորէն կ'իյնայ կախարդական շրջանակի մը մէջ:

Եւ, իբրեւ գործունէութեան ութերորդ կէտ, կ'առաջարկէ.

— «Մեր թեմին եւ մինչեւ իսկ ի պահանջել հարկին արտասահմանի թեմերուն պէտքերուն հասնելու համար հրամայական պահանջ մըն է նաեւ Ամերիկայի մէջ աստուածաբանական ճեմարանի մը հաստատումը»:

Ինչպէս կը տեսնէք, Տիրան արք.ի համար սեւեռեալ գաղափար մը դարձած է աստուածաբան կղերականներու պատրաստութիւնը: Այդ մտահոգութեամբ ալ, առիթողական կը գտնէ դպրեվանք մը հաստատել Ամերիկայի մէջ:

Հիմնաւո՞ր է այս տեսակէտը:

Խօսինք, ըստ կարգի:

Ծ.

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Պ. ՌԸՆԷ ՔՕԹԻ

•

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱՒ 13-ՐԴ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵԱՄԲ

Չորեքշաբթի գիշեր վերջացաւ Հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը, որ սկսած էր անցեալ հինգշաբթի, 17 Դեկտեմբեր: Ընտրուեցաւ անկախ եւ բաղդատաբար անծանօթ ընտրելի մը, Պ. Ռընէ Քոթի, որուն թեկնածութիւնը առաջարկուած էր վերջին պահուն:

Այդ օրը երեք անգամ քուէարկութիւն կատարուեցաւ,— 11րդ, 12րդ եւ 13րդ: Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, 11րդ քուէարկութեան բացարձակ մեծամասնութիւնն էր 441 քուէ: Ընտրողներու թիւը՝ 897. մասնակցողները՝ 880: Շահեցան.— Նեժլէն (ընկերվարական) 372 ձայն, Ժաքինօ (անկախ) 338, Քոթի (նոր նախագահը) 71, Պինօ 12, Լանիէլ 12, Ֆլեմլէն 12, զօր. Քէօնիկ 10, զանազան 53:

Իրիկուան ժամը վեցին տեղի ունեցաւ 12րդ քուէարկութիւնը: Ընտրողներու թիւն էր 898: Մասնակցողներ՝ 882: Բացարձակ մեծամասնութիւն՝ 442: Շահեցան,— Քոթի 431 ձայն, Նեժլէն 333, Ժաքինօ 26, զանազան 92:

Հարկ եղաւ 13րդ քուէարկութիւն մը կատարել գիշերը: Ընտրողներու թիւը՝ 884: Մասնակցողներ՝ 871, բացարձակ մեծամասնութիւն՝ 436: Շահեցան,— Քոթի 477 ձայն, Նեժլէն 329, Ժաքինօ 21, զանազան 44:

Ուրեմն ընտրուած էր Պ. Ռընէ Քոթի, օրինական մեծամասնութենէն 41 ձայն ալ աւելի շահելով: Այսպէս վերջացաւ աննախընթաց տագնապ մը որ իրաւամբ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէր Ֆրանսայի բոլոր բարեկամներուն:

Անշուշտ այս ելքը հետեւանք էր տքնաջան բանակցութեանց: Գիշերուան ժամը 10.10ին, երբ նիստը բացուեցաւ, Պ. Լանիէլ ծափահարուեցաւ անոնց կողմէ որ տասն անգամ քուէ տուած էին իրեն. իսկ ժողովին նախագահը, Պ. Թրոքէր ջերմ շնորհակալութեան արժանացաւ, եօթը օր անընդհատ վարած ըլլալով ընտրական գործողութիւնները: Քուէարկութենէն ետք, երբ նախագահը հաղորդեց ընտրութեան արդիւնքը, ժողովին մեծամասնութիւնը յոտնկայս ծափահարեց Պ. Ռընէ Քոթին, որ ներկայ չէր: Ընկերվարականները, համայնավարները եւ ուրիշներ ալ կը ծափահարէին Նեժլէնը, որ մինչեւ վերջին պահուն պահած էր իր լքութիւնը: Ժողովին նախագահը յայտարարեց.

— «Պ. Ռընէ Քոթի քուէներու բացարձակ մեծամասնութիւնը ստացած ըլլալով, կը հռչակուի Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահ եօթը տարուան համար»:

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԽՕՍՔԸ

Այս յայտարարութեան վրայ ամբողջ սրահը թնդացուց «Մարսէյյէզ»ը, յոտնկայս: Կարգ մը թերթեր գիտել կուտան թէ համայնավարներն ալ ոտքի ելան բայց չերգեցին եւ նոյն իսկ ձայներ լսուեցան,— «Կեցցէ՛ Փեթէն, Փեթէնի Ֆրանսան»..

Նորընտիր նախագահը ներկայ էր այս անգամ: Պ. Թրոքէր անոր յանձնեց ժողովին առենագրութիւնը, հաստատելով ընտրութիւնը: Այս առթիւ ճառեր խօսեցան ինք եւ վարչապետը, Պ. Լանիէլ: Նորընտիր նախագահը պատասխանելով շնորհաւորութեանց, յայտարարեց.

— «Անշուշտ ամէնքդ ալ կը հասկնաք խորին յուզումս, որուն հետեւանքով չեմ կրնար երախտագիտութիւնս յայտնել այնպէս ինչպէս կ'ուզէի: Ես համեստ գործունէութիւն մը ունեցած եմ իբրեւ ներկայացուցիչը նահանգի մը, որ հաւատարիմ մնացած է ինծի: Քաղաքական ասպարէզին նուիրուած մարդը պէտք է վայելէ ամէնուն համակրանքը, ե՛ւ իր կուսակիցներուն ե՛ւ իր հակառակորդներուն: Ծանր է իմ պարտականութիւնս: Թոյլ տուէք ազգին երախտագիտութիւնը յայտնել Հանրապետութեան նախագահին եւ Տիկին Վէնսան Օրիոլի: Գալով ինծի, պիտի ջանամ ըլլալ բոլոր Ֆրանսացիներուն նախագահը, մայր հայրենիքին թէ անդրծովեան Ֆրանսացիներուն, այն Ֆրանսական Միութեան որու մասին պէտք է անդադար մտածէ Հանրապետութեան նախագահը: Երկրին վեհագոյնը պէտք է թօթափէ ամէն կուսակցական ոգի: Ես մեծ ճիգ մը փորձելու ստիպուած չեմ, այդ ուղղութեամբ: Բայց կա՛յ կուսակցութիւն մը որուն պիտի պատկանիմ միշտ,— հանրապետական կուսակցութիւնը որ պէտք է միացնէ մեզ բոլորս: Ամբողջ եռանդս պիտի նուիրեմ պահպանելու համար մեր ժողովրդավար կարգուսարքը: Խորհրդարանը խորհրդանիշը, երաշխիքն է մեր ազատութեանց: Կրնայ վստահիլ իմ աջակցութեանս եւ բովանդակ անձնուիրութեանս»:

Ժողովը փակելէ առաջ Պ. Թրոքէր քանի մը խօսքեր ուղղեց իր պաշտօնակիցներուն, շնորհաւորելով նորընտիր նախագահը եւ մաղթելով որ անոր եօթնամեայ պաշտօնավարութիւնը բարեբաստիկ շրջան մը բանայ Ֆրանսայի համար: Ցետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց պաշտօնէութեան եւ բոլոր անոնց որոնք օգնեցին ընտրական գործողութեանց: Եւ բացագանչեց.

— «Այժմ պատրաստուինք դժուարին աշխատանքներու, ի սէր Ֆրանսայի եւ Հանրապետութեան: Աղաղակեցէք ինծի հետ ջերմ խանդավառութեամբ,— Կեցցէ Ֆրանսան, կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը»:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԲԵՐԻԱ ԵՒ ՎԵՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Դեկտ. 24 թուականով.—

Գերագոյն Ատեանը դատնի նիստի մը մէջ մահուան դատապարտեց Լաւրենտի Բերիան եւ իր վեց մեղսակիցները, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ հայրենադաւ: Մահավճիռը գործադրուեցաւ գնդակահարութեամբ, չորեքշաբթի, 23 Դեկտ.:

Ատեանը իր վճիռը արձակեց համաձայն օրէնքի մը որ վերաքննութիւն չընդունիր: Մահապարտները միեւնոյն ատեն դատապարտուեցան կորսնցնելու իրենց բոլոր ստացուածքը, շքանշանները եւ տիտղոսները: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ դատարանը հաստատած էր եօթը ամբաստանեալներուն յանցանքը:

Բերիայէն զատ միւս մահապարտներն են.— 1. Մերկուլով, պետական ապահովութեան նախկին նախարարը.— 2. Դեկանոզով, ապահովութեան պաշտօնատան (էնքավէտէ) նախկին վարիչը.— 3. Կոբուլով, Վրաստանի ներքին գործերու նախկին փոխ – գործավարը եւ մինչեւ վերջերս Խ. Միութեան Ապահովութեան փոխ – նախարարը, — 4. Կոկլիցէ, Վրաստանի ներքին գործերու նախկին փոխ – գործավարը եւ վերջերս պետ գաղտնի ոստիկանութեան (Չեկա).— 5. Մեշիկ, նոյն պաշտօնատան նախկին վարիչը.— 6. Վլատիծիրսկի, նոյն պաշտօնական հետազօտիչ բաժնին նախկին վարիչը:

Գերագոյն Ատեանը, որ կը բաղկանար ութ անդամներէ, նիստ գումարած էր Դեկտ. 18էն 23: Այս ատեան զեկոյցը մահավճիռներու եւ գնդակահարութեան մասին առաջին յայտարարութիւնն է որ կ'ըլլայ: Ատեանին կը նախագահէր մարեշալ Իւան Կոնիյեւ: Միւս երեւելի անդամներէն մին էր Խ. Միութեան նախկին նախագահը, Նիկոլա Շուերնիկ, այժմ նախագահ Արհեստակցական Միութեանց խորհուրդին:

Կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա» կը գրէ թէ բոլոր ամբաստանեալները նախապէս խոստովանած էին իրենց մեղքերը եւ ատեանին առջեւ ալ խոստովանեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ՆՈՐԷՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

Երկու օրէ ի վեր հեռաձայնը կը բանի անընդհատ, բոլոր թաղերէն.

— Այսօր թերթ չստացանք...

Անշուշտ ամէնքն ալ գիտեն որ թղթատարական պաշտօնեաները մասնակի գործադուլ մը սարքած են, երեք օրուան համար:

Պաշտօնապէս ալ յայտարարուեցաւ, — մինչեւ Դեկտ. 25 ժամը 20:

Եւ սակայն կը տրտնջան:

Շատեր ալ խմբագրատուն կուգան, անձամբ ստանալու համար իրենց թերթերը:

Գաւառէն ձայն չկայ տակաւին, պարզապէս անոր համար որ նամակները պատահաբար կը հասնին:

Այս անգամ բանթողները անոնք են որ կապոցները կը զտեն, կը դասաւորեն կայարաններու մէջ եւ կը տեղաւորեն կառախումբէ կառախումբ:

Փարիզի մէջ ազդուած են բոլոր կայարանները, բացի Մոնփառնասէն: Գաւառի մէջ Լիոն, Մարսէյլ, Կրընոպլ, Նիս եւն.:

Ցոռետեսներ կը կարծեն թէ շարժումը պիտի ծաւալի: Ուրիշներու կարծիքով, կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել:

Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական չի թուիր որ կրկնուի անցեալ Օգոստոսի գործադուլը (քսան օր):

Այսօր, 25 Դեկտեմբեր, երբ եօրեայ դադարը վերջանայ, կարելին պիտի փորձեն, դիզուած կապոցները զտելու, դասաւորելու եւ շօգեկառք յանձնելու համար:

Մնաց որ, տօնական օրեր են, եւ հարիւր հազարաւոր թերթեր, կապոցներ, նամակներ եւ... նուէրներ ուշ պիտի հասնին:

Երբ երկրին զաւակները փիլիսոփայաբար կը դատեն ամէն բան, մենք իրաւունք չունինք իրար անցնելու:

Ուշ – կանուխ, ամէն բաժանորդ պիտի ստանայ իր թերթը:

Շատ–շատ, երէկուան, այսօրուան եւ կիրակի օրուան թիւերը ժամանակին հասած պիտի չըլլան:

Այս տեսակ պարագաներու մէջ, մեր մամիկները կը յորդորէին,— «Համբերէ, պապան քեզի բան բերէ»:

Երբ հանրապետութեան նախագահ մըն շաբաթէն կ'ընտրուի, 13րդ քուէարկութեամբ, մենք ալ ստիպուած ենք համբերութեան փորձ մը կատարել:

Ուշ լինի, նուշ լինի:

ՎԱՀԷ

ՊԻՏԻ ՎԵՐԱՔՆՆԵՆ, ԵԹԷ...

Մ. Նահանգներու նախագահական պալատէն կը հաղորդեն թէ Այզընհաուըրի կարծիքով, «Մ. Նահանգները պիտի հարկադրուին վերաքննել իրենց հիմնական քաղաքականութիւնը Եւրոպայի հանդէպ եթէ միացեալ բանակի ծրագիրը ձախողի»:

Այզընհաուըր նախապէս տեղեկացած էր ապահովութեան Ազգ. խորհուրդին տեղեկագիրներուն՝ եւրոպական բանակի ծրագրի մասին: Քիչ վերջ նախագահական պալատը զեկոյց մը հրատարակեց որ կ'ըսէր թէ Այզընհաուըր այդ ծրագիրը կը նկատէ «միակ գործնական միջոցը վճռապէս վերջ տալու համար Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ յարաբերութեանց յարաճուն լարման»: Այս առթիւ մասնաւոր տեղեկագիրներ խմբագրած էին արտաքին գործերու, ազգ. պաշտպանութեան եւն. նախարարները: Այս նոր ազդարարութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Երբ հայապահպանման խարխուլը կը նկատենք մեր լեզուի ուսուցումը, ատով երբեք նպատակ չունինք ստորագնահատելու ուրիշ ազդակներու դերը:

Չենք ուզեր մտնել մանաւորաբար՝ օտար լեզուներու նպաստը :

Գիտենք թէ ժամանակակից երիտասարդութեան մէկ կարեւոր մասին լեզուն՝ անգլերէն կամ ֆրանսերէն է: Այդ երիտասարդութիւնը հայերէն խօսիլ սորվիլ ուզէ, չի կրնար հայ կեանքը, պատմութիւնն ու գրականութիւնը ճանչնալու աստիճան ծանօթութիւն ձեռք բերել, մեր լեզուի մասին: Շատ քիչեր կրնան բաւարար աստիճանի մը հասնիլ :

Մինչեւ հայերէնագիտութեան շարժումը ընդհանրանայ եւ տարիներով աշխատանք չթափուի, տուներէն սկսած, չենք կրնար շօշափելի արդիւնքի հասնիլ :

Հետեւաբար, ներկայ պայմաններուն մէջ, մենք ստիպուած ենք անհրաժեշտ ուրիշ միջոցներու դիմել, մեր երիտասարդութիւնը հայ կեանքով հետաքրքրելու համար: Այդ միջոցներէն առաջինը՝ օտար լեզուով հրատարակութիւններն են, մանաւորաբար անգլերէն հրատարակութիւնները:

Անշուշտ, այս գետնին վրայ, կատարուած է որոշ աստիճանի աշխատանք եւ ներկայիս ալ կը կատարուի: Մեր խօսքը սակայն, մասնակի, կամ պատահական հրատարակութիւններու մասին չէ: Մեր խօսքը՝ ծրագրուած, լայնօրէն մշակուած ու նախատեսուած աշխատանքի մասին է, մասնաւոր ու ձեռնհաս Մարմնի մը կողմէ :

Անհրաժեշտ, կենսական ձեռնարկ մըն է անգլերէնով ներկայացնելը՝ Հայոց պատմութիւնը, հայ հին ու նոր գրականութիւնը, հայ մշակոյթը՝ իր լաւագոյն արտայայտութիւններուն մէջ, Հայկ. Դատը՝ իր պատմութեամբն ու ձգտումներով. հայ կեանքը՝ իր հին ու նոր պայքարներով. Հայոց եկեղեցին՝ իր դաւանանքովն ու իր կատարած դերերով :

Ու այս ամէնը՝ ոչ միայն հայ նոր սերունդին համար, այլ օտարներուն համար, օտար ժողովուրդներուն եւ, յատկապէս, մտաւորականութեան համար :

Ուրախալի է որ Ամերիկեան համալսարաններու հետեւող հայ ուսանողներէն շատերը, վերջերս, սկսած են հայ կեանքով հետաքրքրուիլ: Իրենց աւարտական ճառերը, թէզերը եւ զանազան առիթներով իրենց դասախօսութիւնները կը յատկացնեն Հայոց պատմութեան, հայ մշակոյթին եւ Հայկ. Դատին :

Սակայն, դժբախտաբար, անոնք այդ բոլորը պատրաստելու համար, շատ քիչ աղբիւրներ ունին անգլերէնով. պատահական գիրքեր ու յօդուածներ, անոնք ալ անգտանելի յաճախ: Հին հրատարակութիւններ մեծ մասով, որոնք կարօտ են վերաքննութեան եւ նոր յաւելումներու :

Նման հրատարակութիւններու խնդրով զբաղած են ասկէ առաջ, մեր աշխատակիցներէն մէկ քանին. մեր թերթերը, հոս թէ արտասահման, մէկէ աւելի անգամներ յուզած են նոյն խնդիրը: Սակայն, այս կենսական ձեռնարկը մնացած է բաղձանք :

Անշուշտ, ունինք կարեւոր հրատարակութիւններ Հայոց պատմութեան, եկեղեցիին, դատի եւ մշակոյթի մասին: Այս գետնին վրայ, կարեւոր դեր կը կատարէ հինգ տարիէ ի վեր, մանաւորաբար «Արմինիըն Ռիվիու»ն, որ թարգմանաբար թանկագին կտորներ կու տայ Հայոց գրականութենէն եւ ուսումնասիրութիւններ կը հրատարակէ :

Մեր խօսքը սակայն այս մասին չէ. ոչ ալ հանրագիտարաններու կամ բազմածախս ուրիշ հրատարակութիւններու համար, որոնք այլապէս կարեւորութիւն ունին :

Մեր խօսքը՝ հրատարակութեան մասին է շարքի մը, որ ընդգրկէր Հայոց Պատմութիւնն ու գրականութիւնը, միտքն ու մշակոյթը, դատն ու եկեղեցին, ամփոփ ծաւալի մը մէջ. 50 – 60 էջերով գիրքերու մէջ խտացուած, ինչ որ ունի հայ ժողովուրդը :

Կարեւորը այն է, որ մեր նոր սերունդը երբ ուզէ Հայոց պատմութեան ծանօթանալ, հատորներ չթղթատէ. աջ ու ձախ չիյնայ, գրադարանէ գրադարան չվազէ պատահական գործ մը ձեռք անցընելու համար: Աչքի առաջ ունենայ ամփոփ, լաւ կազմուած վաւերական ձեռնարկ մը :

Աւելին. երբ օտարական մը ուզէ ճանչնալ մեր ժողովուրդը՝ իր պատմութեան ու այլ արժէքներուն մէջ, չամչնանք քանի մը գիրք կամ գրքոյկ տրամադրելու իրեն: Ոչ նոր սերունդը, ոչ ալ օտարները ժամանակ ունին, ոչ ալ հնարաւորութիւն՝ երկար պրպտումներ ընելու եւ հարիւրաւոր էջեր կարդալու, ապահով գաղափար մը կազմելու համար մեր ժողովուրդին եւ իր դերին կամ արժէքներուն մասին:

Անհրաժեշտ է, ուրեմն, որ պատրաստ ունենանք հայ կեանքի գլխաւոր երեսներուն մասին, գոնէ տասնեակ մը գրքոյկներ, լաւ պատրաստուած Մատենաշար մը, խտացուած, շունչով եւ աղբիւրներու լայն ցուցակով, ծանօթութեան հետ հետաքրքրութիւն եւ համակրանք ստեղծելու համար հայ կեանքին ու ստեղծագործութիւններուն մասին:

Անոնք որ աւելին կ'ուզեն, կրնան աւելի հեռուն երթալ, բայց այս գրքոյկներուն առաջնորդութեամբ :

Ո՞վ պիտի ընէ այս կենսական գործը, որ նոր սերունդի ազգապահպանման կարեւոր միջոցներէն մէկը կրնայ ըլլալ:

Մեզ կը թուի, որ նոր սերունդի փրկութեան գործը՝ Հայկ. Դատի մաս կը կազմէ գերազանցօրէն: Եւ, թերեւս, ամէնէն ընդունակ եւ ամէնէն յարմար ու աշխոյժ կազմակերպութիւնը՝ Հայկ. Դատի յանձնախումբը կրնայ ըլլալ: Առնուազն, ան կրնայ նախաձեռնարկ ըլլալ, ապահովելով կենդանի ուժերու գործակցութիւնը եւ նիւթական միջոցները :

Եւ որքան շուտ, այնքան լաւ :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԳԷՈՐԳ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԽՄԲ.— Քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ, ողբացեալ Գէորգ Փափազեանի մասին, որ առաջին եւ վերջին երեսփոխանն էր Յունաստանի խորհրդարանին մէջ, մինչեւ արեւելեան Թրակիոյ պարպումը (1922).—

Տարագիր՝ Յունաստանի մէջ, Գէորգ Փափազեան, ողի ի բոլին լծուեցաւ Փոքր Ասիայէն եւ Թրակիայէն Յունաստան ապաստանած եւ հարիւր հազարի մօտեցող հայ գաղթականներու տեղաւորման կամ դէպի այլ երկիրներ փոխադրութեան գործին: Այս ծանր աշխատանքը արժեց իրեն աւելի քան երկու տարուան յոգնութիւն, զոր ստանձնեց սիրայօժար եւ առանց որ եւ է նիւթական վարձատրութեան: Հակառակ որ վերջ էր գտած երեսփոխանի իր հանգամանքը, — Խորհրդարանը լուծուած էր փոքր – ասիական աղէտին հետեւանքով,— հելլէն իշխանութիւնները տակաւին կը ճանչնային զայն իբրեւ հայ գաղթականութեան ներկայացուցիչը, որ անշուշտ բոլոր աշխատանքները կը տանէր՝ Սելանիկի եւ Աթէնքի մէջ կազմուած ազգային խնամատարական կեդրոնական վարչութեանց, երկու թեմերու առաջնորդներուն՝ Մալլմեան եւ Փերտահճեան եպիսկոպոսներու եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ընկեր Հրաչ Փափազեանի հետ խորհրդակցաբար : Գէորգ Փափազեան, կը մնար Սելանիկ եւ կ'անդամակցէր Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ Թեմի Քաղաք. Ժողովին: Բայց կը շրջէր շարունակ, կ'երթար Աթէնք, կ'այցելէր Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ քաղաքներն ու գիւղերը, գաղթականութեան հետ կապուած զանազան խնդիրներու կարգադրութեան համար :

Երբ տարիներ ետք գաղթականական հարցը կորսնցուց իր սրութիւնը, երբ երկու երրորդով պակսեցաւ Յունաստանի հայ գաղթականներուն համրանքը եւ ստեղծուեցան բնականոն պայմաններ Աթէնքի, Սելանիկի եւ գաւառներու հայկական համայնքներուն մէջ, վերջ գտաւ նաեւ Գէորգի հանրային եռանդուն գործունէութիւնը: Համաքաղաքացի երկու ընկերներու հետ հիմնեց առեւտրական գործ մը Սելանիկի մէջ եւ այնուհետեւ հանրային աշխատանքը իրեն համար դարձաւ « ի մէջի այլոց » զբաղում մը :

Յաճախ բերաւ իր աշխատակցութիւնը Սելանիկի «Ալիք»ին ու «Հորիզոն»ին եւ Աթէնքի « Նոր Օր»ին, հանրային յօդուածներով եւ պատմուածքներով: Իսկ 1945էն ասդին կ'աշխատակցէր Աթէնքի « Ազատ Օր»ին: Իր հանրային կեանքի առաջին օրէն մինչեւ վերջը եղաւ Դաշնակցութեան ջերմ համակիր եւ միշտ գործեց անոր կողքին: Զինքը նկատած էինք միշտ «առանց տետրակ»ի Դաշնակցական մը :

Հաճելի էր իբրեւ զրուցընկեր: Լաւ մտապաշարի տէր՝ առողջ տեսակէտներ ունէր քաղաքական, ազգային եւ ընկերային հարցերու մասին: Կը մանրէր զանոնք, յետին թերահաւատ ու կասկածամիտը համոզելու աստիճան: Կարծէք ձեւի համար կ'ուզէր պահել իր մտածումի անկախութիւնը, որովհետեւ, էապէս, իր համոզումները գրեթէ չէին զանազանուեր մեր քաղաքական եւ ազգային ըմբռնումներէն:

Համեստ էր եւ մատչելի ամէն անոնց, որ այս կամ այն հարցի գծով իր աջակցութեան պէտք կ'ունենային: Շատերուն օգտակար կ'ըլլար իր խորհուրդներով կամ միջամտութիւններով, մանաւանդ այն շրջանին, երբ ունէր երեսփոխանի եւ գաղթականութեան ներկայացուցչի հանգամանքները:

Մէկ խօսքով, սիրուած ու յարգուած էր բոլորէն, յունահայ գաղութին մէջ, իբրեւ անձնուէր, անշահախնդիր եւ պարկեշտ հանրային դէմք մը: Այսքանն ալ պիտի բաւէր, որ յունահայ գաղութը, մէկ մարդու պէս ողբար այսօր Գէորգ Փափազեանի անժամանակ կորուստը :

Իր առեւտրական գործէն դուրս, ժամանակ կը գտնէր նաեւ զբաղելու գրական աշխատանքով: Դեռ երկու ամիս առաջ կը գրէր ինծի, թէ պատրաստելու վրայ է հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը Պուլկարիոյ Պաւլիկեաններու հայկական ծագման մասին: Դեռ կրնար աշխատիլ ու ապրիլ երկար մանաւանդ որ բացառապէս բծախնդիր էր իր առողջութեան եւ ընդհանրապէս կենսուրախ :

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԳՆԴ. ՍԱՐԳԻՍ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ որ Նոյեմբերին ամերիկեան բանակ կանչուած էր իբրեւ փորձառու եւ կարող զինուորական, քիչ ատեն ետք դեր–զօրավարի աստիճանին բարձրացաւ: 1916ին երբ Զարդարեան զօր. Փըրշինկի սպայակոյտին մէջ էր այդ օրերուն զօր. Այզընհաուըր իբրեւ տեղակալ զօր. Զարդարեանի ենթակայ եղած է: Ռազմաճակատներուն վրայ իր քաջագործութեանց համար ստացած է ամերիկեան արժանեաց շքանշանը: 1942ին իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ Հիւս. Ափրիկէի, Իտալիոյ եւ Սիկիլիոյ կռիւներուն : Իր ուսումը ստացած է Պոսթընի Իրաւաբանական համալսարանին մէջ, Սարգիս Զարդարեանի զաւակն է տեղակալ Սարգիս Զարդարեան: 1952ին զինուորական բարձրագոյն ուսումը աւարտելէ ետք, զինուորագրուեցաւ ամերիկեան բանակին մէջ: Քննութեանց մէջ հարիւրի վրայ 99 միջին ստացաւ ինչ որ բացառիկ երեւոյթ է Ամերիկայի մէջ :

ԾԱԿ ՔԱՐԵՐԸ
ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

★

(Դ. եւ վերջին մաս)

Կը քալես Աղթամարի լեռնային կածաններէն, յոգնելով ու քրտնելով, կը հասնիս կէտի մը, ուրկէ կը տեսնես Ռշտունեաց ամբողջ գաւառը, իր գիւղերով ու լեռներով, Վանայ լճին հարաւային, արեւմտեան եւ հիւսիսային կապոյտ պաստառը, հոն սակայն, քարային պատ մը կը ստիպէ քեզ անցնիլ ծակէ մը, շուրջ 80 սանթիմեթր տրամագծով. այս ծակքարը ինքզինքը կը պարտադրէ, կը ստիպէ քեզ խոնարհիլ ու անցնիլ իր մէջէն :

Ս. Խաչի տօնին առթիւ, բազմաթիւ ուխտաւորներու հետ՝ չբեր կիներ ալ ուխտի կուգային Աղթամար, վանքին մէջ իրենց աղօթքը ընելէն ետքը՝ կ'ուղղուէին դէպի ծակ – քարը, եօթ անգամ հոնկէ կը մտնէին ու կ'ելլէին, հաւատալով որ՝ երբ իրենց ընտանեկան յարկերը հասնէին, յղի պիտի մնային, պիտի մայրանային վերջապէս, ու իրենց դէմքերուն վրայ ալ պիտի ցոլար մայրութեան արեւը…

Սակայն, այս արարքին մէջ՝ երբեմն վտանգի մը սպառնալիքը կայ, կամ՝ բախտին վայրագ չկամութիւնը, եթէ ծակ – քարը լայն է ու կինը նիհար, կրնայ անկէ երթուդարձ ընել եւ հաւատալ որ պիտի հասնի իր փափաքին, իսկ եթէ եկող կինը գէր է, չի կրնար մտնել, այն ատեն, կինը յուսաբեկ կը վերադառնայ գիւղը իր հետ տանելով մինչեւ մահուան վերջին վայրկեան մխացող ցաւ մը :

Եթէ ծակ – քար չի գտնուի գիւղի մը կամ գիւղախումբի մը մօտերը, կամ ծակքարը շատ հեռու կը գտնուի, կամ վախ կայ, ու ճամբորդութիւնը վտանգաւոր է, այն ատեն, բարի կամ աստուածավախ մարդու մը համբաւ ունեցող մէկուն — մեռած կամ ողջ — պարտէզի, արտի, կալի կամ բակին մէջ փոս մը կը փորեն ծակքարի մը նմանութեամբ, ու անկէ անցընել կուտան ամուլ կիները:

Ծակ – քարերը միայն ամուլներու չէ որ կ'օգնեն, իրենց փափաքնուն կը հասցնեն, այլ՝ կը բժշկեն նաեւ հիւանդները: Մանուկներու հիւանդութիւնները բժշկելու համբաւ ունին, Վասպուրականի մէջ՝ Հայկաբերդ, Թալալոս, Ծակ–Քար եւ Սանդ–Քար կոչուած վայրերը: Այն քարէ բոլոր կամուրջները որոնք անցք կամ կամար ունին, ուխտատեղի են, մայրերը իրենց ջերմէ բռնուած զաւակները գրկած կը բերեն հոս, մոմ կը վառեն, խունկ կը ծխեն, կ'աղօթեն եւ իրենց հիւանդները երեքէն եօթը անգամ այդ կամարէն կ'անցընեն կամ կը պտտցնեն անոր շուրջը, եւ ջուրին մէջ ալ կը լոգցնեն :

Վասպուրականի մէջ, ջերմ ունեցողները ուխտի կ'երթան Անգղայ վանքի «Սուրբ Քար»ին: Մէջքի ցաւ ունեցողները՝ կը դիմեն «Մողի Քար»ին : Գանձակի մէջ՝ աչքի ցաւ ունեցողները ուխտի կ'երթան «Մեծ Գոմերու Քար»ին, փորի ցաւ ունեցողները՝ «Ոսկեթել»ին, գլխու ցաւ ունեցողները՝ «Սուրբ Նշան»ին: Պորչալուի մէջ՝ նշանաւոր է «Դողի Քար»ը, որուն կը դիմեն դող ունեցողները :

Հեթանոս Հայը աստուածացուցած է իր հայրենիքը, այսինքն անոր երկինքն ու լուսատուները, երկիրն ու անոր վրայ գտնուած բաները, ջուրն ու քարը, հողն ու ծառը, բոյսն ու ծաղիկը: Անոր համար՝ երկիրը կամ հողը մայր էր ու մայրութիւն, որ կը սնուցանէր մարդկութիւնը, մարդուն կու տայ այն ամէն բաները՝ որոնք պէտք էին իրեն ապրելու եւ տեւելու համար. երախտագէտ Հայը երբեք չէ մոռցած իր հայրենիքի բարիքը, ասոր համար է որ զայն անուանած է «Մայր Հայրենիք», ի՞նչ որակում կրնաք գտնել որ փոխարինէ մայր բառը, անոր չափ սիրալի, անոր չափ գուրգուրալից, քնքուշ եւ արեւոտ բառ չկայ մեր բառարաններու մէջ …:

Հողի կամ երկրի մայրութիւնը կ'ընդունէին նաեւ Յոյները :

Ն. Ադոնց կը պատմէ աւանդութիւն մը Ատիսի մասին. թէ՝

« Զեւսը քնացած ժամանակ սերմնակաթ կ'ըլլայ, ուրկէ՝ երկիրը իբրեւ մայր, կը ծնի Ագտիսը»:

Նոյն հեղինակը մեզի կու տայ այսպիսի դէպք մը՝ զայն առնելով Կեղծ – Պլուտարքէն. այս առասպելը Հայերուն ծանօթ է եղեր, թէ՝

« Արաքսին յարում է մի սար, որ կոչւում է Դիորփ(ոս), որ իր անունը առած է երկրի որդի Դիորփից: Միհրը ցանկանում էր զաւակ ունենալ, բայց որովհետեւ ատում էր կանացի սեռը, ուստի զրկախառնւում է մի ժայռի հետ…, ժայռը յղանում է եւ սահմանուած ժամանակը լրանալուց յետոյ՝ ծնում է մի մանուկ, անունը՝ Դիորփ»:

Հողի կամ երկրի մայրութեան գաղափարը դարերու ընթացքին, կը թուի թէ՝ հայութեան մտքին մէջ փոխուեր է նաեւ հայրութեան գաղափարին: Քարեղէն սիւն մը, ծակ – քար մը, քարեղէն կամար մը, կոթողաքար մը իբրեւ երկրի հայրութեան առնականութեան խորհրդանիշ՝ կրնան յղի ձգել ամուլ կին մը. անհաւանական չէ որ այս հաւատքը հայ կնոջ կուգայ քարապաշտութեան շրջանէն, ու այս հին հաւատալիքէն մղուած՝ հայ չբեր կիները ծակ – քարերէն երթ ու դարձ կ'ընեն, կամ՝ իրենց մերկ փորերը կը քսեն քարերուն, որ զաւակ ունենան եւ իբրեւ մայր, արժանանան մայրութեան փառքին…:

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ՀՈՒՍԿ ԲԱՆՔ

Ինծի համար անհաճոյ բան է հրապարակաւ վիճիլ Բ. Միլտոնեանի հետ: Հետեւաբար որքան ալ բսելիքներ ունենամ պիտի չվերլուծեմ իր գրութիւնը «ըստ էութեան», այլ երկու կէտեր պիտի մատնանշեմ միայն, իբրեւ «Հուսկ բանք» եւ գէթ իմ հաշուոյս փակեմ այս անտեղի հարցը, ձգելով որ ուզողն իր ուզածը ըսէ: Կը ցաւիմ միայն որ այսքան երկարեցաւ աննպատակ վէճը: Ես նախապէս ըսած էի արդէն թէ «մեղքը «Յառաջ»ին ճիտը»:

Բ. Միլտոնեան թուելէ վերջ Օննիկ Իհսանի «բարեմասնութիւնները» կ'եզրակացնէ — «մեզի համար թրքասէր ըլլալ, համազօր է հայատեաց ըլլալու: Երկու չափ չունինք մենք»:

Բայց քանի մը տող անդին չի վարանիր ինքն իսկ երկու չափ, երկու կշիռ գործածելու, երբ աններելի գտնելով Նազարէթ Հիլմին օրինակ բերելս, կը գրէ — «Ն. Հիլմէն արժէք մըն էր, պահպանողական, հակայեղափոխական ու նաեւ թրքասէր, այո թրքասէր՝ հայասէր ըլլալուն համար: Սիրաշահիլ Թուրքերը, չգրգռել զանոնք»:

Եթէ այս երկու չափ չէ, հապա ի՞նչ է ուրեմն: Ինչո՞ւ մէկուն թրքասիրութիւնը հայատեացութիւն է, իսկ միւսին քով նոյնացած հայասիրութեան հետ: Ինչո՞ւ մէկուն թրքասիրութիւնը ազգային արատ է, իսկ միւսինը առաքինութիւն:

Հրապարակագիր կամ ազգային մարմիններու մասնակից ըլլալու հանգամանքը բաւարա՞ր է կշիռ փոխելու, եթէ իրօք իրեն համար «թրքասէր» ըլլալը համազօր է «հայատեաց» ըլլալու: «Ասիկա խելքս չի կտրեր կա» ինչպէս կ'ըսեն Իգմիրցիները:

Մնաց որ ես լիովին կը գիտակցիմ Հիլմիին բովանդակ արժէքին ու դերին: Գիտեմ ըրածն ու ըսածը: Պատանի՝ անձնապէս կը ճանչնայի զինք: Մեր բնակարանները նոյն փողոցին մէջ մօտ էին իրարու, առիթ ունեցած եմ նոյնիսկ արեւելքցի տղու սովորութեամբ ձեռքը համբուրելու եւ «ապրիս մանչս» մըն ալ շահելու իրմէ: Թերեւս ո՞վ գիտէ այդ մաղթանքը մաս ունի մինչեւ հիմա ապրելուս մէջ:

Նկատելի է որ Բ. Միլտոնեան չի ժխտեր Իզմիրի մեծահարուստներուն գումարներուն գոյութիւնը, մինչ Պ. Երկանեան երկինքէն իյնալու ձեւեր առեր էր երբ անոնց մասին ակնարկութիւն եղաւ:

Շատ լաւ, շատ բարի, «դեռ 1915ի Ապրիլին սկիզբները Իզմիրի հայութեան մասին տրուած որոշումը ծանօթ էր: Ան զերծ պիտի մնար ռեւէ հետապնդումէ»: Այդպէս որոշեր էին կեդրոնն ու վալին, Թալէաթն ու Րահմին եւ քուքի ֆուանքի: Իզմիրցիները 1915ի Ապրիլէն սկսեալ իսկ կրնային հանգիստ յօրանջել ու ննջել, վըտանգ մտանգ չկար: Հապա ուրեմն այլեւս ի՞նչ բանի համար էին այդ գումարները «որոնք 1916–17ի պատմութեան կը պատկանին»: Այս առեղծուածն ալ կրնա՞յ լուծել Բենիկը: Մորկընթօ կ'ըսէ թէ կարգ մը շրջաններ համաձայն չէին ղեկավարութեան հետ, բայց չըսէր թէ ինչո՞ւ համաձայն չէին:

Սպառնալիքը կար ու կը մնար եւ 1916ի սկիզբները մտահոգութիւնը պատած էր ամէնքը, մեզի աքսորէն վերադարձածներուս համար ալ կը ցցուէր կրկին անոր ճամբան բռնելու մղձաւանջը:

Ամէն բան եւրոպական շուկայով, տնտեսական հաշիւներով, ներածումով եւ արտածումով չի բացատրուիր: Եթէ այդ նոյն պատճառներով Իզմիր 1895ի ջարդերէն ալ ազատ մնացած էր, հապա ի՞նչպէս մեկնել ջարդերը Պոլսոյ, որ Իզմիրէն կարեւոր էր թէ իբրեւ եւրոպական քաղաք եւ թէ որպէս շուկայ: Տրապիզոնն ալ շատ կարեւոր եւրոպական շուկայ մըն էր մըգեղէնի, հոն ալ Հայերը առիւծի բաժինն ունէին, հոն ալ յարաբերութեան մէջ էին Եւրոպայի հետ: Եւ սակայն ամէնէն զարհուրելի ոճիրները հոն ի գործ դրուեցան:

Ի՞նչ ներածում, ի՞նչ արտածում, երբ այլեւս բան չէր մնացած խոշոր գործառնութիւններէն, երբ Իզմիրը ոչ ուտելիք հաց ունէր եւ ոչ ալ վառելիք քարիւղ, երբ մարդիկ օրն ի բուն պուղղուր եւ ֆեռաֆի (մեղրամոմ) կը հալածէին, երբ ջուրերը կապուած էին եւ բացերը անգլիական մարտանաւերը թնդանօթները ուղղած էին «քատիֆէ քալէ»ին:

Դժուար թէ քննութեան դիմանայ Բ. Միլտոնեանի սա կարծիքը թէ «Ջարդին եւ աւարին ամբողջ թափը ուղղուած էր արեւելեան (Հայկական) նահանգներուն դէմ: Իսկ փոքր Ասիոյ մէջ նոյն թափը չունէին, որոշ եւ հասկնալի պատճառներով...»:

Այո, զանգուածային սպանութիւնները կատարուեցան ամբողջ հայութեան ներքին գաւառները հասնելէն վերջ: Օրինակ, մեր շրջանին մէջ նախ քան աքսորը բանտարկելէ եւ քանակծելէ անդին չանցան: Բայց աքսորին ու աւարին թափը ամէն կողմ նոյնքան ուժգին էր:

Նոյնիսկ նախ Արեւմուտքէն սկսաւ: Յառաջ քշուած սա չըլլալիք Եւրոպայի սահմանամերձ Թրակիոյ Հայերը Ապրիլին իսկ տեղահանուեցան եւ տակաւին Իզմիթի Հայերն իրենց տեղն էին երբ անոնց կարաւանները մեր քաղաքէն անցան:

Պոլսոյ քիթին տակ, իննսուն քիլոմեթր, մօտաւորապէս Մարսէյլէն Թուլօն, Իզմիթի Հայերը աւելի առաջ աքսորուեցան: Մենք Յուլիսին ճամբայ ելանք եւ երբ Գոնիա հասանք, տեղւոյն հայութիւնը իր տեղն էր տակաւին, հրաման չկար անոնց մասին: Այդ հրամանը տրուած ատեն էր որ մենք ալ Գոնիացիներուն հետ կրկին ճամբայ ինկանք դէպի Էրէյլի:

Ոչ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի խտրութեան հարց կար եւ ոչ ալ «որոշ եւ հասկնալի պատճառներ»: Հայութիւնն անճիտելու հարց կար եւ այդ միայն: Իզմիրի աքսորէ զերծ մնալուն պատճառները ուրիշ տեղ փնտռեցէք:

Բ. Միլտոնեան կ'ըսէ նաեւ թէ «բոլոր հայ զինուորներն ու սպաներն ալ իրենց պարագաները եւ բերել տուին տարագրութենէն»: Բոլոր բառը շատ խոշոր է եւ խոտոր կը համեմատի իրականութեան: Անոնց թիւը պզտիկ կոտորակ մըն էր միայն: Թերեւս աւելի յարմար էր երկաթուղիներու պաշտօնեաներուն: Խեղճ հայ զինուորները ղրկուած էին ինշէնքկրելուպատուէն, իրենք իսկ թութի պէս կը թափէին «ամելիէ թապուրի»ներուն մէջ ուր դրուած էին յատկապէս թափելու համար: Ալ ուր կը մնար պարագաներ ազատելը:

Ինչպէս ըսի արդէն, ես յատկապէս ըզգուշացայ Օննիկ Իհսանի մասին Բենիկի ըրած վկայութիւններուն վերլուծումէն եւ իր գրութեան ընդհանուր հարցերը միայն շօշափեցի: Բենիկի հետ հրապարակաւ վիճիլը անհաճոյ է ինծի: Յայտնուած կարծիքներուն շուրջ դէմ առ դէմ խօսակցելու առիթը կ'ունենանք անշուշտ:

Վերջին բացատրութիւն մը սակայն: Դաւաճան բառը չէր գործածուած, ճիշդ է, բայց առանց բառը գործածելու, «ազգային հպարտութենէն» մինչեւ Թալէաթի սատակը խօսքին «միտ բանի»ն այդ էր: Փաստն այն է որ բառը առաջին անգամ Պ. Մուսկոֆեան գործածեր էր, ան ալ ժխտելու համար եւ բառին պէտք չէր ունեցեր՝ ըսուածը սահմանելու համար:

«Ուզածն ըսողը չուզածը կը լսէ», կ'ըսէ հայկական առածը: Ես վերջացուցի ընդ միշտ: **Բ. Գ.**

«ՊԱՊԱՆ»

ՏԷՍԻՆ. — Իր մահուան քառասունքն է: Յուզումով կը յիշեմ իր անմոռանալի յիշատակը: Երկար, տարիներու հաւատաւոր, եւ նուիրուած Դաշնակցական էր մեր սիրելի «պապան», ինչպէս կը կոչէինք:

Կ'երեւակայեմ զինքը մեր տան մէջ, «Ժան – Ժոռէսի» պողոտային վրայ: Երբեմն իր թխադոյն վերարկուն ուսերուն կը քալէր դանդաղ ու մտազբաղ, յաճախ երգ մը մըլտալով: Որքան պարզ էր իր նիստ ու կացով, հին Հայու իր անկեղծութեամբ եւ ընկերակցութեամբ: Գիտէի այն ծանր մղձաւանջը, որ ունէր իր սրտին մէջ, եւ որուն անողոք ճնշումներուն հետեւանքով փակեց աչքերը:

Պապան իր կրցածէն աւելին տուաւ իր ազգին, իր խոնարհ ու չարքաշ կեանքէն: Պիտի չգրէի այս տողերը՝ եթէ մօտէն ճանչցած չըլլայի զինքը, եթէ հետեւած չըլլայի իր կեանքի ելեւէջներուն: Իր մահը զիս այնքան չընկճեց, որքան իր զաւըրիպի զաղաղը, օտար հողի տակ:

«Պապան», ամէնէն խոնարհներէն էր, մէկը մեր հայրենիքէն մնացած նշխարներէն որ հետզհետէ, կը հատնին, կը մարին գիսաւոր աստղերու նման: Ես վստահ եմ, որ զինքը ճանչցողները կեանքի ստուերէն բան մը կը պահեն իրենց սրտին մէջ, իբրեւ յիշատակ, իբրեւ նշխար:

Սիրելի պապա, այս տողերը թող ծաղկեփունջ մը ըլլան քու թարմ շիրիմիդ վըրայ, քեզ սրտանց սիրող ընկերներուդ կողմէ: **Մ. Կ.**

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

★

Սեւրի Մխիթարեան վարժարանի Տիկնանց օժանդակ միութիւնը տօնածառ մը սարքած էր կիրակի օր, հրաւիրելով ծնողները եւ վարժարանին բարեկամները: Շնորհիւ վարժարանին վայելած ժողովրդականութեան, բազմութիւնը խռնուած էր կանուխէն եւ կարելի չէր պարապ սեղան մը գտնել թատերասրահին մէջ:

Տիկնանց Միութեան նախագահը, Տիկ. Էլմայեան, բացատրեց իրենց նպատակը: Կազմուած անցեալ տարի, Տիկինները կ'ուզեն հասութաբեր ձեռնարկներով նիւթական միջոցներ ճարել, սաներ պահելու համար վարժարանին մէջ: Պիտի ջանան արձանագրել այն տղաքը որ կ'ուզեն Մխիթարեան վարժարանը յաճախել, բայց չունին նիւթական միջոցներ: Միութիւնը պիտի գտնէ բարերարներ եւ անոնց աջակցութեամբ պիտի ապահովէ լրիւ թոշակը:

Գեղարուեստական յաջող բաժին մը, աշակերտներու արտասանութիւնները, ներկայացումները եւ զանազան անակնկալները ճոխացուցին հանդէսը: Վերջին մասին Կաղանդ պապան ալ եկած էր, շնորհաւորելու վարժարանին տղաքը:

Հանդէսը տեւեց ուշ գիշեր տաք մթնոլորտի մը մէջ, եւ տղաքը մեկնեցան իրենց Ծնունդի արձակուրդը վայելելու: **Ս.**

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ երեկոյ մը սարքած է Գահիրէի Ամերիկեան Համալսարանի Հայ Մշակութային Ընկերակցութիւնը, Դեկտ. 11ին, Ամերիկեան Համալսարանին մէջ, ի ներկայութեան օտար հիւրերու: Այս առթիւ ցուցադրած են նաեւ ութ եկեղեցիներու «մաքէթ»ներ եւ մեծադիր նկարներ՝ եկեղեցիներու ճարտարապետական գլուխ գործոցներ: Խօսած են ճարտարապետ Արտաշէս Օրագեան եւ Բժ. Եր. Խաթանասեան: Ճարտարապետ Օրագեան շեշտած է հայ ճարտարապետութեան ինքնուրոյն յատկանիշները իբրեւ յատակագիծ եւ կառուցում: Հայ ճարտարապետութիւնը ոչ միայն ազդեցութիւն գործած է բիւզանդական ճարտարապետութեան վրայ այլեւ տարածուած էր Եւրոպա ուր նախատիպը եղած է ռոման. եւ գոթական ճարտարապետութեան: Բժ. Եր. Խաթանասեան անգլերէն ամփոփ ներկայացուցած է հայ ազգի ստեղծագործական ոգին եւ արժէքը, անոր կատարած մշակութային մեծ նուաճումները, մասնաւորաբար ծանրանալով հայ լեզուի, գիտութեան եւ հայկ. ոգիին վրայ: Կանգ առած է Արա Գեղեցիկի եւ Սասունցի Դաւիթի վրայ, ինչպէս եւ քաղաքակրթական այն դերը զոր Հայը կատարած է օտար երկիրներու մէջ: Հայը ապրեցաւ որով հետեւ իր էութեամբ մշակութային ժողովուրդ է: Բանախօսութիւններէն ետք, ներկաները հիւրասիրուած են թէյով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Եթէ մէկը մտածէ որ այսպէս շարժիլս անպարկեշտ բան մըն է, ինքզինքիս թոյլ կուտամ հակառակը պնդելու: Բան պէտք չէ պահել սպասարկութեան մը հիւանդապահուհիէն, թէեւ, աւելորդ է ըսել, բժիշկին կամ վիրաբոյժին կ'իյնայ որոշում տալ:

Պ. Փուարօ ի՞նչ կողմնակի միջոցներով մօտեցաւ զինքը այնքան շահագրգռող նիւթին:

— «Ոչ ոք ինծի չափ կը գնահատէ Տոքթ. Լէյտնըրին իր կնոջը հանդէպ ունեցած անձնուէր գուրգուրանքը», կ'ըսէր: Բայց յաճախ կը պատահի որ մէկու մը մասին աւելի շատ բան կ'իմացուի դիմելով անոր թշնամիներուն, քան բարեկամներուն:

— Ուրեմն դուք աւելի շատ կարեւորութիւն կուտաք, Տիկին Լէյտնըրի թերութիւններուն քան առաքինութեանց, պատասխանեց Քարէյ հեգնական ժպտով մը:

— Այո, երբ խնդիրը սպանութեան մը մասին է: Որքան գիտեմ ոչ ոք կը սպաննուի շատ առաքինի ըլլալուն համար: Թէեւ իմ կարծիքովս երբեմն կատարելութիւնը աւելի գայրացուցիչ է:

— Կը վախնամ որ պիտի չկարենամ օգտակար տեղեկութիւններ տալ ձեզի, յայտարարեց Պ. Քարէյ: Ամենայն անկեղծութեամբ ըսեմ որ Տիկին Լէյտնըր եւ ես իրարու հանդէպ մեծ համակրութիւն մը չունէինք: այս ըսել չէ որ իրարու թշնամի էինք, բայց բարեկամ ալ չէինք: Թերեւս Տիկին Լէյտնըր շատ չէր ախորժեր ամուսնոյն եւ իմ երկարատեւ բարեկամութենէն: Հակառակ իր գեղեցկութեան հանդէպ ունեցած հիացումիս կը բարկանայի Լէյտնըրի վրայ իր գործած ազդեցութեան համար: Եզրակացութիւն. — Քաղաքավարական յարաբերութիւն մը միայն կար մեր միջեւ եւ ոչինչ աւելի: «... Ինչ պայծառ բացատրութիւն, բացագանչեց Փուարօ:

Իրենց գլուխները միայն տեսնելով, նշմարեցի որ Պ. Քարէյ իր գլուխը յանկարծ դարձուց դէպի Փուարօն, կարծես անոր խօսքերը խրտչեցուցած ըլլային զինքը:

— Ձեր եւ իր կնոջ միջեւ տիրող այս պաղութիւնը չէ՞ր վշտացներ ձեր բարեկամը:

Քարէյ պատասխանելէ առաջ բաւական վարանեցաւ:

— Որոշ բան չեմ կրնար ըսել: Ինքը այդ մասին ոչ մէկ ակնարկ ըրած էր, եւ նոյն իսկ չեմ կարծեր որ ժամանակ ունեցած ըլլայ նշմարելու, այնքան յափշտակուած էր իր պեղումներով:

— «Կը նշանակէ թէ չէիք սիրեր Տիկին Լէյտնըրը:»

Քարէյ ուսերը թօթուեց:

— Թերեւս աւելի սիրալիր վարուէի իրեն հետ եթէ Լէյտնըրի կինը չըլլար:

Եւ խնդուք մը փրցուց, ինքն ալ զուարճանալով իր շուտիկ պատասխանէն: Փուարօ ըսաւ, երազուն ժպտով մը:

— Այս առաւօտ Օր. Ճօնսընը հարցաքննեցի, ընդունեց որ կարգ մը նախապաշարումներ ունի Տիկին Լէյտնըրի դէմ եւ զայն սուրբի մը տեղ չէր դրած, բայց փութաց աւելցնել թէ Տիկին Լէյտնըր միշտ հաճոյակատար եղած է իրեն հանդէպ:

— «Այդ բոլորը ճիշդ են, հաստատեց Քարէյ:»

— Ես հաւատացի իր խօսքերուն: Յետոյ խօսակցութիւն մը ունեցայ Տիկին Մերքատոյի հետ, որ չծածկեց իր անվերապահ հիացումը եւ սէրը՝ հանգուցեալին հանդէպ:

Քարէյ չպատասխանեց:

Փուարօ վայրկեան մը լսելէ վերջ շարունակեց:

— Չհաւատացի: Եւ եկայ ձեզ գտայ ... Ահա կը խօսիք ինծի հետ. բայց ձեզի ալ չեմ հաւատար:

Քարէյ շտկուեցաւ: Լսեցի իր խուլ բարկութիւնը որ կ'որոտար ձայնին մէջ:

— «Հաւատաք կամ ոչ, Պ. Փուարօ, ճշմարտութիւնը ըսի ձեզի: Կրնաք ընդունիլ կամ մերժել: Հոգս չէ:

Փուարօ իր պաղարիւնը պահեց եւ մեղմ եւ վհատած ձեւ մը առաւ,

— «Յանցանքը իմս է եթէ կը հաւատամ կամ չեմ հաւատար: Ականջս շատ սուր է, գիտէ՞ք: Շշուկներ կը ծփան օդին մէջ, կը լսես. կը կարծես թէ շահեկան լուրեր կ'իմանաս: Այո շատ մը բաներ կը պատմեն:

Քարէյ տեղէն ցատկեց: Որոշապէս տեսայ որ արիւնը քունքերը խուժած էր, ինչ չքեղ կիսադէմք: Այնքան ծիրած եւ պղնձագոյն, իր քառակուսի եւ կամակոր կըզակով: Զարմանալի չէր որ կիներուն սիրտը կը գրաւէր...

— «Ի՞նչ պատմութիւններ, ըսաւ բարկաճայթ ժպտով մը:»

Փուարօ ծուռ նայուածք մը ուղղեց:

— Շատ լաւ գիտէք, սովորական բամբասանքներ ձեր եւ Տիկին Լէյտնըրի մասին:

— «Մարդիկ ինչ սեւ հոգի ունին»:

— «Այնպէս չէ՞, ճիշդ շուներուն պէս, որոնք ամէն կարգի պղծութիւններ դուրս կը թափեն ճարակելու համար:

— Եւ դուք այս բոլոր ըսի – ըսաւները լո՞ւրջ կը նկատէք:

— Կ'ուզեմ որ զիս համոզեն ճշմարտութեան մասին, պատասխանեց Փուարօ ծանր ժպտով մը:

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ

Լոյս կը տեսնէ կիրակի օր, Ծնունդի արձակուրդին առթիւ :

Սրահը Թնդաց որոտընդոստ «կեցցէ» — ներով : Ժողովը փակուեցաւ ժամը 22·20—ին :

Ո՞Վ Է ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Պ. Ռընէ Քոթի 71 տարեկան է, անկախ ծերակուտական Սէն — Ենֆէրիէօր նահանգին, ծնած՝ Հավռ : Երեսուն տարիէ ի վեր իր ընտրողներուն վստահութիւնը կը վայելէ : Վարդապետ իրաւագիտութեան եւ փիլիսոփայութեան, ասպարէզը սկսաւ իբրեւ փաստաբան, 1902ին, իր ծննդավայրին մէջ : Զանազան քաղաքական պաշտօններ վայելէլէ ետք, երեսփոխան ընտրուեցաւ 1923ին եւ անկէ ի վեր իր նահանգին ներկայացուցիչն է իբրեւ անդամ Ազգ. Ժողովին եւ Ծերակոյտին : Վերաշինութեան նախարար ընտրուեցաւ 1947—ին, Ռոպէր Շումանի դահլիճին մէջ : Այդ պաշտօնը վարած է երեք անգամ : Վերջին հինգ տարիներուն կը վարէր Հանրապետութեան Խորհուրդին (ծերակոյտ) փոխ — նախագահութիւնը : Մինչեւ չորեքշաբթի չատերուն անծանօթ էր : Քաղաքական տեսակէտով միջտ չափաւոր եղած է : Նախապատերազմեան շրջանին վարիչն էր «ձախ հանրապետական» կոչուած խմբակցութեան : Յետոյ միացաւ անկախ հանրապետական խմբակին որ աւելի պահպանողական է եւ որուն կը պատկանի նաեւ Պ. Լանիէլ : Ունի 2 ամուսնացած աղջիկներ տասը թոռնիկներով, որոնց մէկը միայն մանչ է : Շատ կը սիրէ երաժշտութիւնը, բայց ոչ՝ որսորդութիւնը, որ հանրապետութեան նախագահին ընկերային պարտականութիւններէն մին կը կազմէ, աւանդաբար : Բարեկամներու շրջանակ մը կազմած է խորհրդարանին մէջ ուր ամէնէն բարեկիրթ մարդը կը համարուի : Իր նշանաւոր գործերէն մէկը եղած է բանթող բանուորներու պաշտպանութիւնը 1905ին, Հավրի մէջ : Իբրեւ փաստաբան մասնագէտ է սահմանադրական խնդիրներու եւ պատերազմէն առաջ իսկ կը պահանջէր վերաքննել 1875ի սահմանադրութիւնը :

× Նորընտիր նախագահը Էլիզէի պալատը առաջնորդուեցաւ երէկ առտու ժամը 10·45ին, աւանդական հանդիսաւորութեամբ եւ ժամը 11·40ին ընդունուեցաւ Պ. Վէնսան Օրիոլի կողմէ : Յետոյ պաշտօնական սեղան մը սարքուեցաւ :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ թէ՛ Թղթատարական եւ թէ՛ օդանաւային սպասարկութեանց մէջ : Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը կայուն է Փարիզի մէջ, իսկ շարժումը թուլցած՝ գաւառի մէջ : Զինուորներ ղրկուած են բոլոր կայարանները, Թղթատարական կապոցներուն առաքումը ապահովելու համար : Հարիւր հազար Թղթատարական պայուսակներ դիզուած են Փարիզի գլխաւոր կայարաններուն մէջ :

ՉԸՐՉԻԼ չատ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանին՝ Պ. Մալիքի հետ, Չէքըրսի վարչապետական բնակարանին մէջ : Խօսակցութիւնը տեւեց երեք ժամ : Չըրչիլ ինք ուղղած էր հրաւէրը, եւ կը խօսէր մտերմօրէն, ծխափողը բերանը եւ բաժակ ի ձեռին : Կ'ըսուի թէ դեսպանը Մոսկուա պիտի երթայ մօտերս, զեկուցում տալու համար այս կարեւոր տեսակցութեան մասին :

65 ՄԻԼԻՈՆ տոլարի ձոյլ ոսկի ղրկուեցաւ Լոնտոն, Խ. Միութեան Ազգ. դրամատունէն :

ԼԻՈՆԻ ծանօթ բժիշկներէն Դոկ. Սիմոն, որ կը դատուէր իբրեւ դող, հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, յետաձգումով :

ՉՈՒԿԷՍ ՏԸՐԻ ԱՌԱՋ անհետացած երկու անգլիացի դիւանագէտներէն մէկուն՝ Մըքլիրսի մայրը նամակ մը ստացաւ, Ծնունդի առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ռուբէնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն • թէ այս կիրակի առտուան ժամը 10ին կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ (78 ռիւ Ռապըլէ) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ Պ. Մաքսուտ Արապեանի եւ իր այրիին՝ Տիկին Սրբուհի Արապեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ :

Իրենց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ԱՅՍ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ ԱՄԵՆԱԸՆՏԻՐ ԵՒ ՄՆԱՅՈՒՆ ՆՈՒԷՐԸ՝ ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ եւ ՁԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅ ԿԱՄ ՕՏԱՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
LUC-ANDRE MARCEL -ի

GRÉGOIRE DE NAREK
et
ANCIENNE POESIE ARMENIENNE
(Ed. des Cahiers du Sud)

կոթողային հատորը

Գեղարուեստական մաքուր հրատարակութիւն, ուր հեղինակը ի վեր կը հանէ ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ հանճարը, եւ համաշխարհային արժէքը հայ բանաստեղծութեան : Գին՝ 1000 ֆրանք :

Դիմել՝ «Անդաստան»ի խմբագրութեան, տպ. Արաքս 46, Rue Richer, Paris եւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Դեկտեմբեր 26, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Մասնակցութեամբ կըթ. մարմնին : Անշուշտ բոլորը պիտի փութան քաջալերել մեր փոքրիկները, եւ իրենք եւս պիտի ուրախանան լսելով անոնց գեղեցիկ արտասանութիւնները եւ երգերը մայրենի լեզուով եւ դիտելով տոհմիկ պարերը :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր տարուան միակ պարահանդէսը, կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Նոր Սեբաստիոյ կողմէ, այս կիրակի ժամը 20·30—էն մինչեւ առաւօտ ժամը երկու, Ռէքսի շքեղ պարասրահը, 6 Ռիւ Փրէր : Մասնակցութեամբ հանրածանօթ ԹՕՄ ՄԷՐԻ նուագախումբին :

Եւրոպական պարերու ընթացքին հայկական բաժին մը եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ Մուտքը սովորական

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս — Պետրոս եկեղեցւոյ անուան տօնին առթիւ՝ պիտի պատարագէ Փարիզի առաջնորդ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, այս կիրակի :

Յաւարտ պատարագի՝ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյս ննջեցեալ բարերարներու եւ պաշտօնէից յիշատակին :

ՏՕՆԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ

25 Դեկտ. Ուրբաթ Տօն Սրբոյն Ստեփաննոսի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10 :

1 Յունուար ուրբաթ Կաղանդ առաւօտեան արարողութիւն ժամը 8, պատարագ ժամը 10 : (Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Ծննդեան տօներու առթիւ)

25 Դեկտ. ուրբաթ, Ծնունդ.— Ժամը 9·30ին ժամերգութիւն, 10·30ին ձայնաւոր պատարագ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի առաւօտ մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժոն) ողբացեալ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները եւ բոլոր ընկերները :

×

Պ. Ստեփան Մարկոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեանպաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԵՊՐԱՔՍԷ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Դեկտեմբեր 27ին կիրակի առաւօտ, ժամը 11·15ին Իսի լէ Մուլինոյի Ֆրանսական Սէն Պոլինօ մատրան մէջ, 140 ռիւ տը լ'Եկալիթէ : Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը կատարէ Հայր Քիլէրճեան :

Կը հրաւիրուին ազգականները եւ բարեկամները ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ : Գինը 200 ֆրանք :

Դիմել՝ Նոր Սեբաստիոյ անդամներուն, Բալըեան եւ Պարսամեան գրատուններու :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ :

1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ 1ԷՆ, ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ

Ջեռքէ հատը 12 փրանք :

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր տարեկան 3000, վեցամսեայ 1600 ֆր :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ.— (Պելժիա, Անգլիա, Իտալիա, Գերմանիա եւն.) տարեկան 3500 փրանք : Ամերիկա 10 տոլար :

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31 Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ, Ի ՀԱՇԻՒ 1954Ի, ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԱՐՔ. Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի յետ պատարագի պիտի երգուի «Այսօր Դասք Հրեշտակաց»ը ի յիշատակ Ս. Ստեփաննոսի : Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Նիկոմիդիոյ բազմավաստակ առաջնորդ Տ. Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի յիշատակին : Արարողութենէն ետքը Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է ընդունելութիւն մը ի պատիւ Դպրաց Դասու, խորհրդարանին մէջ : (ԴԻՒԱՆ)

1954Ի ԱՌԱՋԻՆ ԹԱՏԵՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԾԻԾԱՂԻ ՅԱՏԿԱՆԻՇՈՎ

THEATRE D'IENA, 10, Av. d'Iéna
Métro IENA

Շաբաթ երեկոյ, 9 Յունուար, ժամը ճիշդ 20·45ին

Բազմաթիւ Թատերասէրներու փափաքին համաձայն ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն երեք արար եւ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Գաղութահայ դաւեշտ մէկ արար

Դերակատարներու ընտիր հոյլ մը՝

Տիկիններ՝ Լաթիֆեան, Ազնաւուրեան, Օր. Էլիզ, Պ.Պ. Գմբէթեան, Եր. Գրիգորեան, Տիգրան Պօղպատ, ինչպէս նաեւ Լաթիֆեան եւ Գ. Տէրվիշեան :

Մուտք՝ 200 ֆրանքէն սկսեալ : Կեդրոն Գրատուն Բալըեան, 43 Ռիւ Ռիշէ :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ.— Շաթուէն բարեկէր Տիկին մը հազար ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 500 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 500՝ «Յառաջ»ի գրաշարներուն եւ հազար ֆր. հայ մայրերուն (այս վերջինը յատկացուցինք ծերանոցին) : Ստանալ Յառաջէն :

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

ԼԻՈՆ.— Բալուի Հաւաւ գիւղի Ուսում — նասիրաց ընկերութեան խնջոյքը տեղի կ'ունենայ 3 Յունուար, կիրակի ժամը 15էն 23, Յոյներու սրահը : Առատ կերուխում : Հաճելի անակնկալներ :

Սիրով կը հրաւիրուին լիոնահայերը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Շաւիլ—Վիրօֆլէէն Տէր եւ Տիկին Պատրիկ Պետեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պետեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ բարեկամական նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր այրի ՏԻԿԻՆ ԶԱՐԴԱՐ ՊԵՏԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սախպողաբար կը փնտռուի յարկաբաժին մը 2 — 3 սենեակով եւ խոհանոցով վարձու :

Դիմել ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ — ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ, 45 ռիւ տիւ Փոէ Սէն Ժեռվէ կամ Յառաջի վարչութեան :

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ • DIMANCHE 27 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7254 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2665

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՄԻԱԿՈՂՄԱՆԻ

Մինչ ծուլարանը անդարմանելի աւերներ կը գործէ Ամերիկայի մէջ — ինչպէս այստեղ — Տիրան արք. «հրամայական պահանջք մը» կը նկատէ «աստուածաբանական ճեմարանի մը հաստատումը» այդ ափերուն վրայ :

Եւ ի՛նչ սրտառուչ պարզամտութեամբ.
— » Մեր Թեմին եւ մինչեւ իսկ ի պահանջել հարկին արտասահմանի թեմերուն պէտքերուն հասնելու համար» :

Քիչ վերը «կարելի ձեռնարկ մը» կը համարէր «մինչեւ իսկ բարձր կամ միջնակարգ դպրոցներու հաստատումը հայաշատ քաղաքներու մէջ» :

Ու կը յորդորէր, — «Անոր կարեւորութիւնը պէտք չէ անտես ընելով ականջէ ետեւ նետենք» :

Բայց, իրեն համար հիմնականը միւսն է, «աստուածաբանական ճեմարանը», իբրեւ «հրամայական պահանջք» :

Նոյն մտահոգութեամբ, ծխական դըպրոցներու մասին խօսած ատեն ալ, յատկապէս կը ծանրանայ Կիրակնօրեայ Դպրոցներու վրայ, թելադրելով «աւելի հիմնաւոր եւ աւելի ընդարձակ «աշխատանք» կատարել, «լաւ շէնքերու, գիրքերու եւ ուսուցիչներու պատրաստութեան համար» :

Բանդէտներ պիտի ըսեն թէ Տիրան արք. կղերական է եւ բնականաբար ամէնէն առաջ նկատի պիտի առնէ իր ասպարէզին թելադրած պահանջները :

Կը կարծենք թէ բաղդատաբար երիտասարդ առաջնորդի մը համար ներելի չէ այսքան սահմանափակ ըմբռնում ունենալ իր պարտականութեանց մասին :

Կրօնաւորներ էին Ներսէս կաթողիկոս, Խրիմեան Հայրիկ, Ներսէս պատրիարք եւ ուրիշներ, բայց ուժ ունեցան վեղարէն անդին ալ հորիզոն դիտելու : Հաստատեցին կրթարաններ որոնց անունները երախտագիտութեամբ կը յիշուին մինչեւ այսօր :

Չենք գիտեր թէ իր փառաբանած կիրակնօրեայ դպրոցները հայերէնի տարածման ալ կը ծառայե՞ն, թէ պարզապէս կրօնի դասերու եւ աղօթքներու յատկացուած են, մեծ մասով անգլերէն :

Գալով աստուածաբանական ճեմարանին, ոչ միայն աւելորդ պերճանք է, այլ պիտի ծառայէ նոր դասակարգ մը թրծելու, իբրեւ տեսակ մը ծուլարան :

Անգլեւամերիկեան աստուածաբանութիւնը արդէն արտադրած է պատուելիներու բազմութիւն մը որուն մեծ մասը մետաքսէ թելով մը կապուած է բուն ժողովուրդին հետ :

Շատերուն աշխարհահայեացքը ամփոփուած է «Տիրոջը խօսք»ին մէջ, ինչպէս ընկոյզը իր կճեպին մէջ :

Կը վախնանք որ ծրագրուած ճեմարան-ծուլարանին սաներն ալ դաստիարակուին միեւնոյն ուղղութեամբ, դառնալով տեսակ մը պաշտօնէութիւն, կաղապարեալ եւ անհաղորդ :

Տակաւին խնդիր է թէ ի՛նչ տրամադրելի ուժեր պիտի ունենան, վարելու համար այդ աստուածաբանական ճեմարանը ամերիկեան ահագնադղորդ ժխորին մէջ :

Տիրան արք. եւ իր դասակիցները արդէն իսկ ստեղծած են աստուածաբանական դպրոց մը — դաւանանք մը — որ խոտոր կը համեմատի մեր իրական պահանջներուն հետ :

Չմոռնանք «օրթոտոքս» առաջնորդին տեսակէտը՝ մայրենի լեզուի եւ ուրիշ հիմնական հարցերու մասին :

Չե՞ն բաւեր Անթիլիասը եւ Երուսաղէմը եւ ուրիշ հաստատութիւններ, իբրեւ համազգային դպրեվանք :

Ամերիկայի համար հիմնական պահանջ է աշխարհական, ոչ թէ աստուածաբանական ճեմարանը : Եւ մէկէ աւելին :

Երբ լեզուն փրկուի, Եկեղեցին ալ կը փրկուի :

Շ.

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊԱՇՏՕՆԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16ԻՆ

ԱՅԺՄԷՆ Կ'ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԷ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Պ. Ռընէ Քոթի, Հանրապետութեան նոր նախագահը, իր պաշտօնին պիտի ձեռնարկէ յունուար 16ին, այսինքն ընտրութենէն մէկ ամիս վերջը, համաձայն սահմանադրութեան : (Ընտրական գործողութիւնը սկսաւ Դեկտ. 17ին) : Պ. Քոթի ըսկսած է ուսումնասիրել նախագահական պալատին թղթածրարները : Մասնաւոր յարկաբաժին մը յատկացուած է իրեն, պալատին մէջ : Ազգ. Ժողովը կը վերաբացուի երկուշաբթի : Հաւանական է որ Պ. Վէնսան Օրիոլ Ռամպույյէ փոխադրուի եւ յունուար 1ին վերադառնայ, դիւանագիտական մարմնին շնորհաւորութիւնները ստանալու համար Նոր Տարուան առթիւ : Ամէն պարագայի մէջ, նախագահական պաշտօնի փոխանցումը տեղի պիտի ունենայ յունուար 16ին, իրիկուան դէմ : Յաջորդ օրն իսկ Պ. Լանիէլ դահլիճին հրաժարականը պիտի ներկայացնէ, ինչպէս կը տրամադրէ սահմանադրութիւնը : Նախագահը կրնայ ընդունիլ կամ մերժել այդ հրաժարականը : Ամէն պարագայի մէջ, Պ. Քոթի կացութիւնը եւ խորհրդարանին տրամադրութիւնները պիտի ուսումնասիրէ մինչեւ այդ օրը : Այս առթիւ շատ մը տեսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան հին եւ նոր նախագահներուն միջեւ : Տեսակցութեան մը առթիւ Պ. Քոթի յայտարարեց. —«Յաճախ պիտի երթամ Էլիզէի պալատը, բայց կը նախընտրեմ իմ բնակարանս մնալ մինչեւ պաշտօնի ձեռնարկելս » :

Հանրապետութեան Խորհուրդը հպարտ է որ իր անդամներէն մին ընտրուեցաւ Հանրապետութեան Նախագահ : Նորընտիր նախագահը առաջին շնորհաւորութիւնը ստացաւ Այզընհաուըրէն : Պ. Քոթի Ծընունդի առթիւ հեռագիր մը ուղղեց Ամերիկայի ժողովուրդին, ջերմ բարեմաղթութիւններով : Աշխարհի ամէն կողմերէն շնորհաւորական հեռագիրներ կը տեղան Նորընտիր նախագահին բնակարանը :

× Հինգշաբթի օր, Շան դ'Էլիզէի պալատին մէջ սարքուած ընդունելութեան առթիւ, Պ. Ռընէ Քոթի խօսք ուղղելով Պ. Վէնսան Օրիոլի ըսաւ.

— « Պիտի ջանամ հետեւիլ այն մեծ օրինակին զոր ինծի կը թողուք իբրեւ ժառանգութիւն : Ծանր է եւ դժուարին՝ իմ պարտականութիւնս, որեւէ պատրանք չունիմ այդ մասին : Կրկին կը յայտնեմ մեծարանքս ձեզի եւ տիկին Վէնսան Օրիոլի : Յիշեցէք վեհաժողովին նիստերը. ճիշդ է, քիչ մը երկար տեւեցին, բայց մարդկային է, բնական է որ վարանումներ տեղի ունենան : Բայց կազդուրիչ են միաձայն ծափերը որոնք կ'ողջունէին ոչ միայն ընտրեալը, այլեւ Պ. Նեժլէնը : Մնաց որ Փարիզի ժողովուրդին ջերմագին ընդունելութիւնը որուն կեցցէները կ'երթային նաեւ վարչապետին ջնջեցին կարգ մը անախորժ յիշատակներ » :

Պ. Վէնսան Օրիոլ պալատին զանազան բաժիններուն վարիչները ներկայացուցած ատեն, երբ կարգը ջուրերու եւ անտառներու վարչութեան տնօրէնին եկաւ, հարցուց նորընտիր նախագահին.

— Որսալ գիտէ՞ք :

— Ոչ, պատասխանեց Պ. Քոթի, միայն մէկ անգամ որսի գացած եմ, այն ալ առանց արտօնագրի :

— Հոգ մի ընէք, ըսաւ Պ. Օրիոլ, ես ալ Ռամպույյէի դղեակին մէջ սորվեցայ եւ կ'ըսեն թէ գէշ նշանառու չեմ, քանի որ մարդ չսպաննեցի այդ միջոցին ...

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ըմբոստները ուժգին յարձակողականի մը ձեռնարկած են, յառաջ խաղալով դէպի Մեքոնկ : Իրենց նպատակն է կտրել Հնդկաչինի հաղորդակցութիւնները Սիամի եւ ծովուն հետ եւ մեկուսացնել Լաոսի Ֆրանսական ուժերը :

ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Դեկտեմբեր 25ի Ծնունդը ամէն կողմ տօնուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ : Օդը մեղմ էր Փարիզի մէջ եւ հարիւր հազարաւորներ գաւառ գացին : Աւանդական Զարթօնքը (Ռեվէյյոն) անհամար բազմութիւններ հաւաքած էր ճաշարաններու, զբօսարաններու եւ գիշերային կապելաներու մէջ : Գիները կը տարբերէին թաղէ թաղ, 1200 ֆրանքէն մինչեւ 15-20.000 :

Հանրապետութեան նորընտիր նախագահը, Պ. Ռընէ Քոթի Զարթօնքը (կամ Խթումը) անցուց իր բնակարանին մէջ (Քէ տէ Ֆլէօր), շրջապատուած ընտանիքին անդամներով եւ տասը թոռնիկներով որոնց մեծ մասը Հավրէն Փարիզ եկած էր արձակուրդը միասին անցընելու համար :

Նոյն հանդիսութիւնները կատարուեցան Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն եւ Ամերիկայի մէջ : Պապը այս առթիւ աւանդական ճառը խօսելով 18 կարդինալներու եւ ուրիշ 400 բարձրաստիճան կղերականներու առջեւ, ազդարարութիւն մը ուղղեց քրիստոնեայ դիւանագէտներուն, յանուն 400 միլիոն կաթոլիկներու : Ըսաւ թէ կարելի չէ ապահովութիւն հաստատել Եւրոպայի մէջ առանց միացնելու ժողովուրդները : Ճառը կը բաղկանար վեց հազար բառերէ եւ անթելի միջոցաւ տարածուեցաւ 23 լեզուներով, երեք օր իրարու վըրայ :

Նախագահ Այզընհաուըր ուրախութիւն յայտնեց որ «առաջին խաղաղ Ծնունդը կը վայելեն 1949էն ի վեր : Այս առթիւ յոյս յայտնեց թէ լաւագոյն օրեր պիտի տեսնեն, թէեւ աշխարհը տակաւին երկու մասի բաժնուած է : Եւ շնորհակալութիւն յայտնեց աստուածային բարիքներուն համար : «Ինչպէս որ կրօնական հաւատքը հիմքն է ազատ կառավարութեան, նոյնպէս աղօթքը անհրաժեշտ մասն է այդ հաւատքին» :

× Փարիզի մէջ օդը մեղմ էր, բայց ամպոտ, Լոնտոնի մէջ արեւ ծագած էր, ինչ որ անսովոր բան է տարուան այս եղանակին, իսկ Մոսկուայի մէջ առատ ձիւն կը տեղար եւ հազար մեքենաներ շարժման մէջ դրուած էին մաքրելու համար :

Մոսկուայի անթելը խօսելով Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու գործակցութեան վրայ, հաւաստեց թէ «Նոր Տարին աքանչելի հեռանկարներ կը ներկայացնէ տեւական խաղաղութեան մը համար » : Եւ մաղթեց որ 1954ին զօրանայ երկու պետութեանց ժողովուրդներուն գործակցութիւնը, փարատելու համար պատերազմի վտանգը :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ծնունդի առթիւ բացուեցան Իսրայէլի եւ Յորդանանի սահմանները, որպէսզի ուխտաւորները կարենան Բեթղեհէմ երթալ : Առտուն Իսրայէլէն հազար քրիստոնեայ Արաբներ անցան սահմանը : Կէսօրէն վերջ Իսրայէլ բացաւ Երուսաղէմ-Բեթղեհէմի հին ճամբան : 1948էն ի վեր Յորդանանի ձեռքն են Հին Երուսաղէմը եւ Բեթղեհէմը, իսկ ճամբուն վրայ կ'իշխէ Իսրայէլ : Այս ճամբով Բեթղեհէմ գացին նաեւ հիւպատոսները, ներկայ ըլլալու համար կէս գիշերուան լատինական պատարագին : Այս սովորութիւնը հաստատուած էր հարիւրաւոր տարիներ առաջ, երբ Օսմ. կայսրութեան մաս կը կազմէր Պաղեստինը : Այն ատեն այդ երկիրը փոքր նահանգ մըն էր եւ հիւպատոսները դիւանագիտական ներկայացուցիչներ կը համարուէին :

× Վերջին պահուն Յորդանանի ոստիկանութիւնը թոյլ չտուաւ որ Հին Երուսաղէմ մտնեն երեսուն շրջիկներ եւ երկու մայրապետներ : Արգիլեց նաեւ 170 իսրայէլեան Արաբներու մուտքը, իսկ Իսրայէլի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց արաբ ուխտաւորներ որոնք դրամ կը փոխադրէին Յորդանան : Յորդանան արգիլեց նաեւ Իսրայէլի խորհրդային դեսպանատան քարտուղարին մուտքը :

« ՕՁԸ, ԻԺԸ » — ԲԵՐԻԱ

ԳԵՏՆԷ ԳԵՏԻՆ ԿԸ ԶԱՐՆԵՆ ԵՕԹԸ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ

Խ. Միութեան անթելը եւ բոլոր թերթերը կրակ կը տեղան Բերիայի եւ միւս վեց մահապարտներուն վրայ, որոնք գնդակահարուեցան Դեկտ. 23ին : Յաջորդ օրը Մոսկուայի անթելը կը ծանուցանէր.

— « Կուսակցութեան արթուն աչքը երեւան հանեց թշնամիները : Անոնք ձերբակալուեցան, կաշկանդուեցան եւ դատուեցան : Խորհրդային ժողովուրդը խորին գոհունակութեամբ իմացած էր ամբաստանագիրը որ կը պարզէր այս թշուառական դաւադիրներուն ոճիրներուն մանրամասնութիւնները : Այն շարք մը խայտառակ ոճիրները զոր գործեր էին այս այլասերածները այնքան երկար ատեն, ծածկելով իրենց իսկական դէմքը, կատաղութեան եւ խոր զզուանքի զգացում մը կը ներշնչեն ամէնուն :

« Բերիա կոչուած օձը ծրագիրներ կը սնուցանէր իր իժի սրտին մէջ, իշխանութիւնը գրաւելու եւ դրամատիրութիւնը վերահաստատելու համար : Իր արբանեակները հլու հնազանդ գործադրեցին իրենց պետին հրամանները եւ գիտնալով որ մեր ժողովուրդը որեւէ աջակցութիւն չի կրնար տալ իրենց, փորձեցին ազգայնականութեան թունաւոր սերմերը ցանել, խռովութիւն ստեղծելու համար մեր երկրի ժողովուրդներուն եւ ռուս մեծ ժողովուրդին միջեւ :

« Այս անարգ փառամոլները կ'ուզէին մեր ժողովուրդներուն պարտադրել օտար տիրապետութեան լուծը եւ ազատ ապրելու հրճուանքէն զրկել մեր զաւակները — խորհրդային հրաշալի երիտասարդութիւնը : Սահման չունի այն ստորնութիւնը որ վարակած է իրենց ճղճիմ եւ վարձկան հոգիները, սահման չունին այն ոճիրները զոր գործեցին խորհրդային ժողովուրդին, կուսակցութեան եւ պետութեան դէմ : Բայց մարդկային կերպարանքի տակ ծածկուած այս վայրի անասունները խաբուեցան իրենց հաշիւներուն մէջ, ինչպէս կը պատահի միշտ» :

Կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա», «միջազգային աշխարհակալութեան վարձկաններուն» ոչնչացումը կը նկատէ նոր ապացոյց մը խորհրդային պետութեան ուժին եւ կը հրաւիրէ ժողովուրդը «ետ մղել դրամատիրական պաշարման թշնամական արարքները » :

× Կառավարութիւնը Դեկտ. 24ին հրատարակեց պաշտօնական ամբաստանագիրը, որ կը ներկայացնէ Գերագոյն Ատեանին կազմը, եւ կը թուէ եօթը ամբաստանեալներուն յանցանքները : Ժամանակին հրատարակած ենք այս պաշտօնագիրը, որ նորութիւն մը չի պարունակեր եւ որ անգամ մը եւս կը յիշեցնէ թէ բոլոր ամբաստանեալները խոստովանած են իրենց մեղքերը : Յետոյ յայտնելով թէ տրուած վճիռները «վերջնական են եւ անվերաքննելի», յաւելուածով մը կը ծանուցանէ թէ մահապարտները գնդակահարուեցան Դեկտեմբեր 23ին :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Թղթատարական վարչութեան կայաններու եւ փոխադրիչներու սենտիքան առջի օր նոր ժողով մը գումարելով որոշեց գործադուլը շարունակել անսահման ժամանակով, մինչդեռ նախապէս պայմանաժամ դրած էին մինչեւ Դեկտեմբեր 25 :

Այս շարժումին գլուխն անցած են Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Ինքնավար սենտիքաներուն անդամները : Միւս Միութիւնները հակառակ են : Ուրեմն նամակները եւ կապոցները պիտի դիզուին կայաններուն մէջ : Կը վախցուի որ ուրիշ մասնաճիւղեր ալ միանան շարժումին :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՉՈՐՐՈՐԴ ԷՋԸ

●

« Յառաջ »ի չորրորդ էջին մասին է խօսքս: Այդ էջը՝ որուն վրայ ուշադրութիւն կը դարձնեն միայն մասնաւոր ընթերցողներ, մասնաւոր արժէք կը ներկայացնէ ինծի համար:

Այդ էջը Ֆրանսայի հայութեան ոգեկան կեանքին ճշմարիտ համապատկերն է: Հոն՝ ուր հազուադէպ է որ հանդիպինք առեւտրական ծանուցումներու, կը գտնենք ամէն անգամ հայութեան սրտին բաբախումները, անոր բազկերակին հարազատ եւ կանոնաւոր զարկը: Հոն է որ կը ճարճատէ բոցը խարոյկներուն՝ զորս մեր գիտակից երիտասարդութիւնը կը վառէ Ֆրանսական հողին վրայ, կ'արծարծէ իր շունչովը, իր արիւնին ջերմութիւնը փոխանցելով անոնց կրակին: Հոն է վերջապէս որ մենք կը լսենք բոլոր այն կանչերը կարօտագին եւ սրտայոյզ՝ որոնք քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ կը բարձրանան՝ հրաւէր կարդալով ճամբան մոլորածներուն, որպէսզի մատնանշուած տեղը հաւաքուին եւ սրբազան խորհուրդներով վառուած կրակին շուրջ ամէն ոք իր տեղը գտնէ: Հոն են ազնուապաշտօրէն եւ յամառօրէն պահուած սուգերը, յիշատակները, արցունքն ու ուրախութիւնը, խունկը ու գինին: Հոն է խաչը՝ զոր մեր սերունդը կրեց անտրտունջ դէպի անիմանալի գողգոթաներ, եւ հայրենի տաճարներուն փլուզումէն ետքն ալ բերաւ տնկեց օտար հողին մէջ, յիշեցնելու համար համայն մարդկութեան որ ինքն է ամբողջ Նուիրում, ամբողջ զոհաբերութիւն եւ անշէջ երկնային ճառագայթ՝ ոճիրներով եւ անիրաւութեամբ խաւարած երկրագունտին վրայ: Հոն է սփիւռքի ամէնէն ողբերգական մէկ բեկորը իր անսահման ցաւերով ու հոգերով, իր տաժանակիր աշխատանքով, իր անմահ մշակոյթով:

Փորձեցէք յամենալ այս սքանչելի էջին վրայ, եւ պիտի տեսնէք որ շրջապատուած էք թատերական խումբէ մը, երգիչներէ՝ որոնք Կոմիտասի ժառանգ ձգած գոհարները կ'ընծայեն ձեզի: Բանախօսներէ՝ որոնք ներշնչեալ խօսքին մէջէն արձագանգը լսելի կ'ընեն այն հոգեցունց եւ սրտագին ձայներուն՝ որոնք օր մը մեր ժողովուրդը ծառացուցին բռնակալ ուժերու դէմ: Դուք հոն պիտի գտնէք ամբողջ տեսիլքը արիւնավառ անցեալին այնքան բազմարնակ նահատակներով և սուրբերով՝ որոնք տարագիր բազմութիւններուն վրայ թեւատարած կը հսկեն: Այս չորրորդ էջը կը թրթռայ կարծես վանականի մը ձեռքին մէջ սրբանուէր մագաղաթի մը նման: Անոր վրայ շիթեր կան արցունքի: Անոր վրայ հսկումի գիշերներուն մոմերն են լացած: Բայց հոն կայ նաեւ Մասիսի ծիածանը՝ որուն սեւեռաբիբ կը սպասեն յուսախնդիր աքսորեալները:

Ահաւասիկ Դաշնակցութեան Օրը Փարիզի, Առնուվիլի, Լիոնի մէջ: Այդ Օրը ոգեկոչումն է լուսատիպար անուններու՝ որոնք մեր ցեղին ամէնէն վճիտ եւ ամէնէն լուսաւոր կերպարանքները կը յիշեցնեն: Այդ Օրը դարձն է ճանապարհէն՝ որուն վրայ ինկան մեր հերոսները, որպէսզի ցեղը կանգուն մնար եւ իր մոլեգին ձայնը բարձրացնէր աշխարհէ աշխարհ.— «Ես կ'ապրիմ դեռ, որովհետեւ ընտրեալն եմ Աստուծոյ եւ ինքն է անմահ»:

Մարսէյլի մէջ երեկոյթ մը սարքած է Խարբերդի «Եփրատ» Միութիւնը, ի նըպաստ կարօտ ուսանողներու: Հայ ուսանողը ե՞րբ չէ կարօտ եղած: Յաճախ պատառ մը հացով անցուցած է ամբողջ օրը: Երբեմն չէ գտած իսկ այդ կտոր մը հացը: Բայց իր մտքին հորիզոնները հրդեհուած են միշտ գաղափարներու կրակէն, եւ իր արիւնին իւրաքանչիւր կաթիլին մէջ շողացած է անշէջ կայծ մը երազի եւ գեղեցկութեան:

Ահա նաեւ Բաբերդցիները՝ որոնք ծրագրած են հրատարակել Բաբգէն քահանայ Ասլանեանի «Բաբերդի եւ շրջանի պատմութիւնը»: Այս պատմութիւններուն շնորհիւ միայն գալիք սերունդները հարազատ ծանօթութիւնը պիտի ստանան ի սպառ կորսուած մեր գաւառներէն՝ ուր կեանքը իր ամէնէն լուսագեղ ծիածանը կը կապէր հայրենի երկնքին մէջ: Այս էջերուն մէջէն վաղուան Հայը պիտի հասնի այն հրաշքի աղբիւրներուն՝ որոնց ջուրէն մեր չքնաղ հարսները իրենց կուժերը լեցուցին ամէն Կաղանդի առաւօտ, երբ ձիւնին արցունքը ոսկիի կը փոխուէր:

Մարդուն ոճիրը արիւն հոսեցուց այդ ակերէն:

Իսիի մէջ Կապոյտ Խաչը խնջոյք մը կուտայ ի նպաստ իր դպրոցին: Օտար հողին վրայ հայ դպրոցը փոթորկայոյզ ծովի մը խութերուն մէջ բարձրացող փարոսին կը նմանի: Առանց անոր լոյսին՝ Հայուն նաւը չի հասնիր խաղաղութեան ափունքը: Քանի՞ հատ կան այդ փարոսներէն Ֆրանսայի մէջ: Բազմաթիւ չեն փրկութեան այդ ջահերը: Կը դասաւանդուի հայերէնը ամէնուրեք՝ ուր խումբ մը Հայեր կ'ապրին: Դասարանը շատ անգամ տունի մը մութքի սրահն է՝ ուր հազիւ շարժելու տեղ կ'ըլլայ, կամ խոհանոցը՝ ուր հայ տղաքն ու աղջիկները կուգան աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ, ամէնէն հարուստ ու կեղինիկ լեզուն սորվելու:

Իսկ անոնք որ կը դասաւանդեն, ինծի համար սուրբի կերպարանք ունին: Անոնք Թարգմանչաց ժամանակէն որ ոսկեդարը ստեղծեց, սերունդէ սերունդ մեզի հասնող աշակերտներն են Սահակի եւ Մաշտոցի: Անոնց սրտին եւ մտքին մէջ անշէջ մնացած է այն կրակը՝ որ դարեր առաջ Մեսրոպի հոգիէն բռնկեցաւ ու դեռ մինչեւ այսօր կը ճարճատի: Երբեմն մարելու մօտ կ'ըլլայ, տեղ տեղ մոխիրին տակ հազիւ պլպլուն կայծերով, բայց կը տեսնես որ յանկարծ բոց կ'արձակէ եւ խարոյկի մը սաստկութեամբ կը լուսաւորէ շուրջը:

Այս ամէնը իր հարազատ պատկերով կը տեսնենք «Յառաջ»ի չորրորդ էջին վրայ: Դեռ կայ «Իրերօգնութեան Միութիւնը» որ ունկնդրութեան կը հրաւիրէ Հայաստանէն նոր հասած ձայնապնակներու: Հայ երգին կարօտը անբաժանելի մէկ մասը է եղած մեր հոգիին. մեր սրտին անբուժելի արիւնահոս վէրքը: Լացեր ենք անզուսպ յուզումով, ամէն անգամ որ լսեր ենք Կոմիտասը՝ որ ցեղին սրտին ամէնէն խորունկ ալքերէն փրցուցեր հաներ է անկորնչելի մարգարիտներ, երգեր: Հայաստանի երգեր: Մռունչը արծաթաշող ջրվէժներուն: Մրմունջը պղտոր գետերուն: Աստուածախօս ծառերուն սօսափը: Ահա ոսկեծուփ հասկերը կը կոհակին հովին մէջ: Ահա սարէն կ'իջնէ հովիւը սրինգը բերնին:

Ամօթխած հարսն է բոսոր կուժը լեցուցեր հայրենի աղբիւրէն: Տղուն քունն է փախեր ու մայրը օրօր կ'երգէ.—«Քնիր, իմ բալիկ»:

Բայց կայ նաեւ Փարիզի մէջ Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը: Կը խորհիմ թէ ամէն անգամ որ հանդէս մը սարքուի անոր կողմէ, տարագիր բազմութիւնները կը փութան հոն: Որովհետեւ ոչ մէկ բան մեզ հայրենիքին կը շղթայէ այնքան յուզումով եւ զօրութեամբ, որքան երգը: Երբ կը բարձրանան ձայնի ալիքները, մեզ կ'առնեն իրենց յորձանքին մէջ, այլեւս կարելի չէ դիմադրել, այլեւս մանկութիւնը, հօրենական տունին պատկերը, բակին մէջտեղը հսկող ծառը, աղբիւրը, դրացի տան երդիքը, պատերը ոսկեջրող իրիկուան արեւը, շաբաթ օրերու մխացող խնկամանը, մեր մեռելները, այս ամէնը, ամէնը կը խուժեն մեր վրայ, կը պարուրեն մեզ իրենց կախարդական ու ցաւագին աշխարհին մէջ:

Ահաւասիկ ամբողջ ժողովուրդի մը կուրծքին հեւքը այս էջին մէջէն մեզի հասնող՝ մրրկաշունչ սաստկութեամբ:

Ծորհուրդը կ'ամբողջանայ «Վալանսի եկեղեցիին օծումով»: Չեմ տեսած զայն: Բայց անշուշտ որ գոհար մըն է ինչպէս Փրատոյինը, ինչպէս Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը: Անին քանդեցին, բայց անոր գեղեցկութեան ծնունդ տուող ոգին մնացած է անմահ եւ կը ճառագայթէ ի սփիւռս աշխարհի:

Ինչ հրաշք է որ տեղի կ'ունենայ հոն, Ֆրանսայի մէջ: Մեր ժողովուրդը հալածական, փախչելով ահաւոր փոթորիկներու առջեւէն՝ եկեր հաստատուեր է այս հողին վրայ:

Մեղք պիտի ըլլայ, եթէ որբերու, այրիներու, տանջահար մարդոց այս սերունդին յաջորդը չգիտնայ անոր ճշմարիտ ժառանգորդը հանդիսանալ:

Բայց յուսահատական չէ պատկերը՝ որուն ականատեսն ենք այսօր: Հայրենի ակութին կրակը չէ շիջած: Զայն կ'արծարծեն բոլոր անոնք որ կը հաւատան միշտ մեր ցեղին ոգեկան արժէքներուն: Անոր առջեւ կուգան ջերմանալ, ձմրան բուքին, ծերերն ու մանուկները: Անոնք որ հէքեաթ կը պատմեն եւ անոնք որ հէքեաթներուն մէջ ծնած վիշապներուն եւ եղնիկներուն սիրովը կը կախարդուին:

Ներկայացուցի ձեզի չորրորդ էջը: Յառաջի հրաշալի էջը: Ամէն անգամ որ նայուածք մը նետէք անոր վրայ, անդիմադրելի բան մը՝ որ թէ կարօտ է, թէ կսկիծ, թէ աղօթք, թէ սրտայոյզ սքանչացում, պիտի թափանցէ ձեր հոգիէն ներս, եւ պիտի հաւատաք որ մեր ցեղը, մինչեւ իսկ օտարութեան մէջ, կրցած է ստեղծել իր հարազատ հայրենիքը:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԿԱՂԱՆԴ ԵԿԱՒ ԱՅՆ ՏԱՐԻՆ

●

Կաղանդն եկաւ այն տարին, բարեւ տըւաւ թոնիրին, ըսաւ, «— Թոնի՛ր ի՞նչ կ'ընես»: Պատասխանեց.— «Կ'երգեմ ես, քան զի այսօր, մեր հարսերը աղուոր ու վէս՝ պիտի թրխեն լաւաշները կակաչի պէս»:

Ես ու քոյրս, իմացանք որ՝ Կաղանդն եկեր ճամբաներէն հեռաւոր ու մեզ բերեր կաղանդչէքներ բիւրաւոր, ու ժպտագին, ելանք տանիք միասին, ես՝ տրեխներ հագայ մեր ծեր պապիկին, մինչդեռ քոյրըս՝ գլխուն ձգած քօղը հարսին, վըրայ ելաւ բուխերին...:

— Եղբայր, հընէ, Մասիս լեռը կը տեսնեմ, անոր շունչին ու մեծութեան հովն կ'առնեմ:

— Քոյրիկ, լաւ է, Մասիս լեռը միշտ մերն է, մեր պապերու եւ մեր երկրի աստուածափառ կոթողն է, մեր պատմութեան արշալուսուած նախադուռ, մեր հաւատքի, հանդգանակի պատգամը կուռ:

— Նայէ ու տես, բարձր ու վէս՝ ինձ կը դիտէ գուրգուրալից մեծ հօր մը պէս, ինձ կը խնդայ, շուրթ կը շարժէ, ինձ հետ խօսիլ կ'ուզէ կարծես:

— Մասիս մեր հին, Մասիս արքայ՝ մեր երազին, ձիւնէ թագը դրած գլխին՝ պահակ կեցեր մեր աշխարհին, որ չըլլայ թէ՝ վատ թշնամին, իր նետն նետէ Հայոց ազգին...:

×

Կաղանդն եկաւ այն տարին, բարեւ տըւաւ ալիւրի յաղթ ամբարին եւ անոր մէջ հանգիստ պառկած Հայոց ժամու նշխարին...: Ըսաւ.— «Ալիւր, ժամու նշխար, ինծի ըսէք, ինչպէ՞ս էք»: Անոնք ըսին.— «Մենք՝ լաւ ենք շատ, մեզմէ մէկը հաց է օրհնեալ, իսկ միւսը՝ Հայու ժամուն խորհուրդ խորին աւանդափառ»:

Ես ու քոյրս լսեցինք այս խօսակցութիւն, մեր սրտին մէջ ծաղիկ բացաւ բերկրութիւն, եղանք թիթեռ, եղանք թռչուն թռչըռուն, վեր բարձրացաւ քոյրըս ծայրը թըթենիին, մինչ մընացի տակը ծառին, աչքըս յառած երկինքին:

— Ի՞նչ կը տեսնես, քոյրս Արշալոյս:

— Նորէն Մասիս, նորէն Մասիս, պատկառազդու՝ կը դիտէ զիս, Մասիս հագած ճերմակ շուրջառ, գլխուն դըրած թագ ձիւնափայլ՝ կ'օրհնէ մեր տունն, մեր սեմըն մաշած բայց հնափառ, մեր բուխերիկըն ոսկեմատեան, մեր տանիքը՝ բեմ բարութեան, անկողիններն մեր սրբազան, Հաց տաշտը՝ ժպտաբերան, թոնրի մոխիրն ու ագուզան, մեր հարսերը, պապիկն ու մամ, մեր կան չըկան, բայց եւ արդար ու դիւթական:

×

Կաղանդն եկաւ այն տարին, բարեւ տըւաւ հին ու խոնջած ճրագին, ըսաւ.— «Ճըրագ, ի՞նչ կ'ընես»: Պատասխանեց.— «Հայրենի տան լոյս կուտամ ես, երբ գիշեր է, մութը կ'իջնէ կուպրի պէս»:

Ես ու քոյրըս, Արշալոյս, ունկնդրեցինք անոնց խօսքերն քաղցրանուշ, ու տեսանք որ, բերան բերնի եւ գգուշ՝ պագ կուտային, պագ կ'առնէին ըղձագին, սէրն կը հոսէր բարկովն թոնրին, մինչ մեր պատերն՝ ծուխէն սեւցած, մեր գերաններն՝ սեւեր հագած, իրարու հետ աչք կ'ընէին եւ անառակ այս սէրին դէմ կ'ընդվզէին:

Մենք՝ մանկութիւն, քոյր ու եղբայր՝ մենք բերկրավառ երջանկութիւն, մեր ապրումին մէջ խառնեցինք յանդգնութիւն, յետոյ քիչ մ'ալ ինքնահաւան զուարթութիւն, մենք վազեցինք դէպի ամբոցն հայրենի տան, Արշալոյսն՝ ելաւ վրան, կատար նստաւ ծիտի նըման:

— Եղբայր, գիւղը պառկեր ահա ձիւներուն տակ, իսկ տուները իրար եկած, խօսքերով տաք՝ զըրոյց կ'ընեն, կ'ընեն կատակ, մեր բուխերիկն գաղտագողի մըտիկ կ'ընէ, չըլլայ Սըրուկն, այս գիշերն իսկ Սեւ Համոյի հետ նշանուի:

— Ինչ լաւ, քոյրիկ, աղօթենք որ՝ մեր գիւղն բարի, չմնայ երբեք առանց պարի, նշանտուքի եւ հարսնիքի, գետերու պէս գինին հոսի, գիւղը բռնէ կանչը սիրոյ եւ հինայի:

— Ձմեռն՝ ձիւնէ գլխարկ դրեր, մէն մի տունին կուտայ ողջոյն, մինչ երգերէն կը բարձրանայ թոնիրներու ծուխերուն սիւն, բոյրը առած լաւաշ հացին՝ զայն կը տանի վեր, Աստըծուն ...:

— Օրհնեալ ըլլան մեր աշխարհի ձմեռն ու ձիւն, անոնք են որ՝ կը պաշտպանեն ծիլն սերմերուն, ու դեռ՝ հողին կուտան թէ՛ ոյժ եւ թէ՛ հըզօր մայրութիւն, առանց անոնց՝ մենք հաց չունինք, ոչ ալ՝ ապրում՝ հօս ու երկինք ...:

— Գիւղէն մինչեւ ժամուն մեծ դուռ, բըռներ հացին սրբազան բոյր, լուսարարը տէրտէրին հետ՝ ժամէն ելաւ, շուրթին վրայ՝ աղօթքին սոյլ ...:

— Բոյրը հացին, ծուխը, խունկին, ժամէն խուժող գետն յորդառատ շարականին՝ թող միշտ հոսին, թէ ցերեկին, թէ գիշերին, մըտնեն մեր գիւղ աւանդածին, հմայքն հիւսեն անմահութեան, որ ապրի Հայն, անպարտասուն՝ դիմէ դէպի իր ապագան:

×

Կաղանդն եկաւ այն տարին, պագաւ այտը պապիկին, ըսաւ.— «Պապի՛կ, ի՞նչ կ'ընես: Պապիկն ըսաւ.— «Կը մսիմ ես, ատոր համար, կըծկըտեր եմ թոնրի շուրթը հաւձագի պէս, ամէն իրիկուն, կեանքիս օրերն կը համրեմ ես, եւ ամէն օր՝ օր մը պակաս կը գտնեմ ես, իմ երէկուան համրածէս»:

Շատ ցաւեցանք, քոյր ու եղբայր, պապիկն ծեր էր, անոր արեան եւ միսին մէջ՝ մահուան հով կար, անոր աչքին լոյսն աղօտ էր, մորթը հողի գոյն առած էր, շուրթին վրայ՝ կեանքը յոգնած, Աստուծոյ դէմ գանգատ կ'ընէր ...:

Քոյրըս ելաւ ջուրի հորին կափարիչին վրայ քարէ, այնտեղ կեցաւ աչքը լեցուած արցունքներէ, դիտեց իր շուրջ, լեռներ, ձորեր, գերեզմանատուն, ձիւնի եղուրջ, տեսաւ որ հովն ձեռքը բըռնած ձիւնեղէն մուրճ՝ կը հարուածէր վայրագօրէն պատերն գիւղին, ժամուն տանիքն, տունն երէցին, եւ ծառերը կողկողագին՝ զերթ սըգւոր կին, կուրծք կը ծեծէին եւ կուլային:

Ըսի.— «Քոյրիկ, ի՞նչ կը տեսնես»: Ըսաւ.— «Եղբայր, գիւղին շուրջը կեանքը մեռեր, մեր սուրբ ժամուն աղաւնիներ՝ փախուստ կուտան, կ'աճապարեն որ շուտ հասնին իրենց բոյներ ...:

— Քոյրիկ, մաղթէ, որ պապիկը ուժով մընայ, մահուան հովին ու ցուրտին դէմ պայքար մղէ ու դիմանայ, ապրի մեզ հետ, թոնրի մօտիկ հայրենի տան եւ մասնակցի առօրեայ մեր բերկրութեան, երբեմըն ալ բերան բանայ, օրհնէ մեր տունն, ալիւրն ու հաց, օրհնէ թոնիրն, մոխիրն առկայծ, մեր հարսները խոնարհ ու ցած, մեր տնեցին արդարամիտ, մեր մանուկներն աղուոր ու կիրթ, թող չըպակսի ձէթն ճըրագին, թող չը մարի կըրակն թոնրին, չանհետանայ սերունդը մեր գերդաստանին:

×

— Դէհ, ալ բաւ է, իջիր բարձրէն, երթանք մեր տուն հող-հողաշէն, թոնիր վառէ, հաց թխէ դուն, մինչ աշխատիմ ես օրն ի բուն, ալիւր բերեմ, ալիւրին հետ՝ արդարութիւն ...:

Դեհ, վար իջիր, հորի քարէն, երթանք մեր տուն արարչաշէն, հող-ճրագին պատրոյգն երկար պատրաստէ դուն, մինչ ես բերեմ ձէթը յըստակ ու պըսպըղուն, եւ ձէթին հետ՝ խաղաղութիւն ...:

Ըսի, իջիր, երթանք մեր տուն, որ բարձր է քան աստեղատուն, երթանք, մըտնենք մեր երկրաւոր արքայութիւն, ուր հայր, մայր կայ, ուր պապիկ կայ, հարսեր խընդուն ու փեսաներ արդարասուն, կեանք կը բանին առէջներով մեր բարքերուն ...:

Երթանք, քոյրիկ, իմ սիրասուն, մեր հօր տունին սէրէն ծընած կախարդ թըռչուն, դուն՝ բուրդ մանէ առաւըտէ մինչեւ իրկուն, իսկ ես՝ զէնքս ուսիս դըրած, հըջիմ լեռներ մեր յաղթապանծ, արեամբ հիւսեմ Ազատութիւնն մեր սպասած ...:

ՍՕՍ - ՎԱՆԻ

29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

Ուրախ ու զուարթ, տօնն է մանուկին, Գացէք իրենց հետ անցընելու զայն Ֆրանսահայ Կ. Խաչին հետ:

ԱՆՑԵԱԼԸ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

★

ԽՄԲ. — Ահաւասիկ ամփոփումը այն փրանսերէն ճառին զոր կարդաց Վառի ակադեմիային անդամը, Պ. Գ. Սայապալեան, Մարսէյլի մէջ, Մշակոյթի օրուան առթիւ. —

... Ի՜նչ մռայլ եւ բիրտ անգիտակցութիւնը է ձերինը, տիկիններ եւ պարոններ, որ ապագայի մասին կը խօսիք Հանգիստաւորապէս, դուք որ միանգամ ընդմիշտ ժխտած էք անցեալին պատգամները եւ ներկայիս ուրիշ մտահոգութիւն, ուրիշ խիղճ չունիք եթէ ոչ տենչ նիւթական բարօրութեան :

Բացա՞ծ էք արդեօք հայ հեղինակի մը գիրքը: Զգացա՞ծ էք արցունքի հեղեղը ձեր աչքերուն մէջ, կարդալով Դանիէլ Վարուժանի «Կարօտի Նամակը», բանաստեղծութիւն մը մէկ հատիկ, որ խռովիչ է եւ իր նմանը չունի: Կամ արդեօք յափշտակուած չէ՞ք բարձրաձայն կարդալով Զապէլ Ասատուրի հոյակապ տողերը նուիրուած մայրենի լեզուին : Ոչ, այնպէս չէ՞: Գիտէք թէ ինչ ոճիրով կը ծանրաբեռնէք ձեր եւ ձեր զաւակներուն ուսերը հանդէպ մեզին, եւ ինչ շմորեցուցիչ թեթեւութեամբ կը խօսիք ապագայի մասին, որովհետեւ ապագան հեռու է, եւ անոր հանդէպ որեւէ պարտականութիւն չէք զգար :

Նահանջականութիւն եւ յոռետեսութի՞ւն: Բայց դուք էք, սիրելի հայրենակիցներ, որ կը դարրնէք զայն ձեր առօրեայ կեանքով, ձեր կատարեալ անտարբերութեամբ : Կարելի է խուսափիլ սովէ, տարագրութենէ, ջարդերէ, վերաշինել քանդուած յարկ մը, սակայն մարդ չի կրնար պայքարիլ, թշնամիի մը դէմ որ ոչ ձեւ ունի, ոչ դէմք, զոր չի կրնար բռնել ձեռքերուն մէջ, ոչ ալ խեղդել իր մատներով. —

Գիտակից եւ կամաւոր դաւաճանութիւնը մեզի լայնօրէն կը շռայլեն մեր թշնամիները եւ բարեկամները, յաճախ սերտօրէն միացած: Անգիտակից դաւաճանութիւնը ձեզմէ կուգայ տիկիններ եւ պարոններ, մանաւանդ ձեզմէ, երիտասարդ Հայեր որ ինծի կ'ունկնդրէք երեւութական ուշադրութեամբ: Բայց արդեօք կ'ըմբռնէ՞ք այնպէս ինչպէս ես պիտի ուզէի որ ըմբռնէիք:

Դուք որ կը պատկանիք մեծ ազգի մը երիտասարդութեան, Փրանսական սքանչելի ազգին որուն եղբայրական ընդունելութիւնը մեզի կը ներշնչէ հազար երախտագիտութիւն, արդեօք գիտակցութիւնը ունի՞ք ձեր պարտականութեան, ձեր ջերմ եւ խղճամիտ բաժինը բերելու Փրանսական մշակոյթին, ճոխացնելու եւ գեղեցկացնելու համար ձեր երկրորդ հայրենիքին հարստութիւնը, [illegible] աստարմօրէն ծառայելով հանդերձ ձեր դժբախտ հայրենիքին :

Ամէն տարի Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու մէջ կը կազմակերպուին գրագէտներու համաժողովներ, որոնց նպատակն է ի յայտ բերել անոնց որ ուրիշ տեղերէ կուգան թէ ժողովին գումարուած նահանգը ինչ ունի արժանի ճանչցուելու իբրեւ գեղարուեստական, գրական եւ ժողովրդական բանահիւսութիւն :

Չէ՞ք կրնար դուք ալ ուսումնասիրել մեր բանաստեղծները, գրագէտները, եւ խորհողները, Ֆրանսացիներուն յայտնելու համար ինչ որ կայ մեծ, զմայլելի, երբեմն ալ հրաշալի՝ հայկական դպրութեանց մէջ :

Պ. Ժան Պալար, զոր հաճոյքն ունիմ ողջունելու հոս իբրեւ տնօրէն Փրանսական ամէնէն կարեւոր մէկ պարբերաթերթին եւ իբրեւ մեծ բարեկամ մը հայկ. գրականութեան, ցոյց տուաւ Քայիէ տիւ Սիւտի մէջ իր տաղանդաւոր աշխատակցին Լիւք Անտրէ Մարսէյի հետ, թէ մեր խոնարհ եւ վշտագին Գրիգոր Նարեկացիի հանճարը համաշխարհային չափանիշով, հաւասար է ամենամեծ հանճարներուն: Մեր հին եւ նոր բանաստեղծներուն գործերը նոյնքան գեղեցիկ են, յանկուցիչ եւ յուզիչ որքան օտար լաւագոյն քնարերգակներուն գործերը :

Իբրեւ հիմք ունենալով հաւատարմութիւնը եւ հաւատքը — ամուր սիւները ամէն տեսակ բարոյական հաստատութեան — հայկական գրականութիւնը, որ սնած է դարաւոր աւանդութիւններով, եւ նուիրագործուած մեր մարտիրոսներու արիւնով, կը ներկայացնէ ծանրութիւն մը, մաքրութիւն մը, խորութիւն մը որոնց խստամբեր եւ խրոխտ հմայքը կախարդանքի մը տպաւորութիւն կը գործէ :

Պէտք է խօսիլ նաեւ հայկական երաժշտութեան մասին, մասնաւորապէս յիշատակելով մեր վեհ շարականները որոնց անբաղդատելի յուզական զօրութիւնը միեւնոյն հիացումը կը պատճառէ թէ հեթանոսին եւ թէ քրիստոնեային : Հարկ է խօսիլ հայկական նկարչութեան, նշանաւոր ճարտարապետութեան մասին, քանի որ մեր ժողովուրդին ստեղծագործ հանճարը գերազանց բարձունքի մը հասած է ամէն ասպարէզի մէջ, խօսիլ միշտ միեւնոյն անյեղլի լրջութեամբ, որ Ռընէ Կռուսէի ըսել կուտայ թէ «այս անքակտելի ոգեկանութիւնը, ամբողջ Հայաստանն է» :

Ցիշեցէք, երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ թէ դուք չառաւիղն էք ժողովուրդի մը որ Չորրորդ դարէն արդէն յարեցաւ քրիստոնէութեան, որ օժանդակեց Խաչակիրներուն, եւ որ երկար ատեն, թշնամի զօրաւոր ցեղերու միջեւ, դարձաւ քրիստոնէական քաղաքակրթութեան միջնաբերդը Ասիոյ մէջ: Ինչպէս որ անհատի մը մտաւոր եւ բարոյական արժէքը իրֆիզիքական փարթամութեան մէջ չէ, նմանապէս ազգի մը հոգեկան մեծութիւնը կախում չունի իր թուական կարեւորութենէն: Դուք մինչեւ իսկ մասնաւորաբար հպարտ պէտք է ըլլաք պատկանելով ժողովուրդի մը որ թէեւ փոքրաթիւ մնացած է տեւապէս կոտորակուելով, հակառակ իր առնական քաջութեան որ դժբախտաբար ոչինչ կրնար ընել թիւի գերազանցութեան դէմ, ծնունդ տուաւ այնպիսի մարդկային արժէքներու եւ իր լաւագոյն տեղը կը գրաւէ աշխարհի նուիրապետութեան մէջ :

Սակայն հպարտութիւնը արժէք ունի միայն այն ատեն երբ կը հիմնուի չօշափելի, գնահատելի, անժխտելի փաստերու վրայ: Դուք այդ փաստերը պիտի գտնէք ձեր նախնիքներու ձգած մշակոյթին մէջ: Դուք պարտաւոր էք սիրել այդ մշակոյթը եւ ծանօթացնել անոնց որ դեռ չեն գիտեր:

Այսպէս, երկարելով ձեր մէկ ձեռքը դէպի անցեալը եւ միւսը դէպի ապագան, դուք պիտի ապահովէք, երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, տեւականութիւնը քաղաքակրթութեան մը որ ձերն է, որ պիտի կազմէ ձեր դերագոյն սփոփանքը եւ գերագոյն հպարտութիւնը, երբ հասուն տարիքի մը հասնիք եւ ըմբռնէք թէ բացի ուշադիր եւ եղբայրական ուսմունքը մը՝ մարդուն քայլերը որ եւ է հետք չեն ձգեր :

Գ. ՍԱՑԱՊԱԼԵԱՆ

ՍՊԱՍՈՒՄ

Իջաւ կրկին գիշերը ծով ,
Ամայացաւ ծառուղին ,
Ու մնացին մտամոլոր
Գետակն անխռով եւ ուռին:

··· Իսկ մերձակայ ապարանքում՝
Խռովայոյզ ու մոլար ,
Խոկումներով մենակ, անքուն
Այն աղջիկը սիրագար ,

Լոյս է վառում, կանչեր փռում
Կարօտակէզ ու անծիր,
Ինքն իր լոյսի շուրջը ճախրում՝
Սպասելով սիրածին :

Ո՛հ, չի լսում. եւ այս գիշեր
Ցոյսի ոչ մի ոտնաձայն ,
Ցառնում են լոկ տխուր յուշեր ,
Գիշերուան մէջ լռելեայն ···

Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒՄ

Փշատի հոտ է գալիս գիւղից ,
Խաղողի , գինու, մանկութեան հոտ,
Ամէն մի այգի ու ծառուղի
Մի յուշ է պահել՝ սրտիս ծանօթ :

Ցուշուած շրջում եմ բակ ու փողոց ,
Մանկութ. օրերը մտաբերում ,
Այստեղ սպանեց հայրս մի օձ ,
Այստեղ կորցրի հոլըս սիրուն:

Ահա թթենին, որի ճիւղից
Լացով բռնեցի վերջին անգամ „
Երբ սայլը դանդաղ ելաւ գիւղից՝
Բռնեց քաղաքի ոլոր ճամբան :

Քայլում եմ, յիշում լուռ ու մոլար
Ու կանգնում ամէն դրան առաջ,
— Ի՞նչ ես կորցրել, ազիզ բալա,
Հարցնում է մի գեղջուկ պառաւ:

— Ինչ եմ կորցրել··· Ախ, ի՛նչ ասեմ
Եւ ինչպէ՛ս ասեմ, որ հասկանաս,
Իմ մանկութի՛ւնն է կորել այստեղ ,
Իմ մանկութի՛ւնը, բարի՛ պառաւ ···

Երեւան ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ՀԱՅԿ. ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

(Ամփոփուած «Սովետ. Հայաստան» ամսագրէն)

Հայաստանի գրապալատը հրատարակեց «Հայ գրականութեան բիբլիոկրաֆիա» (մատենագիտութիւն) ստուարածաւալ աշխատութեան Բ. հատորը, որ կ'ընդգրկէ ԺԹ. դարէն մինչեւ Հայաստանի մէջ խորհրդային կարգերու հաստատութեան շրջանին հայ նոր գրականութիւնը: Հատորը կը պարունակէ յիսունէ աւելի հեղինակներու երկերու եւ անոնց մասին եղած եօթը հազար քննադատական, գրախօսական եւ բանասիրական նիւթերու մատենագրութիւնը :

Աշխատութեան առաջին հատորը, «Հայ հին ե միջնադարեան գրականութեան համառօտ «բիբլիոկրաֆիա»ն հրատարակուած է 1941ին, ընդգրկելով Ե. — ԺԹ. դարերու հայ գրականութիւնը, 120 հեղինակներու երկերու նկարագրութեամբ եւ 1600 քննադատական եւ բանասիրական նիւթերով: Երկրորդ հատորը, որ հրատարակուած է 1949ին, կը ներկայացնէ «Սովետահայ գեղարուեստական գրականութեան «բիբլիոկրաֆիա»ն եւ իր մէջ կ'ամփոփէ 80 հեղինակներու երկերու եւ անոնց մասին եղած ութ հազար քննադատական ու գրախօսական նիւթերու նկարագրութիւնը :

Այսպէս, երկրորդ հատորով կ'ամբողջանայ եւ կ'աւարտի «Հայ գրականութեան բիբլիօկրաֆիան» սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Անցեալին հրատարակուած մատենագրութեանց մէջ (Մխիթարեաններու), կը գերակշռէր կրօնական – եկեղեցական գրականութիւնը, եւ երբեք չէին ընդգրկեր հայ գրականութեան բազմադարեան հարուստ ժառանգութիւնը: Երեք հատորով նոր մատենագրութիւնը անհամեմատ աւելի լրիւ կը ներկայացնէ այդ ժառանգութիւնը: Անոնց մէջ բազմակողմանի կերպով տրուած է հայ յառաջադէմ ու դեմոկրատ գրողներու ստեղծագործութեանց նկարագրութիւնը, ինչպէս եւ որոշ տեղ է յատկացուած մարքսական հրապարակախօսութեան ներկայացուցիչներ Ստ. Շահումեանի եւ Ս. Սպանդարեանի ստեղծագործութեանց :

ԺԹ. դարու սկիզբները նոր դարագլուխ բացուեցաւ հայ ժողովրդի կեանքին մէջ — Հայաստանի միացումը Ռուսաստանին, որ մեծ յառաջդիմական նշանակութիւն ունեցաւ հայ ժողովուրդին համար եւ մեծ չափով նպաստեց հայ ժողովուրդի հոգեւոր մշակոյթին, ինչպէս եւ գեղարուեստական գրականութեան մեծ թափով զարգացման: Ռուս դասական, իրապաշտ գրականութիւնը բարերար ազդեցութիւն ունեցաւ հայ գրականութեան եւ արուեստի վրայ :

«Բիբլիոկրաֆիա»ի կարեւոր արժանիքներէն մէկն ալ այն է որ, անհրաժեշտ տեղեկութիւններ կուտայ հայ հեղինակներու երկերու ռուսերէն եւ խորհրդային միւս եղբայրական ժողովուրդներու լեզուներով թարգմանութեանց եւ հրատարակութեանց մասին: Հայ գրականութեան դասականներ Խաչատուր Աբովեանի, Միքայէլ Նալբանտեանի, Յ. Թումանեանի Մուրացանի, Նար – Դոսի, Շիրվանզադէի, Յ. Պարոնեանի, Գ. Սունդուկեանի եւ միւս գրողներու երկերը միլիոնաւոր օրինակներով լոյս են տեսած ռուսերէն, ուկրայներէն, վրացերէն, ադրբէյջաներէն եւ խորհրդային միւս ժողովուրդներու լեզուներով: Հայ դարաւոր ու հարուստ գրականութեան ժառանգութիւնը կը դառնայ ռուս ժողովուրդի եւ միւս եղբայրական ժողովուրդներու սեփականութիւնը: Այդ գրականութիւնը ռուսերէն լեզուի միջոցով մտած է համաշխարհային մշակոյթի գանձարանը :

Հայ գրականութեան «բիբլիոկրաֆիա»ն կազմուած է անհատ հեղինակներու մատենագրութեանց սկզբունքով :

Ամէն մէկ հեղինակի երկերու մատենագրութիւնը ընթերցողին կուտայ անհրաժեշտ տեղեկութիւններ՝ հեղինակի երկերու հրատարակութեանց, պարբերական մամուլին մէջ գրած անոր ստեղծագործութեանց, եղած քննադատական, գրախօսական եւ այլ նիւթերու, ինչպէս եւ հեղինակի կողմէ կատարուած թարգմանութեանց մասին :

Երեք հատորէ կազմուած «Հայ Գրականութեան Բիբլիոկրաֆիա»յի հրատարակումը նշանակալից երեւոյթ է հանրապետութեան մշակութային կեանքին մէջ եւ մեծ չափով կը նպաստէ հայ գրականութեան հարուստ ժառանգութեան ուսումնասիրութեան:

Ա. Ք.

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Կ'ուզէք գիտնալ թէ պիտի կրնաք օրոշել ճշմարտութիւնը երբ ձեզի ըսեն, հեգնեց Քարէյ լրբօրէն:

— Փորձեցէք գիս, պատասխանեց Փուարօ աչքերուն մէջ նայելով:

«Շատ լաւ, թող ձեր ըսածն ըլլայ, Կ'ատէի Լուիզ Լէյտները··· Ահա ճշմարտութիւն մը ձեզի համար: Կ'ատէի զինքը ամբողջ էութեամբս :

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

Քարէյ անդին դարձաւ յանկարծ եւ մեծաքայլ հեռացաւ :

Փուարօ աչքերով հետեւեցաւ եւ մրմռաց .

— Այո, կը հասկնամ:

Առանց գլուխը դարձնելու քիչ մը աւելի բարձրաձայն ըսաւ.

— Վայրկեան մը սպասեցէք ձեր թաքստոցէն դուրս ելլելէ առաջ, Օրիորդ: Կրնայ վերադառնալ: Այժմ վտանգը անցած է: Թաշկինակս գտա՞ք: Շնորհակալ եմ, շատ ազնիւ էք:

Ոչ մէկ գիտողութիւն ըրաւ հողակոյտին եւեւ պահուելու համար, թէեւ գիտէր որ մտիկ ըրած էի: Ի՞նչպէս հասկըցած էր: Ոչ իսկ իմ կողմս նայած էր մէկ անգամ: Դժգոհ չէի որ բառ մը չըսաւ այս մասին: Թէեւ խղճահարութիւն չունէի, բայց պիտի նեղուէի ընթացքս իրեն բացատրելու համար: Երախտապարտ եղայ իր գաղտնապահութեան համար :

— Իրապէս կը հաւատա՞ք թէ այս մարդը կ'ատէր Տիկին Լէյտները, հարցուցի :

Գլուխը դանդաղօրէն շարժելով Փուարօ պատասխանեց, դէմքի զաւեշտական արտայայտութեամբ մը.

— Այո, կը հաւատամ:

Ցանկարծ ոտքի ելլելով գնաց հողակոյտին բարձունքը ուր բանուորները կ'աշխատէին: Իրեն հետեւեցայ: Նախ միայն Արաբները տեսանք, յետոյ Պ. Էմմըթը, որ գլուխը հակած դէպի գետին, նոր գտնուած կմախքի մը փոշին կը մաքրէր:

— Նշմարելով իր շուրջ ժպիտովը ընդունեց մեզ:

— Աշխատավայրը այցելելո՞ւ եկած էք: Մէկ վայրկեանէն ձեր տրամադրութեան տակ եմ : Ծռկուեցաւ իր դանակը առաւ եւ սկսաւ քերթել ոսկորներուն վրայ մնացած հողը: Երբեմն երբեմն կ'ընդհատէր, փչոցի մը միջոցով կամ իր սեփական շունչով վանելու համար հոս հոն մնացած մանր փոշիները: Այս վերջին ձեւը վտառողջ կը գտնէի :

— Պ. Էմմըթ, հազար տեսակ աղտոտ մանրէներ պիտի կլլէք, գոչեցի :

— Մանրէները իմ ամենօրեայ կեանքիս մաս կը կազմեն, վնասակար սերմերը անզօր են հնախոյզներուն առջեւ, ի վերջոյ կը յոգնին:

Քիչ մըն ալ գիտի մը ոսկորը մաքրեց եւ կարգ մը հրահանգներ տուաւ վարպետին :

— Ահաւասիկ, ըսաւ շտկուելով: Րէյ–թըր կրնայ այս տիկինը լուսանկարել ճաշէն վերջ: Սիրուն յիշատակներ տարեր է միասին դագաղին մէջ:

Եւ մեզի ցոյց տուաւ պղինձէ ժանգոտ բաժակ մը եւ քանի մը գնդասեղներ, ոսկիի կտորտուքներ եւ կապոյտ քարեր որոնք ժամանակին անոր մանեակը կը կազմէին:

Ոսկորները եւ գտնուած զանազան առարկաները մաքրուելէ վերջ շարուեցան տեղին վրայ, սպասելով լուսանկարիչին:

— Ո՞վ եղած է այս կինը, հարցուց Փուարօ :

— Առաջին հազարամեակին կը պատկանի անշուշտ նշանաւոր կին մը: Գանկը տարօրինակ ձեւ մը ունի եւ ցոյց կուտայ որ մահը հետեւանք էր ուժեղ հարուածի մը : Մերքատոյէն պիտի խնդրեմ որ անգամ մը աչքէ անցընէ :

(Շար.)

Բանթողները պատուիրակութիւն մը ղըրկեցին Բանուորական Ուժին, առաջարկելով որ միանան գործադուլին: Փարիզի կայարաններուն մէջ զատող – դասաւորող պաշտօնեաները դադրեցուցած են աշխատանքը, բացի Մոնփարնասի կայարանէն: Թղթատարական կառքերն ալ չեն բանիր, իսկ Սէն Լազարի կայարանին մէջ պաշտօնէութեան 2/3ը միացած է գործադուլին:

Առջի օրուան ժողովին մէջ ատենախօսները պատմեցին թէ 32 հազար պարկեր դիզուած են Կառ տիւ Նորի մէջ եւ թէ 15 օր պէտք է ամէն բան կարգի դնելու համար:

Այս գործադուլին հետեւանքով նամակները եւ թերթերու կապոցները քանի մը օր կ՚ուշանան: Տեղական թերթերու վարչութիւնները հրապարակաւ ներողութիւն կը խնդրեն այս յապաղումներուն համար: Անոնք որ ի վիճակի են, իրենց կապոցները Պրիւսէլ կը ղրկեն կառքերով, թղթատարին յանձնելու համար:

× Օդանաւային մասնագէտներու գործադուլն ալ կը շարունակուի մէկ շաբաթէ ի վեր: Բանակցութիւնները ձախողած են:

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 24ի կէսօրին ռումբ մը պայթեցաւ Քազապլանքայի միսի կեդրոնական շուկային մէջ: Տասնըինը հոգի մեռան, 30 հոգի վիրաւորուեցան:

Տօնական օրերու առթիւ մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր գոց շուկային մէջ: Բազմաթիւ քաղաքացիներ գետին փռուեցան եւ ահաւոր խուճապ մը տիրեց: Ամէնքն ալ դէպի դուռները կը խուժէին: Քանի մը մեթրի վրայ մարմիններ իրարու վրայ կը դիզուէին: Երկու դիակներ գըլխատուած էին: Շատ մը վիրաւորներ այրուածքներ ստացած էին: Ոստիկանութիւնը առաջին առթիւ չկրցաւ ստուգել բուն անցուդարձը: Ոչ ոքի մտքէն կ՚անցնէր թէ ռումբ մը տեղաւորուած էր կեդրոնական շուկային մէջ ուր միշտ բազմութիւն մը խռնուած կ՚ըլլայ: Շփոթութեան յաջորդեց զայրոյթը: Առաջին անգամ էր որ մահափորձ մը կը կատարուէր Քազապլանքայի եւրոպական թաղամասին մէջ: Ռումբը պայթած ատեն ուրիշ երկու դըժոխային մեքենաներ տեղաւորուած էին, մէկը՝ Քազապլանքայի մեծ նամակատան գլխաւոր սրահին մէջ, միւսը՝ թղթատարական ծրարներու բաժնին մէջ ուր նոյնպէս մեծ բազմութիւն կար: Երկու պաշտօնեաներ, մէկը Մարոքցի, միւսը Ֆրանսացի, դաւը նշմարած ըլլալով, յաջողեր էին մարել պատրոյգները:

× Մարոքի մարզպանը, զօր. Կիյոմ Քազապլանքա երթալով խոնարհեցաւ զոհերուն առջեւ եւ այցելեց վիրաւորներուն: Յետոյ յիշելով ձեռք առնուած միջոցները, յայտարարեց.

— Կը գտնուինք ահաբեկչական արարքներու առջեւ որոնք ուղղուած են թէ Մարոքցիներու եւ թէ Ֆրանսացիներու դէմ: Գիտենք թէ մեր հակառակորդները անոնք են որ արիւնալի դէպքեր սարքեցին 1952 Դեկտեմբերին: Այսպիսի ոճիրներու առջեւ, երկրին բոլոր բնակիչները, իսլամ, քրիստոնեայ եւ հրեայ, պէտք է աւելի մօտենան իրարու: Մարդկօրէն կարելի բոլոր միջոցները պիտի գործադրուին ահաբեկչութեան դէմ»:

× Մարոք ունի 8·000·000 բնակիչ, որոնց 7·422·000ը իսլամ են, 199·900ը հրեայ, 308·000ը Ֆրանսացի: Կան նաեւ 70 հազար ուրիշ օտարականներ: Քազապլանքա ունի 682·388 բնակիչ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

166 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, 200 հոգի վիրաւորուեցան Օքլէնտի մէջ (Նոր Զելանտա): Կառախումբ մը գետը գլորեցաւ, երբ ճամբորդներ կը փոխադրէր Անգլիոյ Եղիսաբէթ թագուհին դիմաւորելու համար: — Չեխոսլովաքիոյ մէջ ալ Պալքանեան ճեպընթացը գարնուեցաւ ուրիշ կառախումբի մը: Զոհերու թիւը՝ հարիւր:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Լիմոժի նախկին քաղաքապետը, Ժորժ Կէնկուէն, որ գնդապետի աստիճան ունէր Դիմադրական ճակատին մէջ եւ որ ուսուցիչ է այժմ: Վկայութեան կանչուած էր 1944ին եւ 1945ին կատարուած շարք մը սպանութեանց առթիւ եւ բանտ առաջնորդուեցաւ չորս ժամ հարցաքննուելէ վերջ, իբրեւ ուղղակի մեղսակից: Ազատագրութեան շքանշան եւ Պատուոյ Լեգէոնի սպայի աստիճան ստացած էր եւ Լիմոժի քաղաքապետ եղաւ մինչեւ 1947: Վտարուած էր Համայնավար շարքերէն (1952), զանազան ամբաստանութիւններ բրած ըլլալով կուսակցութեան դէմ:

ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

Հայ Կաղանդ պապան լուր տուաւ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան թէ՝ այս տարի ալ, Դեկտեմբեր 29ին ժամը 14 – 19 պիտի գայ Սոսիէթէ Սավանթ, շնորհաւորելու Նոր Տարին:

Կաղանդ Պապան կը խոստանայ զգոյշ ըլլալ եւ չկորսնցնել նուէրներուն պարկը: Դիմաւորելու համար պիտի ունենանք Նոր Տարուան ծառ, ներկայացում, պարեր, նուագ եւ սինեմա եւն.:

Կաղանդ պապիկը կը խնդրէ որ հայ մանուկները սիրող անձերը իրենց նուէրներով օգնեն մեզի ճոխ եւ ուրախ հայ Կաղանդ մը անցնելու համար:

Իրաւունք չունի՞ Կաղանդ Պապան:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ անուան տօնին առթիւ՝ պիտի պատարագէ Փարիզի առաջնորդ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ.Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, այս կիրակի:

Յաւարտ պատարագի՝ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյս ննջեցեալ բարերարներու եւ պաշտօնէից յիշատակին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի առաւօտ ժամաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ ժան Կուժոն) ողբացեալ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները եւ բոլոր ընկերները:

×

Պ. Ստեփան Մարկոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԵՊՐԱՔՍԻ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Դեկտեմբեր 27ին կիրակի առաւօտ, ժամը 11·15ին Իսի լէ Մուլինոյի Ֆրանսական Սէն Պրիւնօ մատրան մէջ, 140 ռիւ տը լ՚Եկալիթէ: Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը կատարէ Հայր Քիլէրճեան:

Կը հրաւիրուին ազգականները եւ բարեկամները ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ: 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ 1ԷՆ, ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ

Ձեռքէ հատը 12 ֆրանք:

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր տարեկան 3000, վեցամսեայ 1600 ֆր:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ.— (Պելժիա, Անգլիա, Իտալիա, Գերմանիա եւն.) տարեկան 3500 ֆրանք: Ամերիկա 10 տոլար:

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31 Կ՚ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ, Ի ՀԱՇԻՒ 1954Ի, ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի: Գինը 200 ֆրանք:

Դիմել՝ Նոր Սերունդի անդամներուն, Բալուեան եւ Պարսամեան գրատուններըը:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Խաժակ խումբը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր – Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այսօր, կիրակի, Ս. Ստեփաննոսի տօնին առիթով հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգիստի պաշտօն կը կատարուի Բիւթանիայի Առաջնորդ երջանկայիշատակ Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի, ինչպէս նաեւ եկեղեցիի երդեցիկ երկսեռ դասին հին եւ նոր անդամներուն ննջեցեալներուն յիշատակին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ս. Թ. ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ.— Ստացած ենք միայն տասը օրինակ, կազմուած:

ՇԻՐԱԿ, Մարսէյլ.— Ձենք ստացած «քլիշէ»ն:

Կ. Գ.— Ստացած ենք միայն 24օրինակ:

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ • MARDI 29 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7255 | խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 29ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2666

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻԺԱՊԱՏՈՒՄ

•

Անհամար գիրքեր հրատարակուած են, պոլշեւիկեան վարդապետութեան եւ գործունէութեան մասին, աշխարհի բոլոր լեզուներով :

Աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր, ուսումնասիրութիւններ, վերլուծումներ կը կատարուին համաձայն ընկերային եւ գիտական ամենավերջին մեթոտներու :

Մանրամասնօրէն կը քննուին 1917էն ի վեր պարզուած տեսակէտները, կատարուած գործերու վաւերագիրները :

Եւ սակայն, դեռ վերջին խօսքը չէ արտասանուած այդ մասին :

Տակաւին ամէն գաղտնիք պարզուած չէ : Ծալքեր, խաւեր կան որոնք չեն բացուած :

Օրինակ, դեռ լիովին լուսաբանուած չէ հետեւեալ հարցը .

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ տարիներով իբրեւ հերոս, թունդ յեղափոխական փառաբանուած վարիչը յանկարծ կը դառնայ հրէշ, մարդկային կերպարանքով անասուն ...

Ի՞նչպէս կուսակցութեան հիմնադիրներն իսկ, ականաւոր տեսաբաններ եւ անվիճելի հեղինակութիւններ տարիներ վերջը կը ճզմուին իբրեւ թունաւոր օձ, լպրծուն իժ, բորենի, շուն, գազան :

Եւ տակաւին միւս ածականները, որոնք պարբերաբար կը կրկնուին, նոյն միօրինակութեամբ, — Ստոր դաւաճան, անարգ վարձկան, նողկալի գործակալ օտար դրամատիրութեան, ճղճիմ որդ, թշուառական դաւադիր, թշնամի հայրենիքի եւ կուսակցութեան :

Պատահաբար կը յիշենք այս որակումները :

Անոնց ամէնէն պատկերալից նմոյշները տեսանք 1936 – 37 – 38ին, երբ ամբողջ շքախումբեր, հիմնադիր եւ ղեկավար գլուխներ կը տապալէին Մոսկուայէն մինչեւ յետին ծայրագաւառը : Արեւմուտքէն արեւելք :

Տրոցքի, Զինովիեւ, Ռիկով, Բուխարին, Ռատէք, եւայլն : Յետոյ զօրավարներ, — Թուխաչեւսքի, Եգոր եւն. :

Եւ, նոյն հետեւողութեամբ, ինչ որ ունէր իւրաքանչիւր հանրապետութիւն եւ ինքնավար շրջան իբրեւ անդամ կառավարութեան, Կեդր. Կոմիտէի, այս կամ այն Սովետին :

Միայն մեր մնուճար հայրենիքին մէջ աւելի քան 250 կը հաշուեն այն «երեւելիները» որոնք փոշիացան հողմացրիւ :

Եւ աւաղասիկ, նոյն մեղքերով եւ նոյն որակումներով կ'ոչնչանայ խիկական հրէշ մը, վրացի Լաւրենտի Բերիան, ուրիշ վեց ամբաստանեալներու հետ :

Կ'ոչնչանայ ոչ թէ ի պատիժ իր սանձակոտոր բռնութեանց, զանգուածային աքսորներուն, կոտորածներուն եւ գնդակահարութեանց, այլ պարզապէս անոր համար որ վտանգաւոր կը համարուէր իր իշխանատենչ ձգտումներով : Կ'ուզէր Ստալին դառնալ, պատեհ ժամուն մարելով միւսներուն մուխը :

Ճիշդ այդպէս ալ, 1926 Օգոստոսին Մ. Քէմալ դատել եւ յետոյ կախել կուտար Իթթիհատի մնացորդ վարիչները, Իզմիրի մէջ, — Տք. Նազըմ, Ճավիտ, Շիւքրի եւն. :

Կախաղանը սարքուած էր ոչ թէ իբրեւ պատիժ հայկական ջարդերու, այլ պարզապէս պետական հաշիւներով, — որպէս զի այդ մնացորդները նորէն գլուխ չվերցնեն, իշխանութիւնը գրաւելով :

Բերիաներու գնդակահարումը պոլշեւիկեան իժապատումին տարբեր մէկ էջն է որ կը բանայ եւ ուրիշ ոչինչ :

Իւրաքանչիւրին գործած ահաւոր չարիքը միշտ կը մնայ անպատիժ : Վերջին պահուն թխածոյ, մեծ մասով շինծու ամբաստանագիրներ կը յօրինեն, եւ իժապատումը կը շարունակուի :

Դոստոյեւսկի, Չեխով, Լէոնիդ Անդրեյեւ, Կորքի, ա՞յս էր ձեր երազած յեղափոխութիւնը ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԸ ԵՐԿՈՒՔԻ ԲԱԺՆՈՒԱԾ

•

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

Հնդկաչինի բանակին հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ քսան հազար ըմբոստներ աջակցութեամբ տասնեակ հազարաւոր բանուորներու ճեղքեցին երկրին կեդրոնը, Սիամի սահմանագլուխին մօտ, սպառնալով յառաջ խաղալ դէպի հարաւարեւելեան Ասիա : Տակաւին յայտնի չէ թէ Սիամ ալ պիտի մտնէ՞ն : Բայց այս չանթահարիչ արշաւը արդէն հիւսիսային Լաօսը խզած է իր ցամաքային եւ գետային հաղորդակցութիւններէն : Լաօսի թախեք աւանը պարպուած է արդէն եւ թըշնամի ուժերը Մեքոնկ հասած են քանի մը կէտերէ : Զօր. Նաւառի սպայակոյտը լարած է իր ուժերը, հակայարձակումի ձեռնարկելու համար : Միջին Լաօսի շրջանին հրամանատարութիւնը յանձնուած է զօր. Ֆրանչի : Ըմբոստներուն այս յառաջխաղացութեան հետեւանքով միայն օդանաւերով կարելի է ապահովել հիւս. Լաօսի պարենաւորումը :

Ութամեայ պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է որ ըմբոստները կը մօտենան Սիամի սահմանագլուխին, Մեքոնկի վրայ : Անցեալ ապրիլէն մինչեւ 30 մղոն մօտեցած էին Լաօսի, բայց յետոյ քաշուեցան : Իրազեկ շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ անակնկալ արշաւը սկիզբն է ընդհանուր յարձակողականի մը որ պիտի կատարուի քանի մը կէտերէ եւ որ թէ ռազմական եւ թէ քաղաքական արժէք ունի : Ապստամբներուն հրամանատարը, Հօ Շի Մին վերջերս քանի մը անգամ տրամադրութիւն յայտնեց բանակցելու եւ զինադադար մը կնքելու, բայց կը թուի թէ կ'ուզէ ռազմական առաւելութիւններ շահիլ, բանակցութեանց վրայ ազդելու համար : Ֆրանսական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը Հնդկաչինի մէջ՝ փութացուցած է ըմբոստներուն յարձակումը : Նոր վարչապետը, իշխան Պու Լոք, որ իրեն հետ ունի թունդ հակաբոլշեւիկ ազակիցներ, որոշեց պտոյտ մը կատարել երկրին մէջ, ազգ. կառավարութիւն մը կազմելու համար լայն հիմերու վրայ :

Ֆրանսական հրամանատարութիւնը որոշեց պաշտպանել Սաւանախեթի օդակայանը որպէս զի ըմբոստները չկարենան յառաջ խաղալ դէպի հարաւ, Մեքոնկի ճամբով : Այս կայանը իբրեւ խարիսխ պիտի ծառայէ ետ առնելու համար Թախեքը : Զօր. Նաւառ չուզեր որ այս վերջին քաղաքը երկար ատեն մնայ ըմբոստներուն ձեռքը : Միեւնոյն ատեն ուրիշ դիրքեր կը պատրաստէ : Սայկոնի մէջ անձկութեամբ կը սպասեն թշնամի ուժերուն յաջորդ գործողութեանց : Կարգ մը լուրերու համաձայն, զօր. Նաւառ պիտի փորձէ կոնակէն զարնել հակառակորդը : Սիամի կառավարութիւնն ալ պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առած է : Կը վախցուի որ փորձ մը կատարեն Քամպոճի վրայ ճընշելու համար :

Փախստականներ կը պատմեն թէ ըմբոստներուն յառաջխաղացութիւնը կատարեալ անակնկալ մը եղաւ ամէնուն համար :

········

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախկին վարչապետը, Սարաճօղլու մեռաւ անցի օր : Երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր ընդհանուր անդամալուծումէ : Իսմէթի հետ գլխաւոր հեղինակն էր Ունեւորութեան տուրքին եւ երբ քննադատեցին, յայտարարեց թէ պատրաստ է նորէն այդպիսի օրէնք մը հրատարակելու, եթէ հարկը պահանջէ ...

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ երէկ վերսկսաւ իր նիստերը, որոնք ընդհատուած էին Նախագահական ընտրութեան պատճառով : Այժմէն պիտի փորձեն նոր Նախագահ մը ընտրել :

ՁՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25ԻՆ

•

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԵՐԵՔ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Խ. Միութիւնը Դեկտ. 26ին պատասխանեց արեւմտեան երեք դաշնակիցներու Դեկտեմբեր 8ի ծանուցագրին, առաջարկելով Չորսերու ժողովը գումարել ոչ թէ յունուար 4ին, այլ 25ին կամ ի հարկին աւելի վերջը :

Ծանուցագիրը շատ կարճ էր այս անգամ եւ կը կարծուի թէ երեք պետութիւնները պիտի ընդունին եղած առաջարկը : Իրազեկներու կարծիքով, Ռուսերը նկատի ունին Ֆրանսայի ներքին կացութիւնը, քանի որ Հանրապետութեան նոր նախագահը պաշտօնի կը ձեռնարկէ Յունուար 16ին եւ նոր կառավարութիւն մը պիտի կազմուի ըստ աւանդութեան : Այս առթիւ նշանակալից կը համարուի որ Խ. Միութեան ծանուցագիրը երկու անգամ Անգլիայէն առաջ դրած է Ֆրանսան, մինչդեռ ցարդ կը դրէին նախ Մեծն Բրիտանիա, յետոյ Ֆրանսա : Բանգէտներ կը կարծեն թէ դիտմամբ եղած է այս փոփոխութիւնը, իբրեւ մեծարանք մը Ֆրանսայի յառաջիկայ կառավարութեան : Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի մէջ Փրանսասիրական շեշտ մը կը տեսնեն Մոսկուայի ծանուցագրին մէջ :

Ծանուցագիրը գոհունակութեամբ կը յիշէ որ Փրանսական կառավարութիւնը հաւանած է քննել Հնգերորդ ժողովի մը գումարման խնդիրը : Գալով հաւաքավայրին, ծանուցագիրը կը թելադրէ վերջնական որոշումը տալ խորհրդակցելով չորս պետութեանց Պերլինի մարդպաններուն հետ :

Ամէն պարագայի մէջ, Մոսկուայի պատասխանը դրական կը համարուի եւ գոհունակութիւն պատճառեց մանաւորապէս Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ :

× Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Տըլըս յօդուած մը հրատարակելով, դիտել կուտայ թէ Խ. Միութեան վարիչները պաշտպանողական դիրք մը բռնած են դիւանագիտութեան մէջ եւ թէ այժմ նախաձեռնութիւնը կը պատկանի ազատ աշխարհին : Այս առթիւ կ'աղդարարէ — «Ազատ աշխարհին ժողովուրդները եւ խորհրդային վարիչները պէտք է գիտնան թէ Մ. Նահանգները երբեք պիտի չընդունին որ Խ. Միութիւնը բանակցութեանց համար նախապայման դնէ Ատլանտեանի դաշինքին, Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան ծրագրին եւ անդրծովեան խարիսխներու լքումը : Միեւնոյն ատեն չենք ուզեր մասնակցիլ խորհրդաժողովի մը որ պիտի թելադրէր լքել գերութեան մատնուած ժողովուրդները» :

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՊԱԿՍԵՑՆԷ ԻՐ ԶՕՐՔԸ ՔՈՐԷԱՅԻ ՄԷՋ

Նախագահ Այզընհաուըր հրամայեց աստիճանաբար կրճատել իր զինուորներուն թիւը Քորէայի մէջ : Այս առթիւ յայտարարեց .

— Քորէայի մէջ թշնամութիւնները դադրած են հինգ ամիսէ ի վեր : Այդքան ցամաքային ուժերու պէտք չունինք այլեւս. մանաւանդ որ Քորէայի հանրապետութեան զօրքը մեծապէս աւելցած է պատերազմի ընթացքին : Միեւնոյն ատեն իրականութիւն է որ մեր օդանաւերը այժմ աւելի մեծ ուժ մը կ'ապահովեն քան առաջ : Հետեւաբար հրամայեցի աստիճանաբար կրճատել Քորէայի մեր ցամաքային ուժերը, ինչպէս թոյլ կուտան պարագաները : Իբրեւ առաջին քայլ շուտով Մ. Նահանգները պիտի վերադառնան երկու զօրաբաժիններ :

········

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բնակիչներուն թիւը երեք միլիոն աւելցած է եօթը տարուան մէջ, բարձրանալով 43 միլիոնի, 20.779.000 այր 22.216.000 կին : Ուրեմն կիները 1.437.000 աւելի են :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ՊԱՏԿԵՐԸ ՏԵՍՆԵԼՈՎ Կ'ԱՐԹՆՆԱ՞Ն

Հայրենակից մը այսօր քանի մը տող նուիրած է Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի, համանուն սուրբին տօնին առթիւ :

Ուրիշ հայրենակից մը շաբաթ օր լուսանկար մը բերաւ, խնդրելով որ տպենք թերթին մէջ :

— Նիկոմիդիացիները մոռցեր են իրենց պատուական Առաջնորդը : Հոգեհանգիստը անգամ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կատարել կուտայ, ոչ թէ իրենք : Այս պատկերը տպեցէք որպէսզի յիշեն անոր կատարած գործերը եւ արթննան ...

Եթէ նոյնիսկ հոգեհանգիստը իրենք սարքած ըլլային եւ ամբողջ բազմութեամբ մասնակցէին, բաւակա՞ն էր, վախճանեալ Առաջնորդին յիշատակը յարգելու համար :

Ի վերջոյ ի՞նչ ունին — կամ ի՞նչ կը բանին — զնէ « ի սէր հայրենեաց ». այսինքն յանուն իրենց երբեմնի շէն ու պայծառ Բիւթանիոյ :

Ստեփաննոս արք. ոչ միայն քաջ հովիւ մըն էր, այլեւ շինարար առաջնորդ մը :

Գիւղերուն անուններն անգամ հայացուցած էր, — Արամ գիւղ, Գեղամ գիւղ, Մանիշակ եւայլն :

Այդ նահանգին մնացորդները, որոնք բաւական բազմութիւն կը կազմեն մեր գաղութին մէջ ալ, ինչո՞վ կը պարծենան այսօր :

Ունի՞ն Հայր. Միութիւն մը :

Փորձա՞ծ են որեւէ ձեռնարկ, հայ պահելու համար իրենց Արամները, Գեղամները, Մանիշակները :

« Մեր կեանքը քալել ու քալել է », կ'ըսէր Ստեփաննոս արք., որ անօթի մեռաւ Սոֆիայի մէջ :

Ինք անձամբ հաստատեց թէ ինչպէս կը քալեն, աքսորական կարաւաններուն հետեւելով մինչեւ սպանդանոց .

— « Մէկ ժամէն տէ մէկալ ժամը չէի կրնար քալել, ամմա իշտէ ան ճամբան քալեցի : Դուք ալ քալեցէք, ձեր զաւակներն ալ թող քալեն » :

Կը քալէ՞ք, Հայկազունք Բիւթանիոյ : Ոչ թէ Տէր Զօր երթալու, այլ մայրենի անդաստանը ծաղկեցնելու համար :

Եւ եթէ թմրած էք, ձեր աչքերը կը բացուի՞ն, երբ հրատարակենք ողբացեալ Առաջնորդին լուսանկարը : Պիտի լսէ՞ք իր ձայնը, թաւ մօրուքին տակէն .

— Ուշադրութիւն, պէ ճանըմ, ֆրանքսուզճա, ինկիլիզճէ խորաթելով Արամին, Գեղամին հայերէնը չմոռնաք, չէնէ ծովը կ'իյնաք ...

ՎԱՀԷ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Սարգիս Քէնտոյեանէ (էքս ան Փրովանս) երկու հազար ֆրանք :

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Երէկ բաւական թիւով ուշացած թերթեր եւ նամակներ ստացանք. սակայն գործադուլի տագնապը չէ փարատած տակաւին : Թղթատարական վարչութեան այն պաշտօնեաները որոնք Դեկտ. 25ին որոշեր էին գործադուլը շարունակել անսահման ժամանակով, կը փորձեն միւս ճիւղերն ալ վարակել եւ մանաւորապէս կը ճնշեն Բանուորական Ուժին վրայ : Այս վերջինը կը մերժէ մասնակցիլ : Երէկ նոր ժողով մը սարքուած էր նախաձեռնութեամբ Աշխատանքի Դաշնակցութեան, ընդհ. գործադուլի հրաման տալու համար : Երէկ առտու Ե. Թաղամասի 160 պաշտօնեաներէն 116ը ընդհ. գործադուլի որոշում տըւած էին 24ի դէմ եւ 20 ձեռնպահութեամբ : Գործադուլի կուսակից սենդիքաները կ'ուզեն որ շարժումը վարէն սկըսի եւ ոչ թէ վերէն :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

●

ԽՄԲ. — *Յուսաբեր* հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Գահիրէի «Թորգոմեան» Մատենադարանի մասին, որ ունի 6 – 7000 հայերէն եւ օտար գիրքեր. Բայց կազմակերպուած չէ տակաւին.—

... Փառք Աստուծոյ, որ տեար Արտաչէս Գարտաշեան ինքնակամօրէն ներկայացեր եւ փափաք յայտներ է ձրիօրէն ստանձնելու մատենադարանի կազմակերպութեան գործը:

Հակառակ պարագային, ոչ միայն գիրքերը աւելու երես պիտի չտեսնէին, այլ եւ թերեւս մատենադարանով հետաքրքրուող, անոր ինչ եւ ուր ըլլալը գիտցող անգամ պիտի չգտնուէր:

Արդէն մատենադարան մը ունէինք, հիմա ունեցանք նաեւ «ձրի» մատենադարանապետ մը: Ասկէ աւելի ի՞նչ կ'ուզէինք, որ ընէր Պատ. Քաղաք. Ժողովը, պիտի հարցնեն ոմանք հաւանաբար:

Բայց ճիշդ այս կէտէն կը սկսի իր ընելիքը: Որովհետեւ գիրք ունենալը, ինչպէս դրապահ ունենալը նպատակ մը չէ, միջոց մըն է միայն: Մատենադարանը պէտք է ծառայէ իր նպատակին, այլապէս միեւնոյնն է, թէ ան գոյութիւն ունի՞ կամ ոչ:

Գիտենք, կան մարդիկ, որ կը սիրեն գեղատիպ, փառակազմ գիրքեր գնել ոչ թէ կարդալու, այլ... վրան նայելու համար: Ընելու կամ ընել տալու համար, թէ իրենք ալ գիրք ունին, իրենք ալ մատենադարան ունին:

Գիրքը — գեղօր չէ, ոչ ալ յախճապակէ անօթ, իբրեւ զարդ ծառայելու համար աշխարհիկ սալոններու: Ոչ, այս անփառունակ դերը կատարելու կոչուած չէ ան: Զարդ մը չէ, զարդեղէն մը չէ, պատէն կախուելիք որմանկար մը չէ:

Եթէ գիրքը չի կարդացուիր, այս կը նշանակէ, որ չի ծառայեր իր նպատակին: Գիրքը պէտք է կարդացուի, այսինքն սընուցանէ մեր միտքը եւ մեր հոգին:

Գաղտնիք չէ, որ քաղաքակրթուած երկիրներու մէջ կան, գոյութիւն ունին հանրային գրադարաններ, ուր ուզողը կ'երթայ փնտռելու իր ուզած գիրքը եւ կարդալու զայն, իր մտքի պաշարը աւելցնելու, չգիտցածը սորվելու, վերջապէս ապրելու համար «մտածող մարդոց, զգացող մարդոց ընկերութեան մէջ»:

Եթէ չենք սխալիր, այս դերը կատարելու կոչուած են մատենադարանները:

Արդ, «Թորգոմեան Մատենադարան»ը ճշդիւ կը կատարէ՞, կամ պիտի կատարէ՞ մեր մատնանշել ուզած դերը: Չենք գիտեր: Սակայն երեւոյթները ցոյց կուտան, որ մենք դեռ լիովին չենք ըմբռնած գիրքին արժէքը, չենք զգացած կարդալու, սորվելու հաճոյքը:

Բայց գիրք կարդալը մեզի համար «հաճոյք» մը, վայելք մը, սորվելու տենդ մը ըլլալէ աւելի բան մըն է հիմա: Առօրեայ կեանքին մէջ մեր կապերը այնքան թոյլ են ազգին եւ ազգային խտէալներու հետ, որ հայ գիրքը այլեւս միայն «գեղեցիկ Օթերօ» մը չենք նկատեր, այլ նաեւ զէնք մը, որով պիտի կռուինք հետզհետէ աղճատուող մեր հայութիւնը, մեր հայկականութիւնը զահել պահպանելու համար:

Երբ այս ձեւով սկսինք մտածել, այն ատեն դիւրին կ'ըլլայ ըմբռնել մեզ վարող մտահոգութիւնները:

Ապահովաբար ըսողներ պիտի ըլլան, թէ իրենք արդէն բաւական դրամ կուտան գիրքի եւ թերթի համար. թէ մինչեւ իսկ իրենց գնած գիրքերը կարդալու ժամանակ չունին. կամ թէ յաճախ շատ բան չեն հասկնար իրենց կարդացած գիրքէն:

Երբ մարդ որոշէ չընել այս կամ այն բանը, շատ դիւրութեամբ կրնայ առարկութիւններ գտնել. չգտնելու պարագային ալ՝ ստեղծել:

Տարիներէ ի վեր՝ մեր երիտասարդները, ինչպէս տարեցներէն շատեր ալ, անխոնջ ախոյեաններ եղած են «մարզական» կոչուած շարժումին: Երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք կ'երթեւեկեն՝ մասնակցելու համար մրցումներու եւ խաղերու, երբեմն պարզապէս միայն հանդիսատես ըլլալու համար այդ մրցումներուն ու խաղերուն:

Ցատկելու, վազելու, գնդակը առաջ կամ ետ նետելու համար ինչ գումարներ կը ծախսուին...: Սակայն ոչ ոք մտքէն կ'անցընէ երբեք «պերճանք» համարել այս բոլորը մեզի պէս ժողովուրդի մը համար, որ խաղալէ առաջ ապրելու պէտք ունի եւ վազել սորվելէ աւելի քալել սորվելու հարկին տակ կը գտնուի:

Մենք դէմ չենք «առողջ մարմին»ի վարդապետութեան, բայց կ'ուզենք, որ ուրիշներ ալ դէմ չըլլան «առողջ միտք»ի վարդապետութեան, որուն եթէ առաքեալները չենք, աշակերտներն ենք յամենայն դէպս:

Ի պատիւ մարզական շարժումի վարիչներուն եւ հետեւորդներուն, կը խոստովանինք, որ ոչ միայն անհրաժեշտ հաւատքը, եռանդը, նուիրումը ունին այդ շարժումը պահելու ջերմութեան իր բարձր աստիճանին վրայ, այլ եւ գտած են ձեւը, գտած են միջոցը անով խանդավառելու բազմութիւնները աշխարհի բոլոր այն անկիւններուն մէջ, ուր ձեռքը ոտքը բռնող, նոյնիսկ չբռնող Հայեր կ'ապրին:

Մենք, մտաւորական շարժումի թշուառ գաղափարախօսներ, ոչ «մարզական»ներուն հաւատքը ունինք, ոչ եռանդը, ոչ նուիրումը, ոչ ալ գոնէ մեր ըրածովն ու ըսածովը բազմութիւններ խանդավառելու ուժը:

Նստած ենք «ճամբուն անկիւն»ը եւ կը սպասենք, որ անցորդները ողորմին մեզի:

Եւ սակայն գիտենք, թէ ազգը ցատկելու, վազելու, պարելու եւ «խրախճել»ու իր առաքինութիւններուն համար չէ, որ ապրեցաւ ու կ'ապրի: Զինք ապրեցնողը, իր գոյութիւնը տեւական դարձնողը հայ մշակոյթն է եւ այդ մշակոյթին խոնարհ հերոսները:

Որո՞ւն հասկցնել ասիկա եւ ի՞նչպէս հասկցնել:

Գիրքը, ուրեմն նաեւ մատենադարանը, այն մթնոլորտն է, որուն մէջ ազգը ապահով կը զգայ ինքզինք հովին ու փոթորիկին դէմ:

Այս «ապահով» մթնոլորտին ծառայելու կոչումը ունենալու է նաեւ «Թորգոմեան Մատենադարանը» մեր գաղութին մէջ:

Կ'ուրանա՞նք, թէ՞ կ'անգիտանանք այս պարագան:

Մենք ըսինք մեր խօսքը: Կրնայինք դեռ աւելին ըսել, եթէ պէտք ըլլայ:

«Դպրոց եւ դպրութիւն» կ'ըսէր Ռուբէնոս Պէրպէրեան:

Այս երկու «բեւեռ»ներուն շուրջ կը դառնայ հիմա մեր կեանքը:

ՅՈՒՍԱԲԵՐ

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՃԻԳԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

●

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Գերմանիա չունի «վերաշինութեան նախարարութիւն», ինչպէս Եւրոպայի միւս երկիրները այլ «շինութեանց նախարարութիւն», որովհետեւ շատ աւելի քիչ են կիսովին քանդուած տուները քան բոլորովին քանդուածները:

Տեղական թերթերը գիտել կուտան թէ Գերմանիոյ Ուռնունկապատ (շինութիւն) նախարարութիւնը շատ աւելի իրատես եւ գործօն եղաւ: 1949ին երբ գործի գլուխ անցաւ, ներկայացուց նախահաշիւ մը որով 1950 – 1953 տարիներուն համար կը նախատեսէր տարեկան 400.000 բնակարան, այսինքն 1.600.000 չորս տարուան մէջ:

«Ֆիկառօ»ն երկար յօդուածաշարք մը նուիրելով այս հարցին, կ'ըսէ թէ վերջին երեք տարին Ֆրանսա 1090 միլիառ ֆրանք ծախսեց վերաշինութեան համար եւ շինեց 220 հազար բնակարան, իսկ Գերմանիա 1112 միլիառ ֆրանքով շինեց 1.240.000 բնակարան: Թերթը շինանիւթի եւ կառուցման գիները ինչպէս եւ աշխատավարձքը բաղդատելով գրեթէ հաւասար կը գտնէ երկու երկիրներուն մէջ:

Այս տարբերութեան մէկ պատճառն այն է որ Ֆրանսա բազմաթիւ անյարմար բնակարաններ ունի, սակայն աժան տուներու շինութեան թեկնածու չունի: Միջին դասակարգը տրամադիր չէ դրամագլուխ դնել, պետութեան օժանդակութիւնը խնդրելով: Այս օժանդակութիւնը օգտակար եղաւ կալուածային ընկերութեանց որոնք կրցան յաճախորդ ճարել հարուստ առեւտրականներէ:

Յետոյ, շատ մը յարկաբաժիններ վերածուեցան առեւտրական կամ վարչական հաստատութեանց:

Գերմանական ծրագրին առաւելութիւններէն մէկն ալ այն է որ ընկերային կոչուած բնակարանները որոնց վարձքը ամսական քառ. մեթրը 1.10 գերմանական մառք է, կը ներկայացնեն շինութեանց 75 առ հարիւրը: Եւ այս բոլոր 1.600.000 բնակարաններուն համար, որոնք շինուեցան Դաշնակցային Հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր:

Շնորհիւ դրամական բարեփոխութեան գերման աշխատաւորները կրցան դրամ աւելցնել եւ խնայողական սնտուկներուն մէջ հօսեցնել: 1953ի առաջին ինը ամիսներուն 1200 միլիոն մառք (մօտ հարիւր միլիառ ֆրանք) մտաւ խնայողական սնտուկները, եւ կէսը յատկացուեցաւ շինութեանց: Գերմանիա ունի նաեւ գրաւի դրութիւնը: Երբ տասը տուն շինուի, անոնք գրաւի կը դրուին եւ ստացուած դրամով ուրիշ քանի մը հատ եւս կը շինուին եւ այսպէս շարունակաբար: Մասնաւոր օրէնքով, որ տուրքի վրայ որոշ զեղչ մըն է, անոնք կ'ունենան վաթսուն միլիառ ֆրանք: Այդ օրէնքին համաձայն շինուած տուներուն վարձքը պէտք չէ անցնի ամսական 1.50 մառքը քառ. մեթրը, ինչ որ տանելի է միջին քակի մը համար:

Ինչպէս Ֆրանսայի, նոյնպէս Գերմանիոյ մէջ արգիլուած է աւելցնել ոչ – ազէտեալ բնակարաններու վարձքերը բացի օրինական արտօնութենէ, այն ալ որոշ համեմատութեամբ միայն:

Բաղդատմամբ Ֆրանսայի, աւելի շատ քանդուած տուներ կան Գերմանիոյ մէջ: Երեք հարիւր հազար հոգի կը բնակին տակաւին շատ խեղճ պայմաններու մէջ, երկու միլիոն հոգի իրարու վրայ խռնուած կ'ապրին: Այս վերջինները բնակարան պիտի կրնան ունենալ միայն վեց տարիէն, եթէ շինութեան այս միեւնոյն թափը շարունակուի:

Հիթլէրի անկումէն ետք վեց միլիոն բնակարան կար արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: 1954ի վերջաւորութեան 1.800.000 տուն պիտի ունենայ Գերմանիա, եւ կը կոտրէ Եւրոպայի մրցանիշը, տարդ բնակարան շինելու տեսակէտէն: Ներկայիս ամէն հինգ վայրկեան չորս նոր բնակարան կը շինուի:

Վարձքերը փոփոխական են Գերմանիոյ մէջ: Պատերազմէն առաջ շինուած շէնքի մը մէկ սենեակը կ'արժէ ամսական տասը հազար ֆրանք: Իսկ նոր շէնքի մը մէջ բնակարանի մը համար բանուոր ընտանիք մը կը վճարէ ամսական եօթը հազար ֆրանքէն պակաս: Շքեղ բնակարանի մը ամսական վարձքը կը հասնի 14.000 ֆրանքի, (քանի մը սենեակներ եւ արդիական ամէն յարմարութիւն:

Արդիական յարմարութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ բաղնիք, տաք ջուր, կառատուն, սառնարան, կազի օճախ եւն.: Զորս հոգինոց ընտանիք մը պէտք է ունենայ երեք սենեակ, խոհանոց, բաղնիք: Աւելի համեստ տուները միայն ջրցան (տուշ) ունին բաղնիքի տեղ: Պատշգամը հոն նոյնքան անհրաժեշտ է որքան բաղնիքի սենեակը:

Թ.Ա.Թ.

ԱՌՈՒԻ ՋՈՒՐՍ ԿԸ ԳՈՂՆԱՆ

★

... Այս մէկն ալ մտիկ ըրէք: Իմ տըղու պատմութիւնս կը բխի ինծի պէս հազար, հազարաւոր որբ տղոց պատմութենէն, որ դեռ գրի առնուած չէ: Պիտի գրենք, պիտի պատմենք մեր անցեալը ներկային հետ բաղդատելով: Վայ այն սերունդին որ իր անցեալը կ'ուրանայ:

1916ի գարնանային օրեր էին: — Կեավուրին տղան կը մեծնայ, այս մէկն ալ մաքրելու է — կ'ըսէր Մեսուտիացի Թուրք գիւղապետը պռկունքները, յօնքերը ծամածռելով գիշատիչ գազանի մը պէս: Հէգ տղու միամտութեամբ գլուխս կախ կը լըսեմ, մտիկ կ'ընեմ շնածին փսփսուքը, միեւնոյն ատեն փախչելու ճամբայ փընտռելով:

Օրեր վերջ ազատ: Ազատութիւն կը ծըծեմ իր բոյնը կորսնցուցած վայրի եղնիկի պէս ոստոստելով լեռնէ լեռ: Անօթութիւն եւ յոգնութիւն խելագարելու աստիճան: Խիտ անտառներու ահաւոր մթութեան վախին հետ եղբայրացած, անծանօթ օրերուս ազատութիւնս քարշ կուտայի խոտ ու վայրի պտուղներ ուտելով:

Մարդ արարածը, Թուրքը իր բարբարոսութեամբ երկոտանի գազան կ'երեւար: Այնպէս կը թուէր թէ դրացի առիւծին, վագրին, գայլին, պաշտպանութեան ներքեւ կը գտնուիմ: Անոնց գիշերային խուլ մռնչիւնը, խլացուցիչ ոռնոցը, պահապան հրեշտակի մը երգին տպաւորութիւնը կը գործէր: Գիշերային այդ անբացատրելի խաւարը, բնութեան կախարդիչ հմայքը առնականութիւն եւ քաջութիւն կը ներշնչէին ինծի:

Գիշեր ցորեկ, կը թափառէի թեւ տալով ճակատագրիս զոհերէն մէկը գտնելու տղայական երազներուս: Օրէ օր երեւակայութեանս հորիզոնը կ'ընդլայնէր եւ խենդ ու խելառ ծրագիրներ կ'որոճայի անըմբռնելի լաւատեսութեամբ: Հայրենական տան մէջ երգուած ծանօթ երգի մը բառերը հատիկ, հատիկ, կ'արթննային յիշողութեանս մէջ.

—Մութ անտառից անցնում էինք,
Ամէն մէկը առիւծ էինք...

×

Ամիսներ վերջ Հերէկ: Բիզա պէյին տան ծառան դարձած, բահին, բրիչին, ապաւինած, փոր մը հաց կ'ուտէի: Ափերս ծածկուած էին բշտիկներով: Քարէն հաց հանելու հայկական կամքը կեանքս փըրկած էր անգամ մը եւս: Պարտէզին, արտին, այգիին որթատունկերուն հետ մըտերմացած՝ զուրգուրանքով կը խնամէի զանոնք: Ինծի պէս մատղաշ տունկերուն անխօս լեզուն սերտեցի ու սիրեցի տարօրինակ հոգեփոխութեամբ: Ալ բոլորը իմս էին, իմ արդար աշխատանքը բեղնաւորող քիթը երկար վարունգները, կլոր թուշ կարմիր լոլիկները, հոտաւէտ եւ քաղցր սեխերը, նռան պէս գունդ ու կլոր կարմրուկ ձմերուկները: Իմս էին առուի եզերքին ինծի պէս անտէր, սեւորակ մորենիները, բուրմունքով յղի ռահանի, անանուխի, ծաթրինի գլուխ վերցնող, հասակիս հաւասարող, իրարու վրայ պառկող ցօղուններ... Ախ, սա հողը, միակ ապաւէն...

Աստուծոյ օրհնած միակ մաքուր, անշախնդիր հողը կը փորէի, կը պեղէի, կանանչ բոյսերուն արմատները կը ծածկէի, ամառուան արեւէն կը պաշտպանէի ու ըստեղծագործ բնութեան անարատ ջուրով ամէնուն ծարաւը կը յագեցնէի, որպէսզի աճին, բեղնաւորուին, մեծնան եւ հասնին:

Ջուր կապի օրերուս շատ լացեր տխրեր եմ: Թուրքը իր թրքաւարի հոգեբանութեամբ Աստուծոյ ջուրը գողնալը, ուրիշին ջուրին աչք տնկելն ալ շահ համարեր է:

Առուի ջուրս գողցնել տալուս համար ծեծ եմ կերեր, ջուրս գողցնող Թուրքին երեսէն իմ սիրած պարտէզիս, անլեզու տունկերս թօշներ, դեղներ են ինծի պէս ջերմի բռնուելով Օգոստոսի տաք արեւուն տակ: Կը նեղուիմ, ինքզինքս կ'ուտեմ, այդ աստիճան անճարակ մնալ չեմ ուզեր եւ կ'որոշեմ անպայման՝ գտնել, բռնել ջուրին գողը:

Ջուր կապի օրս էր, կէսօրը անց, էտինք, ինչպէս կ'ըսէր մամս: Հասակէս երկար թին շալկած գացի ջրբաշխի առուն կապելու: Ներքին գոհունակութեամբ քանի մը բուռ հողով (ուրին բերանը դարձուցի առուխս, ու անցնողներուն վրայ աչք մը նետելով պահուըտեցայ հայկական կէս փլատակ տան մը ձողերուն տակ...

Գալիք պատահարի մը սպասումը տարօրինակ մտածումներու դուռ կը բանայ: Ո՞վ կրնար ըլլալ ջուրս գողցողը: Պիտի կարենայի՞ բռնել, իրաւունքս պաշտպանել: Մտածումներու մէջ թաղուած, աչքերս հոսանքին յառած, անհամբեր պահեր կ'անցընէի: Ցանկարծ նշմարեցի փոքրիկ, մօտ տասը տարու աղջնակ մը, մազերու ոսկեթել հիւսքերը մինչեւ կէս մէջքը, բոպիկ: Պատռտած բան մը հագիւ իր անմեղ մերկութիւնը կը ծածկէր: Շուրջը նայեցաւ, — գող սիրտը դող — վախկոտ շարժումով ծռեցաւ ու երկու ափերով ջուրին բերանը դարձուց աճապարանքով: Ակնթարթի մը մէջ թիս մէկդի նետելով վազեցի: Ան կը փախչէր լաց ու կոծով, ես կը վազէի բռնելու, աղուոր տփոց մը տալու որոշումով: Բռնելս եւ առուին մէջ պառկեցնելս մէկ եղաւ: Ան կուլար թրջած վառեակի մը պէս, ես բարկութենէս կը դողայի մազերուն հիւսքերը ափիս մէջ պահելով...

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

(1)

(Շար)

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

★

Իր անուան տարելիցին առթիւ, կ'արժէ քանի մը տող նուիրել Նիկոմիդիոյ Առաջնորդ Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի:

Ան կը պատկերանայ աչքիս առջեւ իր պարթեւ հասակով, ալեւոր սպիտակ մօրուքով եւ թաւ արտեւանունքով: Այս բոլորը իրեն կուտային տեսակ մը վեհութիւն, պատկառանք ազդելով:

Բնաւորութեամբ շատ պարզ, ջանացած է միշտ չփման մէջ գտնուիլ ժողովուրդի ամէնէն խոնարհ խաւերուն հետ: Հարուստով չէր հետաքրքրուեր, չքաւորին եւ թշուառին կը մօտենար անոր վիշտերը մեղմացնելու եւ իր յետին լուման անոր կը յատկացնէր:

Յովակիմեան եւ ժողովուրդ նոյնացած էին: Ան իր անձը ի սպաս դրած էր ժողովուրդի բարօրութեան համար: Ժողովուրդին օգտակար ըլլալու տենչէն մղուած, քանի քանի աղբիւրներ եւ բաղնիքներ կառոյց, նոյնիսկ թրքական թաղերու մէջ: Այս կերպով ժողովրդականութիւն շահեցաւ Թուրքերու մօտ ալ: Այս վերջին պարագան տեսակ մը դիւանագիտութիւն էր իրեն համար:

1915ի ահուսարսափի օրերուն, երբ ամէն ոք իր մորթը ազատելու կ'աշխատէր, ան վճռապէս մերժեց Օսմ. կառավարութեան կողմէ իրեն եղած շնորհը, որով իրաւունք կը տրուէր իրեն վերադառնալ աքսորէն: Առաջնորդը պատասխանած է.

— Ժողովուրդս ուր, ես ալ հոն:

38 տարիներ վերջ դեռ ականջիս կը հնչեն իր սրտաճմլիկ սա խօսքերը: Երբ կը ստիպուէր լքել իր ամենասիրելի Նիկոմիտիան: — «Վախ ժողովուրդս, վախ»:

Օրեր վերջ, Օսմանիէի մէջ լսեցի իր բերնէն միշտ նոյն խօսքը — «Վախ ժողովուրդս, վախ»: Եւ այս եղաւ իր միակ ցաւը աքսորի ամբողջ տեւողութեան:

Իր պարզութեան հետ խիզախ բնաւորութիւն ունէր: Այսպէս, Համիտեան շրջանին աղերսագիր տալով Սուլթանին ներկայացուցած էր ազատելու համար այն 15 երիտասարդները որոնք անիրաւօրէն ամբաստանուած էին իբրեւ կուսակցականներ: Յաջողեցաւ զանոնք ազատել մահէն:

Իր պարզ կեանքը աչքի կը զարնէր նաեւ Առաջնորդարանին մէջ: Կը տեսնեմ զինքը ծնրադրած բազմոցի մը վրայ, ցած սեղանի մը առջեւ, զբաղած օրն ի բուն նամակներ գրելով իր թեմերուն:

Իր ստորադասներէն ոեւէ մէկը կանչելու համար զանգի զարնելու սովորութիւն չունէր: Ծափն էր իր զանգակը:

Ինչպէս աթոռը եւ զանգակը, մահճակալն ալ անծանօթ էր իրեն համար: Պարզ անկողինի մէջ միայն տախտակամածին վրայ:

Ինչ որ նորոյթ էր, իրեն համար ոեւէ արժէք չէր ներկայացներ, եւ «գրաբար» է ըսելով կը հեգնէր:

Վերջին ծայր աւանդապահ էր:

Եկեղեցիէն ներս ալ իր պարզութիւնը պահած էր: Չէր ախորժեր եւրոպական եղանակներէ: Պզտիկ շեղում մը դիտողութեան տեղի կուտար: Եւ հրապարակաւ կը յանդիմանէր, ըսելով «Ո՞ր չամուրին մէջէն գտաք այդ եղանակը»:

Իր ուշադրութենէն բան չէր վրիպեր եկեղեցւոյ կարգ ու սարքին մէջ, հետեւաբար ամէն պաշտօնեայ գիտակից էր իր պաշտօնին:

Գիտէր ձաղկել աւոր կամ անոր թերութիւնները եկեղեցւոյ բեմէն: Քարոզները միշտ կը պատշաճեցնէր օրուան դէպքերուն:

Իր քարոզներով նշանաւոր եղած է պարզ սա պատճառաւ որ ժողովուրդին հասկնալի ըլլալու եւ հետաքրքրութիւն շարժելու համար գիտէր ընտրել պատկերազարդ բառեր եւ բացատրութիւններ:

Ծնունդի տօնակատարութեան առթիւ բացատրելէ վերջ թէ՝ հովիւները իրենց ոչխարները բացօթեայ ձգելով եկան յիսուս մանուկին երկրպագելու, կ'աւելցնէ. — «Աղէկ քի հոն Արսլանպէկցի մը չկար, չենէ ոչխարներուն պույնուզները պիլէ չէին գտներ»:

Ակնարկը մասնաւոր իմաստ մը ունէր:

Ցիրաւի այդ օրերը Նիկոմիդիոյ մօտակայ Արսլանպէկ գիւղին մէջ ներկայ կ'ըլլայ հաւաքոյթի մը: Մեկնելու պահուն կալօշները չգտնելով կը ստիպուի անկիւն մը անշարժ սպասել: Երբ կը հարցնեն պատճառը, կը պատասխանէ պաղարիւն.

— «Կալօշներս եթէ բերելու ըլլաք այն ատեն կը մեկնիմ»:

Երկար փնտռտուքներէ վերջ կը հաստատուի որ «կալօշ»ները գողցած էին: Այս դէպքը երկար ատեն զբաղեցուց ժողովուրդը:

Թէեւ ընդհանուր պարզացում չունէր, բայց իր գնահատելի մեծ արժանիքներով կը մնայ բարձր դէմք մը մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ:

ԹԱԳՒՈՐ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՃԱՓՈՆԻ վերադարձուեցան Խաղաղականի քանի մը փոքր կղզիները, Դեկտ. 24ին ստորագրուած համաձայնութեամբ մը: Ամերիկացիները ուզած էին Ծնունդի նուէր մը ընել, բայց Ճափոնցիները գոհ չեն: Մ. Նահանգները որոշած են իրենց տիրապետութեան տակ պահել գլխաւոր կղզիները եւ մանաւանդ Օքինաւան, որ ահարկու միջնաբերդի մը վերածուած է ծովային եւ օդանաւային սպառազինութեամբ: Միլիոնաւոր տոլար ծախսուած է «պիծակներու բոյն մը» ստեղծելու համար ուրկէ օդանաւային ուժը կը տիրապետէ թէ Չինաստանի, թէ Քորէայի եւ թէ Ճափոնի վրայ: Միւս կղզիները այս միջնաբերդին կապուած ամրոցներ են, օդանաւային սպառազինութեամբ, ստորերկրեայ մթերանոցներով, բերդերով եւ բանակատեղիներով: Օքինաւայի մէջ կան 620.000 Ճափոնցիներ: Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն ասոնց 95 առ հարիւրը չեն հանդուրժեր ամերիկեան տիրապետութեան:

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ

●

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԵՐԳԻ եւ պարի պետական խումբերը համերգ մը տուած են Երեւանի մէջ: Վրացական երգերն ու պարերը աչքի կը զարնեն սեւերու առատութեամբ, կերպարներու յստակութեամբ, նիւթի ճոխութեամբ, մեղեդիներու բազմապիսութեամբ եւ արտայայտութեամբ ինչպէս եւ կշռոյթով: Խումբը կը բաղկանայ երեք հիմնական երաժշտական տարրերէ, եռաձայն երգեցիկ խումբէ, պարային խառն խումբէ եւ ժողովրդական գործիքներու նուագախումբէ: Երգերը ունին ազգային երանգ, ժողովրդական են եւ պարզ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ բանուորական պատուիրակութիւն մը հինգ օր հիւր մնացած է Հայաստան: Իրենց վրայ մեծ տպաւորութիւն թողած է Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիան, որուն նախագահը, Վիկտոր Համբարձումեան, միջազգային աստեղագէտներու փոխ-նախագահն է: Տասը Իտալացիներ եւս այցելած են Երեւան:

ԳՈՐԳԱԳՈՐԾԱԿԱՆ արտէլը սկսած է արտադրել հայկ. ոճով «Զուարթնոց» եւ «Սեւան» պիտակներով գորգեր, որոնց ուրուագծերը պատրաստած է Հ. Քէչիշեան: Յանձնարարուած է մեծաքանակ արտադրել այս գորգերէն:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ ստեղծագործութեանց նուիրուած երեկոյ տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ: Ելոյթ ունեցած են ուսանողներ Հ. Խորէնեան եւ Թ. Դանիէլեան: Իսկ բանաստեղծը կարդացած է «Մեր գիւղերու անունները բանաստեղծութեան Բ. մասը:

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ մասին Մոսկուայի Գիտութեանց Ակադեմիայի հրատարակութեամբ վերջերս լոյս տեսաւ Կ. Վ. Տրեվերի «Ակնարկներ Հին Հայաստանի Կուլտուրայի մասին» մեծածաւալ աշխատութիւնը: Գիրքը կ'ընդգրկէ Բ. դարէն (Ք. Ա.) մինչեւ Դ. դար (Ք. Յ.) շրջանը:

Աշխատութեան երկու մասերը նուիրուած են Գառնիի ամրոցին եւ ուրիշ նշանաւոր յուշարձաններու եւ հոն գտնուած արձանագրութեանց նկարագրութեան եւ մեկնութեան: Գ. մասին մէջ կան հարուստ նկարներ: Գիրքը խմբագրած է ակադեմական Հ. Օրբէլեան:

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ կազմակերպուած է Կիրովականի մէջ: Դասերը տեղի կ'ունենան ամիսը չորս անգամ: Նիւթերն են Սովետական մանկավարժութեան նուաճումները, փոքրերու կամքի եւ ֆիզիքական դաստիարակութիւնը, դպրոցներու մէջ բազմարուեստեան դաստիարակութեան նշանակութիւնը, փոքրերու դաստիարակութեան մէջ ծնողներու դերը, դպրոցականներու առողջապահութիւնը եւն.: Այս դասախօսութիւնները կուտան փորձառու եւ հմուտ մանկավարժներ, քաղաքական և գիտական գիտելիքներու տարածման ընկերութեան անդամներ, բըժիշկներ: Ամէն դասախօսութենէ ետք, ծնողներու համար կը ցուցադրուին շարժանկարներ փոքրերու դաստիարակութեան նուիրուած նիւթերու շուրջ:

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ մէջ աշխատողներու համար կազմակերպուած է խորհրդային առեւտուրի մասնաճիւղ մը Երեւանի մէջ, ուր ընդունուած են ուսանելու 260 աշխատողներ: Այս տարի վերապատրաստութեան համար ներկայացած են առեւտրական հաստատութեանց մօտ 400 բաժիններու պետեր, խանութներու եւ մասնաճիւղերու վարիչներ եւն.: Այս դպրոցներուն մէջ այժմ կ'ուսանին 500 հոգի:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ եօթնամեայ դպրոց մը բացուեցաւ Հոկտեմբերեանի մէջ, ջութակի, թաւջութակի եւ դաշնակի դասարաններով: Դպրոցը ունի անհրաժեշտ գոյքերը եւ ներկայիս կ'ուսանին 40 պզտիկներ: Վերջին տարիները հոս բացուեցան նաեւ ռուսական եօթնամեայ եւ այլ դպրոցներ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ընթերցասրահ մը բացուած է «Միասնիկեան» պետական գրադարանին մէջ, ուր կան 30 տեսակ պարբերաթերթ եւ 70 տեսակ օրաթերթ: Մինչեւ այս ընթերցարանի բացումը, ընթերցողները հնարաւորութիւն չունէին բացի նոյն օրուան թերթերէն, միւսները տեղւոյն վրայ կարդալու:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ Գահիրէի վարչութիւնը այս տարի եւս թէյասեղան մը սարքած է ի պատիւ ուսուցիչներուն, նախագահութեամբ Տիկին Ռուբինա Օհանջանեանի: Ներկայ եղած են Գահիրէի Գալուստեան, Նուպարեան, Մերճանեան, Մխիթարեաններու, Անարատ Յղութեան Քոյրերու եւ Կիզէի դպրոցներու տնօրէնները, ուսուցիչները, հոգաբարձութիւնը, Առաջ. փոխանորդ Շաքարեան քահանայ, Քաղաքականի ատենապետ Նասիպեան եւ ուրիշներ: Խօսած են Լ. Տէր Աստուրեան, Տ. Պապիկեան, Բ. Վարժապետեան, Հ. Ս. Եղիայեան, Ա. Օրագեան, Հր. Նասիպեան, Արսէն Երկաթ եւ Գ. Լազեան:

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԻԷԹԻ մէջ Ամերիկացիները ամէն կիրակի խմբովին կ'այցելեն Հայոց Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցին: Անոնք ջերմեռանդութեամբ կը հետեւին պատարագի արարողութեանց, որոնք անհասկնալի ըլլալով իրենց, խնդրած են որ հայերէն – անգլերէն պատարագամատոյց մը տրամադրուի:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ներքին գործերու նախարարը հետեւեալ ազդարարութիւնը ուղղեց Իսրայէլի, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ. — «Եթէ յարձակումները շարունակուին, պիտի հարկադրուինք վերաքննել մեր դիրքը սահմանային խնդիրներու մասին»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

—Երկու հազար տարի առաջուան Տիկին Լէյտնը՞ր մը:

— Ո՞վ գիտէ...

Պիլ Քոլմէն պատ մը կը քանդէր բրիչով: Դաւիթ Էմմըթ քանի մը բառ պոռաց իրեն, բայց չհասկցայ եւ Պ. Փուարոյի ընկերացաւ փորուած վայրերու մէջ:

Երբ վերջացաւ այս կարճ այցելութիւնը որու միջոցին բացատրութիւններ ալ կը տրուէին, Պ. Էմմըթ ժամացոյցը նայեցաւ:

— Տասը վայրկեանէն կը մեկնինք, ըսաւ, կ'ուզէ՞ք որ միասին տուն վերադառնանք:

— Հաճոյքով, պատասխանեց Փուարօ:

Եւ յամրաբար յառաջացանք հին արահետէն:

— Անշուշտ բոլորդ ալ գոհ էք որ աշխատանքը վերսկսաք, ըսաւ Փուարօ:

Էմմըթ պատասխանեց նոյն հանդիսաւոր շեշտով.

— Այո, լաւագոյն ելքն էր: Կը ձանձրանայինք օրն ի բուն անգործ նստելով եւ շրջակրատելով տան մէջ:

— Եւ միշտ գիտնալով թէ ձեզմէ մէկը մարդասպան մըն է:

Էմմըթ տեղէն չերերաց: Հիմա կը հասկնայի թէ սկիզբէն իսկ, ծառաները հարցաքննելէ վերջ, զգացած էր ճշմարտութիւնը:

Քանի մը վայրկեան վերջ, հանդարտ ձայնով մը հարցուց.

— Ձեր քննութիւնը յառաջ կ'երթա՞յ, Պ. Փուարօ:

Փուարօ պատասխանեց.

— Կրնա՞ք ինծի օգնել իմ հետազօտութիւններս քիչ մը յառաջ տանելու համար:

— Անշուշտ, իմ ուզածս ալ այդ է:

Շատ մօտէն դիտելով իր խօսակիցը Պ. Փուարօ ըսաւ.

— Գործին կեդրոնը Տիկին Լէյտնըրն է: Կ'ուզեմ տեղեկութիւններ ունենալ իր մասին:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք: Հարցուց զանդաղօրէն Պ. Էմմըթ:

— Ինչո՞ւս պէտք իր ծննդավայրը եւ աղջկութեանը անունը, դէմքին ձեւը եւ աչքերուն գոյնը: Կ'ուզեմ ամէնէն աւելի ճանչնալ իր անհատականութիւնը:

— Կը կարծէ՞ք որ ատիկա արժէք ունի քննութեան համար:

— Անշուշտ:

Էմմըթ վայրկեան մը լուռ մնաց եւ հաստատեց:

— Թերեւս իրաւունք ունիք:

— Եւ այս կէտին մէջ է որ կրնաք օգնել ինծի: Ըսէք, օրինակի համար թէ ինչ տեսակ կին մըն էր:

— Յաճախ ինքս ինծի ալ հարցուցած եմ ատիկա:

— Եւ ի վերջոյ կրցա՞ծ էք կարծիք մը կազմել:

— Շիտակը կ'ուզէ՞ք, այո:

— Ուրեմն...

Բայց Պ. Էմմըթ չուզեց արտայայտուիլ եւ ըսաւ կարճ լռութենէ մը վերջ:

— Ի՞նչ կը մտածէ Օր. Լիթըրէն: Կին մը աւելի շուտ կը դատէ ուրիշ կին մը: Ասկէ զատ հիւանդապահուհի մը աւելի փորձառու է այսպիսի գործերու մէջ:

Փուարօ ժամանակ չձգեց ինծի բառ մը տեղաւորելու, եթէ նոյնիսկ ուզէի խօսիլ:

— Ինչ որ կ'ուզեմ գիտնալ, ըսաւ, սա է թէ ի՞նչ կը մտածէ այր մարդ մը, այդ մասին:

— Էմմըթ ժպտեցաւ:

— Ամէնքս ալ նոյն կարծիքը ունէինք...

Տիկին Լէյտնըր թէեւ շատ երիտասարդ չէր, բայց յայտնապէս գեղեցիկ էր:

— Ատիկա պատասխան չէ, Պ. Էմմըթ:

— Ամէն պարագայի մէջ գրեթէ պատասխան մըն է, Պ. Փուարօ:

Քանի մը վայրկեան լռեց, յետոյ շարունակեց:

— Կը յիշեմ մանկութեանս կարդացած ըլլալ պարիկներու հէքեաթ մը, «Ձիւներու թագուհին»: Տիկին Լէյտնըր ինծի կը յիշեցնէ այդ Ձիւներու թագուհին, որ միշտ փոքրիկ Քէյը կը պտտցնէր իր կառքին մէջ:

— Ահ, Էնտըրսընի մէկ հէքեաթն է, այդպէս չէ՞: Անոր մէջ Կերտա անուն փոքրիկ աղջիկ մըն ալ կար, եթէ չեմ սխալիր:

— Թերեւս, աւելին չեմ յիշեր:

— Աւելի բան մը կրնա՞ք ըսել, Պ. Էմմըթ:

Դաւիթ Էմմըթ գլուխը թօթուեց:

— Չեմ գիտեր նոյնիսկ թէ ես շիտակ դատած եմ զինքը: Առեղծուածային կին մըն էր: Օր մը ընդունակ էր ստորնութեան, յաջորդ օրը վեհանձն շարժուձեւի մը: Ինչպէս դուք, ես ալ այս գործին կորիզը կը նկատեմ զինքը: Իր բոլոր ջանքերուն միտքն էր աշխարհի կեդրոնը դառնալ: Կ'ուզէր որ ամէն մարդ իրմով զբաղէր, ոչ միայն խորովածը կամ կարագը հրամցնելու համար իրեն, այլ եւ պէտք էր որ իր հոգին եւ սիրտը բանայիք իր առջեւ:

— Եւ եթէ մէկը մերժէ՞ր համակերպիլ իր քմահաճոյքին:

— Այն ատեն կը չարանար:

Շրթունքները կծկեց եւ կզակը սեղմեց:

Պ. Էմմըթ, կ'ուզէ՞ք ինծի ըսել, բոլորովին գաղտնաբար, թէ ձեր կարծիքով ով գործած է ոճիրը:

— Չեմ գիտեր: Որ եւ է գաղափար չունիմ:

(Շար.)

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ հարիւր հազար թղթատարական պարկեր առկախ կը մնան Փարիզի գլխաւոր կայարաններուն մէջ: Մեծ մասով ղրկուածներ են որ կ'աշխատին: Քսան պատասխանատու պաշտօնեաներ կախակայուեցան:

Օդանաւային գործադուլը վերջացաւ երէկ: Այժմ ալ ուսուցիչները կը սպառնան ընդհ. գործադուլ մը սարքել, յունուար 4ին (վերամուտ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ անթելը անգամ մը եւս յիշեցուց թէ աւելի մեծ ջանք մը պէտք է թափեն ռուսերէն սորվելու համար: Այժմ կան աւելի քան ութ հազար դասընթացքներ ռուսերէնի համար, բայց անթելը չեշտեց թէ «ռուսերէնի ուսուցման կեդր. կոմիտէն անհրաժեշտ կը գտնէ նոր դասընթացքներու հաստատումը, կարելի եղածին չափ շուտ»:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ազգ. ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Միլոյեան Ճիլաս, որ Թունդ հակառակորդ մը կը համարուի Խ. Միութեան:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ ամէնէն կաբեւոր քաղաքներէն երեքը վերաշինուած են, ինչպէս կը հաղորդեն պաշտօնական աղբիւրէ: Համպուրկ, «Գերմանիոյ պատուհանը աշխարհի վրայ», Միւնիխ եւ Շթութկարտ բոլորովին մաքրուած են փլատակներէն որոնք 1945ին կը ծածկէին բոլոր փողոցները: Ուրիշ մեծ քաղաքներ ալ վերաշինուած են 75 առ հարիւր համեմատութեամբ: Միայն Պերլինը, որ երկու մասի բաժնուած է, տակաւին փլատակներով ծածկուած է երկու երրորդով: 1945ին 2.500.000 տուներ աւերակներու վերածուած էին օդային ռմբակոծութիւններով: Անկէ ի վեր 2.200.000ը վերաշինուած են: Եւ սակայն բնակարանի տագնապը չէ փարատած:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ Ա. շրջանը պէտք է Իտալիոյ յանձնուի Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ, համաձայն տրուած որոշման, եթէ կարելի չըլլայ գումարել Հինգերու ժողովը: Այժմ այս տեսակէտը կը պաշտպանեն Ուաշինկթընի մէջ, իբրեւ օրինակ ցուցնելով Իտալիոյ եւ Յունաստանի պարագան: Պատերազմը այս երկու երկիրներուն մէջ ալ խոր խրամատ մը բացած էր, սակայն կարելի եղաւ վէճերը լուծել եւ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել:

ՍՈՒՐԻՈՅ համալսարանը առժամապէս փակուեցաւ, իբրեւ հետեւանք ուսանողական ցոյցերու, որոնք տեղի ունեցան Դամասկոսի եւ Հալէպի մէջ: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, դէպքը հետեւեալ ձեւով ծագած է.— Թատերախաղ մը կը ներկայացուէր Հալէպի ամերիկեան քոլէճին մէջ, երբ կարգ մը ունկնդիրներ բողոքեցին, արաբական արժանապատուութեան դէմ գտնելով զայն: Կառավարութիւնը միջամտեց, բայց կարելի չեղաւ սանձել յուզումը, որ ծաւալեցաւ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ մէկ եկեղեցիին մէջ 23 հոգի մեռան, երկու հարիւր հոգի վիրաւորուեցան ելեկտրական հոսանքի խանգարման հետեւանքով:

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Իբրոս Գայսէրլեան (ծնեալ Այտընեան, Վիէն), Տէր եւ Տիկին Մնացական Եզիկիէլեան եւ զաւակները (Լաֆրէթ), Տէր եւ Տիկին Թադէոս եւ Բերուզ Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թօզլուեան եւ զաւակը (Լաֆրէթ), Տէր եւ Տիկին Թորգոմ եւ Մարիամ Պղտիկեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Սիրանոյշ Հաճի Կարապետեան (Պուլկարիա), Այրի Տիկ. Մարիամ Պաղտասարեան (Կափ), Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Պաղտասարեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Պաղտասարեան (Կափ), Տէր եւ Տիկին Վահան Պաղտասարեան եւ զաւակները (Փարիզ), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն գաղտնազէտ մահը՝ իրենց մօրը, մեծ մօրը, կեսրոջը, մօրաքրոջ եւ հօրաքրոջ աղջկան եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՅՈՒԼԻԱՆԷ ԵԶԵԿԻԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գայսէրլեան, բնիկ Մեծ Նոր գիւղացի):

որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 24ին, իր բնակարանը՝ Լաֆրէթ (Իզէռ), 62 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շաբաթ եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Լաֆրէթի գերեզմանատունը:

ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ
ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

Հայ Կաղանդ պապան լուր տուաւ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան թէ՝ այս տարի ալ, Դեկտեմբեր 29ին ժամը 14 – 19 պիտի գայ Սոսիէթէ Սավանթ, շնորհաւորելու Նոր Տարին:

Կաղանդ Պապան կը խոստանայ գգուել ըլլալ եւ չկորսնցնել նուէրներուն պարկը: Դիմաւորելու համար պիտի ունենանք Նոր Տարուան ծառ, ներկայացում, պարեր, նուագ եւ սինեմա եւն.:

Կաղանդ պապիկը կը խնդրէ որ հայ մանուկները սիրող անձերը իրենց նուէրներով օգնեն մեզի ճոխ եւ ուրախ հայ կաղանդ մը անցնելու համար:

Իրաւունք չունի՞ Կաղանդ Պապան:

Ալֆորվիլէն օթօքարը կը մեկնի 13.30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մայր Եկեղեցիի ժամանակացոյց արարողութեանց.—

1 Յունուար, Ուրբաթ Ամանորի պաշտամունք 10:

5 Յունուար, երեքշաբթի ճրագալոյց Ս. Ծննդի 9: Երեկոյեան Ս. Պատարագ 4.30:

6 Յունուար, չորեքշաբթի Ս. Ծնունդ 8: 10 Յունուար, Կիրակի Ս. Պատարագ, Հոգեհանգիստ եւ Ջրօրհնէք 8.30:

ՏՕՆԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ

1 Յունուար ուրբաթ Կաղանդ առաւօտեան արարողութիւն ժամը 8, պատարագ ժամը 10:

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

ԼԻՈՆ.— Բալուի Հաւաւ գիւղի Ուսում-նասիրաց ընկերութեան խնջոյքը տեղի կ'ունենայ 3 Յունուար, կիրակի ժամը 15էն 23, Յոյներու սրահը: Առատ կերուխում: Հաճելի անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուին լիոնահայերը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին, Համխրր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին, Մորենիկի Ուսմ. ընկերութեան, Յառաջի վարչութեան, Հիւր. Եփրատ Միութեան եւ բոլոր անոնց որոնք հիւանդութեանս ընթացքին մխիթարեցին զիս այցելութեամբ կամ նամակներով:

Երուանդ Տէր Ղուկասեան

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Թ. Ա. Լիոն.— Հետագիրը ստացանք շաբաթ օր, մահագիրը՝ երկուշաբթի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքերու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժմէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈՐԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ: 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ 1ԷՆ, ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ

Ջեռքէ հատը 12 փրանք:

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր տարեկան 3000, վեցամսեայ 1600 ֆր:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ.— (Պելժիա, Անգլիա, Իտալիա, Գերմանիա եւն.) տարեկան 3500 ֆրանք: Ամերիկա 10 տոլար:

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31 Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ, Ի ՀԱՇԻՒ 1954Ի, ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1954Ի ԱՌԱՋԻՆ ԹԱՏԵՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԾԻԾԱՂԻ ՅԱՏԿԱՆԻՇՈՎ

THEATRE D'IENA, 10, Av. d'Iéna
Métro IENA

Շաբաթ երեկոյ, 9 Յունուար, ժամը ճիշդ 20.45ին

Բազմաթիւ թատերասէրներու փափաքին համաձայն ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն երեք արար եւ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Գաղութահայ զաւեշտ մէկ արար

Դերակատարներու ընտիր հոյլ մը՝ Տիկիններ՝ Լաթիֆեան, Ազնաւուրեան, Օր. Էլիզ, Պ.Պ. Գմբէթեան, Եր. Գրիգորեան, Տիգրան Պօղպատ, ինչպէս նաեւ Լաթիֆեան եւ Գ. Տէրվիշեան:

Մուտք՝ 200 ֆրանքէն սկսեալ: Կեդրոն Գրատուն Բալուեան, 43 Ռիւ Ռիշէ:

ԼԱՌՆԱՔԱՅԷՆ (Կիպրոս) Պ. Արթաքի Կիւտէնեան կը փնտռէ իր երկրորդ զարմիկը, բնիկ Թալասցի եւ ներկայիս Ֆրանսաբնակ ջութակահար Պ. Հայկ Կիւտէնեանը: Տեղեկացնել Բարեգործականի գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպօնի, Փարիզ:

Օր. ՍՕՆԱ ՄԱՎԵԱՆ
Պ. ԲԱՐՍԵՂ ԽՐԻՄԵԱՆ
Ամուսնացած

Փարիզ, 26 Դեկտ. 1953

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

3 Յունուար կիրակի, Արհի. Պահապանեան եպիսկոպոսի մահուան Գ. տարելիցի առթիւ հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10.30ին:

10 Յունուար: Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն: Ժամը 9.30ին ժամերգութիւն: Ժամը 10.30ին ձայնաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք:

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ • MERCREDI 30 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7256 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2667

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԱԼԻՔԸ ԲԱՐԵՆՇԱ՞Ն Է

Բաղդատաբար լաւատես յայտարարութիւններ եղան Դեկտ. 25ի Ծնունդին առթիւ, Նոր Տարուան համար:

Տարին եկած է արդէն եւ վաղը նոյնիմաստ հաւաստիքներ պիտի լսենք պատասխանատու բերաններէ:

Ինկապէս կա՞ն հիմքեր՝ 1954ը աւելի յուսալից տեսնելու համար:

Պատերազմի վտանգը հեռացա՞ծ է: Խաղաղութիւնը կ'ամրապնդուի՞: Մարդիկ աւելի տրամադի՞ր են ելքեր փնտռելու: Գոնէ Չորս Մեծերը հետզհետէ կը մօտենա՞ն, ի խնդիր համաձայնութեան:

Միամտութիւն պիտի ըլլար վճռական պատասխան տալ այս հարցումներուն:

Ինչ որ քաղաքագիտութիւն կը կոչեն երկարապատում քաշքշուք մըն է, որուն սկիզբը կրնաս գիտնալ, բայց վախճանը կը մնայ հարցական: Մանաւանդ վերջին աշխարհամարտէն ի վեր երբ ամէնէն պարզ խնդիրներն ալ թնճուկի վերածուեցան:

Եւ սակայն, այո', կան բարենշան երեւոյթներ, բաղդատելով նախընթաց տարիներու հետ:

Նախ, ինկապէս որ ժողովուրդները հետզհետէ աւելի անհամբեր կը դառնան, ոչ միայն ազատութիւն, այլեւ խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն պահանջելով:

Ամէնէն բռնակալ իշխանութիւնն ալ հարկադրուած է նկատի առնել այդ ճնշումը, որ կ'արտայայտուի զանազան ձեւերով:

Յետոյ, քիչ մը ամէն տեղ ալ անտանելի չափերու հասած են տնտեսական հոգերը:

Ճարտարարուեստական մեքենան կը բանի գիշեր ցերեկ, եւ այլազան արտադրութիւններ կը հոսին գետի պէս: Բայց, մեծ մասով ելք չեն գտներ եւ իրարու վրայ կը դիզուին լեռներ կազմելով:

Գնելու կարողութիւնը պակսած է ամէն տեղ: Յարածուն սպառազինութիւնները, միլիոնաւոր բանակներու պահպանումը կը քամեն շատ մը կենսական աղբիւրներ:

Մեծ թէ փոքր, ամէն երկիր զանազան միջոցներ կը փորձէ բարելաւելու համար ժողովուրդներու կենցաղը:

Բայց, շատ քիչերը կրնան գոհացում տալ եւ ընկերային խլրտումները այլեւս ամենօրեայ դէպքերու կարգը անցած են:

Միւս կողմէ, բացորոշ է թէ Խ. Միութիւնը նոր երկունքի մը առջեւ կը գտնուի, Սթալինի մահէն ի վեր (Մարտ 5):

Աւելորդ է զարմանազան գուշակութիւններ փորձել եւ հիմնական փոփոխութիւններ սպասել:

Բայց, ամենակալ Թաթը անհետացած ըլլալով, յաջորդները նոյնքան վճռական չեն երեւար, շատ մը պարագաներու մէջ:

Միշտ անհաշտ՝ սկզբունքի խնդիրներու մէջ, անոնք աւելի ճկուն ձեւեր կը փորձեն — մանաւանդ վերջերս:

Անոնք միշտ կը շարունակեն քաղաքական եւ ընկերային խլրտումներ սարքել ամէն տեղ: Կը շարունակեն դրդապէն ցոյցեր կազմակերպել յանուն խաղաղութեան:

Բայց, միեւնոյն ատեն կ'ըմբռնեն թէ այդ բոլորը կը ծառայեն աւելի զարկ տալու Արեւմուտքի վերազինման, Ատլանտեան ճակատի եւ ուրիշ կազմակերպութեանց զօրացման:

Այս պարագան ալ բարենշան կը համարուի բանդէտներու կողմէ:

Մնաց որ, Արեւմուտքը ինք զօրանալով հանդերձ, երբեք չի խուսափիր որեւէ պատեհութենէ, գլուխ գլխի տալու եւ գոնէ կարգ մը կնճիռներ լուծելու համար:

Այդ կարգէն է Չորսերու ժողովը, որուն գումարման վերջապէս հաւանեցաւ Մոսկուա, վեց ամիս քաշքշելէ ետք:

Իսկ Չըրչիլ տակաւին ամէն յոյս կորսնցուցած չէ, մինչեւ Մոսկուա երթալու համար:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

Վերջին լուրերու համաձայն ըմբոստ ուժերը արտակարգ ճիգեր կը թափեն դէպի հարաւ յառաջանալու համար, օգտուելով իրենց վերջին յաջողութենէն: Ֆրանսական բանակը իր կարգին միջոցներ ձեռք առած է, ամրացնելու համար Սենոյի դիրքը, Սաւանախեթի մօտ, որ Լաօսի պաշտպանութեան գլխաւոր առանցքը կը կազմէ: Շարունակ օդնական ուժեր եւ օդանաւեր կը ղրկուին վտանգուած շրջանը: Այդ ճակատին հրամանատարը, զօր. Ֆրանշի, չարժուն զօրամասեր ղրկած է դէպի հիւսիս, բայց ըմբոստները չեն երեւար, օգտուելով խիտ անտառներէն եւ չամբուտներէն:

Հիւս. Հնդկաչինի մէջ ֆրանսական օդանաւեր յարձակում գործեցին հակառակորդին պարենաւորման կայաններուն եւ ռազմամթերքի շտեմարաններուն վրայ: Կռիւները հետզհետէ կը սաստկանան եւ կը ծաւալին: Ինչպէս տեղական թերթերն ալ հաստատեն, պատերազմին այս նոր թափը մտահոգութիւն կը պատճառէ Փարիզի մէջ: Կիսապաշտօնական օրկանը, «Լը Մոնտ» երէկ դիտել կուտար թէ կառավարութիւնը պարտաւոր է իրականութիւնը տեսնել այնպէս ինչպէս որ է, իսկ դաշնակիցները պէտք է ըմբռնեն Ֆրանսայի հընարաւորութիւնները: Թերթը երկու ելք կը տեսնէ, — Միջազգայնացնել պատերազմը կամ զինադադար մը կնքել, ինչպէս եղաւ Քորէայի մէջ:

Միջազգային մամուլն ալ ուշադրութեամբ կը հետեւի անցուդարձին: Ամերիկեան թերթ մը կ'առաջարկէ որ Ազգաժողովը քննիչ յանձնախումբ մը ղրկէ Հնդկաչին: «Համայնավար ուժերուն արշաւանքը Լաօսի վրայ մարտակոչ մըն է Ազգաժողովին դէմ: Արդեօք սկի՞զբն է ուրիշ յարձակումի մը, նման անոր որ կատարուեցաւ Քորէայի մէջ 1950ին: Անհրաժեշտ է արագօրէն պատասխանել այս հարցումին. եւ եթէ պատասխանը դրական է, ուրեմն Ազգաժողովը կը գտնուի իր ամէնէն ծանր տագնապներէն մէկուն առջեւ»:

Լոնտոնի մէջ ալ անձկութեամբ կը հետեւին զինուորական կացութեան:

Մինչ այս մինչ այն, հակասական լուրեր կը շրջին ռազմական գործողութեանց մասին: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Թղթակիցներուն արգիլուած է ռազմադաշտ երթալ: Հրամանատարութիւնը փոխադրութեան բոլոր միջոցները յատկացուցած է օդնական ուժերու առաքման: Փարիզի համայնավար օրկանը, «Իւմանիթէ», յամառօրէն կը պահանջէ բանակցիլ եւ պատերազմը դադրեցնել, փոխանակ նոր պարտութեանց սպասելու:

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ մեծ ճակատամարտ մը պիտի մղուի այսօր – վաղը: Ըմբոստ հրամանատարութեան անթելը նոր կոչեր կ'ուղղէ, որպէսզի ուղղակի բանակցութիւններ կատարուին զինադադարի համար, փոխանակ Պաօ Տայ կայսեր դիմելու:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ պայմանագիրներու Գերագոյն Խորհուրդը ժողով գումարեց երէկ, նուազագոյն օրապահիկի սակ մը որոշելու համար: Գործատէրերը կ'առաջարկեն 22 հազար ֆրանք (երկու հազար ֆր. աւելի), սենտիքաները՝ 23.000էն մինչեւ 27.000 ֆրանք:

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ձերբակալութիւններ կատարուեցան Մարոքի մէջ, Քազապլանքայի մահափորձին հետեւանքով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ բոլոր օտարագրի ընտրողներուն կը յանձնարարուի արձանագրուիլ անմիջապէս: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ԾԻԳԸ

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացուց Ազգ. Ժողովի պատկան յանձնախումբին, երկրին վերազինման աշխատանքներու եւ 1954ի զինուորական ելմտացոյցի մասին: Այս առթիւ առաջարկեց Հնդկաչինի ֆրանսական զօրքին թիւը 180.000էն իջեցնել 165.000ի: Պակասը պիտի լրացնեն Հնդկաչինի մէջ մարզուած բնիկ զինուորները: Յետոյ ըսաւ թէ 123 միլիառ ֆրանք պիտի գեղչեն 1954ի ելմտացոյցէն: Կրճատումը միայն եօթը միլիառ ֆրանք պիտի ըլլայ մայր երկրին մէջ, իսկ մեծագոյն մասը պիտի կատարուի Հնդկաչինի մէջ ուր Մ. Նահանգները ստանձնած են հոգալ գլխաւոր ծախքերը: Յառաջիկայ տարի 320 միլիառ ֆրանքի (900 միլիոն տոլար) պիտի հասնի ամերիկեան օգնութեան գումարը:

Նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց նաեւ Ատլանտեան դաշինքին եւ Ֆրանսայի յանձնառութեանց մասին: Տրուած որոշման համաձայն Ֆրանսա 1945ին պիտի տրամադրէ 14 զօրաբաժին: Ազգ. բանակին թիւը պիտի ըլլայ 413.400 փոխանակ 420.000ի: Նաւազներու թիւը՝ 68.000էն պիտի բարձրանայ 71.000ի, օդաչուներուն թիւը՝ 118.000էն 133.000ի: Նոր մարտանաւեր պիտի շինուին եւն: Նախարարը հաւանական կը գտնէ որ Թուլեայ զինագործարաններու աշխատանքը, վասն զի անհագին մթերք ամբարուած է վերջին տարիներու ընթացքին: Իր հաշիւներուն համաձայն, այդ հաստատութեանց 36.500 բանուորներէն 2980ը պիտի արձակուին յառաջիկայ տարի:

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Ֆրանսա, Մ. Նահանգները եւ Անգլիա այսօր – վաղը պիտի պատասխանեն Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին, ընդունելով Չորսերու ժողովը գումարել յունուար 25ին կամ քանի մը օր վերջը, Պերլինի մէջ: Բուն ժողովատեղին պիտի որոշեն չորս պետութեանց մարզպանները: Արեւմտեանք առաջարկած էին Վերատուգիչ յանձնաժողովին կեդրոնը, որ կը գտնուի Պերլինի ամերիկեան շրջանին մէջ. բայց Մոսկուա համաձայն չէ:

Ինչպէս բացատրած էինք երէկ, նախապէս որոշուած էր ժողովը գումարել յունուար 4ին, բայց Մոսկուա հարկ դատած է յետաձգել, սպասելով Ֆրանսայի նոր դահլիճին կազմութեան:

× Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ կը կարծեն թէ Չորսերու ժողովին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ բացորոշապէս հասկնալ Խ. Միութեան իրական տրամադրութիւնները: Ամէն պարագայի մէջ, Մոսկուա պիտի հարկադրուի ճշդել իր դիրքը Գերմանիոյ միացման եւ ազատ ընտրութեանց մասին: Գերմանները կը յուսան աւելի մօտէն հետեւիլ անցուդարձին, քանի որ ժողովը պիտի գումարուի Պերլինի մէջ:

ԱՆԳԼԻՈ-ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին մօտերս: Այս անգամ աւելի նպաստաւոր կը թուի մթնոլորտը: Սուտանի ընտրութիւններէն վերջ կը կարծուէր թէ Եգիպտոս աւելի անհաշտ դիրք մը պիտի բռնէ. բայց այժմ որոշ բարեփոխում կը տեսնուի. մանաւանդ անոր համար որ Մ. Նահանգները սկսած են մեծ կարեւորութիւն ընծայել Փաքիստանի, ռազմագիտական տեսակէտով (Փաքիստան – Թեհրան – Պաղտատ – Վոսփոր):

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ նոր ցնցումներ զգացուեցան Յունաստանի Քեֆալոնիա կղզին եւ Պելոպոնէսի մէջ: — Անցեալ Օգոստոսին կործանած գիւղերէն մէկուն վերաշինութեան համար երեք միլիոն ֆրանք տրամադրեց Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդը: Գիւղը պիտի կոչուի Փարիզ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՒԵՏԻ՛Ս ...

Երէկ առտու կանուխ տպագիր թռուցիկ մը ստացայ:

Խորագիրը՝ «Մարքսի նուտերի երկաթափշալարերի ներսում գտնուող հայ նորահաս երիտասարդութեանը»: Ստորագրութիւնը — «Ռուսաստանի ժողովուրդների Յեղափոխական Ուժ»:

Ոչ նամակ, ոչ ալ որեւէ հասցէ: Միայն գլուխը ռուսերէն կնիք մը, եւ հետեւեալ մակագրութիւնը, ձեռագիր, նորօրինակ ուղղագրութեամբ.

— Հայ մարքսիստ Դաշնակներուն պզտիկ նուէր մը նոր տարուան համար մը»:

Թռուցիկը կը թուէ ցարական իշխանութեան բարիքները, Ալեքսանդր Բ.էն մինչեւ Նիկոլայ Գ.:

Յետոյ կը պատմէ Ռուսաստանի արտաքին թշնամիներուն դաւերը.

— «Թշնամու գաղտնի սպասարկութիւնը միանալով մեր երկրի Յուդաի զաւակներին, որոնց հոգում դեռ մինչեւ օրս իշխում է սատանան, առաջին հերթին պախարակեցին մեր այդ մեծ ընտանիքի հօրը, կամ աւելի պարզ լեզուով ասած՝ Աստծոյ փոխանորդ կայսեր սուրբ պատիւը, որից յետոյ թոյն ներարկեցին մեր եղբայրական ժողովուրդների սուրբ արեան մէջ»:

Այս արտաքին եւ ներքին դաւերուն հետեւա՞նքը.

— «1917 Թ. Փետրուարի 27ին մարքսեան միջազգային անաստուածների կազմակերպութեան վարձկանների խարդաւանքներով կալանքի տակ առնեց կայսրն իր ընտանիքով: Նոյն թուի հոկտեմբերի 25ին Ռուսաստանը կուլ գնաց կարմիր սատանայ Լենինին»:

Թռուցիկը այնուհետեւ կը պարզէ կայսերդաստանին սպանութիւնը, Մայիս 28ին եւ Նոյեմբերի 29ին չարիքները —այո', երկուքը միասին — եւ կ'աւետէ, բարձրաձայն.

— «Սիրելի հայրենակից, Աստծոյ կամքով ազատասէր ժողովուրդների եւ քո տարագիր աստուածավախ եղբայրների օգնութեամբ մօտ է քո ազատագրման ժամը մարքսեան անտանելի լծից»:

Ուրեմն, պարտաւոր էք դիրք ճշդել, որպէսզի չկրկնուի 1917–18ի քաոսը:

Յայտարարութիւնը կը վերջանայ հետեւեալ «կեցցէ»ներով.

— «Կեցցէ հայ աստուածավախ եւ աշխատասէր ժողովուրդը:

Կեցցէ մեր եղբայրական ժողովուրդներին համերաշխ միութիւնը:

Կեցցէ՜ մեր ապագայ կայսր, մեծ իշխան Վլադիմիր Կիրիլովիչ Ռոմանովը»:

Այսքանը՝ իբրեւ յառաջաբան:

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ չէ դադրած տակաւին: Ընդհ. գործադուլի ազդանշան չէ տրուած: բայց Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ ինքնավար սենտիքաները, որոնք շարժման գլուխը անցած են, կը ջանան համոզել միւս միութիւնները որ բազմապատկեն աշխատանքի դադարումները: Միշտ զինուորներ կ'աշխատին գլխաւոր կայարաններուն մէջ, թղթատարական ծրարներուն զատումը եւ առաքումը ապահովելու համար: Բանուորական Ուժը միշտ կը մերժէ մասնակցիլ գործադուլին, անպատեհ նկատելով ներկայ պարագաներուն մէջ: Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ 50 առ հարիւր ապահովուած է թղթատարական ծրարներու բաշխումը: Փարիզի գլխաւոր կայարաններուն մէջ աշխատանքը կէս առ կէս ջլատուած է, բայց տեղ տեղ շարժումը հետզհետէ կը մեղմանայ, համաձայն վերջին լուրերու:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐՆԵՐ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Գիւղացիի աղուոր, ծանր հպարտութեամբ Օշական բնակեցաւ Փարիզի մէջ, երեք ամիսէն աւելի:

Քաշուած Իսի արուարձանը, իր հայրենակիցներուն մօտ, կը մերժէր ճաշի հրաւէրներ եւ զանազան առաջարկներ:

Հայ մամուլին կողմէ իրեն առաջարկուած պատուոյ թէյասեղանն անգամ դժուարաւ կրցանք ընդունիլ տալ:

— Ես վարժ չեմ հանրութեան մէջ մտնելու: Ըլլալի՞ք բան է, բոլորը զիս պիտի դիտեն: Ինչ է, քան տարեկան աղջկան մը նման ժուռ գալով ես զիս հաւնեցնե՞լ պիտի տամ: Չէ, չեմ ուզեր, կը կրկնէր անընդհատ:

Վերջապէս, երկար պնդումներէ ետք, 1937 Հոկտեմբեր 3ին, փարիզեան շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ տեղի ունեցաւ իրեն ի պատիւ սարքուած թէյասեղանը:

Գրական երեք սերունդ ներկայացնող դէմքերով, շրջապատեցինք հայ գրականութեան «Անգղ»ը:

Այժմ երբ կը ջանամ հոն խօսք առնողները մտաբերել, ոմանք ներկայիս, ցիրուցան՝ զանազան երկիրներու գերեզմանատուներու մէջ, ինչպէս Հերոսը ինք, ողջերէն ալ ոմանք թափառական աշխարհի չորս ծագերուն, այսօր միայն լիուլի կը գնահատեմ ու կ'ըսեմ.— Ինչ երջանիկ օրերու մէջ կ'ապրինք եղեր: Այսպէս է կեանքը: Գեղեցկութիւններ յիշատակի վերածուելէ վերջ զգալի կը դարձնեն իրենց հրապոյրը:

Թէյասեղանին սեղանապետութիւնը յանձնուած էր Ա. Զօպանեանի:

Շատ ըսելիքներ ունիմ իր մասին: Իմ յաջորդական «Դիմաստուեր»ներէս մէկն ալ անպայման պիտի նուիրեմ իրեն:

Զօպանեան շատ զարմանալի դիւրազգածութեան տէր անձնաւորութիւն մըն է: Իր տիրական գիծը «խօսքի տակ» չմնալն է: Թերեւս ատկէ այն լեռնակուտակ ընդդիմախօսութիւնները, որոնցմով լեցուած են հայկ. մամուլին էջերը: Գէշ ձեւ մը չէ, զոնէ... չի մոռցուիր: Գրողներ կը ստիպուին մինչեւ յիշել զինքը եւ իրմով զբաղիլ: Ինչպէս ես՝ Օշականի քովն ի վեր:

Ուրեմն Զօպանեան սկսաւ քարերը տեղացնել իր բացման խօսքով:

«... Օշական հայ գրականութեան տուած է նոյնպէս թատերգութիւններ, մատենագրական ուսումնասիրութիւններ եւ ժամանակակից հայ դէմքերու շուրջ քննադատութիւններ: Այս բոլորին մէջ ինքնատիպ՝ դատելու եւ ըսելու կերպերով: Անշուշտ մեր կարգ մը բանաստեղծներուն, ինչպէս Ալիշանի, Թովմաս Թէրզեանի, Մկր. Պէշիկթաշլեանի, Իսահակեանի, Զարենցի մասին յայտնած կարծիքները չեմ բաժներ: Ինք անոնց մօտ բանաստեղծական աւիշը նուազ կը տեսնէ, բայց ասիկա տեսակէտներու տարբերութիւն մըն է եւ ուրիշ ոչինչ: Օշական բազմավաստակ դէմք մըն է, խոր, հարուստ ընդունակութիւններով: Իր տաղանդին հանդէպ կը յայտնեմ իմ գնահատութիւնս»:

Այդ օրը յաջորդաբար խօսք առին Շ. Միսաքեան, Մկր. Պարսամեան, Շ. Նարդունի, Արշ. Խանէտանեան, Ս. Վրացեան, Արշակ Ջամալեան եւ ուրիշներ:

Միտք չունիմ հոս թէյասեղանին նկարագրութիւնը կատարելու, բայց երկու բանախօսներու կարծիքները ուժգին տպաւորուեր են մտքիս մէջ: Առաջինը Ս. Վրացեանի ճառն էր, որուն ընթացքին հետեւեալ պատկերը գծեց:

— Օշականի գրականութիւնը իր քանակական եւ որակական մեծութեամբը կրնամ բաղդատել միայն Րաֆֆիին հետ: Այս վերջինոյն պէս իր գործը ամբողջ հայ զանգուածը կ'ընդգրկէ: Իր երկերուն թիւը այնքան մեծ է, այնքան ծաւալուն, որ կը նմանի գիւղական այն շատ խոշոր սեւ հացերուն, որ մէկ անհատ չի կրնար ուտել, պէտք է զայն մասերու բաժնել, այսինքն Օշականի գրականութիւնը շերտ առ շերտ ճաշակել, ու վայ տկար ստամոքսներուն...:

Այսպիսի առիթներու աննման էր մեր հոգելոյս Արշակ Ջամալեանի միջամտութիւնը: Ինքնաբերաբար խօսք առնելով ըսաւ.

— Սիրելի Օշական, ինքդ պարզ եւ համեստ մարդ, բայց ուսկի՞ց դուրս կը բերես այդքան բարդութիւններ: Խնայէ մեզի քիչ մը...: Չունինք Վրացեանի ակնարկած կարծր ստամոքսները, գիւղացիի սեւ հացդ մարսելու համար...: Բաւ է ցարդ տուած դարձդարձիկ մութ էջերդ: Քիչ մըն ալ մեր տկար ստամոքսներուն համար արտադրէ...: Մեծարենցը կը սիրեմ, բայց Զարիֆեանը ալ աւելի: Կէօթէն կ'ըմբոշխնեմ, բայց Հանրի Հայնէն՝ ալ աւելի: Ուրեմն իմ կարծիքովս պարզ գրականութիւն, պարզ ոճ եւ արուեստ՝ ամէն բանէ գերիվեր:

Ինչպէս ընդունուած սովորութիւն է, վերջին խօսքը վերապահուած էր Օշականին: Ելաւ ոտքի տժգոյն ու դողահար:

Վերջին անգամ էր որ զինքը կը լսէի ու կը տեսնէի:

Տարիներ սահեր են, բայց այսօր իսկ իր բառերը սարսուռ կը պատճառեն:

Նախադասութիւնները կ'արտաբերէր սրտին ամէնէն խոր ակերէն: Իր նայուածքովը կարծէք կ'ուզէր մեզ բոլորս գրկել: Նոյնանալու փորձը կ'ընէր: Կ'երեւի ինք ալ կը զգար թէ ասիկա այլեւս ճակատագրական վերջին հանդիպումը պիտի ըլլար զինք շրջապատող սրտակից շրջանակին հետ:

Նախ սրբեց քրտինքը, յետոյ նայեցաւ երկա՛ր բոլորիս ու.

— Ինձմէ դուրս ապրեցայ այսօր: Կայի՝ ու չկայի: Մթնոլորտը որ ստեղծուեցաւ այստեղ, ցարդ չեմ ունեցած, ու ասկէ վերջ դժուար թէ անգամ մըն ալ ապրիմ: Հոս կողքիս է օրուան նախագահը, Զօպանեան, որուն գործին հանդէպ ունեցած եմ հիացում: Իմ պատանեկան օրերուս մտքիս պատուհանը բացողներէն մին եղած է: Ու փոխադարձ կը տեսնեմ մօտս երիտասարդ դէմքեր, որոնց այս անգամ եւս ինծի վիճակուեցաւ մտքերու թռիչքը պարզեւել: Երկու երեք սերունդ երբ շղթայուած կը տեսնեմ քովս, ու ատոնց համակրութիւնը անձիս ու գործիս հանդէպ, չեմ կրնար զսպել ինքզինքս, յայտնելու շնորհակալութիւններէ աւելի բան մը, քանի որ, ո՞վ գիտէ, գուցէ անգամ մըն ալ չկարենամ տեսնել ձեզ...:

.. Ու չտեսանք այլեւս զինքը:

Մեկնեցաւ Միջին Արեւելք, տուաւ կարգ մը գործեր եւս ու Հալէպի մէջ փակեց իր աչքերը, փափախը գլուխը, հովուի մը տեսքով: Իր մազերը կարճ այնպէս՝ ինչպէս առաջին անգամ իրեն հանդիպեցայ:

Սխալեցայ: Տեսայ Օշականը անգամ մը եւս: Ճիշդ երկու շաբաթ առաջ, Կարօ Գէորգեանի հրատարակած Տարեգիրքին մէջ:

Այս անգամ մարմարեայ խոշոր խաչ մըն էր շալկած, ու կը տքար ծանր բեռանտակ:

«Խորհուրդներու Մեհեան»ին մէջ տեղ մը կը հարցնէ.— Ի՞նչպէս կ'ապրին մեռելները:

Ի՞նչպէս կ'ապրիս հող մինակդ, Հալէպի գերեզմանատան մէջ, Թանկագին Օշական, պատմէ այս նոր հէքեաթդ ալ, ծարաւի ենք բառերուդ, ըսէ, բարբառէ, ինչպէ՞ս կ'ապրիս...:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԳԷՕԹԷԻ «ԸՆՏԻՐ ԵՐԿԵՐ»Ի Ա. ՀԱՏՈՐԸ

Դոկտ. Արտաշէս Աբեղեանի թարգմանութեամբ եւ խմբագրութեամբ սկսուել է հրատարակուել հանճարեղ Գէօթէի «Ընտիր Երկեր»ը՝ վեց հատորով:

Առաջին հատորը, որ կրում է «Նորավէպեր» անունը, արդէն լոյս է ընծայուել, շնորհիւ Պ. Ճորճ Մարտիկեանի նիւթական օժանդակութեան, ինչ որ մեծապէս արժանի է գնահատանքի:

Գրքի ներածական բաժնում Ա. Աբեղեանը հմտօրէն ու համառօտակի տուել է Գէօթէի կեանքի եւ գործերի ընդհանուր բնութագիրը. ինչպէս՝ «Գէօթէի տեղը գերմանական եւ համաշխարհային մշակոյթի պատմութեան մէջ, Գէօթէն գագաթնակէտը գերման գրականութեան, եւ մարդը՝ յանձինս Գէօթէի»:

Այսպիսով ամէն մի լուրջ հայ ընթերցողի առաջ պարզւում է Գէօթէն, որպէս մի հանճարեղ դէմք՝ համաշխարհային գրականութեան անդաստանին մէջ: Ապա տրուած է նրա համառօտ կենսագրականը:

Յետոյ, դոկտ. Աբեղեանը ամփոփ, ընդհանուր գծերով եւ ժամանակագրական կարգով տուել է Գէօթէի գլխաւոր երկերի հակիրճ բնութագիրը, որով աւելի դիւրամատչելի է դարձուած ընթերցող լայն զանգուածին՝ Գէօթէի բարդ գրականութիւնը:

«Ես չեմ գրել զանգուածների, այլ անհատ ընթերցողների համար միայն, որոնց ուզածը եւ փնտռածը հէնց այդ է», գրում է ինքը իր գրուածների մասին Գէօթէն: Այս հանգամանքն է, որ աւելի հետաքրքրական է դարձնում նրա երկերը ու որոնումի մղում անհատ ընթերցողներին, լարուած ուշադրութեամբ վայելելու համար հատընտիր գործերը Գէօթէի, որու մասին խրատում դոկտ. Աբեղեանը ասում է. «... Թերեւս ամէնէն բազմաբեղուն ստեղծագործողը՝ հանուր մարդկութեան»:

Այո, Գէօթէն հազուագիւտ դէմքերից է գրական անդաստանում. դժուարամատչելի է նրա ոճը ու բարձր՝ նրա լեզուն, որովհետեւ նա ստեղծագործել է արուեստի կատարելութեամբ ու խոր իմաստասիրութեամբ:

Սակայն, ես չէ որ պէտք է վեր հանեմ նրա ստեղծագործութեան արժէքը եւ դերը՝ հանուր մարդկութեան մէջ: Այդ ուղղութեամբ արդէն լոյս են ընծայուած բազմաթիւ հատորներով աշխատութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ, մեծ գրականագէտների ու գրական քննադատների կողմից: Իմ նպատակս է այս փոքրիկ գրութեամբ ուշադրութիւնը հրաւիրել մեր այն «անհատ» ընթերցողներին, որոնք փնտռում են, բայց չեն գտնում:

Ահաւասիկ պատեհ առիթը, որ պէտք չէ ձեռքից բաց թողնել:

Առաջին հատորը, որ, ինչպէս յիշեցինք, «Նորավէպեր» անունն է կրում եւ արդէն հրապարակի վրայ է, պարունակում է վեց մանր վէպեր, հինգ փոքրիկ պատմուածքներ եւ երկու փոխադրութիւններ՝ Ֆրանսերէնից:

Ասուած է, որ գրականութիւնը ազնուացնում է մարդու հոգին. այս տեսակէտը համապատասխանում է Գէօթէի հանճարին ու նրա իմաստասիրական ստեղծագործութեան:

Գեղեցիկ ու հմայիչ են նրա փոքրիկ վէպերը եւ դաստիարակիչ, նրանք ամէն մի ընթերցող մղում են դէպի մարդկային բարոյականի բարձունքները:

Նա «եզակի իմաստասէր է, նոր ժամանակների այդ Սոկրատէսը», ինչպէս շատ տեղին նկատում է դոկտ. Աբեղեանը:

Շատ աւելի հետաքրքրական են նրա կարճ պատմուածքները, աւելի քան խրատական ու ազնիւ զգացումներ ներշնչող ընթերցողին:

Երբ սկսում էք գրքին ընթերցումը, այլ եւս դժուար է բաժանուել նրանից, մինչեւ որ յանգէք վերջաւորութեան: Գէօթէն կապում է իրեն, իր աներեւոյթ ոգով ու ամբողջապէս փոխադրում «վերացական» մի աշխարհ, որտեղ ամէն ինչ գտնում էք

ԱՌՈՒԻ ՋՈՒՐՍ ԿԸ ԳՈՂՆԱՆ

★

Չեմ գիտեր ով ինչ ըսաւ, երկուքս ալ լռած էինք, անոր աղաչանքը, «Ես չէի, զիս ղրկեցին» խօսքերը, կարմիր թուշերուն տակէն, կապուտակ աչքերուն անմեղունակ նայուածքը զինաթափ ըրին զիս: Զգեցի որ երթայ առանց բառ մը փոխանակելու...

Քանի մը քայլ հազիւ հեռացած, ետ կը դառնար, ժպտադէմ նայուածք մը կը ղրկէր, հարազատի զթասիրտ ժպիտը...

Օրեր վերջ, երբ կրկին ջուրկապի աշխատանքով զբաղած էի, դրացի ցանկապատէն լսելի եղաւ մեղմ ձայն մը: Ինծի այնպէս թուեցաւ թէ մէկը զիս կը կանչէ: Ամէն բան մոռցած ուշադրութիւնս կեդրոնացուցի: Օդը ցնդած անորոշ խօսքեր ականջներուս մէջ զամուեցան տարօրինակ սարսուռով... Չեմ սխալիր, ան էր, ան, հետս պահուըտուք կը խաղար: Գաղտուկ քայլերով, տեղ, տեղ կանգ առնելով դէպք բռնեցի ցանկապատին ետին: Ձայն ծպտուն չէի հաներ: Իր բոյնը կորսնցուցած թռչնիկ մը բռնելու տենդով մէկէն մագլցեցայ ցանկապատէն ի վեր, կամացուկ մը բռնեցի մանտրտիկ մատները որ չփախչի: Քիչ վերջ երկուքս ալ նստած քով քովի, վերջլոյսի ցոլքերը կը դիտէինք անխօս:

Կարելի չէ բացատրութիւն մը տալ մեր տղայական ամօթխածութեան, հոգեփոխութեան մասին: Ոչ ան, ոչ ես, համարձակութիւն ունեցանք իրարու անուն գիտնալու, մեր ինքնութիւնը յայտնելու: Կը նմանէինք կորսուած, եւ իրար գտած քոյր եղբօր: Մեր խորհրդաւոր լռութիւնը գաղտնիք մը պահելու չափ թանկ կը թըւէր այդ պահուն, եւ այդպէս ալ մնացինք մինչեւ որ իրարու հետք կորսնցուցինք:

Հոգեբանութեան մասին որոշ գաղափար չունէինք, բայց մեզ իրարու մօտեցնող զօրութեան մը ենթակայ, չէինք կրնար իրարմէ բաժնուիլ: Այգեստաններու, ցորենի արտերու մէջ կը վազվզէինք, մեր գառները, ուլերը արածելով: Մեր ժամադրավայրը հանդիպակաց ճամբուն մէջտեղի հսկայ ընկուզենին էր: Ձայն տալով իրար կը գտնէինք: Կը յիշեմ մեր մանկական խաղերը, քարի կտորներով տնակ շինելը, առանց պատճառի լացերը: Կը խուսափէինք ջուրի գողութեան, մեր առաջին կռիւի մասին խօսելէ, կարծես աներեւոյթ, ներքին ուժ մը արգելք կը հանդիսանար...

Ամբողջ երկու տարի մենք ապրեցանք իրարմով, ընկուզենիի հսկայ ծառին հետ եղբայրութիւն մը կազմելով: Հոն կը բոհբէինք եւ կ'ուտէինք եգիպտացորենները: Այնտեղ է որ կանանչ ընկոյզները վար կ'առնէի ուռենիի երկար ճիւղով: Հոն անանուն քոյր մը կը ժողվէր գոգը կը լեցնէր ու պահեստի փոսին մէջ կը թաղէր որ կակուղնան, կեղեւը դիւրաւ թափի, կոտրելու եւ ուտելու պատրաստ ըլլան: Այդ հսկայ, միակ վկային կոճղին տակ կարգով կը շարէինք տանձը, խնձորը, խաղողի ողկոյզը, չոր թութը, եւ արտերու մէջէն հաւաքուած կակաչներով, գոյնզգոյն ծով ծաղիկներով կը զարդարէինք, Ս. Սարգիսի ուխտագնացութեան բացօթեայ պատարագի խորանին պատկերը երեւակայելով... Մի խնդաք, մեր հոգեկան տնակը, սրբավայր խորանը կը գեղեցկանար, գերաշնորհ հմայքով կը վերանար ծաղիկներու, պտուղներու, բուրմունքին տակ...

Ի՞նչպէս մոռնալ եւ ինչո՞ւ պահեմ, հայրիկ – մայրիկ խաղալով ամէն օր զաւակներու, թոռներու տէր կը դառնայինք, փայլուն ու նաշխուն քարէ պուպրիկները իրարու քով պառկեցնելով, օրօր երգելով... Մի խնդաք, այդ պահերուն մենք մեղմով տաք ու քաղցր խռովքէ մը բռնուած, բարութեան մթնոլորտ մը կը ստեղծէինք:

... 1919, Մարզուանի Ամերիկեան որբանոց: Հայութիւն, խնդութիւնք երջանկութեան օրեր: Ս. Ծնունդ, Կաղանդ պապա, Նոր Տարի, հարիւրաւոր որբեր, հագուած, կոկուած, կարգով կը քալենք հանդիսասրահ երթալու: Ճիշդ մեր կուշտին աղջիկներու շարանը կ'անցնի, գունաւոր ժապաւէններ թիթեռնիկի բաց թեւերով թառեր են մեր գլխուն վրայ: Անհամար նայուածքներ, աչք ու յօնք իրար անցած... Տէր Աստուած ինչ տեսնամ: Ան ան է: Մեր ակնարկները իրարու զամուած կը կարմրինք, կը քրտնինք, դող ելած: Կը մտածեմ՝ ուրեմն երկուքս ալ Հայու խլեակներ ինկեր ենք կրկին իրարու մօտ, բայց այս անգամ բնութեան ազատութիւնը չենք կրնար վայելել, կարգ կանոն կայ: Միտքս կը չարչրկեմ, ի՞նչ ընել, ինչ ձեւով\հասկցնել որ մենք իրար լաւ, շատ լաւ կը ճանչնանք, քոյր եղբօրմէ մը աւելի:

Անցան տարիներ: Մենք մնացինք իրարու անծանօթ: Օր մը չունեցանք իրարու քով գալու, կուշտ ու կուռ խօսելու, մեր սիրտերը պարպելու...: Ալ մեծցած էինք, ամօթխածութեան զգացումը մեզ կը նեղէր: Ո՞վ պիտի հաւատար մեր պատմութեան, քանի որ բոլորին պատմութիւնը միեւնոյնն էր...

1921 – 22: Կրկին ողբերգութիւն: Ընդհանուր արտագաղթ: Որբանոցներու տեղափոխութիւն, անորոշ, անծրագիր, քըմահաճ կարգադրութիւն: Մեր աչքերը հազիւ լոյս աշխարհ տեսած էին մեր կերած հացը դեռ չէինք մարսած, երբ ըսին.

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

★

ՎԻԷՆ.— Քանի մը տեղեկութիւններ Վիէնի կազմակերպութեանց, միութեանց եւ Կրթական ձեռնարկներու մասին.—

Միութիւններ.— Տասնեակ մը տարիներ առաջ սունկի պէս բուսնող Միութիւնները այսօր գրեթէ հոգեվարքի մէջ են: Խարբերդցիականը գոյութիւն ունի տակաւին, բայց որեւէ կենդանութեան նշան ցոյց չի տար: Բազմաշէնի Հայրենակցականը իբրեւ գործունէութիւն՝ տարին մէկ երկու ժողով կը գումարէ: Վերջերս երիտասարդաց մը կազմեց, որուն անունը միայն լսուեցաւ: Վասպուրականցիներու Հայրենակցականը տարին մէկ անգամ անդամները իրարու քով կը բերէ, տօնելու համար հերոսամարտը, այնուհետեւ լռութիւն: Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը այս տարի չարժում ցոյց կուտայ: Նոյ. 11ի Զինադադարի օրը Թափօրին մասնակցեցան եռագոյնով:

Իբրեւ քաղաքական կազմակերպութիւն, միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւն է որ 1925էն ի վեր անընդհատ կը գործէ գաղութիս մէջ: Կապոյտ Խաչը որ 25 տարիէ ի վեր դպրոցներ կը պահէ Վիէնի մէջ, փրկարար դեր կը կատարէ: Եթէ երբեմն թերիներ եղան, պատճառը ուսուցիչի հարցն է միշտ: Դժուար է մնայուն ուսուցիչներ ճարել, ինչպէս Կրընոպլի մէջ ընկեր եւ ընկերուհի Սիսլեաններ, որոնք բոլորանուէր կը գործեն: Այսուհանդերձ հպարտ է Վիէնցին որ հոս մեծցող նոր սերունդը կը խօսի եւ կը գրէ հայերէն: Եւ կը հետաքրքրուի ու ներկայ կ'ըլլայ մեր հանդէսներուն: Անշուշտ պարահանդէսները աւելի կը հրապուրեն զիրենք: Մեր մեծ մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ միացեալ ուժերով եւ ծրագրուած կերպով պայքարիլ, ի նպաստ նոր սերունդի փրկութեան գործին:

Ֆ. Կ. Խաչի երեք դպրոցները միասին ունին 58 աշակերտ, 30ը աղջիկ, 28ը մանչ: Մեր մօտակայ Փօնթէվէֆի մէջ ալ ունինք դպրոց մը, շնորհիւ Պ. Նշան Տէր Սարգիսեանի, որ վեց տարուան համար սենեակ մը տրամադրեց դպրոցին համար: Պզտիկ նորոգութեամբ մը երկու տարիէ ի վեր դպրոց մը ունինք, տէր եւ տիկին Սարգիսեան թէ կը տաքցնեն դպրոցը եւ թէ մաքրութեան հոգ կը տանին: Իսկ ընկեր Յ. Մշոյեան սիրայօժար կը հսկէ Օհանջանեան ակումբին եւ դպրոցին վրայ: Փասքալի շրջանին մէջ ընկերուհի Եղիսաբէթ Այանեան երկրորդ տարին է որ տրամադրած է իր խոհանոցը եւ ճաշասրահը դպրոցի: Քանի ունինք նման զոհողութեան տէր անձեր, Հայը կ'ապրի:

Գաղութին մէջ կան երկու մարզական միութիւններ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը որ իր գոյութիւնը կը պահէ 25 տարիէ ի վեր, իսկ ազատագրութենէն ետք կազմուեցաւ Հ. Մ. Մ.ը: Երկուքն ալ եթէ այսպէս շարունակեն, դժուար թէ կարենան ոտքի կանգնիլ գալ տարի:

Ս. Դ. Հնչակեանները ունին ակումբ մը: Վերջերս ալ կազմեցին Տիկնանց մասնաճիւղ մը: Տարիներէ ի վեր գոյութիւն չունի ռամկավար կազմակերպութիւն Վիէնի մէջ:

Պ. Կ. Տէրմոյեան հայերէնի մասնաւոր դասերով միշտ օգտակար կ'ըլլայ գաղութին, իսկ Յ. վրդ. Լեւոնեան երգի դասեր կուտայ, ինչպէս եւ կրօնական դասեր, ձրի:

ՏԵՐՍԻՄՑԻ

ԱՐԱՄ.— Հայրիկ, մեր ապառհին մարգարէ՞ է:

ՀԱՅՐԸ.— Ի՞նչ ըրաւ որ:

ԱՐԱՄ.— Երէկ գիշեր մութին մէջ ինչպէ՞ս գիտցաւ որ ածիլուած չես...

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

★

ՎԻԷՆՆԱ, (Յառաջ).— 18 Դեկտ. Ուրբաթ երեկոյ, քաղաքիս անգլիական դեսպանատան շքեղ ապարանքին մէջ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ, Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսի քարտուղար՝ Գեր. Վէտըմսի այցելութեան առթիւ:

Ներկայ էին զանազան յարանուանութեանց պատկանող 40 եկեղեցականներ, որոնց կարգին գաղութիս հոգեւոր հովիւը՝ Եղիշէ Ծ. վրդ.:

Հիւր եկեղեցականը երբ տեղեկացաւ թէ հայ հոգեւորական մըն ալ ներկայ է ընդունելութեան, ողջունելով զայն գոհունակութեամբ յայտնեց թէ Հայոց կաթողիկոսը բարեհաճած է թանկագին նուէր մը ղրկել մեր Արքեպիսկոպոսին Դերենիկ եպիսկ. Փոլատեանի ձեռքով:

Յիշեց նաեւ թէ կը ճանչնայ Լոնտոնի Հայոց հոգեւոր հովիւը:

Ողջոյնի խօսքեր ու կարճ ուղերձներ արտասանեցին անկլիքան երէցը՝ Մասթըրս, բողոքականաց եպիսկոպոսը՝ Գեր. Մայու: Հիւր եկեղեցականը մասնաւորաբար իր ուրախութիւնը յայտնեց որ առիթ կ'ունենայ տեսնելու օտար եկեղեցականներու հաւաքոյթ մը ուր ներկայ են բոլոր յարանուանութիւնները առանց բացառութեան:

Արդարեւ սրտապնդիչ երեւոյթ մըն էր տեսնել մասնակցութիւնը կաթոլիկ ներկայացուցիչի մըն ալ յանձին համալսարանի դասախօս՝ Պրոֆ. Կապուէլլի, որ նոյնպէս Մխիթարեանց հետ իր ծանօթութիւնը յիշեց:

Քրիստոնէական եղբայրութեան այս գործնական միութիւնը եղաւ կենդանի ապացոյց մը թէ, որքան դիւրաւ կարելի է մարդոց միջեւ հաշտութիւն հաստատել եւ հետեւաբար կատարեալ ու տեւական խաղաղութիւն ապահովել, եթէ բարեկամեցողութիւնը չպակսի:

Հաւաքոյթի ընթացքին յիշուեցաւ նաեւ Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա Տաղի 40 Օրերը» հեղինակութիւնը, որուն նոր տպագրութիւնը նոր լոյս տեսաւ Հերտէր հրատարակչական ընկերութեան կողմէ: Շնորհիւ այս գրքին Աւստրիացիները մեծ մասով ծանօթացած են հայ ժողովուրդին:

Վիէննայի մէջ հինգ տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի միջյարանուանական միութիւն մը որ պարբերաբար հաւաքոյթներ կը սարքէ: Յաջորդը տեղի պիտի ունենայ Յունուարի վերջը: Միութեան կ'անդամակցի նաեւ Հայ. Եկեղեցին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ա.— Հեռուէն՝ կնոջդ ինքնաշարժ քշել կը սորվեցնես, փոխանակ հետը միասին ինքնաշարժին մէջ նստելու:

Բ.— Ինքնաշարժը ապահովագրուած է, կեանքս՝ ոչ...

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ « ԶԱՐԹՕՆՔ»Ը

Փարիզահար գաղութին մէջ պարբերաբար տեղի կ'ունենան հանդէսներ ուր ժողովուրդը խուռներամ կը դիմէ առանց «հրէի եւ հեթանոսի» խտրութեան: Այդ հանդէսներէն մէկն էր Ֆ. Կ. Խաչի սարքած «Զարթօնք»ի գիշերը: Դեկտեմբեր 25ի Ծնունդը տօնելու համար եղբայրացած էին կարծես բոլորը:

Սրահը փոքր էր եւ բազմաթիւ պարողները իրարու սեղմուած հազիւ կրնային շարժիլ: Իսկ Ֆ. Կ. Խաչի ժրաջան անդամուհիները առանց նկատի առնելու յոգնութիւնը, սեղանէ սեղան կը վազէին, ծառայելու համար հանդիսականներուն, միեւնոյն ատեն չօշափելի արդիւնք մը ձեռք բերելու: Մանուկը, ծերը, հիւանդը եւ աղքատը կարօտ են իրենց օժանդակութեան, իսկ այդ գիտակցութիւնը մղիչ ուժն է իրենց գործունէութեան:

Պզտիկ գեղարուեստական բաժին մը կը լրացնէր այս հաճելի Զարթօնքի գիշերը: Դաշնակի վրայ ճարտարօրէն նուագեց փոքրիկն Ֆարշեան, նորահաս դաշնակահարուհի մը: Երգեց Օր. Մ. Մուրատեան եւ պարեց Ֆ. Կ. Խաչի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Ալիս Գավէզեանի: Քանի մը տարուան մէջ այս պարախումբը նշանակելի յառաջդիմութիւն ցոյց կուտայ, դառնալով հետզհետէ աւելի արտայայտիչ եւ մանաւանդ բարելաւելով իրենց հայկական տարազը:

Ներքին թղթակից

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Ի՞ՆՉ Է «ԶՈՐՊԱՃԻ»Ն

ԿՐԸՆՈԲԼ.— «Զորպաճի» բառը քանի մը յօդուածներու տեղի տուաւ «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ: Ահա ինչ որ մեզի կը սորվեցնէին Կեսարիոյ «Ուսումնարանի»ն մէջ:

Հին օրերու Թրքական բանակի մեծամասնութեամբ կազմուած էր «պաշխօզուք»ներէ, այսինքն պէկերէ եւ «աղա»ներէ, որոնց մեծին «պաշաղա» կ'ըսէին, որ երթալով փաշա եղաւ: Ասոնք եթէ պատերազմներու ժամանակ լաւ ռազմիկներ էին, խաղաղութեան ատեն իրենց օրերը կ'անցնէին ապստամբութեամբ, եւ շատ վստահելի չէին Սուլթանին հանդէպ:

Ուրեմն Օրխան-Ղազի մտածեց, բանակ մը կազմել զուտ քրիստոնեաներէ: Այսպէսով երկու նպատակ ունէր — նախ իբրեւ պատանդ պահել բոլոր իշխանաւորները (քրիստոնեայ) որոնց ընտանիքները հանգիստ պիտի կենային, երկրորդ, ի հարկին գործածել այս բանակը իր ցեղակիցներուն դէմ: Այս բանակը կոչուեցաւ «Ենիչէրի» = Նոր բանակ:

Մեզի անծանօթ պատճառներով, հաւանաբար թշնամիէն եւ ժողովուրդէն գաղտնի պահուելու համար, այս բանակի կազմին, խոհանոցի առարկաներուն անունները տրուեցաւ: Օճաք՝ կը նշանակէր գունդ, «ղազան»՝ բանակ, «սազպաշը» յիսնապետ, «աշճըպաշը» հարիւրապետ, «չօրպաճը պաշը» հազարապետ կամ գնդապետ եւ ասոնց վրայ «պաշաղա» մը կար որ զօրավարի համարժէք էր:

Ինչպէս կը տեսնենք, «Զորպաճի» մատակարար կամ «միւթէհայիտ» ըսել չէր, երբ այս բառը կը գործածուէր բանակին մէջ: Զեմ ուզեր մանրամասնութիւններու մէջ մտնել, միայն սա ըսեմ որ Թուրքերը միշտ ծուռ նայեցան այս բանակին, հակառակ խսլամացած ըլլալուն: Զայն միշտ «կեավուր» կը նկատէին, եւ երբ 1926ին Սուլթան Մահմուտ Բ.ի օրով ջնջուեցան տիտղոսները, ժողովուրդին կողմէ գործածուեցաւ իբրեւ քաղաքային տիտղոս ոչ Թուրքերուն համար:

Ինքզինքը յարգող Թուրք մը, իր արժանապատուութեան չի կերցներ, ոչ Թուրքի մը «աղա» կամ «պէկ» տիտղոսը տալ, շատ շատ «էֆէնտի» կ'ըսէ, առանց հասկնալու բառին նշանակութիւնը: Բայց «չօրպաճի»ն թէ մեծին թէ պզտիկին կէս ծաղրական իմաստ ունէր:

ԱՐԱՄ ԻՍՊԻՆՁԵԱՆ

իղձալական, մաքուր, ջինջ ու բիւրեղեայ:

Ընթերցումի այդ ժամերին մարդ իրեն զգում է ապաքինուած հոգեպէս:

Ուր էր թէ իրական աշխարհը լինէր այն:

Անոր հոգերի տակ կքած, պահ մը ինքզքեզ զգում ես Գէօթէի հայրենիքում ու սրտանց վերյիշում այն օրերը, որ մօտիկ անցեալում վայելել ես ազնիւ ու ժրաջան Գերմանացիների հետ:

Ասացինք, որ դժուարամատչելի են Գէօթէի ստեղծագործութիւնները: Բայց շնորհիւ դոկտ. Արեգեանի հմտութեան թէ հայերէն եւ թէ գերմաներէն լեզուներին, պահպանելով հանդերձ Գէօթէի ոճը եւ նրա գրական որակը, այնպիսի յաջողութեամբ ու վարպետութեամբ հայացուած են դրանք, որ համարեա ջնջւում են դժուարութիւնները:

Շատ դժուարին գործի է ձեռնարկել մեր սիրելի Թարգմանիչը, բայց շնորհիւ իր ջանասիրութեան, իր զարգացումին ու իր համեստ եւ համբերատար բնաւորութեան, այսօր այս յաջող ու գեղեցիկ գործի առջեւն ենք:

«Գէօթէի երկերը, ոչ միայն բովանդակութեան, այլ նաեւ շարադրութեան ու ոճի եւ առհասարակ լեզուական տեսակէտից Թարգմանչի առաջ դնում են մասնաւոր պահանջներ, որոնց գոհացում տալը կապուած է յաճախ զգալի դժուարութիւնների հետ», ինչպէս համեստօրէն խոստովանում է մեր Թարգմանիչը:

Իմ համեստ կարծիքով, սիրելի Թարգմանիչը յաղթահարած է այդ բոլոր դժուարութիւններին:

Վստահ եմ, թէ այս եւ հետագայ գործերը կը լրացնեն ու կը հարստացնեն հայ գրականութիւնը թէ քանակով եւ թէ որակով:

Ա. ԱՐԱԳԱԾ

«ՅԱՌԱՋ» Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Քարլին, Քարլ Բէյթըրին տեղը եթէ ըլլայի շատոնց օճիքս ազատած կ'ըլլայի: Շատ գէշութիւն ըրած է անոր: Բայց, խօսքը մէջերնիս, արժանի էր անոր: Կարելի՞ է այդքան պարզամիտ ըլլալ: Թոյլ տալ որ մարդիկ աքացի տան ետեւէդ:

— Տիկին Լէյտնըր աքացի՞ տուած է իր ետեւէն:

— Ոչ, միայն պզտիկ կճոյներ, ձեռագործի ասեղով, այդ էր իր գործելու եղանակը:

Քարլը զայրացկոտ եւ հեծեծող է ապուշ տղեկի մը նման: Բայց ասեղը ահռելի զէնք մըն է:

Ակնարկ մը նետեցի Փուարոյի վրայ: Թեթեւ դող մը կ'երեւար շրթունքներուն վրայ:

— Բայց եւ այնպէս չէք կասկածիր թէ Քարլ Բէյթըրը սպաննած է զայն, այնպէս չէ՞:

— Ոչ, իմ կարծիքով մայր կին մը չըսպաններ անոր համար որ ամէն քայլէդ ծիծաղելի կը դարձնէ քեզ:

Փուարօ գլուխը շարժեց, մտածկոտ:

Ըստ Էմմըթի, Տիկին Լէյտնըր մարդկային որեւէ գին չունէր. պէտք էր ուրիշ պատմութիւն մը լսել:

Իսկապէս ջղագրգիռ մայր մըն էր այս Բէյթըրը: Երբ խօսք ուղղէիր իրեն տեղէն կը ցատկէր եւ ապուշ խեղկատակութիւններ կ'ընէր: Օրինակ, տասն անգամ անուշեղէն կը հրամցնէր, գիտնալով հանդերձ որ բերանը չէր դներ: Քանիցս ուզեցի կարգի հրաւիրել զինքը:

Այլ մարդիկ չեն հասկնար թէ իրենց անժամ հաճոյավարութիւնները միայն կիները ջղագրգռելու կը ծառայեն: Առիթը կը փնտռէի այս մասին քանի մը բառ ըսելու Պ. Փուարոյի

Երբ տուն հասանք Պ. Էմմըթ առաջարկեց Պ. Փուարոյի իր սենեակը երթալ թեթեւ արդուզարդ մը ընելու համար: Իսկ ես փութացի իմ սենեակս: Դուրս եկայ ճիշտ այն պահուն երբ կ'ելլէին երկու այրերը եւ երկուքս մէկ դէպի ճաշարան կ'ուղղուէինք, երբ հայր Լավինյի իր սենեակին դուռը բանալով ներս հրաւիրեց Պ. Փուարօն:

Պ. Էմմըթի հետ միասին ճաշարան մըտանք: Օր. Ճոնսըն եւ Տիկին Մերքատօ հոն էին արդէն. քանի մը վայրկեան վերջ Պ. Մերքատօ, Պ. Բէյթըր եւ Պիլ Քոլմէն ալ երեւցան:

Մեր տեղերը հազիւ նստեր էինք, եւ Մերքատօ արաբ ծառան ղրկած էր որպէսզի հայր Լավինյիի ըսէ թէ ճաշը պատրաստ է, երբ խեղդուկ եւ տկար ճիչ մը դող հանեց մեզ:

Կարծես մեր ջիղերը լարուած էին, որովհետեւ բոլորս ալ ոտքի ելանք մէկ ոստումով եւ Օր. Ճոնսըն ճեփ-ճերմակ կտրած աղաղակեց.

— Ի՞նչ կրնայ եղած ըլլալ: Ի՞նչ պատահեցաւ նորէն:

Տիկին Մերքատօ շեշտակի աչքերուն մէջ նայելով ըսաւ.

— Ի՞նչ ունիք, սիրելի Օր. Ճոնսըն: Պարզապէս աղմուկ մը դաշտին մէջ:

Այդ միջոցին Փուարօ եւ հայր Լավինյի ներս մտան:

— Կարծեցինք թէ մէկը վիրաւորուեցաւ, ըսաւ Օր. Ճոնսըն:

— Հազար ներողութիւն, Օրիորդ: Ես եմ յանցաւորը: Հայր Լավինյի կը բացատրէր պնակիտներուն վրայ եղած արձանագրութիւնները: Հատ մը առի եւ պատուհանին մօտեցայ դիտելու համար, երբ ոտքս դարձաւ: Այնքան սուր ցաւ մը զգացի որ ճիչ մը արձակեցի:

— Կարծեցինք թէ երկրորդ ոճիր մը գործուած էր տան մէջ, ըսաւ Տիկ. Մերքատօ:

— Մարի, յանդիմանեց Պ. Մերքատօ:

Այս ազդարարութեան վրայ Տիկ. Մերքատօ կարմրեցաւ եւ շրթունքը խածաւ:

Օր. Ճոնսըն խօսակցութիւնը փոխեց դարձնելով պեղումներուն եւ այդ առտուն երեւան հանած զանազան նիւթերու վրայ: Այնուհետեւ մինչեւ ճաշին աւարտելը խօսեցան միայն հնագիտութեան մասին:

Անշուշտ ամէնէն անվնաս նիւթն էր:

Սուրճէն վերջ, հասարակաց սրահը անցանք: Ցետոյ այրերը աշխատավայր մեկնեցան, բացի Հայր Լավինյիէն:

Այս վերջինը Փուարօն տարաւ հնութեանց սրահը:

(Շար.)

ԱՆԳԼԻԱ մերժեց անցակիր տալ այն օտարականներուն որոնք Լոնտոն պիտի երթային, մասնակցելու համար ուսուցիչ-ներու խաղաղութեան համագումարին :— Հինգ միլիոն բանուորներ կը սպառնան ընդհ. գործադուլ մը սարքել :

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ դաշինքի մասին ճառ մը խօսելով, մառէշալ Թիթօ յայտարարեց թէ «այդ զինակցութեան կրնայ մասնակ-ցիլ ամէն ազգ որ վտանգուած կը նկատէ իր անկախութիւնը» :

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Նոր ստացանք երկտող մը (20 Դեկտ.) ուրկէ կ՚իմանանք թէ ինքնաշարժի ծանր արկածի մը զոհ գացած է Տիկին Հայկա-նոյշ Պաղտասարեան : Ծանրապէս վիրա-ւորուած են ամուսինը՝ Պաղտասար Պաղ-տասարեան, (48 տարեկան), զաւակը՝ Կարպիս (23 տարեկան) ինչպէս եւ վեց տարեկան տղեկ մը՝ Ժաք Խաչատուրեան : Իրենց դրացին՝ Պ. Կալատօ, որ նոյնպէս վիրաւորուած է, յանձն առած էր փոխա-դրել իր բարեկամները, երբ ինքնաշարժը ուրիշ կառքի մը զարնուելով ջախջախուե-ցաւ :

ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ.— Ի գիտութիւն Լիոնի եւ շրջա-նի մեր հայրենակիցներուն կը ծանուցա-նենք թէ տարիներէ ի վեր Լիոնի մէջ կա-ռուցուելիք եկեղեցւոյ, դպրոցի եւ հան-դիսասրահի ծրագիրը իրականանալու ճամբուն վրայ է, ուստի անվերապահ վս-տահութեամբ եւ զոհաբերութեամբ ընդ-առաջ պէտք է երթալ վերակազմուած ե-կեղեցաշէն յանձնախումբի, Տիկնանց եւ եկեղեցաշէն երիտասարդաց մարմիննե-րուն դիմումներուն, հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան :

Եկեղեցաշէն յանձնախումբին անդամնե-րն են.— Պ.Պ. Կարպիս Ճնկարեան՝ նա-խագահ, Միքայէլեան Ա. քարտուղար, Ալթունեան Բ. քարտուղար, Յովհաննէս-եան Քաջազն գանձապահ, խորհրդական-ներ.— Պ. Պ. Պօյաճեան Անդրանիկ, Դա-ւիթեան Գառնիկ, Թովմասեան Գրիգոր, Ագիլեան Մարտիրոս, Փէհլիվանեան Զա-րեհ, Փափազեան Սաղաթէլ :— (ԿՆԻՔ)

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԻՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Նիս, 19 Դեկտեմբեր.— Հայոց եկեղեց-ւոյ Կրօն. ընկերակցութեան նորընտիր վարչութիւնս՝ ընտրուած 1953 Նոյեմբեր 29ի ընդհ. ժողովէն, կուգայ հրապարա-կաւ յայտարարել գաղութիս թէ պաշտօ-նապէս տեղական կառավարութենէն վա-ւերացուած է 17 Դեկտ. 1953ին հետեւեալ կազմով.— Նախագահ Պ. Կետիկեան Բե-նիամին, փոխ նախագահ Պ. Խոսրովեան Գեղամ, քարտուղարնել Պ. Պալապան-եան Վրէժ եւ Օր. Միսքճեան Հերմինէ, գանձապահ եւ բանկալապետ Պ. Պ. Արս-լանեան Լեւոն եւ Շիրվանեան Անդրանիկ : Խորհրդականներ Պ. Պ. Բաբաղամեան Ե-սայի, Աքօլայեան Մամբրէ, Ատալեան Ա-ռաքել : Ի դիմաց վարչութեան նախագահ Բ. Կէտիկեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Կի-բակոս Կարապետեան եւ զաւակները Պ.Խ. Խաչիկեան, Տիկին Գամբըչեան, Վարդու-նի քահանայ (Յունաստան) եւ ազգական-ները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բո-լոր անոնց որոնք հաճեցան ցաւակցութիւն յայտնել իրենց մօր, մեծ մօր, եւ քրոջ ԷԼՊԻՍ ԽԱՋԻԿԵԱՆԻ (ծնեալ Սայլանճեան, Կիրասոնցի) մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 18ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Որբերու Օգնութեան Մարմինը (Փարիզահայ Տիկնանց Միու-թիւն) իր անկեղծ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տիկին Թ. Մեսրոպեանի որ երեք հազար Ֆր. նուիրած էր Կաղանդի առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Իսկէն Պ. Պարգեւ Սերոբեան իր Թո-ռան՝ Արայի մկրտութեան առթիւ կը նը-ւիրէ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգա-ւաճման, հազար Ֆր. Խրիմեան վարժա-րանին եւ հազար Ֆր. Իսիի Հ.Մ.Մ.ին :

Ստանալ «Յառաջ»էն :

× Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացած է հազար Ֆր. Պ. Հ. Սասունիէ, «Մանուկներու Օր»ուան առթիւ :

× Սէնթ էթիէնէն Պ. Կ. Համալեան փո-խան ծաղկեպսակի 500 Ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին Պ. Բարսեղ Խրիմ-եանի ամուսնութեան առթիւ :

Ստանալ «Յառաջ»էն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատի առնելով տպագրական ծախքե-րու, պետական եւ ընկերային տուրքերու ծանրութիւնը եւ ուրիշ նոր հոգեր, այժ-մէն կը յայտարարենք թէ 1954 ՅՈՒՆ-ՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՍՏԻՊ-ՈՒԻՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԹԷ ՀԱՏԱՎԱՃԱ-ՌԻ ԵՒ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻ-ՆԵՐԸ :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱ-ՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ :
1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ 1ԷՆ, ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ

Ձեռքէ հատը 12 փրանք :

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Ֆրանսա եւ գաղթավայ-րեր տարեկան 3000, վեցամսեայ 1600 ֆր :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ.— (Պելժիա, Անգլիա, Իտալիա, Գերմանիա եւն.) տարեկան 3500 փրանք : Ամերիկա 10 տոլար :

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31 Կ՚ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ, Ի ՀԱՇԻՒ 1954Ի, ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵՐ ԲԱ-ԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌ
ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Քղիի հայր. Միու-թեան կողմէ : Այս շաբաթ ժամը 21էն մին-չեւ լոյս, 53 ռիւ Կրինեան, Սէրքլը Ռէ-փիւպլիքէնի սրահը, առաջին յարկ :

Կը խօսի Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Քղեցի երիտասարդները պիտի ներկա-յացնեն «Նահապետ Աղա» զաւեշտը :

Երգ Գ. Շէհրիբեանէ, հայկական եւ եւրոպական պարեր : Հայկական պարե-րուն կ՚ընկերանայ Պ. Հրանտ Փանոսեանի խումբը : Կաղանդ պապան նուէրներ պիտի բաժնէ բոլոր պզտիկներուն :

Մուտքը ազատ է :

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

ԼԻՈՆ.— Բալուի Հաւաւ գիւղի Ուսում-նասիրաց ընկերութեան խնջոյքը տեղի կ՚ունենայ 3 Յունուար, կիրակի ժամը 15էն 23, Ցոյներու սրահը : Առատ կերու-խում : Հաճելի անակնկալներ :

Սիրով կը հրաւիրուին լիոնահայերը :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդի Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը Նոր տարուան առթիւ սար-քած է ընտանեկան խնջոյք մը, այս շա-բաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ավընիւ տը Նիս, Պ. Ծիպէլոյի ընդարձակ սրահին մէջ : Իւրաքանչիւր ընտանիքի պիտի տը-րամադրուի առանձին աթոռ եւ սեղան :

Խմելիք, Թարմ եւ չոր պտուղ, առատ կերուխում : Հայկական երգեր եւ պարեր տախտակներու վրայ : Արտասանութիւն եւ զա-նազան հաճելի անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋՐՈՑՑ ԱՀԱՐՈՆԻ, ԷԼԻԽԱՌԻ : Շ. ՆԱՐ-ԴՈՒՆԻԻ, Օ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ, Հ. Ս. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆԻ, ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ ՀԵՏ :

Գրեց՝ Կ. Փօլատեան, Փարիզ, 1953 : Տպ. Արաքս : Գին 400 Փրանք : Հասցէ.— Կ. Փօլատեան,

92, Bd. Général Nollet, Marseille

ԽՈՐԵՆԱՑԻ, ԵՂԻՇԷ ԵՒ Հ. ՆԵՐՍԷՍ ԱԿԻՆԵԱՆ : Գրեց՝ Հրանտ Ք. Արմէն : Տպ. Երուսաղէմ 1951 :

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՎՇՏԻ ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ (Քեր-թուածներ) : Գրեց՝ Անտոն Կաղէլ : Տպ. «Ազատ Օր», Աթէնք 1953 : Գին մէկ տոլ. :

ՀԱՅՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ, Ե. տարի : 1954 : Կազմեց Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան : Տպ. Տէր Յակոբեան : Գին 350 Փրանք : Հասցէ 99 Պուլվ. տը լա Մատըլէն, Նիս, (Ա.Մ.) :

ԱՅՍ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ
ԱՄԵՆԱԸՆՏԻՐ ԵՒ ՄՆԱՅՈՒՆ ՆՈՒԷՐԸ՝
ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ եւ ՁԵՐ
ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅ ԿԱՄ ՕՏԱՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
LUC-ANDRE MARCEL -ի

GRÉGOIRE DE NAREK
et
ANCIENNE POESIE ARMENIENNE
(Ed. des Cahiers du Sud)
կոթողային հատորը

Գեղարուեստական մաքուր հրատարա-կութիւն, ուր հեղինակը ի վեր կը հանէ ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ հանճարը, եւ հա-մաշխարհային արժէքը հայ բանաստեղ-ծութեան : Գին՝ 1000 ֆրանք :

Դիմել՝ «Անդաստան«ի խմբագրու-թեան, տպ. Արաքս 46, Rue Richer, Paris կամ «Յառաջ»ին :

ՏՕՆԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ

1 Յունուար ուրբաթ Կաղանդ առաւօ-տեան արարողութիւն ժամը 8, պատարագ ժամը 10 :

5. Յունուար, երեքշաբթի Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան արարողութիւն ժա-մը 3·30, պատարագ (ապա նախատօնակ) ժամը 5 :

6 Յունուար, Չորեքշաբթի, Ս. Ծնունդ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7 : Հանդիսաւոր Ս. պատարագ (Եկմալեան) ժամը 10 :

7 Յունուար, Հինգշաբթի Մեռելոց, ա-ռաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8 : Պա-տարագ ժամը 10 : Հոգեհանգիստ 11·30 :

10 Յունուար, կիրակի, Ե. օր Ծննդեան առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7·30 : Պատարագ ժամը 9·30 : Հանդիսաւոր Ջր-օրհնէք ժամը 11·30 :

Տիկին Հ. Պէրպէրեան պիտի երգէ Ո՜վ զարմանալի եւ Այսօր ձայնին հայրական հոգեպարար տաղերը՝ Կոմիտասեան եղա-նակաւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Տիկին ԱՐՓԻՆԷ ԱՐ-ՂՈՒԹԵԱՆԻ երգահանդէսը Մարսէյլի մէջ, որ յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունե-նայ Յունուար 23ին, շաբաթ իրիկուն ժա-մը 20·30ին Թէաթր Ծուղէփիէ Վեռսի : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 31Ի ԶԱՐԹՕՆՔԻՆ ՀԱ-ՄԱՐ (Ռէվէյեօն), ՏԵՂ ՄԻ ՓՆՏՌԷՔ :

ԼԻԼԱՅԻՆ

Լ Ի Լ Ա Յ Ի Ն

ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՅԻՆ

ՀԱՄԵՂ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՄԱՏՉԵԼԻ
եւ մանաւանդ հաճելի ճաշ մը ը-նելու համար :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
մը իր նոր յայտագրով :

Բացառաբար ամէն իրիկուն կը նուա-գեն ՀԱՄԲԱՐ (Թառ), ՀԱՅԿ (ջութակ) եւ իրենց խումբը :

24, Rue Saint Lazare, Paris 9e
Métro Trinité, Notre Dame de Lorette

Ֆրանսայի ամէն կողմը փնտռ-ւած և գնահատուած, մօտաւոր տօներու Հայկական աւանդական սեղաններուն անհրաժեշտ զարդը եղող և Հայաստանի Շիրակ նա-հանգի օղիին համը ունեցող ան-զուգական ըմպելին է Հայկական անունով

ՇԻՐԱԿԸ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Մուրատ Ուսումնասիրացը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր գործօն, պատուոյ ի մասնաւորաբար Փետր. 20ի հանդէսին յանձնախումբի անդամները այս կիրակի ժամը ճիշդ 16ին, Իսիի Խը-րիմեան դպրոցը (Ռիւ տը լա Տէֆանս) : Թղթատարի գործադուլի պատճառով ան-հատական հրաւէր չի ղրկուիր :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

3 Յունուար կիրակի, Արհի. Պահապան-եան եպիսկոպոսի մահուան Գ. տարելիցի առթիւ հոգեհանգստեան պատարագ ժա-մը 10·30ին :

10 Յունուար : Յայտնութիւն եւ Մկր-տութիւն : ժամը 9·30ին ժամերգութիւն : ժամը 10·30ին ձայնաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք :

REVEILLON, REVEILLON

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

ՄԻՇՏ ՍԱՍՈՒՆԻԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Հաճելի եւ զուարթ մթնոլորտ անակնկալներով :

31, RUE D'ALEXANDRIE
Métro Sentier, Réaumur et St. Denis
Tél. : GUT. 92 - 65

Արեւելեան թէ եւրոպական ձեր բոլոր ուզած համադամ կերակուրները, անու-շեղէնները, ըմպելիները, աղանդերները :

Նուագ, արեւելեան, յու-նական, եւրոպական եւ հայկական յայտ-նի երգչուհի Սօնիա Գարագաշի :

Գեղեցիկ սրահ հարսնիքի եւ կնունքի համար :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ,
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ...

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ
Կը մօտենան :
Բնաւ մի՛ մտահոգուիք
Գացէք անուշավաճառ

Ս. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

32, Rue Trévise
Tél. : TAI. 65 - 44

Հոն պիտի գտնէք ամէն կարգի անուշեղէն-ներ, ինչպէս նաեւ հէլվա եւ լօքում Տեղւոյն վրայ պատրաստուած

Իսկ եթէ ուզէք տունէն չինել ձեր խմորեղէնները, հոն պիտի գտնէք ամէն օր պատրաստուած Թարմ Թերթեր եւ Թէլ քատաիֆ

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ

Մասնաւոր զեղչ հարսնիքի, կնունքի եւ հանդէսներու :

Փուռէն ուղղակի տուն յանձնելի :

ԲՈԼՈՐ ՎԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Gros, Demi-Gros

Գուլպայ, մի - պա, ներքին ներմա-կեղէններ, ԱՄԵՆԱՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻ-ՆԵՐՈՎ :

նոր գիներ

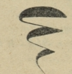
Articles polichinelles-ի համար :
Միակ հասցէն՝

BONNETERIE BEAUBOURG

227, Rue St. Martin, PARIS (3e)
Tél.: ARC. 66-50

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ԱՌՕՐԵԱՅ ՁԵՐ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՈՒՆԵՑԷՔ

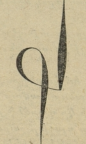
Պ Ո Ս - Ֆ Ո Ր

Հռչակաւոր ՀԷԼՎԱՆ եւ ԼՈՔՈՒՄԸ, բոլորիայ նպարավաճառներուն քով

Զանազան բոյրերով, նուշով եւ կաղինով պատրաստուած տեսակներ :

Բժիշկներու իսկ կարծիքով ԼՈՔՈՒՄՆ ու ՀԷԼՎԱՆ կը պարունակեն մեծագոյն չափով գոլ (քալորի) :

ԱՐՏԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՅՄ ԱՆՆԵՐ
2, RUE LOUIS ASTOUIN, MARSEILLE

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 փր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 փր. * Հատը 10 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ • JEUDI 31 DECEMBRE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7257 | խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2668

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

1953.—Ա. ԸՆԴՀ. ԱԿՆԱՐԿ

Տարի մը եւս բոլորեցինք անստուգութեամբ, անձկութեամբ :

Նոյն տժգոյն միօրինակութիւնը, որ երբեմն յոյսեր կը ներշնչէր, բայց աւելի շատ մտահոգութիւններ :

Հորիզոնը քիչ մը պարզուեցաւ տարուան վերջին ամիսներուն, երբ կարգ մը ժողովներ սարքուեցան :

Այդ ժողովներուն գլխաւորը, Պերմուտայի խորհրդակցութիւնը (Դեկտ. 4–7) անգամ մը եւս հաստատեց թէ Երեք Մեծերը հաւատարիմ կը մնան Ատլանտեան դաշինքին, որ աչքի փուշ է Խ. Միութեան համար :

Ամուր կառչելով այս խարիսխին, անոնք պիտի շարունակեն զօրացնել 14 դինակից պետութեանց գործակցութիւնը :

Դաշինքին լրացուցիչ մասը կը կազմէ Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութիւնը, որուն մասին վերջնական համաձայնութիւն գոյացած չէ տակաւին :

Մասնաւորապէս Ֆրանսա լուրջ պատճառներ կը տեսնէ ձգձգելու այս վերջին ծրագրին վաւերացումը :

Այս վարանումն էր որ մասամբ դժուարացուց Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութիւնը, յանգելով մինչեւ 13րդ քուէարկութեան :

Երկուքի բաժնուած է Ֆրանսայի հանրային կարծիքը, այս հիմնական հարցին մէջ: Դաշնագրին հակառակորդները նոյնքան լուրջ պատճառներ կը ներկայացնեն որքան կուսակիցները :

Երկուքին համար ալ, գերմանական վտանգն է բուն շարժառիթը :

Կուսակիցները կը կարծեն թէ այդ վտանգը սահմանափակուած կ'ըլլայ ծրագրուած դաշնագրով, քանի որ Գերմանիան ազգ. բանակ պիտի չունենայ, ոչ ալ ընդհ. սպայակոյտ, նախկին դրութեամբ: Ինչպէս միւս հինգ զինակիցները, Գերմանիան ալ որոշ զօրաբաժիններ տրամադրելով, ենթակայ պիտի ըլլայ դաշնագրին պայմաններուն :

Ընդդիմադիրները, անոնք որ վճռապէս հակառակ են այս ծրագրին, կը նախընտրեն ազգ. բանակներու դրութիւնը, մերժելով Գերմանիոյ վերազինումը: Իսկ անոնք որ տրամադիր են մասնակցելու, նոր երաշխիքներ կը պահանջեն Անգլիայէն եւ Մ. Նահանգներէն:

Այս անորոշութեան առջեւ էր որ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը եւ յետոյ Նախագահը կարգ մը ազդարարութիւններ ուղղեցին :

Տըլըս կ'ըսէր, Ատլանտեանի Խորհուրդին գումարման առթիւ ակնարկելով Ֆրանքօ-գերման պայքարին (14 Դեկտ.):

— « Եթէ Եւրոպան անձնասպան ըլլալ կ'ուզէ, թող առանձին գործէ այդ արարքը» :

Այզընհաուըր ալ կրկնեց նոյն ազդարարութիւնը, աւելի մեղմ եւ դիւանագիտական լեզու մը գործածելով :

Նոյն ժողովի ընթացքին Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Վան Զելանտ, կարգ մը վարանումներ ունենալով հանդերձ, յայտարարեց թէ « ժամանակն է այո կամ ոչ ըսելու»: Իր կարծիքով, եթէ միացեալ պաշտպանութեան ծրագիրը ձախողի, «դժուար է նախատեսել հետեւանքները » :

Արդարեւ, խնդիրը այնպիսի կէտի մը հասած է որ վարանողները ստիպուած են վերջնապէս ճշդել իրենց դիրքը :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը երկրորդ ազդարարութիւն մը կ'ուղղէր Դեկտ. 22ին, բացատրելով թէ «ուրիշ ելք չկայ Եւրոպայի ապահովութեան համար» եւ թէ «ձեռնպահութիւնը մերժում կը նշանակէ » :

Այս մթնոլորտին մէջ է որ պիտի գումարուի Չորսերու ժողովը, յունուար 25ին կամ քանի մը օր վերջ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Դեկտ. 29ին, Հնդկաչինի նոր դէպքերուն առթիւ, լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին: Այս անգամ իր խօսքերը յատկապէս ուղղուած էին Կարմիր Չինաստանի դէմ .

— «Եթէ Քորէայի զինադադարը բռնաբարուի եւ չինացի համայնավարները միջամտեն Հնդկաչինի մէջ, ամերիկեան հակազդեցութիւնը պիտի չսահմանափակուի նախայարձակին ընտրած ռազմադաշտին վրայ: Այն ատեն մեր նաւային եւ օդային ուժերուն պիտի դիմենք աւելի լայն չափով մը քան ըրած ենք Քորէայի պատերազմին համար » :

Այս յայտարարութիւն եղաւ ի պատասխան հարցումի մը: Միեւնոյն ատեն Պ. Տըլըս բառ առ բառ կրկնեց այն ազդարարութիւնը զոր պաշտօնապէս ուղղած էր անցեալ Սեպտեմբերին, Ամերիկեան Լեգէոնին առջեւ: Յետոյ բացատրեց թէ իր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Հնդկաչինի կացութիւնը այնքան ալ տագնապալի չէ, ինչպէս կը նկարագրեն ամերիկեան թերթերը, ըմբոստներու վերջին արշաւանքին հետեւանքով : « Բնիկներուն յառաջխաղացութիւնը զգալապէս չի փոխեր ռազմական կացութիւնը եւ չի կրնար կազմալուծել ֆրանսական ծրագիրը : Այն համայնավար զօրամասերը որոնք մինչեւ Սիամի սահմանագլուխը հասած են լուրջ վտանգ մը չեն կազմեր, վասնզի շատ բազմաթիւ չեն: Հետեւաբար որեւէ պատճառ չկայ խուճապի մատնուելու: Ամերիկեան կառավարութիւնը անշուշտ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի կացութեան, թէ Հնդկաչինի եւ թէ Սիամի մասին » :

Նախարարը բացատրեց նաեւ թէ կարելի կը նկատեն երկու զօրաբաժին քաշել Քորէայէն, որովհետեւ Մ. Նահանգներուն պաշտպանողական միջոցները այժմ շատ բարձր աստիճանի մը հասած են Ծայր. Արեւելքի մէջ: Այս առթիւ շեշտեց թէ Մ. Նահանգները երբեք միտք չունին խուսափելու իրենց պատասխանատուութենէն այդ շրջանին մէջ, ոչ ալ պակսեցնելու իրենց ռազմական կարողութիւնը : Եւ աւելցուց.— «Ընդհակառակն, մեր պայքարի միջոցները պիտի բազմապատկուին, նուազեցնելով հանդերձ հետեւակ զինուորներու թիւը »:

Պ. Տըլըս խօսեցաւ նաեւ Չորսերու յառաջիկայ ժողովին եւ հիւլէական զէնքերու մասին : Կը յուսայ թէ կարելի պիտի ըլլայ Պ. Մոլոթովի հետ քննել հիւլէական ուժի շինարար գործածութեան խնդիրը: Ամերիկեան կառավարութիւնը կ'ուզէ կարծիքի փոխանակութիւն մը կատարել այս մասին, իբրեւ նախապատրաստական աշխատանք :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, այն ըմբոստ զօրամասերը որոնք երկուքի բաժնած էին Հնդկաչինի կեդրոնական մասը, առ այժմ անհետացած են չամբուտներուն եւ անտառներուն մէջ: Երկու օրէ ի վեր Ֆրանսական հրամանատարութիւնը օդանական ուժեր կը համախմբէ կեդրոնական Հնդկաչինի մէջ: Հետապնդիչ խումբերը չեն կրցած շփման մէջ մտնել հակառակորդ զօրամասերուն հետ : Կարծողներ կան թէ Հօ Շի Մին աւելի քաղաքական յաջողութիւն մը շահիլ կ'ուզէ քան թէ նոր արշաւանքներ կատարել: Իսկ զինուորական մասնագէտներ կ'ենթադրեն թէ ըմբոստները կանգ առած են, ձմեռնային պատերազմի նոր յատակագիծը պատրաստելու համար: Անոնք հաւանական կը գտնեն որ յաջորդ յարձակումը կատարուի

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Վերջնապէս կը հաստատուի թէ արեւմտեան երեք պետութիւնները հաւանած են յունուար 25ին գումարել Չորսերու ժողովը: Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց, քննելու համար այս խնդիրը: Փարիզի մէջ ալ օրակարգի առաջին խնդիրն է այս հարցը :

Հաւանական է որ Երեք Մեծերը Մոսկուայի վերջին ծանուցագրին պատասխանեն այսօր, հինգշաբթի : Լոնտոնի մէջ ուշադրաւ կը գտնեն խորհրդային դեսպանին Մոսկուա մեկնումը ներկայ պարագաներուն մէջ: Ինչպէս կը յիշուի, դեսպանը անցեալ շաբթու ճաշի հրաւիրուած էր Չըրչիլի կողմէ եւ երկուքը միասին 3 ժամ խօսեցան միջազգային կացութեան մասին: Անգլիոյ քաղաքական շրջանակները թերահաւատ ըլլալով հանդերձ Չորսերու ժողովին յաջողութեան մասին, կ'ուզեն ամէն միջոց փորձել, բանակցութեանց ճամբան հարթելու համար: Ուաշինկթընի մէջ աւելի յոռետես են, բայց նոյնպէս կ'ուզեն օգտուիլ այս պատեհութենէն:

× Կարգ մը ամերիկեան թերթեր որոնք մեծ ազդեցութիւն ունին հանրային կարծիքին վրայ, կը պահանջեն «ամերիկեան զինուորները Եւրոպայէն քաշել կարելի եղածին չափ շուտ »: «Տէյլի Նիւզ» կը գրէ Դեկտ. 29ի խմբագրականին մէջ .

— « Ամերիկեան զինուորները պէտք է Գերմանիա եւ Աւստրիա մնան — մին երկիրներ զոր զինաթափ ըրած ենք—մինչեւ որ իրենք սկսին վերազինուիլ: Բայց պատճառ չկայ որ Ֆրանսա կամ ուրիշ ո[illegible] ուշացնեն այս գործողութիւնը: Մեր ամենամեծ աջակցութիւնը զինուոր ճարել չէ : Անշուշտ զինուորը անհրաժեշտ է. բայց մենք չենք կրնար ճարել: Եթէ մեր դաշնակիցները չեն կրնար կամ չեն ուզեր իրենք ճարել, պիտի կործանին, հակառակ մեր ընծայած դրամական, նիւթական, նաւային, օդային եւ հիւլէական օգնութեան: Ինչպէս ազդարարեց Պ. Տըլըս, եթէ եւրոպական բանակի ծրագիրը չվաւերացուի, մենք միտք չունինք իրենց հետ միասին անձնասպան ըլլալու » :

տարբեր ճակատի մը վրայ: Ամերիկացիները կը շարունակեն մեծաքանակ զինամթերք ղրկել :

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ միշտ կը խօսին զինադադարի մասին: Իրազեկներու կարծիքով, կառավարութիւնը չի կրնար որեւէ բանակցութիւն փորձել առանց ապահովելու Վիէթ Նամի (Աննամ), Լաօսի եւ Քամպոճի բացարձակ անկախութիւնը: Հօ Շի Մին լռութիւն կը պահէ այս մասին, պնդելով թէ «իրենց գլխաւոր նպատակն է մեղմացնել միջազգային յարաբերութիւնները»: Ինք նպաստաւոր կը գտնէ միջազգային կացութիւնը՝ իրենց համար, բայց կը յայտարարէ թէ «խաղաղութիւնը կարելի է ապահովել տաժանելի եւ երկար պայքարէ մը վերջ»:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ պայմանագիրներու Գերագոյն Խորհուրդը հետեւեալ բաղձանքները յայտնեց Գշ. օրուան նիստին մէջ . — Փարիզի մէջ նուազագոյն օրապահիկը քսան հազարէն բարձրացնել ամսական 25.166 ֆրանքի: — Չորս հոգինոց ընտանիքի մը (երկու զաւակով) ամսականը հաշուել 68.443 ֆրանք: Աշխատանքի ժամերը հաշուել 173 (փոխանակ 200ի): Այս առաջարկները պիտի ներկայացուին կառավարութեան, որուն կը պատկանի վերջնական որոշում տալ: Գործատէրերը մերժած էին մասնակցիլ ժողովին, դիտել տալով թէ սենտիքաները խախտած են օրէնքը եւ թէ Գերագոյն Խորհուրդը շեղած է իր դերէն: Քուէարկութեան ատեն աշխատանքի նախարարը՝ Պաքոն եւ տնտեսական գործերու նախարարը՝ Պերնառ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՑԱՐԱՄՈԼ « ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՑԻԱ»Ն

Իմացաք երէկ,— նոր հոսանք մը կազմուեր է ռուս տարագիրներուն մէջ, «Ռուսաստանի ժողովուրդների Յեղափոխական Ուժ», վերահաստատելու համար ցարական միապետութիւնը :

Կայսրն ալ նշանակած են,— Մեծ իշխան Վլադիմիր Կիրիլովիչ Ռոմանով :

Ինչպէս ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ, այս խմբակցութեան մէջ ալ Հայեր կը գտնուին: Եւ արդէն գործի ձեռնարկած են, կոչ մը ուղղելով «Հայ մարքսիստ Դաշնակներուն», «Մարքսի նուտերի երկաթափշալարերի ներսում գտնուող հայ նորահաս երիտասարդութեան»:

Երէկ արտագրեր էի մէկ – երկու հատուածներ այդ հռչակաւոր կոչէն :

« Յեղափոխական » — բուն բառով՝ Յետադիմական — Ուժ»ը մէկ ջուրով կը լուայ Դաշնակն ու բոլշեւիկը, եւ ոչ – ռուս ժողովուրդներէն անոնք որ ազատութիւն կը պահանջեն :

Հատուած մը եւս, ի պէտս զարգացելոց.

— « Երբ այդ նոյն օրերին Ռուսաստանի կենտրոնում ծծկեր երեխաներն էին բարձրացնում նիզակների ծայրը, ու արիւնն էր հոսում ամէն կողմ, Ռուսաստանի ոչ – ռուս ժողովուրդների խելագար ամբոխները տօնում էին «անկախութիւնը»: 1918 թ. Մայիսի 28ին Մարքսի աշակերտ, տաճկահայութեան մէկուկէս միլիոն անմեղ զոհերի արիւնը իր խղճին առած ոմն Արամ «փաշա»ի գլխաւորութեամբ հայ ժողովուրդին պարտադրեց տօնելու «անկախութիւնն ու ազատութիւնը » :

Կոչը այս առթիւ Մայիս 28ի «չարիքները» կը պարզէ ճիշդ այնպէս ինչպէս մեր կարմրուկները :

Եւ ապա կը յիշեցնէ հանրապետական Հայաստանի կառավարութեան միւս « մեղքը ».

— « Վերջապէս երկու եւ կէս տարի արնաքամ անելով հայ ժողովրդին, 1920 թ. Նոյեմբ. 29ին (2 Դեկտ.) այն յանձնեց կարմիր սատանային՝ իր սկսածն աւարտելու, որը երեք տասնեակ տարիներ քո աչքերով տեսնում եւ քո մաշկի վրայ զգում ես»:

Այս առթիւ, նորէն կը յիշէ հայ ժողովուրդին վայելած բարիքները՝ «աստուածավախ կայսրերի կողմից»:

Ինչպէս կը տեսնէք, երկու մեծ պատերազմներ, ահագնադղորդ յեղափոխութիւններ եւ աշխարհի ներկայ վիճակը ոչինչ սորվեցուցած են ռուս ցարամոլ «ինտելիգենցիա»յին: Ոչ իսկ ժամանակակից պատմութիւնը եւ դէպքերու ընթացքը :

Մաղթանքի չեմ հաւատար, բայց պիտի ուզէի որ գոնէ տասը տարի փորձէին Ռուսաստանը կառավարել առանց աստուածավախ կամ կարմիր – կանանչ ցարերու: Իսկապէս յարգելով ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը :

ՎԱՀԷ

Լաֆէ մերժեցին 25.166 ֆրանք ամսականի եւ 173 ժամուան աշխատանքի առաջարկները :

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ գործադուլը հետզհետէ կը մեղմանայ, ինչպէս կը հաղորդեն պաշտօնական աղբիւրէ: Առջի օր Փարիզի մէջ նամակներու բաշխումը հասած էր 75 առ հարիւրի: Բանուորական Ուժը միշտ մերժելով մասնակցիլ գործադուլին, ձեռնարկներ կը կատարէ Ազգ. Ժողովին մէջ, որպէսզի վերաքննեն թղթատարական եղմտացոյցը: Քրիստոնեայ աշխատաւորներն ալ նոյնիմաստ կոչ մը ուղղեցին վարչապետին: Աշխատանքի նախարարը մերժեց ընդունիլ ընդհ. գործադուլի կուսակից սենտիքաներու ներկայացուցիչները :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ

●

Նորութիւն մը յայտնած չեմ ըլլար, երբ ըսեմ թէ արդի երիտասարդութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը անտարբերութեան ախտէն վարակուած է:

Ան չի հետաքրքրուիր ժողովուրդին անցեալով: Իր ցեղի անցած ճանապարհը անծանօթ է իրեն: Չի գիտեր մեր պատմութիւնը, հերոսական խոյանքները, տենչերը եւ ճիգերը: Շատերը չեն գիտեր իրենց մայրենի լեզուն, կամ իրենց գիտցածը այնքան խեղճ է որ չեն կրնար ըմբռնել անոր արժէքը, հասկնալ մեր գրական գանձերը:

Եւ որովհետեւ մեծ մասով անտեղեակ են մեր լեզուին, անծանօթ մեր անցեալին ու պատմութեան կը սկսին իրենց գիտցած լեզուով կարդալ, իւրացնել օտար ժողովուրդի մը պատմութիւնը եւ մշակոյթը: Հայկական ուխտը խորթ կը թուի, հայ երաժշտութիւնը չի խօսիր իրենց սրտին: Հաւայեան կամ խափշիկեան ճաղերը աւելի քաղցրալուր են իրենց ականջին քան Կոմիտասեան ստեղծագործութիւնները:

Պարասրահներու լոյսը եւ ժամանցին անուշահոտութեան բուրմունքը աւելի դիւրեկան են իրենց, քան մեր խունկն ու կնդրուկը, ծիւրած, սնգուրուած օտար աղջիկը աւելի ցանկալի իրենց քան ամօթխած, պատուախնդիր սեւաչուի հայուհին: Հասարակ պարահանդէս մը շատ աւելի կը հետաքրքրէ զիրենք քան խնամուած ու լուրջ երաժշտական երեկոյթ մը կամ ներկայացում մը: Ժամավաճառութիւն կը համարեն լսել դասախօսութիւն մը, չզրկուելու համար անճոռնի շարժանկարներ:

Ինչ որ հայկական է, ինչ որ կը պատկանի Հայուն, խեղճ եւ անբովանդակ կ'երեւայ: Իսկ ինչ որ օտարինն է բարձր է, վսեմ է եւ բովանդակալից: Շատ անգամ եւ շատ տեղեր նոյնիսկ կ'ամչնան յայտնել իրենց ազգութիւնը, որովհետեւ չեն գիտեր թէ իրենց ժողովուրդը շատ մը տեսակէտներով, շատ աւելի բարձր է: Շատ անգամ իրենց հետ կը խօսին մայրենի բարբառով, բայց անոնք կը պատասխանեն անգլիերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն կամ փորթուկալերէն: Ու յաճախ կը ծաղրեն իրենց ծնողքը որ ան սխալ կը խօսի իրենց գիտցած լեզուն:

Երկրորդ պարագայ մը: Հայ երիտասարդութիւնը տրամադիր չէ իր ժողովուրդին յառաջապահը դառնալու: Ինչպէս բոլոր ժողովուրդներու մէջ, այնպէս ալ մեր ժողովուրդի պատմութիւնը երբ քրքրենք կը տեսնենք որ բոլոր խմորումներու, յառաջադէմ գաղափարներու, յեղափոխական խոյանքներու, ազատութեան չեփորները եղած են երիտասարդները: Եթէ քրքրենք մեր մօտիկ անցեալի պատմութիւնը պիտի տեսնենք որ մեր ազգային շարժումներուն ղեկավարները հանդիսացեր են 20 – 30 տարեկան երիտասարդներ:

Խօսինք փաստերով եւ օրինակներով: Արամ Մանուկեանը որ եղաւ Վասպուրականի հերոսամարտը կերտողը եւ Հայաստանի անկախութեան դարբնողը 25 – 30 տարեկանին ղեկավարն էր Վասպուրականի յեղափոխական շարժման: Իշխանը որ դարձած էր լեռնապարի հերոսը եւ քրտական եղջերու տիտանը, որ ահ ու սարսափ էր պատճառած Քիւրտին ու Թուրքին Մոկսի, Խիզանի եւ Շատախի մէջ, 24 – 26 տարեկան էր: Վարդան, Իշխան Արղութեան եւ Նիկոլ Դումանները, որոնք պատրաստեցին Խանասորը, 22 – 30 տարիներու մէջ էին: Բարդէն Սիւնին ռումբերը կրծքին սեղմած եւ վրէժով լեցուն, Արմէն Գարօն ատրճանակը ձեռքին ու հերոսատիպ, երբ կը մտնէին Պանք Օթոմանը, մէկը 21 տարեկան էր, միւսը 23–25 տարեկան էր, Հրայրը, Սեբոր, Անդրանիկ, Մուրատ, Գուրգէն Վահան, Գէորգ Չաւուշ, Կորիւն, Արաբօ որոնք տարիներ շարունակ ապստամբութեան դրօշ էին բարձրացուցած Սասնոյ լեռներուն մէջ եւ հերոսական, առասպելական կռիւներ կը մղէին Թրքական կանոնաւոր բանակներու եւ քրտական վոհմակներու դէմ 25 – 30 տարեկան էին: Ռուբէն (Ռուբէն Տէր Մինասեան) երբ Սասնոյ ըմբոստութիւնը կը կազմակերպէր եւ կը վարէր հագիւ 24 տարեկան էր: Տաճատ Թէրլէմէզեանը որ օր ցերեկով Վանի մէջ Թրքական ոստիկաններով շրջապատուած դաւաճան Դաւօն աճարեկեց եւ գետին գլորեց հազիւ 17 տարեկան կ'ըլլար: Թաթուլը (Արամ Աբամեան) երբ Էրզրումի մէջ կախաղան կը բարձրանար, երբ կը գոչէր «կեցցէ յեղափոխութիւնը» եւ իր ձեռքով պարանը վզին կ'անցնէ 27 տարեկան էր:

Դեռ կարելի է բազմաթիւ օրինակներ յիշել, բայց ցոյց տուածներս ալ բաւական են ու պերճախօս ապացուցանելու համար, թէ ինչ խիզախ կեանք ու գործ են ունեցեր անցեալ սերունդի երիտասարդութիւնը: Իսկ հիմակուան երիտասարդութիւնը ... ճիշդ է, պայմանները փոխուած են: Շատեր կը բողոքեն թէ միջավայր չունինք, թէ մեր ոտքերուն տակ ոչ Սասնոյ լեռներն են, ոչ Մշոյ դաշտը եւ ոչ ալ Վասպուրականի հովիտները: Կ'ընդունինք այդ արդարացումը, բայց մենք ալ իրենցմէ չենք պահանջեր որ հերոսամարտներ կերտեն, անկախութիւն դարբնեն: Ժողովուրդներ ոտքի հանեն դէպի կռիւ:

Մենք պարզապէս կը պահանջենք որ հայ երիտասարդը հայ մնայ, չմոռնայ իր մայրենի լեզուն, չուրանայ իր անցեալը, ոգեւորուի ու հպարտանայ իր ցեղի պատմութեամբ եւ պատրաստուի գալիք լուսաւոր ու պայծառ օրերու համար, միշտ իւղ ունենայ իր լապտերին մէջ որպէսզի երբ ժամը հնչէ յիմար կոյսերու վիճակին չմատնուին: Մեր հին մատենագրութեան մէջ լաւ ասացուածք մը կայ որ շատ կը պատշաճի մեր երիտասարդութեան:

— Իցեն զի ոչ գիտեն եւ գիտեն զի ոչ գիտեն: Իցեն զի ոչ գիտեն եւ չգիտեն զի ոչ գիտեն: Ուրիշ խօսքով, կը կարծեն թէ շատ բան գիտեն, բայց չգիտեն որ ոչինչ գիտեն:

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ՓՈՔՐԻԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

●

ՀԻՆԳԻ ԴԷՄ 341 ՁԱՅՆՈՎ Կ'ՈՐՈՇԵՆ ԳՐԱՒԵԼ «ՀԱԼՔ»Ի ՍՏԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Ժամանակին հաղորդած էինք թէ Թուրքիոյ Ազգ. ժողովը 5ի դէմ 341 ձայնով քուէարկեց այն օրէնքը որով պետութեան կը փոխանցուին Մ. Քէմալի հիմնած կուսակցութեան, «Հալք»ի ստացուածքները:

Թղթատարական գործադուլին հետեւանքով նոր ստացանք Պոլսոյ թերթերը, որոնցմէ կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները այս պատմական նիստի մասին (14 Դեկտ). —

Կը նախագահէր Մուզաֆֆէր Գուրպանօղլու. սրահը եւ ունկնդիրներուն օթեակները լեփլեցուն էին: Նիստին ներկայ էին ամերիկեան եւ հնդկական դեսպանները: Ժամեր առաջ հարիւրաւոր մարդիկ ժողովի դրան առջեւ համախմբուած էին: Այս պատճառաւ խիստ հսկողութիւն հաստատուած էր: Իսկ խումբ մը Հալքեաններ պարտականութիւն ստանձնած էին ծափահարելու Ինէօնիւն, սրահը մտած եւ անկէ դուրս ելած միջոցին:

Կանոնական ձեւակերպութիւնները կատարուելէ վերջ, կարդացուեցաւ Յանձնաժողովին տեղեկագիրը յօդուած առ յօդուած: Նախագահը նախ խօսք տուաւ Ինէօնիւի: Կարգ մը տեղերէ Հալքեան երեսփոխաններ մերթ ծափահարեցին զայն, իսկ Դեմոկրատները կը բողոքէին: Պահ մը Ինէօնիւ գոչեց. — Յանցաւորներու պէս ինչո՞ւ իրար անցած էք. միթէ լոյսէ՞ կը վախնաք: Աղմուկը շատցաւ ու քանի մը հոգի պոռացին.

— Յանցաւորը դուն ես:

Ասոր վրայ Հալքի նախագահը ըսաւ. — «Ընկերներ, Թրքական սովորութեանց համաձայն շարժինք. ոեւէ մէկը 400 հոգիի դէմ ալ իր կարծիքը կրնայ յայտնել. ըստ Թրքական սովորութեան 400 կորիճ մէկ հոգիի վրայ չեն յարձակիր: Յետոյ ամպիոնէն իջաւ:

Իրեն յաջորդեց վարչապետը Մէնտէրէս, բայց դեռ խօսք մը չըրած, Հալքի երեսփոխանները Ինէօնիւի առաջնորդութեամբ եւ ձեռքի կարգ մը նշաններ ընելով մեկնեցան: Վարչապետը զանոնք կը դիտէր եւ բան մը կ'ըսէր. յետոյ իմացանք որ ըսեր է. — «Ատ ի՞նչ է, ո՞ւր կ'երթաք, այլեւս պիտի՞ չվերադառնաք»:

Հալքի երեսփոխաններէն մին Ֆէրիտ Մէլէն պատասխանեց.

— Պարայիդ տո՞ւնն է, ուզած ատեննիս կուգանք:

Այդ միջոցին դեմոկրատ շարքերէն «եուհա, եուհա», ձայներ բարձրացան եւ մեծ աղմուկ փրթաւ: Երբ աղմուկը դադրեցաւ, վարչապետը խօսելու համար այս անգամ ալ սպասեց որ ծափերը դադրին: Վարչապետը նախ նկարագրեց Ինէօնիւի վիճակը ամպիոնին վրայ: Յետոյ յայտնեց թէ ինչպէս Հալքի նախագահը առանց քաշուելու իր արարքները ուրիշին վերագրելու յանդգնեցաւ եւ ըսաւ, խօսքը երեսփոխաններուն ուղղելով.

— Իրաւամբ ընդվզեցաք դուք. տասը փոխարէն կանխաւ պատրաստած խօսքերը կրկնեց ան եւ բեմի վրայ խաղացող դերասանի մը պէս իր ինքնութիւնը կորսնցնելով ափեղցփեղ խօսեցաւ, յետոյ ալ բոլորը մէկ ոտքի ելլելով մեկնեցան պոռնիկի պէս: Ատենօք մենք ալ իբրեւ ընդդիմադիր մեկնած ենք ժողովասրահէն, բայց երբեք այսպիսի բեմադրութիւններ չսարքեցինք. 1946ին առանց ընտրուելու իսկ, չորս տարի Հանրապետութեան նախագահութիւն ըրաւ Ինէօնիւ եւ 800·000 ոսկի առաւ ազգէն:

Այս միջոցին միջադէպ մը ծագեցաւ: Վարչապետը յիշեցուց թէ ինչպէս ատենօք իրենք իբր ընդդիմադիր սրահէն մեկնած միջոցին, սրահին մէջ միայն քուէ գողցող աւազակներ մնացած էին: Ասոր վրայ Համտուլլահ Սուպհի եւ Թէզէր Թաշըըրան եւ Հալքէն Դեմոկրատներու անցած երեսփոխաններէն Ահմէտ Քէմալ ոտքի ելան եւ խօսք ուզեցին:

— Այս տանիքին տակ աւազակ չկայ, հոս արտակարգ որոշումներ տրուած են:

Վարչապետը հաւաստեց թէ այդ ակնարկութիւնը 1946ի ընտրական եղանակի մասին է, թէ երբեք չուզեր վէճի բռնուիլ Համտուլլահ Սուպհիի հետ որ իրաւունքի եւ արդարութեան յաղթանակին համար այնքան աշխատանք թափած է, յետոյ մենաշնորհներուն համար ըսաւ.

— Սրահէն մեկնողները եթէ տէրն են իրենց արժանապատուութեան, պէտք չէ այլեւս վերադառնան: Հալք կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գտնուած միջոցին որքան բռնակալ էր ու քինախնդիր, նոյնը մնացած է նաեւ ներկայիս ընդդիմադիրի դիրքին մէջ: Անոնց զրպարտութիւններէն վախցող չկայ, նոր ընտրութեանց 3·5 ամիս մնաց: Եթէ 3ուկէս ամիս վերջ ազգը մեր այսօրուան ըրածը սխալ նկատէ, տղամարդու պէս պիտի քաշենք մեր մեղքը: Արդեօք 946ի ընտրութեանց նման արարքի մը մէ՞ջ կը գտնուինք, արդեօք Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ մեր ներկայացուցած օրինագիծը լռութեան դատապարտելո՞ւ կը ձգտի, արդեօք կախաղանննե՞ր կը բարձրացնենք թէ ոչ Ունեւորութեան Տուրք կը հաստատենք:

Մէնտէրէս կրկնեց թէ ինչ եղանակով Հալքը այդ ինչքերը իւրացուցած է: — Հալքը ըսաւ կը պայքարի սա նշանաբանով. — «Կամ մահ կամ իշխանութիւն»: Բայց, ըսաւ, այլեւս պէտք է համոզուին թէ բռնակալութեան շրջանը փակուած է: Յետոյ Աթաթիւրքի վրայ խօսքը դարձնելով աւելցուց.

— Աթաթիւրք Հալք կուսակցութեան պէտք չունէր: Մեծ հանճար մըն էր ան, ուժ էր եւ կրօով եւ ոչ ոք կրնար անոր հաւասարիլ երբ երկիրը կ'ազատագրէր: Յետոյ յիշեցուց թէ Աթաթիւրք ոեւէ բան չէ կտակած Հալքին: Եւ անոր դամբարան — յիշատակարանի շինութեան անդրադառնալով յայտնեց թէ 15 տարուան ընթացքին նոյնիսկ մէկ անգամ չէ հետաքրքրուած, չէ եկած, իսկ մեր Հանրապետութեան նախագահը միշտ հետաքրքրուած էր դամբարանին շինութեամբ եւ յարգանք ցոյց տուած: Աթաթիւրքն ալ իրենց մենաշնորհը կ'ուզեն ընել, մինչդեռ անոր մահէն վերջ ինչպէս հեռացուցին անոր կարգ մը մօտիկ ընկերները:

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ ետք օրինագիծը յօդուած առ յօդուած կարդացուեցաւ, ապա քուէի դրուեցաւ եւ 5ի դէմ 341 քուէով օրինագիծը ընդունուեցաւ:

Այսպէս ուրեմն, ինը ժամուան մէջ, Ազգ. Ժողովին որոշումով, Հալքի իւրացուցած հարստութիւնները ազգին կը վերադարձուին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

★

ՊՐԻՒՍԷԼ, (Յառաջ). — Կիրակի 20 Դեկտեմբեր, Պրիւսէլի Հայութիւնը բացառիկ հաճոյքը ունեցաւ լսելու ծանօթ հայագէտ Պ. Ֆէյտին Մշակոյթի օրուան տօնակատարութեան առթիւ:

Հանդէսը կազմակերպուած էր Պելժիոյ Հայ Ուսանողներու Միութեան կողմէ: Վարչութիւնը կարելին ըրած էր հանդէսին յաջողութեան համար եւ հասաւ իր առաջադրած նպատակին: Բոլոր ներկաներն ալ խանդավառ տրամադրութեամբ հետեւեցան տօնակատարութեան:

Յայտագիրը կը բաղկանար երգերէ, արտասանութիւններէ, նուագէ եւ բանախօսութիւններէ: Մասնաւոր ճիգ էր թափուած յայտագրին բոլոր կէտերը ներդաշնակելու եւ լրիւ գաղափար մը տալու համար հայկական մշակոյթի բոլոր ճիւղերու մասին:

Միութեան նախագահին՝ Տիգրան Շամլեանի բացման խօսքէն վերջ Գրիգոր Շահինեան արտասանեց Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ Անուշը»: Մարիա Մարտիրոսեան երգեց «Վարդը» ՝Կէօթէէն:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան առաջին բանախօսը՝ Յակոբ Իսկէնտէրեան որ պարզեց հայկ. մշակոյթի արժէքը իբրեւ հայապահպանումի ազդակ եւ ազգային համերաշխութեան լաւագոյն դե–

ԱՌՈՒԻ ՋՈՒՐՍ ԿԸ ԳՈՂՆԱՆ

★

(Գ. եւ վերջին մաս)

— Գացէք, ձեր գլխուն ճարը նայեցէք: Ալ Թուրքը ձեզ չի ջարդեր...

Եւ անվաճառ, անպէտ ապրանքի պէս «սոլտ»ի հանեցին: Ով որու, ով միտքն պիտի անցնէր փնտռել Յունաստանի, Ֆրանսայի, ագարակներու մէջ ծախու հանուած, յոյսը ու լոյսը կորսնցուցած անհամար տղաքը, այն պատուական տղաքը, որոնք վաղուան ապաւէնը պիտի կազմէին: Խնդրեմ ըսէք, ո՞վ ազգային պարտականութիւն համարեց եւ փնտռեց երեսի քողը չպատռած անհամար աղջիկները որոնց ամօթապարտ առուծախը Յունաստանէն մինչեւ Եգիպտոսի պողոտաները փոխադրուեցաւ: Եւ այսօր նոր արթնցած կուլանք, ի խնդիր նոր սերունդի փրկութեան:

Այս կրակ ու բոց սերունդն է որ կրկին ոտքի կանգնած, անտեսութիւն չակած, հայորդիներու տէր դարձած, տարուէ տարի կ'երթեւեկէ երկրէ երկիր, գաղութէ գաղութ: Նոյն սերունդն է որ անցեալը ներկայի վերածելով, յիշատակներու անշէջ բուեերիկը միացնելով տունէ տուն, երկրէ երկիր, վառ կը պահէ հայրենասիրութեան կրակը:

... Առանց անունի, երկուքն ալ միեւնոյն որբանոցէն, մէկը Ֆրանսա ինկած, միւսը Եգիպտոս, եւ քանի քանիներ այդպէս: Կ'ուխտեն միանալ սուրբ պսակով եւ իրենց չունէցը կ'առնեն հեռաւոր Մարօք: Ամբողջ քառորդ դար կ'աշխատին, տնտեսութիւն կը ստեղծեն, տուն – տեղ, զաւակներու տէր կը դառնան եւ կ'որոշեն ուխտագնացութիւն մը կատարել, ամբողջ Ֆրանսան տակնուվրայ ընելով: Հոն կը լսեն որ հոս եմ: Եկան մինչեւ Ալժէ, եկան երեսուն տարուայ ծարաւս յագեցնելու, յիշատակներուս ամէնէն զգայուն լարը թրթռացնելու: Երնէ՜կ ու պատիւ իրենց: Հատիկ, հատիկ, տեսեր, իրենց կարօտը առեր են ճակատագրի քոյրերէն, եղբայրներէն:

Ես ալ անբաժան չմնացի, ով իմ առուի ջուրիս գողը: Չես գիտեր որչափ ուրախ եմ որ քսան հինգ գարուն բոլորող պատուական երիտասարդ մը ունիս խոստմնալից, չես կրնար գիտնալ թէ որ աստիճան ուրախացայ, երբ ըսին թէ Առուի Ջուրիդ գողին կարօտի բարեւը բերած են եւ կը հարցնէին թէ ինչու այդ մասին չեմ գրեր:

Ահա գրեցի քեզի եւ բոլորիս համար, գրեցի քու տասը ծաղիկ գարուններուն դանակը հասած, կարդայ եւ հպարտութեամբ պատմէ մանչուկիդ, հարազատներուդ, քոյր իմ Հայուհի ...

Գիտես, մենք չմոռցանք, չուրացանք իրար, պատմէ ու կրակը վառ պահէ որ անոնք ալ չմոռնան ու չուրանան մեզ, Իսկուհի ...:

Ալժէ

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

տին: Բացատրեց թէ թէեւ թիւով ու քաղաքական ճակատագիրով փոքր, բայց իբրեւ ազգ, մեծ ենք մեր մշակոյթով:

Առաջին բանախօսութենէն վերջ ունկնդրուեցաւ հատուած մը Արամ Խաչատուրեանի «Գայիանէ»էն եւ Յովհաննէս Երկանեան կարդաց Ա. Ահարոնեանի վերջին ճառը՝ արտասանուած Մարսէյլի մէջ 1934 Փետրուար 11ին, հայ մշակոյթի մասին:

Հանդէսի գեղարուեստական բաժինին մասնաւոր փայլ մը տուին Սիւզան Քալանթարեանի եւ Սոնա Պէյլէրեանի երկու զուգերգները եւ Մարի Սըմիքեանի, Օ. Գալէմեանի, Է. Ժախեանի, Ա. Ֆէթթէլեանի խմբական արտասանութիւնը՝ նուագի ընկերակցութեամբ:

Զուգերգներն էին՝ Մարտիկի երգը եւ «Հօյ Նազանիմ», որոնք մեծապէս գնահատուեցան: Խմբական արտասանութեան հինգ քերթուածները առնուած էին Դ. Վարուժանի «Հացին երգը»էն: Խաչատուրեանի «Օրօր»ը հիանալի խորք մը կը կազմէր այս քերթուածներուն, որոնք բուռն ծափեր խլեցին ներկաներէն:

Պ. Ֆէյտիի բանախօսութեան նիւթն էր «Հայ Մատենագրութեան արժէքը»: Յարգելի բանախօսը ամփոփ գիծերով պարզեց բնորոշ պատկերը մեր գրականութեան, հեթանոսական դարերէն մինչեւ մեր օրերը: Կրկնեց թէ հայ ժողովուրդը հպարտ է իր մատենագրութեամբ որ, արդարօրէն կրնայ համեմատուիլ ուրիշ ազգերու, մեծ ազգերու գրականութիւններուն հետ: Համեմատութիւններ ինքն իսկ ըրաւ բանախօսութեան ընթացքին, ճշդելով մեր գրականութեան տեղը, տիեզերական մատենագրութեան մէջ:

Ազգեցութիւններու մասին խօսելով, Պ. Ֆէյտի յատկապէս շեշտեց.— Միակողմանի ազգեցութիւններու մասին չենք կրնար խօսիլ, կրնանք միայն արտայայտուիլ միակողմանի հոսանքի մասին: Լատիներէնը եւ յունարէնը ազդած են հայերէնի վրայ, որովհետեւ քաղաքական մեծ ուժ ունեցած են իրենց ետին: Իսկ եթէ հայերէնը նոյնքան ծանօթ չէ եղած որքան լատիներէնը, օրինակ, պատճառը լեզուի դժուարութիւնն է եւ հայկական կայսրութեան մը չգոյութիւնը»:

Հիացումով լսուեցան յարգելի բանախօսի գնահատական խօսքերը եւ ներկաները բաժնուեցան խիկապէս խանդավառ տրամադրութեամբ, բազմիցս իրենց շնորհակալութիւնը յայտնելէ վերջ Պ. Ֆէյտիին եւ Ուսանողներու Միութեան վարչութեան:

Այս յաջող սկիզբէն վերջ՝ սպասելի է որ Պելժիոյ Հայ Ուսանողներու Միութիւնը աւելի բեղուն գործունէութիւն մը ունենայ եւ վերակենդանացնէ գաղութին թմրած ուժերը: Թղթակից

ԳԱՀԻՐԷԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ, Պ. Մեթուալլի Նուր, իր զինուորական կցորդ հարիւրապետ Մահերի հետ Դեկտ. 19ին այցելած է Ազգ. Առաջնորդարան: Առաջնորդը հրջապատուած քահանաներու դասէն, ընդունած է հիւրը: Ներկայ եղած են Թեմական Ժողովի եւ Քաղաք. Ժողովի անդամներէն: Կառավարիչը հետաքրքրուած է հայ գաղութի կեանքով եւ տեղեկութիւններ առած անոր մասին եւ մեկնած է գոհ տպաւորութեամբ:

ԳԱՀԻՐԷԻ ՔԱՂԱՔ. ԺՈՂՈՎԻ վերջին տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ Ազգ. Գալուստեան վարժարանը 1953 – 54 դպրոցական տարեշրջանին ունեցած է 700 աշակերտ, 362ը մանչ 338 աղջիկ: Ուսուցիչներու թիւը 18 այր, 16ը կին, մանկապարտէզի ուսուցիչներ տասը կին: Բերանացի կերպով առաջարկուած է շաբաթական ութ պահի բարձրացնել արաբերէն լեզուի պահերուն թիւը:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ նահատակներու յիշատակին հոգեհանգիստ մը կատարուած է Ֆիքսի (Աթէնք) Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ: Ներկայ եղած են ազգ. իշխանութեանց, յարանուանութեանց, բարեսիրական եւ ուրիշ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը: Մեսրոպ քհնյ. Տէր Յակոբեան իր քարոզին մէջ շեշտած է թէ յաճախ թեթեւ վերաբերում ունինք հանդէպ աշխարհի ամէնէն հին մէկ քաղաքին՝ Կեսարիոյ մասին, որ եղած է մտաւորական կեդրոն, կրօնական առեւտրական եւ զինուորական կարեւոր վայր: Լուսաւորիչ, Արիստակէս, Վրթանէս, Յուսիկ, Մեծն Ներսէս եւ այլ Հայրապետներ հոն դաստիարակուեցան: Կեսարիա եղաւ առեւտրական հանգոյց եւ զինուորական կայան: Դարեր ետք, հակառակ հայ բռնի թրքախօսութեան, ժողովուրդը վառ պահեց քրիստոնէական հաւատքը, գուրգուրաց իր եկեղեցիներուն եւ դպրոցներուն վրայ, տուաւ մեծ բարեգործներ, Կիւլպէնկեաններ, Գարակէօզեաններ, Խասեաններ, Քէլէկեաններ, Գնաճեաններ, տուաւ Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնադիր տոքթ. Նահապետ Ռուսինեան, օրագրողներ «Մանզումէի» Կարապետ Փանոսեանը, Բիւզանդ Քէչեանը, Տիրան Քէլէկեան եւ ուրիշ բազմաթիւ գրողներ, փաստաբաններ, բժիշկներ, արուեստագէտներ եւ ուսուցիչներ: Իսկ 1915ի Կեսարիոյ մարտիրոսութիւնը ահաւոր էր: Գազանային ամէն արարք գործուեցաւ: Յունիս 2էն մինչեւ Դեկտ. 3 կախաղանով նահատակուեցան 54 անմեղներ, որոնց մէջ կային հոգեւորականներ, վաճառականներ, բժիշկներ, փաստաբաններ, ուսուցիչներ եւ ժողովուրդի ամէն խաւէ ներկայացուցիչներ: Կախաղանը ոչ մէկ տեղ այնքան գործ տեսած էր: Ուրիշներ խումբ խումբ ղրկուեցան Թալաս, Ագիգիէ, Թումտիկէն, Կամարակ, Թոմարզա, Եոզղատ, Շար – Գըշլա եւ իրենց անմեղութիւնը քաւեցին կախաղաններու վրայ:

Ա.— Որո՞ւն նուիրեցիր առաջին հատորդ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ.— Օգափոխութեան գացած կնոջս, որուն բացակայութիւնը ինծի հնարաւորութիւն տուաւ գրելու այս գիրքը:

ՁԱՅՆԵՐ ՓԱՐԻԶԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

★

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ձեմ սիրեր պարահանդէսները, որովհետեւ... չեմ գիտեր պարել: Այս քիչ մը հասարակ դարձած արուեստին սիրահարները կը հաւատեն թէ իրենց մեծագոյն հաճոյքներէն մէկն է ան, կազմակերպիչներ՝ թէ իրենց հասոյթի լաւագոյն աղբիւրը: Առանց դժուարութեան կը հաւատամ թէ մէկուն թէ միւսին: Եւ սակայն պարահանդէս կ'երթամ իբրեւ «Ազգային պարտականութիւն», եթէ կարելի է այսպէս ըսել: Տարուան քանի մը այդ «ճերմակ գիշերները» որովհետեւ սուղ կ'արժեն ինծի, նիւթապէս, ֆիզիքապէս եւ... բարոյապէս:

Հակառակ այս բոլորին, ահա թէ ինչու, անգամ մը եւս, կը գտնուէի Կապոյտ Խաչի պարահանդէսին, Շաբաթ գիշեր, 19 Դեկտ.: «Սփլանտիտ» սրահը լայնօրէն կ'արդարացնէ իր անունը, իրապէս շքեղ:

Ուրիշ ամէն բանի կարգին, շքեղ էր հոն հաւաքուած Հայութիւնը: Քանի մը հարիւր հոգի, ոչ աւելի, բայց ինչ բազմութիւն: Հագուստ կապուստ, կեցուածք, լուրջ զուարթութիւն, եւ ինչ շիքութիւն: Ծաղրական չեն այս տողերը եւ անկեղծ է լիոնարնակ հարուստ սեղանակիցս երբ կ'ըսէ ինծի.

— Ձէի կրնար երեւակայել թէ Մարսէյլի մէջ Հայերու այսպիսի դասակարգ մը կար, ֆրանսական ամէնէն հարուստ միջավայրի մը մէջ կը գտնուիմ կարծէք:

Կ'ըսէ եւ ուրախ կը խառնուի պարողներուն, գլխ ձգելով իմ խորհրդածութիւններուս հետ:

Տխուր չեն անոնք: Կը մտածեմ թէ ամէն մարդու իրաւունքն է, ուրախանալ, կեանքին հաճոյքները լիուլի վայելել: Ու ի հարկէ ուրախալի է տեսնել Հայերու այս բազմութիւնը, որ ամէն ժողովուրդէ աւելի իրաւունք ունի զուարճանալու: Երեսուն տարի առաջ ինչ էին անոնք, այսօր ինչ: Ցաղթանակ մը, շահուած իրենց բազուկներով, իրենց ճակտի քրտինքով: Բայց...

Ամէն մարդ կը կռահէ միտքս, ու ճերմէ խուրաքանչիւրը ինքն իրեն կ'ուղղէ նոյն հարցումը:

— Ի՞նչ կայ այդ «սմօքինկ»ներուն, այդ շողշողուն մետաքսներուն ետին, ի՞նչ է մնացած իբրեւ հայութիւն, այդ եւրոպականացած բազմութեան մէջ:

Պատասխանը՝ ահաւասիկ.—

Կապոյտ Խաչի Տիկինները, աւելի համեստ հագուած եւ աւելի մտահոգ, կը շրջապատեն զիս, կը խնդրեն որ քանի մը խօսք ըսեմ: Կը հասկնամ անոնց բարի աչքերէն թէ ինչ կ'ուզեն:

Ջոյգերը միշտ կը դառնան սրահին մէջ, Շամփանեի շիշերը կ'երգեն սեղաններուն վրայ եւ անոնց, պարողներուն ուղեղներուն մէջ: Կրընոպլէն եկած Մարտիրոսեան քոյրերը կ'երգեն, կը պարեն, Օր. Ժամկոչեան կը նուագէ...: Շքեղ սրահը պահ մը կը վերածուի հայկական հանդէսի: Օգտուելով առիթէն կը զետեղեմ «Երկու խօսք»: Վրդովիչ լռութիւն մը ... կը դողամ, կը դողան մանաւանդ Խաչուհիները: Ի՞նչ պատասխան պիտի տայ այդ բազմութիւնը օգնութեան կանչին:

Գեղեցիկ պատասխան մը, Հայու վայել պատասխան մը:

Հինգ հազարնոցները կը սկսին իրենց հաճելի թռիչքը սեղաններէն դէպի Կապոյտ Խաչուհիներու ափերը:

Հինգ վայրկեանի մէջ, այդ քանի մը հարիւր հոգին հարիւր հազար կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին:

Ամէնէն հաճելին, ամէնէն սրտապնդիչը սակայն, ոչ իմ ուրախութիւնս է, ոչ Խաչուհիներուն յուզումը, այլ այդ բազմութեան ուրախութիւնը:

Խնդիրը միայն բարիք ընելը չէ, այլ հրճուիլն է իր ըրած բարիքէն:

Ու հոգ ես կը ճանչնամ իմ ժողովուրդս, միշտ բարի, միշտ ազնիւ: Կ. Փ.

ԳԵՂԵՑԻԿ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Կ'իմանանք թէ Պ. Գրիգոր Վահանի նախաձեռնութեամբ՝ փարիզահայ դերասաններ Գմբէթեան, Յ. Լաթիֆեան, Օր. Մարկրիտ Մուրատեան, Միշա եւ Այտա Ազնաւոր, Արշաւիր Տէտէճեան, Տիկին Անժէլ Թագւորեան, եւն, այս շաբաթ օր, 2 Յունուար, կէսօրէ վերջ, պիտի այցելեն Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը, Նոր Տարուան առթիւ ուրախացնելու համար հայ մայրերն ու հայրերը, գեղեցիկ յայտագրով մը:

Պիտի մասնակցին նաեւ Ֆ. Կ. Խաչի պարուհիները ղեկավարութեամբ Օր. Գավէզեանի:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

★

Կոփամարտի Ֆ. Ֆ. Դաշնակցութիւնը կը տեղեկացնէ թէ, 1953 – 54 տարեշրջանի Ֆրանսահայ (նորընծայ) «փրօֆէսիոնէլ» կոփամարտիկներու ընդհ. դասաւորման ցանկին մաս կը կազմեն (ոմանք նախկին ամաթէօռ ախոյեաններ էին).—

Ա. (Թեթեւ ծանրութիւն) Կ. Յովհաննէսեան.— Բ. (Կէս միջին ծանրութիւն) աշխարհի արագ նօքաութի ամաթէօր Ֆրանսահայ ախոյեան Ժ. Ա. Սապօնճեան, Ա. Մարկոսեան, Ժ. Սարեան, եւ Է. Աճէմեան: Գ. (Միջին ծանրութիւն) Ժ. Զանտուրեան, եւ Ժ. Ազնաւուրեան: Դ. (Կէս ծանրութիւն) Հիւս. Ափրիկէի «ամաթէօռ) ախոյեանը Ֆ. Նատիրեան:

Կը տեսնենք որ այս տարի Տայեան, Գասպարեան եւ Արզումանեան, չեն երեւիր 1953 – 54 դասաւորման մէջ:

✕ Ինչպէս ամէն տարի, հռչակաւոր Ամերիկացի կոփամարտի մասնագէտը Նաթ Ֆլէշըր դասաւորած է աշխարհի տասը լաւագոյն կէս ծանրութեան ախոյեաններու ընդհանուր ցանկը: Նախ 9րդ շարքին վրայ կը տեսնենք Ժ. Հայրապետեան՝ իսկ 5րդ շարքին վրայ Եւրոպայի Ա. Թեկնածուն՝ Կերհարդ Հեխթ (Գերմ.):

Աշխարհի ախոյեանն է, սեւամորթ Արչի Մուրի՝ 40 տարեկան Ամերիկացին որ քանի մը տարիէ ի վեր կը պահէ տիտղոսը:

Իսկ Ա. Գ. Ա. Պ.էն կը տեղականանք թէ, մինչեւ 29 Դեկտ. 1953, Եւրոպայի կէս ծանրութեան պայմանագրութիւնը Կ. Հեխթի դէմ, եւ տրամադրուած գումարը ընդունելի նկատուելով, հաւանական է որ Հայրապետեան եւ Կ. Հեխթի մրցումը տեղի ունենայ Պերլին, Սփորթ Փալասի մէջ:

Դեկտ. 26ին, Փարիզ նահանգի 1/4 ֆինալ կոփամարտիկներու մրցումը տեղի ունեցաւ Էլիզէ Մօնմարթր սրահին մէջ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան:

Երեսուն տարիէ ի վեր երկրորդ անգամ մը ըլլալով երկու հայ կոփամարտիկներ միեւնոյն սրահին մէջ մասնակցեցան:

«Զազա» Զամարեան եւ Լ. Ժօնեան լայն կէտերով յաղթական հռչակուեցան: Առաջինը Քլօս Նանրի, եւ երկրորդը Տօպլէն Լուիի դէմ: Կէս Ֆինալը տեղի պիտի ունենայ միեւնոյն սրահին մէջ յունուար 9ին, ժամը 20.30–ին:

Յունուար 2–ին, Էլիզէ Մօնմարթր սրահին մէջ ժամը 20.30ին Ֆ. Նատիրեան պիտի ճակատի Շարփանթիէյի դէմ, կէս ծանրութեան քառորդ ֆինալ մրցման:

Սարգիս Չ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Ես ալ ընկերացայ: Սկսած էի ընտելանալ բոլոր այս թանկագին առարկաներուն հետ եւ քիչ մըն ալ հպարտութիւն զգալ կարծես իմ անձնական սեփականութիւնս եղած ըլլային, երբ հայր Լավինյի դարակէն առաւ ոսկի բաժակը եւ լսեցի Փուարոյի բարձրաձայն հիացումը:

— Աստուած իմ, ինչ գեղեցիկ է, ինչ նուրբ արուեստ...

Հայր Լավինյի լեզու կը թափէր պարզելով բաժակին ամբողջ գեղեցկութիւնը հմուտ մարդու մը խանդավառութեամբ եւ գիտութեամբ:

— Տարօրինակ է որ այսօր կնքամոմ չկայ վրան, դիտել տուի:

— Կնքամո՞մ, հարցուց Փուարո, շեշտակի աչքերուս մէջ նայելով:

— Կնքամո՞մ, կրկնեց հայր Լավինյի: Բացատրեցի դիտողութիւնս:

— Ահ, կը հասկնամ, ըսաւ հայր Լավինյի, մոմի մը հետքն էր:

Եւ յիշեցինք գիշերային այցելուին պատմութիւնը: Իմ ներկայութիւնս մոռնալով, երկու մարդիկը սկսան ֆրանսերէն խօսիլ: Գլուխ գլխի ձգեցի զիրենք եւ հասարակաց սրահը անցայ: Տիկին Մերքատօ ամուսնոյն գուլպաները կը կարկտէր, իսկ Օր. Ճօնսըն գիրք մը կը կարդար, ինչ որ հազուադէպ էր, որովհետեւ միշտ պահեստի գործ մը կ'ունենար:

Քանի մը վայրկեան վերջ հայր Լավինյի եւ Փուարո դուրս ելան: Առաջինը ներողութիւն խնդրեց ըսելով թէ ստիպողական աշխատանք մը ունի, իսկ Փուարո մեր քով նստաւ:

— Շատ հետաքրքրական մարդ է, ըսաւ Փուարո:

Յետոյ հարցուց թէ հայր Լավինյին շատ աշխատանք ունեցա՞ծ էր մինչեւ հիմա:

Օր. Ճօնսըն բացատրեց թէ հազուադէպ էին սնակիտները, ինչպէս եւ փորագրուած քարերը եւ կնիքները: Եւ սակայն հայր Լավինյի իր բաժինը կատարած էր արշաւախումբին եւ մեծ յառաջդիմութիւն ըրած արաբերէն խօսելու համար:

Խօսակցութիւնը դարձաւ գլանաձեւ կնիքներու վրայ եւ Օր. Ճօնսըն փութաց դարակէ մը բերելու տպագիր թերթ մը, տպագրութիւններ որոնք ձեռք բերուած էին այդ գլանները գլորելով «փլասթիսի»ի վրայ:

Մինչ ծռած էինք այդ աշխատանքը դիտելու համար, հիանալով անոր նրբութեանը վրայ, մտածեցի թէ այդ ճակատագրական յետմիջօրէին այս գործով զբաղած էր Օր. Ճօնսըն:

Խօսակցութեան միջոցին նկատեցի որ Փուարո մատներուն մէջ կը դարձնէր եւ կը կաղապարէր կտոր մը փլաստիսին:

— Մեծ քանակութեամբ «փլաստիսին» կը գործածէ՞ք, Օրիորդ, հարցուց:

— Բաւական: Կարծեմ այս տարի մեծ սպառում մը ունեցանք, բայց ճիշդ քանակութիւնը չեմ գիտեր: Ամէն պարագայի մէջ մեր պահեստին կէսը գործածուեր է:

— Ո՞ւր կը գտնուի:

— Հոս, այս պահարանին մէջ:

Տպուած թերթը նորէն տեղը դրած ատեն ցոյց տուաւ այն բաժինը ուր շարուած էին «փլաստիսին», «տիւրօֆիքսի», լուսանկարչական խմորի գլաններ եւ ուրիշ այս կարգի նիւթեր:

Փուարո ծռելով հարցուց.

— Իսկ ասիկա՞, Օրիորդ:

Ձեռքը մինչեւ յատակը սահեցնելով տարօրինակ առարկայ մը հանած էր:

Երբ մեր աչքերուն առջեւ դրաւ զայն, տեսանք տեսակ մը դիմակ, որուն աչքերը եւ բերանը կոպտօրէն գծուած էին չինական մելանով, իսկ ամբողջութիւնը փլաստիսինով ծեփուած էր:

— Ի՞նչ է այս, բացագանչեց Օր. Ճօնսըն: Առաջին անգամն է որ կը տեսնեմ: Այս դիմակը ի՞նչպէս հոդ ինկեր է եւ ի՞նչ կը ներկայացնէ:

(Շար.)

ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ նախագահը, Սինկման Ռի, Նոր Տարուան առթիւ կոչ մը ուղղելով հրաւիրեց ազատ աշխարհը «Քորէայի հետ մասնակցիլ վերջին մեծ ճակատամարտին որ պիտի ոչնչացնէ կարմիր ուժերը»: Իր կարծիքով ա՛յս է միակ միջոցը խաղաղութիւն պարգեւելու աշխարհի: Ինք վերջնական կը նկատէ զինադադարի յանձնախումբին ձախողումը եւ «անխուսափելի՝ պատերազմին վերսկսումը»: Բայց եւ այնպէս կը խոստանայ 90 օր ըսպասել հաշտութեան խորհրդաժողովին արդիւնքին:

ՓԱՔԻՍՏԱՆ զինուորական դաշնագիր մը պիտի կնքէ Մ. Նահանգներուն հետ, կարգ մը խարիսխներ տրամադրելով անոր: Մ. Նահանգները կ'ուզեն օգտագործել իսլամական մեծ պետութիւնը, պաշտպանողական շղթայ մը կազմելով Միջին Արեւելքի մէջ, մասնակցութեամբ Թուրքիոյ, Իրաքի եւ Իրանի: Այս ծրագիրը մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգլիոյ:

ԵԳԻՊՏՈՍ Գահիրէ հրաւիրեց Լոնտոնի, Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի դեսպանները, խորհրդակցութիւն մը կատարելու համար:

ՌՈՒՍԵՐԸ 40 թոն ձոյլ ոսկի կը փոխադրեն Անգլիա, հինգ նաւերով: Անցեալ շաբթու 60–70 միլիոն տոլարի ոսկի փոխադրուած էր: Բոլորն ալ կնքուած են մուրճ – մանգաղով:

ՃԱՓՈՆ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատած է 54 երկիրներու հետ, 1953ի ընթացքին: Կը մնան միայն 27 երկիրներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐԻՒՐ կարմիր լրտեսներ կը գործեն Մ. Նահանգներուն մէջ, համաձայն Քանատայի խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներէն Կուզենքոյի որ փախած էր վերջերս:

350.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ արեւելեան Գերմանիայէն արեւմտեան Պերլին ապաստանած են 1953ի ընթացքին: Ասոնց 80 առ հարիւրը 14էն 65 տարեկան են:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հաւանած է վերադարձնել 186 ամերիկեան նաւեր որոնք վարձու տրուած էին պատերազմի ընթացքին: Վերջնական համաձայնութիւն չէ գոյացած տակաւին:

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

Մարսէյլի ընտրողներուն ուղղուած ազդ մը կը յիշեցնէ բոլորին, առանց ազգի խտրութեան, արձանագրուիլ ընտրական ցանկերու մէջ, համաձայն 1951 Մայիսի եւ 1952 Փետրուարի օրէնքներուն:

Բոլոր անոնք որ կը լրացնեն օրինական պայմանները բայց չեն արձանագրուած ընտրական ցանկերուն վրայ, մանաւանդ այն երիտասարդները որ 21 տարեկան կ'ըլլան 1954 Մարտ 31էն առաջ, հպատակ դարձած օտարականները հինգ տարուան պայմանաժամէն վերջ, Ֆրանսացիի մը հետ ամուսնացած կիները, պէտք է դիմեն մինչեւ 1954 յունուար 10, միասին տանելով իրենց անձնագիրը, ընտանեկան կամ զինուորական գրքոյկը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԻՐԵՐՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Միութեանս միջոցով Հայաստանէն ըստացուած գրական, գեղարուեստական – պատկերազարդ հանդէսներուն համար դիմել գրատուն Պարսամեան .— 46 ռիւ Ռիշէ, Փարիզ (9): Հեռ. Փռօ. 64–90:

Հայաստանէն ստացուած ձայնապնակներուն համար դիմել Միութեան կեդրոնատեղին:

«Հին հայկական մանրանկարչութիւն»:

Մօտ ատենէն Միութիւնը պիտի ստանայ Հայաստանէն այս արժէքաւոր հատորը: Ծաւալը 40–48ի վրայ: Գունաւոր 60 նկարներով: Շրջան 10րդէն 17րդ դար: Գինը 5250 ֆրանք: Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Միութեան կեդրոնատեղին:

Ստացած ենք հետեւեալ գիրքերը.—

1.— Հին Հայկական ճարտարապետութիւն 192 նկարներով:

2.— Նոր Հայկական ճարտարապետութիւն արդի Հայաստանի 169 նկարներով:

2.— Երաժշտական հատորներ եւ Նոր երգեր եւն.:

Կը խնդրուի բոլոր դիմումները կատարել Միութեանս ընդհ. քարտուղարին անունով:

Mr. Roland Nazarian
U. E. F. A. N° 9, Ave Calmels
Bois-Colombes (S.) Tél. CHA. 00 - 55

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՎԵՐՋ ՈԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՀԻՆ ՍԱԿԵՐՈՎ: 1954 ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ 1ԷՆ, ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ

Ձեռէ հատը 12 փրանք:

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր տարեկան 3000, վեցամսեայ 1600 փր:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ.— (Պելժիա, Անգլիա, Իտալիա, Գերմանիա եւն.) տարեկան 3500 փրանք: Ամերիկա 10 տոլար:

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31 Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ, Ի ՀԱՇԻՒ 1954Ի, ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ

Յունուար 1 Ուրբաթ, Կաղանդ, պատարագ ժամը 10ին:

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌ ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Քղիի հայր. Միութեան կողմէ: Այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 53 ռիւ Կրինեան, Սէրքլը Ռէփիւպլիքէնի սրահը, առաջին յարկ:

Կը խօսի Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Քղեցի երիտասարդները՛ պիտի ներկայացնեն «Նահապետ Աղա» զաւեշտը:

Երգ Գ. Շէհրիրեանէ, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Հայկական պարերուն կ'ընկերանայ Պ. Հրանտ Փանոսեանի խումբը: Կաղանդ պապան նուէրներ պիտի բաժնէ բոլոր պզտիկներուն:

Մուտքը ազատ է:

ԽՆՋՈՅՔ

ԼԻՈՆ.— Բալուի Հաւաւ գիւղի Ուսումնասիրաց ընկերութեան խնջոյքը տեղի կ'ունենայ 3 Յունուար, կիրակի ժամը 15էն 23, Յօյներու սրահը: Առատ կերուխում: Հաճելի անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուին լիոնահայերը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդի Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը նոր տարուան առթիւ սարքած է ընտանեկան խնջոյք մը, այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ավընիւ տը Նիս, Պ. Ճիպէլոյի ընդարձակ սրահին մէջ: Իւրաքանչիւր ընտանիքի պիտի տրամադրուի առանձին աթոռ եւ սեղան:

Խմելիք, թարմ եւ չոր պտուղ, առատ կերուխում: Հայկական երգեր եւ պարեր ախոյեաններու վրայ: Արտասանութիւն եւ զանազան հաճելի անակնկալներ:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Կ. ՄՈՄՃԵԱՆԻ

Ծովանկարներ եւ գիւղանկարներ

Յունուար 2էն 14: Բացումը այս շաբաթ ժամը 3ին:

GALERIE DE LA CITÉ
41, Quai de l'Horloge, Paris (1e)
Métro PONT NEUF

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Ագավարդ Աւետիսեան, Վանեցի որ 1922ին Քորֆու տարուած եւ անկէ ալ Քանատա: Մօրը անունը Մարգարիտ, հօրը Աւետիս: Իրմէ լուր առնուած է մինչեւ 1952ի առաջին ամիսներուն: Տեղեկացնել Մարգարիտ Զուլֆաճեանի, 8 ռիւ Պօփոլ, Փարիզ (9), Ֆրանս:

ԱՅՍ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ ԱՄԵՆԱԸՆՏԻՐ ԵՒ ՄՆԱՅՈՒՆ ՆՈՒԷՐԸ՝ ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ եւ ՁԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅ ԿԱՄ ՕՏԱՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
LUC-ANDRE MARCEL -ի

GRÉGOIRE DE NAREK

et

ANCIENNE POESIE ARMENIENNE

(Ed. des Cahiers du Sud)

կոթողային հատորը

Գեղարուեստական մաքուր հրատարակութիւն, ուր հեղինակը ի վեր կը հանէ ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ հանճարը, եւ համաշխարհային արժէքը հայ բանաստեղծութեան: Գին՝ 1000 ֆրանք:

Դիմել՝ «Անդաստան»ի խմբագրութեան, տպ. Արաքս 46, Rue Richer, Paris կամ «Յառաջ»ին:

Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ

Օր. Ս. Մավեանի եւ Պ. Բ. Խրիմեանի ամուսնութեան առթիւ ընկեր Նուպար Նիկողոսեան հինգ հազար փր. կ'ընուիրէ Հ. Յ. Տան ֆոնտին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Տիկին ԱՐՓԻՆԷ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ երգահանդէսը Մարսէյլի մէջ, որ յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ Յունուար 23ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Թէաթր Ճուզէփփէ Վեռտի:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Սիմա Օհանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մուրատեան վարժարանի Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը՝ իր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք իրենց սրտաբուխ նուէրներով մեծապէս նպաստեցին վերջին հանդէսին յաջողութեան:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ մը փոխադրութեան գործ կը փնտռէ առանց կառքի կամ իր կառքով (Փէօժօ 203) ուեւէ հաստատութեան մէջ:

Tél. CHA. 04 - 93

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրացը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր գործօն, պատուոյ ի մասնաւորաբար Փետր. 20ի հանդէսին յանձնախումբի անդամները այս կիրակի ժամը ճիշդ 16ին, Իսիի Խրըրիմեան դպրոցը (Ռիւ տը լա Տէֆանս): Թղթատարի գործադուլի պատճառով անհատական հրաւէր չի ղրկուիր:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

3 Յունուար կիրակի, Արհի. Պահապանեան եպիսկոպոսի մահուան Գ. տարելիցի առթիւ հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10.30ին:

10 Յունուար: Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն: Ժամը 9.30ին ժամերգութիւն: Ժամը 10.30ին ձայնաւոր պատարագ եւ ջրօրհնէք:

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)